

**Thresoor der zeevaart, inhoudende de geheele navigatie ende
schip-vaart vande Oostersche, Noordtsche, Westersche ende
Middellantsche Zee, met alle zee-caerten daer toe dienende ...**

<https://hdl.handle.net/1874/284749>

THRESOOR DER ZEE-VAERT.

Inhoudende de gheheele Navigatie ende Schip-vaert vande Oosterfche, Noordfche, Westersche ende Middellantsche Zee, met alle de Zee-caerten daer toe dienende. Inghelijcks het oude vermaerde Lees-caertboeck van Wisbuy vermeerdert, ende van ontallijcke fouten en valsche coersen ghesuyvert. Midtsgaders de streckinghe van Rußlandt, ende inde Witte-zeetot Ombay in Laplant. Ende oock de streckinghe vande Middellantsche oft Levantsche Zee, door de Griecxsche Eylanden tot Trapezonde in Asien.

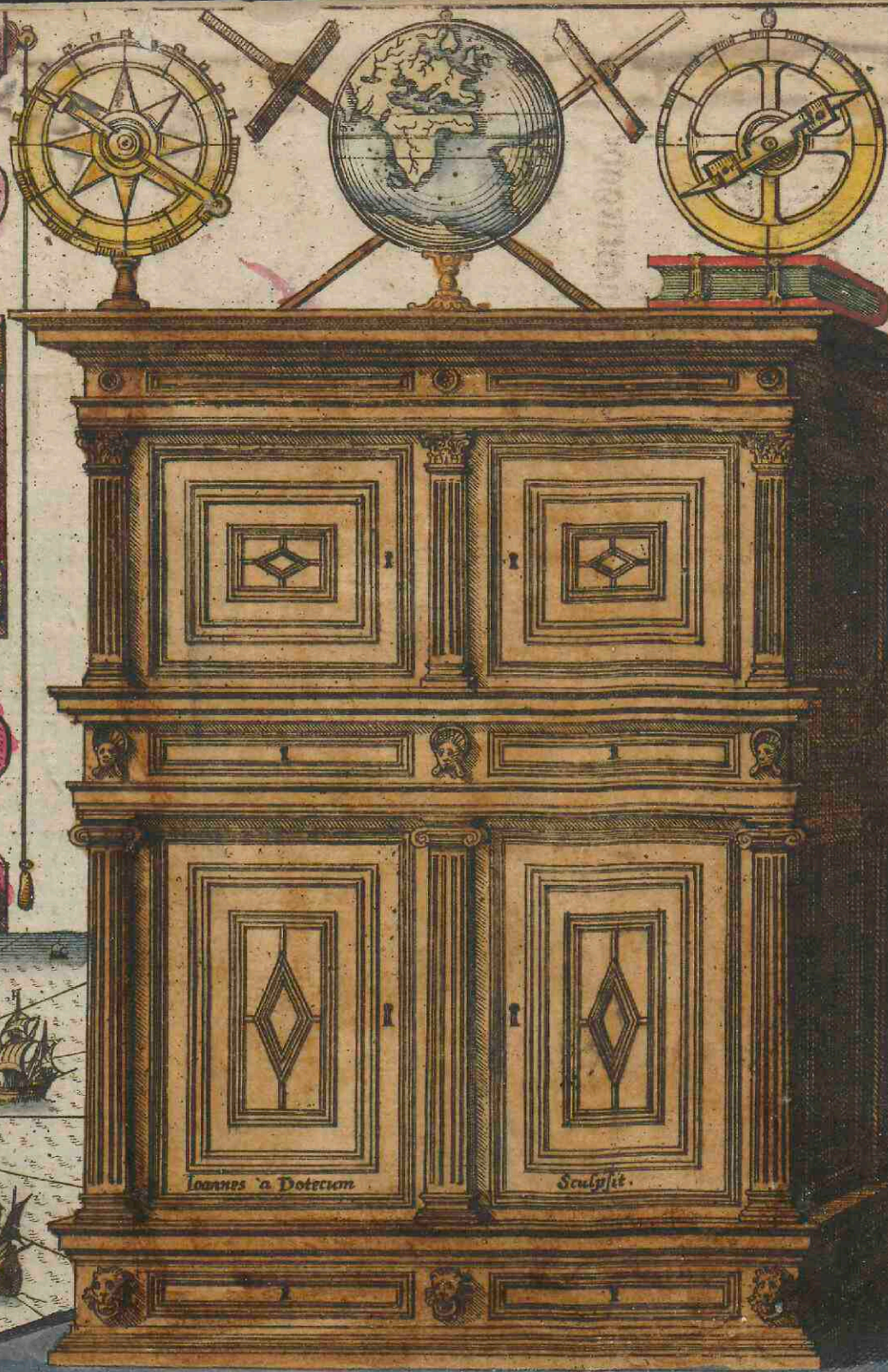
*Alles beschreven door den Ervaren Pilot ende Stuerman LUCAS IANSZ. VVAGHENAER,
residerende inde vermaerde Coop ende Zee-stadt van Enchuysen,*

Nu ten tweedemaal vernieut ende vermeerdert.

Ghedruckt't Amstelredam, by Cornelis Claesz. op't VVater, in't Schrijf-boeck, voor
Lucas Iansz. VVaghenaer. Anno CIO. IO. XCVI.

Het Thresoor vande Zeevaert, In-
houdende de geheele Navigatie ende
Scheepvaert vande Oostersche, Noort-
sche, Westersche, ende Levantsche
ofte Middellantsche Zee, met alle
de Zee-Caerten daer toe dienende.
Inghelycx het Oude vermaerde Lee-
Caertboek van Witsch van ontal-
like faubten, ende valsche coursen
gesuyvert en gebetert, en daer benef-
sens zeer vermeerderet. Mitsgaders
de streckinge van Ruslant, en inde
Witte Zee tot Ombay in Laplant.
Ende oick de streckinge vande Mid-
dellantsche Zee door de Griekse
Eylanden tot Trapezonde in Asien,
Alles beschreue door den Ervaren
Piloot ende Stuyrman Lucas Janz
Wagenaer van Enchuyse, aldaer resid.

L'armaire de la navigation, conte-
nant l'entiere navigation de la mer
Orientale, Septentrionale, Occiden-
tale, et Mediterranee, avec toutes les
Cartes marines a icelle necessaires.
Plus l'ancienne description de la
navigation de la renommee ville de
Vuisby augmentee et purgee de ses
fautes infimes, et routes erronees.
Ensemble les routes de Russie, et
a la mer blanche, iusques a Ombay
en la terre des Lappous. Aussi les
routes de la mer Mediterranee, et
mer Maiour, par les isles de Grece
iusques a Trebezonde en Asie.
Le tout par Luc Iean dit le Wa-
genare Pilote tresexperimente,
natif et bourgeois de la ville d'En-
chuse en Westrise.

III.

AENDEN HOOGH-GEBOREN

VORST ENDE HEERE,

MAVRITZ, GEBOREN PRINCE VAN ORANGIEN,

GRAVE VAN NASSAV, CATZENELLEBOGHE, &c.

MARQUIS VANDER VERE ENDE VLISSINGHEN, &c.

Gouverneur ende Capiteijn generael van Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt, VVest-Vrieslant,
Zutphen, VVrecht ende Over-yssel : Admirael generael
vander Zee deser Nederlanden.

*Ende aende Edele, Eerentfeste, Hooghgeleerde, VVeerde, VVyse ende voorsienighe Heeren
de Ghecommitteerde Raeden vander Admiraliteyt in Hollandt,
Zeelandt ende VVest-Vrieslant.*

Helijckerwijs alle verstandighe ende redelijcke menschen (Hooghgebooren Furst / Ghena-
dighe Heere / ende Edele / Eersame / hooghgeleerde ende voorsienighe Heeren) seer gaerne
ende wel bekennen / dat een goede Overichent is een sunderlinge gae des Alderhoochsten /
en dat daer benessens een wel gheordineerde ofte wel ghestelde regeringhe / is een rijcke se-
gen van zyne vaderlijcke sochvuldichent over ons dnyvende. So is oock niemant / daer een
voncken van redelijcke wetenschap by vermoet wordt / oft hy moet bekennen sunderlinge gehouden ende
schuldich te wesen daer over de Name des Heeren allesins groot te maecten ende te louen. Ende van
ghelijcken

A 2

ghelijck en tot erkentnisse van soo merckelijcke weldaden / goetwillighe reuerentie / eere ende onderdanighent te bewysen allen den ghenen / die zyne Godlijcke wijsheit over landen ende luden verordonneert ende ghestelt heeft / om in zijn name t'ampyt des Overichents te bedienen tot voorstant vande gherechticheyt / sonder welcke der menschen leven in gheene wettelijcke ghemeenschap gehouden can worden: maer eer gheschapen is in alle verwoostheit ende ellende te verlopen / als by't opgaen ende ondergaen van alle Staten / Rijcken ende Republijcken claerlijck bevonden wordt.

Want inde wijsheit ende neerstighent der Regeerders berusten de goede ordonnantien ende wetten. Door goede wetten wordt de gherechticheyt ghestelt ende ghehantvet in haere machte / welcke ongetwyfelt een bandt is van eendracht / waer by alleen ofte meest bestaet de macht en gheluckige voortganc van alle regieringhe: des wy ons de teghenwoordighe standt wel hooghlijck hebben te bedancken / siende voor ooghen het voort-yverende ghemoet van uwe J. G. ende B. E. achtsamen raedt soo beleyt te worden door de moghentheit ende wijsheit Godts / dat boven de besorghinge des gemeene welstants / haer snelheit den vyandt is tot een schrick / de goede ordeninge tot verskerheit van haere loffelijcke aenslaghen / ende des voorraets rijckheit de gantsche werrelt tot eene verwonderinge. Ick laet te verhalen waer door noch onlancx gheschiet is / dat niet alleen ghebroken: maer gansselijck verstroyt ende ghespilt is gheweest / het schrickelijck ghewelt van de laeste so beroemde vloote / welcke niet alleen desen staet dreijghde d'uyterste desolaetheyt / maer alle Christelijcke Coninghen ende Vorsten / die ons eenighsins haere goede wille ende bystandt hebben laten blijcken / waer door noch alle inghesetenen die haer vader-landt lief hebben / veroorsaect zijn uwe J. G. ende B. E. int herte te draghen / ende te respecteren als een vader ende besorghers des ghemeene ende een jeghelijcks welvaren.

Ende nadien ick my nu oock beraden ende ghereet vinde door sunderlinghe onderstant des Eerentfesten ende hooghgeleerden Heere Doctor Fransons Maelson / Raedt Ordinaris vande Heeren Staten
van Hol

van Hollandt ende West-Vrieslantt neffens uwe Excellentie/omme aenden dagh te brenghen mijn cleijn
 Thresoor/d'welck ick met onversadelijcke lust vergadert/ende veel jaren bearbeyt hebbe/tot verclaringhe
 vande Zee-vaert/daer inne ick van jonghs aen opghetoghen ende oudt gheworden ben/heeft de selve ghe-
 leghentheynt my aenghedreven/omme soodanigh het is/dat alle V. F. G. ende V. E. (als hoost ende
 bestemde Raden der Admiraliteijt deser gheunieerde Provincien) onderdanigh toe te enghenen/ende al-
 soo in mijn deel ende oeffeninghe mede te doen blijcken de goede meeninghe/die ick mijn lieve vaderlandt
 ende tghemeene besten billick toe draghe/soo tot onderwijs ende dienst der geenre die door noot/lust ofte
 sunderlinghe beroepinghe ghedreven worden de Zee te hanteren/als tot danckelijcke erkentemisse vande
 trouwe sorchfuldighent/die V. F. G. ende V. E. int bedienen der voorghemelde staet daghelijcks bethoo-
 nen te draghen/om met bequame toerustinghe te verdedighen ende te besorghen t'ghewout ende de ven-
 licheyt vander Zee ende vande Zee-vaert/waer by van vele niet sonder redenen geacht wordt in grooten
 deel te bestaen by naedes gantsche landts macht/rijckdom ende verskerthent. Wat dan nae de mate
 van mijn cleijn vernuft by my daer inne ghewrocht is/om pertinentelijck te verthoonen de gantsche
 Zee-vaert/soo verre tselve tot noch toe by de inghesetenen vande Nederlandtsche provincien ghebruickt/
 beseylt ende bekent is:sal V. F. G. nae zijn seer Edel ende vroomdadigh ghemoet/waer mede V. F. G.
 daghelijck gaet vereeren zijn Heervaders onsterffelijcke memorie ende glorie:Insghelijcks V. E. nae hare
 ghewoonlijcke beleefthent ghelieven alles goedertierlijck ende gunstelijck op te nemen/als een pant van
 haer gheringhen dienaers gantswillighe onderdanighent/achtende dat in soo wijtwoestighe ende on-
 ghebaenden perck die goede wille oock danck ende prijsweerdich is. Dan sal ick my houden danck ende
 prijs ghenoech behaelt te hebben/ende alle moeyten/tyt ende arbent rijckelijck vergolden te zijn/soo ick
 alleenlick mach comen te verstaen dese mijs ouderdoms vruchten V. F. G. ende V. E. aenghenaem
 te wesen. Waer over bidde ick Godt almachtich/in wiens stercken arm ende wysheit bestaet alle macht/

VI.

ghewout ende raedt / B. F. G. princeelijcke ghedachten ende heroique voornemen / ende B. E. ghetrouwe
raedtslaghen te stueren tot slandts welvaren / zijnder kercken vrede / ende grootmaeckinghe van synen
heylighen name / Amen. T. Enckhuysen anno 1592. den vijfentwintichsten Martij. Ten welcken daghe
onsen Salichmaecker Jesus Christus nu 1558. jaren gheleden voor ons aen de stamme des Cruyces een
victorie offerhande is ghe worden. Ende nae der ouderen ghetuyghenisse / ten selven daghe voor 5559. ja
ren zijn Adam ende Eva gheschapen.

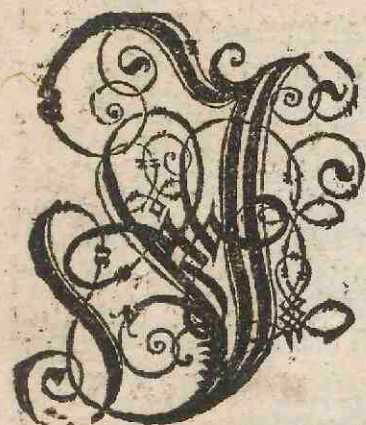
V. Vorstelijcke Ghens

ende V. E.

Onderdanighen Dienaer

Lucas Iansz. VVaghenaer.

Alenden goetwillighen Lefer.

Enant soude hem moghen verwonderen/ goedertieren Lefer / waerom wy dit zee-caertboek genoemt hebben
 het Threfoor oft Cabinet vander Zeevaert: maer tselfde en is niet gheschiet sonder merckelijcke reden en oor-
 saecke. Want ghelijckmen in een Threfoor oft Cabinet opsluyt ende bewaert eenighe sonderlinghe ende costes-
 lijcke dinghen / om te moghen ghebruiken als men die van doene heeft: Alsoo worden in dit boek opghesloten
 ende bewaert sonderlinghe saecken de zeevaert aengaende / diemen sal moghen daer in vinden ende uythalen
 als men de selfde sal mogen van doene en van noode hebben. Welck boek/ ick verhope met grooter neersticheyt
 van een segghelijck sal bewaert en gae gheslagen worden / dan eertijts heeft gheweest dat seer vermaerde Leef-
 caerte boek vande vermaerde stadt van Wisbuij / d'welcke door groote onachtsaemhent en misverstāt/ so wel
 int verichynen vande copie/ als int drucken gheheel bedorven ende vervalscht is gheweest: d'welck met exempelen claerlijck mach be-
 wesen worden. Ten eersten onder meer andere/ so staet int sessentseventichste blat/ dat tusschen Houborgh en die Dostergerde van
 Gothlant/ een banck in Zee light van 14. vamen/ ende dat daer de gront is wit ende grauwsant: ende sent voorts/ Daer over zijnde
 en hebt ghy geen gront op veertien vamen. Dese veertien vamen behooren te wesen veertich vamen. Desghelijcks hebt ghy oock int
 tweeentsestichste blat/ waer hy sent dat die droochte voor Balckenborch haer strecken soude tot aen Hollandt/ d'welcke onmogghelijck
 is/ aenghesien dat Zuthlant gheheel dweers daer voor light. Maer dit Hollandt / moet zijn Halant/ d'welcke met een uythoeck achter
 het Enlandt van Swedereur ligghet. Men vint dese faulten inde groote letteren/ inde welcke ontallijcke faulten ende abuyssen ghe-
 vonden werden. En aengaende die cleyne letteren die binnen vier oft vijf jaren herwaert daer by gevoecht en gedruet zijn / zijn ghe-
 heel valsche en ondeuchdelijck/ als men met vele en verscheyden stuerlieden mach bewysen/ de welcke tselfde ghevisiteert en ondersocht
 hebben. Alle welcke fouten/ mits oock de veranderingen van Coursen / stroomen en getyden/ hier in dit boek/ als by register sullen
 ghestelt worden / en sal daer by ghevoecht ende verclaert worden / waer dat die principale fouten ende ghebreken/ soo wel in d'eene/
 als in d'ander leescarte ghevonden werden. Vt dese bouen verhaelde ende meer ander redenen/ so heeft ons goet ghedocht dit zee-
 caerte boek te noemen het Threfoor oft Cabinet vander Zeevaert / ten eynde dat een segghelijck soude mogen daer uyt halen alle tge-
 ne dat hem totter wetenschap ende conste vander zeevaert soude mogen van noode wesen. Daerom ist oock dat ick een segghelijck/ hy zy
 Goopman/ Schipper oft Stuerman/ wil voor ghewaerschouwet houden/ dat zy opt ghene dat voren verhaelt is/ wel wille letten/
 op dat zy henlieden moghen in tijts voorsien van goede ende volmaecte Pascaerten/ Leescarte boecken/ ende van ander instrumē-
 ten/ die men moet en behoort te ghebruiken totter zeevaert/ als oock claerlijck gheleert wort in het Leescarte boek van die oude stat
 van Wisbuij

van **Bisbun** in tweede blat: als waer verhaelt staen alle de ghebreken van een **Stuerman**/den welcken ooc daer en tegen wort vermaent/wat hy behoort te doen ende ghebruiken om tot die conste en wetenschap vander zeevaert te comen: als te weten/dat hy zijn enghen **Compas**/**Lootlinie** ende ander ghereetschap sal hebben/op dat int selfde gheen faute ghevonden werde/daer en bouen oock goede **Pascaerten**/**Astrolabe**/**Giaetboge** ende **Leescaerten**/de welcke hy dickwils sal oversien ende doorlesen/op dat hy alle coursen/stroomen ende ghetijden soude moghen leeren van buyten rekenen: ende ten eynde dat hy comende op eenighe landen/soude mogen weten/wat **Nane** daer is hoech water makende/waer dat hy oock zijn loot dickwils sal ghebruiken: want tghbeurt wel dat een **Stuerman** zijn loot sparende / opt landt is geweest al eer hy dat wiste: daerom en salmen niet versuimen zijn loot te worpen. Want als men op eenighe stroomen oft rivieren is/ ende 't loot dickwils gebruikt/men kan daer wt weten waer de landen schorre oft vlack als men op eenighe stroomen oft rivieren is/ ende 't loot dickwils gebruikt/men kan daer wt weten waer de landen schorre oft vlack zijn: en als men op een ander tijt daer weder comet/so weetmen als dan met voorsichtichent alsulcke plaetsen te schouwen. Oock sal een jonck **Stuerman** neerstelijck toesien/als hy op eenige landen oft havenen comt/de selue metter penne te beworpen/ als men claerlijck en beschendelijck mach sien al tghene dat daer op staet. Insghelijck als men comt op eenige gaten oft rivieren/men sal dan wel passen op de mercken ende baeken/om te moghen het rechte gat en canael inne seilen/oock die mercken wt schynen/hoemen de selfde moet houden en setten/als men wt oft inne wilt wesen. Maer als men nu is een stuck weechs van landt/so salmen inde **Pascaerte** te setten ende aenteecken/hoe verre men is buytent landt/ ende hoe dese ende andere hoecken van u ghelegen zijn: ende als men nu begint een stuck weechs in zee te comen/men sal dan inde **Pascaerte** overslaen oft rekenen hoe veel mylen dat men op dese oft een ander cours sal gheseylt hebben/ ende hoe vele dat ghy vande goluen af gheworpen zijt. Alle dese dinghen sult ghy wel en volcomelijck in v **Pascaerte** ende oock in v memoriazel aenteecken/op dat ghy tselfde/in dien ghy ghemist ende u misgrepen hadt/soudt moghen overslaen oft rekenen: want het is een ghemeen spreecwoort/gissen maect missen. nochtans moet alle zeevaert/waer dat oock de selfde gheschiet/ op een seker ende ghewisse gissinghe staen: maer men sal in allen saeken wel toesien / datter gheen dingen tontyde ghedaen en werden/ ende zijn ghetijden wel rekenen/ende stroom wel cavelen / ten eynde datmen alsoo een goede gront ende sonde ment legghen/waer op men hem verlaten ende betrouwen mach. Alle dese saeken wel ende scherpelijck oversien ende overleent hebende / sal een jonck **Stuerman** wel gheraecken tot een goede wete ende conste vander Zeevaert.

DEN AVCTOR TOT TEN LESER.

En gedenkt dat in alfulcke gewichtighe saecke als de zeevaert is, wel een besondere waerschouwinge behoort te wesen, (principalijcken voor alle zeevarende liede die hun daer by geneiren moeten) door dien zy in diverse drucken valsche lijcken verclaert is, het welck dickmael die schippers die hier naer te wercke ghegaen hebben, in groot perijckel gestelt heeft. So daer nu jemaden waere die dit selfde hem wilden aentrecken, meynede dat ic dit tot zynen schamp ofte achterdeel soude ghedaen hebben: dien wil ic vriendelijcken ghebeden hebben, my aldusdanige suspitie niet toe te draghen, ende hem selver eens te bedencen: want het voorwaer geen cleyn saecke en is, die schiplieden alfulcken

vervalschinghe voor ooghen te stellen, daer zy soo menichmael hun lijf, schip, goet en bloet om waghē moeten. Dus sal een jeghelijcken gehouden wesen dit selve onpartydich te oordeelen, te wyle my sulckes toe staet een jeghelijcken hier van te waerschouwen, en die zeevarende liede voor ooghen int licht te stellen. Ende begeire ooc dit selfde my gansch vriendelijcken in dancke te vvillen af nemē, met alfulcken vrientschap als sulcken werck is toe staende ende vereyffschende. want ick dit selfde niet en hebbe willen doen tot jemants schamp oft achterdeel: maer alleenelijcken met groote moeyte en arbeyt mijn uysterste beste ghedaen, om alle dese naervolghende fauten by een te vergaren ende verbereren; nut ende profytelijcken voor alle zeevarende lieden, ende oock tot welvaert der landen.

Register vande ghebreken ende vervalschinghen van alle zeecaerten die ghemaectt zijn
vande Oostersche ende Westersche zeevaert.

CAPITTEL I.

Als o wy beloofd hebben by register te stellen, waer in alle de fauten ghelegghen zijn: soo sullen wy ten eersten inde handt nemen het oude Leefsaerte boeck van Wisbuy, ende aewysen by de groue en cleyn letteren, waer in dat die fauten ende ghebreken ghelegghen zijn. De G. sal bedieden de groote letter: maer die C. de cleyn letteren, welke cleyn letter nu onlanghs ende van nieuws daer by ghestelt is. Ende wort Goivart Willemz. van Holesloot toegheschreven.

G. Int seste blat staet / van Heylighe landt tot die Elbe zuydt ten oosten: het moet zijn / zuydroost ten oosten.

C. Int elfste blat staet / ick soude misdoen / ende moet zijn sonder misdoen.

G. Noch staet int elfste blat / Saperhijl ende Fero twee repten noordwest / ende daer nae noordwest ten westen een eetmael seplende: maer daer en behoort maer eens te staen / noordwest ten westen een eetmael seplens.

G. Int dertienste blat staet / noordt by oosten Capelle staet Demburgh / d'welck een verkeerde reden is.

C. Int sestiende blat seyt hy / dat de Polder vanden dijk noordt noordroost van Duynkercke is: maer hy licht ontrent noordtwest van Duynkercke.

C. Int achtiende blat staet: Tusschen Portlandt ende Ornap ist hier vamen diepe / het moet zijn veertich vamen. Hy seyt oock van de groote ende cleyn kiscassen: De groote kiscas ist landt van Chierbourg / die cleyn kiscas is Ornap nae zyn meyninghe.

C. Int eenentwintichste blat staet: Van Heystant buyten omme nae de Sepmis zuydt zuydroost / het moet zijn zuydt ende zuydt ten westen. Van Heystant tot die Corognie zuydt zuydtwest / tot die Cape van Finis terre zuydtwest ten westen: het is beyde valsch. Tot Cilarge ist zuydt zuydtwest.

C. Int tweeentwintichste blat staet: Van Sepmis tot Ortegael / zuydtwest: maer het moet zijn zuydt zuydtwest. Daer staet oock:

B

So gaet

- Soo gaet dan zuydt aen oost / zuydt ten oosten: maer het moet zijn/zuydt ten oosten nae de Corognie.
- C. Int het dyentwintichste blat / ist vol fauten ende quellinghen diemen niet verstaen en can.
- C. Int vierentwintichste blat staet / oost van Bolin tot Heps/maer het is zuydroost.
- C. Van Bolin tot de Cape van Finis terre negenhondert dertchien mylen: ten is maer ontrent neghentich mylen.
- G. Int sevenentwintichste blat staet vande Bangart bemerct/daer staet oock hoogh water zuydweste ende noordweste Hane: maer het is een zuydweste Hane alleene aldaer hoochste water.
- G. Int tweeendertichste blat staet / dat Hepsant soude van Cesar ga ligghen hondert vijftien mylen: ten is niet meer dan vijftentneghentich mylen.
- C. Int veertichste blat staet / onder Sinte Lucas hoeck neffens de scheure is de Keede/het moet wesen S. Vues hoeck.
- C. Int vierenveertichste blat staet / die straet / die straet / die straet / sonder ordonnantie/ende seyt dat die Kooduijn streckt oost zuydroost: maer hy streckt zuydroost ende zuydroost ten oosten.
- C. Int sevenenveertichste blat staet / daer light een banck / van die moghet ghy looden: men can niet verstaen waer dat die banck is oft light. Daer staet mede zuydroost ende aen: maer het moet zijn zuydroost.
- C. Int selfde blat staet vande Cinghel tot Bebesier/ zuydwest: het is west zuydwest/ende is twee streken valsch.
- C. Int eenenvijftichste blat staet / die Nieuwesten tot die voert zuydwest/het is zuydt zuydwest: 'tzijn twee streken faute.
- C. Int tweeenvijftichste blat staet / Lilaerts hoeck is van Doodemans hoeck west/ vijf mylen: het is zuydwest vijf mylen.
- C. Int sellenvijftichste blat staet: van Boznif tot die haecken dyp mylen: het is wel neghen mylen.
- G. Int selfde blat staet / 't Doozlandt ende dat Noordteynde van Goepng / staet noordwest ten westen / zuydroost ten oosten thien mylen verscheyden: Het en is maer een myle verscheyden.
- G. Int achtenvijftichste blat staet / als dat hart wil de boerde door seplen/dat is al sonder verstant ghedruckt.
- C. Int 61. blat stelt hy Schaghen ende Verderoe op thien mylen: maer het is wel 17. oft 18. mylen van malcander.
- G. Int 62. blat staet dat die droochte voor Walckenburg haer soude strecken tot aen Hollandt/het moet zijn tot aen Halant/dat achter Suederoer light. Noch staet daer ooc Van Moen tot Ellenboge/zuydroost ten zuyden/ dit gaet nae Melonden toe / ende is gansch faute.
- C. Int 64. blat staet / Van Wangeroogh tot Boznif 16. mylen: Maer het is wel 23. oft 24. mylen. Daer staet oock van Hephighe landt totter Eider/ twee veninck: het moet zijn twee kenningh.
- C. Int 65. blat staet / Als ghy by Aenout op der Winde te lande comt/en wilt by nachte om Domesnes: Hier is Aenout voor Aueat ghestelt.
- C. Int selfde blat staet / Van Moen tot Dozenbosch / oost vier mylen: het is zuydroost ten zuyden ses oft seven mylen.
- G. Int 70. blat staet: langhs Gotthlandt tot Oostergarde / oost wel so noordelijck/het moet zijn noordtoost wel so noordelijck.
- C. Int 71. blat staet / Derwinde ende Oostergarde staen op thien mylen verscheyden/het is wel twintich mylen.
- C. Int 72. blat staet / Van Domesnes tot Kuynen / oost noordtoost wel so noordelijck vierendertich mylen: Dit is oost ten noorden ses mylen. Daer staet ooc Bolden ende Wist t'gat inne: het is altemale een verkeerde reden.
- C. Int selfde blat staet/Als ghy t'gat van Rye wilt in seplen/ so sepleet eynde van Domesnes oost zuydroost van u: maer tbehoort te wesen/ So light dat rif van Domesnes oost zuydroost / oft west noordwest van u.
- C. Int 73. blat staet / een Clippe inham: dit is gheseyt sonder verstant/het sal zijn een cleynen inham.
- G. Daer staet oock/ Domesnes is een rif/ dat rif loopt van Domesnes af: maer Domesnes is eenen hoeck landts.
- G. Int 74. blat staet / Van Dageroort tot Oostergarde ist Ceins zuydwest. Dit is een groote faute: want het is zuydelijcker dan zuydwest ten zuyden. Noch staet daer / Van Oelandt tot Gotthlandt oost ten noorden: het is noordtoost ende noordtoost ten oosten.

G. Int 76. blat staet/ Die banck/ dat is / dat oost eynde noordtwest/ ende die koogh/ ende dat westeynde noordtwest van Harlem: wie can dit verstaen? Het is een verkeerde reden: Want hy wil seggen/ het oosteynde van Breda veertiene noordtwest vande Coege/ het westeynde noordtwest van Harlem.

G. Int 83. blat staet/ Hoogh water tot Amsterdam/ geeft een zuydt- ooste ende noordtweste Hane: maer het is meest valsch/ en dit ghetpe is seer verkeert gheschreven. Want tot Amstelredam en maect geen ander Hane hoogh water/ dan een zuydtweste ende noordtooste.

Dit zijn nu de principale valsche coursen/ mylen en streckinghen vander zee/ die dooz misverstant van sommighe schryvers/ copieerders/ Setters ende druckers daer in gheromen zijn/ met de welke oock d'ander Leelsaerte boecken vande Oostersche ende Westersche Zee seer besmet ende gheheel bedorven zijn. Alle d'welcke ober langhen tijt behoorde ghecorrigeert/ ghebetert/ ende in een volmaecte forme ghemaect te wesen/ om alsoo de zeebarende luyden ende ander Coopliden/ den welke daer aen meest is gheleghen/ hun sou- den moghen hier vooz hoeden ende wachten / op dat daer gheen snebelinghe / oft onghewal upt en come / datmen naemaels soude beclaghen: want dit gelt altemael schip/ lijf ende goet. Een jeghelijck zy ghewaerschout.

CAPITTEL II.

Wat fouten ende ghebreken gevonden worden int Caertboeck, dat Go- vert Willemsz. toe gheschreven wort, Anno 1587. ghedruckt. Ende noch meer andere boecken anno 88. ende 89. ghedruckt: waer in wel eenige verbeteringhe ghedaen is: maer daert int eene verbeterd is, daer ist int ander meer ende meer vervalst ende ghecorrumpert, ende dat in die nieuwe tafelkens van die coersen, streckinghe ende ghetyden.

1. De fouten ende dwaelingen ofte verballschinge vande coursen/ ghetijden/ streckinghen/ mylen ende meer ander ghebreken die int Zeecaertboeck van Wisbup ghebrocht zijn/ en zijn niet allene int selfde boeck ghebleven/ maer oock voozts ghespronghen ende

gheraeckt in ander Zeecaertboecken/ upt dooslaecke dat de ghene/ die de selfde fouten daer in ghebrocht hebben/ de dwaelinghen en- de fouten niet en hebben ghemerckt / noch oock verstaen. Sulcks dat zy manneken nae manneken gemaect hebben/ sonder de self- de niet verstant dieper inne te sien. Alle de welke wy voozgheno- men hebben al hier te beteren/ nemende ons begintfel aende fouten vande hooghden vanden Pole.

3. Inden eersten/ als die Leysterre staet int noorden boven de Po- le/ so soude boven den Horizont wesen (nae het schryven van Go- vaert Willemsz.) 48. graden/ 51. minuten. Waer aenghesien dat tusschen den Horizont ende de noordtsche Pole zijn 53. graden / te weten op de Elevatie van Texel/ ende dat die sterre noch 3. graden 30. minuten / haer daer boven verheven vint / so segghe icht selve valsch te wesen: want men can hier upt rekenen 56. graden 30. mi- nuten. Ende also dese faute is int noorde / soo is oock de selve int zuyde.

4. Int 4. bladt staet / dat in het middel van April de wachters zijn int noorde: maer zy comen eerst den 30. van April int noorde boven de Pole ende den 30. van October int zuyde onder de Pole. Waer upt dat volcht dat alle die voozgaende reghelen / die int 3. blat van die noordtsterre gheschreven worden/ niet en deugen/ maer groote fouten zijn.

5. Int 6. blat seght hy / dat van Walsterboen hy noorden Bort- holm om/ de coers is noordtoost elf mylen: maer hy is oost ten noor- den 15 mylen.

6. Int selue blat staet oock / Van Kaerleso totten zuydtboeck van Oelandt/ ende Bortholm/ is de coers zuydtwest / wel so westelijck verschepden neghen mylen: het is wel 40. mylen / ende de coers is zuydelijcker dan zuydtwest.

7. Int 9. blat seyt hy dat Oesel dyt mylen lanck is/ ende hem streckt noordt noordtoost: het is wel 16. mylen lanck / ende streckt hem noordtoost/ ende noordtoost ten noorden.

8. Int selfde blat seyt hy / dat van Oesels rif licht heynder om Do- mesnes / dat van Luyseroort dan om Domesnes eynde / ontrent twee mylen/ van Coerlandt een myle: hy wil hier segghen datter eynde

- eynde banden Riff van Oesel / licht Luyferdoort naerder dan Do-
mesnes.
9. Int selve blat seyd hy / dat van Dagerdoort tot t Gotsche sandt /
zuydt zuydwest is 15. mylen: Het is zuydwest ten westen achthien
mylen.
10. Int selve blat wort Roghe tot een Eplandt gemaect: maer het
is vast landt ende gheen Eplandt. Daer staet oock dat Hanno van
Bornholm licht noorden ten oosten: maer het licht noorden ten we-
sten van Bornholm.
11. Int 10. blat staet noch eens / dat Oesel dyt mylen lanck is: het is
wel 16. mylen lanck. Daer wort oock Bornholm voer Stockholmi
ghestelt: ende wederom Hannon. ten o. van Bornholm: maer het is
noorden ten westen. Daer wort oock geheel onbehoorlick gheschre-
ven van Rijshoof tot Heel.
12. Int 11. blat staet Kereyn voer Nering.
13. Int 12. blat staet / west ten westen: ende wil hier mede segghen / dat
die oost custe van Bornholm haer streckt west ten westen: maer zy
streckt haer noordwest ten westen.
14. Int 13. blat staet / van Doen tot Bornholm / oost wel so noordelijck
4. mylen: het is wel 14. mylen.
15. Int 14. blat staet / Als het torenken van Coppenhauue of west van u
is: dit is sonder verstant ghedruckt. Van Doen tot Ellenboghe /
zuydtoost ten zuyden: maer men can niet tot Ellenboghe seplen / dan
met een zuydtoost ten oosten ganck / maer wel tot Melonde oft Do-
renbosch.
16. Int 15. blat staet / Alst Slot met dat Slot van Falsterboen ober
een comt: Maer t Slot ende die kercke moeten ober een comen / als
men is neben het Riff.
17. Int 16. blat staet: dat die Trindellicht van het westeynde van Le-
zou: maer zy licht vanden noordthoek van Lezou noordtoost.
18. Int 17. blat staet / dat van de kercke op Lezou / soi de een rif noord-
toost af strecken: het rif licht oostwaert vande kercke / want ick hebbe
daer selfs onder te ree ghelegghen.
19. Int selve blat seght hy / dat die Trindell 3. mylen / ende oock een
myle van het westeynde van Lezou licht: Maer zy licht van het
noordteynde van Lezou noordtoost twee mylen.
20. Int 18. blat staet / Van Kems tot Siero: dat moet wesen Sproe.
Daer staen oock veel quade namen / Funen wort Danenien gemaect.
Daer staet oock / Van Schaghen tot Ferder 12. mylen. Maer ghy en
sult in 16. mylen gheen landt aen seplen met een noordt noordweste
ganck. Sulcks dat in dit blat veel quade coersen staen.
21. Int 22. blat staet / Van Scutenes tot der Neus zuydtoost ende
noordwest 6. mylen / Maer het is zuydtoost ten zuyden / want de
Waters ligghen noordwest ende zuydtoost vander Neus.
22. Int selve blat staet / Van Schaghen tot Harshals / ist west noort
west ses mylen: maer het is west zuydwest 6. mylen.
23. Int 23. blat staet / dat Rippen soude ligghen van Heplichlandt /
noordtoost ten noorden / twee kenningh. Dit is een oude dwalinge /
want zy ligghen van malcander noorden ten oosten wel ses ken-
ningh oft 18. mylen. Dese groote faute wort vast in alle Caerten ge-
druckt.
24. Int 24. blat staet veel onduyts / Tooren so voerby oosten / Bruns-
kutel van die Noorder die af. Daer staet oock nae die anderde / maer
het moet zyn nae de vierde tonne. Hy set de vierde tonne ten eynde
vande nieuwe gronden te wesen: maer de sevenste tonne licht ten
eynde vande nieuwe gronden. Metten coirsten gheseyt / alle tghene
dat in dit blat staet is gheheel onbehoorlick / want hy schrijft daer
vande Elue ghelijck die gheweest is ober 20. jaren.
25. Int selve blat staet oock / Als Denker kercke zuydt van u is / soo
zijt ghy open voer de Weser: maer Denkerkercke moet zuyt zuyt-
toost van u zyn / als ghy by d' eerste tonne zijt inde Weser.
26. Int 25. blat staet vande Ems tot twee reysen van buyten / van
buyten / dat bosch staet daer oock / hoe wel dat langhe van daen is
gheweest.
27. Int 27. blat seyt hy / dat op de Driessche custe / een zuytoost ten
zuyden Dane thooghste water maecte tot int Vlie: Maer een
zuytoost Dane maecte alleene op dese custen thooghste water.
Noch seyt hy / tghetpe is vande nieuwe tonne int noorder gat / tot
die tonne op den bosch / zuydtoost oft zuydt ten oosten. Hier mede
wil hy segghen / dat die coers is / vande nieuwe tonne tot die ton-
ne op

- ne op den bosch zuydt ten oosten: maer het is zuydt ten westen en westelijcker.
28. Int 28. blat. Dat vant noordergat staet en is niet goet: hy en stelt maer twee tonnen: maer daer ligghen wel 4. tonnen. Hy seyt oock van het Westergat en Kansdiep/ die al overlanck wech zijn/ iae al eer dat boeck ghemaectt wert.
29. Int 32. blat staet/ Almen den tozen siet buyten die hy wil seggen buyten die dynen.
30. Int 33. blat/ al wat daer staet vant noordergat van Enchupfen/ dat is al valsch. Die boom is wel over 20. jaren wech gheweest/ en t'gat strecket meest zuydt ten oosten. T'boeck van Gobart seght/ van zuydt zuytwest/ ende zuydt ten westen/ ende settet op de mercken vande inner tonne/ het huys met een steenen gevel/ ende staet opt eynde/ comende dat die tozen af. Dit huys staet op de breede strate/ ende men siet een handt breeet tusschen het tozenken van't Stadthuys ende desen gevel door. Het tozenken hy oosten de ghevel ende Broeck aen Wilkes huys/ dat is t'groote lanchuys/ dat zijn de mercken vande zuyder tonne in Hillegat.
31. Int 34. blat staen sonderlinghe vervalschinghen van mercken ende tozens/ ende die dat leset/ en salt niet moghen verstaen. Int laetste schrijft hy oft Haventozenken/ d'welck hy noemt Jan Daghids tozenken/ hy die Abts tozen in Middelburg soude staen: leset met aendacht/ ghy sullet so bevinden.
32. Int 36. blat schrijft hy vanden Abts tozen tusschen de 2. tozens: d'een tozen is wel over 15. jaren af gheweest: ten behoort in gheen nieuwe boecken te staen.
34. Int 38. blat staet/ Ketelduijn is een witte ghespleten dijn/etc. Maer de Ketelduijn is wel over 20. jaren wech gheweest. Hier is noch een quade faute/ want hy seyt: Vant Marsdiep tot die hoofden/ is de coers zuytwest wel so westelijck/ ende noordtoost wel so oostelijck 14. mylen. Het is zuytwest wel so zuydelijck 40. mylen.
35. Int selve blat staet/ de Male streckt haer o. 3. o. tot die hoofden/ Dit is valsch/ want vande Male tot die hoofden/ is de coers 3. w. ten w. Dit zijn schadelijcke fauten/ die schip ende goet gelden.
36. Int 39. blat seyt hy/ dat die tozen van Carwijck op zee scherp is/ maer hy is plomp/ want het spitse is wel over 10. jaren af gheweest. Oock spreekt hy hier weder van Ketelduijn/ ende van cleijn Ketelduijn/ hoe wel zy over 20. jaren zijn wech gheweest.
37. Int 40. blad wort vande Somburghen de Souburghen ghemaeckt. Inghelijcks int 41. blat worden de selve tozens alle scherp ghestelt/ hoe wel dat zy afgebroken zijn.
38. Int 42. blat maectt hy van Capo de Hagot Sepnhooft. Hy set oock daer hy een groote ende clejne Kiscas/ te weten/ tlandt van Chierburgh ende Ornap: maer die Kiscas zijn uptclippen/ die 2. mylen hy westen Ornap ligghen. Noch seyt hy van het westergat van Isle de bas/ dat noordt oost inne streckt/ soo sont moeten vant landt af in strecken. Het streckt in zuydtoost/ oft wel soo oostelijck.
39. Int 44. blat staet/ dat die Bellaert aff light van S. Mattheus hoeck twee cabels lengte/ d'welcke gheheel valsch is: want hy ligt af van Conquestoort.
40. Int 46. blat staet/ van buyten die Spemis zuydt zuydtoost: het is zuyden ende zuydt ten westen. Daer staet oock Kernenisse/ vooz Kinnenisse. Noch staet daer/ vande Spemis tot Ortegael zuytwest/ het moet zijn zuydt zuytwest: daer is twee streken faute.
41. Int 46. blat staet/ op een dwaris vanden westelijcken tozen aff/ dit mochten wy sien noordnoordt van ons. Dese zyde vant blat staet vol van alsulcke variabel redenen. Daer staet oock/ Sal dat oostlandt aen hoort schouwen. Het moet zijn sal dat oostlandt aen hoort seplen.
42. Int 47. blat staet: dat Groep ende Bolin verscheyden ligghen noordt noordtoost/ ende zuydt zuytwest: maer zy ligghen verscheyden noordt ten westen/ ende zuyt ten oosten als boven staet/ ende oock wel so westelijck.
43. Int 48. blat staet/ Van Bolin tot Croeswijck west: maer het is oost ten noorden. Vande Spemis tot Heissant noortwest: ghy sult noorden hoogh ghenoech loopen als ghy wat buyten landt zyt.
44. Int 49. blat staet/ Oost van Bolin tot Heps: het is zuydtoost. Daer staet oock/ Van Bolin tot Capo de Finis terre 13. mylen: het is wel neghentich mylen.

45. Int selue blat staet: Item binnen de landen Bolin ende Heps/ Noordwest ende zuydtoost van daer ist niet diep. Dit zijn al ver-
keerde redenen: Van hy wil segghen / dat int vaerwater tusschen
Bolin ende Heps niet dieper en is dan 27.28. vamen.
46. Int 49. blat staet/ Van Heps tot Capo de Finis terre / zuyt ten
westen. Dit is vier streken valsch/ het is zuytwest ten westen. Hy
spreekt oock van twee scherpe torens/ die nu plomp zijn/ want de
spitsen zijn aff. Oec wort de kentenisse van S. Martins Eylandt
tweemaal verhaelt.
47. Int 50. blat staet: T'bosch is vijf vamen diep: maer T'bosch is
een hoeck landts/ de Keede daer binnen is vijf vamen diep. De
Bangart wort daer oock Veniert ghenoemt tot twee reysen. Die
van Rochelle ober den hoeck ten bosch / soo siet ghy de spitsen tus-
schen malcander: maer zy zijn al t'samen af.
48. Int 51. blat staet/ Van Olderdome tot die Keiserinne / noortwest
ten noorden: het is noordwest ten westen wel soo noordelijck.
Hy seyt oock / houdt den toren van Salis ober den boom op't
brandende Eylandt/ tot die bocht van Olderdome: maer hoe can
Salis comen aen't brandende Eylandt by Olderdome? ick en can
dit anders niet verstaen / dan dat het een valsch merck en cours is.
49. Int 52. blat staet/ Als ghy Brouage wilt upt seplen / ende comt
by de west Pleymarckes upt gelooopen/ ende gaende oost zuytoost:
hy wil dit segghen: Die upt Brouage comt/ ende comt dicht by de
Pleymarckes upt te loopen met een west noordweste ganck/ dat
men dan Grop sien mach. Hy seyt oock/ Die Kiscas licht vande
Fort/ oost/ een luttel oosten: Hy wil hier mede segghen/ dat die Kis-
cas een luttel ten oosten vande Four ligt: maer hy licht noortoost/
een luttel oostelijcker vande Four. Op dese zyde staen boose faute.
50. Int 53. blat staet: Ende die seplen wil bukten die Kiliats / sal
gaen west/ die en darf niet sorgghen voor de Barle van Olone / dan
recht bukten aende Garnzee ist 12. vamen diep. Hy springt van-
de Barle van Olone / ende noemtse Garnzee / d'welck gheheel
valsch is.
51. Int 54. blat wort Ripanen Romanen genoemt/ d'welcke een groo-
te faute is.

52. Int 51. blat staet: dat de clippen van Ortegael twee kenninghen
van landt ligghen: maer zy en ligghen niet voozder dan een myle
van landt.
53. Int selue blat staet: Ortegael licht van Fontenay noorden ten
oosten / ende zuydt ten westen: maer zy ligghen van malcander
noordt noortdooft / ende zuydt zuydtwest. Hy is hier op de vaert/
ende staet weder aen Goutsteert / soo dat ick niet en can verstaen/
wat zijn meyninghe is.
54. Int 59. blat schryft hy van't seplen in Corcke Bayone/ en springt
op Capo Capasilis ende Baione/ al oft een haven ware. Hy stelt
de Capo Pitiers/ oft Sint Dues hoeck/ van Rocrende/ zuydtoost
ende noordwest: maer het is zuydtoost ten zuyden van Rocrende.
55. Int 66. blat / stelt hy Laues ende Wille noue / oost ten zuyden
van malcander: maer zy ligghen van malcander oost ten noorden.
Oock is de coers na Laues een faute/ want zy is oost ten noorden.
56. Int 68. blat staet dat die Kooduijn hem streckt oost zuydtoost:
maer hy streckt hem zuydtoost ende noordwest sephen mylen.
57. Int 69. blat staet / dat Rocrende is van S. Dues hoeck / zuytoost:
maer het is zuydtoost ten zuyden. Hy seyt daer oock dat die Bar-
lenges ligghen van Rocrende noordt noortdooft: maer het is noort
noordwest/ ende noordt ten westen / ende anders niet.
58. Int 70. blat staet / dat Dorthups licht van Bordeaux noortwest:
maer het is noordt noordwest/ ende noordt ten westen.
59. Int 71. blad staet / Wy seplen oost noortdooft / ende peilden 64.
graden/ ende sagghen daer nae Lisart: d'welck is een groote faute:
want men is op 64. graden tusschen Fero ende Yllant. Daer staet
oock / Vande Sorles tot Heissant zuyt oost ten zuyden 65. mylen:
ten is maer 26. mylen.
60. Int 74. blat staet / Silla is de Sorles / ende licht by westen En-
ghelandt: maer Silla en is de Sorles niet: want Silla licht by
noorden flete holm / die voor Busto licht: daer by licht een Ey-
landt ghenoemt Barro. Hier stelt hy Heissant ende Sorles zuydt-
oost ende noortwest van malcander: maer het is zuyd oost ten zuy-
den van Sorles tot Heissant.
61. Int 80. blat staet/ Die hoogen hoeck van u is/ van u licht. Daer
staet me-

staet mede de coers is 14. vadem in Zee / dat moet zijn de kil is 14. vaden diep.

62. Int 82. blat stelt hy tweemaal Helener rif. Daer staet oock van u is / van u licht / d'welcke en behoort maer eens te staen.

63. Int 84. blat wort Kemmenps bay gheuoemt Kommenhooft bay: maer de bay van Kommenhooft licht op de noordcuste van Enghelandt. Daer staet oock / Doornut licht van Doortlant west: het is west ten zuyden / ende Goutsteert west zuydwest wel so Westelijck. Noch seyt hy Het is van Doberen tot Bevesier 30. mylen: maer ten is maer 13. mylen.

64. Int 85. blat / Tusschen Doberen ende de Cinghel en stelt hy maer vijf mylen verscheyden: op d'ander zyde maect hy daer aff wel 20. mylen. Calis cliff wort daer gheuoemt Aldus cliff. Doortz stelt hy hier 10. mylen tusschen Noordhoorlandt ende Goping: het en is maer een myle. Inghelijcks stelt hy Van Vlamburgher hooft tot Scharēburgh twee kenningh: maer ten is niet meer dan vier mylen.

CAPITTEL III.

Vande Caerten ende havenen, met die ghedaenten vande landen die in dit boeck ghevonden worden, wat daer af is, ende waer voor datmen die sal houden.

DE conterfeytinghe vande havenen ende landen / is een van d'alderbeste consten ende behulpselen / diemen ter zee soude moghen oft connen ghebruicken. Maer die te maecten met lichtveerdicheyt / clepne costen ende moeytē / om d'ooghen vande menschen te verblinden / ende tghelt uptter boze te crighen / dat is een schandelijck dinc / ghelijckmen mach sien int boeck dat Govart Willemsz. wort toe gheepghent / die wy inde Caerten / Havenen / ende ander verscheyde plaetsen / by specificatie sullen verhalen / ende bewysen meest valsche te zijn.

Ten eersten / als is de Riviere van S. Lucas / Condade / Faro en Nyamonte.

Die Cozongne ende Riviere van Bordeaux.

Die voert tusschen Heiffant ende die backovens.

Wicht het oost ende westende.

Goeree ende de Gase.

Vlietstroom ende Hephichlandt.

Alle de welcke op ghissinghe ghemaeckt zijn / ende die personen de welcke de selue ghemaeckt hebben / en hebben misschien daer noyt gheweest / als men upt de selue Caerten wel can bewysen.

Aengaende nu d'ander Caerten / hoe wel dat de selue tot sommige plaetsen wel een weynich ghelijcken / soo zijn die nochtans gheheel byten alle streckinghen / als men mach sien aen die Eems / Wile / ende meer ander gaten ende rivieren: gelijk oock de gedaenten van dien / meestendeel ghemaeckt zijn op ghissinghe / ghelijck men sien mach aen Kobbekuijt / d'welck staet op een ronde hemel van eenen bergh. Want dat landt is hier al even hooghe / ende d'witte sandt oft den Calckbergh / en is daer niet by westen. Alle dit selue hebbe ick hier willen tot een exempel voorhouden / op dat een jeghelijck hem soude moghen hier voor wachten.

CAPITTEL IIII.

Die vervalschinghen ende fauten die int boeck zijn dat Adriaen Gerritsz. wort toe gheschreuen.

DE fauten ende ghebreken die in't boeck zijn / dat Adriaen Gerritsz. van Haerlem wort toe gheschreuen / zijn dese. Maer inde voorreden van't selve boeck / daer hy alle Stuerlieden Leermeester gheuoemt wort / wort den goeden man groote onere aengedaen / dat in plaetse van zijn conste en arbeit / ander personen hemliedder schriften / Caerten / gheypden ende ander dinghen van hem ontleent hebben / als hier nae sal blijcken / als men die vervalschinghen ende andre fauten / als van gheypden ende andersins / aengewesen sal hebben. Maer wy sullen eerst spreken vande conste / hoe men maken sal de Quadzanten / daer op de Gaetstock bequamelijck mach geteckene worden. Maer allereerst vande tafels der ghelijcke deelen.

1. In het 3. blat staet: hoe wel dat alle dese verclaeringhen om een Quadzant te maecten / op d'welcke men de Gaetstock bequamelijck soude

- lijck soude moghen teekenen: soo en ist nochtans niet goet ende nut voor de zeevarende lieden. Want dese sake gaet aen de conste vande Geometrie/ ende is den Stuerlieden veel te swaer: ghelijck men sien mach inde tafel int derde blat / waer dat derghelijcke deilen aengheteeckent ende bewesen worden.
2. Int 4. blat wort gheseyt / dat de graden vande Fire sterren / ende de rekeninghe van dien / aldus langhe souden onbekent gheueest hebben / ende noemen die daerom auerechtsche graden: maer dat en is niet waerachtich / want hoe wel dat zy by vele niet en zijn bekent gheueest / soo zijn die nochtans by sommighe seer wel bekent geweest: als tot Enchypse by eenen Pieter Hermansz. Moerman / die daer af een rekeninghe heeft ghemaect al over 50. jaren de welcke naemaels is int licht ghecomen. Ick selue hebbe oock al over 30. jaren 't fire ghesternte ghebruickt / als zijn Spica Virginitis / de claerste inde Slanghe / den grooten Hont / den grooten Jagher oft Keuse / ende meer ander Fire sterren. Daerom en can die roeminghe inde voorrede niet waerachtich zijn: aenghesien datmen de hooghde vande landen heeft moeten leeren upt ander lieden schriften.
3. Int 5. blat staet: datmen int noordestoost af trecken soude 3. graden ende 30. minuten. So sulcks waerachtich waer / men soude nimmermeer de hooghde vanden Pole conuen weten / sonderlinge op de Gaetboghe: men moet daer niet meer af trecken dan twee graden 45. minuten.
4. Int 8. blat / aengaende de Declinatie vander Sonne / soo is in d'eerste jaer inde maent van April een groote faute: Desghelijc is oock in Ioymaent een faute. Daer zijn oock veel maenden daer men niet en weet wat men sal rekenen / mits datter veel letters int drucken niet ghevat en hebben.
5. Dat tweede jaer is gheheel oncozrect ghedruckt / mits datter veel letters int drucken niet ghevat en hebben / sulc datmen daer upt gheen rekeninghe en soude conuen maecten. Daer zijn oock inde maent van December twee merckelijke fouten.
6. Int derde jaer / is oock een groote faute oft misgrijp inde maent van Maerte: oock zijn alle d'ander maende seer qualijck ghedruct.

7. Int 4. jaer zijn veel letters die int drucke niet en hebben ghevat. Ende dit zijn de fouten die in het Declinatie boeck van Abriaen Gerritsz. ghevonden worden.
8. Int 9. blat staet / dat int gat vander Vere zijn dry hooghe wateren: te weten / zypden / zypden ten westen / ende zypdtwest ten westen. Maer binnen der Vere maect dat hooghste water / een zypde ten westen Mene / ende int gat een zypdt zypdtweste Mene.
9. Hy seght oock dat voor t' clooster ten Woers hoogh water maect / een west zypdtweste Mene: maer alsoo t' clooster ten Dupne / ofte de Woers in Vlaenderen licht / ende dat een zypde ende een zypde ten westen Mene langhs Vlaenderen hoogh water maect / so segghe ick tselue valsich te wesen.
10. Dat oostepnde van Wicht gheeft hy oock twee hooge wateren: dat eene met een zypdtweste / ende d'ander met een noordest noordestweste Mene / die opt oostepnde van Wicht souden hoogh water maken. Maer het een moet altijs valsich zijn: want een noordest noordestweste Mene maect daer hoogh water.
11. Tot Hampton zijn oock aldaer ghestelt dry hooghe wateren: te weten / d'eerste met een zypde / het tweede met een zypdt ten westen / ende het derde met een noordest ten westen Mene: maer de 2. moeten valsich zijn ende wijcken. Want alleene een zypde en noordest Mene maect daer hoogh water.
12. Tot Bevelier worden oock ghestelt twee hooghe wateren: d'een met een noordestweste ten westen / ende d'ander met een noordest ten westen Mene: maer gheen van beyden is goet. Want een zypde en noordest Mene maect aen Bevelier hoogh water.
13. Int 12. blat spreekt hy van sommighe ballinghe van stroomen: maer t' zijn alle gheleende dingen / die getrocken zijn upt den Spieghel vande Zeevaert.
14. Int 13. blat staet / Van Col tot Elleneur / is de coers zypdt zypdt oost: maer het is zypdt oost ten zypden. Desghelijc staeter / Van Steden tot Moen / zypdt zypdt oost: maer het is oock zypdt oost ten zypden. Noch staet daer / Van Schutenes tot Boeken 37. myl. Het is 57. mylen. Daer staet oock / van Terel tot die Holm voor Hermupde / west ten noorden: maer het is oost ende west.

15. Int 15. blat staet: Vande Eertholms tot Derwinde / is de coers noordtoost ten noorden: maer het is noordtoost ten oosten.
16. Int 16. blat staet: Vander Winde tot die Oostergarde / west ten noorden: maer het is west ontrent 20. mylen. Vant Slot van Borchholm tot Hanno / noordt ten oosten: het moet zijn noordt ten westen 8. mylen.
17. Van Borchholm tot die Eertholms / oost ten westen: maer het is oost noordtoost / ende oost ten noorden. Van Stapels tot Wismer's diep / noordt noordtwest: maer het is zuydt ten oosten / ende noort ten westen.
18. Int 18. blat staet: Als die kercke op Amelandt noordtwest van u is / soo is men voor't gat. Dit behoort zuydtoost te wesen. Van Exel tot die Hoofden / is de coers zuytwest ten zuyden 14. mylen: het moet zijn zuydtwest wel soo zuydelijk 40. mylen. Noch segt hy / noordtoost van't Noorlandt licht een banck / ghenoeemt Wittingslant. De banck van Wittingslant licht zuydt zuydtoost van Silfernes / dichte by landt.
19. Int 19. blat staet: Van Sorles tot Waterfoert / noordtoost ten noorden: maer het is noorden / ende noordt ten oosten. Van Enghelandts eynde tot die Wolf / zuytwest ten westen: het moet zijn zuydt zuydtwest. Van Sorles tot Londen / noordtoost ten oosten 21. mylen: maer het is noordtoost wel soo noordelijk 24. mylen. Vande Sorles totten Sevensteen / noordt noordtwest: het is noorttoost / ende noordtoost ten noorden. Van Londen tot die Holms voor Brustou / noordtoost 12. mylen: maer dit is oost noordtoost 14. mylen. Vande Holms tot Brustou / oost noordt oost 10. mylen: maer het is noordtoost ten oosten neghen mylen. Van Londen tot Caldan / noordt ten westen: het is zuydt ende noordt 8. mylen. Van Enghelants eynde tot Waterfoert / noortwest ten noorden: maer het is noorden ten westen. Vande Sorles tot Capo Claro / west noordtwest / het moet zijn noordtwest.
20. Int 19. blat staet: Van Calis clif tot Capo de Caur / zuydtwest: maer het is zuydtwest ten zuyden 22. mylen. Van Gernzey tot Sept Isles / zuydt zuydtwest 9. mylen: maer het is zuydtwest ten zuyden 12. mylen. Van Gernzey tot Fernel / zuydt zuydtoost /

- het is oost zuydtoost / ende zuydtoost ten oosten. Vande Four tot S. Mathews hoeck / zuydt zuydtoost: maer het is zuydtoost ten zuyden. Van S. Mathews hoeck tot die Keyser / zuyden ten westen 5. mylen: het is zuydt ten oosten 4. mylen.
21. Int 20. blat staet: Van Portlandt tot Goutsteert / zuyden 22. mylen: maer het is west zuytwest / ende west ten zuyden 14. mylen. Van S. Martins Eylandt tot t Brandende Eylandt / zuyt zuyt-oost: maer het is zuydtoost ten oosten 3. mylen. Van Oolderdom tot de riviere van Bourdeaur / zuydtoost het is zuydt zuydt oost 9. mylen. Vanden hoeck van Bayone / totten hoeck by westen Passai / zuydtwest ten zuyden: maer by Passai en is gheen hoeck / ende daer by westen en licht geenen inwijck: maer by oosten licht den hoeck van Fonteraue / ende daer en is anders gheen inwijck. Het is een faute die andere daer van aenghegheben hebben. Van Ribodeus tot Vinerus / west noordtwest 10. mylen: maer het moet zijn noordtwest 7. mylen. Van Vinerus tot die Clippen van Ortegael / noordtwest ten noorden: het is noordtwest / ende noordtwest ten westen. Van Ortegael tot Capo de Prior / west zuydtwest: maer het is zuydtwest / ende zuydtwest ten westen. Vande Capo Prior tot Cifarga / west zuydtwest: het is zuydtwest ten westen / 6. mylen. Van Cifarga tot Capo Coriano / zuydtwest ten westen: maer het is west zuydtwest. Van Baione tot Port a port / zuyden ten westen: het is zuydt zuydtoost 14. mylen. Van Capo de S. Vincent / tot Lanes / oost noordtoost: maer het is oost ten noorden 5. mylen. Van Villa noua tot Faro / oost zuydtoost: het is oost ten zuyden 7. mylen. Van Apamonte tot Lepe / oost ten zuyden 3. mylen: maer het is oost ten noorden 4. mylen. Van Saltes tot S. Lucas / oost ten zuyden: het is zuydtoost ten oosten 8. mylen.
22. Int 20. blat sept hy: Van S. Lucas tot Calis / zuydt zuydtoost / het is zuydtoost / ende zuydtoost ten zuyden 6. mylen. Van Gibraltar tot Malaga / noorttoost ten noorden 8. mylen: Het is noordtoost wel soo noordelijk 20. mylen. Van Capo de Bonador totten westhoeck van Forzeventura / noordtwest: maer het is noordt noordtwest.
23. Int 21. blat staet: Van Rocrende tot S. Vnes hoeck zuydtoost: het is

het is zuydtoost ten zuyden 7. mylen. Van Roerende tot de Capo van S. Vincent zuyden: maer het is 3. ten 9. 30. mylen. Van Capo de S. Vincent tot Capo de Marie / oost ten zuyden: het is oost en west 14. mylen. Vā Capo Marie tot S. Lucas / oost 4. mylen: maer het is oost ende west 20. oft 22. mylen.

24. Int 24. blat staet: van Ketelduyn anno 76. maer daer en is in 18. jaren gheen Ketelduyn gheweest.

25. Int 25. blat / is die inseplinghe vander Mase gheleent ende ghetrocken upt ons groot Zeecaerte boeck / ghenoeint de Spiegel vā de Zeebaert. Daer wort oock vermaen gemaect van Ketelduyn / d'welcke over 18. jaren in een strant is verandert / als men mach sien ende mercken. Ketelduyn wort hier in zijn volle ghedaente ghestelt / hoe wel hy (als vozen ghelept is) over 18. jaren wech is gheweest.

26. Int 26. blat: Die torens op de strant van Hollandt worden noch niet ipisen ghestelt / hoe wel over langhe de meestendeel afgheweest zijn. Berghen wort met een hooghen toren achter Camperduyn ghestelt: maer die opt landt verballen sal dat also niet vinden.

27. Int 27. blat wort ghelept vande Splinter / dat zy noortwest van Duijkerke licht 4. mylen. Zy licht ende beghint van d'westerhooft van Duijkerke / ende loopt langs t'landt. Men mach tusschen t'landt ende desen banck inseplen op 6. oft 7. vamen / ende daer setten. Daer staen oock veel gheleende dingen / soo wel in dit / als in ander bladen.

28. Int 42. blat / ende ander naestvolghende bladen staen meest al gheleende dinghen / wt dat groot Zeecaerte boeck / ghenoeint de Spieghel vande Zeebaert.

29. Int 48. bladt staen oock al gheleende dinghen. Int 51. ende 52. blat worden sommighe Caerten te voorschynne ghebrocht / waer van den Aucteur de walghe soude hebben / indien hy de selve sage: ghelijck als zijn de Caerte van S. Vues / Sesimbze / Lisbonne / ende meer andere. De ghedaenten ende opdoeninghe van dese landen zijn mischien met groote neersticheyt upt gheconterfeyt:

maer de meestendeel is gansch bedorven / door dien dat die Walepen vande berghen / al op d'water neder ghetrocken zijn / d'welcke te ghen alle natuere ende epgenschap is vande landen. Want als men een landt van verre oft wt die Heerle siet / men can niet sien dan valepen ende berghen: maer men siet niet alle berghen opt water neder gaen / oft men soude moeten dichte daer by wesen. Oock en houde ick niet / dat sommighe van dese habenen / soudē van desen vermaerden Adriaen Gerritsz. ghemaect zijn: want ten is niet dan kinderwerck / ghelijck men mach sien aen S. Vues / Lisbonne / Mons Volle / Goping / die Elue / ende meer ander Carren / die alle ghelijck kints ghedaen zijn.

CAPITTEL V.

Verantwoordinghe ende onschuldighē vande ghene die dese Leescaerte boecken toe gheschreven worden: om dat zy hen niet en connen verantwoorden.

A Enghesien dat dese twee mannen / den welcken dese boecken toe gheschreven worden / namentlijk Adriaen Gerritsz. van Harlem / ende Gobart Willemsz. van Holesloot / seer treffelicke Stuer- mannen ende Piloten gheweest zijn / soo gheloove ick wel / indien zy heden in leven gheweest hadden / almen henlieder schriften hadde willen in drucke laten uytgaen / ende dat zy de selue hadden moghen corrigeren / datmen by hunlieden alsulcke groote fouten niet en soude behonden hebben. Maer henlieden schriften comende in vzeemde handen / soo en hebben die hun uytterste beste niet ghedaen / noch oock alle neersticheyt / om de selue schriften particulierlyck te laten oversien ende corrigeren / ende alsoo de selve in een volcomen sin laten stellen: maer zijn metten lichtsten daer mede door gegaen / ende hebben daer en boven noch veel plaetsen verdonckert / midts dat zy de selue niet en hebben verstaen / noch oock vande saken vander Zeebaert gheen verstant ghehadt en hebben.

Hier be-

Hier beghinnen de Leeringhen deses boecks/ die hun seer wijt wt strecken:

Nut ende proffytelijken voor alle Zee-beminders die yverich zijn tot die wetenschap
der Zee-vaert/ende hoe zy die souden moghen leeren kennen.

CAPITTEL I.

Een straffinghe vande onghelerde ende afgunstighe onde Stuerlieden,
met een onderwysinghe vande Jonghe Zee-varende mannen.

Wij willen hier voor d'aldereerste die oude
bedreven Stuerlieden vermanen van hen-
lieden ampt en bedieninge: te weten/dat
helieder werck is/dat zy die jonge jeucht
by hun nemen/en van alles onderrichte/
voor so veel als de wetenschap vander zee
aengaet/en niet en willen doen als sommi-
ge neuswysse/die de conste willen versmoor-
ren/en voor hun selven alleene houden:de
welcke als zy ghevraecht worden niet en
willen antwoorde/duer dien zy somtijts
tselbe niet wel en weten oft verstaen. Daerom ist dat zy die Pascaer-
te/het Astrolabe oft die Graetboge al heymelijck en alleene gebruy-
ken/en en willen die jonge jeucht oft aencomelinghe daer niet by heb-
ben:maer loopen met de Caerte inde cope/om dat zy niet en willen be-
sien zijn. Ick hebbe dit selfs bevonden/doen die groote Schepen soo
sterck op Spaengien voeren. Daerom ist dat ick alle oprechte Pila-

ten en Stuerlieden vermaent wil hebben/dat zy hier inne hun wil-
len beteren/ende de jonge jeucht/die yverich is/helpen willen/om
de wetenschap vander Zee te leeren kennen.

Om nu te comen tot een goede conste en Stuermanschap/so salmen
rieerstich zijn om't getye te leeren rekenen/en wat Danc op al sulcke
custen en landen hooch water maect: hoe die stroomen valle langs
de custen en inde Canalen/en wanneer tot sulcke oft ander plaetsen
hooch water maect. Ten eynde als men in eenige gaten oft havenen
soude loopen/daer men niet vleechste water niet inen mochte/dat men
wachte tot halve vloet/oft tegē thoochste water/op datmen als dan
die have oft riviere soude mogē inlepe/en also t'schip en goet bergē.
En oft gheschiede datmen tegenwint crege/tzy lant Enghelandt/
Vlaenderē/Hollant/oft in die Noordzee onder Engelandt/datmen
dan op zynē tijt en pas soude weten te sette. Want het is wel gebeurt
dat een schip oft meer/onder Engelandt gestopt hebben/en hun an-
kers lieten toegaen/die de selve verloren. Wat die ebbe oft vloet was
geheel doorghelopen ende bykans een quartier verlopen/door die
dat den Stuerman op zyn ghetye niet wel en hadde ghepast oft ge-
reken. Daerom ist te prysen dat een jonck Stuerman alle de ghet-
den die op een streke vanden Compas hooch water maecten/in een
besonder plaetse ende by malcander op een register stelle/op dat hy
de selve

de selve soude lichtelijck moghen weten: als ick by exempel sal verclaren: te weten / Die custe van Zuythlandt binnen den Rikhozen / maectt bycans al een getye / te weten een zupde ende noorde Hane. Door die Eider / Heber / Elbe / Weser / Embden / Enckhuysen / Wylen ende t' Swijn / bloeyer ghelijck uyt ende in / als die Wisbuijsche Leefraerte daer aff volcomelijck verhaelt. Nu zijnder noch ander ontallighe plaetsen / die met dese plaetsen over een comen: als ten eersten / tot Vlaenderen aen landt: Doveren inde Pier / Hampton aende Kape / ende inde Condate / met meer ander plaetsen. Dergelijcke sal hy oock doen op ander streken vanden Compasse. Alle de welcke een ionck Stuerman sal aenteekenen als vozen / ende op een register stellen / om tselve vast in memorie te houden.

Sulcks sal hy oock doen om de coursen ende streckingen te leeren: hy sal de Leefraerte inde hant nemen ende lesen: ende alle de coursen ende streckingen van landen die hy beviint over een te comen / sal hy by malcander stellen / op dat hem maecte een vaste memorie: als te weten / Van Capo de Finis terre tot Cifarga / de Westcuste van Engghelandt / die custe van Briellant ende Vlaenderen / Van Harfals tot Schaghen / De custe van Pomeren / met meer ander coursen ende streckingen. Alle tselue sult ghy in v memorialen aenteekenen op dat het u altyts mach blyven in ghedachtenisse.

Desghelijcx oock als ghy uyt eenige havenen oft rivieren sult seplen / soo sult ghy alle u coursen langhs die recken van conne tot tonne oft baeken wel ende volcomelijck onthouden / ende in een boeck teekenen: ende als ghy begint byten landt te comen / als dan sult ghy wel ende seherpelijck acht nemen / op de capen / tozens ende ander mercken / oock hoe rgat in zee streckt / wat diepte dat op de drumpel vant gat is / ende hoe diep dat byten ende binnen is: Vloot diekwils worpen / ende tselve in de gaten / op de strome niet laten rusten. Dit selve sal u dienerint op ende af seplen vande rivieren / om te weten wat landen vlack oft schoore zijn / ten eynde datmen hem daer vooz soude moghen hueden ende wachten.

Voorts oock als men by eenighe vremde landen is comende / so na datmen de selve bescheydelijck sien mach / soo salmen de selve beworpen oft contersepten metter penne: te weten van wat ghedaente die

zijn op allulcke streken vanden Compasse / ende aldaer vloot laten vallen / om te sien wat diepte ende groont daer is / ende tselve in zyn boeck aenteekenen / soo salt hem altyts by memorie blyven. Daer als men teghen eenighe hoecken oft havenen aencomt / daermen lossen oft laden sal / men sal daer wel ende seherp op de cours passen / ende mercken hoemen dat landt / oft die haven is besepelende: ende als men eenighe mercken oft tozens ghewaer wort / men sal de selve metter penne beworpen / ende die mercken ende capen wel over een brenghen / om dat gat recht te treffen / ende by t loot inne te seplen / tot datmen binnen is. Als men nu op ancker light / soo salmen alle die hoecken vande haven wel oversien / ende de selve metter penne beworpen / hoe zy uyt ende in strecken / op datmen daer weder comende / tselve gat soude connen inne seplen.

Daer als men is op de rupme zee / ende men heeft inde want / sulcks datmen moet by legghen den eenen bouch vozen / ende d'ander nae: men sal dan wel overlegghen hoe lange datmen op desen oft den anderen bouch sal loopen: ende op wat tijt datmen sal wenden. Dit selue wel ende neerstelijck niet malcander overlept zijnde / soo staet oock wel te letten hoe veel tship voort gaet / ende watmen in een eertmael mach seplen ende wat tship behout. Men sal oock vloot oft die lootlinie niet een hont achter uyt laten gaen / om te sien hoe vele tship waerckt / oft vande golven oft baren wort afgheworpen. Dit selve sult ghy alle morggen ende avont in u pascaerte afteekenen / oft in een memorial aenteekenen / op datmen tselve mach altyts overlae / oft men hem vergiffet oft verflaghen hadde.

Men sal oock int over ende weder seplen opt stueren wel passen / ende op de gissinghe / ende tselve inde caerte aenteekenen. Want die Pascaerte staet al op een vaste gissinghe. Als nu daer by comen d' instrumenten: te weten / de Graetboghje ende Astrolabe / ende daer die hooghde wel ghenomen wort / dat oock u gissinghe vast ende goet is / soo sult ghy altyts verskert zijn van u coers ende hooghde: ende ghy sult sekerlijck comen weten hoe die hoecken ende landen van u zijn liggende. Als ghy dit selue wel ende volcomelijck in u caerte sult aengheteeckent hebben / comende ter plaetsen daer ghy sult willen landt besoecken ende aenseplen / soo sult ghy ghewis op t selve lande

be landt aencomen/daer u instrumenten ende goede gissinghe v gheswesen hebben. Dit selve en sal u niet missen/ als ghy alle dese voorsz verhaelde reghelen wel sult overlept ende ghedaen hebben.

CAPITTEL II.

Hoe sommige gaten, gronden, ende santbergen veranderen, ende op sommige plaetsen also verstuiven, en met storm ende onweer overloopen, dat zy ten laetsten in een bloote strant verandert wordē.

Daer staet ten eersten te weten / dat sommige custen / die niet al te wel met dunnen beset en zijn/somtijts alsoo veranderen ende verstuiven/datmen daer af gheen kennisse en can ghenemen. Als by exempel: De Keteldunp plach over 24. jaren de gheheele kennisse van Westvriesslandt (d'welcke by sommige dooz een groote dwalunghe/ledert dese inlandische oorloghe somtijts genoemt wort 't Noorder quartier/ oft oock Noordthollandt) te wesen: ende is nu ter tijdt alsoo vergaen ende verstuiven/ende met de Zee overloopen/ dat dese boorszende wtneemende hooghe dunp/in een sichte ende effen strandt verandert is. Van ghelijcke oock aende custe van Oostvriesslandt/tusschen die Lauwers ende die Scil / dat Eplandt d'welcke de Schippers ende Stuerlieden den Bosch noemen / ende van andere Cozensant ghenoeemt wort / binnen thien oft twaelf jaren herwaert alsoo verstuiven is/dat in een sichten strandt is verandert. Desghelijc tot meer ander plaetsen/ als zijn Amelandt/Schunnelickoogh/Hupsdunne/ ende dat Hontsbosch / alwaer die stranden ende dunnen seere verandert zijn: waer op een voorsichtich Stuerman wel ende scherpelijck behoort te letten. Men bevinnt oock sulcx inde Condate / ontfrent 't gat van Leep / het welcke sommige jaren goet is/ ende ghebruyckt mach worden: ende op ander jaren soo gheheel toe is/datmen niet drooghe voeten daer over mach gaen. Dit selve gheschiet oock tot meer ander plaetsen in Spaengien/als tot Quero/Visago/Billanova/ende meer ander plaetsen. 'Tselve gheschiet oock wel op de Hollandische/ Westvriessche/ Oostvriessche/Pomerische/ende op de gantsche Oostersche custen: daer de sanden alsoo verloopen/datmen nu ter tijt / daer men over eenighe jaren plach met voe-

ten over te gaen/met schepen seplen: als voorsz die Elder van Hupsdunnen (d'welck een Dorp is in Westvriesslandt / toebehoorende de Grave van Egmont/ligghende aent vermaerste Canael vander zee/ ghenoeemt 't Marsdiep) al waer over 20. jaren plachten hooge dunnen te wesen/daer als nu de schepen seplen. Alsoo oock op de Mase/waer dat 't gat by mynen tijt wel twee oft dypmael verandert is: sulcks dat nu ter tijt daermen plach te seplen/ over lanck een strandt is gheweest. Insghelijc oock die Marsdieps stroomen / die als nu een slencke oft Deurlop / als dan een ebbegat ende zuydergat gheweest hebben: de welcke als nu niet goet en zijn om schepen inne te comen/ende als dan wederom op berste ende seer goet zijn om schepen in te comen/gelijc nu gheschiet is vant zuydergat dat by Hupsdunnen ingaet / d'welcke nu wederom goet is voorsz ghemeyne schepen. Alsoo dat zy gheen bestandicheyt en houden. Ende hoe wel dat 't Spaengiaers gat langhen tijt in 't Marsdiep gheweest is / soo ist nochtans seere verandert / dooz die gheweldighe dwaerse stroomen die daer over vallen. Want die voorsz bloet met d'achter ebbe vallen met malcander noortwaert over: ende die achterbloet met die voorsz ebbe vallen daer ter contrarie zuydwaert over/alsoo datmen weynich inval vande stroomen heeft in dit gat. Wt dier oorsaecke so gheschieden bycans met alle hooghe stromen ende onwederen / veranderinghen op dese gaten. 'Tselve geschiet oock inde gaten vant Vlie. Waer is het Kansdiep ende d'westergat: zy zijn geheel verloopen/ende daer en is gheen sekerheyt van eenighe gaten: dan van Stortemelck/dat by de boetstrant van Vlielant in gaet: ende 't Noordergat dat by der Schellinck in gaet. Want die voorsz bloet comt tweers over de gronden / ende valt alsoo 't noordergat wt: ghy en hebt daer gheenen inval dan als de bloet bycans verlopen is.

Insghelijc ist oock op Vriesslandt/Juchlant/ende die Oostersche custen/als men mach sien aen Dantzick en Coninckberghen. 'Tgat van Dantzick plach noordtoest by het oosterhooft wt te loopen nae 't hooghe landt tot van Coninckberghen: maer het heeft nu langhe recht in zee wt ghelopen/ende wort alle jare weder om het oost ghevozen. Dit selve gat pleecht beter te wesen als 't gat tot Coninckberghen: maer men bevinnt nu dattet Coninckbergher gat beter is

dan gaat tot Dantzick. Alle dese dinghen wel ende neerstich overlept zijnde/soo en salmen gheen quaet fundament legghen / als men eenighe gaten ofte landen wil aensoecken/om die gaten ende landen te kennen/die also verandert zijn. Daerom wort inde wijt vermaerde Leelsaerte van Wisbup verclaert / dat sulcke gaten zijn Lootsmans wateren: ende dwinght oock de Schippers ende Stuerlieden een Lootsman in te nemen. Waerom oock de Leelsaerte van Wisbup/ende dat oude zeerecht verclaeren / dat in dien by onachtsaenheyt oft grootherticheyt vanden Stuerman ghebeurde/ dat hy geenen Lootsman in en name / soo sal alle de schade die den Coopman daer door soude moghen toecomen/vande Schippers ende Reeders goeden betaelt worden. Maer soo den Schipper ende Stuerman een Lootsman in name / alles naer custumie ende rechten vander zee/ende dat die Cooplieden hun weygetden die betalinghe vanden Lootsman:alsulcke Cooplieden die in weygheringhe sullen zijn/salmen oock met die zeerechten tot betalinghe dwinghen. Oock soo en sal een verstandich Coopman den Schipskinderen oft Boatsvolck/hun behoorzijck priemgelt niet weygeren: maer sal dat te dancke betalen. Ten is oock gheensins georloft dattet de Schipper oft eenige ander personen den volcke onthoude. Want dit hanght al t'samen aen m'alcaender/Lootsmans gelt ende Priemgelt te vallen te betalen.

Nu gebeurt wel dat een Schipper een Lootsman wil hueren/ende dat de Stuerman sulcks niet en wil hyden: ende als de Lootsman int schip comt/dan loopt die Stuerman wt den wege. Maer een verstandich Stuerman sal wel ghedooghen dat een Lootsman in een schip comt: wt oorsaecke dat hy t'schip ende goet lief heeft / ende doet soo wel zijn beste/als die Lootsman doet. Want het is een ghemeen segghen/twee weten meer dan een. Daerom en ist een Stuerman gheen schande / dat hy oock so wel als den Lootsman zijn beste doet: ende daer sulcx niet en gheschiet / daer wort onverstant ghebruyckt. De Schipper en behoort den Lootsman gheen onredelijckheyt voor te legghen/noch oock een Lootsman den Schipper / d'welcke somtijts wel comt te ghebeuren/sonderlinghe alst hoogh weer is/ oft dat die schepen eenich gebreck hebben. Maer een Schipper ende Lootsman moeten weten / dat alle dinghen moeten toegaan op mate ende

ghewichte: want die onredelijckheyt is een verkeerster van alle goede dinghen. Als ick selfs wel ghehoort hebbe / dat die Lootsmannen te veel eyschten/ ende dat oock de Schippers verkeerdelijck te wienich boden. Want alle dinghen moeten met orden ende billicheyde gheschien. Dit hebbe ick hier by willen verhalen/wt oorsaecke dat in dit Capittel vant verloop van de sanden ende gaten gehandelt wort. Daerom een vegelijck wie hy 30/ 130 Schipper oft Stuerman/Bootsman oft Coopman / die wil dit ter herten nemen / ende in zijn schips regeringe hem hier nae reguleren/ende hy sal hem wel bevinden int ghene dat hier verhaelt is.

CAPITTEL III.

Van sonderlinghe Rekeninghen, ende ten eersten om het Schrickel Jaer te vinden,sonder ghebruyck van eenighe boecken,

Ist dat nemant wil weten oft eenich jaer is een Schrickel jaer / oft eerste/tweede oft derde daer na:die sal het Jaergetal/te weten 1500. achterlaten/ende de reste van de overschietende jaren / die daer meer zijn dan viiftienhondert naer Christus gheboorte/in tweeën deelen: ende ist dat beyde die deelen een effen ghetal maecten/soo is dat jaer onghetwyselt een Schrickel jaer: maer ist dat beyde de ghetalen oneffen zijn/soo en ist gheen Schrickel jaer.

EXEMPEL.

ICK wil weten oft het jaer 1590. een Schrickel jaer is. Ick lachte achter de 1500. ende deple die overschietende 90. jaren in twee ghelijcke deelen: ende bevinde dat elck deel oneffen is / te weten elck 45. Daer wt bevinde ick dat is het tweede jaer nae t'Schrickel jaer/om datter gheen half by en comt/ende dat zijn gheheele jaren / te weten van oneffen ghetal/ elck 45. Maer het jaer 91. in tweeën ghedeelt zijnde / gheeft voor elck deel 45 $\frac{1}{2}$. soo dat de twee deelen t'samen 91. maecten. Nu is het jaer daer naestvolghende het 92. jaer / d'welcke in tweeën ghedeelt zijnde/ heeft voor elck deel 46. jaren:ende aengesien dat elck deel een effen ghetal is/ soo segghe ick dat een Schrickel jaer is. Men sal dan also dese rekeninghe maecten/soo en salmen niet mis-

niet wisschen van te weten / dat eerste / tweede / derde ende t Schrickel
jaer.

Anderlins.

Deelt de jaren die meer zijn dan 1500. met 4. ist datter nae de dees-
linghen niet ober en schiet / soo ist een Schrickel jaer: maer blijft er yet
ober / t3p een / twee / oft d3p / soo ist het eerste / tweede oft derde nae het
Schrickel jaer. Voor exempel. Ick wil weten wat jaer dat is het jaer
van 1591. Achterlatende de 1500. soo deyle ick die overschietende 91. ja-
ren niet viere / soo schiet daer ober 3. jaren. Daer uyt bevinde ick dat
het is t derde jaer naer t schrickel jaer.

CAPITTEL IIII.

Om sonder behulp ende ghebruick des boecks die Epacte oft Sleutel
vanden jare te vinden, ende dat op de nieuwe rekeninghe.

Nemet gulden getal vanden jare / ende tellet op die d3p litten van
uwen duym / beghinnende van onder opwaert / een / twee / d3p / soo
langhe tot dat ghy comt tot u gulden ghetal vanden jare daer ghy in
zijt: ist dat dan u tellinghe onder acnden duym eyndet / so is u gulden
ghetal ende die Epacte even vele. Daer eyndet u tellinghe opt twee-
de lit / so doet 10. tot u gulden ghetal: dan sullen dese twee ghetaelen
tghetal maccken vander Epacte. Daer eyndet u tellinghe aen het
opperste vanden duym / doeter tot 20. tot u gulden ghetal / so sullen dese
twee getalen maecten tghetal vander Epacte vanden jare daer ghy
inne zijt.

T gulden ghetal ende die Epacte verschillen in twee saecken / te
weten / int ghetal ende inden tijt. Want t gulden ghetal is opgaen-
de van 1. tot 19. alle jare een: maer die Epacte clint op tot 29. alle
jare 11. Zy verschillen oock inden tijt. Want t gulden ghetal begint
den eersten dagh Januarij / ende die Epacte begint den eersten dagh
van Maerte.

Tafel van't Gulde ghetal ende vander
Epacte van jeghelijck jaer, dienen-
de op de nieuwe rekeninghe
vanden jare.

T gulde ghetal.	Nieuw Epact.	Oude Epact
1	1	11
2	12	22
3	23	3
4	4	14
5	15	25
6	26	6
7	7	17
8	18	28
9	29	9
10	10	20
11	21	31
12	32	12
13	13	23
14	24	44
15	35	15
16	16	26
17	27	37
18	38	18
19	19	29

Om van buyten te weten op
wat dach van jegelijcke maect
dat nieuw Mane is, ende dat
op alle daghen vanden jaere,
en oock hoe menighen dach
de Mane out is.

Ghy sult moghen weten
Ghyt die navolgende tafel
de dach van nieuwe Mane:
maer aengesien dat dit niet
en geschiet sonder hulpe van
hoer / so heeft my goet ghe-
docht dese rekeninghe int
corste te leeren / op dat me die
sorde van buyten wetē / als
men tselfde begeert.

Om nu tselue te weten / so
sult ghy uyt dit voorgaende
tafelke die Epacte nemē: oft
ghy sult die vindē op de tel-
linge van uwen duym / als
voze geleert is. De selue heb-
bende / voecht daer hy de
maeden die overstreke zyn
van Maerte af tot die loo-
pende maent daer ghy in
zijt / de selfde mede ghereket
en ist dat dese twee sommen
clamen min dan 30. make /
also vele als zy min dan 30.
zyn / op t menighen dach
daer maect sult nieuw Ma-
ne zyn.

Maer

Maer wilt ghy weten hoe menigē dach dat van de Mane out is: soo voecht by d' Epacte ende de maenden die van Maerte af ghepasseert zijn / de daghen vander maent daer ghy in zijt / ende tellet dan dese d'v ghetalen t'samen: t'ghene dat daer meer sal zijn dan 30. dat sullen zijn de daghen vanden ouderdom vande Mane. Maer ist dat t'ghetal min dan 30. is: t'selbe sal u den ouderdom vande nieuw Mane verclaren.

Exempel vant eerste deel.

In desen jare 1589. hebben wy vooz Epacte 13. nu begheere ick te weten wanneer dat nieuw Mane sal zijn inde maent van Septembze. d' Epacte als gheseyt is / is 13. ick voeghe daer by 7. vooz de 7. maenden die van Maerte tot Septembze (de selve maent mede gherekent) verlopen zijn. Nu aenghesien dat dese twee ghetalen maer 20. maken / ende tot 30. niet en comen / maer datter 10. daghen ghebreken / so segghe ick dat op den 10. dagh van Septembze nieuw Mane is gheweest. Wel verstaende datmen desen dach vooz een naetuerlijcken dagh rekene: dat is vanden eenen middach totten anderen / als van 24. uren.

Exempel vant tweede deel.

Inden jare voozseht begheere ick te weten hoe menighen dach dat de Mane sal out zijn / op den 15. dach van October. d' Epacte is 13. ick voege 8. daer by / vooz die 8. maenden die van Maerte tot October inclusief ghepasseert zijn / ende oock de 15. daghen: welke ghetalen maecten t'samen 36. daghen. Treckt af de 30. als vozen gheleert is / soo blyft 6. daghen over. Soo out is de Mane gheweest op den 15. dach van October inden jare 1589. Aldus soo sult ghy die daghen vander maent moghen vinden / alst u ghelieven sal.

CAPITTEL VI.

Om tot allen tyden t'gulden ghetal te weten, sonder ghebruyck des boecks oft Almanach.

MEn sal vooz al weten dat t'Gulden ghetal alle 19. jaren omme loopt. Almen nu t'Gulden ghetal wil weten van eenich jaer / ende 30 vooz exempel / Het jaer 1590. sonder hulpe vant boeck: soo sult

ghy die 1500. jaren vander gheboorte Christi achterlaten / ende dat overschietende ghetal / te weten 90. deplen met 19. soo salder nae die deplinghe 14. overschieten: want vier mael 19. is 76. Dese 14. die daer over blyven / sullen ghenomen worden vooz t'Gulden ghetal van desen voozsehtden jare: by d'welcke men alle jare vervolghens sal een by voeghen / totter tijt toe datter wederom mach 19. uytcomen / ende als dan wederom beginnen van vozen aen te tellen / een twee / d'v / etc.

Dit gulden ghetal is spruytende uyt de rekeninghe van de nieuwe Mane / vooz dien dat 30 alle 19. jaren vooz alle de teekenen vanden Zodiac gaet / ende haer gheheele werckinge metter Sonne doet / ende alsoo wederkeert tot haer eerste beghinsel oft ganck.

CAPITTEL VII.

Om die nieuwe Mane te vinden.

Soeckt in dese naestvolghende tafel t'Gulden ghetal vanden jare daer ghy in zijt / ende ghy sult daer neffens vinden van maent tot maent gheteckent den dach / ure / ende minute / vande nieuwe Mane. Maer daer comen somtijts twee nieuw Manen in een maent / de welke hier al onderscheydelijck zijn aengheteeckent: ende zijn al hier gherekent op den Meridiaen van Enchupsen / ende eygentlijck gheverificeert van het jaer ons Heeren 1588. totten jare 1602. inclusief Welcken tijt verlopen zijnde / soo comt die nieuw Mane volghende den middel loop van beyde die lichren / by naest op onderhalf ure na / op den seluen dagh ende ure: die men alsdan moet afstrecken. Men moet oock acht nemen op de schrickel daghen.

Tafel

Tafel vande nieuww Mane.

Tgulde ghetal.	Ianuarius			Februar.			Martius.			Aprilis.			Majus.			Iunius.		
	da	vr	m.	da	vr	m.	da	vr	m.	da	vr	m.	da	vr	m.	da	vr	m.
1	29	0	23	27	16	16	28	8	46	27	0	58	26	16	17	25	6	19
2	17	10	40	15	22	58	17	12	26	16	2	41	15	17	21	14	8	18
3	7	2	0	5	12	23	6	22	46	5	9	49	4	21	35	3	10	16
4	26	4	33	24	14	26	25	23	30	24	8	31	23	18	1	22	4	50
5	15	18	10	14	6	22	14	16	13	13	0	36	12	8	13	10	16	4
6	4	1	11	2	17	23	4	6	40	2	17	6	11	8	27	29	15	25
7	22	21	9	21	14	34	23	5	6	21	16	33	21	1	28	19	8	50
8	12	13	2	11	6	39	11	21	19	10	9	3	9	18	0	8	1	21
9	30	8	5	29	2	18	30	17	56	29	6	44	28	16	56	27	1	12
10	19	7	56	18	2	24	19	20	20	18	12	32	18	2	28	16	14	8
11	8	12	38	7	4	12	8	20	44	7	13	28	7	5	29	5	20	10
12	27	12	24	26	1	35	26	15	45	25	6	34	24	21	38	23	12	33
13	16	2	47	14	13	21	16	0	17	14	11	56	14	0	24	12	14	0
14	5	18	46	4	5	18	5	14	53	4	0	0	3	9	27	1	19	42
15	24	20	21	23	7	20	24	16	29	23	0	32	22	8	21	20	16	46
16	14	5	27	12	20	22	13	8	13	11	17	32	11	0	13	9	8	12
17	2	7	34	1	2	12	2	18	18	1	7	26	30	1	35	28	8	30
18	21	2	25	19	21	18	21	14	12	20	4	20	19	15	44	18	0	52
19	10	3	4	8	12	8	10	15	14	9	8	11	8	23	11	7	11	58

Tafel vande nieuw Mane.

Tgulde ghetal.
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19

Iulius.		
da	vr	m.
24	18	59
13	23	8
3	0	20
21	17	18
10	1	0
28	23	8
18	15	38
7	8	7
26	8	28
16	0	0
5	9	26
23	3	4
12	4	28
1	20	11
20	2	42
8	15	29
27	15	20
17	8	36
6	22	47

Augustus		
da	vr	m.
23	6	19
12	13	28
1	15	17
20	7	40
8	11	58
27	8	44
16	22	53
5	15	14
24	15	46
14	8	32
3	21	15
21	16	56
10	19	42
29	12	7
18	14	48
6	23	56
25	23	5
15	15	55
5	8	5

Septemb.		
da	vr	m.
21	16	49
11	3	12
29	22	43
19	0	0
7	1	21
25	20	55
15	7	35
3	23	43
23	0	0
12	16	46
2	7	50
20	5	57
9	11	16
28	4	52
17	5	28
5	10	46
24	8	52
13	23	39
3	16	36

October.		
da	vr	m.
21	2	50
10	16	4
29	14	9
18	17	21
6	17	25
25	12	15
14	18	42
3	10	43
22	10	8
12	1	28
1	17	43
19	18	4
9	2	43
27	12	21
16	22	33
5	0	18
23	21	15
13	8	55
3	1	9

Novemb.		
da	vr	m.
19	12	48
9	4	8
28	4	34
17	10	58
5	11	38
24	6	17
13	10	55
2	0	36
20	22	47
10	11	18
29	13	37
18	5	28
7	17	26
26	15	24
15	17	11
3	16	58
22	12	53
11	20	23
1	10	11

Decēber.		
da	vr	m.
18	23	16
8	15	19
27	17	21
17	3	36
5	6	44
24	1	51
13	1	46
1	17	33
20	14	19
9	22	55
29	0	24
17	16	19
7	6	48
26	6	57
15	12	0
3	11	53
22	7	2
11	10	29
30	9	48

CAPITTEL VIII.

Op wat dagh ende ure dat de Sonne ende Mane versamen in jeghelijcke maent vanden jaere, ende dat voor altijs duerende.

Vooren is verclaert hoemen alle jare sal weten 't Gulden ghetal: ende ghemerckt dat totter schipbaert van noode is/te weren den dagh ende ure vander nieuw Mane in jeghelijcke maent: so heeft myn ghedocht in dit Capittel te verclaren/ hoe men altijs sal mogen weten/ op wat dagh ende ure dat nieuw Mane sal wesen. Waer op twee saecken staen te aenmercken. De eerste is/ dat dese rekeninghe upt het gulden ghetal den oorspronck heeft/ ende moet haer by 't selfe regeren. Daerom salmen ten eersten soecken 't Gulden ghetal van:

den loopende jare in dese naestvoorgaende tafel/ ende opt selve ghetal besien de maent daer ghy in zijt / oft inde welcke ghy begeert te wesen de nieuw Mane/ soo sult ghy daer vinden den dagh ende ure dat nieuw Mane zijn sal. Het tweede is/ dat in dese rekeninghe den dagh verstaen wort van d'een middagh totten anderen middagh: ghelijck oft men wilde segghen/ Het is heden den 15. dagh vander maent: tselue wort verstaen van desen middagh totten middagh van morgen: ende als dan beghint op dien middagh den 16. dagh. Recmt nu dat de clocke is acht uren voor noene / soo salt zijn 20. uren vanden voorgaenden dagh/ nae de rekeninghe vande Astrologiens. Daerom die uren die ghy nuer vint inde tafel/ dat zijn uren vanden laetst voorszden middagh af.

Hier volcht die tafel der Declinatie oft afwijckinghe der Sonne
vande Linie Equinoctiael.

D 2

Declinatie

Januarius	Februar.	Martius.	Aprilis.	Mayus.	Iunius.	Iulius.	Augustus.	Septemb.	October.	Novemb.	Decemb.
da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.
1 23 4	1 17 8	1 7 30	1 4 40	1 15 10	1 22 4	1 23 12	1 18 11	1 8 26	1 3 8	1 14 26	1 21 48
2 22 58	2 16 50	2 7 7	2 5 3	2 15 28	2 22 12	2 23 7	2 17 56	2 8 4	2 3 31	2 14 47	2 21 58
3 22 53	3 16 32	3 6 44	3 5 26	3 15 46	3 22 20	3 23 2	3 17 41	3 7 42	3 3 54	3 15 4	3 22 8
4 22 47	4 16 14	4 6 21	4 5 49	4 16 3	4 22 27	4 22 57	4 17 26	4 7 20	4 4 17	4 15 22	4 22 17
5 22 40	5 15 56	5 5 58	5 6 12	5 16 20	5 22 34	5 22 52	5 17 10	5 6 57	5 4 41	5 15 41	5 22 25
6 22 33	6 15 38	6 5 34	6 6 35	6 16 36	6 22 40	6 22 46	6 16 53	6 6 35	6 5 4	6 15 59	6 22 32
7 22 26	7 15 19	7 5 11	7 6 17	7 16 53	7 22 46	7 22 40	7 16 36	7 6 12	7 5 27	7 16 17	7 22 39
8 22 18	8 15 0	8 4 48	8 7 20	8 17 10	8 22 52	8 22 34	8 16 20	8 5 49	8 5 50	8 16 35	8 22 46
9 22 9	9 14 40	9 4 24	9 7 42	9 17 26	9 22 57	9 22 27	9 16 3	9 5 26	9 6 13	9 16 53	9 22 53
10 22 0	10 14 21	10 4 0	10 8 4	10 17 41	10 23 2	10 22 20	10 15 58	10 5 3	10 6 36	10 17 11	10 22 59
11 21 51	11 14 0	11 3 36	11 8 16	11 17 56	11 23 7	11 22 12	11 15 28	11 4 40	11 6 58	11 17 28	11 23 5
12 21 42	12 13 40	12 3 12	12 8 48	12 18 11	12 23 11	12 22 4	12 15 10	12 4 17	12 7 20	12 17 44	12 23 10
13 21 32	13 13 20	13 2 48	13 9 9	13 18 25	13 23 15	13 21 56	13 14 51	13 3 34	13 7 42	13 18 1	13 23 14
14 21 22	14 13 0	14 2 24	14 9 31	14 18 40	14 23 19	14 21 47	14 14 33	14 3 31	14 8 4	14 18 16	14 23 18
15 21 11	15 12 40	15 2 0	15 9 53	15 18 55	15 23 22	15 21 38	15 14 14	15 3 8	15 8 26	15 18 31	15 23 21
16 21 0	16 12 19	16 1 36	16 10 14	16 19 9	16 23 24	16 21 28	16 13 55	16 2 44	16 8 48	16 18 46	16 23 24
17 20 48	17 11 57	17 1 12	17 10 35	17 19 22	17 23 26	17 21 18	17 13 36	17 2 21	17 9 9	17 19 1	17 23 26
18 20 36	18 11 36	18 0 48	18 10 56	18 19 35	18 23 28	18 21 8	18 13 17	18 1 58	18 9 31	18 19 15	18 23 27
19 20 24	19 11 14	19 0 24	19 11 17	19 19 47	19 23 29	19 20 57	19 12 57	19 1 34	19 9 52	19 19 30	19 23 28
20 20 11	20 10 52	20 0 0	20 11 38	20 19 59	20 23 30	20 20 46	20 12 38	20 1 11	20 10 14	20 19 44	20 23 29
21 19 58	21 10 30	21 0 24	21 11 58	21 20 11	21 23 30	21 20 35	21 12 18	21 0 47	21 10 35	21 19 58	21 23 30
22 19 44	22 10 8	22 0 47	22 12 18	22 20 23	22 23 30	22 20 23	22 11 58	22 0 24	22 10 57	22 20 11	22 23 30
23 19 30	23 9 48	23 1 10	23 12 38	23 20 35	23 23 29	23 20 11	23 11 38	23 0 1	23 11 19	23 20 23	23 23 30
24 19 16	24 9 24	24 1 34	24 12 57	24 20 46	24 23 28	24 19 59	24 11 17	24 0 24	24 11 40	24 20 35	24 23 29
25 19 1	25 9 2	25 1 58	25 13 17	25 20 57	25 23 27	25 19 47	25 10 56	25 0 47	25 12 2	25 20 46	25 23 28
26 18 46	26 8 39	26 2 21	26 13 36	26 21 8	26 23 26	26 19 35	26 10 35	26 1 10	26 12 24	26 20 57	26 23 27
27 18 31	27 8 16	27 2 44	27 13 55	27 21 18	27 23 24	27 19 22	27 10 14	27 1 34	27 12 46	27 21 8	27 23 25
28 18 15	28 7 53	28 3 8	28 14 14	28 21 28	28 23 21	28 19 9	28 9 53	28 1 50	28 13 7	28 21 18	28 23 23
29 17 59	0 0 0	29 3 31	29 14 33	29 21 38	29 23 19	29 18 55	29 9 31	29 2 25	29 13 27	29 21 28	29 23 20
30 17 42	0 0 0	30 3 54	30 14 51	30 21 47	30 23 15	30 18 40	30 9 9	30 2 44	30 13 47	30 21 38	30 23 16
31 17 25	0 0 0	31 4 17	0 0 0	31 21 56	0 0 0	31 18 25	31 8 48	0 0 0	31 14 7	0 0 0	31 23 12

Januarius.	Februar.	Martius.	Aprilis.	Mayus.	Iunius.	Iulius.	Augustus.	Septēber.	October.	Novēber.	Decēber.
da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.
1 25 7	1 17 11	1 7 25	1 4 34	1 15 6	1 22 0	1 23 12	1 18 13	1 8 29	1 3 3	1 14 23	1 21 50
2 23 2	2 16 13	2 7 12	2 4 57	2 15 24	2 22 8	2 23 8	2 17 58	2 8 8	2 3 26	2 14 42	2 21 59
3 22 56	3 16 35	3 6 49	3 5 20	3 15 42	3 22 16	3 23 3	3 17 43	3 7 46	3 3 49	3 15 1	3 22 9
4 22 50	4 16 17	4 6 26	4 5 43	4 15 59	4 22 24	4 22 58	4 17 28	4 7 24	4 4 12	4 15 20	4 22 18
5 22 43	5 15 59	5 6 3	5 6 6	5 16 16	5 22 31	5 22 53	5 17 12	5 7 2	5 4 25	5 15 38	5 22 26
6 22 35	6 15 41	6 5 40	6 6 29	6 16 32	6 22 37	6 22 47	6 16 55	6 6 40	6 4 58	6 15 36	6 22 33
7 22 28	7 15 22	7 5 17	7 6 52	7 16 49	7 22 43	7 22 41	7 16 38	7 6 19	7 5 21	7 16 14	7 22 40
8 22 20	8 15 5	8 4 53	8 7 15	8 17 6	8 22 49	8 22 55	8 16 22	8 5 57	8 5 41	8 16 32	8 22 47
9 22 12	9 14 43	9 4 29	9 7 37	9 17 22	9 22 54	9 22 28	9 16 5	9 5 35	9 6 7	9 16 50	9 22 54
10 22 3	10 14 24	10 4 6	10 7 59	10 17 37	10 22 59	10 22 21	10 15 48	10 5 13	10 6 30	10 17 8	10 23 0
11 21 54	11 14 3	11 3 42	11 8 21	11 17 52	11 23 4	11 22 14	11 15 30	11 4 50	11 6 53	11 17 25	11 23 6
12 21 45	12 13 44	12 3 18	12 8 43	12 18 7	12 23 8	12 22 6	12 15 12	12 4 26	12 7 15	12 17 42	12 23 11
13 21 35	13 13 43	13 2 54	13 9 4	13 18 21	13 23 12	13 21 58	13 14 53	13 4 12	13 7 37	13 17 59	13 23 15
14 21 25	14 13 3	14 2 30	14 9 26	14 18 36	14 23 16	14 21 49	14 14 35	14 3 38	14 7 59	14 18 15	14 23 19
15 21 14	15 12 43	15 2 6	15 9 48	15 18 51	15 23 19	15 21 40	15 14 16	15 3 15	15 8 21	15 18 30	15 23 22
16 21 3	16 12 22	16 1 42	16 10 9	16 19 5	16 23 22	16 21 30	16 13 57	16 2 52	16 8 43	16 18 45	16 23 24
17 20 51	17 12 0	17 1 18	17 10 30	17 19 18	17 23 24	17 21 20	17 13 38	17 2 29	17 9 4	17 19 0	17 23 26
18 20 39	18 11 39	18 0 54	18 10 51	18 19 31	18 23 26	18 21 10	18 13 19	18 2 6	18 9 26	18 19 14	18 23 27
19 20 27	19 11 17	19 0 30	19 11 12	19 19 43	19 23 28	19 20 59	19 12 59	19 1 42	19 9 48	19 19 28	19 23 28
20 20 14	20 10 56	20 0 6	20 11 33	20 19 55	20 23 29	20 20 48	20 12 40	20 1 18	20 10 10	20 19 42	20 23 29
21 20 1	21 10 34	21 0 18	21 11 53	21 20 7	21 23 30	21 20 37	21 12 20	21 0 54	21 10 31	21 19 56	21 23 30
22 19 47	22 10 12	22 0 41	22 12 13	22 20 19	22 23 30	22 20 25	22 12 0	22 0 30	22 10 52	22 20 10	22 23 30
23 19 33	23 9 50	23 1 5	23 12 33	23 20 31	23 23 30	23 20 13	23 11 40	23 0 7	23 11 14	23 20 23	23 23 30
24 19 19	24 9 28	24 1 28	24 12 52	24 20 42	24 23 29	24 20 8	24 11 19	24 0 17	24 11 36	24 20 36	24 23 29
25 19 4	25 9 6	25 1 52	25 13 12	25 20 53	25 23 28	25 19 49	25 10 58	25 0 41	25 11 58	25 20 48	25 23 28
26 18 49	26 8 44	26 2 15	26 13 32	26 21 4	26 23 27	26 19 37	26 10 37	26 1 5	26 12 20	26 20 59	26 23 27
27 18 34	27 8 21	27 2 38	27 13 51	27 21 14	27 23 25	27 19 24	27 10 16	27 1 29	27 12 42	27 21 10	27 23 25
28 18 18	28 7 58	28 3 2	28 14 10	28 21 24	28 23 23	28 19 11	28 9 55	28 1 52	28 13 3	28 21 20	28 23 23
29 18 2	0 0 0	29 3 25	29 14 29	29 21 34	29 23 20	29 18 57	29 9 33	29 2 16	29 13 23	29 21 30	29 23 20
30 17 45	0 0 0	30 3 48	30 14 47	30 21 43	30 23 16	30 18 42	30 9 11	30 2 39	30 13 43	30 21 40	30 23 16
31 17 28	0 0 0	31 4 11	0 0 0	31 21 52	0 0 0	31 18 27	31 8 50	0 0 0	31 14 3	0 0 0	31 23 12

Januarius	Februar.	Martius.	Aprilis.	Mayus.	Iunius.	Iulius.	Augustus.	Septemb.	Octobet.	Novemb.	Decemb.
da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.
1 23 7	1 17 13	1 7 42	1 4 28	1 14 58	1 22 3	1 23 12	1 18 16	1 8 40	1 2 52	1 14 14	1 21 45
2 23 2	2 16 56	2 7 19	2 4 51	2 15 16	2 22 11	2 23 8	2 18 2	2 8 18	2 3 15	2 14 34	2 21 55
3 22 57	3 16 38	3 6 56	3 5 14	3 15 34	3 22 19	3 23 3	3 17 47	3 7 56	3 3 38	3 14 54	3 22 5
4 22 51	4 16 20	4 6 33	4 5 37	4 15 52	4 22 26	4 22 58	4 17 33	4 7 34	4 4 1	4 15 13	4 22 15
5 22 44	5 16 2	5 6 10	5 6 0	5 16 10	5 22 33	5 22 53	5 17 19	5 7 12	5 4 24	5 15 32	5 22 24
6 22 37	6 15 44	6 5 47	6 6 23	6 16 27	6 22 39	6 22 47	6 17 4	6 6 50	6 4 47	6 15 50	6 22 32
7 22 30	7 15 25	7 5 23	7 6 45	7 16 43	7 22 45	7 22 41	7 16 48	7 6 28	7 5 10	7 16 8	7 22 39
8 22 22	8 15 6	8 5 0	8 7 8	8 17 0	8 22 51	8 22 35	8 16 32	8 6 5	8 5 33	8 16 26	8 22 46
9 22 14	9 14 47	9 4 36	9 7 30	9 17 16	9 22 56	9 22 28	9 16 15	9 5 42	9 5 56	9 16 44	9 22 53
10 22 5	10 14 28	10 4 12	10 7 52	10 17 32	10 23 1	10 22 21	10 15 58	10 5 19	10 6 19	10 17 2	10 23 0
11 21 56	11 14 8	11 3 48	11 8 14	11 17 47	11 23 6	11 22 13	11 5 40	11 4 56	11 6 42	11 17 20	11 23 6
12 21 46	12 13 48	12 3 24	12 8 36	12 18 2	12 23 1	12 22 5	12 15 22	12 4 33	12 7 5	12 17 37	12 23 11
13 21 36	13 13 28	13 3 0	13 8 58	13 18 17	13 23 15	13 21 57	13 15 3	13 4 10	13 7 25	13 17 54	13 23 15
14 21 27	14 13 8	14 2 36	14 9 20	14 18 32	14 23 19	14 21 49	14 14 45	14 3 47	14 7 49	14 18 10	14 23 18
15 21 17	15 12 48	15 2 12	15 9 42	15 18 47	15 23 22	15 21 40	15 14 26	15 3 24	15 8 11	15 18 26	15 23 21
16 21 6	16 12 27	16 1 48	16 10 3	16 19 2	16 23 24	16 21 30	16 14 7	16 3 1	16 8 33	16 18 42	16 23 24
17 20 54	17 12 6	17 1 24	17 10 24	17 19 16	17 23 26	17 21 20	17 13 48	17 2 38	17 8 55	17 18 57	17 23 26
18 20 41	18 11 54	18 1 0	18 10 45	18 19 29	18 23 27	18 21 10	18 13 29	18 2 15	18 9 17	18 19 12	18 23 27
19 20 28	19 11 24	19 0 36	19 11 6	19 19 42	19 23 28	19 20 59	19 13 10	19 1 52	19 9 38	19 19 26	19 23 28
20 20 15	20 11 2	20 0 12	20 11 27	20 19 54	20 23 29	20 20 49	20 12 50	20 1 23	20 10 0	20 19 40	20 23 29
21 20 2	21 10 40	21 0 12	21 11 47	21 20 6	21 23 30	21 20 38	21 12 30	21 1 5	21 10 21	21 19 54	21 23 30
22 19 48	22 10 18	22 0 36	22 12 7	22 20 18	22 23 30	22 20 26	22 12 10	22 0 42	22 10 43	22 20 7	22 23 30
23 19 34	23 9 56	23 1 0	23 12 27	23 20 30	23 23 30	23 20 14	23 11 50	23 0 18	23 11 5	23 20 20	23 23 30
24 19 20	24 9 34	24 1 24	24 12 46	24 20 41	24 23 29	24 20 3	24 11 30	24 0 6	24 11 27	24 20 32	24 23 29
25 19 5	25 9 12	25 1 47	25 13 5	25 20 52	25 23 28	25 19 51	25 11 9	25 0 30	25 11 48	25 20 43	25 23 28
26 18 50	26 8 50	26 2 10	26 13 24	26 21 3	26 23 27	26 19 39	26 10 48	26 0 53	26 12 9	26 20 54	26 23 27
27 18 35	27 8 27	27 2 33	27 13 43	27 21 14	27 23 25	27 19 27	27 10 27	27 1 17	27 12 31	27 21 5	27 23 26
28 18 20	28 8 4	28 2 56	28 14 2	28 21 25	28 23 23	28 19 14	28 10 6	28 1 40	28 13 52	28 21 15	28 23 24
29 18 4	0 0 0	29 3 19	29 14 21	29 21 35	29 23 20	29 19 0	29 9 45	29 2 4	29 13 13	29 21 25	29 23 21
30 17 48	0 0 0	30 3 42	30 14 39	30 21 41	30 23 16	30 18 46	30 9 23	30 2 28	30 13 43	30 21 35	30 23 17
31 17 31	0 0 0	31 4 5	0 0 0	31 21 54	0 0 0	31 18 38	31 8 2	0 0 0	31 13 54	0 0 0	31 23 13

Januarius.	Februar.	Martius.	Aprilis.	Mayus.	Iunius.	Iulius.	Augustus.	Septēber.	October.	Novēber.	Decēber.
da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.	da. gr. mi.
1 23 8	1 17 18	1 7 24	1 4 45	1 15 12	1 22 10	1 23 9	1 18 6	1 8 16	1 3 13	1 14 32	1 21 55
2 23 3	2 17 1	2 7 1	2 5 8	2 15 30	2 22 18	2 23 4	2 17 50	2 7 54	2 3 37	2 14 51	2 22 4
3 22 58	3 16 43	3 6 38	3 5 31	3 15 48	3 22 25	3 22 59	3 17 34	3 7 32	3 4 0	3 15 10	3 22 12
4 22 52	4 16 25	4 6 15	4 5 54	4 16 6	4 22 32	4 22 53	4 17 17	4 7 10	4 4 23	4 15 28	4 22 20
5 22 46	5 16 7	5 5 52	5 6 17	5 16 23	5 22 38	5 22 47	5 17 0	5 6 48	5 4 46	5 15 46	5 22 28
6 22 39	6 15 48	6 5 29	6 6 40	6 16 40	6 22 44	6 22 41	6 16 43	6 6 26	6 5 9	6 16 4	6 22 36
7 22 32	7 15 29	7 5 6	7 7 2	7 16 57	7 22 50	7 22 30	7 16 26	7 6 3	7 5 32	7 16 22	7 22 43
8 22 24	8 15 10	8 4 42	8 7 24	8 17 13	8 22 56	8 22 29	8 16 9	8 5 40	8 5 55	8 16 40	8 22 50
9 22 16	9 14 51	9 4 18	9 7 46	9 17 29	9 23 1	9 22 22	9 15 52	9 5 17	9 6 18	9 16 58	9 22 56
10 22 7	10 14 32	10 3 54	10 8 8	10 17 44	10 23 6	10 22 15	10 15 36	10 4 54	10 6 41	10 17 15	10 23 1
11 21 58	11 14 12	11 3 30	11 8 30	11 17 59	11 23 11	11 22 8	11 15 18	11 4 33	11 7 4	11 17 32	11 23 6
12 21 49	12 13 52	12 3 6	12 8 52	12 18 14	12 23 15	12 22 1	12 15 0	12 4 10	12 7 27	12 17 48	12 23 10
13 21 39	13 13 32	13 2 42	13 9 14	13 18 29	13 23 19	13 21 54	13 14 41	13 3 47	13 7 50	13 18 4	13 23 14
14 21 29	14 13 12	14 2 18	14 9 35	14 18 44	14 23 22	14 21 46	14 14 22	14 3 24	14 8 12	14 18 20	14 23 18
15 21 18	15 12 51	15 1 54	15 9 56	15 18 59	15 23 24	15 21 37	15 14 3	15 3 1	15 8 34	15 18 36	15 23 21
16 21 7	16 12 31	16 1 30	16 10 17	16 19 14	16 23 26	16 21 27	16 13 44	16 2 38	16 8 56	16 18 52	16 23 23
17 20 51	17 12 11	17 1 6	17 10 38	17 19 28	17 23 27	17 21 17	17 13 25	17 2 15	17 9 18	17 19 7	17 23 25
18 20 43	18 11 50	18 0 42	18 10 59	18 19 41	18 23 28	18 21 6	18 13 6	18 1 52	18 9 40	18 19 22	18 23 27
19 20 30	19 11 29	19 0 18	19 11 20	19 19 53	19 23 29	19 20 55	19 12 46	19 1 29	19 10 2	19 19 37	19 23 28
20 20 17	20 11 7	20 0 6	20 11 41	20 20 5	20 23 30	20 20 44	20 12 26	20 1 5	20 10 24	20 19 51	20 23 29
21 20 4	21 10 45	21 0 30	21 12 1	21 20 17	21 23 30	21 20 32	21 12 6	21 0 42	21 10 46	21 20 4	21 23 30
22 19 50	22 10 23	22 0 54	22 12 22	22 20 29	22 23 30	22 20 20	22 11 46	22 0 18	22 11 8	22 20 16	22 23 30
23 19 37	23 10 1	23 1 18	23 12 42	23 20 40	23 23 29	23 20 8	23 11 26	23 0 6	23 11 30	23 20 28	23 23 29
24 19 23	24 9 39	24 1 41	24 13 1	24 20 51	24 23 28	24 19 56	24 11 6	24 0 30	24 11 51	24 20 40	24 23 28
25 19 8	25 9 17	25 2 4	25 13 20	25 21 1	25 23 27	25 19 44	25 10 45	25 0 54	25 12 12	25 20 52	25 23 27
26 18 53	26 8 55	26 2 27	26 13 39	26 21 15	26 23 26	26 19 31	26 10 24	26 1 17	26 12 33	26 21 3	26 23 25
27 18 38	27 8 33	27 2 50	27 13 58	27 21 24	27 23 24	27 19 18	27 10 3	27 1 40	27 12 53	27 21 14	27 23 23
28 18 23	28 8 10	28 3 13	28 14 17	28 21 34	28 23 22	28 19 4	28 9 24	28 2 3	28 13 13	28 21 25	28 23 20
29 18 7	29 7 47	29 3 36	29 14 36	29 21 44	29 23 17	29 18 50	29 9 21	29 2 26	29 13 33	29 21 36	29 23 16
30 17 53	0 0 0	30 3 58	30 14 54	30 21 53	30 23 13	30 18 36	30 9 0	30 2 50	30 13 53	30 21 46	30 23 12
31 17 34	0 0 0	31 4 22	0 0 0	31 22 2	0 0 0	31 18 21	31 8 58	0 0 0	31 14 13	0 0 0	31 23 8

CAPITTEL X.

Onderrechtinghe van dese naestvoorgaende tafel vande Declinatie der Sonnen.

Om te rechte te ghebruicken dese tafel vande Declinatie der Sonnen, soo moet ghy voor al weten / oft ghy zijt in een Schrikkel jaer / oft in eerste / tweede / oft derde nae 't Schrikkel jaer. Daerna soeckt inde tafel vanden selven jaer de maent metten dach / ghy sult daer neffens ghereckent vinden in graden ende minuten / die Declinatie vander Sonne van dien daghe. Maer ghemerckt dat dese Declinatie vander Sonne / gheschiet vanden 20. Maerte totten 23. van Septembre by noorden de linie Equinoctiael / ende voort van den 23. van Septembre / totten 20. Maerte / by zuiden de selve linie Equinoctiael: soo moetmen dese Declinatie afrecken oft toedoen / te weten of oft tot de hooghde vander Sonne op den middagh ghenomen / om te hebben de hooghde vanden Equinoctiael.

Maer ist dat ghy wilt weten de hooghde vanden Pole / oft breedde vande plaetse daer ghy zijt / neemt acht op de Sonne als die recht int zuiden staet / oft teghen het zuiden aencomt / metet dan zijn hooghde metten Astrolabe / oft metter Sonnen Graetboghe. so worden u gheswesen die graden vanden afstand der Sonne vanden Zenith / oft opperste punct des Hemels / dat recht boven u hoeft staet. Ende is dan die declinatie der Sonne vanden selven daghe by noorden de linie Equinoctiael / doet dan totte ghemeten hooghde des afstands der Sonne vanden Zenith / 'tghetal vande Declinatie vanden selven dach: maer is die Declinatie zuidelijck / treckt die af vanden graet des afstands der Sonnen vanden Zenith: soo hebt ghy die gerechte breedde oft hooghde vanden Pole / ter plaetsen daer ghy zijt. Neemt voor Exempel: Ick begeerde te weten inden jaer 1589. de Declinatie vander Sonne op den 5. dach van Septembre: maer om dat was d'eerste jaer nae het Schrikkel jaer / soo socht ick in d'eerste tafel den 5. dach van Septembre / ende hebben aldaer gevonden die Declinatie vander Sonne 3. graden 8. minuten by noorden den Equinoctiael. Wy hebben op den selven middach tot Enchupsen ghemeten der Sonnen afstand vanden Zenith / ende de selve bevonden 49. graden

38. minuten. Doet nu hier toe 3. graden 8. minuten vander Sonne Declinatie / midts dat zy noordelijck is / soo hebt ghy 52. graden 46. minuten voor de breedte oft hooghde vanden Pole van dier plaetse.

CAPITTEL XI.

Hoemen sal nemen die hooghde vanden Noordschen Pole: ende wat onderscheyt van graden, ende wat verheffinghe daer is, tusschen den Horizon, de Pole, ende den Equinoctiael.

Ist dat een Schipper oft Stuerman wil nemen de hooghde vanden Noordschen Pole / tzy met die Graetboghe / Quadrant / oft eenich ander instrument / dat hy mete hoe veel graden dat die Noordersterre boven den Horizon verheven staet: ende soecke daer upt te crughen de hooghde vanden Pole ter plaetse daer de hooghde genomen wort. Want bevint hy dat de Pole is verheven boven den Horizon 52. graden 46. minuten / soo wetet dat tusschen de plaetse daer ghy de hooghde hebt ghenomen / ende den Equinoctiael / desghelijck soo veel graden gebonden worden / die men heet de breedte vander plaetse. Als tot exempel: De Polen / soo wel de Noorde / als die Zuiden / zijn verscheyden vande linie Equinoctiael elck 90. graden: sulcks dat jemant zijnde onder die linie gheen hooghde van eenich van beyde de Polen soude ghenemen moghen / aengesien dat zy beyde staen inden Horizon. Maer ist dat ghy noordwaert op wijcket vande Equinoctiael / tzy thien / twintich oft dertich graden / soo veel graden oock verheft hem die Noordersche Pole boven den Horizon / ende d'ander gaet onder / in voeghen dat soo vele als d'een Pole oprijset / soo veel gaet d'ander onder. Oft om noch clacder te seggen: Ist dat jemande is gheseylt oft gheweken over de noordzijde vanden Equinoctiael / die moet aenmercken ende verstaen / dat die noordische Pole also veel graden verheven is boven den Horizon / als hy is opgheseilt vander linie Equinoctiael.

Item/also daer eenighe swaricheyt gemaect wort/van't afstrecken en toe doen van die Sonne en Noort-sterre/so ist dat ick alhier sal leeren/wat men voort afstrecken en toedoen sullen verstaen: so salme ten eersten wetē/als die wachters boven Lepde in't noorde staen/dat die Noort-ster alstien in een van die vier leechste plaetsen is/aē die zuyde van den noordtschen Pool/dat als dan u kruys te verde van u ooghe is comende/daer om sult ghy af treckē vant kruys nae u ooghe toe: Ende so wanneer die Wachters in't zuyde onder den Pool staen/dat als dan die Lepster in een van die vier hoogste plaetsen is/so comt u kruys te nae aen u ooghe te staen/daer omme ghy dan van't kruys af toe sult doen naer't opper eynde van u stocke/so vele graden ende minuten als u rekeninge is mede brengende. Nota.

Item om noch beter te verstaen/so wanneer die Sonne ofte noort-sterre te hoogh zy gaende/so sult ghy toe doe/van't kruys of nae't opper eynt vā u stocke toe/En so wanneer dat de Sone en Noort-sterre te leech zy gaende/so sult ghy af trecken van't kruys na u ooghe eynt van u stocke toe: aldus sult ghy verstaen dat toe doen en afstrecke vā u hoghe en aē die instrumenten/en ghy en sult niet letten op verminderen noch vermeerderinghe van graden:want anders sout ghy confusie in v rekeninghe hebben/ende ghy sout op tweederl. pe manieren moeten u rekeninghe voeren/dese laecke belanghende.

CAPITTEL XII.

Om te nemen de hoochde vanden Pole door de Noordsterre ghenoeemt Alrucaba, oft by alle ander sterren die't noorden aldernaest zijn, ende wat rekeninghe men daer mede sal houden.

Inden eersten staet te weten/datmen die Noordsterre ghebruijckt op verscheden plaetsen vanden Compasse: als men sien mach aen die Enghelschen ende Fransoyen die hun rekeninghe weten daer op te make op alle de streckē vanden compasse. Daer ic houde sulcks voort om wijs en onse ke ruyt oorsake dz dese sterre comēde int ooste oft weste

vanden Pole/alsdan haer opganck en afganck veel beerdiger en rascher is/dā als zy benedē oft boven de Pole is comende. Want comēde int ooste en weste/so heeft zy een groote veranderinge van graden en minute:maer int zuyde en noorde bovē de Pole comēde/heeft zy weinige veranderinge in gra en min. Daerō sullen wy ons lare genoegē niet die acht streken oft plaetsen/die men altyts gewoone is te stellen en volgen:en wille daer af een register oft tafel maken/en voort aē stellen de rekeninge vande acht plaetsen oft streken/daer die noort sterre haren ganck in heeft/ende daer nae d'ander bequame sterren daer na volgende/en by jeghelijcke stellen watmen daer af oft toe doen sal.

CAPITTEL XIII.

Tafel oft rekeninghe wat men af oft toe doen sal op alle die acht streken vanden Compasse.

De gradē en minute in dit tafelkē aengeteceket/salme afstreckē oft toedoe/om also de hooghe vande Pole te bindē. Want dese sterre gaē rond: omme de Lepsterre. Mē mach die onder en bovē de Lepsterre gebruyckē:maer als zy onder de Lepsterre zijn/so salme de gra. en min. hier aēgeteectēt toe doe: en als zy daer bovē zijn/so salme die afstreckē.

	Graden.	Minuten.
* Als de Wachters zuydtoost staen/doet toe	— 0.	— 30.
* Als die Wachters oost staen/treckt af	— 1.	— 30.
* Als de Wachters noordtoost staen/treckt af	— 2.	— 45.
* Als de Wachters noorden staen/treckt af	— 2.	— 15.
* Als de Wachters noordwest staen/treckt af	— 0.	— 30.
* Als de Wachters west staen/doet toe	— 1.	— 30.
* Als de Wachters zuydwest staen/doet toe	— 3.	— 30.
* Als de Wachters int zuyde staen/doet toe	— 3.	— 0.
* Als d'naeste Peert vanden Waghē met die Lepsterre oost ende west staet/doet toe	— 0.	— 0.

CAPITTEL XIII.

Tafel oft Register van sommighe vaste Sterren, so wel van de ghene die op de Noordzyde staen vande linie Equinoctiael, als op de Zuydzyde. Den Sterren vande Noordzyde salmen toe doen, ende dien vande Zuydzyde salmen afstrecken, de graden ende minuten die by de selfde ghestelt zijn. Want d'eerste twee columnen houden Grade n ende Minuten. De derde beteekent Noordzyde oft Zuydzyde: want N. beteekent Noordt, ende Z. Zuydt. Inde vierde columne hebt ghy de uren. Inde vijfde de daghen. Inde sesste de maenden dat zy int zuyde staen. De laetste columne wyset aen van wat grootte dat zy zijn.

	Grad.	Minu.	N. Z.	uren.	Dag.	Maent.	Groote.
Alracaba, Stella Polaris, de Leptsterre oft Hoofdsterre	3	28	N.	12	13	Maerte.	3
Pectus Cassiopeæ: de Boest van Cassiopea	33	15	N.	12	13	Maerte.	3
Super Cathedram ad coxas: aenden Setel van Cassiopea	36	0	N.	12	19	Maerte.	3
Ad genua Cassiopeæ: op de knien van Cassiopea	31	50	N.	12	23	Maerte.	3
Dextrum latus Persei: de rechte zijde van Perseus	41	53	N.	12	24	April.	2
Hircus sive Capella: de Geite	44	52	N.	12	25	Mey.	1
Humerus Vrsæ majoris: het achtste wiel	36	0	N.	12	20	Oogstmaent.	2
Ilia Vrsæ majoris: tleechste achter-wiel	31	30	N.	12	21	Oogstmaent.	2
Eductio caudæ: thooghste voorwiel	30	45	N.	12	8	September.	2
Crus sinistrum posterius: tleechste voorwiel	34	10	N.	12	10	September.	3
Prima trium in cauda: het naeste Peert	31	55	N.	12	23	September.	2
Media in cauda: t'middelste Peert	33	5	N.	12	1	October.	2
Ultima in cauda: t'eerste Peert	38	45	N.	12	9	October.	2
In latere Vrsæ minoris, quæ Australior: d'hooghste Wachter	14	20	N.	12	19	October.	2
Ejusdem lateris Borealis: de leechste Wachter	16	55	N.	12	7	November.	2
Oculus Draconis: Draken ooghen naest het noorde	37	30	N.	12	4	December.	3
Caput Draconis: Draken cop/verst vant noorde	38	22	N.	12	9	December.	3
Cauda cygni: de Swane steert	44	10	N.	12	14	Januarij.	2
Canis major: de grooten hont/ oft de ghemeyne Zuidsterre	15	56	Z.	12	18	December.	1
Canis minor: de kleynen hont	6	4	Z.	12	29	December.	1
Lucida Hydræ, Alphard: de claerste inde Slanghe	6	25	Z.	12	24	Januarij.	2
Collum Corvi: de Rante	19	45	Z.	12	10	Maerte.	3
Spica Virginis, Azimech: de Cozen aere	8	55	Z.	12	30	Maerte.	1
Lanx australis: de Waghe	14	4	Z.	12	21	April.	2
Cor Scorpij, Antares: therte vande Scorpioen	24	54	Z.	12	15	May.	1
Aquila, seu Vultur volans, Alkayr: den vliegghenden Arene	7	36	N.	12	4	Julij.	2
Cornu Capricorni: de Steenboes hoorn	15	54	Z.	12	11	Julij.	3
Cauda Capricorni, Deneb Algedi: de Steenboes steert	18	5	Z.	12	2	Oogstmaent.	3
Cauda Ceti, Deneb Kaytos: de claerste inden steert vanden Walvisch	19	56	Z.	12	20	September.	3
Venter Ceti, Bata Kaytos: de claere inden buick vanden Walvisch	24	50	Z.	12	9	October.	3
Naris Ceti, Menckar: d'neusgat vanden Walvisch	2	47	N.	12	2	November.	3
Humerus sinister Orionis: de sincke schouder vanden Geyse	4	52	N.	12	26	November.	2
Humerus dexter Orionis: de rechte schouder vanden Geyse	6	15	N.	12	7	December.	1
Pes sinister Orionis: de sincker voet vanden Geyse	9	10	Z.	12	27	November.	1
Prima Cinguli Orionis: d'opperste inde Wapenriem vanden Geyse	1	6	Z.	12	2	November.	2
Formahand: de laetste inde Waterstortinghe	33	26	Z.	12	21	Oogstmaent.	1
Canopus: de claere sterre int roer van't schip Argus.	15	38	Z.	12	15	December.	1

CAPITTEL XV.

Hoemen sommighe vande voorseyde vaste sterren ghebruicken sal.

TEn eersten staet nootzakelijck te weten / dat die Declinatie vande sterren tweederhande is / te weten noordelijck / vande ghene die daer staen aende noordtzijde vanden Equinoctiael : ende zuidelijck / vande ghene die aende zuidtzijde staen vanden Equinoctiael. Als ghy nu wilt nemen de hooghde vanden Pole by eenighe van dese sterren / soo neemt acht / als eenich van dese sterren int zuiden staen : metet dan haer hooghde die zy boven den Horizon verheven is / 'tzy met een Quadrant oft Ghaetboghe. Daer na soeckt die Declinatie vande selve in dit voorgaende tafelken gheteekent vast by de sterre in d'eerste ende tweede columnne : dese voecht by u af ghemeten hooghde / soo verhaer Declinatie zuidelijck is : maer is zy noordelijck / treckt die af ende ghy sult dan hebben de hooghde vanden Equinoctiael. Treckt die af van 90. graden / so blijft u over de hooghde vanden Pole. Exempel. Wy hebben op den 20. dagh Januarij / smorghens te vijftien binnen Enchusen met een Ghaetboghe afgemeten de hooghde vande claere sterre Spica Virginis ghenoeit / wiens meeste zuidelijcke hooghde wy bevonden te wesen 28. graden 18. minuten. Haer Declinatie wordt int voorgaende tafelken bevonden 8. graden 55. minuten zuidelijck : daer om voecht de selve 8. graden 55. minuten / by de 28. graden 18. minuten vande hooghde / soo hebt ghy 37. graden 12. minuten. Dese afghetrocken vande 90. graden / soo bliuen daer over 52. graden 48. minuten voor de hooghde vanden Pole tot Enchuse.

Om nu te verstaen de gront vande twee naestvoorgaende tafelkens / soo salmen weten / dat d'eerste de graden ende minuten wyset diemen sal af oft toe doen / als men die Noordsterre wil ghebruicken. Want het cyfer ghetal doet men af ende toe / elck op zijn streke. De tweede tafel is vande Fire Sterren die noorden aldernaest gaen : maer d'eerste tweede reghelen vanden cyfer ghetal doet men af oft toe / nae dat men de selve sterren bevint / 'tzy by zuiden / oft by noorden den Equinoctiael. De 3. beteeckent by zuiden : die n. bediet by noorden. Maer om te ghene dat vozen vande sterren gheleert is / noch be-

ter ende claerder te verstaen / soo neemt acht op de ghemeyne Zuidsterre ghenoeit Alhabor / ende in Peerdruys den grooten Hont / de welcke af wijckt zuidwaert vanden Equinoctiael 15. graden 56. minuten. Om nu te nemen de hooghde vanden Pole door dese sterren / men sal de selue 15. graden 56. minuten afreken vande ghenomen hooghde / so sult ghy hebben de hooghde vanden Pole. Maer ist dat men de hooghde vanden Pole wil nemen deur de sterre / staende op de rechter schouder vanden Keuse / men sal dan moeten 6. graden 15. minuten toe doen tot die ghenomen hooghde / midts dat zy soo vele afwijckt vanden Equinoctiael noordwaert / so sult ghy hebben de hooghde vande Pole. Inghelijcks ist dat men de hooghde vanden Pole wil afmeten door de sterre op den lichter voer vanden Keuse / so moeten men afreken vande gebonden hooghde 9. graden 10. minuten / die zy by zuiden den Equinoctiael is / ende sult de hooghde hebben vanden Pole. Doet des ghelijcks met alle d'ander sterren die ontrent de linie Equinoctiael staen. Want als men heeft haerlieder Declinatie / so mach men alreys by de selve de hooghde vanden Pole binden.

Dit selve salmen oock doen met de sterren gaende om het noorden. Want also dese sterren tweemaal binnen 24. uren staen inde middach linie / te weten / onder ende boven de Pole / so mach men oock de selue twee maal ghebruicken / in dien dat van noode is. Exempel : Ick neme de hooghde vande middelste wachter / gaende over de noordzijde vanden Equinoctiael 74. graden 14. minuten / ist dat die sterre boven den Pole is / ghy sult tot u ghenomen hooghde toe doen 14. graden 20. minuten : maer zijnde beneden de Pole / so sult ghy de selve graden ende minuten afreken / om te hebben de rechte hooghde vanden Pole. Men mach oock desghelijcks doen met alle de sterre vanden grooten Beer oft Waghen / de welcke veel int ghetal zijn / en oock met meer ander sterren / als men maer en weet haerlieder Declinatie / en wat die onder oft boven de Pole gaen. Want ist dat zy boven de Pole zijn / men sal de graden en minuten inde voorgaende tafel aen gheteekent / by de ghenomen hooghde voeghen : maer daer onder zijnde / salmen de selve graden ende minuten moeten vanden ghenomen hooghde afreken : so sult ghy hebben de hooghde vanden Pole.

CAPITTEL XVI.

Van sekere vaste Sterren die aende zuytzyde staen vandē Equinoctiael, de welcke ic selue afgemeten hebbe, en ooc haerlieder Declinatie gebetert inden jare 1589. De welcke men voegen sal by de ghenomen hooghde.

De tijt als zy int z. comē	Den naem	Groot	Gr.	Mi.	Den tijt.
Als de Wachters staen int zuydtooste so comt dese sterre in t'zuyde. *	Alhabor, Canis major: de gemeyne zuydsterre.	1	15	56	Z Op den Herft int zuyde.
Dese sterre comt in't zuyde / als de Wachters int ooste staen *	Alphard: de clare sterre inde Slanghe.	2	6	26	Z Int eerste vande Winter.
Dese sterre sult gy int zuyde vindē / als de Wachters n. ten oosten staen. *	Spica Virginis: de Cozen aere vande maeght.	1	8	48	Z Int midden vande Winter.
Als de Wachters tegent noordweste comen / is dese sterre int zuyde. *	Therice vanden Scorpioen	2	24	56	Z Inde Lente oft hoor-jær.
Dese vint ghy int z. als de Wachters west ten noorden staen. *	De clepne wagen int zuyde / staet in Sagittario.	3	26	32	Z Somer sterre.
Als de Wachters zuyt zuytwest staen so comt dese sterre int zuyde. *	Deneb Kaytos: ende staet in den Walvisch. *	3	19	56	Z Somer sterre.
Ontrent dē seluen tijt comt dese oock int z. maer staet seer leech by d' water. *	Formahand: en staet inde mont vanden Supder visch.	1	31	40	Z De laetste inde Waterstor tinge vā Aqu.

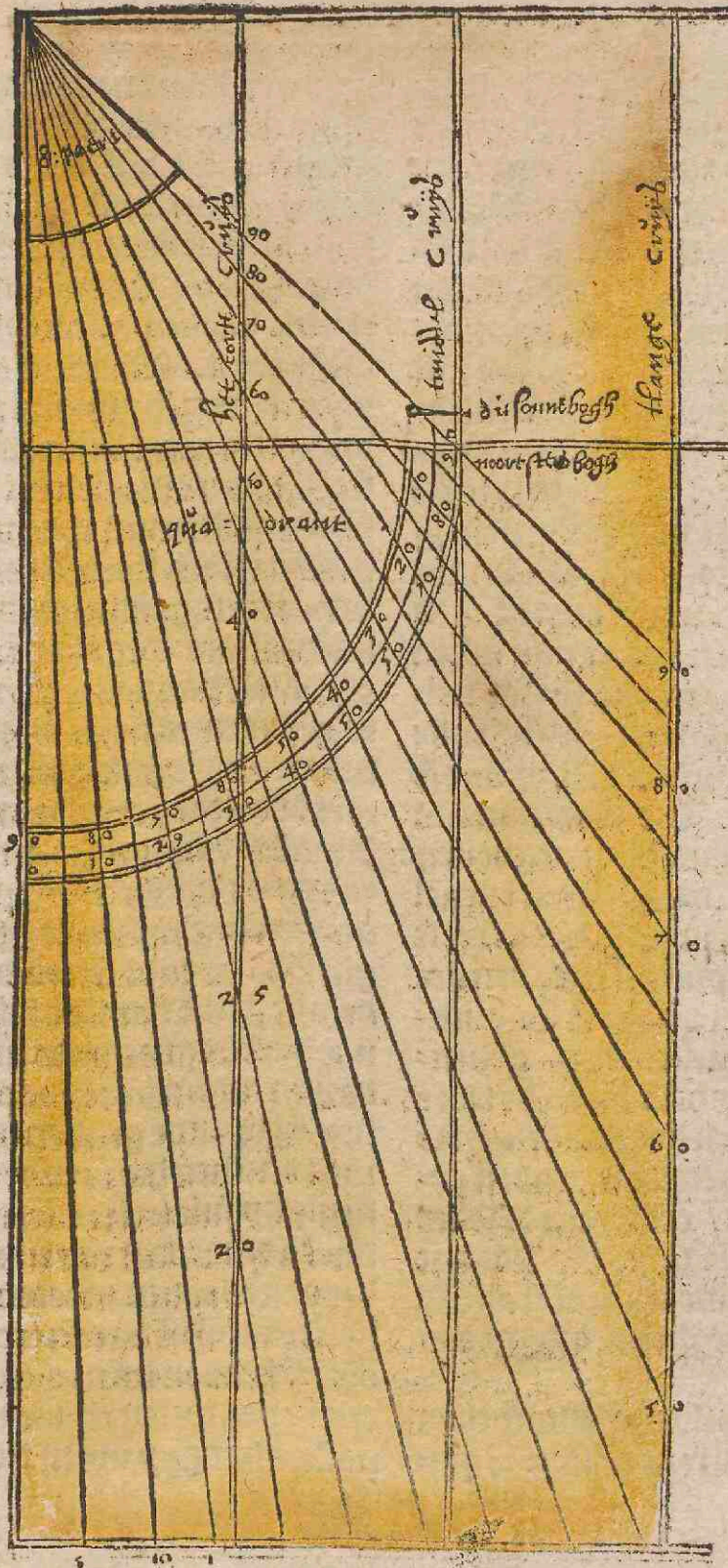
CAPITTEL XVII.

Vant ghebruyck vanden Astrolabe ende Graetboghe: ende hoemen daer mede sal handelen.

Als men de hooghde vander Sonne wil nemen / soo sal men gaen staen teghen de mast vanden schepe / oft daer on trent gaen sitten / soo leech als men mach: want daer is 't schip alder stillt van zijn beweghinghe. Neemt dan u Astrolabe by den rinck / tusschen u beenen / om stille ende vast te houden: ende stellet die panne oft oore / dat die Sonne daer door schijne / soo scherp als u immers moghelijk is / maer en laet de Sonne ower t'zuyde niet comen: want soo haest als hy zuydt is / so moet ghy ophouden van peplen / ghemerckt dat hy dan van stonden aen wederom daelt. Als ghy nu de Sonne aldus af ghemeten ende gepeilt hebt / ist dat tselve gheschiet tusschen den 20. Maerte / ende 23. van Septembre / soo sult ghy vande pinne oft wipser nederwaerts tellen / soo veel graden ende minuten als u die Declinatie vanden selven dach wijst ende by den selven geteekent staet / ende daer u tellinge eyndet / daer sult ghy hebben de hooghde vanden Equinoctiael / de welcke ghetrocken van 90. graden / sal u gheben de hooghde vanden Pole van dier plaetsen. Maer indien dat is tusschen den 23. dach van Septembre / ende den 20. Maerte / soo sult ghy opwaerts tellen u aen gheteekende Declinatie / ende doen als vooren. Men mach des gelijcks metten Astrolaben allerley sterren af meten / als tselve Astrolabe wel bedeylt ende perfect ghemaect is. Om tselve te doen / men sal het Astrolabe metten rinck nemen / ende om hooghe heffen / boven u hooft / ende setten de sterre op beyde die ooren / soo dat ghy de sterre op beyde die ooren midden doorsnydet. Is dan die Declinatie vande selve sterre zuydelijk / soo telt u Declinatie opwaert na den rinck toe: maer is zy noordelijk vanden Equinoctiael / soo telt vanden wipser nae beneden toe / tot op u Declinatie / so hebt ghy de hooghde vande Equinoctiael: de welcke van 90. getrocken / het overblijfsel sal zijn de hooghde vanden Pole vande plaetse daer ghy de sterre ghemeten hebt.

De Fabrijske vanden Graetboghe: ende hoe men dien sal maecken ende teecken.

Alsoo men siet ende beuint dat die conste vander Zee vaert haer seer vermeerbert / ende alle daghe meer ende meer toeneemt: ende oock dat veel ervaren Stuurmannen hun niet en ghenoeghen met de Graetboghe oft stock simpelich by Peter Apiaen wtghegheben / met een crupce / de welke van outs den Zee-varende lieden genoech was / mits datmen als doen de seylage soo wijs ende breekt niet en sochte. Oock datmen daghelijcks beuint / datter veel onverstants in het teecken vanden Graetstock gebruyckt wort / als men wel mach sien aende Graetboghen van sommighe Stuurmannen / die dat achterepnde vanden stock daermen d'ooghe aenleght / een platte vinger breekt / oft onderhalve graet te cort hebben: d'welcke wt een onverstant gheschiet / als men metten Quadrant mach bewysen / wt het welke de Graetboghe synen oorspronck heeft / en ghemaect moet worden / en en mach geen veranderinge syden. Want ist dat die int eene verandert / ten sal in een ander niet goet zijn. Daerom soo moet de Graetboghe wt een oprecht Quadrant ghe-teeckent ende ghemaect worden.

De Fabrijske vant Quadrant en Instrument, om daer mede alderley soorten van Graetboghen te teecken.

Men siet hier voor ooghen / hoe ende in wat manieren datmen de Graetboghe vander Sonne / ende Noordsterre sal mogen teecken / ende oock alle ander boghen / met de welke men een peghelike Zuidsterre soude moghen observeren / ende ghebruycken sonder daer af oft toe te doen. Maer elcke sterre moet zijn besonder graden hebben / als hier nae noch sal verclaert worden.

Om nu selve Instrument oft Quadrant recht wel te maecken / men sal nemen een effen gheschaect bart / ende men salt in deser maniere daer op teecken / met zijn volle graden ende linien / als hier voor ooghe staet. De letter A. sal bedieden d'eerste zyde vanden stock / waer op ghy stellen sult de graden vande grootste schuyue oft crupce / ende teecken u graden van 90. af totten eynde van uwen stock. De linie B. sal bedieden de tweede zyde vanden stock: daer op stelt ghy de graden vande middelbaer schuyue oft crupce / beginnende vanden t'elstichsten graet / tot aen d'eynde van uwen stock. Maer de linie C. sal beteecken de derde zyde vande stock / waer op ghy sult teecken de graden voor de corte schuyue oft crupce / beginnende vanden dertichsten graet af totten vijftien / oft eynde van uwen stock.

Als nu de Graetboghe aldus gheteekent is / hy sal u dienstelijck wesen op de Noordsterre.

sterre/ende ander ontrent den noorden staende/ende den Pole alder-
naest gaende: mits daer af ende toedoeende haerlieder Declinatie die
zy onder oft boven de Pole gaende zijn. Maer als ghy nu dit bart
van ontrent een grōote voet breekt wel effen en slicht gheschaeft hebt/
ghy sult daer op een papier doen pappen / om metter penne daer op
te teekenen oft schryven/ ende alsoo alle linien metter penne daer op
trecken. Men mach oock wel selve op hout doen/ als men wil: maer
het moet hart hout zijn sonder draden. Dit ghedaen zijnde/ soo sult
ghy aen boven eynde vānt bart een linie trecken winckelhaecksche
wyse/ op d' een cant vānt bart nederwaert: maer dat die boven linie/
ende tghene dat aen die zyde nederwaert wort getrockē / wel rechte
inde winckelhaeck stae. Als ghy nu u Graetboge wilt teekenen op
de Noortsterre / ghy sult dat eynde van uwen stock opt Quadrant
legghen/ende den stock strecken so verre vande langhe linie af / alst
halve crupce oft de schupue lanck is / ende dattet eynde van uwen
stock daer d' ooghe aencomt/ net boven aende linieraecke/ soo sal sel-
ve eynde net so lanck zijn/ alst halve crupce oft schupue lanck is/ende
sal raecken totten 90. oft eersten graet: ende u gheheele schupue oft
crupce sal raecken van sestig tot dertich graden. Dit Quadrant sal
men maecken soo groot als men wil / ende behoortlyck in neghenen
deplen: ende dese neghen wederom te midden deure op dat in enckel
graden mach verdeylt worden. Tselve gedaen zijnde/ so treckē eerst
de linie vūten hoeck vanden centre oft middelpunt / daer aen het
ooghe eynde van uwen stock comt/ comende aldaer recht wt die win-
kel deur den 90. graet. Doet oock alsoo die linie tachtentich / tseven-
rich ende t sestig/ tot d' alderlaetste toe: ende daer dese linien de twee
rechte linten van d' ander zyde vanden Graetstock doorsnyden/ende
aen die opper cant vanden stock comen / daer moeten die graden ge-
teekent worden/ elck op zyn zyde / ende schupue / oft crupce: Maer
hoemen die stock voorder af vande sydlīne is legghende / hoe dat
crupce oft de schupue langer sal wesen/ ende thalve crupce sal altyts
raecken van het ooghe eynde / tot d' eerste oft neghentichste graet/
ende van dertich tot sestig.

Als ghy nu dese Graetstock oft boghe sout willen ghebruycken
op de Sonne/ oft op eenighe vaste sterren/ die ontrent de linie Equi-

noctiael staen/ men sal de Graetboge op de selve maniere teekenen/
maer men sal de graden ommekeeren/ ende teekenen in plaetse van
90. een 0. oft een / ende voortaan 10. 22. 30. alsoo opgaende totten
eynde van desen stock: soo sullen die 30. graden comen teghen 60. 40.
teghen 50. ende wederom 60. teghen 30. ende alsoo voort vervolgen:
de/ waerom dat oock sommighe dese graden vande vaste sterren/ ge-
noemt hebben auerechte graden / hoe wel zy niet auerecht en zijn/
maer recht. Want ten is maer een ommekeerē van graden/ vanden
noorden totten zyden. Want als men de Graetboge vānt noorde
wil teekenen/ soo moet die 90. graet staen aen d' ooghe eynde vanden
stock: maer diemen op de Sonne int zynde/ oft op die vaste sterren
ghebruycken wil / daer moet den eersten graet aen het ooghe eynde
vanden stock staen: d' welke gheen verschillen maect/ maer wel een
veranderinge van graden. Want tusschen de Pole ende linie Equi-
noctiael zijn 90. graden. Oft ghy die nu beghint te teekenen vānt
90. af/ oft vanden eersten graet/ het moet nochtans al op een manie-
re gheteeckent zijn / ghelijck men sien mach int voorgaende Qua-
drant. Maer wilt ghy wt dit selve Quadrant eenige zuytsterren/ om
niet af oft toe doen/ soo neemt die ghemeyne Zuytsterre die men heet
Alhabor / de welke een weynich min dan 16. graden gaet ober de
zuytzyde vanden Equinoctiael: van welke 16. graden ghy sout
moeten beghinnen/ legghende uwen stock opt Quadrant/ als vooren
gheleert is: ende setten de 16. graden net so verre vanden ooghe eynde/
alst halve crupce oft schupue lanck is. Als dan salmen teekenen
nae d' eerste graet inde linie Equinoctiael voort opwaert/ totten eynde
de van uwen stock: maer pegelijcke sterre moet zijn engen cant van
den stock ende graden hebben. Ende in dien ghy eenige sterren wilt
wtteekenen die noorde by de linie Equinoctiael gaen 10. oft 12. gra-
den: ghy sult ten eersten moeten afrecken van 10. oft 12. graden nae
dē Equinoctiael toe/ ende dan en salt halve crupce niet voorder van
het ooghe eynde moeten raecken/ dant ghene is dat ghy afghetroc-
ken hebt/ al ist dat u teekeninghe hoogher beghint/ te weten / op 10.
oft 12. graden by noorden de linie Equinoctiael / ende als dan op
teekenen totten eynde van uwen stock: maer ghy moet altyts wel
passen/ dat ghy uwen stock soo verre leght vande sydlīne / alst halve
crupce

crupps lanck is / ende daerter ooghende vanden stock met 'thalve crupce mach gheraecten tot 'tghene dat ghy af ghetrocken hebt / soo wanneer die sterre by noorden de linie Equinoctiael is. Maer is die sterre by zuden de linie Equinoctiael / soo moet dat achter eynde vanden stock met dat halve crupce gheraecten tot 'tghene dat die sterre by zuden de linie Equinoctiael gaet. Aldus machmen alderlepe Graetboghden teekenen op dit Quadrant / als 'tselve te rechte ghebruyekt wort.

CAPITTEL XX.

Hoemen de Graetboghden sal ghebruycken op de Sonne
ende alle ghesternte.

Als ghy nu wilt nemen de hoochde vander Sonne / ghy sult dan nemen die graden / daer den eersten graet begint / en houden dat eynde vande Graetstock aende wterste cant van u ooge op het ooge beken / ten eynde dat u gesichte vande den stock doorstrecke / en stellen het onderste eynde van u schynue oft crupce op den horizon / daer lucht ende water tsamen comen : maer het opperste eynde sult ghy stellen int midden vande Sonne. Dit moet ghy ghewis nemen. Dit ghedaen zijnde / liet in u tafel die Declinatie van dien dach : ende is de Sonne by zuden de linie Equinoctiael / reekt af 'tghene dat in u tafel op dien dach gheteekent staet : maer is de Sonne by noorden / doet daer so veel toe / als ghy in u tafel op dien dach geteekent vint. Desghelijcx sult ghy oock doen met die Noortsterre : ghy sullet onderste eynde vanden crupce oft schynue setten op de horizon / daer de lucht vanden water ghescheyden wort : ende sult dat crupce so lanck wt strecken / tot dat ghy midden aende Noortsterre comt. Daerna doet af oft toe sulcks als u de Declinatie wysen sal.

Men mach oock dese Graetboghden met een lanck crupce ghebruycken op de Sonne / Noortsterre / ende meer ander sterren : maer zy moet dan met twee strickhooren oft platen ghemaectt zijn / die men soude moghen nae malcander toe stricken / ende 'tcrupce soo clepne nemen als men begheert : maer die graden moeten nae 'tcrupce ghemaectt oft gheteekent zijn / sulcx dat altyts mach raken van dertich tot sestig / al en waert oock maer dyp dypmen lanck.

CAPITTEL XXI.

Hoemen sal weten de ure vander nacht by de Noortsterre oft Leysterre.

Het is grootelijck van noode / sonderlinghe inde winter / datmen weet hoe laete dat inder nacht is / aen d'welcke inde Somer luttel verlanck is. Nietemin men mach dat tot allen tyden vanden jare weten door die Wachters / oft de twee achterwielen vande clepne waghen / de welcke rontomme de Leysterre gaen alle 24. uren eens. Nu staet te weten dat die Wachters moeten staen / den 30. dach van April op de middernacht / boven de Pole int Noorde / ende dan ist twaelf uren inder nacht : maer ist dat die daer niet en staen / soo en ist noch gheen twaelf uren. Maer zijt zy op den selven tijt daer over / so ist oock over midnacht. Ontrent 15. daghen daer nae soo sullen de sterren ten elf uren staen int noorde boven die Pole oft Noortsterre / want zy comen alle vierentwintich uren / vier minuten vroeger op de selve plaetse / d'welcke maectt in vijftien daghen t'sestig minuten oft een ure : sulcks dat dese sterren op den dertichsten May / haer sulden vinden te thien uren boven de Noortsterre / ende den dertichsten Junij ten acht uren : den dertichsten Julij te ses uren. Als nu dese ozloge sterren den dertichsten Julij te ses uren nae noene comen staen int noorde boven de Noortsterre : soo sullen die op de midnacht oft twaelf uren staen in het weste vande Noortsterre. Want zy gaet in ses uren vant noorde int weste : comende alsoo dese dyp maenden elcke maent twee uren vroeger int noorde / als boven gheseyt is.

Als ghy nu weet wanneer dese sterren zijn moete boven de Noortsterre snaches te twaelf uren / soo aenmerckt wel dat dese ozloge sterren gaen van d'noorde in t'noordweste in dyp uren : daerom deyle dan elck half quartier oft achste deel dat zy om de noortsterre gaen / elck in dyp uren. Ende als ghy weet waer dese sterren moeten staen op de midnacht / soo salmen sien oft zy twee oft dyp uren daer achter oft voren zijn : want men sal alsoo weten 'tghesheel jaer lanck door dese sterren / hoe laete dat inder nacht is : men sal oock weten in peghelijcke maent vanden jare / in welck gheweste oft streke haer dese sterren sullen laten vinden op de midnacht. Sulcks datmen alsoo 'tghesheel jaer lanck sal moghen weten hoe laete dat inder nacht is / als men daer

men daer op wel acht neemē / ende men sal dese oorloghe sterren hun behoorlijcke plaetse weten te stellen / ende segghen waermen die ter midtacht sal moghen vinden.

Om nu dese tekeninge wederom int corte te stellen ende verstaen / so sult ghy weten datmen by de Noortsterre moet pet af oft toe doen op de acht streken oft plaetsen. Want staen de

Wachters	West	dan is de Noortsterre	$1\frac{1}{2}$	graden boven de
	Zuydtwest		$3\frac{1}{2}$	Pole: daerom treet
	Zuydt		3	af dese graden.
	Zuydoost		$1\frac{1}{2}$	graden onder de
	Oost		$2\frac{1}{2}$	Pole: daerom doet
	Noordtoost		$2\frac{1}{2}$	toe dese graden.
	Noorden		$2\frac{1}{2}$	
	Noordwest		$1\frac{1}{2}$	

Maer als ghy de hoochde vande noortsterre wilt nemen / soo siet nae de wachters in wat plaetse die zijn van dese acht streken. Want zijn die inde vier bovenste punten / soo sult ghy vande ghenomen hoochde afrecken t ghene dat aen peghelijske streke gestelt is: maer zijn die inde vier onderste punten / so doet daer toe dat aen elcke streke staet.

CAPITTEL XXII.

Onderwijs dienende om te hebben de kennisse vande fixe sterren.

Nu is tot mijnder kennisse ghecomen dat daer zijn sommighe onberstandighe menschen die my nae gheven / dat ick seer luttel / jae geen verstant / noch wetenschap hebben en soude vanden ghesternē / oft onnecloop des Hemels / hoe wel t onrechte: wel is waer / ende bekennen opentlijck / dat ick gheen Astronomus en ben / die deur het overlesen vande boecken vander Astronomie / den loop des Hemels ende het onnecvoeren vande vaste sterren / soude gheleert hebben / ende noch veel min den eyghen en natuerlijcken loop vande Planeten of dwalende sterren / de welke oock ongetwyfelft den selven mijn heris pers ende achterclappers veel min dan my bekenit is. Maer daer wt en volcht niet dat ick geenderhande kennisse of wetenschap

hebben en soude vande vaste sterren / die deur den loop vanden eersten ende oppersten Hemel alle 24. uren eens worden ommegeboert vanden oosten lancks zuyde / westen ende noorden tot wederomme inden oosten: maer alsoo de Sonne / mits dat zy alle daghe ontrent een graet voortgaet in haer eygen circkel tegen den loop vanden eersten Hemel / so ist dat hy behoefte ontrent vier minuten tijts meer dan 24. uren om dagelijcks te comen onder de circkel Meridiaen / of middaechsche linie / waer deur dat alle vaste sterren alle vijftien daghen ontrent een ure vroegher comen onder den middaechschen circkel / ende alle maenden of dertich daghen ontrent twee uren: Sulcks dat de vaste sterren ten eynde vanden jaere sullen eens meer ommegeboert worden dan de Sonne / nochtans en sullen de selve vaste sterren daeromme niet verlaten / noch wijcken van haerlieder oude ende gewoonlijke gelegentheyt oft proportie die zy hebben met malcander / dewelcke zy behouden hebben van d'eerste schepselende beginne des werelts.

Ende om dat ick eenichsins soude mogen bewysen wat wetenschap en kennisse dat ick hebbe vande vaste sterren / so is hier mijn boornemen te verclaeren / hoe men alder bequamelijck sal moghen comen totter kennisse vande selve sterren / ten eynde dat de jonghe Zeevarende lieden (indien daer eenighe waren die begeerte ende lust hadden om tot de selve wetenschap en kennisse te comen / oft minners tot kennisse vanden principaelsten van dien) de selve conste souden moghen wijs worden / om nu daer toe te comen / so is d'eerste ende alderbequaemste trap / dat men beginne aen het noorde / al waer men sal vinden de cleynē Wagen of Beer / die inden Latine wort ghenoemt *Ursa minor* / welck beelt geordonneert of gemaect is van seven sterren / onder de welke twee zijn vander tweede groote / die men noemt de Wachters: maer d'wetterste inden steert zijnde vande derde groote / is gheheeten de Noordsterre / de welke aldernaest is den Noortschen Pole / daer af staende by gradē en half. Dit beelt ende gesternē vanden cleynen Beer oft Waghen neemt zijn plaetse vanden 22. graet der Tweelinghen totten 17. graet vanden Leeuwe d'welcke is 56. graden.

Maer dese cleynē Waghen oft Beer / volghet ghesternē / oft beelt / datmen

datmen heet den Draeck / ende heeft zijn plaetse tusschen den cleynen ende grooten Beer oft Waghen / ende is ghemaect van 31. sterren / onder de welke 8. zijn vande derde grootte. De selsse van dien staen inden steert begynnende ontrent dat uytterste wiel vanden grooten Beer oft Waghen / ende alsoo voort volghende tusschen de selve twee Beeren oft Waghen / totten halven lichaeme vanden Draeck: D'andere twee staen / d'eene op d'Ooghe / ende d'ander op den Cop des Draecks / recht noortwaert vande sterre ghenoemt de Liere oft Valende Bier / die vander eerste grootte is. Welck beelt hem uytstreckt over d'meerste deel vanden Hemel / ontrent den noortliche Pole. Want 't gheheel hooft bestaet een deel vanden Scorpioen / ende d'meerste deel van Sagittarius / lichaem hem vervolghens streckende / soo dat den steert haer streckt tot aenden vyfden graet van Libra / wesende alsoo 't gheheel beelt bet dan thien teekenen lanck.

Naer desen Draeck salmen waernemen 't ghesternte ende Beeldt vanden grooten Beer oft Waghen / die in Latijn is gheheeten Ursa major, ende is ghemaect van 27. sterren / waer af de 6. zijn vande tweede grootte / en 8. vande derde grootte. Die vande tweede grootte / de dyp staen inden steert / diemen heet de peerden / ende dyp int lichaem / met een vande derde grootte / de welke vanden Zeebaerders de Waghen genoot wort. Nu zijnder noch seven inde voeten vanden grooten Beer: die in d'achterste voeten staen / staen dichte by malcander / so doen oock de ghene die inde voorszten voet staen / maer de sevenste staet wat hoogher int ander voorszte been vanden grooten Beer. Dit beelt bestaet meer dan twee teekenen / te weten vande 17. graet des Creefts tot den 22. graet van Virgo oft Maeght.

Den grooten Beer oft Wagen volget beelt van Cepheus / d'welck ghemaect is van elf sterren / van de welke een alleene ende de meeste is / die op de rechter schouwer staet / de welke is vande derde grootte / alle d'ander zijn cleyne sterren. Dit beelt streckt hem vanden 8. graet des Rams oft Aries / totten 27. graet vanden Stier oft Taurus.

Naer Cepheus volghet beelt en gesternte van Cassiopea / d'welcke is by een ghevoecht van 13. sterren / waer af de viere zijn vande derde grootte / de welke seer goet zijn om kennen / midts dat zy staen in dyp buchten / bycans in een middaechsche linie / als die middeste sterre

vanden grooten Beer oft Waghen. Dit gesternte streckt hem vanden 23. graet des Rams oft Aries / totten 18. graet vanden Stier.

Nu comt Perseus ter hane / wiens beelt heeft 26. sterren / onder de welke twee zijn vande tweede grootte / waer af d'eene blinker de is inde rechter zyde / ende d'ander in 't hooft van Medusa: voort zijnder vyve vande derde grootte / te weten twee inde lichter voet ende vleusghel / een ander inde slinker knie / een int selve been / en de vyfde aende rechter zyde aende lendenen. Alle d'ander zijn cleinder sterren. Dit ghesternte streckt hem vanden 19. graet des Stiers / totten 8. graet vande Tweelinghen.

Naer Perseus volget 't ghesternte oft beelt genoot Erichonius / oft Henochus / in dypen ghenoemt den Waghenman ende begriipt 14. sterren / onder de welke de twee seer bekende sterren zijn / d'eene die genoot is t'Seycken / ende in latijn Capella / zijnde van d'eerste grootte / ende staet inde slinker schouder: d'ander is vande tweede grootte / en staet inde rechte schouder. D'eerste wort somwylen ghenoemt die Morgensterre / om dat zy ontrent het noort noortooft is opcomende / maer verandert oock somtijts haer plaetse / soo dat zy des abonts somtijts ghesien wort int noortweste. Dit gheheel beelt staet gheheel / op een sterre nae / inde Tweelinghen oft Geminiis.

Naer't voorszde beelt volghen de Tweelinghen / de welke elck een lichte sterre in 't hooft hebben vande tweede grootte / waer af d'eene is ghenoemt Castor oft Apollo / ende d'ander Pollux oft Hercules. Zuydwaert van daen staen veel cleinder sterren vande derde ende vierde grootte. Zy hebben een seer kennelyck teeken / aengesien dat dese twee grote sterren ontrent noort noortooft op comen. Zuydwaert van dese Tweelinghen staet den grooten Jagher oft Keuse / gheheeten Orion / met zijn honden / te weten den grooten ende cleynen hont / te weten Sirius die de claerste ende schoonste is onder alle de vaste sterren / ende Procyon / ende staen d'eene boven d'ander beneden de linie Equinoctiael: zijnde in het teeken vande Creeft / ghelyck oock doen de voorszde twee sterren vande Tweelinghen.

Nu wederkerende vande Tweelinghen nae den welken / om de kennisse te cryghen vande sterren die staen tusschen de Liere oft valende Bier / ende den vliegghenden Arent / waer dat staet een clare sterre

re van d'eerste grootte die *fidicula* is ghenoemt/ende twee vande derde grootte/staende inden hals vande Liere oft Oeckken: maer die van d'eerste grootte staende inden beck vanden vallende Gier/ is wytter maten kenbaer: ende staen alle dyp int teecken vanden Steenbock.

Tusschen de Liere ende den vliegghenden Arent/ heeft de Swane haer plaetse/ de welcke ghemaect is van 17. sterren/ onder de welcke een sterre vande tweede grootte is/ staende achter op den steert/ ende vyve vande derde grootte/ te weten/ eene inden beck/ eene op de borst/ twee inde lichter vleughel/ ende eene inde rechter vleughel/ Dit ghesternte is meestendeel in het teecken vanden Waterman oft *Aquarius*.

Den vliegghende Arent heeft dyp sterren langhs den rugghe/ staende niet seer onghelyck den wapenriem oft de dyp Coninghen vanden grooten jagher. de middelste vande dyp inden Arent is vande tweede grootte/maer d'ander twee zijn vande derde grootte. Daer staet oock een van de derde grootte inden steert vanden Arent. Dit ghesternte is seer kenbaer/ midts dat de drie voorszeyde sterren neven malsander staen. Dit gheheel ghesternte oft beelt heeft zyn plaetse in het teecken vanden Steenbock.

Daer is oock de nooztsche Croone/ die ghenoemt is de Croone van *Ariadnes*/ ende begriipt acht sterren/ die vande zeebarende lieden *Gasthuys* ghenoemt zijn. Onder dese achte is eene vande tweede grootte/ ende zyn seer kenbaer/ om dat zy alle tsamen in een ront staen. Alle dit ghesternte staet in het teecken vanden *Scorpioen*.

Nu is daer noch den Leen/ welck beelt ghemaect is van 27. sterren/ onder de welcke twee zijn van d'eerste grootte/ te weten/ eene int herre diemen heet *Basiliscus*/ ende d'ander inden steert. Noch zijnder twee vande tweede grootte/ te weten/ eene inde middel vanden hals/ ende d'ander achter op den rugghe. Vande resterende sterren zijnder 6. vande derde grootte/ te weten/ twee int hooft/ twee inden hals/ eene achter op den bil/ ende de laefte in d'achterste dgie. Dit gheheel beelt staet inde teekenen vanden Leew ende *Marght*.

In't selfde gheweste staet oock de Cribbe int beelt vanden Creeft/ welck beelt ghemaect is van negen sterren/ waer af de viere staende op den rugghe vanden Creeft seer kenbaer zijn/ midts dat zy staen in een

vierecant/ hebbende int midden van henlieden een duppter stercken/ dat de Cribbe ghenoemt is: maer dit stercken en is niet bequaem om de hooghte daer by te nemen. De Cribbe staet int beginsel vande Leew.

Den Stier begriipt in zyn beelt 2. sterren/ onder de welcke een is van d'eerste grootte/ ghenoemt *Aldebaran* oft d'ooghe vanden Stier/ daer zijn noch vier ander sterren inde troigne vanden Stier vande derde grootte/ welcke vyve tsamen *Hyades* ghenoemt worden. Tussen ghesternte staet boven aenden hals vanden Stier/ ende zijn alle seven clepne sterckens: de welcke seer goet ende licht om kennien zyn: en staen al tsamen int teecken vanden Stier: maer d'ander vyve staen int teecken vande Tweelinghen.

Noch staet aende nooztzyde vanden *Equinoctiael* het beelt vanden Ram/ *Aries* int latijn ghenoemt/ ende heeft twee sterren staende aende twee hozens vande derde grootte. Het vliegghende Peert *Pegasus* geheeten/ heeft onder alle d'ander vier groote sterre vande tweede grootte/ int midden zyns lichaems ende vleughelen. Dit geheel beelt is meestendeel in het teecken vanden Waterman staende/ eensdeels oock int teecken vande Visschen. Maer de navel van dit Peert staet in't hooft van't beelt *Andromeda*. Nu is daer voorsz die *Dolphiyn*/ die van tien sterren ghemaect is. onder de welcke de vyve zijn vande derde grootte: welck geheel is in het teecken vanden Waterman.

Daer is nu de Slanghe drager oft *Serpentarius* welck beelt verschepden sterren heeft vande derde grootte. Dit ghesternte is kenbaer ghenoech/ midts dat t'hooft van't Serpent staet teghens de Nooztsche Croone. Onder de nooztsche beelden woordt oock *Andromeda* ghebonden/ op't hooft/ vande welcke een Sterre staet vande tweede grootte/ ende is ghenoemt de navel van't Vliegghende Peert. Nu is daer noch t'beelt ghenoemt *Arctophilax*/ ende een ander beelt gheheeten *Engonafus*. Tusschen de beenen van *Arctophilax* staet een sterre van d'eerste grootte genoeemt *Arcturus*/ ende is in het teecken *Libra*: het ander beelt heeft een sterre vande derde grootte/ staende by't hooft vanden Draeck.

Verclaert hebbende de bekende sterre die staende zijn aende nooztzyde vanden *Equinoctiael*/ de welcke ick niet grooten arbeit ende door lanck-

door lancsheyt des tijts hebbe leeren kennen: maer sonderlinghe bin-
nen vijftien oft sestiën jaren herwaert / soo is nu van noode dat ick
my voege om te verclaeren d'ander sterren die ontrent de linie Equi-
noctiael / ende aende zuydzyde van dien hun plaetse hebben / midts
dat dese totter schipbaert ende op dese scplaghe veel beter te passe co-
men / dan de ghene die int noorde staende zijn.

Ten eersten alsoo wy vooren vermaent hebben vanden grooten
Reuse / soo sullen wy alhier voorts te kennen gheuen de bekentste ster-
ren van dit beelt ende ghesternte / ende heeft onder andere twee ster-
ren van d'eerste grootte / te weten d'een op de rechte schoude / en d'an-
der op de sincker boet. Voorts zijnder viere vande tweede grootte / na-
mentlijk d'yn op den Wapenriem aende lendenen die ghenoeit wer-
den de d'yn Coninghen / ende een op de sincker schouder. Noch zijnder
seben vande derde grootte / te weten d'yn op't sweert dat aen zijn zyde
hanget / ende viere inden schilt vande sincker handt. De twee sterren
die op de schouders staen / zijn aende noordzyde vanden Equinoctiael:
d'opperste op den riem staet dicht aenden Equinoctiael linie / maer die
vande boeten / staen aende zuytzyde vander linie. Alle dese sterren zijn
goet om kennen / ende bequaem om te nemen met die Graetboghē de
hooghe vanden Pole. Dit gheheel beelt oft ghesternte van Orion
neemt zijn plaetse in het teeken vande Tweelinghen.

Dit beelt volghen de twee honden / te weten de groote ende clepne /
in latijn ghenoeit Canis major oft Sirius / ende Canis minor oft
Procyon. Dese laetste staet ses graden aende noordzyde vande Equi-
noctiael: maer d'eerste staet ontrent 16. graden aende zuytzyde van
der linie Equinoctiael / en zijn alle beyde van d'eerste grootte. 'tBeelt
vanden grooten Hont / is ghemaect van achtiën sterren / van de
welcke de vyve zijn vande derde grootte: te weten een sterre die voer
hem westwaert staet in't hooftste been / ende een in't achterste been /
d'ander d'yn staen achter in't lichaem. Maer 'tbeelt vanden clepnen
Hont / en heeft niet meer dan twee sterren / waer af d'ene is / als vooren
is gheseyt / van d'eerste grootte / ende d'ander vande vierde grootte die
oock voer hem gaet na d'weste / oft na west ten noorden / waer upt dese
twee sterre seer goet zijn te kennen. Dese twee groote sterren staen in
het teeken vanden Creest.

Nu comt ter bane de Water slanghe / die ghenoeit wordt Hydra:
dese heeft int hooft vyf sterrens vande vierde grootte / staende als een
cleyn Waghenken met vier wielen ende een Deert / dicht byden clep-
nen hont ontrent ses graden boven de linie Equinoctiael. Naer dese
volcht d'alderclaerste inde Slanghe / genaemt in latijn Lucida Hydrae,
ende is vande tweede grootte: ende staet vyf graden aende zuytzyde
vanden Equinoctiael. Dit beelt streckt hem wt vande vierden graet
inden Leeuw / totten vijften graet vanden Scorpioen / ende heeft den
cop oft drinckbeker staende op den rugghe / ende de Kabe op zynen
steert / de welcke heeft vyf sterre vande derde grootte / die seer kenbaer
zijn / door dat zy staen int viercāt / al oft ten groote Wagen ware / waer
af d'ene is in't opperste vande beck vande Kabe / d'ander op't hooft /
de derde ende vierde inde vleughels / in elcke vleughel een / de laetste in
d'achterste boet: maer die alderberste vande Slanghe / comt recht te-
ghen over 'thoof vanden Centaurus. 'tGhesternte vanden Drinck-
beker staet int teeken vande Waeght / ende dat vande Kabe heeft
zijn plaetse in Libra oft Waghe.

Op dese streke oft passage vande Water-slanghe comt oock tbeelt
vande Waeght / met een Cozen are inde handt / daer op dat staet een
claire sterre van d'eerste grootte. Noch zijn in dit beelt seben sterren
vande derde grootte / de welcke oock staen in een viercāt met dese
groote sterre / die nu ter tijt veel sterlieden bekend is / ende staet ontrent
neghen graden aende zuytzyde vanden Equinoctiael. De Cozen are
met d'meeftendeel van dit beelt staet in teeken vande Waghe.

Nu volghet de Scorpioen / welck beelt gemaect is van eenen win-
tich sterren / onder de welcke een is vande tweede grootte / die ghe-
noemt wort Cor Scorpion oft het herte vanden Scorpioen. 'tBeelt
vanden Scorpioen is seer kenbaer / mits dat het heeft d'yn sterre zuyt-
waerts / ende vier sterren westwaert staende / al oft een crupce ware /
maer vande d'yn die zuytwaerts staen is de middelste vande twee-
de grootte / ende staen ghelijck die d'yn Coninghen / uptgh. noemt
dat zy seer leeghe nae't zuyde staen / te weten ontrent 25. graden
aende zuytzyde vanden Equinoctiael. Zuytwaert vanden Scor-
pioen staet de Waghe / ende heeft twee sterren vande tweede grootte /
ghenoeit de Noorde ende Zuyde schale / dese staen int teeken van

den Scorpioen heeft haer plaetse int teecken van Sagittarius / oft Scutter.

De Schutter is in latijn Sagittarius gheenoemt: zijn beelt is ghemaeckt van 31. sterren / onder de welke twee zijn vande tweede grootte / staende int lichter been van't Peert / daer tussehen staet de zuyder Croone. Den pyl vanden Schutter staet int teecken Sagittarij: maer de Schutter neemt zijn plaetse int teecken vanden Steenbock. De sterren van dit beelt zijn meest onbekent / hoe wel zy vele zijn in't ghetale.

De Steenbock die gheenoemt wort Capricornus / is een beelt van 28. sterre / vande welke de twee inden steert / ende twee inde lichter horen zijn vande derde grootte. Dese zijn seer kenbaer sterren / mits dat die inden horen clamen noordwaerts staen / ende die inden steert westwaert. D'eerste twee staen int teecken vanden Steen-bock / d'ander twee zijn int teecken van Aquarius oft Waterman.

Nu volgt daer 't beelt vande Waterman / die water upt giet / maer int alder leeghste vande Waterstortinghe staet een sterre van d'eerste grootte die seer kennelyck is / ghenaemt Fomahand / dese staet 33. graden 26. minuten / aende zuydzyde vander Linie Equinoctiael / ende staet inde mont vanden zuyden visch / int teecken van Aquarius. Na dit beelt comt 't beelt vande Visschen / d'welcke ghemaect is van 34. sterren / maer om dat zy alle clepne sterren zijn / so zijn die onbekent en niet gheacht vande zeebarende lieden.

De Walvisch / Cetus gheheten / en moet oock niet vergeten zijn / welck beelt heeft een clare sterre vande derde grootte / midden op zijn lichaem / die gheenoemt wort Batakaptos / of venter Ceti: noch zonder meer ander sterren vande derde grootte / die in't hooft / borst ende steert staen. Daer de voorszeyde is de claerste / ende staet int teecken vanden Ram.

Hier nae volghet de Riviere / die gheenoemt wordt de Pyl / ende heeft een seer crommen loop / begriipt in haer 34. sterren / vande welke een int eynde is staende van d'eerste grootte / ende vijf ander neffens mactander staende vande derde grootte / maer alle d'ander zijn clepne sterren. Dit beelt streckt hem vanden 21. graet des Rams / totten 10. graet vande Tweelinghen.

'T ghesternte vanden Haze / in latijn Lepus gheenoemt staet onder den lichter voet vanden grooten Jager Orion / van wien wy begonst hebbe de verclaringhe vande zuydtycke beelden oft ghesternten / die aende zuydzyde vander Linie Equinoctiael ghestelt zijn.

Noch moet hier by ghevoecht worden het Schip van Jason / in latijn gheenoemt Argus / ende heeft 45. sterren / de welke niet en worden alle ghelyck ghesien in dese nederlanden: maer in Portugael voor S. Vues worden die alle clamen gesien int voorjaer: vande welke d'aldergrootste Canopus gheenoemt staet aen't stuerboort / ontrent het roer van't schip; ende is van d'eerste grootte. Voor zijnder vier vande tweede grootte aende lichter zyde van't schip / ende noch twee vande selfde grootte aende rechter zyde / ende een inden mast. Daer zijnder oock vele vande derde grootte / alle d'ander zijn clepne sterren. Dit beelt streckt hem upt vanden neghensten graet des Creets / totten eynde van het teecken Virgo oft Maecht.

Ten laetsten volcht daer 't beelt Centaurus / dat met zijn hooft comt recht onder den steert vande Waterlanghe / d'welck van fatsoen is half peert / half mensche / in't opperste vanden rechter voet staet een sterre van d'eerste grootte: voortz zijnder noch vyve vande tweede grootte / uptghedeyt inde vier voeten van't peert / ende een onder den buijck. Boven dien zijnder noch seven vande derde grootte: maer alle d'ander zijn clepne sterren. Dese sterren van dit beelt hebbe haer plaetse vanden 24. graet vanden Wagen tottē 19. graet vanden Scorpioen. Voor d'alderlaetste is daer noch de zuyder Visch / die inden mont heeft de groote sterre Fomahand / daer af hier vozen vermaent is.

Jemandt verwondert zijnde van alle dit ghesternte ende zijn beelden / die ick alhier ghestelt en aengheteeckent hebbe / begrypende vanden noorden totten zuyden den gheheelen ommeloop des hemels / soude my moghen vrighen oft ick alle die wel soude kennen / ende haer beelden wysen int Firmament des hemels. Waer op my niet en is van noode eenighe antwoorde te gheven. Want een yghelyck moet wel aenmercken / ende oock voor seker weten / dat ick de groote moete niet waerken ende smachts op te staen / niet en hebbe te verghheeks ghedaen / maer heeft zijn vruch en ghegheven / als men in mijn schriften ende boecken die upt ghegaen zijn / en noch int licht sullen comen sal bruy-

sal bebinden. Maer in dien daer pement ware/die t'selbe niet en soude gelooven willen en aennemen/dien wil ick vermaent hebben/dat hi sonder eenich achterclap/selvs soude wille tot my comen/om boozder onderwijs hier van te willen ontfanghen/want ick sal altyts berept wesen om henlieden beschept te geven banden gesternte en ynnen omloop/na mijn wetenschap en vermoghen/mits hebbende t'ghene dat booz alsulcken arbeyt ende moeyte behoerlyck is. Hier mede wil ick alle man ghebeden hebben desen mijnen arbeyt sonder haet oft nijt te oordeelen/maer te verclaren t'ghene dat recht ende reden is/sonder eenighe gheveynstheyt oft simulatie.

CAPITTEL XXIII.

Hoe't ghetye aencomt ende hem alle daghe vermeerderd ende verhooght, metten ouderdom vande Mane.

En schipper ende stuerman behoort te weten hoe't ghetye aencomt/ende hoe die wateren haer verminderen ende vermeerderen met het wassen ende afnemen vande mane. Daer staet te merken dat de Mane deur loopt alle 24. uren die tweendertich streken vanden Compasse/doende haer daghelijckelichen loop deur het ommevoeren vanden oppersten hemel/sonder daer in te begripen t'gene dat hi ghedaen heeft in haer eyghen ende natuerlijcken loop: binnen welken tijt twee ghetiden vallen/te weten/twee vloeden ende twee ebben. Want het vloeyt ses uren/ende ebbet ses uren/dat zijn twaelf uren t'samen: ende dese twee vloeden ende twee ebben maken t'samen 24. uren. Maer men sal weten dat dit wassen vander zee op allen plaetsen ende tyden niet even gelijck en is booz so vele als den tijt aengaeft. Want de wateren meerderen seven daghen/ende daer wort Sprinckstroom gheuoene: ende ander seven daghen minder en zy ende wort dan Doodestroom geheeten: sulcx dat op den eersten dach vander Mane Sprinckstroom is: maer de navolghende dagen so minderet waer so seere/dat op den achtsten dach/die d'eerste quartier vander mane gheeft/Doodestroom is: maer van dien dach booz tot op den vijftiensten/als volle mane is/so meerderen de wateren sulcx dat op den vijftienden dach wederom Sprinckvloet is.

Vanden vijftienden tot het laeste quaertier/minderen wederom die wateren/ende is als dan wederom Doodestroom: maer van't laeste quartier totter Nieu mane wasset wederom het water. Maer om dit noch volcomelijcker te verclaren/so segghe ick dat op den eersten dach vander Mane Sprinckvloet is: den tweeden dach ist water noch grooter/op den derden dach insghelijcx: maer op den vierden dach beghinnet te minder en/ende is also van daghe tot daghe minderende tot op den achtsten dach/en dan ist Doodestroom tot op den elften dach toe/maer om dien dach beghinnet weder te wassen tot op den vijftienden dach dat volle Mane is: en is dan wederom Sprinckvloet/ende blijft noch groot den sestienden ende oock bycans den seventienden: maer op den achtiensten dach minderet weder van dage tot daghe tot op den tweentwintichsten dach/ende is dan wederom Doodestroom. Vanden drentwintichsten booz beghinnet allengskens te meerderen/tot op den dertichsten dach/dat wederom nieuwe Mane is/ende wederom Sprinckvloet/ende gaet dan alsoo alle daghe weder minder en/ghelijck wy gheseyt hebben. Men sal oock weten dat in d'wassen/de wateren niet en zijn d'een reyse so hooghe als d'ander reyse: maer somtijts meerder somtijts minder/gelijck men liet by experientie. Oock staet te weten dat die vloet ende ebbe/niet en zijn altyts op eenen tijt oft ure: maer verspiden alle daghe/want alst den eenen dach hoogwater is gheweest te twaelf uren/so ist d'daeghs daer nae hoogwater te twaelf uren achtenveertich minuten/oft vier vijftie deelen van een ure.

EXEMPEL.

Op den eersten dach vander Mane als die Sonne noordoost/en oosten staet/so is de Mane noordoost/ende is volle zee.

Op den vierden dach als de Sonne oost staet/so is de Mane noordoost/ende is volle zee.

Op den achtsten dach als de Sonne zuidoost staet/so is de mane noordoost/ende is volle zee.

Op den twaelften dach/als de Sonne in't zuyde staet/dan is de mane noordoost/ende is dan volle zee.

Op den 15. dagh tellen wy twee streken/om datter zijn twee

vertich streken/ende maer vertich daghen vander Mane: sulcks dat wy d'een vierendeel wints int midden gheben / ende een ander vierendeel wints int eynde: So dat op den 15. dagh/ als de Sonne sal staen int zuydweste/ dan sal de Mane noordtoost staen/ ende dan ist volle zee.

Op den neghentiensten dach/ als de Sonne west staet/ dan is de Mane noordtoost/ ende is volle zee.

Op den drentwintichsten dach/ als de Sonne noordwest staet/ dan is de Mane noordtoost/ ende is volle zee.

Op den seventwintichsten dach/ als de Sonne noorden is/ dan is de Mane noordtoost/ ende is volle zee.

Op den vertichsten dach/ alst wederom nieuw Mane is/ soo tellen wederom twee streke/ te weten noorttoost ten noorden de Sonne/ ende de Mane noordtoost. Wt dese rekeninghe meucht ghy alle daghe weten/ wannere dat vloet oft ebbe is / ghelijck ghy hier wt connet rekenen op peghelijck dach vander mane/ waer dat die Sonne is.

Capittel xxiiii.

Vande Pascaerten, ende 'rghene dat daer aen cleeft.

Hoe die zeecaert of Pascaerte sal volmaecht worden met alle zijn behoortliche streken / is ghenoech bekend ende openbaer / ende hoe correct ende perfect de selfde is/ wordt van veel erbaren Piloten ende Stuerlieden wel bevonden. Des niet tegenstaende so is kennelijck ende openbaer een peghelijck ende elck besonder/ sonderlinghe die de fundamenten vande Cosmographie wel verstaen/ hoe dat die zee deur de rontheyt der aerden ghebult is/ alsoo dat onmoghelijck schijnt dat men de selfde niet al haer anhangselen soude moghen in een platte forme oft caerte bynighen oft beschryben. De Prince ende meester onder alle de geleerde werelt- beschrybers/ Claudius Ptolomeus/ ende de niet hem meer ander hebben hier af int langhe gheschreven: maer aenghesien dat selfde niet over een en comt niet tegene dat nu daghelijck by onse Piloten ende Stuerlieden ghebruycke wort/ so laet ick selfde achter/ ende come tot ons voornemen. Het is seker ende perfect al tegene dat inde Pascaerte geteckent wordt van coursen ende streckinghen/ soo op Spacngien/ Indien/ Terra nona/ als oock vande gheheele Oostersehe ende Noordersehe Zeebaert: nochtans niet teghenstaende dat selfde waerachtich is/ soo moet men gae staen/ dat onder de Polen / te weten tusschen 66. ende 90. graden/ die ver-

heffinghe vander lenghde gantsch niet en can ghenomen of gheteckent worden/ ghelijck men doet die Declinatie vande breedte/ oft hoogde vanden Pole. De reden ende oorspronck is dese: Om dat die Polen inde platte formen vande Pascaerten wt ghebruyt worden soo wijdt als die linie Equinoctiael/ de welcke nochtans hun also niet wt een byeden: maer worden van allen syden oft weghen/ deur de middaechsche linie deursneden / ende comen also inde noort ende zuyt Pole deur malcander: waer wt oock die Zeebarende lieden te noteren hebben/ als zy sullen zuytwaert oft noordwaert seplen/ op sonderlinghe verre zeevaringhe oft seplagen/ dat zy hun morten wachten voort gene dat hier wt soude moghen comen of spruyten.

Ten eersten so is alle Zeebarende lieden wel bekend/ datet aertrijck esamen metten wateren / een ronde vloot maken / ende dat de linie Equinoctiael verstaen wort te wesen d'middel vande ronde: sulcx dat allenckens gaende nae noorden ende zuyden / de ronde minder of clepnder is als namentlijck onder die Tropicos Canari ende Capricorni / ende onder die noorde ende zuyt circels/ waer dat zy meer dan de helfte minder is dan inde linie Equinoctiael: ghelijck met exempel mach bewesen worden: ende ghelijck vanden erbaren Geometer Michiel Coignet beschreven wort / dat twee schepen zijnde onder die linie Equinoctiael twee hondert mylen van malcander verschepten / seplende zuytwaert of noortwaert op eenderley cours/ 130 noorden oft zuyden/ esamen tot onder die parallele van 60. graden / sullen als dan maer half soo verre van malcander wesen/ als zy waren doen sy eerst begonden te seplen: de welcke voortseplende tot onder de Noordersehe Pole op 90. graden / met eenderley cours/ sullen als dan by malcander comen. Tot meerder bevestinghe: Soo nu dese twee schepen zijnde onder de linie Equinoctiael by malcander/ seplende elck een besonder cours/ te weten/ d'een noortwest/ ende d'ander west ten noorden/ d'welck een groot verschil is: als nu de ghene die west ten noorden gheseylt is/ sal gheseylt hebben negentich mael sevenentseventich mylen ende een half/ dan sal de selfde tot onder die Pole gheseylt zijn: hoe wel dat die plaetse van daer hy begonst te seplen / recht zuyden ende noorden vanden Pole is ghelegghen. Maer die noortwest gheseylt is die sal met minder wegh onder die Pole comen/ te weten / met neghentich mael eenenewintich duysiche mylen/ ende sullen als dan wederom by malcander zijn: d'welcke alle witter natuere gheschiet. Want het is alle erbaren Piloten ende Stuerlieden bekend / dat men op pegelijcke streke vanden Compasse/ als men buyten Oost ende West is seplende / de Pole verhooght/ ende vander linie Equinoctiael afwijckt nae noorden toe/ so langhe tot dat men ten eynde den Pole soude aen seplen/ soo verre alst aertrijck inden wegh niet en quame / ende de Zee gheheel deurstrecte. Maer sulcx en can nu niet gheschieden/ om dat de wegh vander zee niet deur en gaet/ ende 't landt al sulcks verhindert.

Nu niet tegenstaende dat alle tegene dat hier vozen verhaelt staet/ waerachtich is/

elck is/ soo is nochtans de Caerte in platte forme oprecht / tot tghene daer zy toe ghemaect is ende ghebruyckt wort/ ghelijck vozen verlaert is. Want die Spaensche Piloten of de gene die de caerten maken / weten henliedder punct/ ende streckingen also te teekenen / dat men alle de landen van Spaengien/ Terra noba/ Indien/ ende die custe van Guineen / ende meer ander / daer op weet te beseylen/ elck op zijn windt oft streke inde Pascaerte aengheteeckent. Also hebben oock de Piloten oft Stuerlieden bande Nederlantse Provincien/ de Pascaerte over die Oostersche/ Noortse/ Westersche ende Middellantse oft Levantse Zeebaert/ in een volmaecten standt ende streckinge gebrocht over een comende met die Elevatie oft hooghe vanden Pole/ voor so vele als die breedte belanger. Het is boven maten seer te verwonderen/ hoe die Piloten en Stuerlieden bande Middellantse oft Levantse zeebaert/ hen Pascaerten so oncorrect/ aengaende die Elevatie vande Pole / oft breedte ghemaect hebben: aenghesien dat die selve zee so enge ende nauw is/ ende niet veel hoecken ende Eylanden/ daer op ghelegen: daer nochtans seer lichtelick om doene ware gheweest alle landen ende hoecken op hun hoogden vanden Pole te legghen/ comende over een met alle zijn linien / coursen ende streckingen: ende dat met veel minder moete als die bande noordt ende ooster Zee: welcke landen gheheel correct zijn op haer rechte hooghe / streckinge/ ende alle puncten vanden zee-Compas: de welcke nochtans seer hooghe is op streckende int ooste ende noordtooste. Maer also die Middellantse/ wt oersaken vozen verhaelt/ tot nu toe seer oncorrect is gheweest inde hooghe vanden Pole/ so hebben wy 't selfde ghecorrecteert ende ghebetert: also dat die landen ende landen nu ter tijt op haer rechte hooghe ghetrocken zijn/ nochtans en heeft daeromme de Pascaerte gheen veranderinghe geleden inde streckingen ende coursen/ maer is alles wel ende volcomelijck wt geteeckent tot een breedter onderrecksinghe.

CAPITTEL XXV.

Verclaringe van hoe veel mijlen men seylen moet op jegelicke streke vanden Compasse, als men buyten oost en west seylet: ende hoe veel dat de Pole verhooght, en die linie Equinoctiael op jegelicke streke declineert.

Solanghe als men op de streke van zuyden ende noorden is seylende/ so langhe blijft men onder de linie Meridiane/ ende men seylt vooreen graet ————— 15. mijlen.

Maer op de streke van noorden ten westen/ seylt men vijftien mijlen en half vooreen graet/ ende men is buyten de Meridiane linie drie mijlen ————— 3. mijlen.

Seylende noordt noordtwest / men moet vooreen graet seylen stijff seftien mijlen / ende men is dan buyten de middaechsche linie ses mijlen en een vierendeel ————— 6 $\frac{1}{4}$. mijlen.

Maer seylende noordtwest ten noorden/ men moet vooreen graet seylen stijf achteen mijlen/ ende men is dan buyten de middaechsche linie tien mijlen ————— 10. mijlen.

Seylende noordtwest/ zuydtoost / noordtoost ende zuydtoost / men moet vooreen graet seylen stijf eenentwintich mijlen/ ende men is dan buyten de middaechsche linie ————— 15. mijlen.

Maer seylende noordtwest ten westen/ so moet men seylen vooreen graet/ stijf sevenentwintich mijlen / ende men is buyten de middaechsche linie ————— 22 $\frac{1}{2}$. mijlen.

Voorts op de streke van west noordtwest / moet men seylen vooreen graet veertich mijlen/ ende men is buyten de middaechsche linie seftendertich mijlen en half ————— 36 $\frac{1}{2}$. mijlen.

Maer seylende west ten n. men moet vooreen graet seylen sevenentseventich mijlen en half / ende men is buyten de rechte middaechsche linie/ al waer men eerst begoft te seylen ————— 75. mijlen.

Men sal dan wt dese tekeninghe connen vinden de hooghe vande lenghde/ oft die hooghe van oost ende west te seylen/ al men hier op neerstich merckt / ende inde memorie ende Caerte teekent / hoe veel mijlen dat ghy op dese/ oft op een ander streke zijt seylende. Want ist dat ghy alle 24. uren / oft elck eenmael oft half eenmael / dat is 12. uren/ alreys passet wt u Schip waerckt/ oft vande golven afgeworpen is/ ende 't selve in u Pascaerte afteket oft teekent: ghy sult alle daghe moghen sien wat cours dat ghy gheseylt hebt op peggelijcke streke van u compas/ en wat ghy na noorden zijt op gheseylt/ en vande linie Equinoctiael af gheweken/ oft vanden noorden zijt afgeweken/ ende nae de linie Equinoctiael op gheseylt zijt. Inghelijck oock hoe vele dat u middaechsche linie verandert is: waer wt ghy vooreen seker de lenghde van oost ende west te seylen sult moghen vinden, soo verre als ghy op desen reghel hier vooren ghestelt / wel acht neemt/ ende 't selve wel overrekenet/ ende op dese rekeninghe neerstich passet/ ghelijck ic in met exempel sal bewysen.

EXEM.

EXEMPEL.

Ick seyle af van Calcalis oft Korende / geleghen onder de hoochde vande Pole van neghenendertich graden / seylende met een noord / ten oosten wint / west ten noorden / ende west noord west / van smorgens te ses uren tot savonts te ses uren / d'welcke zijn twaelf uren: nu behoefmē een half eetmael seylens tot tien duysche mylen. Ick hebbe behouden west noordwest. Daer nae hebbe ick ghelept noordwest ten noorden / ende hebbe behouden noordwest /

seventien mylen in een gheheel eetmael oft 24. uren. Dit al volcomelijck aengheteekent zijnde in u Pascaerte / ghy sult bevinden dat ghy afgheweken zijt vande linie Equinoctiael / eenen graet / ende sult wesen onder de hoochde vande Pole van veertich graden: en sult dan zijn buyten Korende oft u middaechsche linie schaers tweeentwintich mylen.

Vande

Sande streckinge van verscheyden landen.

Alsoo nu die streckinge vande Oostersehe/ Noordersehe ende Westersche zeevaert van alle de landen/ elck besonder beschreven is/ vervolghens achter aende verclaeringhe van jeghelijcke Caerte besonder soo wel die rechte coursen/ als die dwersse/ soo en sullen wy de selve alhier niet verhalen: maer sullen hier int corte verhalen een algheimepne ende generale streckinge/ voor soo vele als d'Oostersehe/ Noordersehe/ Westersche ende Middellandsche oft Levantische zeevaert oft seplage belanget: upt oorsaecke dat die Levantische zeevaert gheen particuliere caerten en heeft/ de welke voor desen tijt noch niet en zijn te becomen.

CAPITTEL I.

De streckingen vande Witte Zee, Moscovien, Lappenlandt, ende de Noorderkusten van Noorweghen.

Van Candalex tot Ombay / is de coers zuydtoost ten oosten tien mylen — 10. mylen.
 Van Ombay tot die Eplanden van Solofky / is de coers zuyden ende de noorden/ vierentwintich mylen — 24. mylen.
 Van Ombay tot Warspaga / is de coers zuydtoost ten oosten/ ende noordwest ten westen — 19. mylen.
 Van Warspaga tot Pelytsa / is de coers oost zuydtoost — 12. mylen.
 Van Pelytsa tot het Crups- Eplandt Soulnawits / is de coers oost noordtoost/ ende noordtoost ten oosten — 10. mylen.
 Van het Eplandt Soulnawits tot Karetsnes/ oft den grauwen hoec by westen Podellemiske / is de coers zuydtwest ten zuyden sestien mylen — 16. mylen.
 Van daer tot S. Nicolaes/ is de coers zuydt ten westen — 15. mylen.
 ende tot Podellemiske — 13. mylen.

Vanden grauwen hoec tot die Eplanden van Solofky / is de coers oost ende west/ oft wel soo zuydelijck — 29. mylen.
 Van Solofky tot Somma / is de coers west ten zuyden — 7. mylen.
 Van het Crups- Eplandt tot die dyp Eplanden / is de coers noordt noordtoost/ ende noorden ten oosten — 10. mylen.
 Vande dyp Eplanden tot Ologennos / is de coers noordt noordt west vier mylen — 4. mylen.
 Ontrent noordtoost van Ologennos licht een uythoec / ende is genaemt Canduinus/ verscheyden — 35. mylen.
 Van Canduinus tot het Eplandt Colgio / is de coers oost ende west verscheyden twintich mylen — 20. mylen.
 Dat Eplandt streckt oost ende west tien mylen — 10. mylen.
 Van Colgio tot die riviere van Pilsora / is de coers oost zuydtoost tweeentertich mylen — 32. mylen.
 Van Pilsora tot het Eplandt Waigats / is de coers oost noordtoost tien mylen — 10. mylen.
 Van het Eplandt Waigats totten oosthoec vande riviere Obp / is de coers oost/ ende oost ten noorden — 60. mylen.
 De mont vande riviere Obp is wijd — 25. mylen.
 Van Ologennos tot Swetenes / is de coers noordtwest ten westen/ ende zuydtoost ten oosten vijftien mylen — 15. mylen.
 Van Swetenes tot die seven Eplanden / is de coers noordtwest ende zuydtoost sestien mylen — 16. mylen.
 Vande seven Eplanden tot Kilduijn / is de coers noordtwest ende zuydtoost veertien mylen — 14. mylen.
 Van Kilduijn tot Costintzarch in Novasemble / is de coers oost ten noorden achtentachtentich mylen — 88. mylen.
 Eplandt van Nova Semble streckt hem daer noordt noordtwest/ ende noordtwest ten noorden — 100. mylen.
 Van Kilduijn — 6

Van Kildulijn tot Lauſe oft Oſterhagen / is de coers noordweſt ten
 noorden/ende noordweſt ————— 14.mplen.
 Van Oſterhagen tot Warthuijs / is de coers noordweſt/ende noort
 weſt ten noorden ————— 10.mplen.
 Van Warthuijs tot Markors, oft den hoeck vande Canebape / is de
 coers noordweſt ————— 12.mplen.
 Vande Canebape tot Noortkijn / is de coers weſt noordweſt acht
 oft neghen mylen ————— 9.mplen.
 Van Kijn tot die Noort-Cape / is de coers ooft ende weſt — 11.mplen.
 Vande Noort Cape tot Swiero / is de coers w ten z. — 20.mplen.
 Van Swiero tot Sangen / is de coers z w ten w. — 32.mplen.
 Van Sangen tot Loffoet / is de coers zuydtweſt — 28.mplen.
 Van Loffoet tot Kuſt / is de coers zuydt zuydtweſt — 25.mplen.
 Van Kuſt tot Grijp voor Dromen in Noortwegen / is de coers zuyden
 ende noorden ————— 48.mplen.
 Van Grijp tot Stat / is de coers zuydtweſt ende noordtooft tweer-
 veertich mylen ————— 42.mplen.
 Van Kuſt tot Stat / is de coers / zuydt zuydtweſt / wel ſoo zuydelijk
 achtenachtentich mylen ————— 88.mplen.
 Van Kuſt tot Hielandt / is de coers zuydtweſt ten zuyden / wel ſoo
 weſtelijk/hondert ſeventwintich mylen ————— 126.mplen.

CAPITTEL IX.

Vande ſtreckinghe langs d'Ooſter zee ende die Belz.

Van Wpburg oft die Koodehel/tot het Eplandt van Someren / is
 de coers zuydtweſt ten weſten ————— 14.mplen.
 Van Someren tot Hooghelandt / is de coers weſt zuytweſt/verſhep-
 den neghen mylen ————— 9 mylen.
 Van Hooghelandt tot Narghen voor Kiebel / is de coers weſt zuydt-
 weſt/wel ſo weſtelijk ————— 22.mplen.
 Van Nargen tot Oetkensholm / is de coers weſt zuydtweſt acht my-
 len ————— 8.milen.
 Van Oetkensholm tot Spbrichnes / is de coers zuytweſt ten weſten/
 vijf oft ſes mylen ————— 6.mplen/

Van Spbrichnes tot Dageroozt / is de coers zuydtweſt ende noord-
 ooft/verſhepden vijf mylen ————— 5.mplen.
 Van Dageroozt tot die Oſtergarde / is de coers zuydtweſt ten zuy-
 den acht oft neghenentwintich mylen ————— 29.mplen.
 Van Oſtergarde tot Huborch / is de coers zuydtweſt / ende zuydt-
 weſt ten zuyden tien mylen ————— 10.mplen.
 Van't zuydteynde van Gochlandt tot Lufseroozt / is de coers ooft
 noordtooft/ ende ooft ten noorden ————— 24.mplen.
 Van Lufseroozt tot Domesnes / is de coers noordtooft ten ooften/ en
 ooft noordtooft tien mylen ————— 10.mplen.
 Van Domesnes tot die Duijs van Ritge / is de coers zuydtooft ten
 ooften/achtien mylen ————— 18.mplen.
 Van Ruynen tot Dunemonde / is de coers zuydtooft ende noordweſt
 twaelf mylen ————— 12.mplen.
 Van Gochlandt tot Boznholm / is de coers zuydtweſt — 38.mplen.
 Van't noordteynde van Boznholm totter Hemel / is de coers ooft ten
 noorden achtenveertich mylen ————— 48.mplen.
 Van't noordteynde van Boznholm totter Winde / is de coers noort-
 ooft ten ooften vyfveertich mylen ————— 65.mplen.
 Van't noordteynde van Boznholm tot Steden / is de coers weſt ten
 zuyden vyftien mylen ————— 15.mplen.
 Van Steden tot het ooftteynde van Boznholm / is de coers ooft ten
 zuyden ſectien mylen ————— 16.mplen.
 Van het ooft eynde van Boznholm tot Keefcol / is de coers ooft / ende
 ooft ten noorden achtien mylen ————— 18.mplen.
 Van Keefcol tot Riſshooft / is de coers ooft ten noorden / ende ooft
 noordtooft / twaelf mylen ————— 12.mplen.
 Van het ooftteynde van Boznholm tot Dozenboſch / is de coers zuyt-
 weſt ten weſten veertien mylen ————— 14.mplen.
 Van Dozenboſch tot Geſter rif / is de coers zuytweſt ten weſten / ſes
 oft ſeven mylen ————— 7.mplen.
 Van Geſter rif tot voor die Craue van Lubeke / is de coers zuytweſt
 ten weſten / veertien oft vyftien mylen ————— 15.mplen.
 Van Geſter rif tot die Craue voor Femeren / is de coers weſt ten zuy-
 den / ſeven mylen ————— 7.mplen.
 Van fe-

Van Femeren tot Sonderbergh / ober die Coeburgherheide / is de
 coers noozdt ten westen / ende noozdt noozdt west — 12. mylen.
 Van Femeren tot Langhelandt / is de coers west noozdtwest / ende
 noozdtwest ten westen — 5. mylen.
 Lants Langhelandt zupden ende noozden — 6. mylen.
 Van Langhelandt tot Sproe / is de coers noozdtwest — 3. mylen.
 Van Sproe tot Roems / is de coers noozdt noozdtwest — 5. mylen.
 Van Roems tot Siero / is de coers noozt ten oosten / ende noozt noozt
 oost seven mylen — 7. mylen.
 Van Siero tot Stebens hooft / is de coers noozdt noozdt west acht
 mylen — 8. mylen.
 Van Stebens hooft tot Sebup / is de coers noozdt ten westen tien
 mylen — 10. mylen.
 Van Sebup tot Schaghen / is de coers noozdt ten westen / ses oft seven
 mylen — 7. mylen.
 Van Steden tot Draker rif / is de coers noozdt ten oosten — 4. mylen.
 Van Draecker rif tot die tonne inde Middellgront / is de coers nooz-
 den ten westen twee mylen — 2. mylen.
 Vande Tonne inde Middellgront tot de Sont / is de coers noozdt ten
 westen / vijf mylen — 5. mylen.
 Van Elsemuer tot Col / is de coers noozdtwest ten noozden / oft noozdt
 west vier mylen — 4. mylen.
 Van Col tot Anouter rif / is de coers noozdt noozdtwest / ende n. w. ten
 noozden / acht mylen — 8. mylen.
 Van Anouter tot die Trindel van Nesou / is de coers noozdtwest ende
 zupdroost seven mylen — 7. mylen.
 Vande Trindel van Nesou tot Schaghen / is de coers noozdtwest /
 ses mylen — 6. mylen.

Capittel III.

De streckinghe achter ende voor Enghelandt omme.

Van Schaghen totter Neus / is de coers oost ende west sessentwin-
 tich mylen — 26. mylen.
 Vander Neus tot Snoozdteynde van Hiclandt / is de coers noozdt

west ten westen / tweeentseventich mylen — 72. mylen.
 Van't noozdteynde van Hiclandt tot tzyndeynde van Fero / is de coers
 west ten noozden dypen veertich mylen — 43. mylen.
 Van't noozdteynde van Hiclandt tot die Eyclanden S. Schilda by
 westen Leens / is de coers zupdtwest ten westen / ontrent seventich
 mylen — 70. mylen.
 Van't zupdteynde van Fero totten Eyclandt van Kockol / is de coers
 zupdtwest wel so westelyck / ontrent — 60. mylen.
 Van't noozdteynde van Hiclandt / tottet Eyclandt van Kockol / is de
 coers w. z. w. acht oft neghentnegentich mylen — 99. mylen.
 Van Schaghen tot Hertshals / is de coers west zupdtwest ses mylen.
 — 6. mylen.
 Van Hertshals tottet Rif / is de coers zupdtwest / ende zupdtwest ten
 westen / tweeentwintich mylen — 22. mylen.
 Van het Rif op seltien vamen tot die / is de coers zupdt ten westen /
 ses oft sevenenveertich mylen — 47. mylen.
 Van het Rif op achteen vamen tot die hoofden / is de coers zupdt zupdt
 west seven oft achtentachtentich mylen — 88. mylen.
 Van Doebere tot die Cinghel / is de coers zupdtwest ten westen ses
 ven mylen — 7. mylen.
 Vande Cinghel tot Bevelier / is de coers west zupdtwest — 6. mylen.
 Van Bevelier tot Wolsartshoren in Wicht / is de coers west ten zup-
 den / vijftien mylen — 15. mylen.
 Van Wicht tot Goutsteert / is de coers west ten zupden / ende west
 zupdtwest / vierentwintich mylen — 24. mylen.
 Van Goutsteert tot bypten Hefstant / is de coers zupdtwest ten zup-
 den / ontrent tweeentertich mylen — 32. mylen.
 Van Hefstant tot bypten die Seems / is de coers zupdt / ende zupdt ten
 westen acht mylen — 8. mylen.
 Vande Seems tot die Craghe van Ouderdom / is de coers zupdroost
 ten oosten sessenveertich mylen — 56. mylen.
 Vande Seems tot Bapene in Brankerijck / is de coers zupdroost ten
 zupden wel so oostelyck — 80. mylen.

Capittel III.

De Streckingen langhs de Westerzee, ende van sommige Eylanden.

Van Goutsteert tot Lisart / is de coers west ten zuyden / sestiē
milen 16. milen.
Vande Sozles tot Londap / is de coers noordtoost / wel so noordelijck /
vierenewintich mijlen 24. milen.
Van Londap tot die Holm vooz Brusto / is de coers oost noordtoost /
veertien oft vijftien mijlen 15. milen.
Vande Sozles totten hoeck van Dorsh in Ylandt / is de coers noordt
west ten westen / tweeveertich mijlen 42. milen.
De clippe van Kockel / light banden zuydthoeck van Yerlandt / noor-
den wel so westelijck 56. milen.
Vanden zuythoeck van Yerlandt tot Capo de Finis terre / is de coers
zuydt / wel soo oostelijck 130. milen.
Van Lisart tot Capo de Finis terre / is de coers zuydt zuydtwest
hondert vijftien mijlen 115. milen.
Van Hespant tot Cisarga / is de coers zuyt zuydtwest sessen neghen-
tich milen 96. milen.
Van Cisarga tot Capo de Finis terre / is de coers zuydtwest ten we-
sten / ende west zuytwest 12. milen.
Van Capo de Finis terre tot die Barlinges / is de coers zuydt ende
noordt vijftich mijlen 50. milen.
Vande Barlinges tot Capo de S. Vincent / is de coers zuydt ten oo-
sten / ontrent veertich mijlen 40. milen.
Van Capo de S. Vincent / tot Capo de S. Maria / is de coers oost en
west / verschepden 15. milen.
Van Capo S. Maria tot Syppone / is de coers oost ende west / twee-
entwintich mijlen 22. milen.
Van Capo de S. Vincent / tot Capo Cantin / is de coers / zuydt ende
noordt / vier oft vyfentsestich mijlen 61. milen.
Van Capo Cantin tot Capo Boiador / is de coers zuydtwest ten
zuyden seven oft achteen neghentich mijlen 98. milen.
Van Capo Boiador tot Isolette oft Iselets / is de coers noordwest

ten westen / ontrent twintich mijlen 20. milen.
Van Isolette tot Lásrate de noorderst wtclippe / is de coers noordtoost
ten oosten / achtendertich mijlen 38. milen.
Van Isolette tot die zuydthoeck van Forzeventure / is de coers oost
ende west / veertien mijlen 14. milen.
Van Isolette tot die Barlinges / is de coers noordt noordtoost ende
zuydt zuydtwest / hondert ende acht oft neghenentseventich mi-
len 179. milen.
Vande riviere van Lisbonne tot Isle de Madere / is de coers zuyt west
ende noordtoost hondert dertich mijlen 130. milen.
Van Isolette totten noordthoeck van Tenariffa / is de coers noordt-
west wel so westelijck / twaelf oft dertien mijlen 13. milen.
Van Pico de Tenariffa tot Somero / is de coers west zuydt west elf
milen 11. milen.
Van Somero tot die Palmen / is de coers noordtwest ende zuytoost /
veertien mijlen 14. milen.
Vande Palmen tot Isle de Fer oft Hierro / is de coers zuydt ende zuyt
ten westen / tien mijlen 10. milen.
Van het Eylandt Tenariffa tot Isle de Sel / is de coers zuydt zuydt-
west ontrent hondert vijfentseventich mijlen 175. milen.
Het Eylandt van S. Jago light ontrent zuyden van Isle de Sel vijf-
entwintich mijlen 25. milen.
Die Eylanden daer by westen / gheheeten S. Magdalena / en meer
ander / ligghen van Isle de Sel / west ten noorden 45. milen.
Tercera oft die Vlaemische Eylanden / ligghen buyten Korende oost
ende west / hondert en ses oft sevenent negentich mijlen 97. milen.
Van Tercera tot S. Michiel / is de coers zuydtoost tweeentwintich
milen 22. milen.
Van het Eylandt S. Maria / tot Capo de S. Vincent / is de coers oost
ende west 184. milen.
Van Capo Cantin tot Capo de Spichel / oft zuythoeck vande strate
van Gibraltar / is de coers zuytwest ende noordtoost vierentsestich
milen. 64. milen.
Van het

Van het natuerlijck ghetye/ende ander differente ghetyden / de welke al t'samen door den loop vander Mane gheregeert worden.

CAPITTEL I.

1	12	48
2	1	36
3	2	24
4	3	12
5	4	0
6	4	48
7	5	36
8	6	24
9	7	12
10	8	0
11	8	48
12	9	36
13	10	24
14	11	12
15	12	0

Voren is gheleert hoe dat t'ghetpe aencomt / ende hem alle daghe vernieerdert mer ten wassen ende afnemen vander Mane: maer hier sullen wy een ander reghel of rekeninghe stellen / ende dat voor so vele als d'natuerlijck ghetpe / ende den loop vander Mane belanghet. Als men weet op wat dach ende ure dat nieu mane is gheweest / so sal men oock weten dat t'getpe alle daghe vier vijfde deelen van een ure / dat is achtenbeertich minuten tijts laeter comt / als men in dit tafeltken mach sien: Sulcks dat in dien dat heden volle Zee is gheweest te twaelf uren achtenbeertich minuten / t'sal t'sanderdaeghs ten een uren sessender-tich minuten / of drie vijfte deelen van een ure thooghste water ende ghetpe wesen. Den derden dach salt volle Zee zijn ten twee uren vierentwintich minuten. Op den vierden dagh vander Mane sal thooghste water zijn te drie uren twaelft minuten / ende dan sal de mane stijf een half quartier out wesen: ende voorts alsoo verbolghende van daghe tot daghe / tot dat nieuwe of volle mane is: ende is op den vijftiensten dach alst volle Mane is / ten twaelf uren thooghste water. Beghint

dan wederom van boven nederwaert te rekenen / ghelijck dit tafeltken is verwijsende / ende dat voor so vele alst natuerlijck ghetpe is aengaende: maer wel is waer dat die ebbes ende vloeden over al niet en comen op eender tijdtende ure aen alle custen ende havenen / hoe wel dat de landen al onder eenen Meridiaen zijn ghelegghen: de welke wt ander oorsaecke is comende: ende deur dat de zee op sommige plaetsen seer enghe ende nauwe is / ende dat die hoeken ende

capen hun wijdt wettrecken / ende dat de inwijcken ende inhammen seer groot zijn / ende dat die Rivieren ende Havenen verre in t'landt opstrecken. Daerom ist dat men ghemeenlijck binnen die Havenen ende Rivieren een ure of streke toegheeft / of later hooch water reket dan buyten aende custen oft landen / nae dat die Rivieren oft Havenen verre zijn opstreckende. Want daer zijn veel Rivieren ende Havenen die wel een vierendeel van t'ghetpe / jae somtijts wel een half ghetpe verlooppen / soo buyten aende custen als opwaerts inde riviere. Want het is een seker ende ghewisse reghel dat t'water eer sal aende custen beginnen te vallen / dan binnen op de Rivieren ende Havenen. Daerom ist dat wy hier alle de differente getpen sullen op een nieu verhalen / hoe wel de selfde achter aende verclaringhen van pegelicke particuliere caerte ghestelt hebben. Ende sullen eerst handelen van d'natuerlijck ghetpe / d'welcke in alle custen op eenen tijdt hoogh water maectet onder den Meridiaen van Canarien / ende alle die landen Noorwaert of zuydwaert / ligghende onder den selben meridiaen.

Capittel II.

Van d'natuerlijck ghetye, soo wel Ebbe als vloet: waer onder oock vervallen ende comen sommige verschillende ghetyen.

In den eersten staet te noteren dattet natuerlijck getpe op een streke vander mane thooghste water geeft / hoe wel dat men in ende binnen de landen een streke oft ure moet laeter rekenen. Daer men verstaet onder d'natuerlijck ghetpe / alle de custen ende landen / die onder ende ontrent den voorszeyden meridiaen zijn ghelegen / daert met een noortooste ende zuydweste mane thooghste water maket: als aende custe van Sumeen / Eylanden van Canarie / Capo de Gan / ende gheheel Portugael / Spaengien ende Gascoigne: oock aende custen

van Bretaigne/de zuijt en west cufte van Berlant/de noortcufte van Noorwegē tot die Noortcape: aen welke cufte ende landen alle ghelijck hooch water maectet / een noorttoofte ende zuijdtweste Mane. Inghelijck oock inde eplanden achter Ierland/ als Iero/ Hirlant/ Faierhil ende d'Orades oft Orkenesse. Alle de selfde landen maken al een getye op een ure ende streke vanden Compasse/ 'thoogste water. Hier onder moghen oock begrepen worden alle de plaetsen daer groot verschil is inde getyen/op de welke een noorttoofte ende zuijdtweste Mane het hoochste water maken: als daer zijn de hoofden buytē die Vlaemsche banckē buyten de cufte van Zeelant / voor de Hase/ende tusschen de Hase ende Harlem/of Santfoort/voor de Stadt van Amstelredam / aende noortcufte van Iuthlandt buyten Keefshorn/tot Faierhil/Bokenesse / voor t Lijet vā Schotlant/voor Sebengat/ende voor de riviere van Nientasteel: voor die Tese/ende tot Scharenburg: Op alle de welke plaetsen / hoe wel die onder die differente ghetpen besloten of liggende zijn/nochtans ghemerct dat zy oock hoogh water gheven met een noorttoofte ende zuijtweste mane/d'welcke geschiet met de Volle of nieuwe mane/gheschiet dat met een zuijtweste oft noorttoofte Sonne/ te weten als de mane ontfangt oft vol is/ te drie uren ende twaelf minuten / nae den rechten loop vander mane/ick segghe op alle dese voor ende nae beschreven plaetsen/'thoogste water sal wesen: ende met een zuijdttoofte ende noortweste mane/'tleechste water/d'welcke alle daghe oft eenmael achtenveertich minuten tijts laeter comt / ghelijck int voorgaende tafelen ghesien wort. Ghy soudt oock moghen wt dit tafelen rekenen op wat ure dat op alle plaetsen 'thoogste water is/als ghy alle eenmael oft vierentwintich uren toe doet / te rekenen vande volle oft nieuwe Mane af vier vijftē deelen van een ure/ oft den tijde van 8. minuten die t ghetye alle daghe verspaet ende laeter comt. D'welcke den oortspionck heeft wt d'enghen loop vander mane.

CAPITTEL III.

Vande ghetyen die met d'natuerlijck ghetye niet over een en comen, maer vroegher oft laeter vallen.

In den eerste de getpen van Holland/Westvriesslant/Oostvriesslant/Embderlant/ende Iuthlant. Tot Amstelredam maect volle zee/ een zuijtweste en noortweste mane. Tot Enchuyphen maect volle zee een zuijdt ende noorde Mane. Op Wieringe ende t'Vriessche black/maect volle zee eē zuijtoofte mane. Op de Coopvaerders Keede voor Terel/maect volle zee een oost zuijdttoofte mane. Aen Hupsdunne ende in Harlsdiep/maect volle Zee een ooste ende weste Mane. Voor t'Vlie ende t'Noordergat maect volle zee een zuijtoofte Mane. Aen Kaeshoeck maect volle zee/ een oost zuijtoofte mane. Voor de Embt ende Schelbalch/maect volle zee een zuijdttoofte mane. Voor Embden ende Noorderen maect volle zee/ een zuijdt ende noorde Mane. Voor die Elbe/ Eider en Heber/maect volle zee een zuijdt ende noorde Mane. Tot Hamburg ende Bremen/maect volle zee een ooste ende weste Mane. Voor t' Smalle ende het diep van List/maect volle Zee/ een zuijdt mane. Voor knuuts ende in Schellinckeroogh/maect volle Zee/ een zuijdt zuijdtweste mane. Voor Kincoper diep/maect een zuijdtweste ende noorttoofte mane volle zee. Welck ghetye gaet tot boven Berghen toe.

Capittel IIII.

Tghetye op de Noortcusten van Engelandt ende Schotlandt.

Vooren is gesept dat tusschē Bokenes ende Scharenburg getye maect een zuijtweste ende noorttoofte Mane. In Robbenhoofts ban ende tot Wilo/ende Flamburger hooft / maect oock volle zee een zuijdtweste ende noorttoofte Mane.

Inde Hommer van Hull / maect volle Zee een west zuijdt weste Mane.

Tot Blakenes / Bormum / Wels / ende inde Hommer van Lint/maect volle zee/ een ooste ende weste Mane.

Door

Door't Schilt ende tot Commer / maectt volle zee / een ooste ende weste Mane.

Door Jermut maectt volle zee een zuydtooste Mane.

Door Lepstaf ende Olfertnes / maectt volle zee een zuytooste ten zuyden Mane.

Door die Teemse van Londen tot de Maese / maectt volle Zee / een zuyt zuytooste Mane.

Aent Doorlant maectt volle zee / een zuyde ende noorde Mane.

Aen Syppen door de Teems binnen de bancken maectt volle zee / een zuyde ende noorde Mane.

Inde Duyngs maectt volle zee / een zuydt zuydtweste Mane / ende Aent landt een zuyde ende noorde mane.

Tot Doeveren inde Pier aent landt / maectt volle zee / een zuyde mane.

Aen die Resse / een zuydt zuydtooste mane.

Ende inden Waerwech een zuydtweste mane.

Buyten de Cingel inde Waerwech / maectt volle zee / een zuyt zuyt weste Mane.

Inde Camer tot Ry / ende Winckelzee / maectt volle zee / een zuyde ten oosten mane.

Aen Bevelier / maectt volle zee / een zuyde ende noorde mane.

CAPITTEL V.

De ghetyen vande westcusten van Enghelandt tot int Canael van Bristol, achter Enghelandt.

Buyten Bevelier inde Canael / maectt volle zee / een zuyde ten weste mane

Aen Woxferts horn / maectt volle Zee / een zuyde ten oosten mane.

Tot S. Helene / ende byde Maelde van Wicht maectt volle Zee / een zuyt zuytooste mane.

Tot Hampton ende Dorsmut binnen / maectt volle zee / een zuyde ende noorde mane.

Tusschen Wicht ende Portlandt int Canael / maectt volle zee / een zuytooste ende noordweste mane.

Tusschen Portlandt ende Goutsteert int Canael / maectt volle zee / een oost zuytooste mane.

Tegghens Portlandt inde Canael / maectt volle Zee / een zuyt zuyt ooste mane.

Tegghens Dleymut ende Dorsmut inde Canael / maectt volle Zee / een oost zuytooste mane.

In Dorsmut / Dleymut / ende Fawijck / maectt volle Zee / een oost ten noorden / ende west ten zuyden mane.

Tegghens Falmut ende Fawijck inde Canael / maectt volle Zee / een oost ten zuyden / ende west ten noorden mane.

Int Dypshol ende Falmut / maectt volle Zee / een zuydt zuydtweste ende oost noordtooste mane.

Inde Sorlinges maectt volle zee / een n. o. ten oosten mane.

Tot Londen ende de Hoken door Bristo / maectt volle Zee / een ooste ende weste mane.

Door die Stadt van Bristo maectt volle zee / een o. ten z. mane.

Aende custen van Wels-Enghelandt / maectt volle Zee / een ooste ende weste mane.

Aen d'eynde van Wels-Enghelandt / tot die Bzeede bay / ende in Romesp / maectt volle zee / een o. ten n. ende west ten zuyden mane.

Tot Waterkeert en aende geheele zuydcuste van Berlandt / aent landt maectt volle zee / een west zuytwest / ende oost noordtooste mane.

Buyten inde Westcuste van Berlant / maectt volle zee / een zuydtweste ende noordtooste mane.

Capittel vi.

De ghetyen langhs Breraigne, Normandye, Picardye, Vlaenderen, Zeelandt, Hollandt ende West-vrieslandt.

Vooren is gesept dat de custen van Spaengien / Portugael / Biscaepen / Gascoigne / ende 't zuyderste deel van Bretaigne / al een ghetpe maectt / ende worden al tsamen onder d'naetuerlyck ghetpe begrepen / te weten met een zuydtweste ende noordtooste mane ; maer binnent landt ballet een strecke later / waer dat een zuytweste ten weste mane hooch water maectt.

Int

Int Kas van Fontenay maectt volle Zee/ een west zuydt weste
Mane.

Door S. Matheus inde Voert maectt volle zee/ een zuytweste ten
westen Mane.

Door S. Pauwels by t landt/ maectt volle zee/ een weste ten zuy-
den/ ende west zuydtweste Mane.

Buyten S. Pauwels maectt volle zee/ een w. z. w. Mane.

In Garnzey maectt hoogh water/ een west zuytweste Mane.

Van Garnzey tot die Kilsas/ maectt volle Zee/ een zuydt ooste
Mane.

Tot S. Malo maectt volle zee/ een weste ten zuyden Mane.

Door Chierburg ende Dierliet/ maectt volle zee/ een zuydt zuydt
ooste Mane.

Van Dierliet totter Seine inden Daerwech/ maectt volle zee/ een
zuydt zuydt ooste Mane.

Van Strupflart tot Fecam int vaerwater maectt volle Zee/ een
noorde ten westen/ ende zuyde ten oosten Mane.

Tot Caen inde Fosse/ maectt volle zee een zuyt zuyt ooste Mane.

Teghen Diepe/ Beunen ende Calis/ maectt volle Zee/ een zuydt
zuydt ooste/ ende zuyde ten oosten Mane.

Lancks de custen van Vlaendren/ maectt volle zee/ een zuyde ende
noorde Mane.

Door de Widinghen ende Seurlon/ maectt volle Zee/ een zuydt-
weste Mane.

Door Wissinghen ende der Vere/ maectt volle Zee/ een zuyde ten
westen Mane.

Door Kammekeus ende Armuyde/ maectt volle Zee/ een zuydt
zuydtweste Mane.

Door de Hase/ maectt volle Zee/ een zuytweste ten zuyden mane.

Door den Briel/ maectt volle zee/ een zuydtweste/ oft zuytwest ten
westen Mane.

Door Delfshaven maectt volle zee/ een west zuydtweste Mane.

Lancks de custen van Hollandt/ maectt volle zee/ een zuydtweste
ten westen Mane.

Lancx de custen van West-Vriesslant/ te weten door Camperduijn

ende Dettin/ maectt volle zee/ een west zuydtweste mane.

Door Terel maectt volle zee/ een weste ten zuyden mane.

Int Spaengiaerts gat aende haken van Terel/ maectt volle zee/
een ooste ende weste mane.

Daer hebt ghy nu alle de verschillende ghetpen / de welke meest
alle vant natuerlyck ghetpe verscheyden zijn. Maer wilt ghy nu
weten op wat ure dattet ghetpe sal wesen / soo besiet hoe out dat de
mane is/ ende in wat streke dat de Sonne is: want selve sal u de yren
vant getpe wysen/ als ghy door elken dach achtenveertich minuten
toedoet/ totten tijt bande nieuwe oft volle mane.

CAPITTEL VII.

Vande Loopinghen vande Stroomen inde Noordzee
ende achter Schorlandt.

Hoe wel dat wy die loopingē vande stroomen achter aende ver-
claeringhen vande Caerten ghestelt hebben/ so sullen wy noch-
tans alhier int corte vande loopinghen der stroomen handelen/ aen-
ghesien dat veel plaetsen vander Zee gheen particuliere Caerten en
hebben.

Lancks die noortcuste van Juthlant/ comt de bloet wten noordt
westen/ ende ballet maer thalve ghetpe lancks clant / ontrent noort
noort west/ ende noorden ten westen.

Tusschen Keeshoren ende Heplighe landt/ comt de bloet gheheel
wtten noordtwesten/ ende ballet halve ghetpe lancks de wal/ zuydt
zuydt oost/ ende noordt noordtwest.

Tusschen Heplighe landt ende Boornis/ ballet die bloet een quar-
tier naer t landt/ daer nae valt hy noordt oost.

Op Hollandt ende Zeelant ballet de bloet het derde deel naer t lant/
dan valt hy noordt oost.

Lancx de custen van Vlaenderen/ ballet de bloet thalve getpe nae
t landt/ ende valt dan oost noordt oost.

Wetten cortsten gesent/ een schip liggende op anchor op de Breede
veerrien/ oft door die Vlaemsche bancken / sal sien dat ghetpe metter
mane omme draept/ en valt maer een derdendeel recht lancx der Zee.

CAPITTEL VIII.

Hoe die stroomen lances Noorwege, Schotlandt, en de Noortcusten
van Enghelandt loopen ende vallen.

De Beelt stroomet altijs wt men sal hem daer voer wachten / als
men comt op Schaghen / om nae de Sont te baren.

Lances Noorweghen valt die stroom om west / van Haesterlandt
af tot Stat toe.

Tusschen Hitlandt ende fero / comt de vloet uppen west noordt-
westen / oft noortwesten: d'welck blijkt daer by / dat deur alle die Ey-
landen grooten stroom gaet.

Tusschen Orkenesse ende den hoeck van Schotlant / comt de vloet
uppen westen / ende west noordtwesten / ende vallet also tusschen Hit-
landt ende die Orkenessen inde Noortzee: maer comende aende custen /
dan vallen de stroomen lances 'tlandt.

Vande Orkenesse tot 't Lier van Schotlandt / vallet de vloet zuyd-
den / ende die ebbe noorden lances 'tlandt.

Van 't Lier van Schotlandt tot die Teese / vallet die vloet zuydt
zuydtoost / ende zuydtoost ten oosten / ende die ebbe contrarie.

Vande Teese tot Scharenburgh / vallet die vloet zuydt oost ten
oosten.

Van Scharenburg totter Schilt / vallet die vloet zuydtoost / ende
die ebbe noordtwest.

Van Schilt tot Lepstaf / vallet de vloet zuydtoost / ende die ebbe
noordtwest.

Van Lepstaf totter Neus oft Olfertnes / vallet de vloet zuyt zuydt
oost / ende die ebbe noordt noordt west.

Van Olfertnes tot Goying oft Noordtboorlandt / vallet de vloet
zuydt ten oosten / ende de vloet die van by noorden comt / vallet over
de Laffen / ende binnen de sanden deur / zuydtwest ende west zuytwest
nae Schepey toe.

Die vloet die witten noorden ende van by zuyden comt / ontnoe-
ten malcander ontrent vijf oft ses mylen van 't Boorlant / op een sant
dat die Enghelschen noemen Kunes knock: by ons wordet ghehee-
ten de Galper: ende vallen alsoo over dit sant naer de tulle van

Blaenderen / met groote rabelinghe: waer wt men dit sant de Galper
heeft ghenoeint.

CAPITTEL IX.

De Vallingen van stroomen lances Picardye, Normandye.
ende Breraignen.

Voor Calis oft Swartenes vallet die stroom oft bloet noorttoost
ten noorden / ende die ebbe zuydtwest ten zuyden.

Van Swartenes tot Estaples valt de stroom zuydt ten westen / en
die ebbe noort ten oosten.

Van Estaples tot Diepen / vallet de vloet / noorttoost ten noorden /
ende die ebbe zuydtwest ten zuyden.

Van Diepe tot Caen / vallet de stroom zuydtwest ten zuyden / ende
die ebbe noorttoost ten noorden.

Van 't Sepnhooft tot Dierliet vallet de stroom / west zuydtwest /
ende die ebbe oost noorttoost.

Van Dierliet tot Synay vallet de stroom west noortwest / ende die
ebbe oost zuydtoost.

Int Kas van Blanckaert oft Alderner / vallet de stroom noortde-
oost / ende die ebbe zuydt west.

Van Alderner tot die Kiscas / vallet de stroom oost ende west / oft
west ten noorden / ende die ebbe oost ten zuyden.

Tusschen Garnzee ende die Kiscas / vallet de stroom een quartier
van 't ghetpe oost noorttoost: daer nae valt de vloet weder tusschen
Sept Isles ende Jersei zuydt ten oosten / ende die ebbe noorden ten
westen.

Tusschen Sept Isles ende S. Pauwels / vallet de stroom / west ten
zuyden / ende die ebbe oost ten noorden.

Tusschen le Four ende S. Pauwels / vallet de vloet oost ten noor-
den ende die ebbe west ten zuyden.

Van le Four tot S. Mattheus hoeck / vallet de stroom zuyt zuydt-
oost / ende die ebbe west noordtwest.

De stroom vallet de Biersondt wt ende in / west zuydtwest / ende
oost noordt oost.

De bloet valt seer stijf int Ras van Fontenay ouer 't Calf / met groote rabelinghe / ende is sozghelick om inne te comen met een wtval / alst stijf waeyt / ende de wint zuydt zuydtwest is.

De geheele custe van Gascoigne / Poitrougael ende Spaignen / valt de stroom dwers af ende aen.

CAPITTEL X.

De loopinghe van stroomen lancks Enghelandt ende Yerlandt.

Midden deur die hoofden valt de stroom noozdoost ten noorden / die ebbe zuydtwest ten westen.

Vande Cingel tot Bevesier vallet de bloet oost noozdt oost / ende die ebbe west zuydt west.

Vooz't Beuencist van Bevesier by't landt / valt de bloet oost ten zuyden / ende die ebbe west ten noorden.

Van Bevesier tot Wicht / valt die stroom west ten zuyden / ende die ebbe oost ten noorden.

Van Wicht tot Portlandt / vallet de stroom west ten zuyden / ende die ebbe oost ten noorden.

Lanes Portlandt ende int Ras / valt de stroom noozdoost / die ebbe zuydtwest.

Van Portlandt tot Gousteert / valt de stroom west zuydt west / die ebbe oost noozdt oost.

Teghens Coeps oft Effet inde Wijk / twee mylen vant landt / valt die stroom oost noozdt oost / die ebbe west zuydtwest.

Teghens Doornut by't landt valt de stroom noozdoost ten noorden / die ebbe zuydtwest ten zuyden.

Van Gousteert tot die Heersteen / valt de bloet binnen deur oost zuydoost / ende die ebbe west noozdtwest.

Van't Ramshoof tot Doodemans hoofft / valt de stroom west zuyt west / ende die ebbe oost noozdt oost.

Van Doodemans hoofft tot Lisart / valt de stroom noozdoost / die ebbe zuydtwest.

Int Canael byten Falwijk / valt de stroom oost ten noorden / die ebbe west ten zuyden.

Van Lisart tot Enghelandts eynde / valt de stroom west noozdtwest / ende west ten noorden.

Vande Sozles totten Eplande Londap valt die stroom nooztoost / die ebbe zuydtwest.

Van Londap tot die Holm voozt Brusto / valt de bloet oost nooztoost / die ebbe west zuydt west.

Van Brusto tot Ramsp / valt de stroom noozdoost / die ebbe zuydtwest.

Tusschen Brusto ende Londap int Canael / valt die stroom noozdoost ten oosten / ende die ebbe zuydtwest ten westen.

Van het eynde van Yerlandt tot Capo Claro / valt die stroom oost ten noorden / ende die ebbe west ten zuyden.

Van Capo Claro tot Waterfoert / valt de stroom oost noozdoost / die ebbe west zuydt west.

Byten Yerlant / valt de stroom dwers af ende aen.

Aen't noozt eynde van Yerlant tot Leenis oft de nooztwest hoek van Schotlandt / valt die stroom nooztoost / die ebbe zuydtwest.

Daer by noorden comt de bloet witten westen / ende valt alsoo deur alle die Eplanden.

Men moet oock vooz seker weten dat die stroomen int af ende aenloopen lants die custen en canalen hun meest alle reguleren nae den loop vander Hane / ende hun ommekeerren in den loop vander Hane: men can sulcks sekerlyck bebinden inde Noozdtzee / ende achter Schotlandt. Want als men met een schip gheset licht midden inde zee / 't sal met een bloet eerst noozdtwest / daer nae west / int achterste vande bloet zuydtwest / ende zuydt zuydtwest ghewent ligghen / ende metter ebbe contrarie: en sal alsoo allenkens met de Hane omme draepen.

CAPITTEL XI.

Vande diepten van Gascoigne, Poitou, Bretagne, int Canael van Enghelandt, ende Brusto achter Enghelandt.

A Engelsen datter vele is gelegen aende diepte en gronden vande canalen van Brankerijk / Enghelant, ende achter Engelandt / so sullen

soo sullen wy de selue alhier noch eens verhalen / hoe wel dat zy inde verclaeringhe vande particuliere cartten verhaelt staen.

Teghen die riviere van Bourdeaux / vijf oft ses mylen van lant / ist diep veertich badem : ende als men den toren van Cordam sien mach / daer ist diep ontrent dertich vamen.

Tegen 't landt van Poitou / viertien oft vijftien mylen byten lant / zuyt west / ende zuydwest ten zuyden van Olone / is een plaetse daert niet dieper en is dan seuen oft acht vamen : ende onder in die Traue ist diep vijfen twintich vamen.

Comende op 't lant van Poitou inden vaerwegh / salt diep zijn dertich vamen.

Vijf oft ses mylen byten Heps / ist diep vijfenveertich vamen.

Seuen oft acht mylen van Heps / ist diep vijftich vamen : de grondt is wit ende geelwe / met sommighe stucken van witte schelpen.

Tusschen Heps ende Bolin oft Belisse int vaerwater / ist diep dertich ende vijfendertich vamen.

Wits landts van Bolin / men sal op heertich vamen lant sien / ende van d'noordwest eynde van 't selue eplandt / zuydwest negen mylen ist diep seltich vamen.

Inden vaerwegh tusschen Bolin ende die Seemse / en salmen 't lant niet naeder comen dan vijftich vamen : maer die van Bolin west ten noorden aengaet / ende comt teghens Glopant / die salt diepe vinden seltich vamen.

Byten ende binnen die rootsen die zuydwaert af van Glopant ligghen / ist diep veertich badem : maer en comt al daer lant niet naeder dan vijfenveertich badem.

Zuydwaert van Glopant seuen oft 8. mylen / ist diep tseventich badem : de gront is graew waes landt / met clepne stucken van witte schelpen / ende het is een gheheel waesachtich landt / dat men selue nauwe aen 't loot can crughen.

Byten die westre Helymarckes op vijfenstich vamen / salmen niet een west noordt weste ganck seplen byten die Seemse : maer en comt by nachte niet naeder dan vijfen vijftich vamen. De grondt is in dat vaerwater grof root sant / ghemenght met roode steenkens.

Onder half myle vande Seemse licht een rye van Rootsen / ende en is daer niet dieper dan seuen vamen. maer tusschen die Seemse ende dese rootsen / ist diep vijftich vamen.

West zuyd / west vande Seemse ses oft seuen mylen / ist diep vieren vijftich vamen. men mach die Slacplakens effen sien. Die grondt is roet / geelwe / wit met swarte steenkens als coysten van kaes. Daer is grof root sant onder.

Tusschen Hepsant ende die Seemse int vaerwater / ist diep vijfen vijftich badem. De grondt is grof root sant / met ronde ende swarte steenkens.

Dicht by Hepsant ist diep vijfenveertich vamen : daer binnen ist onessen / so dat men qualick diepen can.

Zuydwest van Hepsant ses mylen / ist diep tseuentich vamen : de gront is klein wit sant / met witte schellekens / ende lange witte dingkens / ghelijck naelden daer onder gemengt : ende dan licht Hepsant oostwaert van u.

Gaet dan noordoest / ende ist dat ghy binder wit sant / niet grootte witte schelpen daer onder ghemenght. so licht Hepsant zuydoest van u : ende ist dat ghy int dese gronden niet seker en zijt : soo gaet noordoest noordoest / ende ist dat ghy diepte binder / so zijt ghy te Seemse waert : maer bindt ghyt droogher / so zijt ghy int canael ontrent noorden van Hepsant.

West noordwest van Hepsant sesten mylen / ende zuyd west ten zuyden van Lisart / twintich mylen / ist diep tachtenich badem. De gront is graew / root schelpant / met eenighe sceruen van graewe crampen met gele ende roode stucken van schelpen.

Zuyden oft zuyd ten westen van Lisart / is de grondt als ghehackelde coysten van kaes met graewe steenen als boonen / ende graewe naeldkens met gehackelde dunne stucken van schelpen / en sommighe roode stucken van schelpen.

Tusschen Hepsant ende Ebziac int vaerwater / ist diep tsestich vamen.

Tusschen Hepsant ende die Sozles midden int Canael / ist diep tseuentich vamen.

Ist dat ghy zijt tusschen Hepsant ende die Seemse op tseuentich vamen

vamen/die gront sal zijn clepne/ swarte/ sachte steenkens als geel aerde: maer ist dat ghy vindt grof root sant/ soo gaet noordwaert/ tot dat ghy vindt wit sant met lange witte dingkens: als dan sult ghy seker zijn inde enteringhe vande canael.

Die van Cifarga af comt met een noort noort ooste ganck/ en vindt diep buypen Hespant/ inde enteringhe vande canael/ tachtentich vamen/so sal hy buypen landt wesen seftien mylen:ende als hy tien oft twaelf mylen voorder in sal gheseylt zijn: soo salt diep wesen een oft tweentseventich vamen: ende sal dan buypen Hespant wesen acht oft 9 mylen: maer bevint ghy de gront geele clepne schelpkens/ ende wase met swarte steenkens/ soo zijt ghy te Seems waert: dan moet ghy noordwaert gaen met een vloet/ om Hespant te schouwen/ tot dat ghy cruyght wit sant met lange dingkens: dan zijt ghy sekerlijck int canael.

Tusschen Hespant ende Isle de Bas op veertich vamen/ dan sult ghy buypen landt wesen vier mylen: en comt dat landt hy nachteniet naerder dan vijfenveertich vamen.

Een schip dat west zydwest ende zydwest ten westen is vande Sorles op tachtentich vamen/ende bevindt de hooghe vanden Pole negenenveertich graden vijftien minuten/ die sal buypen landt wesen seftentwintich mylen/ ende moet dan gaen oost ten noorden/ tot dat hy de diepte vindt van seftentseftich vamen/ dan is hy voor seker tusschen Hespant en die Sorles int canael:ende moet alsdan noordelijck gaen om Enghelandt aen te seplen. Het is tusschen de Sorles en Ipsart/ diep vijftich vamen.

Capittel XII,

Vande diepten ende ghedaenten van gronden int Canael
ende achter Enghelandt.

Dry mylen buypen die Eylanden Dorzi ghehoemt/ ist diep vijfenveertich vamen. Teghens Capo Claro in t'baerwater/ ist diep tweeveertich vamen.

Tusschen Capo Claro/ ende die eylande van Saltes int baerwater/ ist diep vijfenveertich vamen. Twee mylen buypen Herlandt ist

diep veertich vamen. Tusschen Saltes ende Builfoort int canael/ ist diep vier en veertich vamen. Tusschen Londen ende die Sorles/ ist diep achtendertich ende veertich vamen. Twee mylen van lant/ tusschen de Sorles en Londen midden int canael/ ist diep veertich ende vijfenveertich vamen. Recht hy noorden de Sorles/ ist diep veertich ende tweeveertich vamen.

By Enghelandts eynde ist diep vijftich vamen.

Een schip comende van Cape de Finis terre/ met een noort noort ooste ganck/ist dat vint diepte van tachtentich vamen/ so salt buypen lant wesen vier twintich mylen. De gront sal zijn clepne swarte steenkens/ ghemenght met grof root sant: maer comende int selfde baerwater op tseftich vamen/ soo salt zijn van t'landt twaelf oft veertien mylen: maer ghy en sult dat lant so haest niet sien als ghy wel meent. Want die diepte van tseftich vamen sal langhe dueren/ nits dat ghy zijt aende noordzyde vanden canael/ ontrent die Sorlinges.

Tusschen Hespant ende die Sorles/ ist diep tseventich vamen. Zydwert vande Sorles/ is de grondt roode steenkens ende cleijn wit sant.

Tegen Ipsart ende Sachmut vier mylen van landt/ ist diep tweeveertich vamen.

Westwaert vande Sorles ist black/ te weten/ veertich ende vijfenveertich vamen. Ontrent seuen oft acht mylen buyt lant is de gront soo waesachtich/ dat men die nauwe aent loot can crygen/ of het moet met boter ghelueert zijn. Daer is cleijn swart sant onder/ ende is tot sommighe plaetsen op de selfde diepte wit grauw waessant/ met dunne witte schellekens/ ghemenght met sommighe schelpen/ al oft corsten van kaes waren. Op dese diepte en vindt ghy nergens int canael geen sulcke gront. De selue hebbende/ men moet weten dat men is achter die Sorles oft Enghelandt.

West ten noorden van Hespant vijfendertich mylen/ en west zydwert van Ipsart seftendertich mylen/ ist diep vijfentnegentich vamen: de gront is root/ geluwe en swart sant/ met clepne ronde witte schellekens/ ende sommighe stucken van clepne schelpen ende crampen/ met twee oft dry stucken van dunne schelpen. Op dese diepte ende grondt peilden wy de hooghe vanden Pole negenenveertich graden vijfentwintich

twintich minuten.

49. graden — 25. minuten.

Van daer noortoost/ende noortoost ten noorden vijftien oft sehtien mylen/ist al waes gront/ende licht achter die Sozles op veertich oft vyvenveertich vamen.

De Waes gront licht west ende west ten noorden vande Sozles: ende het is vijf mylen by westen de Sozles/diep vierenvijftich vame oft daer ontrent.

West ten noorden van Hevssant vierentwintich myle/ende zuijst west ten zuyden vande Sozles twintich mylen/ ist diep 25. vamen. Die gront is grauw/root/geeluwe met swart sandt daer onder ghemengt/met doncker roode/ ende witte / ende geele stucken van schel-

pen. Het was al cleijn grauw ende root sant: wy hadden hoogde negenenveertich graden/ende gingen oost noortoost aen/ende verbielen op Portlant.

Dit cort verhael vande diepten ende gronden vande canael hebben wy hier by willen voeghen / wt reden hier vozen verhaelt / ende om dat hier aen meest is ghelegghen. maer die begheert te weten de diepten lancr de custen int canael van Brusto/ oft Engghelandt/ende vande Noorde ende Oost zee / die soecke de selve achter aende verclaringe van pegelijcke caerte: men sal daer vinden hoe diep dat is voorgeghelijcke custe ende landt / ende op wat diepten men tlandt mach sien.

Tafel ende Register vande principaelste saecken/begrepen int eerste/tweede ende derde deel vanden Thesoor der Zee-vaert.

De ghebreken ende verbaalschinghen van alle Zeecaerten/
ende ten eersten vant Trescaerte boeck van Wistup/
diwelcke door diuersche drukken seer bedouen ende onco-
recht was folio 9
De ghebreken vanden Caertboeck / diwelcke Gonaert Willemshoon
toe gheschreeben wordt / ende ghebruyckt is inden jaere 1587. ende
oock van meer ander boecken / die ghebruyckt sijn inde jaren 88.
en 89. folio 11
Vande Caerten ende havenen / ende die gedaenten vande landen die
in dit boeck gheset sijn 15
De verbaalschinghe ende ghebreken vant boeck dat Adriaen Ger-
rits. toe gheschreeben wort 15
Verantwoordinghe vande voorsijde persoonen 18

Tafel vande onderrechtinghe van het teghenwoordich boeck.

En straffinghe vande onghelcerde Stuerlieden / ende onder-
wyfinghe vande jonghe zeebarende mannen 19
Hoe sommighe gaten / gronden ende santberghen veranderen sulcks
dat zy ten laetsten een bloote strand werden 21
Om te binden de rekeninghe vant Schickel jaer 22
Om te binden de Spacte oft Sleutel vanden jaer 23
Tafel vant gulden ghetal ende vander Spacte van neghelijck jaer/
hiencende op den nieuwen sijl vande jaren 23
Om te weten van buyten / op wat dach van elke maent dat nieuw
Maene is / ende oock hoe veel daghen dat de Maene ont is 23
Om tot allen tyden tghulden ghetal te weten 24
Om te binden de nieuwe Maene met haer tafel 25
Om te weten den dach ende ure vande nieuwe Maene in neghelijcke
maent vanden jaer 27
De tafel vande Declinatie der Sonnen 28
Onderwijs hoemen dese tafel sal ghebruycken 32
Hoemen sal weten de hoochde vanden Noorderse Pole 32
Hoemen sal weten de hoochde vande Pole door de Noortsterre 33
Reckeninghe waerom sal of oft toedoen op alle de streken van den
Compassse 33
Tafel van sommighe vaste sterren 33
Van eenighe vaste sterren staende aende zuydtyde vanden Equi-
noctiael 36
Hoemen de Graetboghe ende Astrolabe moet ghebruycken 36
Hoemen de Graetboghe sal maken ende teekenen 37
De fabrike vant Quadrant om alderlyce Graetboghen te tecke-
nen 37

Hoemen de Graetboghe sal ghebruycken op de Sonne ende alle
sterren 39
Om te weten de ure vander nacht byde Noordsterre 39
Onderwijs om die kenisse te hebben vande vaste sterren 40
Hoet ghetpe hem regeert metten onderdom vander Maene 45
Vande Pastarten ende tghene dat daer aen cleest 46
Verclaringe van hoe veel nypen men segien moet op pegelijcke streke
vanden Compasse / almen seylet buyten Oost ende West 47
De streckinghen vande Witte zee / Moscouien / Lappenlant ende de
Noordcrust van Noorweghen 49
De streckinghe van de Ooster zee ende Belt 50
De streckinghen hooz ende achter Enghelant omme 51
De streckinghe lanchs de Westre Zee / ende van sommighe Eylan-
den 52
Vant naetuerlijck ghetpe / ende ander differente ghetiden 53
Vande naetuerlijcke ebbe ende vloet 54
Vande ghetiden die niet d'naetuerlijck niet ouer een comen 54
Vant ghetpe op de Noordcrusten van Enghelant 54
Vant ghetpe op de Westcrusten van Enghelant 55
De ghetiden lanchs Bretagne / Normandye / Picardye / Vlaendye /
Zeelandt / ende Westbyellandt 55
Den loop vande stroomen inde Noortzee / ende achter Schotlant 56
Hoe de stroomen lanchs Noorweghen / Schotlant ende de Noort-
crusten van Enghelant loopen ende vallen 57
De ballinghe ende stroomen lanchs Picardye / Normandye ende
Fletaghen 57
De loopinghe van stroomen lanchs Enghelant ende Perlant 58
De diepten van Gascoigne / Poitou / Bretagne / int Canael van En-
ghelant / ende Rustou achter Enghelant 58
De diepten ende ghedaenten van gronden int Canael / ende achter
Enghelant 60

Tafel of Register van het tweede deel te we- ten van alle de Caerten ende zeecusten hier inne beschreven.

De Caerte ende beschypinghe vande Nederlandtsche custen
tot aende hoofden / met de beschypinghe van alle de stroom-
men / zee gaten / diepten / gronden / ende custen vande Ooster
ende Westre Ems / Marsdiep ende Rade / beschreven in neghen
Capittelen 1
Beschypinghe van Westbyellandt ende Hollandt / hoemen de Ma-
se sal wt ende in seylen / ende alle de gaten op de Mase gheleghe-
den 1

beschreven in vijf Capittelen 12
Beschypinghe hoemen de gaten van Zeelandt / als dat vander De-
re / Borkhol / Deurlop / Splete / ende Wielinghen / sal wt ende inne
stueren / beschreven in vijf Capittelen 15
Hoemen sal bespelen de havenen van Vlaenderen / de ghelegghentheyt
vande Vlaensche banchen / vloopen vande stroomen / ende wat
Maene hooch water maect aen alle de voorsijde custen / beschre-
ven in vier Capittelen 18
Hoemen alle de voorsijde landen sal kennen / ende op wat diepten de
selve moghen bekenet worden / de streckinghen vande selve landen /
hoe die van malcanderen verscheiden ligghen / ende onder wat
hoochde vanden Pole die ghelegghen sijn / alles in seuen Capittelen
beschreven 21
De Caerte ende beschypinghe vande zeecusten van Picardye / No-
mandye / hoemen de havenen ende rivieren vande selve landen sal
bespelen / thallen vande stroomen / ende wat Maene aende selue cus-
ten hooch water maect / voorts hoe de selve landen van malcan-
der / ende oock van ander landen verscheiden ligghen : hoemen de
gronden sal waechten / ende van wat diepten de selve ghesien wer-
den / beschreven in acht Capittelen 25
De Caerte ende beschypinghe vant lant van Bretagne / Poitiers /
ende Gascoigne / hoemen de havenen ende rivieren vande selve lan-
den sal bespelen / hoe dese landen van malcander / ende van ander
landen verscheiden ligghen : thallen vande stroomen / wat Maene
aldaer hooch water maect / op wat hoochde dese landen ghele-
ghen sijn / ende op wat diepten de selve moghen ghesien werden /
alles in vijf Capittelen beschreven 36
De Caerte ende beschypinghe vande zeecusten van Bistaepe : hoe-
men de havenen sal bespelen / en hoe de hoeken ende havenen van
malcander / ende oock van ander landen verscheiden liggen : hoozt
op wat hoochde vanden Pole die sijn / ende wat Maene aldaer
hooch water maect / beschreven in drie Capittelen 42
De Caerte ende beschypinghe vande zeecusten van Galicien / hoeme
aldaer de havenen sal bespelen / ende de hoeken ende landen van
malcander ende van ander landen verscheiden liggen : hoozt ons
der wat hoochde de selve sijn / ende wat Maene aldaer hooch wa-
ter maect / beschreven in drie Capittelen 45
De Caerte ende beschypinghe van Portugael / hoemen de havenen
sal bespelen / ende hoe die van malcander / ende van ander landen
verscheiden ligghen : oock op wat hoochde de selve ligghen / ende
wat Maene aldaer hooch water maect / beschreven in vier Capit-
telen 59
De Caerte ende beschypinghe vande Zeecusten van Andaloufie /
hoemen bespelen sal alle de havenen / ende hoe dese havenen van
malcander 59

malcander ende van ander landen verscheyden ligghen: wat Maene aldaer hooch water maecht / ende onder wat hoochde zij ligghen / beschreyben in 5. Capittelen

De Caerte ende beschrypinghe vande Zeeuften van Verlandt: hoemen sal in Verlandt seplen / oock de dwersse coursen ende loopingen vande stroomen: wat Maene aldaer hooch water maecht / van wat diepten men tlandt mach sien / ende onder wat hoochde vanden Hote die landen ghelegghen zijn / beschreyben in viijf Capittelen

De Caerte ende beschrypinghe vande zeeuften van Wels Enghe-landt / hoemen inde habenen van dien lande / ende andere achter Enghelant ghelegghen: voozts inde habenen van Faehmunde / Weymunde / Doornmunde / ende meer ander sal seplen: voozts oock in Wicht ende ander habenen van Engelandt: hoe oock de selve landen ende habenen van malcander / ende van ander landen verscheyden ligghen / Inghelijcks de dwersse coursen tusschen Enghelant ende Drachrich / thallen van stroomen / wat Maene aldaer hooch water maecht / van wat diepten men tlandt mach sien / ende op wat hoochde dese landen ende habenen ligghen / beschreyben in neghen Capittelen

De Caerte ende beschrypinghe van de Noordtuffen van Enghe-landt / hoemen aldaer in alle habenen sal seplen: hoe dese van malcander / ende van ander landen verscheyden ligghen: haer-licher dwersse coursen / thallen vande stroomen / wat Maene aldaer hooch water maecht / van wat diepten men het land mach sien / ende op wat hoochde dese landen ghelegghen zijn: beschreyben in neghen Capittelen

De Caerte ende beschrypinghe vande Noordtuffen van Enghe-landt ende Schotlandt / hoemen de habenen vande selvelanden moet beselen / hoe die van malcander / ende van ander landen verscheyden ligghen: thallen vande stroomen / wat Maene aldaer hooch water maecht / op wat hoochde dese landen ligghen / ende hoemen sal beselen de Eplanden aenden Noordwest hoek van Schotlandt gelegen / alles beschreyben in seiven Capittelen

De Caerte ende beschrypinghe van Ierlandt / Fero ende ander onligghende Eplanden / hoemen die sal beselen / watmen daer moet sehouwen / de namen van alle de Eplanden / de streckungen / ende oock de hoochden van dese Eplanden / beschreyben in seiven Capittelen

De Caerte ende beschrypinghe vande Zeeuften van Mese / Russ-landt / Cozellen / ende die onligghende Eplanden: hoemen dese landen sal beselen / ende oock de plaetsen ende landen op de Witte zee ghelegghen: voozts hoe dese landen ende hoeken van mal-

cander / ende van ander landen verscheyden ligghen: de dwersse coursen / de ghelegghenheit van Nova Zembla / thal en vande stroomen aldaer / wat Maene aldaer hooch water maecht / ende onder wat hoochde dese landen ende hoeken ligghen / alles be-schreyben in acht Capittelen

De Caerte ende beschrypinghe vande Noordtuffen van Noordwe-ghen / hoemen die sal beselen / hoe dese landen van malcander / ende van ander landen verscheyden ligghen / wat Maene aldaer hooch water maecht / ende op wat hoochde die ghelegghen zijn / be-schreyben in viijf Capittelen

Caerte ende beschrypinghe vande zeeuften van Berghen in Noord-weghen / ende meer ander habenen van dien lande: hoemen die sal beselen: hoe de selve hoeken ende ander Eplanden van malcander / ende van ander landen ligghen: de dwersse coursen / thallen vande stroomen / ende op wat hoochde dese hoeken ende landen ligghen / beschreyben in seiven Capittelen

Caerte ende beschrypinghe vande Zeeuften vanden lante van Noorttoffen / Schonen / ende Zeelandt: hoemen dese landen sal beselen / mits oock de habenen ende rivieren van dien. Hoe de selve habenen ende landen van malcander / ende van ander landen lig-ghen / de dwersse coursen tusschen Diaker ende Moen / de hooch-de van dese hoeken ende landen / ende de quade banchen ende reben opt selue daerwater ghelegghen / beschreyben in acht Capittelen

Caerte ende beschrypinghe vande Zeeuften van Sweden / Gort-landt / Eulandt ende Boholm: hoemen die sal beselen en oock Stockholm met meer ander habenen van Gortlandt: hoe dese hoeken ende landen van malcander / ende van ander landen ligghen / de hoochde vande selve landen / ende wat gronden ende diepten op dese cussen ghehouden worden / beschreyben in ses Ca-pittelen

Caerte ende beschrypinghe vande Zeeuften van oost- Finlandt: hoe men die sal beselen / de ghelegghenheit vande Scharen ende meer ander Eplanden ende landen: hoe dese landen ende hoeken van malcander / ende van ander landen verscheyden ligghen / op wat hoochde de selve ligghen / ende wat gronden ende diepten aldaer ghehouden worden / beschreyben in viijf Capittelen

De Caerte ende beschrypinghe vande zeeuften van Lijflant / Coer-lant ende Pryussen / hoemen dese landen sal beselen / hoe die hoeken ende Eplanden van malcander / ende van ander landen ver-scheyden ligghen: Op wat hoochde dese landen ende wyhoeken ligghen / mits oock de gronden ende ondiepten van alle dese lan-den / beschreyben in viijf Capittelen

De Caerte ende beschrypinghe vande zeeuften van Prussen / Po-niden ende Meckelenburch: hoemen dese landen sal beselen / wat havenen ende rivieren daer wt ende inne loopen / hoe dese hoeken ende landen van malcander / ende van ander landen ver-scheyden ligghen: Op wat hoochde de selue ligghen / mits oock de diepten ende gronden op dese cussen ghelegghen / beschreyben in viijf Capittelen

De Caerte ende beschrypinghe vande Belt / Colfberghe / Heyde / Malversont / Wedersont / ende meer ander plaetsen: hoemen de selve sal beselen / ende de stroomen daer loeffen: ligghende / voozts de quade reyen ende gronden aende selue landen gheles-ghen / ende hoe dese landen van malcander / ende van ander lan-den verscheyden ligghen / ende oock de hoochde daer onder dese landen ende hoeken ligghen / beschreyben in viijf Capittelen

De Caerte ende beschrypinghe vande Zeeuften van Jutlandt / Ederstedt / Dithmars ende Ostbyellant: hoemen die sal be-seplen ende alle de gaten / diepten ende rivieren van dien: hoe de hoeken ende Eplanden van malcander / ende van ander landen ver-scheyden ligghen: thallen vande stroomen / wat Maene aldaer hooch water maecht / de gronden ende diepten van dese landen / ende van wat diepten men tlandt mach sien / beschreyben in acht Capittelen

Toerde deel van dit beeck.

Beschrypinghe vande Middellandsche / oft Iruantsche Zee / met haer vertooningen ende streckungen vande landen deur die Griekische Eplanden tot den Constaninople / ende voozts die vande zee / Maior tot Traperonden toe

De streckingheit ende dwersse coursen lants de Middellandsche Zee

Om te seplen van Capo S. Martin na Venegien by nyden Juce / Sardinien ende Sicilien omme

De plaetsen vande Middellandsche zee / daermen sal setten ende reede maken

Hoemen verdyggen het aerttyck / teghen de mepinghe van veel menschen mach seplen met een Oostrijcke ende Westelijcke coers

Van alle den handel ende Coopmanschap dienen doet in Indien en wat aontueren in dese landen vallen

Een generale beschrypinghe hoemen in Indien mach reysen te wa-ter oft te lande

SONNET.

SONNET.

VVie can met eenich dicht u lof seer groot vytsprecken
O tyveden Typhis; ô den Proteo ghelijck,
VVelck men de sleutels gheeft der Nereidsche rijck?
VVant ghy de slooten hebt van Tethys op ghesteecken
Al vande Noordsterr' af tot d'Antarcticksche streecken
En hebt al in't THRESOOR ontdeckt ons rijckelijck
Van daer 'tvlammich ghespan van Cynthus schynlijck
Oprijft, tot daert ghedrenckt vvert inde blaevve beecken
O costelijck THRESOOR, vvelck vvt de svarte baeren
Van Charon menich haelt, end' uyve naem vermaert
Van den verghetel-vloet sal eevvelijck bevvaeren.
Daerom ghy die van vvest tot d'ooste sanden vaert,
Hebt ghy niet dit THRESOOR, ghy soecken sult verlooren
Den Indiacnschen schat en d'Oosterfche Thresfooren.

I. Doufa Fil.

Beschryvinghe van alle de Zeecusten ofte Pascaerten deses naevolghende Borcks.

Constich beschreven door LVCAS IANSEN VVAGHENAER, Stierman
vvoorende binnen Enckhuysen.

CAPITTEL I.

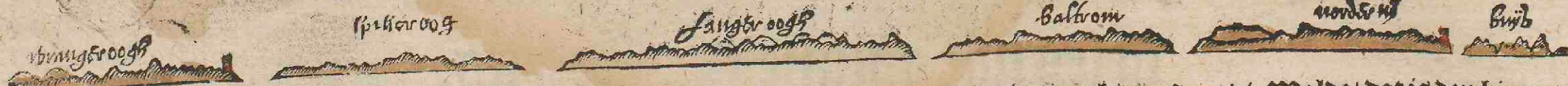
Eerst om die Ooster Eems te vaten, op ende af te seylen,
naer Eemderlandt ende Oost-Vrieslandt.

Adien p[er]mant van by Oosten comende/wilde
in die Ooster Eems seylen/ dat hy sette den to-
ren van Borkum zuden van hem/ ende loope
also naer de str[ate] toe/ ghy sult daer die wterste
tonne vinden op 4. vadem met leech water. Te
lantwaerts van deser tonne leit een plate van
3. vadem/ het is tusschen 't landt ende dese plate
diep drie vadem en een half. Van die eerste tot
die tweede tonne / is de cours oost ten zuden
en w. ten n. Als dat oost eynde vanden dypt
van Borkum zude van u is / so zijt ghy neffens die tweede tonne/ te
lantwaerts van die tweede tonne / leit ooc een plate die seer scho[on] is/
men mach die niet looden: en comt die niet naerder dan 7. vadem/
neffens deser tweede tonne is de Ooster Eems diep neghen vadem.

Van die tweede tonne tot dat baken op de hooghenhorn/ Oost
ten zuden/ ende west ten noorden/ daer is die Eems wijt ende breekt.
Dat oost eynde van Borkum is black / men moet dat niet al te nae

tothen mit op ende af seylen / ende zijn loot wel ghebruycken: van
'tbaecken op die hoogen horn tot die tonne op Conincks plate / is de
cours oost ten zuden: tusschen beyde is goede kede voor die ghesie
die om oost willen/ Dat baecken op die hooghe horn / ende die ton op
Conincks plate / laetmen aen stuerboort mit op seylen van die ooster
Eems/ ende die ton op Conincks plate leit op een steert van 't landt/
dat van die zupwal af comt schieten. Teghen ouer die tonne op
Conincks plate (ofte wat het om west) leydt Hemerbalch een stuk
binnen Just/ ende streckt meest noorden in/ tis een goede kede voor
clenne schepen die buyten om willen seilen/ Juster rift streckt in Zee
west ten zuden/ van het west eynde van Just af wel onder half my-
le/ men macht van buyten looden/ ende ick hebt seluer ouer geboomt
met een Boeper op drie vadem: maer binnen wast 5. vadem ende een
half diep / soo liepen wy buyten Hemerlandt / d'welcke van het
Wadt van Hemerbalch wt comt strecken. Dit sandt comt bycans
tot die tweede tonne in die Ooster Eems / men macht onder seylen
die van buyten in comt / by d'noordt landt oft by 't rift van Just
lancks. Binnen die Ooster Eems en Borkumer balch maect dat
hoochste water een zupdroost ten zude/ ende noordwest ten noorde
mane. Langhs alle die oost-Vriesche Custen maect een zupdr oost
ende noort weste maen dat hoochste water.

Dese Landen zijn aldus ghedaen, als zy dweers van u ligghen ontrent anderhalf mijl.

Capittel 11.

Om die Wester Eems te vaten, op ende af te seylen.

In dien perrant op die wester Eems wilde seplen / die sette die twee capen die op Rottum staen ouer een / ende staen oost zijdt oost van u / daer vint ghy die wterste tonne / ende leyt op 5. vadem waters met een leech water: Waer ist dat ghy op sené vadem langs de wal comt gheloopen / ghy sult die eerste tonne in die wester Eems op 't lijff loopen ende 't west eynde van Rottum / sal dan zuyt oost ende zuyt oost ten zuyden van u wesen: Van die eerste tot die tweede tonne / is de cours oost ende oost ten noorden. Van die tweede tot die derde ende vierde / oost en oost ten zuyden / teghens de eerste drie tonnen in die wester Eems schiet een plate langs de wal / op de welke niet leech water maer 12. ofte 13. voeten waters en is / men mach tusschen die plate ende de strant van Rottum deur seplen op drie vadem en half / ende comen weder ontrent die vierde tonne in die wester Eems. Bozcommer Kiff is van buypen aen black / ende als die Capen op Rottum zuyt oost van u zijn / soo meucht ghy wel ouer het rif / want ghy sult niet min hebben dan acht ellen waters: maer binnen het rif zijnde / aende binnen cant van het rif ist seer schor / men mach dat niet naerder comen dan 6. vadem en half / al henen tot Bozckum toe / van die vierde tot die vijfste ende seste tonne / is de cours oost zuyt oost wel so zuydelijk / van daer tot Huberts plate is de cours oost ten zuyden en oost zuyt oost / men mach die onderseplen die van buypen in come / op ses vadem en half: van dese 7. tonne tot die 8. (die op de binnenkant van Huberts plate leydt) oost zuydt oost: ende Bozckommer toren comt dan aen die west cant van die langhen dijn / te weten tusschen het oebelken ende den langhen dijn. Van die binnen cant van Huberts plate tot die tonne op Steuers sant is de cours zuydt oost wel so oostelijck / ende noort west wel so westelijck. Ende als die

toeren van Bozckum comt by westen / die Wolde / dat is den binnensten dijn ofte eplant van Bozckum / dá sult ghy die Kansel niet onder seplen / d'welck is een sant dat van die noort wal coemt aff schieten: maer men mach dat onder seplen op 7. vadem als men van buypen in come: dese tonne leyt recht teghens die Kansel ouer / ende als den toren is by westen die Wolde / so meucht ghy die Kansel niet onder seplen tis een langhs merck van dit rack ofte blacke. Recht buypen dese tonne op Steuers sant / comt mede een steert van die zuyt wal aff schieten / diemen van buypen in onder seplen mach / comt hem niet naerder dan 8. vadem. Van Steuers tonne tot die ducke tonne / is de cours oost zuyt oost: by weste dese tonne staet een baken dat die Kuyt ghenamt is. Die schepen die ouer het Wad varen / comen by dit baken in die Eems / neffens dit baken ist diep 1. oft 11. vadem. Die merck van ducke tone zijn / als dat clooster vande Dam comt by westen dat oude clooster dammen eben daer deur sien mach / soo zijt ghy neffens dese tonne / dese mercken staen als dan ontrent zuyde van u. dese tonne machmen onder seplen / die van buypen in come / ende die bloet treckt daer seer in: van dese ducke tonne tot dat Horen baken / is de cours oost zuyt oost / ende west noortwest: ende voorts tot Eems horn / dat in dat derde baecken tusschen de duicke tonne ende Eems horn zuyt oost ende zuydt oost ten oosten / noortwest ende noortwest ten westen. Sin te weten de mercken van Eems horn / daer staet een molen in Eemderlandt oost ten noorden van u / ende daer staet een hooch huys benoorden die kerk / als die molen comt tusschen die kerk ende dat huys / soo hebt ghy die lenghde van Eems horn / ende ghy meucht de west-wal looden / van de duicke tonne aff tot voorby Oterdom toe / teghens ouer Eems horn / ofte dat eerste baecken om Eems horn leydt een sandt seer hert ende drooch / men macht onder seplen van buypen in comende / ende is genaemt den Hont. Noch wat bet inwaerts beghint noch ten ander plaete met leech

leech water bouen comende / alwaer die Eemder schepen hun ballast laden genaemt die Daep / hem streckende midden langhs die Eems / voor by Fermisom. Men moet weten dat die wal hier blaek en weeck is tot Otterdom toe / ende men moet die west wal volghen daer die baeckens by langs staen. Dit reek van Eems-horn / streckt altemet zuydelijcker op tot Delfzijl toe. Om te moghen schouwen Kijde ofte Jannens landt / midden in die Eems liggheende / tusschen Kijde ende Otterdom / twelck een platte kerck is / staende aenden dijk in Groeningherlandt / teghens die platte kercke comende / wijcket dan ouer nae Knoop in Eemderlandt / twelck een plompe toren is / staende op den hoeck van Eemderlandt / ende seylet alsoo by Eemderlant langhs tot Loeghen toe / daer staet een plompen toren tusschen Knoop ende Loegher-horn / genaemt Gerrits weert : Als ghy door desen toren sien mencht / soo zijt ghy neffens dit landt / ende is op't leechste water 10. voeten diep. Het is van Bozkummer-balch tot Emden 6. groote mylen ende die bnytenste tonne in die Eems

leijt van Bozkummer balch drie mylen / ende leijt van't west eynde van Rottum onder half myle / men laet alle die tonnen aen't stierboort int op seplen van die Eems : Een zuytoost en noortweste mane / maecten hooch water bnyten in die Eems. Ofte yemant moeste Keede soecken in die Scil die tusschen Rottum ende Boffant in gaet / so staen in Groeningherlant twee torens ghehaemt Liens en Hoozhupfen die de grootste is / stelt dese twee torens oer een / so comt ghy recht op't Riff van Boffant aen / ende als ghy droochte cricht / te weten 5. vadem / so gaet op dese mercken oost aen / tot dat ghy diep water reynghet / te weten 6. ofte 7. vadem / so mencht ghy die sanden aenbenden zyden henen loopen / te weten die Haring banck ofte Bofferrif / ende als ghy binnen lants zijt / so mencht ghy setten aen Rottum ofte aen Boffersants zyde / het is daer ontrent 6. ofte 7. vadem diep. Dicht by Rottum langhs / loopt een ballich in / daer oock een Boepel wel reede mach maken / maer en loopt niet verre in / want het is binnen al vol sanden.

Dese landen zijn op een reijs gheconterfeyt, alse dwaers van ons zijn, anderhalf mijl daer by langs seylende, ende men can anders daer op niet sien dan hier en staet.

Capittel III.

Hoemen op de Lauers sal seylen.

O die Lauers in te seplen / ghy sult weten dat die mercken van die Lauers staen in Groeningherlandt : Als twee torens plompeachtich / waer van die oostersehe die cleynste ende den looper is / ghehaemt Lpens / en die ander Hornhupfen. Noch staet by noorden Hornhupfen een groot landthups / als Lpens een spaeck langhte staet bezynnen dat landthups / ende een spaeck langhte benoorden Hornhupfen / soo is men open voor die Lauers / ende die toren van Lpens comt dan aen oosteynde van het Ooch / ende staet een spaeck langhte by westen Hornhupfen / houdt dese mercken aldus staende tot dat ghy aen die strandt van Schiermelcoogh comt / ende loadet daer by

in / maer wacht u wel voor die Balch die tusschen het Ooch en Symens sant in gaet / men mach die onderseplen als men langhs d'Oogh seylet op 3. vadem / maer hout op 4. vadem / tot dat ghy teghens Symens landt comt / ende loot daer by om / tot dat Symens landt (twelcke het oosteynde van Schiermelcoogh is) west ten zuyde van u is / ende settet daer neder / het is daer 6. ofte 7. vadem diep / maer ist dat ghy op die tonne van Scholbalch vervale / soo gaet oost zuyt oost aen / ghy sult die Lauers niet mis seplen / maer loopt als dan Symens sant ofte Bofferrif aen / daer mencht ghy oock by in loeden / het is int gat diep twee vadem en een half water / ende als Rottum comt binnen Boffcher sandt / daer is goede reede op 7. ofte 8. vadem / het oosteynde van het Ooch / sal dan van u zijn west ten zuyden.

CAPITTEL IIII.

Om die Scholbalch in te seylen.

Die Scholbalch moet men van by oosten vaten op dese mercken: te weten / men sal het oost eynde vanden duijn van het Ooch zyn den ende zyn den ten oosten van hem setten / ende dat west eynde van Schiermelckooch zuijt west van u oft wel so zuydelijck / so sult ghy op dese coers een tonne binden / liggende op drie vadem waters / 't gat s'recht al meest zuijt west in / langhs die Paerdmereckt d'welck het principael sant is voer Scholbalch: ende als ghy comt by 't west eynde van het Ooch / daer is die oostcandte schoor / ende als ghy bet in comet / so is de selfde zyde black / ende ghy zyt dan binnen de duijn / Voorts so leijt daer rechte binnen het Eplandt ende die eerste tonne een plate langhs Ricker / daer valt die stroom dweers over / maer wilt ghy over dese plate / int noort wester gat wesen / so loopt so lange langhs dat Eplandt vand Ooge / tot dat ghy die huyzen van Schiermelckooch siet comen door die duynen / dan mencht ghy wel ouer dese plate in het noort wester gat seylen. Die int noort wester gat vanden Scholbalch seylen wil / die sette die cape ende die Stins aen malcanderen / so staen die on trent zuijtoost ten ooste van u / hout die also staende / tot dat ghy black water cryget / want het is neffens Scholbalch al black water / en dat sant dat van 't west lant comt af schieten is seer black / ghy menchter by om looden op een leech water / op twee vadem / hout al die westwal als ghy in dit gat zyt tot dat ghy binnen zyt / en siet wel voer u om die stroom / want die schieten seer hart in over die sanden. En als ghy binnen zyt / wilt ghy dan weder int gat vanden Scholbalch wesen / so wanneer die huyzen bloot van de duynen comen / dan mencht ghy wel over die plate seylen int oostergat ofte Scholbalch.

CAPITTEL V.

Hoemen in Amelande gat sal moghen seylen.

Om in dat Amelande gat te seylen / so seyle dat oost eynde vander Schelling aen voort op vier vadem oft daer ontrét / so come die toren van Horen onder die tweede witte duijn vander Schelling

hout dien toren also staende onder die Horen duijn / tot dat Amelande toren comt int glop van Amelande duijn / daer die karren in op ryden / seijle dan op die mercken van Amelande / langs die voet strant vander Schelling tot dat ghy binnen 't kogghe Riff zyt / daer staet een huys op Amelande als ghy effen tusschen die toren en dat land / huys door sien mencht / ghy zyt dan tegen die Cogge dieps gronden / daer ist niet leech water drie vadem en een half diep / die toren en dat Landhuys comen dan int glop vanden duijn / en men siet tusschen beyden door / dat is een rechte langhs merck om Amelande gat in te seylen / dese mercken houdende aldus staende ghy en sult aen die Cogghe dieps gronden niet misdoen: anders moest men hem daer voer wachten / want zy zyn seer black. Rechte binnen Boren riss midden in 't gat leijt een plate / om die te schouwen moet ghy Camperlants zyde wat kiezen als ghy voer by Cogghe dieps gronden zyt: want die plate leijt rechte in het diep / Boren riss naest. Ghy mencht oock wel tusschen Boren riss ende dese plate door / want het is daer het diepste water / maer ghy moet u wel wachten voer die ebbe stroom / die valt daer al noorde noorde west ouer Borens riss / ghy moet al zyn den ende zyn den ten westen behouden / oft ghy en soue bouen Gerrits honden niet seylen / want tusschen dese middel plate ende Binnen sant leijt de plate van Gherrits honden / Boren riss naest. Binnen plate ofte sant / comt van Amelande af schieten / men macht onder seylen als men in comt / en dese Gerrits honden zyn seer schoor / daerom moet men hem daer voer wachten als men dit gat door ofte in wil seylen.

Camperlant is een drooch lant ende leijt aen stuerboort als men in comt / ende mencht dat selfde so na comen als ghy wilt / maer die binnen hoeck van 't lant wort den Bos genoemt / daer mach men setten / maer ten is geen goede reede niet een zeelicke wint. De Binnen plate leijt rechte teghens den Bos over / het is een schorre plate / ende begint ontrent daer die Visschers ligghen / op 't west eynde van Amelande / ende loopt so verre wt / tot daer Boren riss drooch beghint te ligghen / men mach de Binnen plate niet naerder comen dan 6. ofte 7. vadem / want zy is seer schoor. Dat Westeynde van Amelande / is mede schoor / men moet hem daer voer wachten int op seylen: Daer ist dat ghy wilt van Camperlant ofte den Bos op seylen / so kies de noordwal / want

want als ghy een stuck binnen comt / soo comt daer een steert sandts van die zuydtwal af schietende bycans tot midden in het diep / daer om moetmen die noordwal kiezen / ende als ghy wat in beghint te comen / soo staeter een hooghe camer op Amelandt / als die camer comt by oosten Amelander kercke / soo meucht ghy wel nae die zuytwal toe loopen / en seytet daer op 7. ofte 8. vadem / ghy licht daer wt de stroom /

wilt ghy aen die noortwal settē / daer ist weecken grent / ende het is daer diep 14. ofte 15. vadem : Daer Borre rif en meucht ghy van buyten niet naeder comen dan 12. vadem / ende als men van oosten comt langhs Amelandt / soo machmen dat op acht vadem niet onderseplen / maer men sal daer gheen hoofscheute buyten loopen.

Aldus verthoonen hem dese landen, als die dwaers van u zijn anderhalf mijl daer voorby seylende, ende men can daer anders niet op sien als hier aenghereeckent is.

Capittel v r.

Beschryvinghe van die Stroomen, Custen, ende Zee-gaten van Westvries-landt, 'twelck by sommighe abusuelijk Noordt-hollant ofte t'Noorder quartier wort ghenemmt, om die van buyten inne tefeylen, ende hoe men die sal varen.

O dat Noorder gat van't Olie te baten / so set die Noorderste cape op der Schellingh ober die Brandaris / soo vint ghy die buytenste tonne / maer van die buytenste tot die tweede tonne is de coers zuydt zuydt west ofte zuydt west ten zuyden / nae dat die stroom ende wint is. Van die tweede tot die derde tonne is de coers zuydt zuydt west / ende van daer tot die tonne op den Bos / 'twelcke ghemeenlyck die 4. ofte 5. tonne is / van buyten in te rekenen / is de coers zuyden ende de zuyden ten westen. Nu leyter noch een tonne tusschen den Bos ende Speckhoeck / ende leyt op Zelleplate / die leyt ontrent zuyden van die tonne op den Bos / van daer nae die tonne op Speckhoeck streckt zuyden ten oosten / nae dat die wint ofte stroom is. Dese tonne op Speck hoeck is inde naefte 5. ofte 6. jaeren wel een half slangheschen oostelicker gelept / om dat Speckhoeck soo verre om oost wt streckt als men om Speck hoeck is / men moet met een bloet al zuydt west / ende zuydt west ten zuyden aen seplen sou men bouen die tonne op Hobbefant seplen / om alsoo dat voetsant van Boets horn aen te seplen / maer wacht u hier van al voer die dwerse stroomen / want die

voer bloet valt seer stijf in / tusschen Grint ende Hobbefant / naer de Jetting toe. Ende oft ghy met een oostelicker wint wilde int Noordergat seplen / soo moet ghy wat hoog op nemen / dat die Brandaris comt ober die zuydt cant van't witte lidt ofte duijn die op den noordt westen hoek vander Schellingh leyt / soo machmen aen die strant vander Schelling niet misdoen / maer men moet wel op't loot passen / want die knoppen en zijn nu anders niet dan bloote strandteghen dat voet sant vander Schellingh aen liggheende : ende het is langhs der Schellingh black : maer aen Pieterlant ist schoor. Neffens die tweede ende derde tonne ist diepste water dicht aen Pieterlant / te weten 7. vadem / daer leyt een plate dicht by de wterste tonne int noordergat : als ghy van buyten comt moet ghy u daer voer wachten. Dese gronden van Pieterlant zijn van buyten aen seer schoor / den eenen worp salt ghy 15. vadem hebben / den anderen 10. vadem / die derde 6. ofte 7. vadem / die vierde ofte vijfde worp salt gansch drooch wesen / alsoo dat ghy vast sout staen. Daer ist dat ghy wilt Stortemelck in seplen / soo settet die capen op Whelandt op een hant spaeck lenghde nae aen malcanderen / oft hout dat die binnenste cape van die westerse dyppen bedeckt staet / ende seylt alsoo aen die strandt van Whelandt op sech water op dry vadem ende een half / ende als die capen ober een comen / daer vint ghy die eerste tonne / Grint comt dan om die voetstrant van Whelandt : hout dat soo staende / tot dat ghy

ontrent die tweede tonne zijt / dan sal Gint comen int slach vander zee van Vlielandt / maer hout al den slach van Vlielandt op dyp vadem / soo en sult ghy die steert niet onderseplen die van het oosteynde van Vlielandt af schiet / maer als ghy so verre in comt / dat ghy langhs Vlielandt innewaerts meucht sien / so zint ghy ghenesen van dat steertken / ende comt dan in die rechte trane van die Vlie stroom / en meucht dan wel by Vlielandt langhs seplen nae der Dynicken sloot / die steert die van Vlielandt af schiet / leyt recht binnen die derde tonne in Stortemelck / ende 'rgat is daer op zijn alder droochste ende enghste / het en is daer niet dieper dā dyp vadem met halve bloet / maer bupten die tweede en die derde tonne ist over al black / wijt ende breet / te weten vier ofte vyf vadem / nae dat ghetp is. Ick bent selfs in ghecomen int jaer 1587. int beghinsel van September / ende hebbe daer wel acht op ghenomen. Daer dat ick geen mentie en make van die andere gasten / dat is wt oorsaecke dat ick niet en hoorde dat pement die gebruikt

ghelijck als is het oude Kamsdiep ende westergat/ die welcke by myn-
nen tyden schoone gaten gheweest zijn: maer zijn dese naeste thien oft
twaelf jaren binnen al toe gheloopen met drooghe sanden / ende daer
is nu onlancks een gat door 't alder droochste van Dieterlant ghebro-
ken / ontrent oost ten zuyden in streckende / maer soo haest als daer ee-
nighe mercken / capen ende tonnen van gheweest zijn / ist weder ver-
gaen: Alsoo datter noch wel zijn eenighe stiencken ende andere gaten
die diep ghenoech zijn om een schip in te brenghen / dan zijn seer peri-
culeus / alsoo dat die Loots luden op der Schellingh selfs geen moet-
en hebben / maer brenghen die Schepen die wat groot zijn int noor-
der gat vant Vlie oft Stortemelck / al hoe wel dat die capen op der
Schellingh noch staen opt westergat / ende mede op Vlielandt als die
van ons pleghen te staen / maer dat is om die buytenste punten ende
hoercken vande sanden te schouwen.

Item als Texel oost ten noorden, ende Huyfduynen oost zuydt oost van u is, so zijn dese landen aldus ghedaen,
ende die toornen staen in deser manieren.

Capittel vii.

Beschryvinghe van die ander Zee-gaten ende Canalen van West-
 Vrieslandt, ende hoemen die Maersdiep sal weten
 uyt ende in te seylen.

Ist dat ghy by Terel tlandt diep wilt in seplen / soo loopt Terel
laen op 4. badem / ende seylt tusschen die voer strandt / ende die droo-
ghe haecken in / al by de strant van Terel langs / so lange tot dat die 2.
capen op een handt byet lengde aen malcanderen comen / ende seylt
also over die Lanen / ghy en sult in dit gat oft over die Lanen niet
minder binden dan dry badem waters alst yet ghebloept is / ende als
ghy diep water crucht / so seylt opwaerts nae Coopvaerders Ree toe.
Om dat Spaengiaerts gat in te seplen en te vacen / comende van

by westen / soo comt dat landt niet naerder dan 15. badem/ want het
is dicht aen die kepers plate 11. badem diep / maer als die capen op
Huynduppen een spaeck langhtie door malsanderen staen / soo gaet
oost zuydt oost in / nae dat ghy die wint ofte stroom hebt / ende hout
die capen alsoo staende / tot dat ghy binnen die drooghe haecken zijt/
maer wilt ghy niet een voorvloet ende zuyt westen wint dat Spaen-
glacerts gat in seplen / soo set die capen als vooren verhaelt is / die
cleijnste by zuyden die langhste / ende houtse alsoo staende tot binnen
toe / ghy seple dan t'gat recht in / ende streckt meest oost zuydt oost/
ende zuydt oost ten oosten in. Ofte wilt ghy andersins dat Spaen-
glacerts gat in seplen / comende van by oosten / soo set die capen op
Huynduppen een windt boom lenghde verschryden soo sullense ont-
rent oost zuydt oost / ende zuydt oost / en oosten van u wesen / ende als
ghy zijt

ghy zijt binnen die **Wetter hoeck** de welke ghenoeemt wort die **Tozt hoeck** van die **Noorder haecken** / so meucht ghy die wel looden: want van bukten aen zijns seer schoz / ende op 11. ofte 12. badem / en zijt ghy gheen klupt worp van het drooghe / daerom wacht u wel met contrarie tye ofte wint op dese gaten te comen / maer een schip van ses ellen mach met leech water wel over die **keplers plate** / maer cabelt u stroomen wel want die boorzvloet valt tot over het halve ghetje om die **Noort** / ende die **Hane** moet al aent west zytwest wesen / aler t' **Spaengiaerts gat** beghint in te vallen. Een oost ende weste mane maecht in dese gaten hooch water / ghy hebt int **Spaengiaerts gat** niet min dan vier badem waters alst pet ghebloeyt is. Om t'gat van **Capen tozen** oft die **door** Lop in te seplen / die moet men byrans op een plaetse in seplen / maer ten is niet goet voor schepen die diep gaen / daer placht een **Cape** op te staen / men hielt die een wintboom lengte by westen die tozen van **S. Jan** / oft **Wammes** / somen se noemt: maer het is nu seer verloopen / alsoo datter gheen acht en wordt ghenomen op dese gaten / men can daer oock niet seckers van schryven / dan die verlegghen is / mach die wt noot ghebruicken / het streck meest noort noort oost / ende noorden ten oosten in: Die **cape** staet noch alsoomen hem plach te ghebruicken / dan die hier verlekert wil wesen neme e' **Lootsman** / ende salt noch quaet ghenoech hebben met schepen die wat diep gaen / maer die **Sleynck** oft **Ebbe** gat is beter: men sette die clejne **cape** over die tozen van t' **Wammes** / daer vintmen die **tonne**: somtijts ligghen daer twee tonnen int gat. Als ghy by die **tonne** zijt / soo gaet noordtoost ten noorden aen / tot dat die tozen een wint boom lenghte benoorde die **caep** is / gaet dan noordtoost in / tot dat ghy diep water crijcht / ende dat die **capen** op **Huysduynen** door malcanderen staen / gaet alsdan na **Huysduynen** toe / op een **cabel** lenghte daer a' langs / tot verby **nieuwediep**. T' **Zuyder gat** is eertijts mede een goet gat gheweest / dan is nu al wat verloopen / men leydet langhes die voet strandt van **Huysduynen** in / soo dat het tozenken van die **Grest** op **Texel** comt in t' **slach** vander zee / tegghens die strandt van **Huysduynen** / dit is een langhs merck om t' **zuyder gat** wt ende in te seplen. Als die **capen** op een **spaeck** lengde aen malcanderen comen / daer ist **drooghe** / te weten / twee badem met leech water / het is een **plomp gat** om

upt ofte in te seplen: maer ten is niet goet voor groote schepen. Dese landen zijn seer schoz / men machse by nachte niet naeder comen dan 12. oft 13. badem / alsoo ooc op t' **Vlie**. Een ooste ende weste **Hane** maect in dese gaten hoogh water: maer een oost zydt ooste **Han** op **Coop** vaerders ree. Op **Wieringher** **black** maect een zydt oost en noord: weste **Hane** hooch water.

Item die **loopinghen** ende **draepinghen** van die **stroomen** in dese gaten / die boorzvloet met die **achter ebbe** vallen t'zeerwaerts henen na de **keplers plate** toe / om die **noordt** oft **westelycker**: wederomme die **achtervloet** met die **boor ebbe** **zuyderwaerts** oft wel soo **oostelijck** / **somma** die **stroomen** vallen al meest **dweers** over die gaten / want die **vloet** valt **noordt** **noordt** **oost** over die **haecken** / maer alst **half getje** is / valt zy bymen die **landen** **noort** **oost** in / **Inghelijcks** oock int **noordt** **gat** van t' **Vlie** / daer en gaet gheen vloet in / oft die 3. **quartieren** zijn wel **verlopen** / want een **boor ebbe** maect een **achter vloet** / tusschen die **Wier** **tonne** / ende die **tonne** op den **Bos** int **Vlie**.

Capittel v i i i.

Om van Amsterdam te seylen nae't val van **Vrick** ende voort tot **Texel** ofte **Vlielandt**.

MEn seylet van Amsterdam nae t' **poort** midts waters / maer om van t' **poort** over **Pamphors** te seplen hout **Barckerkerck** bukten aen t' landt van **Wdam** / ghenoeemt **Schjteldoecks haven** / soo langhe tot dat dien tozen van **Zuyder-won** comt hoorby **Kunninger** buert hupsen / de welke staen halfwegghen **Schjteldoecks** **haven** en **Durgerdam** / dan gaet **landelijck** **oost** / tot dat die **nieuwe kercke** comt ontrent **Durgerdam** / ende hout die soo staende / tot dat die **kerck** van **Wesip** is verby dat **huys** te **Huyen** / soo dat die **kercke** te **Wesip** / **Wurden** naeder staet dan t' **huys** / houdt **Wesip** alsoo staende tot dat **Edammer kercke** comt bukten **marcken** / in dese vaerwech hebt ghy het diepste water. Als **Wonickedam** comt ontrent aen t' west eynde van **Schjteldoecks** **haven** ende **Wesip** comt tusschen **Huyden** ende het **huys** / soo ismen neffens **Huyder landt** / **Huygher stede** binnen **Amsterdam** / plach een goet **Langhs merck** te wesen v' in t' landt van

van Hupden. Om recht langhs die droochte van Pampoes te seplen / soo hout Diemer toren over oft ontrent die hoek van Tpoort / so langhe als ghy Tpoort sien mencht / dat is een recht langhs merck om over Pampoes te seplen. Als ghy zyt aen het oost eynde vande mercken / soo gaet noordtoost aen nae't val van Dyck toe: Maer als ghy ontrent vier mylen gheseylt hebt / soo ontmoet u een sandt dat streckt zuydt west ende noordt oost / ende is ghenaeemt die hout Ribbe / het en is niet dieper dan t'Blacke van Wieringhen oft Driessant / ende men is niet eer om Enchuyser sandt / dan als die kercke van Dyck comt bezuyden die huylen die op Dyck staen / oft alst d'oude kerck-hoff comt midden in die buert huylen / seylt dan noordt west ten westen aen / tot dat Bedenblich comt aen den hoek vande Ven / oft huyten aen dien hoek / Alsdan soo seylet west noordt west tot die tonne op die Hofstede. Tusschen die Hofstede ende Dyck leyt een plaetken van hart sandt / daer is ontrent acht ellen waters / maer by oosten ist dieper. Het loopt om oost nae't eynde van Enchuyser sandt toe. Als Enchuyser zuydtwest van u is / soo ismen op het plaetken by westen om / wordt het Cartegat ghenoeemt / het is eerder om Enchuyser sandt te seplen door tleyne schepen / de mercken vande tonne op die Hofstede ende Creupels sandt / is als hem aen Grootebroecker toren / dese twee tonnen ligghen elck op d'n vadem / den eenen aen die oost wal d'ander op de steert van de Creupel. Die Kil of e i Waerwater is diep vijf vadem steek gront. Als Werns comt aen't zuyt eynde van't Clif / d'welcke oock heeft een scherp torencken / dan hebt ghy de lenghte van dese twee tonnen. Als die toren van Bedenblich comt by noorden thins te Bedenblich / so zyt ghy Creupels sandt ghepasseert / Gaet dan noordtwest ende noordtwest ten noorden aen / nae die tot op de Kreijl: het recht vaerwater is hier diep vijf vadem schaers. Maer als ghy teghens die Kreijl comt int wt ofte in seplen / soo leyt daer recht binnen die Creijl aen die noordt wal een hart landt ofte plate / ghenoemt die zuydt Creijl / die haer streckt langhs Keers nae die tonne op de Hofstede / ende is by noorden d'n vadem diep steek gront / ende bezuyden ist diep vier vadem ende een half / die mercken van dese plate is Wines / een plomp torencken / ende comt over een lanck landt hays / dat bezuyde i tclif van Staveren staet / dese plate

ofte zuydt Kreijlen is niet dieper dan 6. ellen waters / ende het recht vaerwater is teghens die ton op de Kreijl vier vadem ende een half. De mercken vanden Kreijl zijn dese / daer staet een wint meulen by westen Bedenblich / als Twisck een scherpen toren comt ouer desen meulen / ende dat plomp torencken comt aen zuydt eynde van't Clif van Staveren / dat zijn de mercken van die Creijl.

Voorts van die tonne op de Kreijl tot die tonne op de Driessche plate is de coers noorden ten oosten: ende Twisck comt dan recht by noorden Bedenblich te staen / houdt dien soo staende alsoo langhe ghy hem sien mencht. Noch leyt Monicker sandt tusschen die Kreijl ende die Driessche plate / aen die west zyde van't Vaerwater langhs recker. Maer almen noorden ten oosten gaet / machinen wt recht door seplen over die steert van Breesant nae die tonne / op d'west van Wozkum / door een schip dat niet diep en gaet: maer het recht vaerwater is dieper / als nu volcht. Die met diepgaende schepen wil ouer dat Driessche black seplen / die sette Pandraghen een plomp torencken by westen Wozkum staende / dat het torencken comt by westen die buert huylen / dat is een goet langhs merck van die tonne op de Driessche plate. Ist dat ghy een diepgaende schip hebt / soo loopt by oosten die plate om / ende gaet noordt noordtoost nae die tonne in de Bocht. Als ghy die lenghte van die tonne op de Driessche plate hebt / soo comt Werns ende Wines by oosten Staveren ouer een / ende Pandraghen comt dan by westen die buert huylen / ende is een goet langes merck / als vooren verclaert is. Maer als Pandraghen comt ontrent midden die buert huylen / ende boorzwolde / dat clif comt door Staveren / daer ist diepste water opt blacke: ende als ghy dan wat noordelijcker gaet als noordt noordtoost / soo sult ghy recht op die tonne in die Bocht comen / maer loopt by westen om / ghy mencht die ton anders onderseplen / het is by oosten al black water: maer de langhs mercken van dese tonne / is als Pandraghen comt aen Boorzwolde / en is een toren die by westen Wozkum staet opt water / maer seylt dicht aen die tonne langhs om die steert van Breesant / die van die west wal comt aff schieten / om nu te weten het diepste water van't blacke / dat is als t'Nieuwelant / twelcke een scherpe toren is / staende by Wolsweert comt tusschen Boorzwolde ende t'voorn ende Dorp ofte buert

ofte Buert hupfen/ dan zijt ghy recht opt diepste van't black/ ende als die tonne in die Bocht op u zyde is/ soo gaet noorden ten weste wel soo westelijck nae die tonne west van Woerkum/ de welke licht op dese mercken: daer staet een scherp tozenken int landt: als dat comt over een Buert hupfen die by noorden huil open staen/ daer op leyt dese tonne aen die oost wal op acht ellen met leech water/ men machse mede onderseplen/ ende het rechte diep is daer by badem.

Van daer tot die tonne op Idelhoeck is die coers noorde/ die mercken zijn dese: Daer staet een scherp tozenke/ als dat comt int binnenste glop van't langhe Dorp/ soo hebt ghy die tonne op Idel hoeck/ die machmen onderseplen/ als men wt wil wesen lants die oost wal/ en comen by de middelgront weder in de Oliestroom: die mercken van die tonne op Idel hoeck zijn/ als die scherpe tozen van Pingum comt over die plompe tozen van Coznwaert/ die op de water cant staet/ ofte als die molen van Staveren/ staet tusschen die stadt ende dat Blockhuys van Staveren/ dit zijn al goede langhs mercken van die tonne op Idelhoeck: Van Idelhoeck tot die middelgront/ is de coers noorden/ ende leyt op dese mercken: als de twee scherpe tozenen ontrent noorde oost van u over een comen/ ende zijn genoemt Arnum ende Pingum/ dit is een dweers merck van die middelgront: die langhs mercken zijn/ als Kunswaert comt achter die kerck vā Surich/ de welke staet ontrent noorde oost ten noorden van u op een wechoeck/ oft als Winnaeldum comt aen het oost eynde van Haerlinghen/ dat is een goet langhs merck van de tonne in die middelgront: die middelgront is seuen badem diep. Ende west zyde van't vaerwater en machmen niet onderseplen tot die Hunnicke sloot toe/ maer men machse looden op byp ofte vier badem. Vanden middelgront tot Swaenbalch noorde west/ men machse onderseplen als men wtwaerts wil: die mercken zijn als Bollweert comt over een cleijn huijsken dat by zypden Coznwaert staet/ dit is een dweers merck van die tonne op Swaenbalch: maer van daer tot die tonne op Schuytelandt/ is de coers noort west/ ofte noordwest ten noorden/ nae dat die wint ende stroom is: de mercken vande ton op Schuytelandt zijn/ als Winnaeldum comt over het hooghe ofte Blockhuys van Harlinghen/ soo hebt ghy de lenghte van dese tonne/ ende leyt aen de noordwal op vier badem

waters/ men machse onderseplen als men upt wilt: van daer tot Caeshoeck/ is de coers west noorde west. Om te weten op wat mercken men langhs dit reck seplen mach/ beghinnende by noorden de tonne op Swaenbalch/ zijn dese: Ghy liet Hackum ontrent zuyde oost van u/ ende leyt op die water cant/ daer staet een molen by zypden met een plomp tozentken: Als Pandraghen comt tusschen die plomp tozentken/ ende Hackum int midden tusschen beyden/ soo en sult ghy noch oost noch west landt beseplen/ ende sult by van die steert vanden Doovebalch zijn/ die meucht ghy onderseplen als ghy innewaerts wilt wesen/ het is daer black water. Alsoo oock die middelgront machmen onderseplen aen beyde zyden als men in wil wesen. Ende tusschen die Doovebalch ende die Middelgront aen die westwal/ ist goet setten als men in ofte wt wil wesen/ het is daer black water/ ende daer gaet weynich stroom. Als ghy langs dit reck seple/ soo houdt Pandraghen/ als booren verclaert is/ so lange als ghy dat sien meucht: comt Pandraghen dat plomp tozenken naest/ soo zijt ghy dat westlandt te nae: comt Pandraghen Hackum naest/ so zijt ghy dat oostlandt te nae: maer houdet tusschen beyden/ als booren/ so en meucht ghy gheen sanden beseplen. Nu is de coers van Schuytelandt tot Caeshoeck west noort west/ ende oost zuyde oost/ ghy meucht hier somtijts wel wat hooger ofte leegher gaen/ nae dat die wint ofte stroom is/ want in dit reck gaen maer halve ghetpen recht lanx het diep: die ghetpen draepen hier niet die Maen omme/ ende als Francicker tozen comt in die haven van Harlinghen/ soo hebt ghy die lengde van die tonne op Caeshoeck/ het is hier diep in dit reck elft badem: aen die west zyde gaet dat oude Vlie in/ hem streckende nae die tonne op die Resse/ na de Marsdieps stroomen toe/ ende die voerbloet valt seer stijf dit gat in.

Voorts van Caeshoeck tot Wolfshoeck/ is de coers noorde noorde west/ ende ghy meucht het oost landt tusschen dese twee tonnen wel looden/ ende soo nae aen seplen als ghy wilt: maer als ghy comt om die ton op Wolfshoeck/ soo wacht u wel met een voer Ebbe voer Schieringhshals/ want die valt daer seer stijf op/ ende die voer bloet ter contrarie stijf ouer dat Inschot in/ welke by noorden die tonne van Wolfshoeck in gaet op neghen ende thien badem/ want dat

Inschot is wit ende breed / men moet hem wel wachten als men inne-
waerts wil wesen / oock voor Schieringhs hals / welckmen int inco-
men mach onderseplen / ende is een steert die vande westwal comt af
schieten. Maer tusschen Schieringhs hals ende Langheslandt / is die
beste Keede op die gheheele Vlie stroomen / men loopt aen die west-
wal / het is daer black water / men leyt wt den stroom / de coers is
van Wolkshoek tot Schietinghs hals noordt west / nae dat die wint
oft stroom is / ende het vaerwater is daer diep elf ofte twaelf badem /
ende op die steert van Schieringhs hals leyt ghemeinliken een wit-
te tonne / oft daer staet een baecken. Van daer tot Langherlandt / is
de coers noordt west ten noorden wel so westelijck / ende zuydt oost ten
zuyden wel soo oostelijck / men mach die tonne van Langherlandt
van buypen in onderseplen: het rechte diep is daer 5 badem en 5 va-
dem en een half. Van Langerlant tot die Municke floot / is dat coers
noordt noordt west / al waer de Keede is voor schepen die oostwaerts
willen wesen. De langs mercken van dit reek zijn / als die twee capen
op't oostepnde van Vlielandt over een comen / soo en sult ghy gheen
landen beseplen / noch oost noch westwal / tot Schieringhs hals toe /
in't uyt noch in seplen: maer on: Schieringhs hals comende / soudese
u int Inschot leyden / ghy moese daer verlaten. Dat gheheele coers
is daer int op oft af seplen / noordt west ten noorden ende zuyt oost ten
zuyden. Aengaende die steert van Langheslandt / die teghen Boots-
horn ouer leyt / daer by men in die nieuwe Jetting seylt / die machmen
van buypen in onderseplen op vijf badem: maer als ghy van buypen
in comt / soo laet die molen die op't oost epnde van Vlielandt staet niet
comen by zuyden die binneste cape van Vlielandt / soo en meucht ghy
die steert van Langherlandt niet onderseplen.

Indien pemandt begeerde van Municke floot te seplen na Hobbe-
slandt / die moet den stroom wel cabelen: hy en come die westwal niet
naerder / dan dat hy die molen mach vry sien / van die binnenste leden
ofte dupnen op het oost epnde van Vlielandt liggheende / dan en sal hy
die westwal niet beseplen / hy is nochtans seer black. Die mercke van
Hobbeslant zijn / als die toren van Horen op der Schellingh comt by
zuyde Zecriper huysen / ende als die swarte Rollen ofte dupnen buy-
ten Vlielandt comen onder die leden ofte witte dupnen: soo leyt daer

de tonne op de steert van Hobbeslandt / men mach die onderseplen van
buyten in comende.

Capittel 1x.

Hoemen van Enckhuysen naer Texsel moet seylen.

Nu van't zuyder gat tot Enchuyfen / nae't west epnde van Hec-
ken / is de coers zuydt zuydt west vier mylen: van daer nae't oost
epnde van Harcken / is de coers zuyden ten westen vier mylen.

Maer by zuyden dat zuyder gat van Enchuyfen / tusschen Leek
ende Broecker haven / leyt een hart sant / ghenaeint die Trindel / daer
en is maer twee voeten waters met leech water. Tusschen den dijk
ende dit sandt is vijf voeten waters.

Als nu die Wierdijck van Wypdenes comt by zuyden aen Lecker
dijk / so sinnen bezuyden dat sant.

Maer dat zuydergat streckt al meest noorden in. Als ghy nu van
Harcken aff comt / ende comt soo verre binnen Leek / dat Broeck by
noorden de water molens is / so zijt ghy dat noot epnt van die Trin-
del ghepasseert / dan meucht ghy dat west landt wel kielen.

Om nu 't zuyder gat recht in te seplen / soo houdt de wester toren
ouer die tonne met de mast die op den dijk staet / oft ouer die nieuwe
kete met die beteyde deuren also ouer een staende / tot dat ghy aenden
dijk comt: dan by den dijk langhs tot die Keede voor Enchuyfen.
In't zuyder gat / hebt ghy acht voeten waters / ende die Keede voor
Enchuyfen is diep dyp badem ende een voet het leechste water.

Maer om dat noordergat uyt te seplen / soo loopt vande Keede nae
thaccken noorden ten oosten / soo sult ghy vinden die inner tonne /
ende leyt op dese mercken: te weten / als 't groote Broeck comt aen
dat Landthuyt dat in die bucht vanden dijk staet / ende dat toren-
ken van Stadthuyt comt op een handtsparck leghde aen die ooster
ghebel van't groote huys dat op die Breestraet staet. Van die inner
ton tot die middel tonne / is die coers noorden ten westen / ende leyt
op dese mercken: als 't selbe Landthuyt comt ouer Boeberarspel / dat
torenken ende gebel van't groote huys machmen dan effen door sien.
Van die middel tot die noorder tonne in Hillegat / is de coers noor-
den ten

den ten westen / ende leyt op dese mercken: Als Broeck comt ouer een leegh Landhuys dat staet by noorden den hooghen Hopbergh die op den dyck staet: daer staet oock een hoogh smal huys midden in die Stadt: als de zuyder toren comt recht by oosten dit huys / daermen effen daer door sien mach / dat zijn de mercken van Hillegat. Van daer nae Creupelsant noordt noordt west / ende noorden ten westen / nae dat die wint of: e stroom is.

Voozts om van die tonne op de Creupel te seplen / nae die zuyder tonne op Wieringher black / is de coers noordt west / ende noordt west ten westen / tot het baken op die Creupel toe. Als Luicke broeck / een plomp torenken / staende by westen Grootbroeck comt aen hem / soo hebt ghy die lenghde vanden baecken op Creupelsant. Van daer nae de zuyder tonne op Wieringher black / is de coers noordt west ten westen / ende west noordt west / nae dat de wint ofte stroom is. De mercken van die zuyder tonne op't valck / zijn als 't Wisk / een scherpen toren by westen Wedemblick / comt over een plomp torenke staende aen die noorderdyck ghenaeint Almerdorp / dit is een dweers merck: De langs mercken zijn / als Grootbroeck comt tusschē twee Hopbergen / staende by oosten die water molens / die by Werwerts hooff staen / en dat Westerlander toren / comt aen die huyzen vā Cleverstede / d'welck zijn d'yn ofte vier huyzen die op het westeynde van Wieringen staen. Daer comt oock een huys met een bergh over die oostersehe toren op Wieringhen / dat is een langhs merck / daer op leyt die tonne op acht ellen oft een wepnich min. Als ghy zijt by die eerste tonne opt blacke / so gaet eerst e wepnich noordt west ten haluen de tweede tonne / en dan wat westelijker omme die steert vande plate die midden op Wieringher black leyt / ende dan altemets noordt west / tot dat ghy by die tweede tonne zijt / de welke leyt op dese mercken: Als die Cozen molen comt aen den oever van Wieringen. En recht by westen die tweede tonne leyt een sant / genoemt die Zeuge / daer staet een baekē op / en leyt aen die west zyde van't black / en is aen die oost zyde seer schor. Daer als ghy die middel ton voozby zijt / soo gaet noordt noordt west aen tot die noorder tonne op't blacke / dan comt die oostersehe toren / die nu plomp is over een aff gebroken kercke. Dit plochten beyde schepe torens te wesen / ende quamen aen malcanderen: nu comt een cozen molen aē die

oostersehe toren op Wieringen / houdt al een coers tot voozby die tonne so lange dat die oostersehe plompe toren comt by noorden de Wierdyck vanden oever om Jaep vaers plate / die aen suerboort moet bliuen / te schouwen. Van seple noorden ende noorden ten westen / tot dat baecken op die Olieter dat op den hoek vanden Waer: staet / allinen dooz Wieringher balch seplet: maer hout de noorder tonne ontrent Wedemblick / soo langhe als ghyse sien meucht / ende gaet al noorden ten westen aen / tot dat ghy die tonne oft baken op die Nesse ghewaer wort: als ghy om die Nesse zijt / soo gaet altemet westelijker. Om nu die beste Keede / te weten / vooz Wieringher black / vooz een schip dat in comt ende moet lichten / die sette de Westelander kercke over die afgebroken kerck van Streu / daer is die beste Keede / ende daer pleghen twee scherpe torens over een te comen / maer zy zijn nu af gebroken. Van dat baecken op die Olieter tot die Nesse / is de coers noorden ten westen: ghy hebt daer een baecken aen die westwal / oft een witte tonne / ende aen die oost zyde een tonne vooz die balch / diemen onderseplen mach op vier ofte vyf vadem.

Ende als ghy't baecken op die Nesse hebt / soo gaet altemet westelijker / te weten noordt west / tot het baecken op Voghelsant. Ghy meucht die westwal looden op ses ofte seven vadem. Die mercken van dit reck zijn / als die platte kerck van die Koghe opt noordt eynde van Ceeckel / comt over 'twesteynde van een Buert huyzen van Oosterent / en daer comt een molen te staen op't oosteynde vane Dorp van Oostereynt / dan hebt ghy die lenghte vane baecken op Voghelsant / ende als die platte kerck comt aen die molen / soo hebt ghy die oostwal: dit zijn langhs merckē van dit reck / allinen opseplet / so langhe allinense sien mach.

Als ghy om Voghelsant zijt / soo sult ghy sien een groot lanck Landhuys by zuyden de Geest int leeghe / houd d'n scherpen toren vanden Horn over dit Landhuys / tot dat ghy zijt vooz Terel op de Coopbaerders Keede / ende settet waer dat u goet dunckt. Vooz Oosterent ist best vooz cleyne schepen / want het is daer black ende daer gaet wepnich bloets.

Wilt ghy van Huysdunnen op Coopbaerders Keede wesen / soo gaet van't nieuwe diep noordt oost aen / soo sult ghy gheen van beyde landen

landen beseylen: die landen sijn schoore aen beyde zyden / maer als Oostereynder kercke comt ober een groot hooch Landhuys staende op die west zyde van die kerck / soo meucht ghy aen't Gheestant niet misdoen. Ist dat ghy in wilt boort blacke om te lichten / soo set den toren vanden Horen ober die hupsen onder die Gheest / ende hout die

so staende / tot dat die kerck vanden Kooch comt op die west zyde vatt die oostereynder molen: houdt die alsoo staende / soo langhe dat ghy sien meucht / soo comt dan die watermolen ende cozenmolen op Wieringhen ober een. Het rechte diep is hier seuen vadem waters.

Aldus ist landt ghedaen tusschen Huijsduynen ende Egmont ofte Wijck op zee, twee mylen van landt zijnde, ende daer by langhs seylende.

CAPITTEL X.

Beschryvinghe van West-Vriesslandt ende Hollandt, te weten: hoemen de selve landen sal kennen, ende wat op de voorz. landen meest kenbaer is, ende eerst van Huijsduynen.

Die haecken van Tersel ende die Wale / liggghen van malcanderen zuydt zuydt west wel soo zuydelijck / ende oost noordt oost wel soo noordelijck / ontrent achthien mylen. Te Huijsduynen ist hooghe Duyn ontrent die kercke als die zuydt oost van u is / so comt die kercke oft torenken bukten den duyn / daer staen twee capen op het oost eynde / ende daer leyt een weynich duyns op den oost hoeck / genaemt die Helder: maer tusschen die Helder ende die kercke oft hooge duyn / is een groot stuck weechs niet dan bloote strant: maer als de kercke achter de Kijckduyn is / soo en lietmen se niet / ende die Duynen gaen van die Kijckduyn ofte Gaepduyn nae die zuydt toe / schuijft neder: maer 'zijn heubelachtighe duynen / ende wordt oock int eynde een bloote strandt / maer men liet een huys binnen die duyn / dat binnen op't nieuwe diep staet / gheenaemt die Hilpgardt: als men dat ghewaer wordt is men bukten dat zuyder gat.

Nu van die zuyder haecken tot Petten ist dyp mylen / zuyden ten westen. Voort tot Camperduyn ist een miyl / ende Camperduyn is seer kenbaer: want het zuyderste deel is grauwt met helm bewassen /

ende 'moordt eynde is een schoore witte blencke / ende gaet schuijft neder. Petten is een klein torenken / ende men liet noch ontrent Petten twee scherpe torens int Noorderlandt. Van Camperduyn tot Wijck op Zee / heeft het landt een weynich bochts / ende strecket aldaer eerst zuyden / alremer wat westelijcken. Tegghens Wijck op Zee / zuyden ten westen / ende loopt alsoo bycans al tot Schevelingen zuyden ten westen / ende dan zuydt zuyt west / en zuydt west ten westen / tot die Wale toe. Nu van Camperduyn tot Egmont op zee / twelck eenen plompen toren is / ende staet als een seisl inden duyn / als men upt den westen comt / soo is zy seer kenbaer / want een Walle-scheut daer van zuydt oost aff / staet die Abbye van Egmont binnen / ende heeft twee scherpe torens op een muur staende vatt Clooster dat gedestruert is / ende is twee mylen van Petten: maer Egmont is twee mylen van Wijck op Zee / ende Wijck op Zee / is een plompen toren: men liet by oosten Wijck op Zee noch twee ofte dyp torens / vanden welke die eene plompachtich is / gheenaemt Beberwijck / die is wat dick ende hooch: van daer tot Santvoort is twee groote mylen: by noorden Santvoort leyt eenen hooghen witten duyn / daer lietmen Haerlem ober / ende is een groote cruys kerck met een toren opt midden / ende Santvoort is een scherpe toren / men liet die vierboet daer by westen staen int swarte duyn. Van Santvoort tot Noordwijck ist twee groote mylen / ende heeft altyt een plompen toren ghehad / men liet die vier

die vierboet daer recht beneben: van daer tot Catwijck ist een mijs/ ende plocht mede een scherpen toren te wesen/maer zy is af/ende aen die west zyde staet een hooge vierboet/also datmen die wel voor dien toren mach aensien. By oosten noortwijck sietmen Noortwijck binnen/ende by Catwijck sietmen Catwijck op den Rhijn binnen in t lant staen/en meer ander torens/als Walckenburgh en Rijnburgh: als men hende by t landt is/machmen dese wel sien.

Au van Catwijck tot Schevelinghen zijn drie clepne ofte twee groote mylen / die choor van Schevelingher kercke is wat hogher

dan die kercke inde maniere van die Haeghsche kercke / die ontrent een clepne myle van daer te landtwaerts in staet / ende men machse hopen alle landen sien. Van Schevelinghen tot der Heyde ist twee mylen / ende van daer tot Gravesant ofte die noordt cant van die Maese een mijs. Der Heyde is een dorp sonder toren / ende daer recht binnen duijn staet eenen plompen toren / Denfoort oft Donster ghe-naemt. Ende Gravesant is een hooge scherpe toren/ende is seer ken-nelick als men op die Maese comt. Den Briel is een plompe toren ende staet by zyden die Maese.

Aldus is Hollandt ghedaen, als men die Maese wt seylt, een groote mijs van landt comende, ende daer dan by langhs seylende.

Capittel xi.

Om in die Maese te seylen.

Als ghy die Maese in seylen wilt / soo settet die capen ouer een/ dan sullen die ontrent oost ten zyden / ende oost zuyt oost van u staen/ende ghy sult dan binden die upterste tonne / ende den Briel sal dan van u wesen oost zuydt oost: maer den toren van Gravesant sal by die wter tonne van u wesen noordt oost ten oosten. Het gat breckt in tot die tweede tonne oost zuydt oost / ende oost ten zyden: Goeree sal comen int stach vander Zee van t landt vanden Briele. Van daer tot die derde tonne / is de coers oost/ende oost ten zyden/ daer comt die toren van Goeree in die duynen van t lant van Voer. Van daer tot die vierde / vijffde ende seste tonne / is de coers al oost/ en die plompen toren van Vlaerdingen/ comt dan ouer die Schans van Maeslands slups: dat is een recht langhs merck / om dit reek van die Maese langhs in te seylen/ somtijts ligghe daer ses tonnen somtijts seuen. Als men binnen die tonne op den Dolder is/ so gaet oost ten zyden tot die Hesse / ende om die Hesse zyde / so seylt nae

t'hoofte vanden Briel toe/ende settet daer voor t'hoofte. Als ghy comt by die tweede tonne in de Maese / daer ist drooch water / te weten twee baden met leech water/ende Goeree comt dan int stach vander zee/van t landt van Voeren.

Maer om t'noorder gat van die Maese in te seylen comende wt die noort/so seyle by die voerstrant om op vier baden / ofte so drooch als ghy wilt/tot dat den toren te Liere staende by Maeslups / come in een leeghte vanden duijn by oosten Gravesant: als dese mercken also staen/so gaet oost noort oost in/nae die strant van Hollandt toe/so meucht ghy aen die blencken niet misdoen/het is een steert sanes die van Hollandt af comt schieten. Het is buyten int gat diep twee baden/ende een half met leech water/ende als ghy dat riff ofte steertke ghesien zijt / soo meucht ghy by die voerstrant van Gravesant in looden/ tot dat ghy comt teghens Hynskens hoeck oft die Hesse/ daer meucht ghy ouerslaen nae den hoeck toe daer die cape op staet/ende seylen daer by langhs nae t'hoofte vanden Briel toe/ als voeren verclaert is.

CAPITTEL XII.

Om't gat van Goeree in te seylen.

Om dat gat van Goeree in te seylen / comende wt den westen / so set die Vierboet by oosten oft by noorden den toren van Goeree / en loopt so aen die strandt op vijf vadem / tot dat ghy voorby die vierboet zyt: wickt dan wat af om die steert die daer vanden hoek van't landt af loopt / leydert daer by in / so sult ghy sien op t landt van Gelskens plate een molen met een groot lanchuis: hout die ober een / tot dat ghy tot Goeree voor die haven comt.

Maer wilt ghy dat gat van Goeree in seylen comende wt den noorden ofte noordoosten / so loopt so langhe om west / tot dat die vierboet comt by noorden den toren van Goeree / houdt die alsoo staende tot dat ghy aen die strandt comt op vijf vadem: maer op de drumpel van't gat sult ghy droogher water hebben / te weten drie vadem ende een halff met leegh water: dan naet landt van Goeree toe / wordt we-

der vijf vadem diep: dan by die voetstrandt in / tot om den hoek van't landt / so sult ghy sien een molen met een lanck landchuis naest die kercke met den scherpen toren. Als die molen comt een spaeck lenghe by noorden dat huys / so loopt ghy t beste van't diep in tot voor by Goeree op ses ofte seven vadem. Wilt ghy nu op een ander maniere t gat van Goeree in seylen / so settet den toren van Goeree oost zundt oost van u / ende seylet alsoo op die voetstrandt aen op vijf ofte vijf vadem ende een halff ende loopt alsoo by die voetstrandt in / en wickt daer niet affmaer schouwt den hoek van't landt / want ghy en sult niet in hebben dan vijf vadem waters: ende als die molen comt een spaeck lenghe by noorden dat lanchuis dat by die kercke staet / hout die soo staende tot voor by Goeree / ende settet aldaer voor die haven op ses ofte seven vadem: maer weest wel voordacht / want daer gaet een gheweldighe stroom. Dit heb ick wel versocht int jaer vanden troubel.

't Landt van Vooren als men een mijl
buyten de Maese is.

De Goeree alst dweers van
u is een mijl.

Dat landt van Schouwen alst dweers
van u is twee mylen.

CAPITTEL XIII.

Om't gat van Brouwers-haven in te seylen.

Om't gat van Brouwers-haven in te seylen / soo settet die twee capen ober een / ende seylet so aen die voetstrandt van Schouwen so langhe als Oudorp / dat een scherpen toren is / opt zundt eynde van't landt comt over die toren van Goeree: verlaet dan die capen ende seylet op die torenen van Goeree / so langhe tot dat die binnenste cape comt aen den binnen cant vanden witten duyn / ofte t wicrelanck landt / verlaet dan haestich die twee torens ende seylet op't landt van Schouwen aen / ende dicht by't landt van Schouwen langhs / want

daer comt een schorre ofte steert lants van't landt van Goeree af schieten: andersins soude u die bloet daer achter trecken / indien ghy niet haestich op en sloecht naet landt van Schouwen toe. Als ghy die cape hebt aen't zundt eynde van dese witte blencke / loopt dan by't landt van Schouwen langhs tot voor die Haven / ende settet daer op seven oft acht vadem. Dit is also beseijt geweest van Adriaen Gerits van Enchuyssen / int jaer 1571.

NOTA.

Dit landt van Schouwen doet hem op aen drie ofte vier duynen. Die westersehe is die langhste ende hoogste / men siet sommighe torens op't landt / ende op't zundt eynde is een platte kercke / men kent het landt

het landt by de drie hooghe dunnen/ghenaemt die Wollesacken. Bupten Schouwen ligghen drie ofte vier bancken maer men mach daer wel ober: op die innerste is drie vadem waters met tleeghste water. Die Vangaert strect hem van't zuytwest eynde van Schouwen af/wel onderhalf mijl in Zee. Van't wterste eynt van die Vangaert ist zuyt zuyd west tot die Botkyl toe/men sal die dan niet mis seplen. Brouwersghauen heeft een spitsen toren. Het landt van Schouwen streckt hem oostelijcker als d'andere landen.

CAPITTEL XIII.

Om het Vere gat in te seylen.

Die dat Vere gat in seplen wilt/die come niet eer int gat/dan als die bloet half verlopen is/want daer en valt eer gheen bloet in/ende is niet een scherpen windt seer sorgghelijck. Die daer in wil seplen die wachte hem van die dwersse stroomen/ende seple op Bars hoeck aen/ende leydet daer by omme: want als ghy op die hoofden niet en seplet/so en mencht ghy gheen quaet doen: maer die wt moeten lauere bupten om Bars-hoeck/alsmen diep water crijcht moeten weder wenden om die Vangaert wille/want die is seer seozre. Die voerbloet ende achterebbe vallen naet landt van Schouwen toe/die Roompot in/voorby't Veregat.

Maer ist dat ghy wilt in't Veregat seplen/so settet Middelburgh by westen Oostcappel/dwelck is een scherpen toren naest de strandt staende/tot dat ghy vijf ofte ses vadem waters crijcht aent landt van Walcheren/want het is bupte blackop die steer van die Vangaert: maer seple by Zeelandt langhs/nae Baers hoeck toe oost ten noorden in/ghy sulc vinden die wterste tonne. Als die torenen van Cats ende Corrigien ouer een comen/dan hebt ghy Bars-hoeck op drie vadem/seple dan by den hoeck om/ende gaet zuyt oost ten ooste in/nader Vere toe/houdt dien toren van Sandwich ouer die binnen cant van Barshoeck/ende seple op ter Vere aen/want als ghy op die hoofden niet en seple/so en mencht ghy geen quaet doen: maer een geladen schip/en mach niet voer ter Vere comen: het moet bupten die galghe setten ende verwachten hoogh water/om voer ter Ve-

re te comen. Maer om te weten die mercken van Bars-hoeck/so brenghet den stompen toren van't verdroncken landt by zuyden den scherpen toren van Corrigien/en seple: so boven die derde tonne om: laet die aen stuer boort liggen/en seple also na den hoeck toe/daer by om seplende:want daer leyt een plate aen die noorzuyde/die mach mis looden op vier vadem. Als den toren van Sandwich comt binnen Baers-hoeck/so loopt by na den dijk toe:als ghy op die hoofde niet en seple/so en mencht ghy niet misdoen.

CAPITTEL XV.

Om die Botkyl in te seylen.

In Walcheren plaghen veel spitsche torenen te staen/maer zy zijn ru meet al aff. Het is een slicht landt om aen te sien: maer die in den Botkil wil seplen/die moet weten datter een landt dweers voer landt van Walcheren leyt/hem streckende tot aen die Botkil:ende is ghenaemt die kloet of e Steenbanck. als den toren van Middelburgh comt tusschen Domburgh ende Oostcappel/so sinnen aen het oosteynde van desen banck/en die dan het ontergat in wil moet Walcheren aen seplen/ende gaen dan zuydt zuydt west/of e zuydt west ten zuyden aen/by die voet krant van Walcheren tot dat Westcappel comt in die oostcant van die swerte valepe vanden dunnen: neemt dan den slach van't landt van Westcappel nae Blissingen toe/ende wilt ghy bupten die banck om nae die Botkyl/so seple soo lange om west/tot die Westcappel comt in die leege swerte vallene: oft houdt oest zuyt oost van u staende/tot dat die twee torens by oosten Westcappel staende/ouer een comen:hout dan den slach van't Oostlandt op vijf vadem. Als nu die twee voorsepde torens (te weten Oostcappel ende S. Achten oft Domburgh) een stuck door den anderen zijn/so crijcht ghy terstont dieper water/neghen of e eluen vadem: dan seple zuydt oost/ofte zuydt oost ten zuyden aen/langus die strandt nae Blissingen toe. Die witter Zee comt/ende wil die Botkil in seplen/die sette Middelburgh zuyt oost van hem of daer ontrent/ende houde dat soo staende tot dat Westcappel oest zuydt oost van u is:dan staet Westcappel in die swerte valepe van die dunnen:hout

nen: houdet soo staende tot dat Somburch comt voorby Oostcap-
plé/ dan zijt ghy door dat nauwe: loopt dan by de strandt van Wal-
cheren langs/ want daer leijt een banck hem streckende nae Vlissin-
ghen toe: maer als ghy voorby het oostersche hooft van Soutelan-
de zijt/ soo ismen dat sandt ghepasseert: dan machmen wel wat aff-
wijcken/ het en is niet al te wijt tusschen die banck ende die strandt
van Soutelande.

CAPITTEL XVI.

Om die Deurloey wt ende in te seylen.

Als ghy die Deurloey wt ofte inne wilt seylen/ ende u schip diep
gaet/ so sult ghy met een beorvloet seyle gaen/ om op het droo-
ghe te wesen al eert water gheheel af gevallen is. Ghy sult niet leech
water niet meer vinde dan drie baden schaers/ maer alst water wat
ghetwassen is/ so ist goet in te seylen. Om die Deurloey wt te sey-
len/ so seylet west ten noorden aen tot dat Westcapplen comt byuten
die hooghe duijn/ ende S. Annien byuten die Oostersche hoek vander
Sluys. Dese twee mercken moeten ghelyck door malcanderen co-
men/ ende dan zijt ghy recht midden in die Deurloey: seijt dan
west noort west in zee. Ende als Brugge comt aender Does/ oft die
twee torens over een zijn/ daer ist droochste/ ende geduert al wat lan-
ghe: maer als die Brugghelinghen door malcanderen comen/ dan

wordet altemet dieper: dan meught ghy die westergang wel kiezen.
Die van de hoofden af comt/ en vervalt op die Deurloey/ die seyle so
langhe om oost/ tot dat den toren van Vlissinghen oost ten zynen
van u comt te staen/ ende seylet dan recht op Vlissinghen aen al oost
zijt oost/ ofte oost ten zynen in. Ende als die Somburger torens
een spaeck lenghde verscheppen staen/ so zijt ghy wel te weghe/ seijt
al op Vlissinghen aen/ tot dat ghy binnen Soutelande zijt/ ende dan
meuche ghy Walcheren wel kiezen/ want het diep gaet dicht by
thooft van Vlissinghen langhs. Die mercken van die gronden van
west Capplé ofte die Kassen/ zijn als knock comt binnen den hoek
vant Swijn/ dan ismen recht neffens die Kassen. Als ghy die Deur-
loey inne comt en dat Sluys comt ouer de hoek van Calant/ so zijt
ghy in t gat vande Deurloey: maer oft ghy inde Wielinghe waert
ende wil det die Deurloey weder wt seylen: om dan in die Deurloey te
comen oft te seylen/ so loopt so langhe om die noort/ tot dat die Hys-
lighen door malcanderen comen: dit zijn die twee naeste torenen by
westen t Swijn: hout die also staende tot dat die Somburger torens
den malcanderen comen een wint boom langhte/ die oostersche by
noorden die westersche: seijt dan op die mercken van Somburch in
zee/ west noort west/ ende als die Brugghelinghen door malcanderen
staen/ gaet dan eerst west ten zynen/ ende daer na west zijt west nae
die hoofden/ ende sult op Doernen vervallen.

Die Deurloey wt seylende is Walcheren aldus: die
torenen verliestmen in t duijn.

Alsinen die Wielinghe wt seylet soo staen
die torenen in Vlaenderen aldus.

CAPITTEL XVII.

Om die Splete wt ende in te seylen.

Oft pemandt wt die Splete wilde in Zee seylen/ die sette den to-
ren van Vlissinghen oost ende wel soo noorzelijck van hem/ en

de neme den slach aende kaep barick (op die west zyde van dien) op
seuen ofte acht baden/ nae dat ghetpe is. Maer wil ghy die Sple-
te in seylen/ soo stelt die Molen van Blanckenbergh by westen die
vier boedt/ ende loopet soo nae den wal toe/ tot dat Hys comt in een
glop/

glop vande duynen die by westen Heps ligghen / ende als ghy dese mercken aldus hebt / soo seplet oost noozdroost in / soo en sult ghy dan aen die Enghelsche polder niet misdoen : dit gat is enghe ende wordt wepnich ghebruickt / daer is wel seuen badem waters : het is aen die polder seer schoz / ende die ander zyde is black / daer leyt een banck ghenaemt die Kane / ende leyt aen die zuydt zyde van die Dencloep / ende aen die noozdt zyde van die Splete : men macht oock wel wt en in laberen / maer het wort wepnich ghebruickt. Maer als ghy so verre in comt dat Heps comt om Lisweghen / so hout Catelpnen tozen aen die oostersche duynen van der Sluys / soo en condy aen die zuyt wal niet misdoen : ende 't zijn goede langs mercken / om die zuydt wal niet te beseplen / alshien dat gat wt wil seplen.

CAPITTEL XVIII.

Om die Wielinghe in te seylen, 'tvermaerste gat in gansch Nederlandt.

Als ghy die Wielinghe in seplen wilt / comende wt den westen / so set den tozen van Oostende / by westen die platte kerck die int oost eynde van Oostende staet / dan meucht ghy Vlaenderen wel aen seplen / op ses ofte seuen badem : maer daer schiet een blackheyt van Wenduynen aff / die moet ghy schouwen / ende gaen oost ten noorden / ende oost noozdroost in / tot dat Lisweghen comt binnen Blanckenberghe / ende dat het huis ter Does comt een schips lengde byzuyden Lisweghen / als dan zijt ghy in die mont van die Wielinghe : settet dan Westcappel aen het oosteynde vande kercke van Heps / soo zijt ghy wel te weghe. Gaet dan oost noozdt oost in / tot dat de vierboet van Blanckenberge comt aen het Haventozenken / ende die vierboet van Heps comt aende kercke van Heps / so en meucht ghy die polder niet beseplen. Maer als ghy die Wielinghe in comt / soo brenghet Haventozenken eerst aen die vierboet van Blanckenberghe / al eer de vierboet van Heps comt aen de kercke van Heps / soo meucht ghy op die polder niet seplen. Als dan den tozen van Middelburgh comt te staen een vaem by oosten / oft bezuyden den tozen van 't Stadthuys / so seple ghy dat beste diep vande Wielinghe in. Maer als ghy ontrent d' Enghelsche polder zijt / soo settet Haventozenken binnen die vierboet van

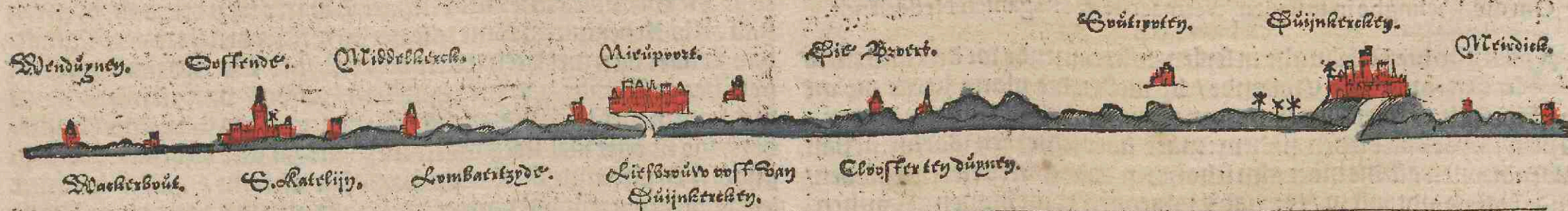
Blanckenberge / eer dat Heps comt aen die vierboet / anders sout ghy die Polder onderseplen. Als dese mercken ghelijck aen malcanderen comen / stelt dan dien tozen vant Stadthuys tot Middelburgh / by noorden den Abts tozen een halve badem / ende seple soo by nae Walcheren toe. Maer wilt ghy door 't blacke van de garen / so weet dat het oosteynde van dese droochte beghint / als Ardenburgh comt teghens het rupghe van Casant / ende streckt hem so verre tot dat knock comt door Westcappel / de welcke men die Hephlyghen noemt. Maer als die vierboet van Blanckenberghe comt over het raethuys aldaer / dan loopt ghy recht over die droochte. Ende als dat raethuys staet op een vierbaecks breedte by noorden den vierboet / so zijt ghy aen die noozdt cant van dese droochte. Ende als dat voorsepde raethuys comt een vierboets breedte by zuyden den vierboet / soo is men aenden zuydcant van 't blacke. Maer als Ardenburgh comt tusschen 't slot ter Sluys / ende S. Nicolaes kercke / so ist met leech water diep drie badem en een half. Als Ardenburgh comt te staen by westen den hoet van Casant / dan ist daer diep met leech water drie badem. Als Ardenburgh comt over het oost eynde van het rupch van Casant / daer ist diep ontrent vier badem met leech water. Alst haventozenken staet over die vierboet / soo ist daer met leech water diep ontrent vier badem. Als Waghenaer aen Heps / ende Westcappel aen knock comt / dan ist daer met leech water ontrent vijf badem diep / ende men is dan op die westcant van dese droochte.

Nu om die Wielinghe van buyten te vaten / soo set Westcappel by westen Heps / al eer dat Lisweghen aen 't huys ter Does comt. Als dan Blanckenbergh ende die vierboet ouer een comen / soo neemt den slach van Vlaenderen op ses badem. Ende wetet dat ghy niet en zijt binnen die polder / voor dat Wenduynen zuydt zuydt west van u is. Als dat stadthuys van Blanckenberghe comt op een vaem nae aen die vierboet van Blanckenberghe / houdt die dan so staende / tot dat ghy by voorsz by dat Zwin zijt. Als ghy dan die tozen van 't stadthuys tot Middelburgh liet staen een vaem by noorden die Abdye / hout die dan alsoo staende / tot dat ghy comt by Walcheren / oft ghy sout die Fransche polder beseplen / de welcke recht binnen die Enghelsche polder leyt aen die Vlaemsche zyde / ende wort ghemeenlyck ghenoemt dat

Wesant/ ende come van die westant bant Zwijn afghelopen/ ende light wel aen drie ofte vier sanden: men mach van buypen in onderseplen op seuen badem/ ende moeten alsdan aertelinghe wederom wt. Dit sant beghint al van Blancheberghe af en loopt tot aen't Zwijn toe. Maer als ghy nu dat vlacke van der Sluys voorby zyt/ so hout dat Gasthuys een weynich buypen die ghevanghen poorte van Vlissinghen/ so en meucht ghy aen Crakelant niet misdoen. Als ghy die polder gepasseert zyt/ ende ghy den toren van Middelburgh niet sien en mochte/ ende die Wynggheluyghen waren door malcanderen/ soo gaet by noord oost aen op een bloet/ tot dat die plompe toren van S. Lambert comt buypen Ardenburgh/ seylt dan oost noordt oost in/ nae

Walcheren toe. Om te schouwen dat plaetken dat tegens Vlissingen ouer leyt aen die Vlaesche ynde/ buypen Vlissinge: settet dan die toren een schips lengde by n. die gebange poorte/ so en condy niet misdoen. Daer leyt een droochte vā vijf badē voor de Wielinge genoemt die Tricx/ en leyt recht tusschen Wendupnen/ en Oostende: vele meymen dat het een sant is/ dat van die wal aff come ghelopen. Maer als die platte kercke comt by oostē aē't oostepnde/ so is inē daer binne: de stroomen ravelen daer seer op. En wilt ghy int Zwijn seylē/ so settet Ardenburgh op tē spaeck lēgde aē het casteel vā Sluys/ en S. Anne clooster ouer dat Schapestel/ dan zyt ghy op die Paerdemerck: laet dā alle die tonnē aen stuerboort/ en die bakē aē bagboort/ als ghy in wilt seplen.

Alsmen van Oostende binnen bancken door loopt naer Duynkercken toe, soo is Vlaenderen aldus ghedaen, dan die torenen zijn meest al af ghebroken.

CAPITTEL XIX.

Om die hauenen van Vlaenderen in te seyen.

Item wilt ghy int gat van Oostende seplen/ so set die nieuwe kerck by westen die oude kercke/ ende loopt so dichte by't wester hooft in: men sal weten dat het een rphauen is/ diemen met hooch water moet ghebruicken. Men sal die vierbakens ouer een honden/ oft een weynich verschepden/ datse zuydt oost ten zuyden van u staen/ ende loopt so recht daer op in. Met een schip dat niet diep en gaet machmen wel met halue bloet daer in seplen.

Nieupoort is mede een rphauen/ en valt met leech water drooch/ maer met een daghelijck ghetpe icker opt hoochste water/ twee badem

waters: met spring stroom by badem. Die achter bloet brenghet op dese cust het meeste water/ wilt ghy daer in seplen/ soo moet ghy machten totter halue bloet/ ende stellen die hoochste vierbakens een luttel by oosten die kleinste vierbaeckē/ ende seplet also in tot die Duynker toe. Als die Duynker onder is/ so hebt ghy waters ghenoech. Ist dat ghy by nachte comt/ so en vieren zy niet langer dan vā half bloet tot halff ebbe/ daer mach een ieder op passē: Maer anderhalf myl van Oostende/ leyt die Tricx/ een banc van 16. voeten waters/ als die oude kerck comt ouer die nieuwe kercks toren/ so zyt ghy op dese banc: Tusschen dese banck en dat hooft van Oostende leyt noch een banc van 3. vādē. Daer by westen liggen die bancken van Nieupoort/ en als de toren van Nieupoort comt ouer die oost ynde van't gat ofte hauen/ soo machmen

machmen die strant van Vlaenderen wel aen seplen: maer ghy moet noch al ouer banckē van 4. ofte 5. vadem/ maer die polders die by oosten tgaet van Nieuipoort ligghe zyt ghy dan ghenesen.

CAPITTEL XX.

Hoemen die hauen van Duinkercken in sal seplen, ende die gheleghentheyte der Vlaemscher bancken.

Tot Dupinkercken branden die vieren by nachte van halue bloet tot half ebbe/ ende niet langer. Wilt ghy in seplen/ so weet dat die leeghste vierbaken aldernaest aen't water staen: men hout die ouer een tot binnen die hoofden toe: schout den west wal/ en loopt dichtre by het ooster hooft in tot binnen die hauen. Een zuyde ende noorde Maene maectt hooch water aen gheheel Vlaenderen.

Maer by oosten 'thooft van Duinkercken comt een hanc af schieten/ wel onderhalf myle om west/ ende eyndet teghen die hoofden van Duinkercke. men mach daer onder setten/ ende ligghe beschut voor een noordwesten/ noorden/ en noort oosten wint/ by comt van 't landt af geloopt/ wel onderhalf myle lanc: dit sandt is genaemt de Quade banck. Recht by westen 'thooft van Duinkercken licht noch ee hanc daer men achter setten mach op 5. vadem/ by loopt langs 't landt wel onderhalf mijl/ en is genoemt die Splinter. Men mach tusschen 't landt en dese banck in seplen/ by naest aen het west hooft van Duinkercken: maer men moet aerselinghe wederom wt: ontrent zuyt west van die Splinter licht Olbertfont. Als Bozburgher toren comt in die balepe vanden duyn/ so is men neffens dese banck/ ende men mach op dese mercken door die banck seplen n. n. w. in zee/ en comen tegens die steert van die breede banck aen op vier vadem/ en wijcken dan weder wat te landt waerts op vijftien ofte seftien vadem/ ende seplen alsoo tusschen de smalle ende breede banck door/ oost noordt oost/ ofte oost ten noorden aen/ tot dat men is voor by 't clooster ten Dupne/ oft die Broers banck/ die van 't clooster comt af gheloopt ontrent een myle in zee/ maer zy is aen't landt vast/ sulcks dat die karren niet leech water daer op moghen ryden. Voor by dese banck beghinnet black te worden teghens Nieuipoort vier ofte vijf vadem/ ende als ghy Nieuipoort voor by zyt/ kiest dan het Heylandt op acht ofte negen vadem/ dicht aen

landt houdende.

Die toren van Oostende comt ouer die westerpoozte / ofte ouer de wintmolen vā Oostende/ loopt daer op toe/ tot dat ghy van die bancken ghenesen zyt/ ghy loopt dan tusschen 't landt ende een banck deur/ ghendemt die Seire/ hem nae Oostende toe streckende: en als ghy teghens Oostende comt/ so meucht ghy weder ter zee waerts loopen/ om nae die Wielinghe te comen.

Teghens Middelercke ligghe oock twee bancken/ beginnende by westen Oostende/ en eynden neffens Nieuipoort/ streckende langs 't landt/ en comen neffens Nieuipoort te niet. Te zee waert vā dese twee bancken/ ligghe noch twee bancken/ die oock neffens Oostende beghinnen/ ende eynden teghens de breede en smalle banck/ die geleghe zyn n. n. w. van Duinkercken af. Byten de breede banck liggē noch vier bancken/ hem streckende mette breede banck ontrent n. n. o. Als Nieuipoort zuydt oost van u is/ soo zyt ghy teghen het noordt eynde van dese bancken. Als Gredelingen zuyt oost van u is/ soo zyt ghy teghens 't zuydt eynde van dese bancken. Die buytste banck die soo verre om noort niet en streckt/ licht van Calis clif noordt noordt oost ontrent dry mylen en ee half/ ende is dry vadem en een half diep. Tusschen dese en die ander banck gaet een wit canael door/ van dry ende vierentwintich vadem. Nu die tweede banck licht van Calis clif n. o. ten noorden ontrent dry mylen/ ende is daer vijf ofte ses vadem diep. Maer op het zuyteynde is een polder van onder halue vadem. Als zuydt eynde van Wenoghsberghen comt tusschen die twee plompe torens oft tinsen die by westen Duinkercken staē/ dan is men beneffens desen polder: zy is ghenaemt dat Clif.

Capittel XXI.

Die streckinghe ende gheleghentheden der Vlaemsche bancken.

Daer staen oock dry ofte vier molens by oosten Duinkercken: als die zuyderste comt ouer het oost eynde van die stad oft wal le/ dat is mede een goet merck van desen polder ofte droochte/ ende Duinkercker toren sal dan van u wesen ontrent zuyt oost/ vier cleyne mylen. Tusschen dese banck gaet mede een canael deur/ van twee

ende drentwintich badem. Die derde banck light van Calis cliff noordt oost / ende is diepe vier ende vijf badem: maer op't zuydt ende noordt eynde van dese banck zijn polders. Die zuyderste is diep een badem / ende leyt mede op die mercken van Wenosberghe ontrent noordt west / wel soo weestelijck van Duynkercken. Die ander polder ofte droochte van dese banck / is ontrent vier badem ende een elle / hy is ghenoeit die Ruyting: die zuydt polder is ghenoeit die Polder vanden dijk / ofte Dyckpolder. Alst clooster ten Duppen zuydt oost van u is / soo is men neffens die Ruyting. Maer die vierde banck / Ketel banck ghenoeit / light van Calis cliff noordt oost ten oosten / ende is diep drij / vier / vijf / ses badem. Maer op't zuydt eynde is mede een droochte van een badem waters met leech water. Maer op springh stroom vallen dese polders drooch: hier gaet mede een canael door van neghentien ende twintich badem: ende alsoo oock die bouen ghemelde banck. Tusschen alle dese bancken gaen seluone canalen door / die men lateren mach van d'een banck tot den anderen / ende men mach setten tusschen alle dese bancken waermen wil. Nu light dat zuydt eynde vande breede banck van Calis cliff oost noordt oost / ende heeft een droochte op't zuydt eynde van onder half badem / ende is door gaens drij ende vier badem diep. Dese banck gaet by west een groot canael door van neghentien ende twintich badem: dese streckt alder verst om die noordt / ende comt met het noordt eynde / noordt west ende zuyt oost van Nieupoort / dan hy light derde bukten landt / soo dat ick dencke dat het noordt eynde van dese drij banckē wort Broers banck ghenoeit / zy ligghen recht met het noorteynt neffens Broers banck / ende het clooster ten Dupne: selue leyt dan zuydt zuydt oost van u ontrent vier ofte vier mylen ende een half / ende zy zijn op't noort eynde diep ses / seven ende acht badem / die smalle banck light recht dweers voor't gat van Duynkercken / men mach op thien ende elf badem daer door seplen / ende laten die Splinter ende Quadebanck te landtwaerts. Men het noort eynde van de smalle banck ligghen die Kassens van vier ende vijf badem door te seplen. By oosten die Kassens leyt Kams banck / men mach tusschen die Kams ende die Quade banck in seplen / ende Kerde maken / ligghende voor alle winden bescut aen't landt van Vlaenderen.

Men het noort eynde van Kams banck / loopt de Broers banck in zee / ende streckt noort west af een groote halfmyle / men loopt by westen om / als men langs Vlaenderen seple / binnen de bancken door. Maer die vier bancken die tusschen Oostende ende die Broers banck zijn / ligghen die twee niet meer om west dan tot Nieupoort toe. Die ander twee loopen bycans tot Duynkercken / en tusschen elcke banck gaet een wijt canael door van twaelf / dertien / viertien ende vijftien badem. Die eerste ende naeste aen landt / wort die Geere ghenoeit / om dat het west eynde van't landt af gheert / ende teghens Nieupoort te niete gaet. Die tweede wort Lalandt ghenoeit / ende eyndet oock teghens Nieupoort. Die derde wort Stroom ghenoeit / ende loopt bycans tot Duynkercken / ende heeft aen die oostant een haeck die om oost streckt / bycans teghens Nieupoort te niet loopende / ende is een banck van drij ofte vier badem / oock van vijf ende ses badem aen't oost eynde. Die vierde wort Sandele oft Calbanck ghenoeit / ende streckt by Breebanck langhs: maer dat bukten eynde lighter wel twee mylen aff. Die schepen die voor Duynkercken willen wesen / en niet by Vlaenderen langhs en comen / loopen bytē dese bancken om / tot dat zy comen teghens Breebanck / ende leydet daer by in op vijf ofte ses badem. Die Canael is diep vijftien badem waters. Maer dese vier bancken hebben elck een drooghe polder: Ende als twee plompachtighe torens by zuyden Nieupoort een spaeck lenghde verscheppen staen / so is men neffens dese vier voorverhaelde droochten / ende en zijn niet dieper dan een badem met leech water / ende vallen bycans drooch met springh stroom.

De verclaringhe van alle dese bancken is my ghelonden / van den ghenen die alle dese canalen / diepten ende ondiepten wel scherpelijcken hebben onversocht / bukten ende binnen dese bancken. Int jaer ons heeren 1588. den 20. May.

Grevelinghen is een trehauen / men moetter met hoog water in daer staen bakens diemen neffens malcanderen moet houden / ende seplen alsoo tusschen die hoofden in: aen die westzijde loopt een rifken af / dat moet men schouwen. Een stuck by westen de haven van Grevelinghe loopt een sandt ontrent west in zee / ghenoeit Nieuwant. Die tot Calis wil wesen / moet hem hier voor wachten.

Capittel xxi.

Die loopinghe vande stroomen, ende wat Mane hooch water gheeft
op Vlaenderen, Zeelandt, Hollandt, West-Vrieslandt
ende Vrieslandt over zee,

Inghs de gansche custe van Vlaenderen / maectt een zupde ende
noorde Maene hooch water / ende bukten de bancken inden vaer-
wech een zupdt west ende noordtoost Maene. Ende die achterbloet
met die boozebbe / vallen om die noort zeewaerts. Maer die boozbloet
ende achter ebbe vallen te landtwaerts ober die bancken.

In Zeelandt tot Vlissinghen / Kammekens / Armupden / ter Vere
ende rontom Zeelandt aen alle die rusten / maectt hooch water een
zupde ten westen / ende zupdt zupdt weste Maene.

Maer indien men 't Beergat beseplen wilde / soo weet dat die bloet
niet recht in en vallet / booz dat die Maene zupdt oost / ende zupdt oost
ten zupden is / ende tis dan ontrent halve bloet / want langhs die Zee-
landtsche ypde / valt die bloet bukten langs die Wangert om die noort.
Teghens Zeelandt int vaerwater valt een derde deel van die bloet
nae't landt / daer nae beghintse noordtoost ten noorden te vallen. Die
bloet en valt die Maene niet in / aler daer een quartier van 't gerpe ver-
loopen is : ende hoe wel die boozbloet nae't landt vallet int vaerwa-
ter / soo comt nochtans die achter ebbe die gaten upt ouer die landen /
ende vallen alsoo weder tzeewaerts met malcanderen. Maer tusschen
de Maene ende Marsdiep int vaerwater comt die boozbloet wt die
Noordzee / ende draepen alsoo alteraets met die Maene omme / vallen-
de nae't landt noordtoost / ende noordtoost ten noorden.

Maer hoe die stroomen het Marsdiep ende Vliegaten in vallen /
is te booren bewisen / want die boozbloet met die achter ebbe vallen
noordwaerts ouer die gaten / tot het laetste quartier van 't ghetpe toe /
Die achter bloet niet die booz ebbe ter contrarie / zupdtwaerts ouer die
gronden : alsoo mede opt Vlie / want dat noorder gat en gaet geen bloet
in / dan teghens dat die booz ebbe beghint te comen / ende maectt alsoo
gen achterbloet int noorder gat.

Die Vriessche gaten vallen eer in : maer int vaerwater tusschen

die Elue ende t'Vlie valt een quartier bloets dweers nae't landt :
Doozts soo draepet met die Maene om / ende vallet alsoo langhs het
landt.

CAPITTEL xxiii.

Waer uyt men dese voorz, landen kennen.

Ten eersten soo heeft Calis een ofte twee spitse torenen / ende hee-
is van Calis tot Grevelinghen dyp mylen / ende is een hooghe
spitsen toren : desen toren staet in Borburgh. Tusschen Grevelinghen
ende Calis staen noch twee plompe torenen / men liet die als men byt
landt is. Van Grevelinghen tot Duinkercken is dyp mylen / ende is
een plompen toren. Tusschen Grevelingen ende Dupinkercken staen
noch dyp plompe torenen oft tinsen : maer als men in het vaerwater is
en machmen die niet wel sien : maer binnen de bancken zijnde / liet men
die / ende zijn mercken van die drooge polders op de Vlaemische banc-
ken. Nu ist van Duinkercken tot Soutkoten onderhalf myle / ende
is een scherpen toren. Van Soutkoten tot Onser Vrouwen oost van
Duinkercken / ist dyp mylen : het is een scherpen toren. Ontrent een
halfmyle by westen leyt dat Clooster ten Dupne oft Broers / het is
een plomachtich torenken. Van ons Lieve vrouwen oost van
Duinkercken tot Nieupoort ist een myle / ende is een plompen toren :
men liet oock een cleijn scherp torenken in Nieupoort. Doozts een
wepnich by oosten Nieupoort / staet ons Lieve vrouwe van Lombard-
open / ende is een scherpe toren. Van daer tot Middelkercke ist twee
mylen / ende het is een dicke scherpe toren. Van Middelkercke tot S.
Katelpne / ist twee clepne mylen : het is een smalle scherpe toren. Van
daer tot Oostende / ist een half myle / ende plocht een hooghen scher-
pen toren te zijn / maer die is nu aff / ende is een plompen toren. In
oost eynde van Oostende staet een platte kerck / als die een schips
lenghde by oosten den toren van Oostende / soo machmen Vlaende-
ren wel aen looden op ses ofte seuen vadem / ende gaen oost ten noor-
den in / tot dat Lisweghen comt een scheeps lenghde by oosten ter
Does. Ende als dan Westeappel comt aen die kercke van Hefst / soo
zijt ghy in die Vlieninghe.

Nu van Gostende tot Blanckenberghe ist drie mijlen. Tusschen Gostende ende Blanckenberghe staet Wendupne/ende is een scherpen toren. Een wepnich by westen Blanckenberghe/ staet een cleijn torenken dat plocht scherp te wesen/maer het is nu af/ ende hiet dat Hauentorenken. Zuijdt oost van Blanckenberghe int landt/ staet Wckercke ende is een scherpen toren. Als S. Katelpne comt aen Gostende/ende Wckercke over Blanckenberghe / soo zijt ghy inde mont van die Wielinghe. Van Blanckenberghe tot Liswegen is een mijle ende is een plompe dicke toren. By oosten Liswegen staet Hepst/ende is een langhe spitsen toren. Daer by oosten op't water staet Katerpien toren / ende is wat leegher als Hepst. Daer staet noch een toren wat meer te landwaerts in/ die knock is ghenoeit. Daer nae comt Slups. By oosten Slups staet S. Lamberts toren/ het is een hooge plompen toren / ende staet inden duijn van Casant.

NOTA.

Een peder mach hier wel acht op nemen / want meeßen deel van dese torenen / hier booren in de beschrypinghe van Vlaenderen verhaelt/ zijn nu af.

CAPITTEL XXIII.

Hoemen Walcheren schouwen ende den Briel bekenen sal.

In Walcheren plaghen veel scherpe torenen te staen / die zijn nu meest al af/maer Vlissinghen heeft een spitsen toren. Van Vlissinghen tot Westcapplen ist twee groote mijlen/ en daer leijt veel ruich duijn tusschen beyden/ tlandt streckt daer meest noordtwest en noort west ten noorden. Naest Vlissinghen staet Koukercke/ ende is een scherpen toren. Daer naest Westcapplen/ staet Soutelande/ende is een plompachtighen toren van steen ghemeest. Als ghy inde Deurloep zijt/ soo staet Westcapplen bloot sonder dupnen. Van Westcapplen tot Domburgh ist een myle ende is een scherpen toren: zy staet naest die strant. Eē quartier van een myle oostwaert staet Gostcapplen en placht een scherpen toren te hebben die nu plomp is. Ontrent een myle by oosten die haecken oft die polder (welcke het oosteynde

van het landt van Walcheren is) is een slecht dunnich landt om aen te sien. Zuijdt oost op van dese hake leyt die polder/ende is een plompen toren. Daer by staet noch een plompen toren ghenoeit Santwijk.

Die torens zijn nu al meest op't gheheele landt van Walcheren plomp/ende plochten meest al scherp te wesen/maer daer zijn nu luttel spitsen op.

CAPITTEL XXV.

Om het landt van Schouwen te kennen, ende wat daer kenbaer op is.

Mer als men verbaelt op't landt van Schouwen/ so doen haer op drie hooghe dunnen. Die Westersche is die hoogste ende langste/ men noemtse die Wollesacken. Op het west eynde siet men een platte kerck. Ende midden op't landt siet men sommighe clepne spitsse torenkens: maer Brouwershaven is een spitsen toren. Men kent dit landt om dat het hem oostelijcker streckt / dan die ander Eplanden. Door't landt van Schouwen ligghen sommighe bancken/ verre vant landt/ van drie/ vier ofte vijf badem waters / ende als men in't Brouwers gat wil seplen / so set men die twee capen een spaeck lengde verscheppen/ men seilt op die boetstrandt aen tot dat Oudorp comt aen Goeree/ dan seilmen tot hem in. Men kent Goeree by den toren van Goeree / ende op het west eynde staet een scherpen toren ghenoeit Oudorp. Ontrent die twee deelen vant landt/ staet een vierboet/ die set men by westen den toren als men 't gat van Goeree in wil seplen.

CAPITTEL XXVI.

Van die Maese ende tlandt daer ontrent, hoe hem dat verthoont, ende wat daer kenbaer op is.

Op't landt van Doozen siet men een plompen toren ende staet in den Briel. By westen den Briel staet Gost Doozen / het is een plomp torenken met een cleijn spits daer op / inder manieren als is die Harchschen toren. Aen die oost zyde van die Mase staet Grave sandt.

landt/een hooghen spitzen toren/ende is het alder kenbaerste van die Maese. Een weynich by oosten staet een plompen toren ghenoeemt Monster ofte Montfoort. Der Heyde leijt in de duynen westwaerts van Monster.

Maer by die gedaente en opdoeninge vande landen/sal beschreue worden hoe die landen haer verthoonen/en waer by men die bekenen sal: dat laetmen hier na/om voorder hier van te schryuen.

Capittel xxvii.

Op wat diepten men een yeder landt sien ende bekenen mach, in dese Caerte begrepen.

Item Burs ende Noorderuy machmen sien vande Compaignie op 12. ende 13. badem. Twee mijlen van Just ist diep twaelf badem/ men mach sien op 13. 14. badem.

Item Bozckum ende Kottum machmen tlandt sien / op veertien ende vijftien badem 14. 15. badem.

Als Kottum zuijdt oost ten oosten / ende tlandt vanden Bos zuijdt oost ten zupden van u is/so ist diep dertien badem — 13. badem.

Ende ghy siet die wter tonne van die Eems zuijdt oost ten zupden van u ligghen.

Schiermelckooch machmen sien op twaelf oft dertien badem/ ende tsal drie groote mylen van u wesen.

Maer Amelandt machmen sien op twaelf badem — 12. badem. ende het is verde black op 12. ende 12. badem.

De Schelling/ Vlielandt ende Texel machmen sien op vijftien ofte seftien badem — 15. 16. badem.

Maer die hooghe torens van Hollandt ende West-Vriesslandt sietmen eer dan dat duijn / als Eginont op Zee / die twee Spleten/ Wijk op Zee / Santvoort ende meer ander torens/ ende zijn dan van t landt ontrent vier mijlen/ dan ist daer diep 14. oft 15. badem.

Maer Camperduijn ende dat duijn neffens Haerlem / sietmen eer dan sommige torens. Die torens zijn nu al meest plomp/ behaluen Schevelinghen ende Santvoort.

Voort die Mase ende Goeree machmen lant sien op 14. en 15. badem. Item Zeelant machmen vande Compaignie sien op 16. badem. Vlaenderen machmen tlandt sien op 15. 16. badem/ ende men is dan al binnen die steert van die Vlaemische bancken.

Calis cliff ende den Hoek van Boeberen machmen voort die hoofde sien op — — — 24. badem.

Capittel xxviii.

Streckinghe van dese landen, ende hoe dese landen van malcanderen ligghen, ende hoe ander landen van dese verscheyden zijn.

Van Bozriff tot die wester Eems oost noort oost 12. mylen. Van Eems tot der Reuse/ noorden ten westen / ende zupden ten oosten wel so zupdelijck — 56. mylen.

Van Bozriff tot Heylighelandt/ noort oost ten oosten 24. mylen. ofte so ander segghen — 26. mylen.

Het Vlie ende t Splandt van Splt ligghen verscheyden noort oost ende zuijdt west — 35. mylen.

Knuys diep oft het Splandt van Panu/ leijt van t Vlie noort oost ten noorden verscheyden ontrent — 38. mylen.

Dant Vlie tot Rynocopen is de cours noort noort oost / wel so booselijck/ ende zuijt zuijt west wel so westelijck verscheyden 44. mylen.

Dant Vlie tot Boevenbergen noort noort oost / zuijdt zuijdt west ontrent — 50. mylen.

Bozriff ende der Reuse ligghen van malcanderen zupden en noorden ontrent — 66. mylen.

t Vlie ende die Wiers van Schuytenges ligghen van malcanderen noorden ten westen ende zupdt ten oosten — 77. mylen.

Die dese landen van Texel wil besepelen / die moet zynen cours so veel oostelijcker setten.

Van Bozriff tot die haecken van Texel zupdt west ende noort oost/ ontrent — 9. mylen.

Texel salmen kennen aen drie scherpe torens die daer op staet/ ende op het midden vant lant staet een plomp toren. Op het oostende van het Splac staet een platte kercke met blauw schalien gedeckt.

Van

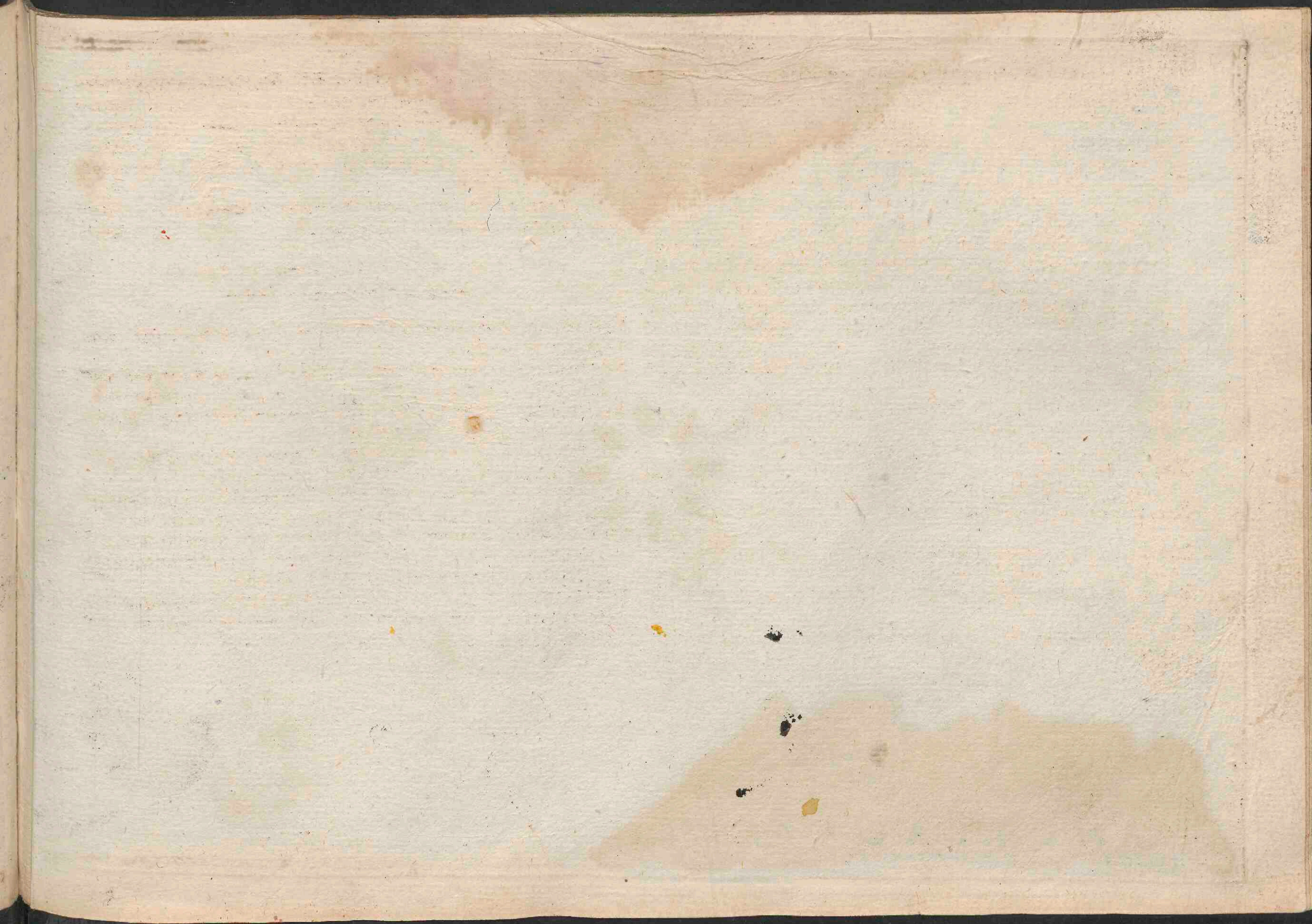
Van Texel tot die Hase is de cours zuijt zuijt west 18. mijlen.
 Van daer tot Kaepbanck is de cours zuijt west ende noort oost ver- 14. mijlen.
 scheyden —————
 Van Texel tot die hoofden/zuijt west wel so zuydelick/noort oost wel 40. mylen.
 so noordelijck/ontrent —————
 Calis leijt zuijt zuijt west van Texel/van comt men op die Vlaemi-
 sche bancken/ende 't Voorlandt leijdt zuijt west van Texel / van
 comt men op Goepng oft op die Quereis. Daerom zy een peghe-
 lijk sochbuldich ende wacht hem daer voor. Die Vlaemische
 bancken machmen looden op vijftien ende seftien badem: 'waer-
 water is diep vierentwintich ende vyfentwintich badem. Daer
 Goepng is schor/ghy hebt den eenen worp seftentwintich badem/
 d'ander worp sulst ghy vast op 't sandt staen. 'Zuijsteinde van
 Goepng meucht ghy looden op 15. 16. badem.
 Van het Marsdiep tot het Liet van Berghen in Noorwegen/ is de 88. mijlen.
 cours noorden ontrent —————
 Van het Marsdiep tot het noordseinde van Hielandt / is de cours 120. mijlen.
 noort noort west ontrent —————
 ende men verbaelt ontrent vier mylen by oosten landt.
 Van het Marsdiep tot Boeckenes / is de cours noort west wel soo 90. mylen.
 noordelijck/ende zuijt oost wel so zuydelijck ontrent —————
 Van het Marsdiep tot Vlamburghet hooft/ is de cours west noort 46. mylen.
 west —————
 Van het Marsdiep tot den hoek van Crannier/ is de cours oost en 30. mylen.
 west/ende zijn verscheyden ontrent —————
 Van het Marsdiep tot Jernypden ofte Lysaff/ is de cours west ten 25. mylen.
 zuyden —————
 Van het Marsdiep tot den Raes ofte Olferts Aell / west zuijt 28. mylen.
 west —————

Van het Clif van Calis tot der Aulse in Noorwegen noorden ten 115. mylen.
 oosten/ende zuyden ten westen ontrent —————
 Ot die Hoofden nae 't Rijn/noort noort oost 90. mylen.
 Van die Wielinghe tot Doeberen west zuijt west 18. mylen.
 Van Bliedinghen nae 't Voorlandt / oost en west wel soo zuydelijck
 neghentien mylen.
 Van Goetee tot Doeberen/is de cours zuijt west ten westen 26. myl.
 Van die Hase tot den Raes oost en west 22. mylen.

CAPITTEL XXIX.

Op wat hooghde dese landen ligghen.

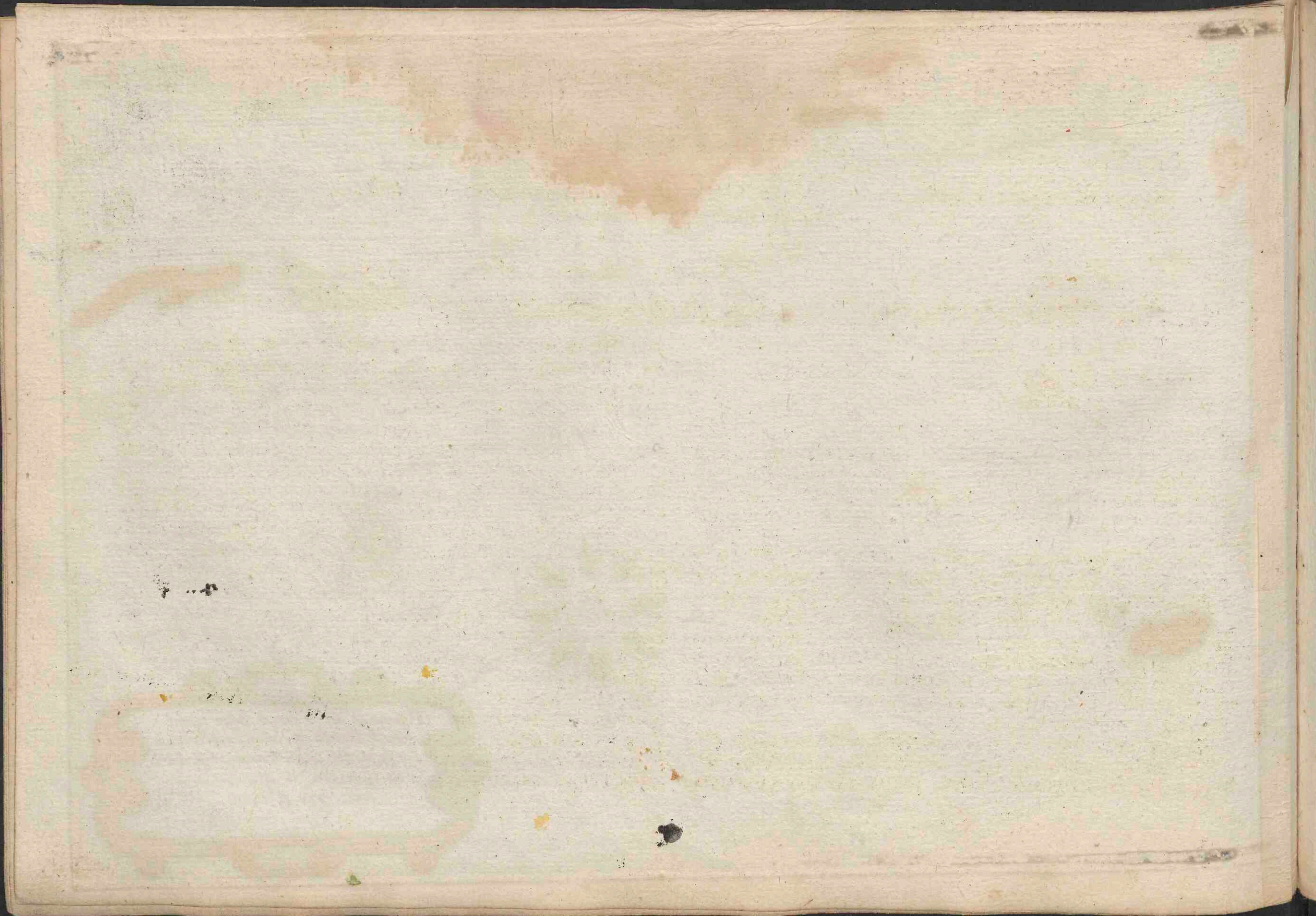
Borekum leijt op viereubijftich graden / seplet oost aen vter Zee/
 ghy sullet beseplen.
 Whelant leijt het oostseinde op vyfubijftich graden en een half/ ghy
 sullet beseplen als ghy oost aen gaet/wit die Noort-zee comende.
 Huijsduynen leijt int op drieubijftich graden/seplet wit die Noort-
 zee oost aen/ghy sullet int ghesicht seplen.
 Die Noortcant van die Maese leijt op tweeubijftich graden / ghy
 sulst beseplen als ghy oost aen gaet op dese hoochte.
 Bliedinghen/Kammekens ende Westcapplen ligghen op eenubijf-
 tich graden ende een halve/ende is op dese hoochte oost van u.
 De Hoofden oft Doeberen leijdt op eenubijftich graet ende twaelf
 minuten/en leijt van Calis in Vlaenderen / zuijt oost ende noort
 west seuen mijlen/ende van Calis clif ses mylen.
 Vrouwelant leijdt midden in die Hoofden / zuyden ten oosten van
 Doeueren / west ten noorden van Calis clif: daer leijdt noch een
 banck by noorden van vier badem ende een half.

Beschrijvinge vande lantscapen ende zeekosten van Picardie, Normandie, ende Bretagne, de maniere vande selue landen te befeilen, mitgaders de Englanden, onthiepten ende Clippe die men moet wachten ende scrue.
Duitsche mijlen 25. voor een graet.
Hyspaensche mijlen 17½. voor een graet.

Description des terres et costes maritimes de Picardie, Normandie et Bretagne: ne la maniere de les nauiger; ensemble les Isles, quez et escueils, qu'on doit fuir et euer.

Beschryvinghe der Seecusten van Picardye ende Noormandye.

Wen ocs berghe aen die plompe torenen, de torenen van Borburch in de Valeye, ismen neffens die drooghe bancken van Vlaenderen, Calis cliff ende Wolters landt is aldus ghedaen.

Capittel 1.

Hoemen die Rivieren ende Havenen van Picardyen sal in seylen,
ende watmen daer schouwen moet.

Daer leyt een banck midden in die Hoofden geheete Vrouwe lant/
die en is niet dieper dan vier vadem. Alst Slot te Doeberen nooz-
den ten westen van u is/ ende Calis cliff ontrent oost ten zuyden/ soo
is men op't droochste van dese banck: zy licht die Fransche zyde naest.
By oosten ende by westen dese bant ist diep twintich ende eenentwin-
tich vadem.

Swartenes leyt een groote mple by zuyden Calis/ en is een byp-
len wthoeck/ daer ligghen sommighe Kootsen ofte Clippen van: men
mach daer gheen Keede maecten/ want het is daer vuple gront.

Ontrent anderhalf mple by zuyden lighet die Oude man/ oft Le
Tour d'ordre, ende is een mope lant baep: men mach daer beschut lig-
ghen vooz een noorden wint. Het is een goede Keede vooz noortooste/
ooste ende zuydrooste winden/ vooz schepen die om oost willen. Men
mach daer setten op ses ofte seuen vadem, soo dat den hoeck oft den to-
ren noorden ten oosten van u is.

Binnen leyt ontrent een halff mple vanden Oudemans oft Tour
d'ordre: als men aen lant vaert daer men op de Keede leyt onder den Ou-
demans/ siemen van bouen neder inde Riviere van Beulhen ofte Bo-

lonie. Om in Beunen te seplen/ men loopt by het Noorzelandt om/en
van't Westlant comt een Riffen af schieten/ daer moet men hem vooz
wachten: daer leyt een banck dicht vooz de Riviere: men mach van
by zuyden op twee vadem/ ende van by noorden op dry vadem onder
desen banck seplen/ ende settent ofte loopent gat in: het is een tpeha-
uen/ men moeter in niet hooch water/ ghelijck in alle die Havenen
van Vlaenderen. Tusschen de Somme ende Bolongien liggen noch
twee Rivieren: de eerste is ghenoeemt Cauche/ die ander Antij. Op
d'eerste is Estaples ende Monstreul gheleghen/ maer 't zijn al tpeha-
uens. Maer van den hoeck van d'Oude man/ tot die Riviere vande
Somme/ is die coers zuyden ende noorden ses mylen. Die oost wal is
black/ daer loopt een steert lants af/ men leydet by die zuyt wal in: int
gat ist twee vadem waters met het hoochste water ofte halff vloet.
S. Valeri leyt aen die zuyt zyde/ ende Crotoy aen die noort zyde/ daer
loopt een bant dweers ouer 't gat/ anders waert goet om groote sche-
pen int te comen. Abbe ville leyt ontrent vier mylen int lant. Dry mple
by weste de Somme/ leyt die Riviere vā Hen ofte Hon. Op die noort-
cant vande Riviere leyt ee stedeken genaemt Triport ofte Tresport: het
is van daer tot Diepen dry mylen. En tot Diepen comen van by
oosten in/ daer liggen dry tonnen ofte bakens int gat/ men seylet van
d'eene tot d'ander: het is mede een tpehauen vooz groote schepen/ maer
cleine schepen moghen met half vloet wel in.

D

Tusschen

Tusschen le Tour de l'ordre en de Somme is een grooten inwijk/ ende als men comt reghens de Somme/ so wordet black water/ wel twee ofte dry mylen in zee/ van ontrent ses ofte seuen vadem diep: die schepen die wt den westen comen/ verdwalen hier altemet wel: maer ghy sult weten alst lange black blijft/ soo zyt ghy ontrent de Somme. Nu ist van Diepen tot S. Valeri in Caur dry groote mylen/ daer comen oock wel clepne schepen in: maer het is een drooghe tye hauen/ men moeter met hoogh water in. Van S. Valeri in Caur tot Fecam/ west zuydt west dry mylen/ ende het is een moepe tye hauen/ zy hout bykans twee vadem waters met leech water/ daer leyt een banck oft plate aen die oost zyde van't gat: men mach met clepne Schepen tusschen't landt ende dese drooghe met de slachgarde in stekē. op acht ende neghen voeten waters/ neemt den slach van het oost landt/ dat is black. Maer wilt ghy buyten die plate onnme/ so hout de toren van Fecam buyten't landt/ oft buyten die westhoeck van die hauen/ so sal

die 3. 3. 0. van u staen/ loopt so int gat. Nenden westhoeck van't landt comt een riff ofte cingel af schieten/ ende loopt by binnē in die hauen/ en als ghy tegens't stedeken aen comt/ daer meucht ghy setten op dry vadem aent westlandt/ die oost zyde is black. Maer van Fecam ist west zuyt west tot Struyffart/ en is een stedeken/ ligghende in een inwijk ontrent 2. mylen vā Seynhooft. Buyten den hoer van Struyffart liggen twee hooge scherpe Kootsen oft Clippen/ en ligghen van't Seynhooft ontrent noorden/ ende noorden ten oosten. Die Verstaerte meldet daer van/ en noemt dien hoeck Capo de Caur.

Ontrent nooydt west van Seynhooft/ leyt een banck vā dry vadem met leech water/ oft so ander seggē/ twee en een halue vadem. Als die Stadt vā Hable/ comt buyten Seynhooft/ so is mē neffens die banck/ en men sal dichte by Seynhooft in loopē tot binnen die eerste mōle/ en settet op 6. vadem/ en hale een lootsman/ die u inde hauen brenghe.

Struyffart ende Seynhooft, als
me daervoorby seylt.

't Landt van Chierburgh ende Ornay, als ghy voor-
by seylt dry mylen west zuydt west.

Dry mylen dweers van Garnzee
ist aldus ghedaen.

CAPITTEL II.

Om op die Reede van Hable neuf, ende die hauen van
Noormandyen in te seylen.

Als men comt wtē noorden/ ende wil op de Riviere van Rouan seplen/ so seylt Seynhooft aen boort/ soo langhe tot dat die zuydt cant van de Riviere comt aen den hoeck van't Seynhooft: houdt soo staende/ ende loopt daer nae toe/ soo langhe tot dat het landt by oosten Hable neuf comt buyten Hable neuf: dan seylt na die hauen van Hable neuf toe. Oft wilt ghy buyten die banck in/ so wijckt so verre vā landt af/ ende seylt om westen/ tot dat die Riviere open comt: seylt dan na den hoeck van Cochet toe/ ende loodet daer by in: daer is op hoogh

water drie vadem/ ende met leech water een vadem waters. Die Kettiers ligghen midden in die Riviere. Alst landt van Caur buyten den hoeck van Seynhooft is/ so seylt men daer buyten/ als men zuyden aen gaet. Ende op die nooydtzyde ist met halfue bloet dry vadem diep: maer op die zuydtzyde ist met half bloet 2. vadem diep. Die Kettiers zijn steenich sant gront. Die in Hable neuf wil/ moet met hoogh water in/ en sittē alle getye drooch. Die opwaerts wil/ die neme eē lootsman in/ om'tschip op te brengē tot Rouan toe. Maer 2. mylen by zuyden de riviere van Rouan/ leyt een tye hauen/ genoemt Cochet: daer staet een baken aen die west cant van't gat/ daer loopt men by in/ oft men mach by die oost wal in tasten met die slachgaerde: daer comē wel fransche schepen.

schepen wt en in. Vanden hoeck van Sepmhooft/zijndt west ontrent
vijf mylen liggghen veel bancken / een groot stuck weechs in zee. By
oosten ende westen dese bancken / seplemen in die fosse van Caan / die
streckt al meest zijnden in. Aen die west zijde is een Cingel daer mach-
men binnen setten / en 'tis daer wijt ende breedt: dat Oostlandt is duy-
nich en black om met die slachgarde in te tasten: buyten ist verre vlak-
te weten ses oft seuen vadem. Van't Sepmhooft tot den Westhoeck
van Chierburgh oft Dierbriet / ist vierthien oft vijfthien mylen oost
ende west. Ontrent by groote mylen oostwaerts / liggghen die Eplan-
den van S. Harkes / men mach daer rontomme seplen / maer het is
daer niet al te schoon. Een mijl by weste Harkes ofte Harkol / light
Allehouge / ende is een plompen toren / ende recht by westen light een
moyronde bay oft inwijck / al waermen voor een noordt noordt weste
wint beschut mach liggghen. Die Eplanden van S. Harkes liggghen
oost van daer ontrent 2. mylen: een n. o. wint is daer open in / het is al
meest voor alle winden beschut. By die noort hoec comt een rifken oft
banck by't landt wt schieten / maer daer mach wel een schip ouer: het
is binnen die banck 6. oft 7. vade diep: men light daer op 6. oft 7. vade /
so dat die noort hoec daert rifken by langs comt schieten / n. n. w. van
n. comt te liggen. Dese Bay met die Eplanden worden by onse schip-
pers die Hongiers ghenoeit / en men mach ront om die Eplande seple-
len / als vozen geleert is. Maer als ghy by westen comt / soo en sult ghy
niet min waters vinden / dan 4. oft 5. vadem / en daer is men beschut by
cans voor alle winden. Nu ist van den hoec Allhouge tot Chierburgh
by mylen w. en w. n. w. Chierburgh is een klein tpehauken. Als dat
hooghe lant van Chierburgh comt buyten Caep de Wyck / so mach-
men aen de vuylen niet misdoen / die buyten den hoeck van Berch-
ouer liggghen / en by westen Chierenburgh liggen drie Eplandekens /
ende daer by westen loopt men in die fosse van Hobe Kille / ende gaet
tusschen 4. oft 5. clippen in / dan het is een tpehauen / ende leyt een mijl
by oosten Caep de Hage. Van C. de Hage w. ten n. light dat Epland
van Alderner oft Omay / en is 2. mylen lanc / he streckende o. en w. Het
oost eynde is schoon / men mach daer tamelyck dichte by langs seplen:
maer op het west eynde ist seer vuyt / daer liggen Eplandekens van het
west eynde af: als ghy die gepasseert zijt / so meucht ghy wel nae Jey-

zee toe seple: die Eplandekens ligghe dicht aen het west eynde / en by zyn-
de dese Eplandekens / schiet een kleine Rif af: als men daer binnen is so
ist o. die zuyt zijde schoon. Die Kalkettes ofte Kiskassen ligghe vant
west eynde van dit Epland Omay / w. n. w. en w. ten n. wel 2. myle: dat
wierke is een groote hooghe Clip die veel Kooten rontom hem heeft.
Een haluen van dese Clip / en het epland van Omay ligt noch een an-
der Clip / maer die en is so hoog met: maer daer strecke veel Kooten
af na die ander Clip toe. Alst leech water is / so mach men alle sien: dese
twee groote Clippen worden Kalkettes ofte Kiskas genoet: hier mine
dwale somnige stuerlieden seer / die dese twee Clippen niet en kennen:
maer make vant lant van Chierburgh de grooten Kiskas / en van O-
may de kleine Kiskas / want die Kalkettes en zijn niet dan Kooten en
Wecclippen. Ontrent w. n. w. en w. ten n. van dit Epland Omay oft
Alderner / liggen noch 2. mylen groote Kooten en Wecclippen / genoemt
Barrochjes: maer die liggen aen het w. eynde van het Epland van O-
may dichte by't lant. Tusschen C. de Hage en Omay gaet dat Ras van
Blanchaert door: en die zuyt hoec van Omay is vuyt: die daer ender
wil sette / moet he daer voor wacht / en setten recht by oost het tpeha-
venke. Van C. de Hage tot het 3. w. eynde van Jarzen is de coers 3. 3. w.
dan loopt men tusschen Sarch en Jarzen deur. Onder alle beyde is
goede reede / en liggen 7. mylen verscheide. Van't Epland van Omay
oft Cape de Hage strekt dat lant zijnden ten oosten / ende zijndt zijnde
oost op tot de clippe Bus / dat zijn drie ofte vier hooghe clippen / men
mach die by oost oft by west om / tusschen Gerzen en die Clippen deur /
ende het strekt dan zijndt zuyt oost op na Granville toe / ende daer by
westen is goede reede van acht en neghen vadem.

In dit vaerwater liggghen veel rudlen ofte regels clippen / ende lig-
ghen al aen die rechter handt / maer aen baghoort comt een rif aff
schieten / daer moet ghy tusschen dat rif ende hufteijn door loopen /
ende recht by noorden het Rif staet een kercke met twee torenen /
ghenaemt Quotanse / ende die Rif gepasseert zijnde / comt men te-
ghens die wchoeck van Granville / ende aen die oost zijde / is die ha-
uen / ende men siet met allen tpen drooch / ende zijndt west van daer
vier mylen leyt die hauen van Canthalo / ende is vier mylen van
Samalo.

Nen die zuydt zyde van Gerzey / is oock goede Keede / voor een noozdt weste ende west noozdt westen wint.

Maer zuyt zuyt oost / ende zuydt oost ten zuyden van Gerzey / licht een haven ofte inwijck / ghenoeint Canckao / men machse op vier vadem in seplen / ende settent voor 't hooft waermen wil / ende opt oost eynde van Gerzey is goede Keede in Catelpne bay. Insgelycks oock aen die Noozdt zyde in Trinite bay / ende dan sullen die Clippen van Pierlech oft Water noster / noozdt noozdtwest van u ligghen.

Capittel 111.

Hoemen in die havenen van Britanien sal seylen.

On nu van het zuydt west eynde van Gerzey te seplen nae Sint Malo / soo is de coers zuydt zuydt oost : maer ghy moet Gersey wat schouwen / want daer ligghen Kootsen een groot stuck weeghs vant zuydt eynde van 't landt aff. Maer als men voor S. Malo comt / soo licht daer een Eplandeken voor die haven / opt welcke een kercke staet / daer machmen aen heyden zyden om seplen. Om het ooster gat in te seplen / dat gaet by een scherpe Clip in / ende men seplet alsoo op het weste Eplandeken aen. Dan siet ghy daer noch twee cleyne Eplandekens daer op elck een huysken staet / die laetmen aent baghoort. Het is daer met leech water al vol Kootsen ende Scheeren / so darmen bykans daer niet doozien en mach : maer met hooch water en machmen niet misdoen / want het is dan vierthien vadem diep / ende het bloeyter seuen vadem op ende neder. Een ooste ende weste Hane maken tot S. Malo hooch water : by westen Sienber strecket weste gat in.

Maer als men van Gerzey nae S. Malo seylt / so vintmen tusschen heyden een rye Clippen / men laet die aen baghoort. De ghene die wil settent onder Sarch / die sette op seffentwintich ofte seuenentwintich vadem / soo sal hy voor een zuydt zuydtweste / oock voor een west zuyt weste wint beschut ligghen. By westen Sarch ligghen noch twee cleene Eplandekens / het cleenste is Harm ghenoeint / ende het ander Arck ofte Viarm : ghy meucht daer tusschen dooz seplen / zy en liggen niet verre van Gernze / ende onder Gernzee is oock goede Keede tusschen 't Slot dat int water staet ende het landt.

Als ghy nu zist by westen die Clippen van Kasquettes ofte Kiscassen / so gaet zuydt oost int ter tijt toe dat het oost eynde van Gernzee zuyden ten westen van u is : dan loopt daer op aen / soo sult ghy een Slot sien op een Koorse int water staen : hout dan dat Slot ouer den zuydt hoeck van het Epland / ende loopt daer op toe. Maer wilt ghy bruyten 't Slot settent / soo settet op twaelf ende dertien vadem. Oft wilt ghy tusschen den hoeck vant landt ende dat Slot settent / soo loopt op ses oft seuen vadem met een leech water / ende settet daer neder. Men moet weten dat daer ses ofte seuen vadem op ende neder bloeyt.

Maer die op die zuyt zyde van Gernzee settent wil / die loope dicht byde Cape de Gruse / oft byt zuydt west eynde om / aen de zuydt zyde van 't landt langhs : en als men stijf ten haluen vant landt is / so machmen settent waert u best dunckt op achten ofte negentien vadem. En oft die wint witten zuytwesten ofte west zuyt weste quame / so meucht ghy om den hoeck wijcken / ende settent by zuyden ofte by noorden 't Slot / als vozen verclaert is : maer den zuydt hoeck van 't landt moetmen wat schouwen / daer leyt een clippen af boven water. Daer ligge oock clippen zuydt ten westen / ende zuyt zuyt west van Gernzee / Rocketuws genaemt / en ligge ontrent 5. mylen van daer / en zijn een mijs lanck. Ontrent zuyt west ten zuyden ses ofte seuen mylen / ligge noch veel Scheeren oft Clippen / ghenoeint de Baratte Scheeren oft Pickeles : zy liggen ontrent een groote myle van die Vertseche Cusse. Nu van Gernzee tot die Septilles / is die coers zuydt west ten zuyden ontrent dertien mylen. Maer Gernzee ende Gersey ligghen verscheyden zuydt oost ten oosten dry mylen. Gernzee en Sarch liggen van malkanderen oost ten noorden ende west ten zuyden een groote myle. Vant zuydt eynde van Gersey tot Ormay / is die coers noorden ten oosten ende zuyden ten westen / verscheyden 7. mylen. De Canijn leyt van Rocketuws vier mylen.

Item by oosten ses sept Isles, oft de Seuen Eplanden / ligt Port blanc / op een groote Riviere / ghenoeint Lantriers. By oosten dese haven liggen veel wt clippen / daer men tusschen mach deur seplen / achter die Sept Isles op ses oft seuen vadem met een leech water / ende comen by westen 't Groene Epland weder in zee / daer is oock goede Keede

de Keede achter 't Groene Eplandt. Noch drie mylen by oosten Dozt
blanch licht het Eplandt van S. Wyback ofte Wyuckr/ men mach
daer rontom seplen ende Keede maken waermen wil: het is daer al
goet gront. Daer by westen S. Walo licht die oester banck daer mē
onder ryden mach op ses ofte seuen badem. Noort west van het west
eijnde vande Septisles oft Seven Eplanden/ licht een Clip onder t
water/maer zy comt met leech water boven/ende is genoemt drieoc-
kers/ of e drie ackelpotten/zy leit een groote myle van t landt. Het
Groene Epland leit ontrent een groote myle zupde van Septisles/
men mach daer rontom seplen ende setten waer men wil. Die haven
achter 't Groene Epland heet Vlles haven. Van daer tot S. Jan de
Dop ist twee mylen/ende is een eye haven. Van daer tot Nozhions
zijn twee mylen:men mach daer tusschen die Clippen in seplen/ende
setten op vyf ofte ses badem met leech water.

Daer die inde haven van Nozhions ofte S. Pauwels wil zijn/ die
seple op die groote Clippe aen/ met die twee Hornen oft Zale/ en seple
dicht by die Clip langs. Als ghy binnen zijt ende wilt dan nae Noz-
hions/ so seple deur die Clippen oost aen: het is al ghebroken landt/ en
is met leech water 5. badem diep. Wilt ghy in S. Pauwels de Lion/
so haest als ghy om die groote Clippe zijt/ so kiest dat landt: daer leit
een Dorp op die strant/ ghenoemt Plumpol: seple daer op aen/ want
daer by oosten gaet die Ribiero in/ dit zijn al eyehavenen. Daer tus-
schen die Clippen van Nozhions ende het Epland Bas/ ist met leech
water diep ghenoech om een schip te berghen. Het Eplandt van Isle
de bas/ machmen aen beyde zyden in op seuen ende acht badem met
een leech water/ en setten waer men wil. Daer leyt een stedeken van
Roscon/ d'welck heeft veel groote schepen om dattet daer diep is.

CAPITTEL IIII.

Vant vallen vande stroomen, ende wat Maene aen dese Cust
hooch water is makende.

Also de Leeseaerte veel spreekt van t vallen ende loopinghe van
den stroom van Picardye ende Noormandye/ twelck over veel
Iaren al gheschreven is/ ende menige reyse gedruckt ende herdrukt

is/ en also op veel plaetsen oncorreckt is/ ghelijck als op Vlaenderen/
al waer die voortvloet dweers over die bancken nae t lant toe vallet/
en valt weynich lant: maer draeyt altemet met die Maene om/
ende valt int eynde weder ter Zeewaerts.

Voor Calis ende Swartenes valt die vloet een quartier na t lant
toe: daer na valse noort noort oost/ en zijt zijt west/ en maect daer
aen lant hooch water een zupde ten ooste Maene.

Van Swartenes tot Beunen valt die vloet noorde ten oosten aen
lant: maer bukten in zee valse noort noort oost/ ende zijt zijt west:
ende een zijt zijt ooste Maene maect alhier t hoochste water.

Van Beunen tot Diepen ende voor de Somme/ valt die vloet een
quartier nae t landt toe: daer nae valse noordt oost ten noorden/ ende
zijt west ten zupden. Een zijt zijt ooste maene maect in dese have-
nen t hoochste water.

Van Diepen tot Strupstart bukte lant in die traue/ valt die vloet
noort oost ten oosten/ ende die ebbe zijt west ten westen.

Van Strupstart tot Can in die Sacke/ valt die vloet zijdt zijdt
west/ ende die ebbe noort noort oost.

Van t Seynhooft tot Barchliet/ valt die vloet oost ten noorden/
en die ebbe west ten zupden by lant: maer inde Canael bukten lant/
valt die vloet oost noort oost/ ende die ebbe west zijt west.

Daer tot Hableneuf/ en in die Riuiere van Rouan/ ist hooch wa-
ter met een zijt ooste maene.

Voor die haven van Can/ met een zijt zijt ooste maene: binne die
haven met een zupde ten oosten maene.

Tot Marcol/ Lahouge/ Barchliet/ Chierburgh en Capo de Ha-
ge/ maect by den lande hooch water een zupde ten oosten maene.

Int Ras van Blancaert valt die vloet zijdt west ende die ebbe
noort oost: maer die vloet valt een quartier vane getye dweers in die
Ryskassen. Men can hier niet wel die vallen van stroomen rekenen/
om datse d'een gat in vallen/ ende het ander weder wt: maer meestens
deel valt daer die stroom noort oost/ ende noort oost ten noorden voor
dese Eplanden.

Daer in Gernzee/ maect hooch water een zupden ten westen ende
noorden ten oosten maene.

Maer een ooste ende weste mane maect in S. Malo dat hoochste water.

Tot Concale maect hooch water/een west noordt weste maene. Ontrent Concale is een grooten inwijck alwaer een groot Eplandt in leijt. Een myl van't vaste landt/daer is een stedeken op met een hooghen toren/die men van verre wel sien mach. Die gansche inwijck valt drooch wel een myle in zee: dat stedeken heet S. Michiel.

Tusschen Gernzee ende Septisles in't vaerwater/maect hooch water een west zuijt weste mane.

Tot Septisles ende S. Pauwels de Lion/maect hooch water een west ten zupden mane.

Int vaerwater een zuijdt weste ten westen/ende west zuijdt weste maene.

Bupten Hyslant/maect hooch water een west zuijt weste maene.

Winnen die Doert/maect hooch water een zuijt weste/ende zuijt west ten westen mane.

CAPITTEL V.

Hoe dese landen van malcanderen ligghen, ende hoe ander landen daer van daen ligghende zijn.

Doeberen ende Beunen ligghen zuijt zuijt oost verscheyden acht mylen
 Doeberen ende Diepen ligghen zupden ende noorden verscheyden sesten mylen
 Beunen ende Bevesier ligghen oost ende west verscheyden 14. myl.
 T'auide man ende de Sonme ligghen zuijdt ende zuijdt ten oosten verscheyden 6. mylen.
 La Tour de l'ordre ende Diepen liggen zuijdt zuijdt west/verscheyden 12. mylen.
 Den Sudeman ende Strupflart/ligghen zuijt west ten zupden wel soo westelijck/ende noordtoost ten noorden wel soo oostelijck verscheyden 22. mylen.
 Tseynhooft ende Wicht liggen noort west ende zuijt oost verscheyden 20. mylen.

Van Diepen tot Wicht/is de cours west noordt west verscheyden achtentwintich mylen 28. mylen.
 Van Diepen tot Bevesier/is de cours noordt west verscheyden sesten mylen 16. mylen.
 Van Diepen tot Strupflart/is de coers west zupdt west/verscheyden 6. mylen.
 Van daer tot Seynhooft 2. mylen.
 Vant Seynhooft tot Bevesier/is de coers noorden ende zupden sesten mylen 16. mylen.
 Vant Seynhooft tot Can in die Fosse/is de cours zuijdt zuijdt west/verscheyden 5. mylen.
 Vant Seynhooft tot Barchfluer/is de coers oost en west verscheyden vierthien mylen 14. mylen.
 Van den hoeck van Barchfluer tot Bevesier/is de cours noort oost ende zuijt west verscheyden 22. mylen.
 Barchfluer ende die Kiscassen ligghen west ende west ten noorden/ontrent 12. mylen.
 Van de Kiscas tot Wicht/is de coers ontrent noorttoost ten noorden ende zuijt west ten zupden 14. mylen.
 Vande Kiscas tot Porcelandt/noorden ten westen ende zupden ten oosten ontrent 10. mylen.
 Vande Kiscas tot Goutsteert/is de coers west noordt west verscheyden ontrent 14. mylen.
 Vande Kiscas tot Gernzee zuijdt west ten zupden ende zuijdt zuijdt west 5. mylen.
 Van Gernzee tot S. Malo zuijdt zuijdt oost ende noort noort west/verscheyden 12. mylen.
 Van Gernzee tot Septisles oft seven Eplanden/zuijdt west ten zupden 13. mylen.
 Van Septisles tot S. Pauwels de Lion/zuijt west ten westen/ende noort oost ten oosten/verscheyden 8. mylen.
 Van S. Pauwels de Lion tot Porcelandt/is de cours zuijdt west ten zupden verscheyden ontrent 30. mylen.
 Van S. Pauwels tot Goutsteert/zupden ende wel soo westelijck op Pleymupden/ontrent 22. mylen.
 Van S.

Van S. Pauwels de Lion tot Lisart/ is de coers noort west tē noort-
den/ ende zuyt oost ten zuyden ontrent — 24. mylen.

Capittel vi.

Op wat hoochde dese voorseyde landen gheleghe zijn.

Chis cliff licht op — 50. graden. 52. minuten.
De Somme ende Goutsteert ligghen op — 50. grad. 18. minu.
Den hoeck van Strupffart licht op — 49. grad. en 38. min.
Die kasketten ligghen op — 49 grad. ende 52. minut.
Die Septilles oft seven Eplanden liggen op negen en veertich gra-
den ende vier minuten — 49. — 4.

Capittel vii.

Hoe men 'tlandt van Picardyen ende Britanien sien mach,
ende wat diepten daer zijn.

Alinen is door die hoofden teghens die Singhel oft Diepen/en-
de datmen een weynich bukten de vaerwech is/ so machment
landt sien/ ende is daer diep — 20. oft 21. badem.

Aldus ist landt van S. Pauwels, daer by neffens seylende
drie mylen van't landt zijnde.

S. Paul de Lioty.

Abbewrack.

Ontrent drie mijlen bukten Strupffart ist diep — 20. badem.
Dier mijlen bukten 'tlandt van Can/ist diep — 22. badem.
Teghens die Cape van Barchfluer ende Chierburgh / ontrent drie
mylen van't landt/ist diep — 30. badem.
Bukten die kiscassen ontrent twee mijlen van't landt ist diep vyven-
dertich oft veertich badem — 35. 40. badem.
Daer is oock een putte datmen geenen gront can worpen op tacht-
tentich badem — 80. badem.
Ontrent twee mylen van Garnzee/ alst zuydt oost van u leijt ist diep
veertich badem — 40. badem.
Teghens Sep illes ontrent vier ofte vijf mylen van't landt ist diep
veertich oft vyvenveertich badem — 40. 45. badem.
Teghens Lions oft S. Pauwels de Lions ontrent vier mylen vant
landt/ist diep — 45. ende 50. badem.
Teghen Ile de bas oft Ile bas / ende Harwanen oft Abbewrack
vier mijlen vant landt/ist diep — 50. ende 55. badem.

Eysant zuyt oost van u drie Eysant zuyden ten oosten
mylen ist aldus. van u ist aldus.

Eysant.

Eysant.

CAPITTEL VIII.

Hoemen die Baeyen, Voerden ende ander havenen ende gaten van Bre-
taignen in sal seylen, ende hoemen die gronden wachten sal.

Ontrent noortt west ten westen een miyl bukten die clippen van
Abbewrack oft Shuerac/leijt een rye van Roorsen onder t wa-
ter. Die by nachte wt die Voert oft nae le Four laveren wil die en
come die contrepe van Abbewrack niet nader aen landt/ dan vyuen-

veertich badem. Die op die Voert wil seplen die loope 'tlandt van
la Four dieht aen boort/ daer liggen Clippen als swarte Dorpen oft
hupfen langs 'tlandt/ ende achter dese Clippen zijn veel witte sandt-
bakens/ seplet dicht aen die Clippē langs/ tot dat ghy comt om den
hoeck van le Four oft Backouens: ende om dien hoeck comende soo
sult ghy drie drobbelen Clippen sien ligghen/ elcx een quartier mijs
van malcanderē: seple dan dicht daer aen langs om die noorder ha-
ghels/ die tusschen Hysant ende die Backouens ligghen. Als ghy
neffens

neffens die middelste clippe comt/soo hout dat clooster van S. Mattheus / onder den hoeck van Conchet oort / ende seylt daer op aen/ tot dat ghy dicht aen den hoeck comt: maer en wijckt niet verre van den hoeck: om die Bellart die ontrent twee cabels lenghde daer van aff leijt. Als ghy le Four oft Voert wilt in laveren/so en brenghet S. Mattheus clooster niet verre bytē Conchets oort: alst bytē comt/so wendet weder nae landt/om die zuyder Haghels wille. Als Halman (dat is een hooghe clippe) aen t oost zyde van Heyssant comt over het noordt west eynde van die noorderste kinnenesse / so sinnen teghen de Hagels. Maer als ghy by Conchets oort comt/so loopt op een cabel lengde by Conchets oort langhs/ tot dat ghy die haven open siet/wacht u wel voor die Fenestiers / die vande oostzyde van Conchets haven aff ligghen. Seilt op die Blanche monges aen/ als S. Mattheus Clooster oost zuydt oost van u is / daer is de beste Keede voor die om het noort willen wesen. Om van S. Mattheus hoeck nae Claes duyn te seplen / soo gaet oost zuydt oost aen tot op den hoeck / ende als ghy om den hoeck zyt / ende die Waep open in sien moghet/soo sult ghy een kercke op een cinghel sien staen / loopt daer op toe ende settet ontrent dit kercken op ses oft seven badem. Claesduynen oft Croduyn is een grooten inwint. Teghen over Croduyn leijt Bartrams bay / daer machmen setten voor een noorden wint. Maer die int Bristou water wil seplen / die gae van S. Mattheus hoeck oost zuydt oost aen / ende houde dat noordt eynde van die zuyderste kinnenesse byten S. Mattheus hoeck/so lange tot dat die molen op noort lant by noordē die boomen is: dan mencht ghy wel op twee cabels lenghde by t noordt landt langhs seplen/tot dat Bristou byten den hoeck comt/en seplen dan daer op toe. Oft wilt ghy andersins in Bristou water seplen / by noorden die clip ofte steen om/die ontrent een myle binne S. Mattheus hoeck leyt/recht teghen Bartrams bay / soo hout dat noordt landt wel / ende hout die zuyderste kinnenesse bedeckt onder die groote Koorse die van S. Mattheus hoeck aff leijt/ende seplet also op die west hoek van Bartrams bay aen / tot dat die molen die op t noordt landt staet / comt noordt west ten noorden/ende die boomen noordt noordt west van u staen / soo zyt ghy den steen voorby: maer by zuyden de steen ist

best om te loopen: hy leijt ontrent een half slanghe schuet vant noort landt. Ende wilt ghy nu in die haven van Bristou zyn/so seylt alder meest langhs by t noordt landt soo langhe tot dat ghy comt aen den hoeck van Bristou: als dan die zuyt hoeck vant Bristou water comt over den hoeck van Crodupnen / soo zyt ghy neffens die Beghynne/ die in die mont leijt vant Bristou water/en comt niet leech water boven/het vloeyt daer op ende neder met dat daghelijs getye drie badem. Een zuyt west ten westen en noortoost ten oosten Dane maect daer hooch water.

Die binnen Bristou leijt die moet voor ancker gelt geven ontrent tien stuvers/ende ghy cricht een briefken van bypheyt. Waer dat ghy u schip verloort op Bristaengien / ghy sout moghen u goet by aentasten/anders ist onby. Men legghet een ancker tsee op acht oft neghen badem/ende een touw aen een boom vast.

Die zuyderste kinnenesse leijt vā Mattheus hoeck westwaerts. Ende die west hoeck van Claes duynen leijt van Mattheus hoeck oost zuyt oost verscheyden twee mylen.

Die Hinne met de kieckens ende die middelste fokenesse ligghen van Mattheus hoeck zuydt oost ten oosten een groote myle: die Colengier leijt van S. Mattheus hoeck zuyt zuyt oost een groote myle.

Die zuyderste Dokenesse leijt van die noorderste / zuydt zuyt oost/ ontrent twee halff slanghe scheuten / ende loopt met hooch water onder. Van desen noordt noordt oost een half slanghen scheute / leijt een clippe / die met leech water boven comt / ende zy ligghen zuydt west ten zuyden van Claes duynē. Die Hinne leijt van die Dokenesse west zuydt west onderhalff slanghe scheute / ende is een ronde scherpe clippe / die rondtom diep ende schoon is op ses ofte seven badem. Die kieckens ligghen een halff scheute noordt west ten westen van die Hinne / ende zyn twee scherpe heuvelkens die met leech water effen boven comen: ende ligghen van die noorderste Dokenes ontrent west. Die Scherminckel berghen/ligghen by zuyden de Dokenesse/men mach daer tusschen door loopen op tien badem: nae die west hoeck van Croduyn toe: daer is oock goede Keede ende ancker grondt.

Heyssant

Heyffant, alst noort noorde
west van u is.

Heyffant.

Slaeplaecken, alst oost van
u is vier mijlen.

Slaeplakent.

Slaeplaecken alst dweers van u is dry mijlen
daer by langhs seylende.

Fontenap.

Oudegerne.

Ooster Pleymarques.

Ooster Pleymarques, alsmen
voorby seylt.

Ooster Pleymarques.

Beschryvinghe der zeeuften van Britaen- gien ende Franckrijck.

CAPITTEL IX.

Hoemen ouer die Trae sal seylen, tusschen die Keyser ende Keyserinne
door, ende voort van ander havenen ende rivieren.

Ist dat ghy ouer die Trae oft van Mattheus hoeck nae de Keyser
ende Keyserin wilt seylen/ soo gaet zuden ten oosten aen/ en houdt
die molen van Fenestiers die op den oost hoer van Konckshabē staet/
ouer den hoeck van S. Mattheus clooster / soo lange als ghy die sien
menicht/ en als ghy voor die Keyser en Keyserin comt/ so schouwt die
Keyser/ want daer ligghen sommighe blinde clippen af. Ende wacht
u oock voor die Keyserinne/ want daer loopt een riff af/ ghenamt dat
kaiff/ ende die stroom rabelt daer seer over: rabelt u stroom seer wel/
want het is daer met een zup zupdweste wint ende upeval ofte ebbe/
seer sozghelyck int gat van Fontenap te comen / d'welck streckt zupdt
zupdt west door. Maer die Seemsen loopen van die Keyser aff west
noordwest in Zee/ wel twee groote mylen. By oosten den hoeck van
Fontenap oft Keyserinne/ licht die Driessche bay: daer is goet ancker
gront om te setten. Van hier oostwaerts licht Boldavids bay/ ende
streckt oost noort oost in: het is een wyde voert ende haven men licht
daer voor alle winden beschut binnen die twee clippen/ die af die oost
zyde van die Voert ofte haven ligghen. Die Bredelicht strekt tusschen
Heyffant ende die Seemsen in oost noort oost. Tusschen Heyffant
en kimmeneusse machinen ooc door seylen/ voor een schip dat verlegen
is het is ses ofte seven vadem diep met leech water.

Item Brust water streckt meest oost noort oost in/ als die zupderste

kimmeneus bloot comt byten Blanck Moenges / soo loopt recht op
die hoecken van Claes dynnen aen/ tot dat ghy midts water zyt/ gaet
alsdan oost noort oost Brust water in/ tot int nauwe/ daer leyt die
Baghu midts water/ men mach aen beyde zuden om loopen/ tot bin-
nen die hoeck/ ende men mach setten om den hoeck/ aen die zup zude
ofte voor Brust/ het is daer diep ende breed water. Ontret vier my-
len o. z. o. van Fontenap/ licht een haven / ghenamt Oudegerne oft
Onderne/ daer licht een bant dweers voor't gat / men mach aen beyde
zuden om op ses vadem. Den zup hoeck van dese have is vlack: maer
leyt by de oost zyde in daer en is niet int gat van dese haven dan
dry vadem waters met leech water. Van daer zupdt oost ten zuden
ligghen die west Pleymarques/ daer staen dry ofte vier torens op / zy
zyn goet om te kennen voor den ghenen diese eens ghesien heeft. Op
het 3. o. eynde staet een dicken plomp toren/ en een wepmich by westen
staet een scherpen toren. Noch een wepmich westelicker tegens 'thoo-
ghe landt aen/ staet een Dorp als een Slot / al waer een plompen to-
ren op die oostant staet / daer ligghen twee groote rootsen dicht aen't
landt. De west Pleymarcken strecken verre om oost/ en men soude daer
wel een groot schip berghen in die clippen / het is daer op een plaetse
tien vadem diep / twelck is int incomen van die haven recht voor die
groote clippe die aen d'oost zyde vande haven leyt. By seyliden dichte
by die groote clippen / ende liepen oek een blinde clip / ende ons roet
bleef op die clip steken: maer wy setten recht binnen die groote clippe
op dry vadem met leech water / ende en mochten doen gheen zee sien:
maer met hooch water rolden wy al wat door de clippen henen. Wy
quamen wt ten oosten in/ langhs byde strant: maer seyliden zup oost
weder in zee/ door die clippen met hooch water. Van die west Pley-
marckes tot die oost Pleymarckes o. z. o. by noort om/ en o. ten zude/

E

daer

daer ligghen veel clippen ende rooten. Zuydt west van't eylandt van
Glenant oft Gloilant oft soo onse schippers noemen ooster Pleymar-
ken / daer leyt een groote rootse onder water: maer zy brant al indts.
Binnen en buyten dese clippe ist diep veertich vadem. Almen o. z. oost
gaet vande wester Pleymarcken / so loopt men ruim genoegh kuyten.
Maer achter die ooster Pleymarckes leyt een haven ghenoemt Bin-
dert: en streckt n. o. en n. o. ten n. m. daer staen twee molens op het oost
landt. Als die ooster molen comt over een Slocken dat op den oost
hoeck vander haven staet / so loopt ghy recht het gat in. Aen beyden

't Landt tusschen Gloeylandt ende Groey
almen daer voor by seylt

Landt by voffen Gleynant.

Groey n. n. o. van
u dry mijlen.

Groey.

't Noordt west eyndt
van Boelijn.

n. w. endt van Boelijn.

't Zuydroost eyndt
van Bolyn.

s. v. endt van Bolijn.

Heys alst twee mylen
van u is.

St. p.

CAPITTEL X.

Hoemen in Blauet achter Bolijn in Marbay, ende op die
rivièr van Nantes seylen sal.

Item achter Groey leyt de haven van Blauet / ende gaet noordtoost
ten noorden in op vier ende vijf vadem. Op die westcant staet een
hooghen scherpen toren / ghenaemt Quincparlay. Die Baers licht
aen die oost zyde van't gat / ende is een steenrif / dat van het oost landt
comt af schietende: daer ligghen twee blinde clippen aen d'oost zyde /
almen in seylt men moet hem daer voor wachten en leyden by't west
landt in. Almen binnen is / so mach men setten (voor het Eylandeken
dat midden in die haven leyt) op vijf ofte ses vadem. Wilt ghy zuydt-
waerts op wijcken / daer ist niet leech water dyp oft vier vadem diep.
Het is oock onder Groey goet setten op ses ofte seven vadem: maer aen
het oost eynde loeyt een riff aff / daer moet ghy u voor wachten. Van
Groey tot Bolin is de coers zuydt zuydt oost / en ligghen verscheyden
vier mylen. Ist dat ghy daer Reede wilt soecken / so schouwt 't noort
west eynde / want daer leyt een clippe onder 't water / een groot stuck
wrecks van't landt. Als ghy daer binnen zijt / so seylt op twee tauwen

zyden liggen clippen: maer hout dat Slocken dat op den binnen hoec
van de haven staet over die molen als voorsept is / soo en meucht ghy
gheen quaet doen aen geen van beyden de landen. Nu ist tusschen het
Eylandt ende 't Heylandt diep tien vadem / ontrent onder half myle
oostwaert. Van het Eylandt van Glevant oft Gloeylandt ligghen
die Eylanden vande Motten: men mach daer ront om seylen / op tien
oft twaelf vadem. Wilt ghy tusschen Gloeylant en de Motten door /
so gaet dicht by Motten zuydt west ten zuyden aen / tot dat ghy buy-
ten Gloeylandt comt / ende seylt dan waer ghy wilt.

lenghde by't landt lancks / tot dat ghy comt voor het doorp mettet
scherp torenken: daer staet een Slot op den hoec / by westen het to-
renken: settet binnen den hoec neder op neghen oft tien vadem / soo
light ghy voor een zuyden: zuydtwesten / westen / ende noordwesten
wint beschut: wat hy noordelijker waeyt / daer voor moet ghy rup-
men. Op het zuydt oost eynde / d'welck een half myle breekt is / daer
light ghy op tien ofte elf vadem / het streckt zuyt west ende noortoost.
Voor een westen / noordwesten ende noorden wint light ghy wel be-
schut: men rijnt dan om noort / dā om zuyt / het is daer al goet liggē.

Achter Bolijn ligghen dyp Eylanden. Het oostersche is ghenaemt
die Cardinael / ende leyt van het oost eynde van Bolin oost noort oost /
ende oost ten noorden ontrent dyp mylen: men mach daer al rontom
ende tusschen door seylen / maer men moet daer bedreuen wesen / want
daer ligghen veel clippen / so wel bouen als onder 't water. In het mid-
delste is een haven / die by een groote clip in gaet.

Die in Nozbeam seylen wil / die gaet van het oostersche Eylandt
nae't Heylandt noordt west aen / daer ist diep acht oft neghen vadem /
gaet dan altemet noordelijker op den hoec aen / die by westen S.
Jolme light / en loeyt daer by in: het is binnen den hoec diep ses / seven
ende

ende acht badem. Als ghy binnen den hoeck zijt / schouwt dan den westen hoeck wat / ende loopt dichte by den oosthoeck in. Maer soo haest als ghy binnen den west hoeck van die haven zijt / kabelt uwen stroom wel / want die bloet valt seer styf in de riviere van faues. kiest dan dat west landt op ses ofte seven badem / het is daer al black: ende als den toren van Nozbeam op't west landt / west van u is / soo settet midden in die haven op neghen badem / soo licht Xuy dat binnenste torenken van u noort noort west / ende dat ander torenken noordē ten oosten: maer den hoeck op't Oeplant / oost zuydt oost. Het Oeplantēken dat in zee licht / leyt van die west hoeck vande haven oost zuydt oost / ende west noordt west / ende tlandt direct van den oost hoeck vande haven totten toren van S. Jolme noordt west ende zuydt oost. En van voorts na Croeswijck west noordtwest / ende oost zuyt oost: by't landt langhs ist diep ontrent seven / acht ende neghen badem / hoe verder om zuyt / hoe dieper: dan tegens die noort hoeck van Croeswijck / comet weder op ses ende seven badem / soo langhe tot dat ghy binnen die banck zijt. Maer by westen den noordwesten hoeck van Croeswijck / staet een platte kercke op't hooge landt. Het Oeplant van Outdypnen licht recht by noorden dese kercke. De kercke staet op den eersten hoeck van Croeswijck. Zuydt west ten zuyden van dese kercke onderhalf myle van't landt / licht een banck die met leech water tot sommighe plaetsen drooch valt / ende licht een myle van den noordwesten hoeck van Croeswijck. Maer vanden oost hoeck van Pulien / west ten noorden wel so noordelijck. Ende als die spitsen toren staet over het hooghe van het oost eynde van't landt / soo looptmen daer by noorden om. Men mach oock wel den toren van Pulien brengen ouer den noort westen hoeck van Croesil / ende loopen alsoo by noorden om de banc. Nu van het oost eynde vā Bolyn tot Croeswijck oost noort oost / so loopt ghy by westen die banck om. Maer wilt ghy by oosten om / so gaet oost en oost ten zuyden / tot dat den toren van Croeswijck noort noort oost van u is / seylt dan nae't landt toe / ende voorts op 2. cabels lenghde by't landt langhs / tot dat ghy liet die clippe met dat gat / ghenaeint Japresse / seylt daer dicht by in / het is vier badem diep. Die westerschen toren is Croeswijck / maer by oosten staet ee hoogen toren / ghenoeint Pulien. Maer als ghy van die Cardinael af comt / so

hout dat torenken dat by westen Croeswijck staet over die hoeck / soo loopt ghy by noorden die banc omme / seylt dan dat lant aen op twee tomp lenchte daer by langhs / als voren.

CAPITTEL XI.

Om op die riviere van Nantes ende in die Bay te seylen,
als voren verclaert is.

Die op de riviere vā Nantes wil seylen / die loope tlant van Croeswijck aen boort op twee cabels lenghde / en seyle daer by langhs / tot dat hy comt by de clippe met het gat / het is daer diep int waerwater acht ende negen badem. Maer neffens die clippe ist diep vijf oft ses badem. En als ghy comt voort by den noort hoeck vande riviere / daer ist diep vier ende een half badem min en elle met leech water. Binnen nae Sannazare toe / wordet weder altemet dieper / te weten vijf / ses ende seven badem. Sannazare staet op een yn hoeck van het noordlandt. Alsmen daer binnen is / so moet men setten / en halen een Voetsman die u voort die riviere op brenghe / want die riviere valt bycang met leech water drooghe. Alsmen een stuck weechs binnen Sannazare comt / soo ist al vol sanden ghelickmen in die Caerte sien mach. Ick ben selfs met een schip aenden gront gheweest op die banck: wy behoorden aen die noort zyde over de banck te loope / ende wy seylde aen die oost zyde aen de gront: maer wy creghen schip int stuck ende sloptent weder / en quamen also tot Pelerm / dat is de laen plaet se daer't goet comt met Logges / het is twee mylen van Nantes. Daer leye oock een rye van Koorlen ontrent ten haluen die noord hoeck van die riviere ende Sannazare / midden in de riviere. Oec staet daer ee schepen toren opt noort lant / een stuck binnen Sannazare ofte Sannazare. Als desen toren buyten tzeplant comt / so meucht ghy op dese clippen niet misdoen / en loopter by noorden omme. Maer als ghy van Sannazare weder in zee wilt wesen / so seylt al by't noordlandt langhs / tot dat ghy comt buyten den tweeden hoeck vande riviere: wycket dan van't noortlant af midden in die riviere / en seylt ee groot stuck weechs by zuyden Jerepresse omme. Alsmen nu die clippe die noortwestersche van Jerepresse licht / buyten den hoeck sien mach / daer ist diep vier badem

badem ende een half / ende als Jerepreffe / noozdt noozdt west / ende noozden ten westen van u is / so comt ghy teges die clippe / daer crische ghy dieper water / te weten / vijf / ses / ende ten laetsten seven badem: maer als ghy comt inde Traue van Diqueliers / so cricht ghy tien oft twaelf badem waters.

Om van Bolyn nae de Van oft Armentiers te seplen / soo gaet oost zupdt oost aen / tot dat ghy't clooster van Armentiers ghewaer wort. Door die riviere vae Nantes ist oneffen ende banckich. Als ghy't clooster van Armentiers siet by oosten de boomen / soo gaet oost ende oost ten noorden aen / soo lange tot dat het clooster comt binnen't Slot van Armentiers so zijt ghy binnen die Nonkelega: Gaet dan weder oost zupdt oost / tot dat ghy binnen Piermenen zijt / ghy meucht daer aen beyde yden omme / ende als ghy die Grabe meucht open sien / soo meucht ghy setten op seven ofte acht badem. Daert dan aen landt / en haelt een Lootsman / het is Lootsmans water.

Dat Eylandt van Pinckers / light van Heps / bukten den hoeck van Armentiers noorden ten westen / ende zupden ten oosten vijf mylen. In dit vaerwater ist mede oneffen ende banckich: onder Heps is quade reede / het water rolt altyts al oft onder het Eylandt door

quaem / die reede is als die kerck ofte toren zupdt west van u is op acht ende neghen badem.

Van Heps tot Porthuijs oft die craghe van Oolderdom / is de coers zupdt oost ten oosten ontrent twaelf mylen. Van Heps tot S. Martens Eylandt oft die Kilgas / is de coers oost zupdt oost tien mylen. Binnen die Baers / is de coers oost: maer ten is daer by doncker weder niet goet / zy light ontrét een half mijle vā Olone / men mach daer rontom seplen / zy comt met leech water boven. Dat landt by noorden Olone streckt noozdt west nae Diqueliers toe: maer na S. Martens Eylandt oost zupdt oost. Als ghy binnen die Baers van Olone zijt / soo seplet dat landt van Poitou aen / op het derde deel waters / ende laet die twee deelen ten S. Martens Eylandt / als die Leescaerte vermelt: ende seple also inwaerts / soo langhe tot dat die kercke van S. Marten van u comt zupden ten westen / want aen die yde van het Eylandt ist soo verre innelwaerts al banckich. Ende die Kil is daer diep twaelf badem: maer als S. Martens kerck zupdt west van u is / soo wordet altemets droogher. Dan meught ghy wel na dat Eylandt toe wijcken op 4. oft 5. badem: het droocht dan haestich op: want van 10. bademen wordet metter haest 4. oft 5. badem.

't Landt van Poitou, als men daer by neffens is seylende dry mijlen van landt zijnde.

Als S. Martens Eylandt noorden ten oosten van u is, ist aldus gedaen.

Capittel xii.

Beschryvinghe van Poitou. Om in Porthuijs. Kilgas ende Broage te seyen.

Als ghy met een diep gaende schip over die banck wilt / die banckclooster af loopt nae Dyck toe / soo verbept met een diep gaende

schip tot dattet halve bloet is / want op die banck en is niet leech water niet meer dan dry badem ende een elle waters: maer alst wat ghebloept is / soo mach daer een groot schip wel over.

Ende als het torenken van Lisors comt aen't noozdt eynde van Dyck oft Cypalenes / sootmen op't droochste van die banck. Daer alst torenken comt over't zupdt eynde van het Eylandeken / soo beghint

ghinnet weder te diepen. Maer wilt ghy op die Keede voor t' clooster onder die banck setten/so loopt op ses ofte seuen vadem/ende settet daer neder.

De mercken om het alder diepste water te houden als ghy ober die banck loopt/so hout den grooten toren van Rochelle een spaech lenghde by zypden dat bosch boomen dat op de noorderste hooghde staet/ende seplet also ouer die banck.

Om nu voort aen te seplen nae t' brande Epland toe/so hout dat torenken van Lisors ober dat huysken dat op t'Eplandeken staet. so en meucht ghy aen die Lauerdin niet misdoen. Als Rochelle eē schips lenghde bukten den hoeck vanden bosch is/dan ismen die Lauerdin ghepasseert:gaet dan zuydt oost ten zypden aen/ oft zuydtoost nae t' brande Epland toe.

Om het Dorchhuis in te seplen/so seplet passelijck by d'Eplane van S. Marten langhs/tot dat ghy comt by het oost eijsde/ende streckt al meest oost zuyt oost:gaet van daer zuytoost ten oosten nae t' brande Epland toe: als die toren van Dozen staende op die noordcant van die riuere van Seranten/comt ouer dat brande Eplandt/soo mach hy zijn ballast ouer boort worpen/het is daer twaelf vadem diep.

Maer wilt ghy op die riuere van Seranten seple/so loopt by zypden dat brande Eplandt om/oft ghy meuchter by noorden om seple/ende seple by den toren van Dozen in. Die riuere is met leech water drooghe weldrie mylen int landt.

Om van t' brande Eplandt nae Broage ofte Borwage te seplen/seplet zuydt zuydt oost aen/ende houdt dat torenken van Heers by westen t'bosch/so langhe tot dat den toren van Dozen/comt ouer het root pannen huysken/dat op die zuydt ynde van die riuere van Seranten staet:sejlt dan zuytoost ende altemet zuydt oost ten oosten in/tot dat front/een doorp dat op die strant licht/comt by noorden Sebisen oft Soubisen/ S. Jans plach aen die boomen te comen/maer men can dat nu qualijck sien: maer als Soubise comt binnen dat

doorp/ende die molen bouen t'doorp/so ismen teghen den hoeck vande oosterbanck:gaet dan al zuydt oost ten zypden ende set dat watter te torenken van Heers ouer die wterste sant plecke daer die galghe by staet/houdet so staende ende sejlt zuyt zuyt oost in. Maer als dat torenken van Heers comt aen die oostcant van die valeye die int bosch is/so houdt dat scherpe torenken recht ouer die oost cant van de valeye van t' bosch/ende seple also tot binnen die creke oft riuere van Broage oft Borwage/ op welke plaetse niet een huys en placht te staen/ende is nu een moeye stercke stadt/die binnen veertich jaren herwaert gheruumert is.

Om die Hammesont in te seplen/die haer streckt oost ten noorden ende oost noordtoost in/ende is diep ghenoech voor een groot Schip. Alsmen binnen come/so comtereen riuere zuydt oost op/daermen Sout ladet/ende loopt nae Salis toe. Maer alsmen comt binnen den anderen hoeck van Hammesont so licht daer een plate:maer hout die molen die op t'landt van Olderdom staet/ouer die boomen/so loopt ghy by noorden de plaet om:daer is de Keede voor den ghene die op Olderdom Sout laden wil.

Maer wilt ghy van binnen weder wt wesen/so sejlt so langhe om oost/tot dat Salis comt ouer die boomen die binnen Haruen staen:om nu den steert oft het rif dat van den hoeck van Olderdom af schiet te schonwen/als Salis comt ouer die boomen/seple dan noorden ten westen aen/nae t' brande Eplandt. Maer brenghet Hertogh Karelis toren by zypden t'brande Eplandt/om die Wangart niet t'onder seplen. Alst torenken van Geers comt aen t'bosch/houdet dan so staende tot dat Rochelle comt ouer die noort cant van t' brande Eplandt/ende seplet dan dat Dorchhuis wt.

Een zuydweste ende noordtooste Maene maecht hier hooch water aen landt:maer binnen de riuieren ende hauenen een zuyt westen wesen mane.

Alsmen Porthuijs wt ofte in is seylende, so is S. Martens
Eylandt aldus ghedaen.

Touze de Bort.

S. Martij.

Chapelle.

S. Jan.

't Landt van Ouderdom.

Capittel xiii.

Om op die riviere van Bordeaux te seylen, ghenaght die Garonne.

Als ghy wilt op die Garonne seylen na Bordeaux/ settet den toren van Cordam oost zuyt oost van u/ ende houdt dien so staende/ tot dat die hooge duijn noort oost ofte noort oost ten noorden van u is. Gaet dan noort oost in/ by t noortlant langs/ tot voor Roianen: ghy mencht oock teghen Roianen wel ouer slaen/ na't gebroken casteel toe/ ende seplen also langs by het zuytland tot binne Doulpack/ dan moet ghy weder aen die noortzyde langs by Bley/ ende seplen dan om dat drooge sant zuyt waert op na Bordeaux toe.

Om andersins t gat van Cordam inne te seplen / settet den toren van Cordam oost/ ende oost ten zynnen van u / ende houdt die alsoo staende/ tot dat den hooghen duijn op t noortdlandt/ noort oost ende noort oost ten noorden van u is. Seylt dan daer op aen noort oost/ ende noort oost ten noorden in/ tot by den hooghen duijn: want als den hooghen duijn noorden ten oosten van u beghint te ligghen/ so ligghet sandt van Houages zuyd: waert van u. Midden int gat ist met eenen wthoeck/ ende streckt binnen nae Roianen toe/ oost zuydt oost/ ende nae byten zuyt zuyt west. Den toren van Cordam staet op dit sant. Als nu die hooghe duijn noort oost ten noorden van u bleue / so soude ghy noch op den hoeck van dit sandt seplen. Maer comende teghen den punct vant sandt / men moet dan die duijn wat meer om oost bringhen/ ende seplen dan daer op toe tot byden duijn/ al waer t gat op zijn alder nauwste is / ende is daer diep twintich ende eenentwintich vadem/ al tot Roianen toe ende streckt vanden hoeck van't sandt oost zuydt oost in / al passelijck by t noord landt langhs

voor by Roianen tot aenden hoeck daer die molen op staen. Van daer nae Chastillon tusschen die sanden door is de cours zuydt oost ende zuydt oost ten zynnen / maer al byt zuyd landt langhs tot voor by Dolac oft Doulbac. Seylet dan weder ouer nae Bley toe / ende laet dat Eplandeken aen baghboort/ so loopt ghy over een drooghte van drie vadem: maer passelijck by t noortlant langhs voor by Bley tot Roche de Tou/ alwaer hem die riviere in twee deelt. Seylet dan passelijck langhs by het oost einde vant Eplandeken/ ende also by t oost landt langhs/ tot dat men overslaet naer t Duppelkot/ ende dat voor by zynde / slaetmen weder ouer aen t noort landt naer den hoeck van Baermond / van daer slaetmen weder over naer Bourdeus toe: want dan en zyt ghy niet verre vā Bourdeaur: maer ghy loopt over een sant van twee vadem/ al eer ghy comt int cromme. Int cromme hebt ghy oock een sandt / ende die stadt van Bourdeaur licht recht by zynnen dat cromme.

Maer wilt ghy t zynnder gat in seplen / so settet den toren van Cordam noorden van u/ ende leydet by t landt in / het is daer vijf oft ses vadem diep: maer inoorder gat is te niere / ende is niet leech water bycans drooghe.

Als ghy nu de riviere van Bourdeaur wt wilt seplen / so vertoeft tot Roianen tot dat ghy goet weder hebt / verwacht een boorebbe ende loop daer mede wt: maer hout den hoeghen duijn in't wtloopen/ noort oost van u/ so langhe tot dat den toren van Cordam oost zuyt oost van u is: dan mencht ghy seplen waer ghy wile. Die noort der Esels mencht ghy wel looden op vijf ofte ses vadem / dat gat is wijt ende breef/ ende is diep twaelf ende dertien vadem.

CAPITTEL XIII.

Hoe dese landen van malcanderen ligghen, ende hoe ander landen
van dese ghelegghen zijn.

Van S. Pauwels de Lion tot Hepsant / is de coers west zuijwest verscheypden	12. mijlen.
Van Hepsant tot Gersep / is de coers noort oost ten oosten verschey- den	32. mijlen.
Vande Doert tot die kuskas / is de cours noort oost ende noord oost ten oosten	34. mijlen.
Vande Doert tot Portlant / is de cours noort oost verscheypden acht en derich mijlen	38. mijlen.
Van die Doert tot Goutsteert / is de cours noort noort oost wel so oostelijck / ende zuij zuij west wel so westelijck / verscheypden acht en twintich mijlen	28. mijlen.
Van die Doert tot Lpsart / is de cours zupde ende noorde verschey- den	22. mijlen.
Van die Doert oft Hepsant tot die Sorlinges / is de cours noort noort west verscheypden	24. mijlen.
Van Hepsant tot Capo Claro in Zerlandt / is de cours noort west upvenstich mijlen	65. mijlen.
Van Hepsant tot dat Epland Almaydes / is de coers west ten zupde verscheypden ontrent	175. mijlen.
Item van Hepsant tot die Cape van Finis terre / is de coers zuijdt zuij west wel so westelijck verscheypden	98. mijlen.
Van Hepsant tot die Seemse zupden ende zupde ten westen na dat den stroom is verscheypden	8. mijlen.
Vande Seemse tot Ortegael zuij zuijdt west / verscheypden achtense- stich mijlen	68. mijlen.
Van Hepsant tot Eplarga zuij zuijdt west	95. mijlen.
Item van die Seemse / oft Fontenap tot Capo de Pines in Biscay- en / is de coers zupden ende noorden verscheypden	64. mijlen.
Van de Seemse tot S. Ander / zuij zuijdt oost wel so zupdelijck ver- scheypden	72. mijlen.
Vande Seemse tot Bilbao / is de coers zuij zuijdt oost wel so oostelijck	

verscheypden sestenstich mijlen	86. mijlen.
Van die Seemse oft Fontenap tot S. Sebastiaen / is de cours zuijdt oost ten zupden verscheypden ontrent	84. mijlen.
Van die Seemse oft Fontenap tot die wester Plemarchen / is de cours zuijdt oost binnen door / buppen om oost zuijdt oost / verscheypde acht mijlen	8. mijlen.
Van Plemarches tot Bolin / is de coers oost zuijdt oost verscheypden vijftien mijlen	15. mijlen.
Van Bolin tot Capo prior oft Ortegael / zuijdt west ende noort oost ontrent sestenstich mijlen	76. mijlen.
Van Bolin tot Capo de Pinas / is de cours zuijdt zuijdt west / ende noort noort oost ontrent	64. mijlen.
Van Bolin tot S. Ander / is de cours zuijden ende noorden ontrent achtenvijftich mijlen	58. mijlen.
Van Bolin tot S. Sebastiaen / is de coers zuijdt oost ontrent ach- tenstich mijlen	68. mijlen.
Vande Seemse tot Bayonen in Franckrijck / is de cours zuijdt oost wel so zupdelijck / ende noort west wel so noordelijck vierentach- tich mijlen	84. mijlen.
Van Bolin tot die riviere van Bourdeaux / is de cours zuijdt oost on- trent achtentertich mijlen	38. mijlen.
Van Bolin tot Armentiers / is de cours oost zuijdt oost / verscheypden neghen mijlen	9. mijlen.
Van Bolin tot Croeswijck / is de coers oost ten noorden verscheypde acht mijlen	8. mijlen.
Van Bolin tot Heps / is de cours zuijdt oost wel so oostelijck verschey- den twaelf mijlen	12. mijlen.
Van Heps tot Ortegael / is de cours zuijdt west ten westen verscheypde twee ende seventich mijlen	72. mijlen.
Van Heps tot Armentiers / noorden ten westen verscheypde vijf mij- len	5. mijlen.
Van Heps tot S. Martens Epland zuijdt oost ten oosten / ende oost zuijdt oost verscheypden	10. mijlen.
Van Heps tot Ouderdom / is de cours zuijdt oost ten oost / wel so zup- delijck verscheypden	12. mijlen.

Dant

Want landt van Olderdome tot Ortegael is de cours west zuyt west
verscheyden ————— 84. mylen.
Van S. Martens Eylandt tot den toren van Cordam zuydt zuydt
oost verscheyden ————— 12. mylen.

CAPITTEL XV.

Van't loopen ende vallinghe vande stroomen.

Vande seven Eylanden tot l'Isle de bas / valt die bloedt oost ten
noorden/ende die ebbe west ten zuyden.

Tusschen die Voert ende S. Pauwels valt die stroom zuyden ten
westen/ende noorden ten oosten.

Vande four tot S. Martens hoeck/valt die bloet zuyden ten oo-
sten/ende noorden ten westen.

Die bloet valt die Bredont in/oost noort oost.

Die bloet valt seer stijf op die Keyser rine/en met groote ravelinge
ouer dat kalff/ende also nae S. Martens hoeck toe ontrent zuyden
ende noorden ouer die Trae.

Die vande Seemse aff come / die wachte hem wel voor die stroo-
men/want die voorbloet valt seer stijf op Hepsant/ende also door die
kinnemessen henen.

Op oosten die Seemse valt die stroom dweers aff ende aen / ende
loopt also die hauen en rivieren in/die bloet valt stijf op die Keyse-
rinne/ende also dweers ouer die Trae nae den Keyset toe : een peder
moet hem daer voor wachten/ alst stille is / want met een stilte en is
geen raet om tusschen die Keyser ende die Keyserinne door te dybbe/
mits dat dien stroom u soude worpen inde chypen.

CAPITTEL XVI.

Wat Maene hooch water maect.

Tot S. Pauwels maect hooch water een oost ende weste mane:
maer bynten de hauen een oost noort oost / ende west zuydt
weste Maene.

In die Voert tusschen Hepsant/maect hooch water een zuyt west
ten westen Maene.

Door S. Martens hoeck maect hooch water een zuydt weste ten
westen/ende noort oost ten oosten Maene.

In Brustou ende Claesduprien/maect hooch water een noort oost
ten oosten/ende zuydt west ten westen Maene.

Tusschen die Keyser ende Keyserin / maect hooch water een zuydt
weste ten zuyden/ende noort oost ten noorden mane.

Inde Bredont een west zuyt weste mane.

Bynten Hepsant int vaerwater / maect dat hoochste water een
zuyt west ten westen mane.

Bynten in de Canael maect een z. w. mane dat hoochste water.

Tot Plemarches/ Grop/ Bolin/ Armentiers/ Heps/ dat Porthuis
ende voor die riviere van Bourdeaux/ die gansche zuyt Caste van
Bretaigne/ende die Caste van Gascoignen / maect hooch water
een zuyt weste ende noort oost mane.

Maer in die hauen en rivieren/ wijcken/ ende bapen/ maect een zuyt
weste ten westen mane hooch water / ofte alijts een streke later /
nae dat die hauen en diep int landt strecken.

Capittel XVII.

Op wat hoochde dese landen ghelegghen zijn.

H epsant light op acht ende veertich graden ende veertich minu- ten	48. graden 40. minuten.
Die Seemse ligghen op	48. graden 10. minuten.
Die west Plemarches liggen op seuten en veertich graden ende vier- en vijftich minuten	47. — 54.
Bolin light op	47. graden. en 30. minuten.
Het Eylandt van Heps light op	46. graden ende 52. minuten.
Wat Porthuis ofte die noort Donte van Olderdome light op ses en veertich graden ende twaelf minuten	46. — 12.
Den toren van Cordam oft die riviere van Bourdeaux leijt op vijf en veertich graden ende twee en dertich minuten	45. — 32.
Arcafon light op	44. graden ende 30. minuten.

CAPITTEL XVIII.

Op wat diepten men dese landen mach sien, ende hoe verre datmen dan buyten 't landt is.

Tusschen Abbezwack vier oft vijf mijlen vant lant/ist diepe twee-
enbistich vadem/ende men mach landt sien.

Tegghens de boert machmen 't landt sien op bistich vadem.

Maer zuiderwest van Heyslant ontrent vier oft vijf mijlen vant
lant/ist diep vyfentseventich vadem/ende men mach 't lant sien van
de Compagne.

Op die Seemse ende 't Slaerplaecken machmen 't landt sien op ses-
tich ende vyfentsestich vadem.

Tegens d'ooster ende wester Plepmerkens/ machmen 't landt sien
op vyfentbistich ende t sestich vadem.

Bolin machmen sien op t sestich vadem/maer men moet wat in t
Want/ oft onder aende Herse loopen: op vyfentbistich vadem
machmen Bolin van beneden sien.

Heys machmen sien op sestich vadem alst claer weder is.

S. Martens Eplandt ende 't noordt eijnt van Oolderdom/ mach-
men sien op dertich ende sevenentwintich vadem.

Tegghen de riviere van Bordeaux ende den toren van Cordam/
machmen 't landt sien op dertich vadem vande Compagne.

Capittel XIX.

Hoemen die landen van Galcoengen beseylen sal:
Eerst om in Accason te seylen.

Om in die haven van Accason te seylen/so strecket noorder gat
zuiddt oost in: daer staen twee hooghe torens op 't zuiddtlandt de
welcke staen twee masten lenghde verschepden: seylet daer op aen
tot dat ghy binnen zijt. Recht binnen die zuiddt hoeck leijdt een rye
clippen onder water/die moet ghy schouwen. Ontrent midden in
die haven ligghen oock blinde clippen/maer als ghy den toren alsoo
staende hout/so loopt ghy tusschen die clippen deur op vier vadem/
daer binnen meucht ghy setten op vier vadem met leech water:maer
wilt ghy 't zuider gat in seylen/daer liggen drie Eplandekens recht

voor die haven. Als ghy daer by zuden zijt/so gaet tusschen den
zuiddt hoeck vant lant/ende dat zuiderste Eplandeken deur.

By oosten het Dorp van Accason/ staet een swarten heubel op 't
landt/als die swarten heubel noordt noordt oost van u is/soo gaet
recht in:maer als ghy comt tusschen die binnenste ende noordersten
hoeck vant lant/so ligghen aen beyde zuden veel Kootsen onder
d'water. Gaet dan recht op 't swarte huevelken aen/noordt noordt
oost oft noordtoost ten noorden/tot dat ghy comt voor het Dorp/oft
stedeken/daer meucht ghy setten op acht/neghen ende thien vadem:
het is daer binnen twaelf vadem diep. Maer int noordergat/hebt
ghy negen oft tien vadem waters/tusschen die noorder ende zuider
hoeck vande have/ist vijf vadem diep:int zuider gat hebt ghy negen
ofte tien vadem waters.

Capittel XX.

Hoe dese landen van malcanderen ligghen,ende hoe ander
landen van dese ghelegghen zijn.

Het is vanden toren van Cordam tot Accason/zuden en noor-
den langs het landt verschepden — 15. oft 16. mylen.

Tusschen beyden leijdt een rye haven ghenoemt Agnes ofte Agnete:
maer daer mach wel een groot schip in/met hooch water:het is
een diepe rye haven.

Van Accason tot Bation/is de coers zuden ende noorden verschep-
den twaelf mylen — 12. mylen.

Tusschen beyden leydt Cabriton/daer plach het gat van Baponen
inne te comen/ende men voer alsoo deur een Haff tot Bapone/ende
is verschepden vijf mijlen — 5. mylen.

Baponen gaet tusschen twee slechte stranden in/het is Loots-
mans water ende leijdt op die rechter hant. Als ghy in comt/so staen
daer twee boomkens/die hout ghy over een/ende gaet alsoo oost ten
zuden ende oost zuiddt oost in/het is binnen over paelt aen die noort
zyde/omt gat diep te houden/ende het is diep vier vadem met hal-
ve bloet.

Beschryvinghe der Zeecusten van Biscayen.

Dat landt van Bayona streckt zuysden en noorden,
en is duymlandt aldus ghedaen.

Dat landt van Fonteraue streckt zuysdrwest ende noordooft,
ende teghens S. Bastiaen strecket west.

CAPITTEL I.

Hoemen in die Havenen van Biscayen sal seylen, ende hoe verre dat
die plaetsen ende havenen van malcander zijn.

Van Baionen tot S. Jan de Lus is de coers/zuys west ten zuys-
den verscheypden drie mijlen: dat is een eyghaven al oft een Pier
ware. Maer die daer in wil wesen moet niet hooch water daer in co-
men: die stadt licht aen die rechterhandt/ men mach die haven niet
drooghe voeten over loopen/ alst springh stroom is.

Item twee mijlen voorder zuydt west/ ende zuydt west ten westen
ligghen die Pignons oft clippen van S. Anne: zy liggen dicke by
landt. Van daer een myle licht den inwylck van Fonteraue/ daer
machmen voer een noort weste ende west noort weste windt beschut
liggen. Die clippe aenden hoeck van Capo de Figuer/ comt noordt-
west ten westen van u te ligghen/ ende die Pignons oft wylclippen
ligghen van u oost noordt oost: het is een schoone bay/ daer staet een
kercken ende een Slotken op 't hooghe landt.

Nu een cleyne myle by weste Capo de Figuer lichte Passay/ ende
is een schoone haven/ daer licht een clip int gat aende west zyde vande
havē Maer twee mylen by weste Passay lichte die stede van S. Se-
bastiaen/ het is een goede haven om in te comen/ men seylt tusschen
twee Slotkens in/ het oostersche ist hoochste/ en staet bycans oft op
een Eplandt stonde/ maer het staet op een hooghe berch. Dat aen die
west zyde is/ staet op een cleyne Eplandeken en is een viercant toren-

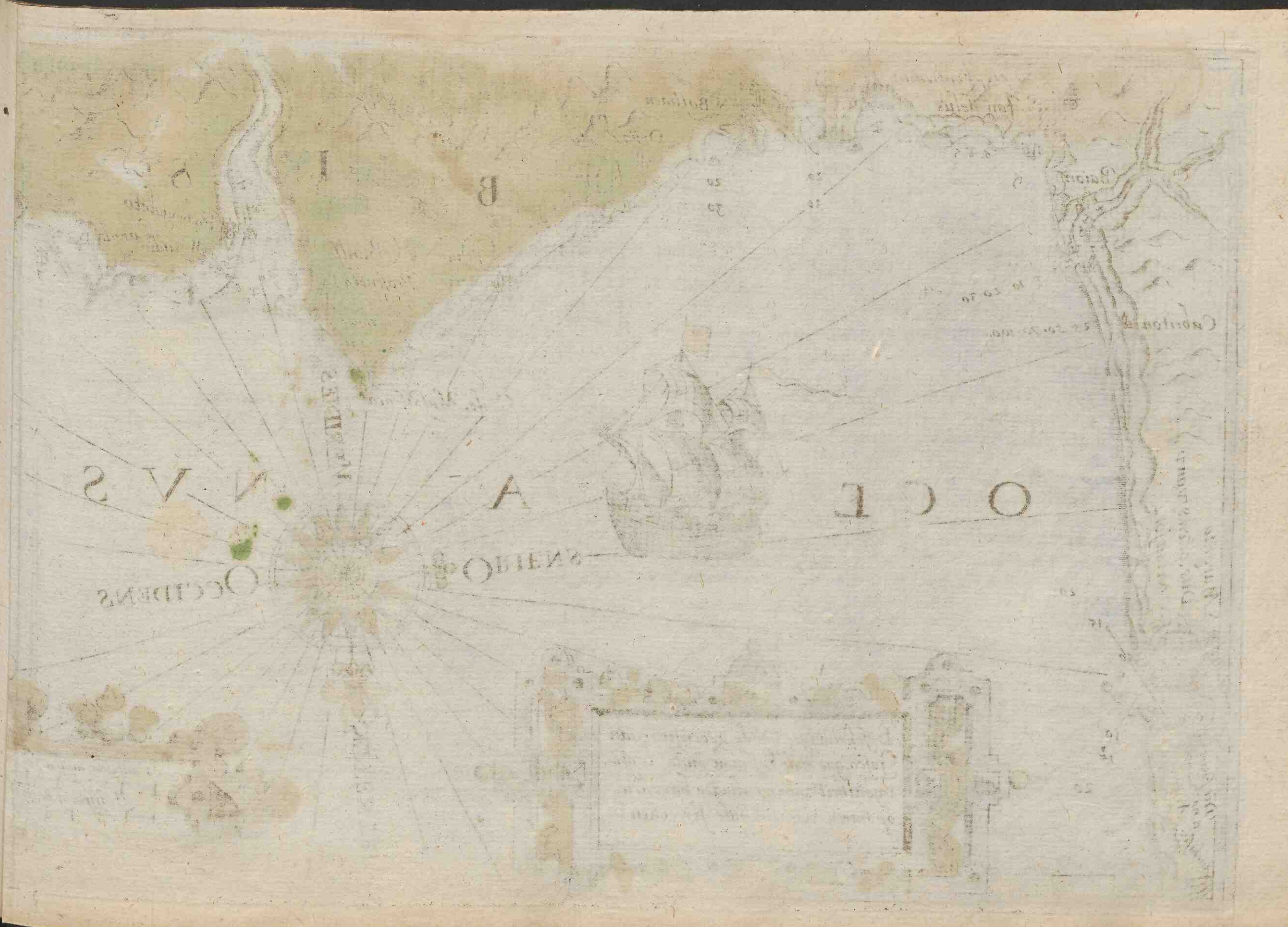
ken/ als ghy boorby dese Slotkens zijt/ so meucht ghy setten aen die
oost zyde onder 't groot Slot/ daer is de beste Keede. Maer achter het
groot Slot/ gaet een cleyne waterken op/ men can van het oosters Slot
te voet gaen op het westlandt met leech water: met hooch water soo
gaet die strant onder. Mercken vande steen die int gat leijt zyn dese/
daer comt een Clooster by oosten aen 't westersche Eplandt/ en daer
staet een torenken/ die come over een/ dan looptmen daer by oosten
omme.

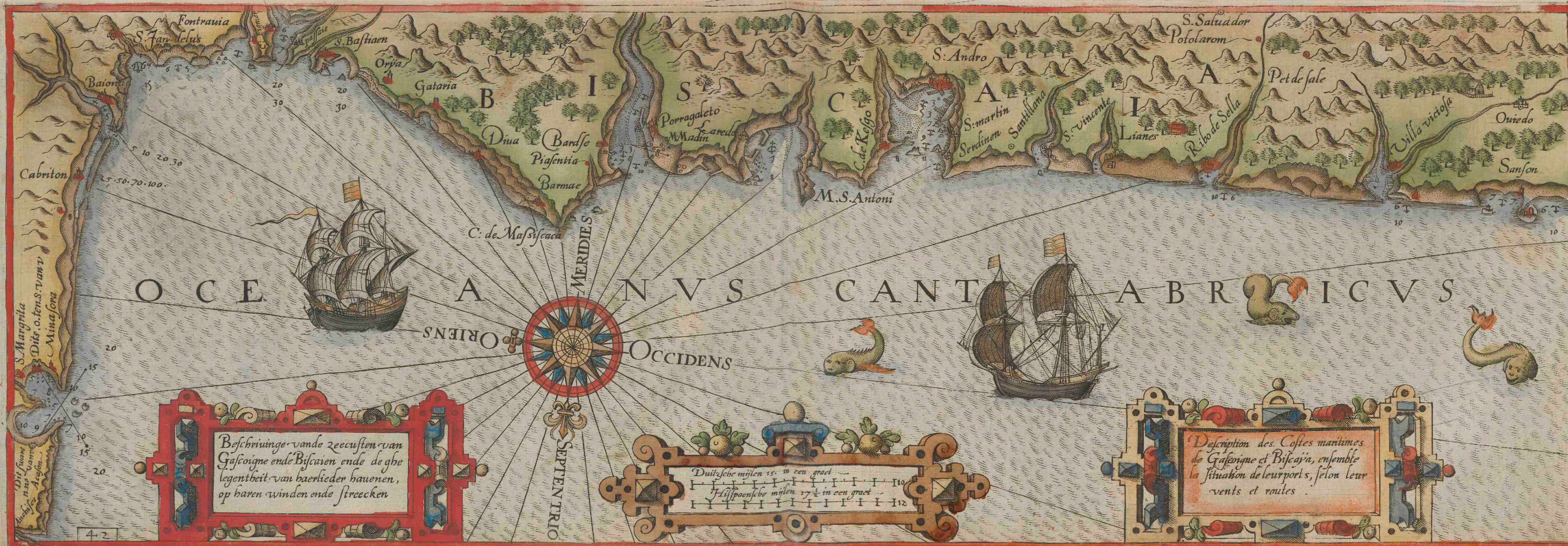
Van S. Sebastiaen tot Gaterpen/ is de cours wt. ten n. en w. n. w.
verscheypden ses mylen. Het is een ronde bay oft inwylck/ men noemt-
se Conings haven/ daer is goet ligghen voer een zuydelijke windt.

Van Gaterpe tot Deue/ ist onderhalf myle: het is een aff water-
ken/ ende het comt wt den gheberchte.

Twee mijlen om west licht den hoeck van Massichaco/ en is een
wthoeck: dat stedeken licht ontrent een myle int lant. Zuyt west ten
westen van Massichaco licht die haven van Bermea/ en is een groo-
ten inwylck: die oost zyde is vuyt/ die moetmen wat schouwē/ en loo-
pen aen die west zyde in/ ende setten waer men wil.

Massichaco is een wthoeck en ghenen haven/ recht by westen die
caep Massichaco leijt een groote clip/ en daer een stuck by weste/ leijt
noch een Eplandeken ofte clippe/ en men mach achter dese clippe wel
om seplen met barken/ en het is van Massichaco tot Bilbau zuyde
zuyt west/ en zuyt west ten zuysden vijf mijlen/ dat gat gaet aen west
lant in/ en als die twee westersche hupsen over een come/ so bent ghy
op die

Beschrijvinge vande Zeeuften van
Gascogne ende Biscaya ende de ghe
legentheit van haerlieder hauenenen,
op haer winden ende streecken

Duitsche mijlen 15. in een graet
Hispaensche mijlen 17 1/2 in een graet

Description des Costes maritimes
de Gascogne et Biscaya, ensemble
la situation de leur ports, selon leur
vents et routes

op die haerse ofte droochte/gaet dan op't Slot aen zyn den en zyn de ten oosten in/ en dichte by't Slot langhs/ en settet recht binnen dat Slot/als ghy voort gat comt/so comen die Lootsluyden of en brenghen u op tot voor die Stede/men macht oock bytent gat setten/aen de oost zyde op ses vadem.

Vanden hoeck van Bilbau tot Castro/is de cours west/ende zijn verschepden vier mylen. Maer op het rivierken nae't stedeken toe/en ist maer drie ofte vier vadem diep.

Van Castro tot Laredo/is de coers west/verschepden vier mylen. Op die west zijde light een hooghen berch S. Anthone ghenoeint/men mach daer dicht by in seplen: oft set desen berch zyn den ten oosten van u/ende loopt daer also in/ tot om den oosthoeck vander haven/het is daer wijs ende breed. Om die oost meucht ghy setten op seven oft acht vadem:dit is een haven voor groote schepen. Teghen S. Antoni oostwaert/in midde van die Voert/light een rye roossen/ghy meuchter aen beyden zyden om seplen:zy branden alrijt.

Ontrent anderhalff myle by westen S. Anthonis berch/leijt Capode Kelsgo/het is een groote Cape/ende light by oosten S. Ander.

Van daer tot die Haven van S. Ander / is de cours west zuydt west/verschepden twee groote mylen. S. Ander light in een inwijck ende daer light een Eylandt voor die haven/ghy meuchter aen beyden zyden om/het is diep acht ende neghen vadem. By zyn den het Eylandt om/ist diep vijf/ses/seven vadem/nae dat ghy die strandt nae comt. Dat gat streckt eerst west noordt west/ende noort west in/dat Eylandt light wel een groote myle in den inwijck:het is vanden oost hoeck vander haven/tot aen die west hoeck van t landt/ontrent

zyn den/ende noorden/een groote myle.

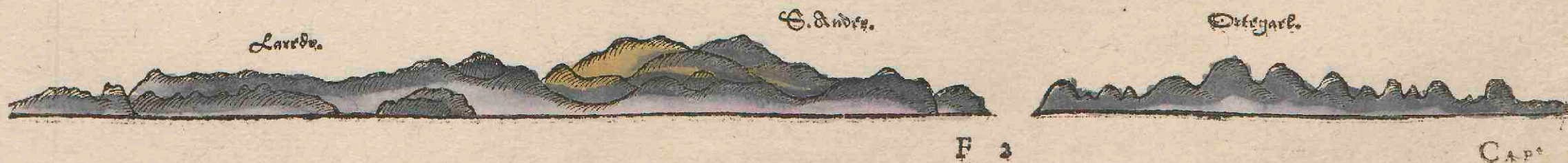
S. Antoni/ende die west hoeck van S. Ander ligghe van malcanderen oost ende west vier mylen.

Maer van S. Ander tot die haven van S. Martin ofte Setevilles/ist oost ende west vier cleyne mylen/en het is een rye haven Ende van daer tot S. Vincent/ vier groote mylen:het is mede een rye haven/ dan het gaet van by oosten in: aen die west zyde vander have comt een ricken aff schietende/ende daer light een Eylandeken inde midden van't gat/ghy meucht aen beyde zyden omme.

Van S. Vincent tot Lhanes/is de coers west dzy cleyne mylen/ en is oock een rye havenken. Op die west cant van het havenken/ staet een kercken: ende rechte binnen die haven light een middel plate ofte lant:maer ghy moet aen die west zyde omme:het zijn al onbekende havenen. Van Lhanes tot Rio de Sella/is de coers west 5. mylen. Van daer tot Villa Viciosa ist 8. mylen/ dat is een schoone rye haven. Ick heb daer in een schip verlozen/der faute van die Spaengiaerts diet op een sandt seyliden:zy voeren aen landt/ende lietent schip sincken. Op die west zyde is goede reede. Dat gat streckt zuydt zuydt oost/en zuydt oost ten oosten in dicht aen die west hoeck van t landt langhs/tot int midden van die haven:wijcket dan weder westwaerts op om die plate die midden in die haven light. Vijf mylen by oosten Villa Viciosa light den wchoeck van Sanson:by oosten light een Eylandeken/daer op staet een torenken. Tusschen Sanson ende dit Eylandt is goede reede op ses/seven ende acht vadem. Op die west zyde van desen voorsz. hoeck/ist oock goet ryden/recht voor dat havenke van Sanson op ses ofte seven vadem.

't Landt van Biscayen ontrent Laredo ende S. Ander verthoont hem aldus, ende is twee dry dobbel ghebercht.

Oortegael als de hoochte zuydt zuydt oost van u is vijf mylen.

Capittel II.

Hoe die hoecken en havenen van malcanderen ligghen, ende hoe andere landen van dese ghelegen zijn. Voorts op wat hoochte zy gheleghe-
ghen zijn. Ende wat Maene daer hooch water gheeft.

Van Accalon tot Massichaca / is de coers zijdt west ende zijdt
west ten westen verscheijden ————— 22. mylen.
Van Accalon tot Fonterauia / is de coers zuyden / ende zuyden ten
westen verscheijden ————— 16. oft 17. mylen.
Van den hoeck van Figuer tot Massichaca / is de cours oost ende
west wel so noordelijck ontrent ————— 14. mylen.
Maer vanden hoeck van Massichaco tot die Capo de Pinas / oft
den hoeck van Tores / is de coers oost ende west verscheijden vie-
renvijftich mylen ————— 54. mylen.
Van Capo te Pinas tot den toren van Cordam / is de coers oost
noort oost / ende noort oost ten oosten ontrent — 65. mylen.
Van Capo de Pinas tot het Dorthuijs ofte S. Maertens Eylandt /
is de cours noort oost wel so oostelijck ontrent — 68. mylen.

Vanden hoeck van Tores / oft Capo de Pinas tot Bolin / is de coers
noort noort oost verscheijden ————— 66. mylen.
Van S. Sebastiaen tot Fontenay / is de coers noort west ten noort
den vierentachtentich mylen ————— 84. mylen.
Van Capo de Pinas tot Hyslant / is de cours zuyden ende noordent
vierenseventich mylen ————— 74. mylen.
Van Capo de Pinas tot Capo de Veili in Ierlandt / is de cours noort
den ten westen verscheijden ————— 130. mylen.
Van Bapone tot Fontenay / is de cours noort west wel so noort
lijck vierentachtentich mylen ————— 84. mylen.

Bapone in Franckrijck leijt op ————— 43. graden ende 35. minuten.
Den hoeck van Figuer leyt op — 43. graden ende 38. minuten.
Die Cape van Massichaca leyt op — 43. graden ende 42. minuten.
Die Cape de Pinas leyt op — 43. graden ende 44. minuten.

Alen alle dese landen ende havenen / maectt hooch water een zijt
weste Maene.

Beschep-

Handwritten text in a historical script, possibly Latin or German, located in the upper left corner of the page. The text is written in a cursive hand and is partially obscured by a vertical line and some staining.

Beschrijvinge van Galicien, te weten, de ghelegentheit
vanden lande sancx de zeeoosten, mitgaders de monden
vande riieren, ende innecommen vande havenen,
met die eylanden ende dippen voer de selfde liggende.

Duytsche mylen 25. in een graet
Francoysche mylen 17½. in een graet

Description de Galice, et la situation le long
de la coste maritime, ensemble les embou-
chures des fleuves, et les entrees et issues
des ports; avec leur Isles et Escueils

M A R E H I S P A N I C V

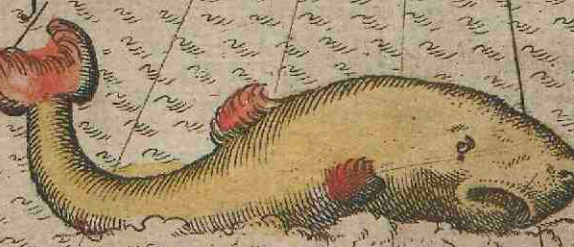
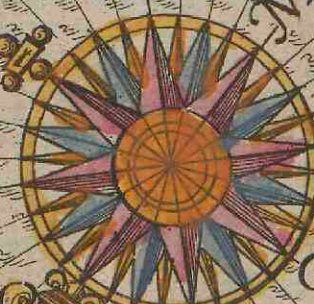
G A L I C I A

Occidens

Meridies

West

Septentrion

Handwritten text in a box, likely a title or index, written in a historical script.

Beschryvinghe der Zeeuften van Galicien.

Capittel 1.

Hoemen die Havenen van Galicien sal in seylen, ende watmen daer heeft te schouwen oft te wachten.

In den intwisch van Tores is goede Reede voor een zuydt westen ende westen windt op seven ende acht badem. Maer twee groote myle by westen Tores/light die Capo de Pinas/ daer liggen sommighe rootsen af: die Leelsaerte sprekt daer van/ ende noemtse de rootsen van Gosses: zy strecken recht van die Cape aff. Recht binnen oft by westen die Capo de Pinas oft Gossen light een groote clippe/ daer meucht ghy tusschen die clippe ende 't landt door seplen. Van daer twee mylen light de haven van Abiles/ ende is een rye haven: ghy moet aen het oostlandt in/ want dat west landt is verre black. Binnen aen die west zyde vander haven ligghen twee clippen/ daer moet ghy dichte by langhs seplen/ ende setten een stuck weeghs binnen die twee clippen neder. Dat stedeken is ontrent een myle opwaerts. Aen die oost zyde van die haven buyten in die bocht/ ligghen noch twee groote rootsen/ daer meucht ghy rontom seplen/ maer ten is daer niet al te schoon. Buyten dese clippen is goede ancker gront op seven oft acht badem/ ende dat/ teghen over het kercken dat teghens 'thooge landt aen staet.

Van Abiles tot Lobarca ist ses clepne mylen/ ende van daer tot Ribodeus/ is de cours west zuydt west verscheyden vijf mylen. Op die west cant vande haven staet een hooghen plompen toren/ al oft op de Corongne waer. By desen pooz. toren moetmen in seplen op twee cabels lenghde/ ende dan seplmen meest mits waters in: dat gat streckt meest zuyden/ ende zuyden ten oosten in/ men macht setten aen die oost ofte west zyde waermen wil: het is binnen al black water/ te weten vier/ vijf/ ses ende seven badem/ nae dat ghy verre wt light. Maer ontrent seven mylen noordt west van daer/ light Capo de Brila/ ende recht by westen die Cape light dat stedeken van

Uiberus/ daer ligghen twee groote rootsen oft clippen aen die west zyde vande Bay. Van dese clippen west noordt west verscheyden een half myl/ light dat Eplandt van S. Cypriaen/ ende leyt recht voor die Doert van Uiberus: men mach aen beyden zyden om seplen in die haven van Uiberus/ ende setten waermen wil/ 'tzy aen die oost ofte west zyde: het is mede black water van vijf/ ses/ seven ende acht badem/ nae datmen verre in loopt.

Een myle by westen Uiberus leyt dat stedeken van S. Marcus/ ende is eenen inwijck/ men mach daer ryde op seven ofte acht badem/ voor een zuyden/ zuydt westen/ ende westen wint.

Twee mylen daer by weste/ leyt die riviere van Carpus/ ende daer is goet ryden op acht ende neghen badem langs die gheheele custe/ tot onder 't Slot van Ortegael toe.

Van Carpn tot Ortegael/ is de coers noordt west vier mylen: Ortegael is een grooten wthoec/ men mach daer by oosten voor ee noordt westen/ westen/ zuydt westen ende zuyden wint beschut ligghen: tegen 't Casteel is de beste reede. Noordt noordt west van Ortegael/ een myle weeghs leyt een rye groote clippen/ men mach op thien baden tusschen 't landt ende dese rootsen door seplen. Die Leelsaert seyt dese clippen twee kenninghen van Ortegael te ligghen.

Maer dyp mylen by westen light Uiberus/ ende is een diepe have/ men moeter dicht aen dat west lanc inne/ want dat oost landt is vuyt/ men seplet by een hoogh landt inne op twaelf badem: binnen ist tient badem/ ende men settet voor 't stedeken op ses ofte seven badem. Vier mylen by westen Uiberus leyt Capo de Prior/ daer looptmen zuydt waerts op na de Corongne.

Twee groote mylen by zuyden Capo de Prior/ leyt die haven van Ferolen/ maer ghy comt eerst by twee witte sanc bayen. Die zuyderste is die grootste/ ende daer staet een wit huns oft twee: daer by oosten leyt die noordhoeck van Ferolen/ ende als ghy daer by comt/ soo sal hem die haven openen/ ende streckt oost noordt oost/ ende oost ten noorden/

worden / tusschen twee hooghe landen midts waters inne: maer als ghy binnen comt / so loopt noorwaerts op / ende settet daer op twaelf ofte dertien badem. Als ghy midden in t nauwe zijt / soo meucht ghy tusschen t vaste landt ende Cifarga door sien / het is int nauwe twintich badem diep / ende ghy meucht aen beyde zyden met een steen op t landt worpen.

Maer wilt ghy andersing in Ferolen seplen comende vande Corongne / soo gaet van het Eplandeken van S. Blasges noorden / ende noorden ten westen aen / tot dat ghy die Doert open sien meught / soo sult ghy sien een groote sandtchap met twee oft drey huysen: seylt daer

op toe / tot dat ghy binnen die oost hoeck vander haben zijt: maer die is vuyl / ende seylt dan op die noorothoeck vander haben / soo seylt ghy als dan die haven weder open / ende dan midts waters daer inne.

Daer ligghen noch twee Doerden oft havenen / twee mylen by oosten Ferole / D'eene streckt oost in / ende heet Pontedemas: die ander streckt zuydt oost in / ende men mach soo verre in loopen datmen geen zee sien mach / ende daer machmen setten waermen wil / het is over al diep ghenoech.

Als men uyt den oosten comt, verhoont hem 't landt van Monfy aldus,
dry mylen van landt zijnde

Die hackelde bergh oost ten noorden van u
vijf mylen, ist aldus ghedaen.

Capittel ix.

Om in de Corongne ende ander havenen te seyen.

On van Ferole te seplen nae de Corongne / is de coers zuyden ende zuyden ten westen ontrent drey clepne mylen: maer als ghy by d' west landt comt / schouwt selve een weynich / want ten is niet al te schoon / ende comende aen den hoeck daer t Slot staet / ghy sult sien een cleijn Eplandeken met een huysken daer op: seylet daer by lancks op een halve tauw lenghde / ende loopt dan om het westen op / ende settet voor t Visschers dorp / op ses / seven ofte acht badem.

West noordt west van den westhoeck vande Corongne / ligghet Eplandt van Cifarga / ende is rontomme vuyl. Ontrent zuydt zuyt west van daer / light een haven / ghenaemt Queres / vande welcke de oostwal vuyl is / ende die westwal schoon: daer moet ghy by in seplen / ende als ghy tusschen beyde de landen zijt / soo gaet midts waters

inne tot om den hoeck / ende settet daer op ses oft seven badem. Dit is een schoone haven voor groote schepen.

Ontrent west zuydt west / ende zuydt west ten westen van Cifarge / leyt Capo de Bylem / ende is den oosthoeck van Monfy: het is een seplen hooghen hoeck / al oft een tozen waer / ende doet hem swart op / ende wordt die Monick ghenoemt / ende light los vanden hoeck van Monfy / ende den hoeck zyn altemael steyle clippen.

Maer die in Monfy wil / en comt van Cifargen af / die moet dicht by den oosthoeck inne: het is een ghelackelt hoogh scherp landt / ende als ghy by den hoeck zijt / so hout die Cape te Coriane een schips lengde byten die Cape te Coete / alsoo langhe tot dat de kercke van Maria comt byten den hoeck van Monfy / loopt dan dat ooster gat in op dese mercken / ende seylet inne zuyt zuyt oost / tot voorby die kerck / dan sult ghy sien een rye clippen / loopt daer binnen / ende settet daer op vijf oft ses badem voor dat dorp van Monfy.

Die clip

Die clippen die inde Voert van Honshu ligghen / die ligghen vanden Honick noordt oost ten noorden: maer dat binnenste eynde van die clippen / licht vanden Honick noorden ten oosten / ende zuyden ten westen / want die clippen zijn wel 2. oft dry cabels lengden lanck.

Daer ligghen oock clippen wel een viertendeel myle in zee / twester gat streckt oost zuydt oost in: maer dat oostergat ist beste om in te comen. Als ghy die Capo Coriane een miast lengde buyten Capo de Coete hout / tot dat Maria kercke comt buyten den hoeck van Honshu / soo seylt dat nae die kercke toe tot binnen die haven / zy strekt zuyt zuyt oost in.

Onder capo de Finis terre machinen wel Keede maechen / inden inwylt voor die sandtban op vijf oft ses vadem: want desen inwylt gaet verre int landt. Daer leyt een groote sandban by oosten die Cape: als ghy die siet / soo weet dat ghy by de Cape de Finis terre zyt.

Nu leyt ontrent de Cape van Finis terre / die haven van Seche oft Corcova ofte Corcke Baione / ende streckt meest noorden in: daer leyt een groote clippe aen die oost zyde van die haven. Ontrent zuydt zuydt west van dese clippe leyt een blinde clippe onder 't water / ende leyt byrans midden in die mont vande haven: maer loopt al noorden in tot dat ghy dat stedeken ghewaar wort aen die west zyde / ende settet daer op ses oft seven vadem. Binnen op het rivierken leyt noch een dorp oft stedeken ontrent noort noort oost van u: maer by oosten die Cape ligghen twee sandbapen. Die eerste is de grootste / ende by oosten de tweede: gaet dese voorszeyde haven in / op acht ende neghen vadem.

Die Cape van Finis terre ende Monte Lauro / ligghen van malcanderen zuydt oost ende noortwest vier groote mylen. Monte Lauro ende die blinde clippe die inde Voert leyt / zijn verscheyden zuydt zuyt oost. Monte Lauro ende die wiclippen die by zuyden die Voert ligghen / zijn verscheyden zuyden ten westen. Die wiclippen die by noorden die Voert boven d' water ligghen / zijn van Monte Lauro verscheyden west ten zuyden.

Die clippen die daer ligghen tusschen die Capo van Finis terre ende Monte Lauro / ligghen van malcanderen west ten noorden / die selfde mylen ende die Capo van Finis terre ligghen van malcanderen

deren zuydt zuydt oost ende noort noortwest. Als dat Visschers dorp bloot staet binnen Monte Lauro / soo zyt ghy binnen die blinde clippe die op die Voert leyt. Dat oost eynde van het Visschers dorp ende die blinde clippe / ligghen van malcanderen zuyden ten oosten / ende noorden ten westen. Als die ghehackelden bergh / noort noort oost / wel soo noordelick van u leyt / van leyt Monte Lauro noort oost / ende noort oost ten noorden van u. Die in Nozis wil seplen / die sette Monte Lauro noort oost ten oosten van hem / ende seple alsoo op Monte Lauro aen / so en mach hy gheen mylen beseplen.

Maer als den ghehackelden bergh noort oost van u is / so zyt ghy neffens die Cape van Finis terre: ende Monte Lauro leyt van oost noort oost van u / ende dat als ghy vier oft vijf mylen van landt zyt: neem dat noort landt naest. Als ghy by Monte Lauro comt / soo liet ghy een deel wiclippen: laet die twee oft dry cabels lengde aen baghoort / ende seplet alsoo voor by Monte Lauro ontrent zuydt oost van Monte Lauro. Ten halben in die Voert leyt een blinde clippe / die sulc ghy laten aen stuerboort / ende als dat dorp dat by oost Monte Lauro staet / gheheel bloot comt / so zyt ghy binnen die clippe. Dat oost eynde van het dorp ende die blinde clippe / ligghen van malcanderen zuyden ten oosten wel soo oostelick: maer schouwewet den eersten hoeck / ende seple na den tweeden hoeck toe / op een cabel lengde daer by langhs / loopt dan westwaert op / ende settet voor 't dorp op twaelf oft dertien vadem.

Die in Rio de Koro wil seplen / die seple soo langhe om't zuydt / ende loope buyten die clippen om / die op die zuydt zyde van Nozis ligghen / tot dat hy comt voor die haven van Rio de Koro: dan sal hy sien een groot deel wiclippen van't noortlandt af strecken: maer 't zuyderste is oft een Eylandt waer seple daer by zuyden om. Dit Eylandt heet Saluero: ghy meucht oock wel by noorden om: maer het is daer seer enghe ende nauwe / om die clippen wille die van't noortlandt aff loopen: maer als ghy binnen het Eylandt zyt / soo seple mits waters tot dat die Voert open comt / dan sulc ghy sien een Eylandt midden in die haven / ghenoemt Koro / seple daer op aen / ende als ghy daer by comt / so meucht ghy setten. Aent zuydtlandt zijn twee sandbapen / daer is goet anker gront.

Al om van Rio de Roro nae Ponte Vedro te seplen / de coers is zuydt zuydt oost dzy mylen verscheyden / daer leyt buyten vooz die haven een Eylandt ghenoemt Blindones / daer meucht ghy rontom seplen. Maer op die zuydt zyde ist rechte vaerwater om in Ponte Vedro te seplen / dat gat streckt noordt oost in tot binnen het Eylandt. Mid-den in die haven leyt een Eylandeken / daer moet ghy mede by zuyden om: daerom gaet al oost noordt oost tot dat ghy liet op't zuytlandt een plonipen toren / daer meucht ghy neffens seiten op acht oft negen vadem.

Dat Eylandt van Blindones is een leeghe Eylandt: maer ghy meuchter oock wel by noordt om seplen / het en is daer niet dieper dan vijf oft ses vadem. Maer op die Voert aende noordt zyde liggen twee clippen ghenaemt die Boys. Het is op die Voert van Ponte Vedro tot sommighe plaetsen diep veertich vadem.

Vier mylen by zuyden Blindones / ligghen die Eylanden van Bapone / die schynen al grauwe hooghe clippen te wesen als men upter zee comt / ende ligghen eveneens al oftet dzy Eylanden waeren / ende tusschen elck is een Sadel ofte Dalepe / ende die in Fignes wil wesen / die moet tusschen dat zuyderste Eylandt ende tlandt van Baponen in seplen midts waters / ende gaen al noordt oost in / wel twee mylen: maer liet wel toe dat ghy tnoordergat open hout / wel twee schips lengten / so langhe tot dat Canges aen't noordt landt comt buyten den hoeck van Fignes / so sult ghy den hoeck van Fignes aen stuerboort van u laten / ende seplen midts waters in / tusschen tnoordt landt ende tlandt van Fignes / tot vooz't stedeken / ende settē daer op tien oft twaelf vadem.

Ghy meucht oock onder die Eylanden setten op tien oft twaelf vadem. Maer wilt ghy in Baponen zijn / soo seylt van't zuyderste Eylandt op't Slot van Baponen aen: maer seylt niet seer verre in die bocht / want daer leyt een clippe onder water: daer nae seylt tusschen tSlot ende tnoordtlandt in / ende loeft dan zuydt waerts op vooz die stede / ende settet op vier ofte vijf vadem: maer recht vooz de stede leyt oock een blinde clippe die moet ghy schouwen. Vier mylen by zuyden die Eylanden van Bapone / leyt die haven van Camina / het is eē cye haven: men moet niet een groot schip thooghste water mede brengen: t'gat streckt noordt oost ten oosten in. Aen die zuydt zyde vander haven leyt een rootse die zuydt zyde naest / daer staet een huysken op: dicht by zuyden dat Eylandeken ist diepste om in oft wt te loopen. Binnen in die haven aen die noort zyde leyt een cleijn Eylandeken / daer op staet een torenken / dat setmen over den toren van't noordtlandt / ende men loopt alsoo tot hem in. Van die west zyde vander haven / comt een rif aff schierēde / ende het is daer altemael black water ende rootlachtych. Daer leyt eenen bergh op die westcant van der haven / ghenoemt Santrego: hy is ghelijck Monte Lauro / maer bykans die helft hoogher. By westen desen bergh ten halven Baponen / staet een clooster op die cant van't landt / dat is tot een goede kennisse van Baponen / vooz de ghene die witten zuyden comt. Achter Baponen leyt een hooghen bergh met drie Sadelen oft Dalepen. als desen bergh oost zuydt oost van u is / so is men recht neffens die Eylanden van Baponen: ghy meucht dan daer op aen seplen om in Baponen te comen.

Als Capo de Finis terre noordt oost, ende Monte Lauro oost noordt oost van u is, soo ist landt aldus ghedaen
alst vier oft vijf mylen van u is.

Capittel 111.

Hoe dese landen ende hoecken van malcanderen liggen, ende hoe andere landen van dese gelegen zijn. Voorts op wat hoochte zy gelegen zijn. Ende wat Maene daer hooch water gheeft.

Van Capo de Pines tot Ribodeus/ is de coers zuijt west ten westen verscheypden twaelf mylen	12. mylen.
Van Ribodeus tot Cipriaen/ is de coers noozdt west ende zuijdt oost verscheypden seuen mylen	7. mylen.
Van S. Cipriaen tot Ortegael/ is de coers west noozt west/ende oost zuijdt oost acht mylen	8. mylen.
Van Ortegael tot Capo de Prior/ is de cours zuijdt west ende noozt oost/verscheypden acht mylen	8. mylen.
Van Capo de Prior tot de Corongne/ is de cours zupden ende noozden/verscheypden vijf mylen	5. mylen.
Van Capo de Prior tot het Eylant Cysarga/ is de cours zuijt west ten westen ses mylen	6. mylen.
Van Cysarga tot die Corongne is de cours oost zuijdt oost verscheypden ses mylen	6. mylen.
Van Cysarga tot den hoeck van Bonfi / is de coers zuijdt west ten westen/ende west zuijt west tien mylen	10. mylen.
Van daer tot Capo de Finis terre/ is de cours zuijt west ende noozt oost vier mylen	4. mylen.
Van Ortegael als bozen bewesen is tot op Bolin/ is de coers noozdt oost/ende zuijt west ontrent	75. mylen.
Van Ortegael tot die Seemse oft Fontenay/ is de cours noozt noozt oost verscheypden achtenstich mylen	68. mylen.
Van Ortegael tot Lisart/ is de cours noozden ten oosten / wel so oostelijck/ende zupden ten westen wel so westelijck/ontrent hondert mylen	100. mylen.

Van Cysarga tot Beyssant/ is de coers noozt noozdt oost/ ende zuijdt zuijdt west verscheypden	95. mylen.
Van Capo de Finis terre tot Lizaert/ is de cours noozdt noozdt oost ende zuijt zuijt west verscheypden	115. mylen.
Van Capo de Finis terre tot Watervoert in Terlant/ is de coers wel so noozdelijck als noozdt nooztoost	138. mylen.
Van Capo de Finis terre tot Capo de Claro/ is de cours zupden ende noozden verscheypden ontrent	130. mylen.
Van Capo de Finis terre tot dat Eylant Almapda / is de coers west noozdt west wel so westelijck ontrent	150. mylen.
Van Capo de Finis terre tot Tercera / is de cours west zuijdt west twee hondert ende neghen mylen	209. mylen.
Van Capo de Finis terre tot Isola de Madera/ is de coers zuijt west ten zupden wel so zupdelijck verscheypden	180. mylen.
Van Capo de Finis terre tot groot Canarien/ is de coers zupden ten westen ende zuijt zuijt west/ontrent	220. mylen.
Van Capo de Finis terre tot Baione/ is de cours zuijdt oost ten zupden veertien mylen	14. mylen.

Hoochte van dese landen.

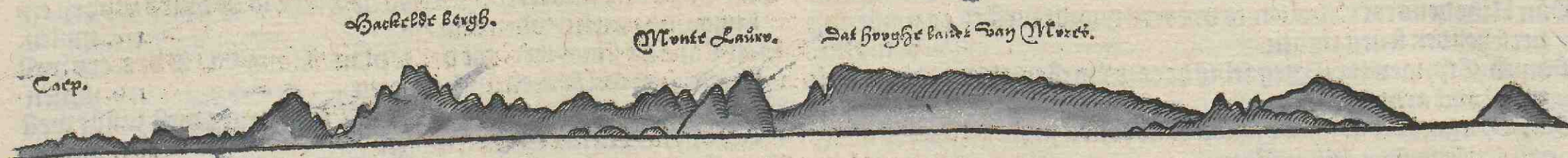
Capo de Pinas ligt op dyenbeertich graden ende vierenbeertich minuten	43. graden ende 44. minuten
Ortegael leijdt op dyenbeertich graden ende tweeënvijsstich minuten	43. graden ende 52. minuten
Capo de Finis terre leijt op dyenbeertich graden	43. grad
Bapone leijt op tweeënbeertich graden	42. graden

Vat Mane daer hooch water maeckt.

Dese stroomen vallen dwaers aff ende aen/ende op alle dese custen maket hoochste water een zuijtweste Mane: in de hauenen een streke later/te weten een zuijdtweste ten westen Mane.

Beschryvinghe der Seecusten van Portugael.

Dat landt tusschen Capo de Finis terre ende Mores, als die Hackelde bergh noordt noordt oost van u is,
dat landt van Mores alst noordt noordt oost van u is vijf mylen.

CAPITTEL I.

Hoemen in die havenen van Portugael sal seylen, ende watmen
daer heeft te schouwen ende te wachten.

Hoemen in die haven van Camino sal seylen / is hier vozen ver-
claert: men hout dat torenken op't Eylandt over't stedecken ende
men loopt alsoo recht inne. Daer is int gat met halve vloet twee va-
dem waters: maer aen de zuydzijde van het Eylandeken oft clippe
in beste ende 't diepste water.

Vijf mylen by zuyden Camino leijt de riviere van Vianen. Die
daer in wil wesen die loope soo langhe om die zuyde tot dat die twee
tozens oft boeden over een comen / seijlt dan nae de voetsstrandt toe /
soo langhe tot dattet torenken op't noordt landt comt over die twee
mylen: gaet dan op die clip met die mast toe / en seylet daer by oostert
onine / ghy sulc met het dagelijc gerwe hebben op die droochte twee
vadern met sech water. Als ghy die clippe ghenesen zijt / soo comter
noch een clippe met een mast oft baecken / die leijt aen die noort eant
van de riviere: loopt daer by zuyden onine / ende kiest dan dat noort
landt tot dat ghy voor die stadt comt: maer daer loopt somtijts een
rifken af / dat moet ghy schouwen.

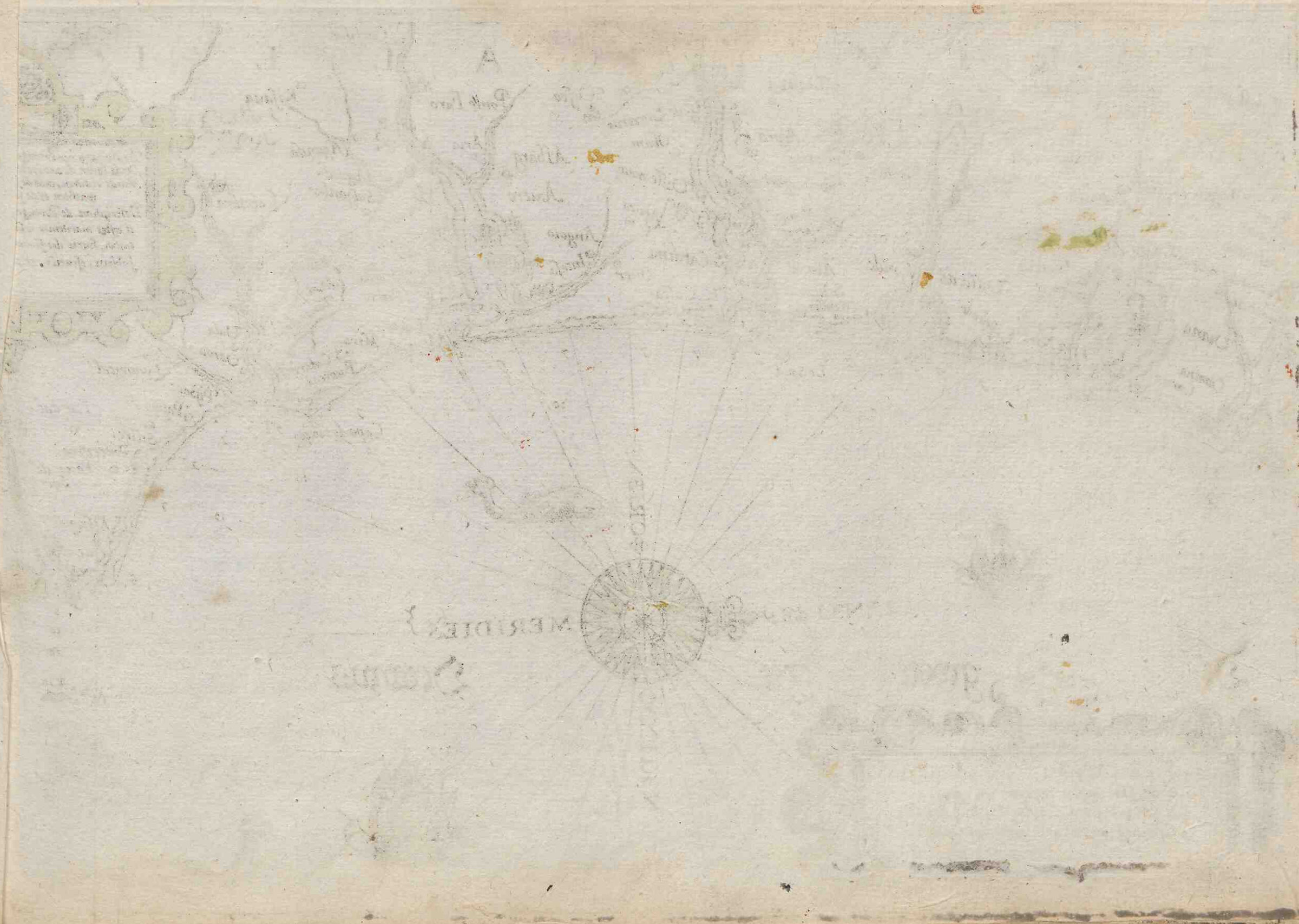
Als ghy voor't stedecken ligghe / soo licht daer een Eylandeken

zuidewaerts van u / daer staet een Capelleken op. Westwaert van
dit Eylandeken ligt een groote banck / die comt met sech water bo-
ven: maer het is daer achter die banck diep vijf ende 6. vadern. Voor
Vianen ist seuen acht ende neghen vadern diep.

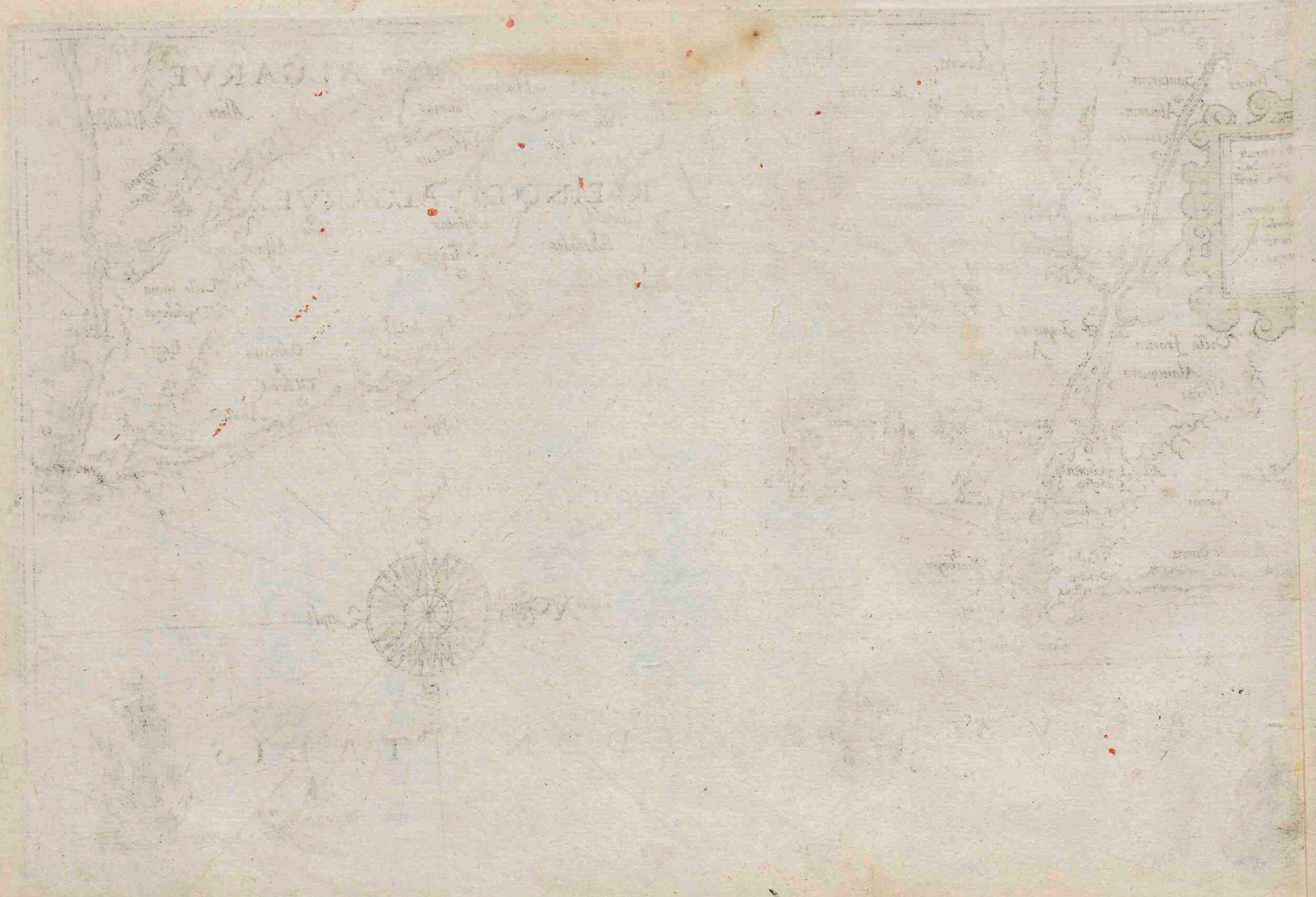
Vijf mylen by zuyden Vianen leijt Villa de Conte / het is een nye
haven ende is met halve vloet diep twee vadern. Tusschen beyde de
landen daer leyt een groote hooghe rye van rootsen voor / ende het is
daer achter diep drie vadern: men loopt recht dweers van die clippen
af in die havē van Villa de Conte / het is binnen aen die noort zijde al
vol clippen die meest onder d'water ligghe. Aende zuydt zijde ist
beste ligghe op vijf ofte ses vadern.

Noch vijf mylen zuytwaerts leijt die riviere van Port a Port / het
is een seap gat om in te comen / men salt van by noorden vaten / ende
seylen by de noordt hoeck langs: maer daer ligghe veel rootsen aff /
ende strecken dweers over de haven: maer ghy loopt by de clippen
langs op twee deelen waters / aen die noordt zijde / ende seylet dan by
't zuydt landt langhs / tot dat ghy comt by die clippe daer dat reijs
op staet: seylet dan daer dicht by langs ende also voort mits waters /
tot dat ghy comt by een groeten toren op't noort lant / daer men door
sien mach / ende settet daer neder. Dat noordt gat is vier vadern met
halve vloet. Dat zuyder gat drie vadern / maer het verloopt altemer.

Die groe-

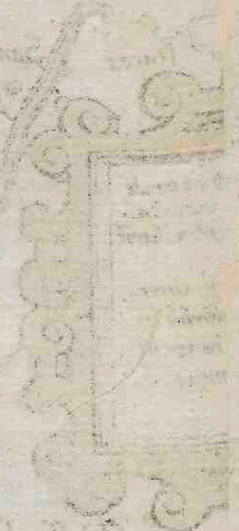

COARVE

ENGLAND

ITALY

Die groote clippe / van Lisoen / ligghet een halff mijs by noorden die riviere van Portaport / sommighe segghen dattet tusschen tlandt ende dese clippe diep is seuen vadem / ende zuydtwest van dese rootse leijt een blinde clippe onder d'water.

Maer van Port a Port tot Xuero / is de cours zuyden ende noorden acht mijlen / ende het is al duijn landt tot Montego toe. Xuero sult ghy kennen by een swarten heubel die op t gheberghite is / ende als die swarte heuvel oost zuydt oost van u is / so zijt ghy recht open voor Xuero. Als ghy de swarte heuvel van Carmale niet sien en meucht / soo licht daer een rugghen duijn by noorden t'gat : ende dan zijt ghy noch een half mijle van t gat van Xuero. Ende als ghy by de strant comt so sult ghy sien drie baeckens van masten gemaecte : hout die ober een / ende loopt also ober die banck / ontrent oost zuydt oost ende oost ten zuyden in / tot dat ghy comt by die baeckens / dan moet ghy weder noort west / ende noordt noordt west op / tot dat ghy comt aen die west zyde van die strant : loopt dan daer by in / tot dat ghy die riviere open sien meucht / soo staet daer een hupsken op die strant aen die west zyde / gaet dā van daer de riviere op oost ten zuyden / ende oost zuyt oost / tot dat ghy comt voor Xuero / oft die Soutpannen. Als ghy teghen die masten oft bakens comt van buyten in / so liet ghy een drooghe sandt : daer by moet ghy haestich om op loenen ende seplen dan by d' west landt in. Dat gat is twee vadem waters met halve vloet op daghelijck ghetpe.

Maer van Xuero tot Montego / is de coers zuydt zuydt west / ver-

scheyden vijf mijlen. Ende een mijs by zuyden die capo de Montego / leijt een haven ghenaemt Disage / daer is twee vadem water met een daghelijck ghetpe op halve vloet. Ontrent west van dese haven een halff mijs / leijt een banck : daer machmen onder rijden op twaelf oft dertien vadem / zy is wel een groote myle lanck. Van Capo de Montego ist best in te comen onder dese banck.

Van Capo de Montego tot de Barles / is de coers zuydt west ten westen / wel so zuydelijck / verscheyden tien mylen.

Van Capo de Montego tot den hoeck achter die Barles / ghe-noemt Capo del Fishron / is de cours west ten zuyden acht mylen / daer leyt een clippe van den hoeck af / en daer by zuyden is een grooten intwijck / daer een Slotken ende een Stedeken leijt / al waermen met bereken beschut mach ligghen. Dat Stedeken is ghenoeemt Altogne / het leijt tegghens 'thooghe gheberchte aen / ende daer by zuyden leijt een hooghen ronden berch / die ons schippers noemen 'onghe Kocrent. Het is van daer tot Kocrent zuyden ende noorden elf mijlen. Een myle by oosten oft by zuyden Kocrent ligget die Keede van Cascalis : men licht daer beschut voor een noordwesten noorden ende noordtoosten wint op twaelf oft dertien vadem / so drooghe als men wil. Een groote myle by oosten Cascalis / licht den hoeck van S. Gillis / daer op staet een vast Slot / ende dat is den noordhoeck van de riviere van Lisbonne / ende in noorder gat gaet by den hoeck in / op de lenghde van een cloot worp.

Als den hoeck van Bayonen oost noordt oost, ende 'thooghe landt oost van u is, so ist aldus ghedaen,
ende by zuyden 'thooghe landt leijt den hooghen bergh van Santrego,

Als die bergh van Santrego oost van u is, soo ist hooghelandt van Bayonen aldus ghedaen, ende dat clooster staet ontrent ten halven Bayonen ende Santrego.

Capittel II.

Hoemen inde havenen van Portugael sal seylen, ende warmen daer heeft te schouwen ende wachten.

Dit gat van S. Gillis streckt oost/ende oost ten zynnen in op een cloot worp by den hoeck lanck: maer als men binnen is op twee rabels lengde by t noordt landt lanck/ seylet al oost noordt oost / ende noort oost ten oosten aen: maar als ghy tegen Restiers comt/wijcket dan wat af nae t zuydelandt toe.

Om nu dat Crakediep van buyten in te seplen/so stellet Cascalis over den westhoeck van Hocrent ter tijt toe dattet torenken staende boven dat clooster te Restiers/comt over dat witte clooster / dat verste van Restiers staet: her is S. Catherine clooster. Gaet dan noordt oost/ende noordt oost ten noorden in / houdende dese mercken aldus staende / tot dat ghy comt binnen S. Gillis hoeck/ende gaet dan al by nae t landt in. Daer comt ghy van by westen/ende willet Crakediep in/dan sult ghy de stadt van Lisbonne setten twee Schepen lenghde by noorden den zuydthoeck vande riviere/ende seplen alsoo noordtoost/ende noordtoost ten noorden in. Daer oft ghewiele dat ghy de stadt oft dat torenken niet sien en menicht / so hout die sandtban/die binnen S. Gillis hoeck licht / noordt oost ten noorden van u/ende seylet also n.o. ende n.o. ten noorden in/ende neemt den slach vande noorder Soppes op acht oft neghen vadem. Ende als ghy beghint reghen S. Gillis hoeck te comen/ seylet dan passelijck lanck

by t noortlandt/als vooren verclaert is. Als ghy dat Crakediep wt ofte in wilt wesen/so en comt niet met stilte (ende een ebbe) in t gat/want zy valt seer stijf ouer het oosteninde vade noorder Sops. Daer wilt ghy dat Crakediep wt loopen / neemt acht op het torenken alst onder t'hooghe landt van daen comt / settet dan recht by westen het tweede witte clooster/ende gaet zuydt west ten zynnen wt / so sal dat torenken comen aen het clooster. Loopt also dat Crakediep wt en in. Ende is dat ghy wt ende in laeren moet/brenght dan dat torenken een schips lengde van t clooster/so wel by oosten als by westen/ende wendet dan weder/ende laereert also wt ende in.

Seuen mylen by zynde Cascalis licht Capo de Spichel:ende vier mylen by oosten de Capo licht S. Vues / alwaer een groote banck voor t gat licht. Daer staet een Slot beneden t'hooghe lant op t water: als dat noordt noordtoost van u is/dan is men recht voor t gat. Daer die S. Vues ouer de banck wil seplen comende van S. Vues hoeck af/die houde den west hoeck van Sisenbre een schips lenghde buyten den oosthoeck/ende gae also oost ende oost ten noorden aen/tot dattet Slot dat bouen S. Vues staet / comt in een Dalepe ouer dat witte Slot dat op den watercant staet. Seilt dan daer recht op noort noort oost in tot dat ghy by t Slot comt/ende dan by t noordtlandt lancks/noorttoost ten oosten in/tot voor die stede van S. Vues oft Setubal. Daer als dat Slot van Palmelo comt onder t landt/so staet daer een wit huys aende noordcant van t Slot dat op de watercant staet: houdet also staende / ende loopt daer op in tot binnen d'witte

Van witte Slot/ende gaet dan v. noordt landt lanck/als boven ge-
leert is / ende settet teghen dat visschers dorp op ses oft seven badem.
De banck is diep met halve bloet / dyp badem en half: maer tusschen
S. Vues hoeck en Capo de S. Vincent / en zijn gheen bekende have-
nen dan ten halven licht een rivierken gheuoemt Salines: niet min
het is een onbekende haven. Het is van S. Vues hoeck tot Capo de
S. Vincet tweeentwintich mylen. Daer is goede Krede om den twee-
den hoeck inde Santban / voor een noordwesten ende noorden wint/
op veertien oft vijftien badem.

Nu ist van Capo de S. Vincent tot Laues / oost ten noorden vijf
mylen. Daer is een tpeghaven achter een einghel / maer zy valt met
leech water drooghe. Men mach daer oock Krede maken voor een
noordwesten ende noorden wint / op tien oft twaelf badem. Daer on-
trent dyp clepne mylen lancks by oosten Laues licht Villa Nova / en
is een mope haven die 2. badem waters heeft met halve bloet / en street
in noorden ende noorden ten westen / waer dat ligt een clippe oft Ep-
landeken. Alende oost zyde staet een toren oft huysken op / daer staet

Rocxent alst oost ten zuyden
van u is vijf mylen.

Rocxent, alst noordtoost
van u is vijf mylen

Capittel III.

Hoe dese landen van malcanderen ligghen, ende hoe zy
van ander landen ligghende zijn.

Van Spanen tot Port a Port / is de coers zuydt zuydt oost / ende
noordt noordtwest verschepden viertien mylen — 14. mylen.
Van Port a Port tot die Barles / is de coers zuydt zuydtwest twin-
tich mylen — 20. mylen.
Van Port a Port tot Montego / is de coers zuyden ten westen on-

oock een groote mast op't land. — een tonne boven daer op. Als dit
tozenken ende die mast over een comen / soo looptmen recht int gat/
d'welcke aen het oostlant in gaet. De west zyde is black ende drooge.
Maer als ghy byden mast comt / wicket dan westwaert op acde west
zyde / ende settet voor't Stedeken op vier ende vijf bademen.

Om nu dat diepste water te treffen over die banck voor S. Vues /
in het upseplen met diep gaer de schepen: als ghy van het wit Slot
seple gaet / settet witte huns over de noordt cant van't Slot / sulcks
datmen recht daer door mach sien / ende houdt alsoo staende / tot dat
S. Vues hoeck beghint te comen byten den oosthoeck van Silem-
bre: brenghet dan d' witte huns aenden zuydcant van't slot dat op de
watercant staet / ende loopt daer upt / want ghy sult aldaer dat diepste
water hebben. Maer als men dat slot van Idalmelo sien mach / dat
is een recht langhs merck om over die banck te loopen. Dat witte
slot moet als dan van u wesen noordt noordtoost / wel soo noor-
delijk.

Alsmen teghens Capo de S. Vincent comt,
ist landt aldus gedaen.

trent twaelf oft dertien mylen — 13. mylen.
Van Montego tot die Barles zuydt west wel soo westelijck / ontrent
tien mylen — 10. mylen.
Van Montego totten hoeck de Pinnes achter de Barles / is de coers
zuydt west ten zuyden ontrent acht mylen — 8. mylen.
Van daer tot Rocrent / is de coers zuyden ten westen / ende zuyden
verschepden elf mylen — 11. mylen.
Van Rocrent tot Madera / is de coers zuydt west ende noordtoost
hondert en dertich mylen — 130. mylen.
Van Roc-

Van Rocrent tot Tercera / is de coers oost ende west ontrent twee
 hondert en vijf mylen ————— 205. mylen.
 Van Rocrent tot groot Canarien / is de coers zuydt zuydt west / wel so
 westelyck / ontrent ————— 180. mylen.
 Vande Barles tot groot Canarien / is de coers zuyt zuyt west / ver-
 scheyden ————— 188. mylen.
 Van Rocrent tot Salnages / is de coers zuydt west ten zuyden / ende
 noordt oost ten noorden / verscheyden ontrent ————— 156. mylen.
 Van Rocrent tot S. Vues hoeck / is de coers zuydt oost ten zuyden /
 ende noordt west ten noorden / verscheyden ————— 8. mylen.
 Van daer tot Capo de S. Vincent zuyden ten oosten / ende zuyden
 verscheyden ————— 22. mylen.
 Van Capo de S. Vincent tot Lamscrole / is de coers zuyt zuydt west /
 ende noordt noordt oost ————— 124. mylen.
 Van Capo de S. Vincent tot groot Canarien / is de coers zuydt west
 ten zuyden / verscheyden ————— 158. mylen.
 Van Capo de S. Vincent tot Palma / is de coers zuydt west en noort
 oost / verscheyden ————— 166. mylen.
 Van Capo de S. Vincent tot Isola de Madera / is de coers zuydt west
 ten westen / ende noordt oost ten oosten / verscheyden ————— 120. mylen.
 Van Capo de S. Vincent tot Capo Cantijn in Barbarpen / is de
 coers zuyden ende noorden ontrent ————— 70. mylen.

Van Capo de S. Vincent tot Capo Maria oft Faro / is de coers oost
 ende west verscheyden ————— 14. mylen.

CAPITTEL IIII.

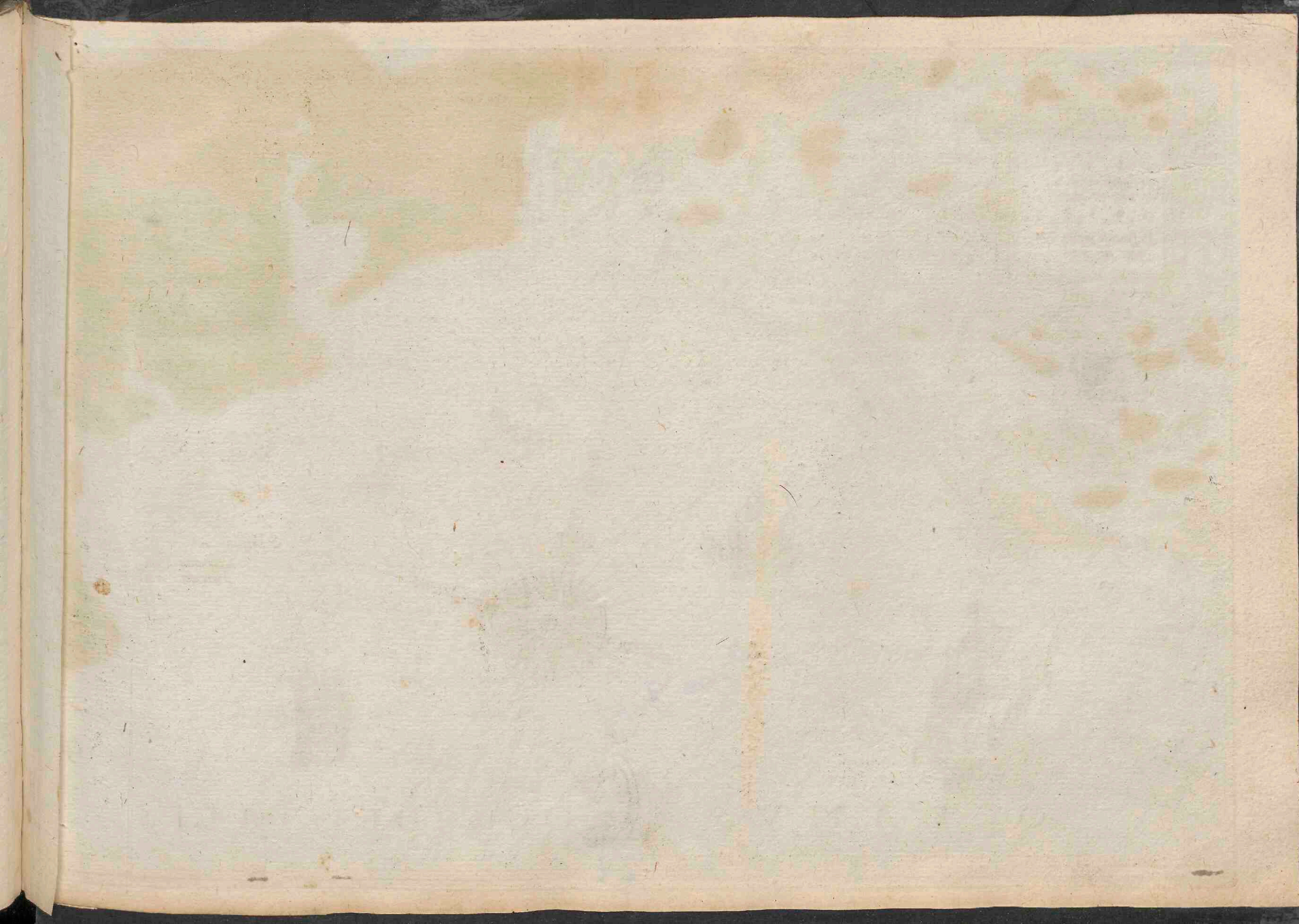
Op wat hoochde dese landen ende hoecken ghelegen zijn,
 ende wat Mane aldaer hooch water maeckt.

Port a Port light op eenenbeertich graden ————— 41. graden.
 Montego light op beertich graden ————— 40. graden.
 Die Barles ligghen op ————— 39. graden ende 40. minuten.
 Capo de Rocrent light op neghen ende dertich graden een weynich
 zuydelijcker ————— 39. graden.
 Capo de Spieghel oft S. Vues hoeck light op 38. grad. en 24. minut.
 Capo de S. Vincent light op ————— 37. graden.
 Dat Eylandt van Calis light op sessendertich graden ende vijfen-
 twintich minuten ————— 36. grad. 25. minuten.

Hooch water oft vol zee.

Op alle dese custen ist aen't landt dat hoochste water met een zuyde
 weste ende noordt ooste Mane.
 Daer inde rivieren ende havenen een streke laeter / te weten met een
 zuydt west ten westen Mane.

Beschrybin-

Beschryvinghe der Seecusten van Andaloufie.

CAPITTEL I.

Hoemen in die Havenen vande Condate ende Andaloufie sal seylen,
ende hoemen die sanden ende ondiepten schouwen sal.

O in Faro te seplen / soo comtmen van by oosten in / by die strant
van Tribillangs west ende west noordt west in. Dit gat is twee
badem diep met halve bloet: ende men settet voor't Stedeken vā Faro
op dyp badem.

Het is van daer tot Tribila ofte Tabila noordt oost ten oosten vier
mylen. Dit gat moetmen eerst met boepen liggen / al cermen in seplen
mach / het is met halve bloet schaers twee badem maer 'tverloopt al-
temet: ghy light recht binnen duyn / op vier badem. Ick ben daer selfs
in gheweest.

Van daer tot Apamonte oft Ximonte is de coers oost noordt oost /
ontrent vier mylen. Apamonte is een diep gat van dyp badem met
halve bloet: het streckt hem by het oostlandt noordt west in. De mere-
ken vande drooghten die voor't gat ligghen / zijn dese: daer staet een
groeten boom op die oostcant van't gat. Als Apamonte comt over
den boom / dan zijt ghy by oosten die droochte oft sanden die voor't gat
ligghen / gaet dan nae die voet strant toe / ende leydet daer by in / ontrēt
noordt west / oft noordt west ten westen. Ende alsnien binnen is / soo
wijckmen noorden op nae't Stedeken. Daer wilt ghy tot Porto
Marie zijn / soo gaet al noordt west op tot voor dat Slot / die haven is
binnen wijt ende breed / ende is diep 6. ende 7. badem.

Van Apamonte tot Leepe oft S. Michiels / is de coers oost ten
noorden / verscheyden vijf mylen. Leepe is een quact gat somtyden ist
wat / somtyden ist niet / want het verloopt altemets / ende comt oock
wel by oosten 'tgroote Eplandt wt / dat wil ghemeenlyck het beste
ballen. Die't in seplen wil / die moet een Lootsman hebben op alle die
havenen.

't Gat van S. Michiels plach dwers over zee in te loopen / ende

was diep dyp badem met halve bloet. Voor S. Michiels ist bijs ba-
dem / ende men mach niet hoogh water over 't madt tot Leepe inde ri-
viere comen / als in die Caerte aenghetreckent staet.

Van S. Michiels tot het gat van Saltes oft Pales / is de coers oost
ende oost ten zuiden vijf mylen / ende gaet op't westeynde vanden
Kooduin in. Daer staet een hooghen boom: dien houmen over een
rooden duyn / al oft roode aerde waer / ende gaet schuijs neder: loopt
soo nae de strant toe / ontrent noorden ende noorden ten westen aen /
tot aent voetsant: dan sal den toren Odier comen aen die oost cant
van't gat / houdt hem soo staende / ende seylt al by die strant langhs op
twee cabels lenghde tot dichte aenden hoeck / staet dan noortwaerts
op na Pales oft nae dat clooster dat op't hooghe staet / ende settet daer
neder.

Daer plach oock een gat wt der zee tusschen die sanden door te loo-
pen. Men houdt Wolues aen die oost cant van't gat / ende gae alsoo
noordt noortwest in / oft daer ontrent: ende als ghy binnen den hoeck
zijt / soo mencht ghy seplen waer ghy wilt / het is dan wijt ende breed.
Pales light noorden / ende Wolues light noortwest op / het is diep ses /
seven ende oock dyp ende vier badem int op seplen / na dat ghy binnen
zijt. Maer huyten in die gaten is vast ouen veel waters / te weten / dyp
badem met halve bloet.

Aen het west eynde vande Kooduin / light een wit schor lant cliff-
achtich / ende is roodachtighe aerde ofte cruyt. Als ghy daer op te lande
comt / soo dencke dat ghy by't gat van Saltes zijt: al daer staen som-
mighe boskens boontien op / anders ist lant al sonder boomen / ende is
roetachtich lant / ende daerom Kooduin ghenoemt.

Van't gat van Saltes tot die riviere vā S. Lucas / is de coers zuyt
oost ende noordt west / verscheyden ses oft seven mylen.

Die in de riviere van S. Lucas wil seplen / die sette 't clooster dat
by oosten S. Lucas staet / over den groeten boom / ende loope alsoo dat
gat wt ende in / ghy sult hebben vier badem waters met halve bloet.

Als

Als Sipionen zuydt zuydwest van u is / soo staet dat Slot ende den toren over een: ende dan zyt ghy recht neffens d'eerste droochte oft steenen die int gat ligghen. Om nu te weten die droochte die binnen int gat leyt: daer staet een ront wit clooster op't oost eynde van S. Lucas / ende oock staeter een molen by oosten: als die gelijck aen malcanderen waren. en ghy waert tusschen twee landen / soo zyt ghy op die droochte of steenen: hout die molen een spaeck lenghde by oosten dat witte clooster / so loopt ghy 'tbeste diep in / ende als ghy binnen zyt / soo kiest die strant van S. Lucas / tot een groot stuck in de riviere / ende seylet voor't kercken mette cruyten / ende settet daer op tien oft twaelf badem.

Om noch eenmael te weten op wat mercken men 't gat van S. Lucas in sal seylen / soo sult ghy sien een kercke met een cruys op die gevel al oft een torenken waer / ende by oosten die kercke een hoogen ronden boom: hondt dien boom over het oosteynde vande kercke / ende seylt soo in oft wt. Ende als die molen op een handt spaeck lenghde aen't witte clooster is / soo sinen teghens die binneste droochte. Als Sipionen ende het Slot over een is / soo sinen teghens die buytenste droochte.

Capittel 11.

Om tot Calis in die bay te seylen, oft in de Straet van Gibraltar, ende ander havenen van Andaloufien.

Van Sipionen ligghen clippen aff / maer zy ligghen boven d'water: ghy meucht oock by't landt van Sipionen seylen inde riviere van S. Lucas. Maer alsinen binnen die tweede droochte is / so moeten van't lant van Sipionen af wijcken / op die mercken van't clooster ende den boom / ende loopen daer op in.

Van Sipionen tot Calis Malis / is de coers zuyt oost ende noordwest ses mylen. Die in de bay van Calis wil seylen / die loope op die clippen aen / die aende west zyde van die bay ligghen / ghenaeemt die Porcus: seylt daer op twee cabels lenghde by in / tot voor die stadt van Calis / ende strecket al meest oost zuydt oost ende zuydt oost ten oosten in.

Maer daer leyt eenen steen onder d'water ontrent noordt noordt oost ende noordt oost ten noorden vande Porcus / ende als Catarine capelle oost noordt oost van u is / soo zyt ghy neffens dien steen oft clippe / ende en is maer d'p badem diep met halve bloet: die mercken daer van zijn dese: Als Marie kercke comt over't noordt eynde van Calis / dit is een clooster dat buyten Calis staet / ende dat huys dat aen den hooghen bergh daerinnen by over gaet nae Seres toe / dat het selfde comt aen dat cappelleken dat op die cant van't water staet / by westen Maripoz: als dese mercken aen malcanderen comen / soo sinen op den steen op d'p badem ende een halff met hoogh water: set dan die twee hooghe berghen by zuyden den wech van Seres een weynich verscheyden / dat zy niet onder malcanderen en comen / soo en meucht ghy op dien steen niet seylen.

Als den Granaten bergh oost ten noorden / ende oost noordt oost van u is / ende den bergh by zuyden de Granaten bergh oost / ende oost ten noorden van u is / dan is Calis ontrent oost ten noorden van u / seylet dan daer op toe / soo en meucht ghy Calis niet missen: maer seylet op d'p cabels lenghde by die Porcus lantcks / op ses ende seven badem. Ende als ghy op die Reede van Calis ligghet / so licht dat Quintael zuyden van u oft daer ontrent / nae dat ghy Calis na comt. Maer by zuyden Calis leyt een roose / en comt die niet nader dan seven badem. Wilt ghy achter Calis zijn / seylet tusschen die twee hoecken nae Porcto Kopal toe / soo sal Herodes kriek open comen: seylet dan daer inne / het is ontrent oost noordt oost van't Quintael.

Om van Calis nae de strate te seylen / soo gaet zuyden ende zuyden ten oosten aen / nae Capo de Trafagar / soo loopt ghy ruim ghenoech buyten die banck oft clippen / die zuydt oost van Calis ligghen. Ende als ghy begint teghens die strate te comen / so gaet zuydt oost / ende laet die Capo Spartel aen die luyter handt oft baghboort ligghen / ende seylet midts waters in: maer recht u altemet / nae dat die windt is. Maer als ghy binnen die Capo Trafagar zyt / soo zyt ghy binnen die clippen: gaet dan oost ende oosten ten noorden / nae dat die windt oft stroom is. Inde strate maectt hoogh water een zuydt westen ten zuyden Mane / ende alst goet weder is / soo gaet daer ghemeen: vier uren vloet in die strate ende acht uren ebbe: maer die stroom gaet

gaet meest metten wint. By westen Gibraltar is een goede Keede om te setten. Het is daer goet ligghen: maer een zuijdt weten windt is daer open in. Als hy west is/so ismen beschut/ende met een zuiden wint ist hoekskens wint vant landt van Gibraltar.

Van Gibraltar tot Maribely/ is de coers noot oost ten noorden/ende is een Keede om Rospen/Olie ende ander fruyten te laden.

Van Gibraltar tot Capo de Mol op die west zyde van Malaga/ is de coers nootdooft/achtien mijlen.

Ende als ghy tot Malaga op die Keede licht/soo licht den hoeck van u zuidwest/ontrent twee oft drie mylen.

Van Gibraltar tot Delis Malaga/ is de coers nootdooft ten oosten ontrent vyfentwintich mijlen.

Dit leyt vijf mylen by oosten Malaga.

Naest Capo de Trafigel leyt een hoogen berch/daer mencht ghy setten voor een Leuanschen oft oosten wint. By zuiden dat hooge/ licht eenen bergh aen het zuijdt eynde van't hooghe/daer mencht ghy setten op selthien ofte vyfthien vadem voor een oost zuijdt ooste windt.

Van Delis Malaga tot Capo de Gato/ is de coers oost/ende oost

ten zuiden twaelf mijlen Van daer tot Cartagene viertien mijlen: ende is een goede haven voor alle winden beschut.

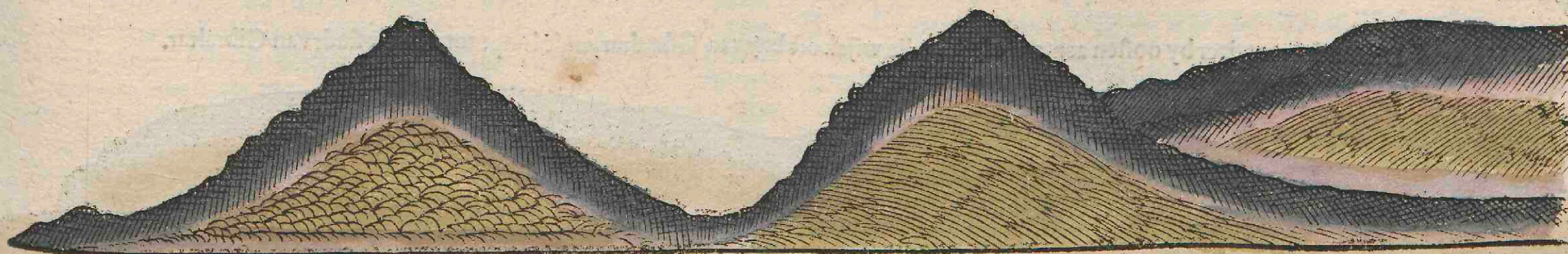
Daer leyt een hooghen hackelden berch midden in die strate/ende daer by opt water staet een waeck-tozen: als dien tozen noorden van u licht/so is daer een banck van twee vadem/ende licht een myle van't landt: maer onse schepen loopen al meest byten desen banck omme.

Tot Malaga licht ghy op seften oft vijften vadem voor den westen windt beschut. d'Oosten wint is hoekskens windt. Malaga sult ghy aldus kennen: Daer staet een Slot by oosten opt hooge/en daer comen twee mueren af nederwaert na die zee toe/aen een ander Slot dat opt water leyt oft staet. Voor dat selue Slot is nu de Keede/wat het is vuyt op d'ander Keede van ballast werpen.

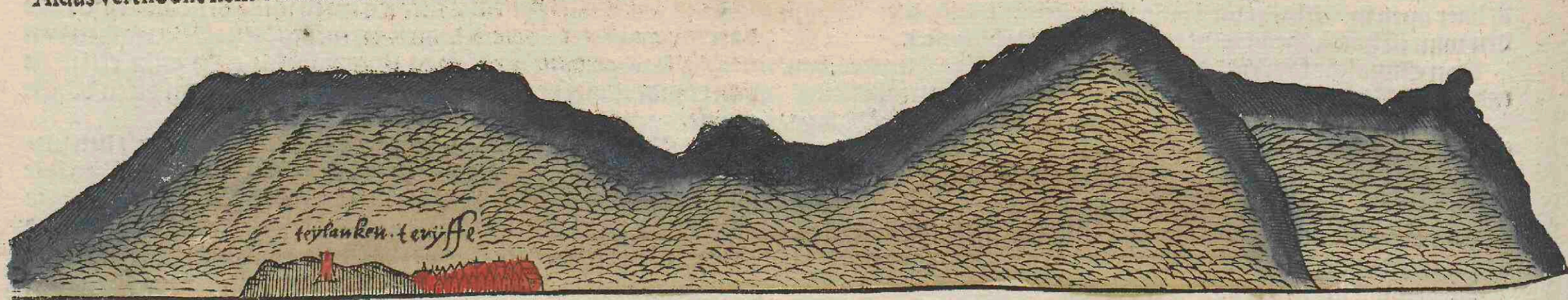
Tot Delis Malaga licht ghy op veertien vadem: met een leuantsche oft oosten wint ist open in: maer het is al goede gront.

Tot Maribely sult ghy setten op twaelf oft dertien vadem/daer staet een tozen by d'water/brenght die midden over die stadt/ende settet daer neder: daer is beste gront.

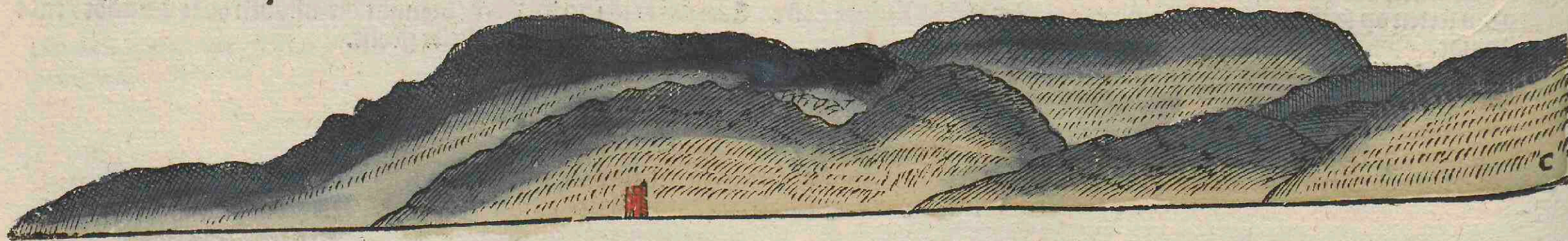
't Hooghe landt buyten Tariffe als ghy daer dweers aff zijt, ende daer beneffens zijt seylende:
het zijn hooghe berghen als hier ghemaeckt staet.

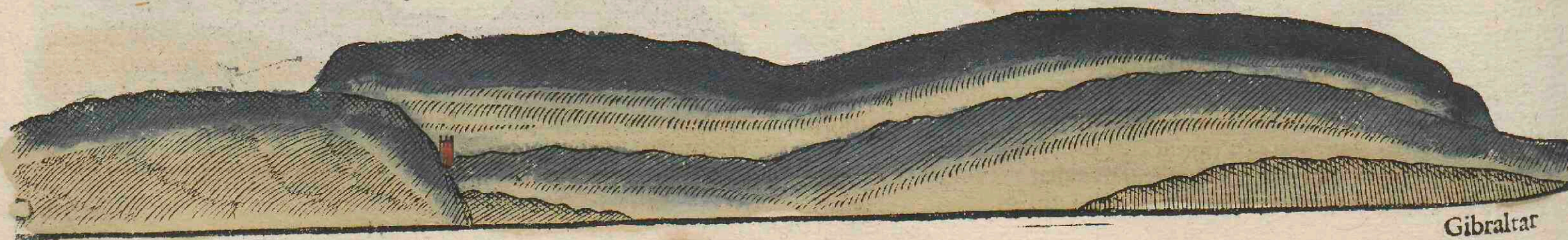
Aldus verthoont hem Tariffe alst noorden van u is: dan leijt Gibraltar oost van u, ende comt eerder by oosten achter die west hoeck, als ghy hier siet.

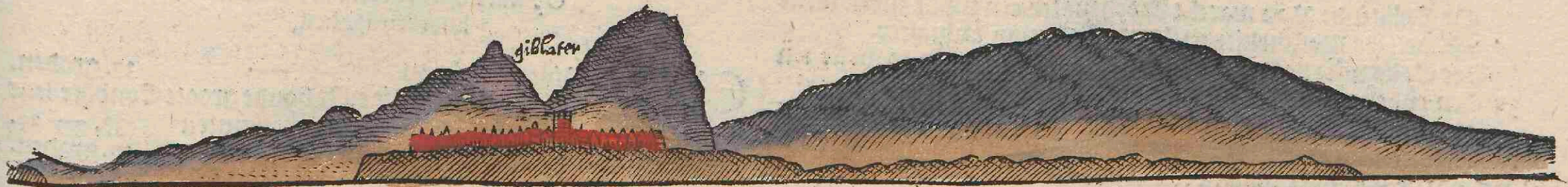
Aldus ist landt by westen Gibraltar ghedaen, als die bergh van Gibraltar noorden van u is, dan leijt die westhoeck ontrent west van u.

Dit landt comt daer by oosten aer, ende leijt in die wijck oft bay van Gibraltar, ende loopt tot aen die stadt van Gibraltar.

Gibraltar alst noorden van u is, ende dit landt comt dan by oosten wt, ende die oosthoeck leijt noorden ten oosten van u,
ende ghy meucht dan de stadt niet sien.

CAPITTEL III.

Hoe dese landen ende havenen van malcanderen ligghen, ende hoe
ander landen van daer zijn ligghende.

Van Capo de S. Maria tot Ajmonte / is de cours nooyt oost ten
oosten / acht mylen ————— 8. mylen.
Van Faro of: Capo de Maria tot S. Michiels oft Leepe / is de coers
oost nooyt oost dertien mylen ————— 13. mylen.
Van Capo de Maria tottē Kooduijn oft gat van Saltes / is de coers
oost ten noorden seftien mylen ————— 16. mylen.
Van Capo de Maria tot Sipionen oft t'gat van S. Lucas / is de
coers oost ende west tweeentwintich mylen ————— 22. mylen.
Van Sipionen tot Leepe / is de coers w. n. w. ————— 12. mylen.
Van Sipionen tot de Ponte van Calis Malis / is de coers zuyt oost
ontrent seuen mylen ————— 7. mylen.
Van Calis tot Capo de S. Maria / is de coers west ten noordē ende
oost ten zuyden / vierentwintich mylen ————— 24. mylen.
Van Capo de S. Maria tot Capo de Spichel / oft zuydt hoeck van
de Straet / is de cours zuydt oost ten oosten ————— 34. mylen.
Van Capo de Spichel tot Capo Trafigar / is de coers noorden ten
westen ende zuyden ten oosten / seuen mylen ————— 7. mylen.
Van daer tot Gibraltar oost ende west vijf mylen ————— 5. mylen.

Van Gibraltar tot Mari bele / is de cours nooyt oost ten noorden /
tien mylen ————— 10. mylen.
Van daer tot Velis Malaga / is de cours oost ende west vijftien my-
len ————— 15. mylen.
Van Malaga tot Ceute / is de cours zuydt west ten zuyden / ontrent
vierentwintich mylen ————— 24. mylen.
Van Ceute tot inde bay van Gibraltar / is de coers noorden ten we-
sten ende zuyden ten oosten ses mylen ————— 6. mylen.
Van Gibraltar tot Capo de Gato / is de cours oost ten noorden / on-
trent achtenveertich mylen ————— 48. mylen.
Van Gibraltar tot Capo Falcon oft Gran / is de cours oost en west
ontrent vierentseftich mylen ————— 64. mylen.
Van Calis tot Capo de Cantin / is de coers zuydt west ten zuyden /
ontrent tseventich mylen ————— 70. mylen.
Van Capo de S. Maria / tot Capo de Cantyn / is de coers zuyden
ten westen / ontrent achtenseftich mylen ————— 68. mylen.
Van Capo de S. Maria tot groot Canarien / is de coers zuyt west /
ende zuydt west ten zuyden / ontrent ————— 150. mylen.
Van Capo de S. Maria tot Isola de Madera / is de cours zuyt west
ten westen hondert ende twintich mylen ————— 120. mylen.

CAPITTEL IIII.

Wat Maene hooch water maect op dese
custen ende havenen.

Tot Calis inde Bay maect hooch water een zupdt zupdt weste
Maene. Desghelijc oock inde strate van Gibraltar.

Tot Calis voor de bay maect hooch water een zupdt weste ten
zupden/ende noortooft ten noorden Maene.

Voor de riviere van S. Lucas/maect een zuijt weste ten zupden/
ende noortooft ten noorden Maene hooch water.

Voor de Condaet maect een zupdt zupdt weste Maene hooch
water.

Voor Dales Hogher ende Wolues/maect volle Zee een zupde
ende noorde Maene.

Aen Capo de S. Maria/ende aen Capo de S. Vincent/maect
volle zee een zuijt weste ende noort oost Maene.

Die ebbe valt byten die Porcos om die zuijt nae die straet/ende
die bloet valt nae t landt om de noort: maer het meestendeel van de

bloet valter dweers in't landt ontrent die gaten. Hier op mach een
peder zijn rekeninghe maecten.

CAPITTEL V.

Op wat hoochte dese havenen ende
hoecken ligghen,

Capo de S. Vincent light op	—	37. graden.
S Michiels oft Dales ende die custe bande groote Condate/leijt	—	op seuenendertich graden ende twintich minuten 37. — 20.
Den hoeck van Siptonen light effen op	—	37. graden.
Calis Malis leijt op sessendertich graden ende achtentwintich mi- nuten	—	36. graden 28. minuten.
Die straet van Gibraltar leijt op vyfendertich graden ende veertich minuten	—	35. graden 40. minuten.
Malaga light op sessendertich graden/ ende tweeveertich minu- ten	—	36. graden 42. minuten.

Die custen

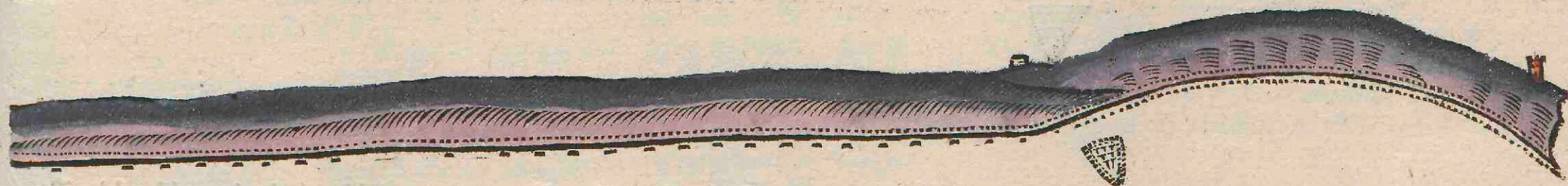
Die custen van Barbaryen ontrent Saffia en Caep de Geer.

Dit landt leyt tusschen Masegan ende Saffia, ende is effen ende slecht landt, als oft met een schaue slecht gheschaeft ware, ende daer en staet anders niet op alseen torenken by een valeye, de toren heet Casa Cavelgero.

Casa Cavalgero.

't Landt by noorden Saffia tot Casa Cavalgero toe, ende is slecht landt, al oft Normandie ware, aen die slechtheyt salmen dit landt kennen: maer van Caep Cantijn comt een rifken af strecken, dat moetmen wachten ende schouwen.

Item, die in die Reede van Saffia setten wil, die sal so verde in loopen / datmen die twee noorder hoecken een spaeck lenghde buyten malcanderen sien mach / so sullen die hoecken van u ligghen noorden ten westen / ende noordt noordt west / ende die dicke toren die aen die zuydcant van't slot staet / sal dan van u wesen oost / ende oost ten noorden: maer wilt ghy soo verde in loopen / dat die hoecken op een weynich aen malcanderen comen / als dan die toren daermen by aen lant baren comt ober die dicke toren die boven aen't slot staet / daer ist mede goet liggen / ende sal diep wesen seltien ofte achtien badem.

Item / het is van Saffia tot Caep de Geer 30. mylen / ende dat landt streckt meest zuydt zuydt west tot dat Eylandt Mogodor / dat leyt ten halven tusschen beyde.

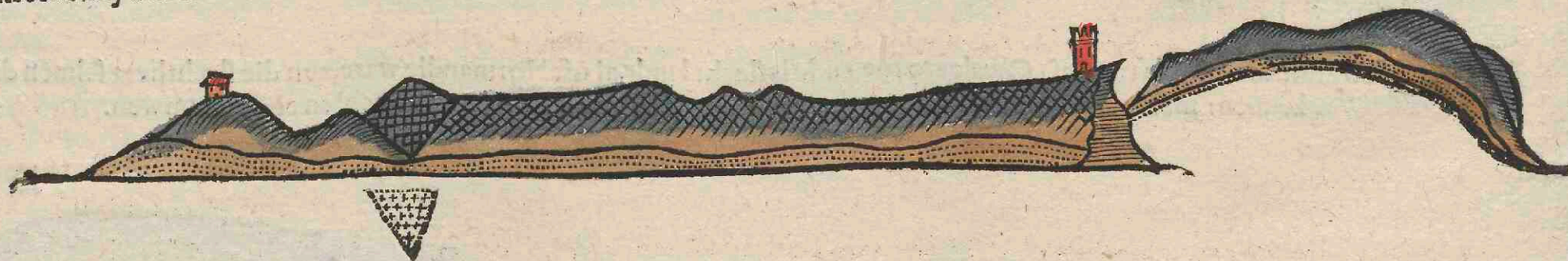
Verclaringhe der Zee custen,

Aldus is Casa Cavelgero, alst zuyden van u is vijf mijlen.

Aldus is de noort hoëck van Saffia, vier mijlen z.z.o. van u zijnde.

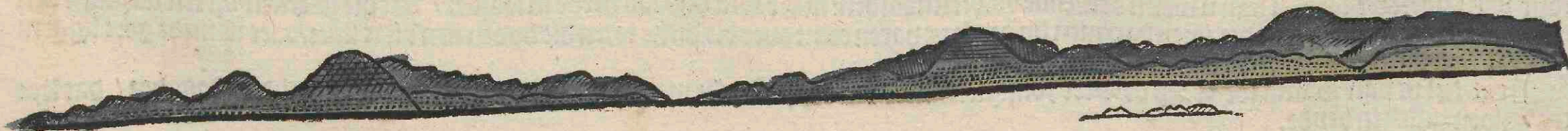

Aldus is de Caep de Cantijn, alst noordt oost ten oosten van u is vijf mylen, soo sal de hoeck van Saffia van u zijn oost zuijdt oost dry mylen,
'tlandt streckt zuyden ende noorden tot Saffia toe.

'tLandt by zuijden Saffia, alst noordt noordt west van u is 2. mylen,
die cust streckt z.z.w. ende z.w. ten z. tot dat eyland Mogodor.

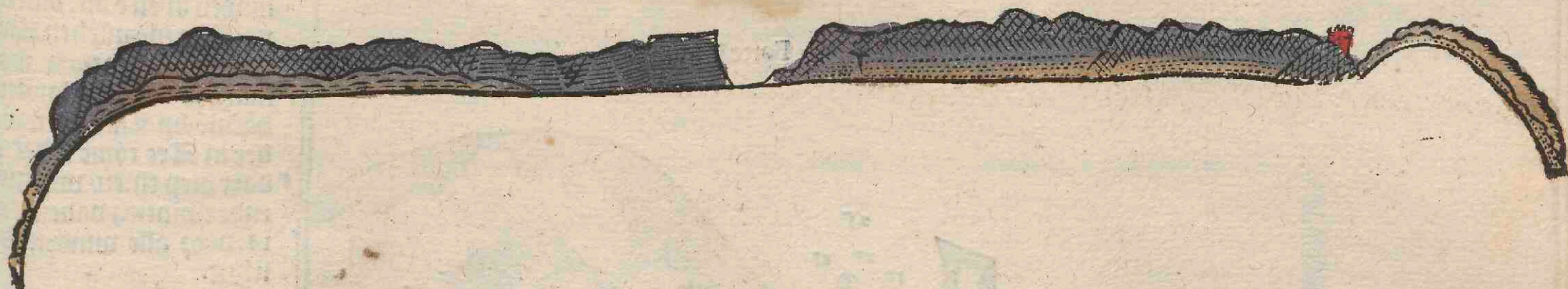
Dit landt is aldus, als men w.n.w. van Mongodor is 2. mijlen, hier ist
hooch dubbelt land, en streckt z.z.w. en is een schoon sant strant.

Als men

Alsmen zuijt zuijdt west van dese Caep is 2. mijlen, so is hy aldus ghedaen,
ende leyt van Caep de Geer zuyden en noorden ontrent 5. mijlen.

Alsmen is twee mijlen z.z.o. van Caep de Geer, ist aldus, endedie
Baey is dan van u o. ten z. ende is dijn landt.

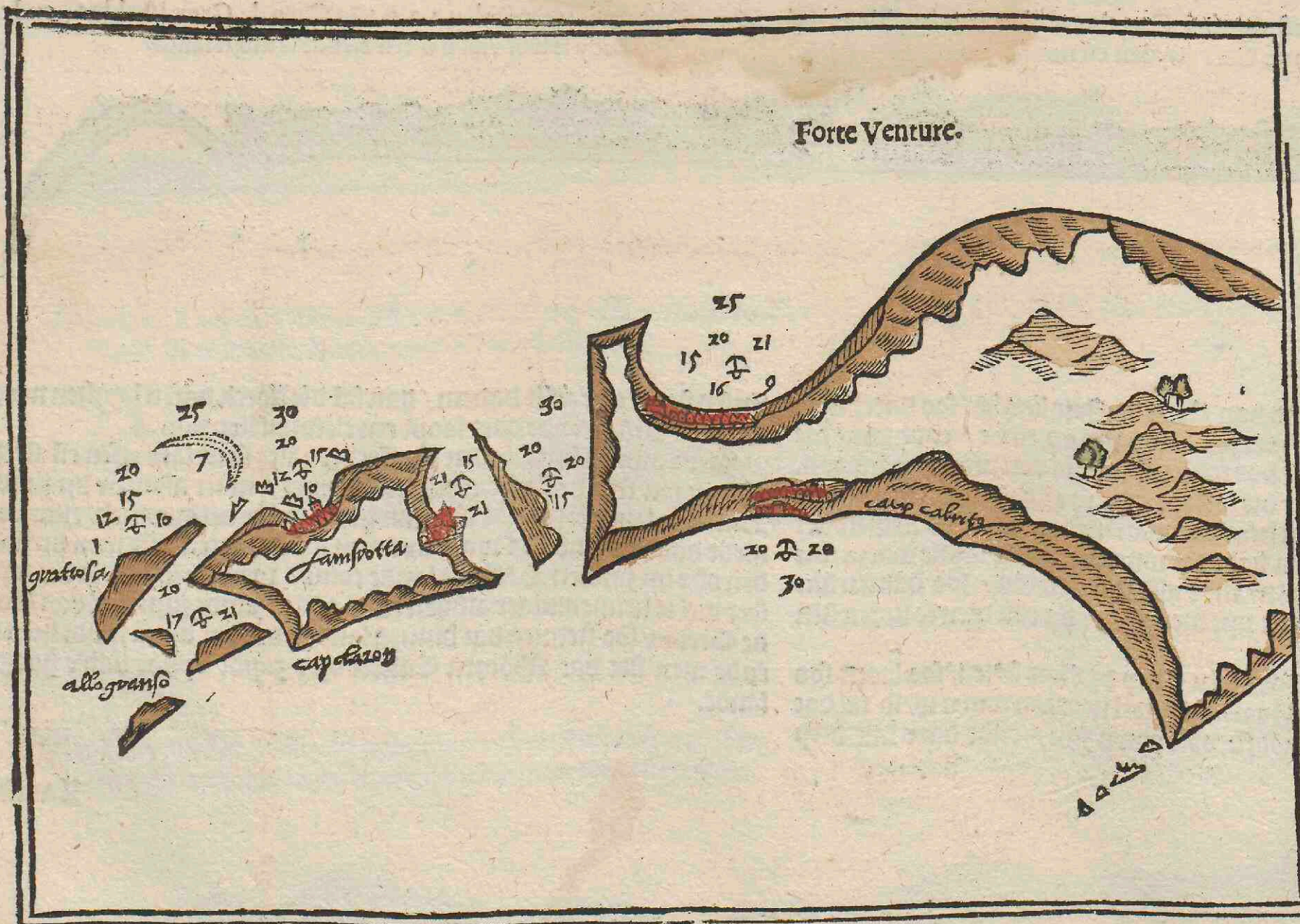

Item alsmen in die Baep van Caep de Geer ligghe / soo vaert men
by quartieren te visschen / met dat den dagh op comt / ende come die
clocke acht uren weder aen boort / want daer is veel visch te vanghen.
Men sal tot Caep de Geer die fock aen die rae houden / oft men van
zijn ancker spoelde / datmen hem daer dan mede mochte by helpen / het
top ancker moet alrijt staen voer die wint die upt de landt waeyt / die
ander anckers ter zee waerts / ende alst stormen wil / soo salmen dat
plecht ancker in 't zuydt west upt brenghen / dit can men te vooren sien
aen 't dinnen vander Zee.

Item / wilt ghy in die Baep van Caep de Geer setten / soo loopt soo
verde in die wyck / dattet Nooren Casteel noorden van u is / so sal dat
dorp ofte die packhuysen noord. oost van u zijn / ende daer salt diep

wesen seuen ofte acht badem / dan sal die hoeck van u ligghe noordt
west ten westen / ende daer loopt een cleijn rifken van af.

Item / alsmen by noorden Saffie verbale / so ist lant effen en slecht /
oft met een schabe slecht ghestreken ware / maer alsmen by zuyden
Saffia te lande come / soo ist landt hooghe ende bergachtich / ende oock
mede dubbelt landt / al waer upt men mach weten / ofte men by noor-
den ofte by zuyden Saffie te lande come / want hier upt is dit landt
seer wel te kennen: maer alsmen twee mylen zuydt zuyt oost van Caep
de Geer is / soo siemmen dat binnen landt over dat dijn landt heenen /
ende men siet dat Nooren Casteel op 't zuydt eyndt van 't hooghe
landt.

Lamfrola heeft een ha-
ben tusschen die twee ey-
landen in/ en comt van by
noorden in/ tusschen Alle-
gransa en Gratiola/ men
mach so verde in loopen/
darnē by Lamfrola we-
der in Zee come / het is
daer diep thien/ vijftien
ende twintich vadern/ en
is voor alle winden be-
schut.

Item / op die oost zyde
van Lamsrota ist mede
goet setten boort stede-
ken / dan daer leyt een
banck by noorden / die
moet ghy schouwen.

Maer daer leyt eē Eys
landeken tusschen For-
teventura ende Lanro-
ta / daer machment aen
beide zyden settē op vijf-
tiē ofte twintich vadem.
Doozt stedeken van For-
teventura op die oost zy-
de van't lant is mede een
schoone reede op vijftien
oft seftien vadem.

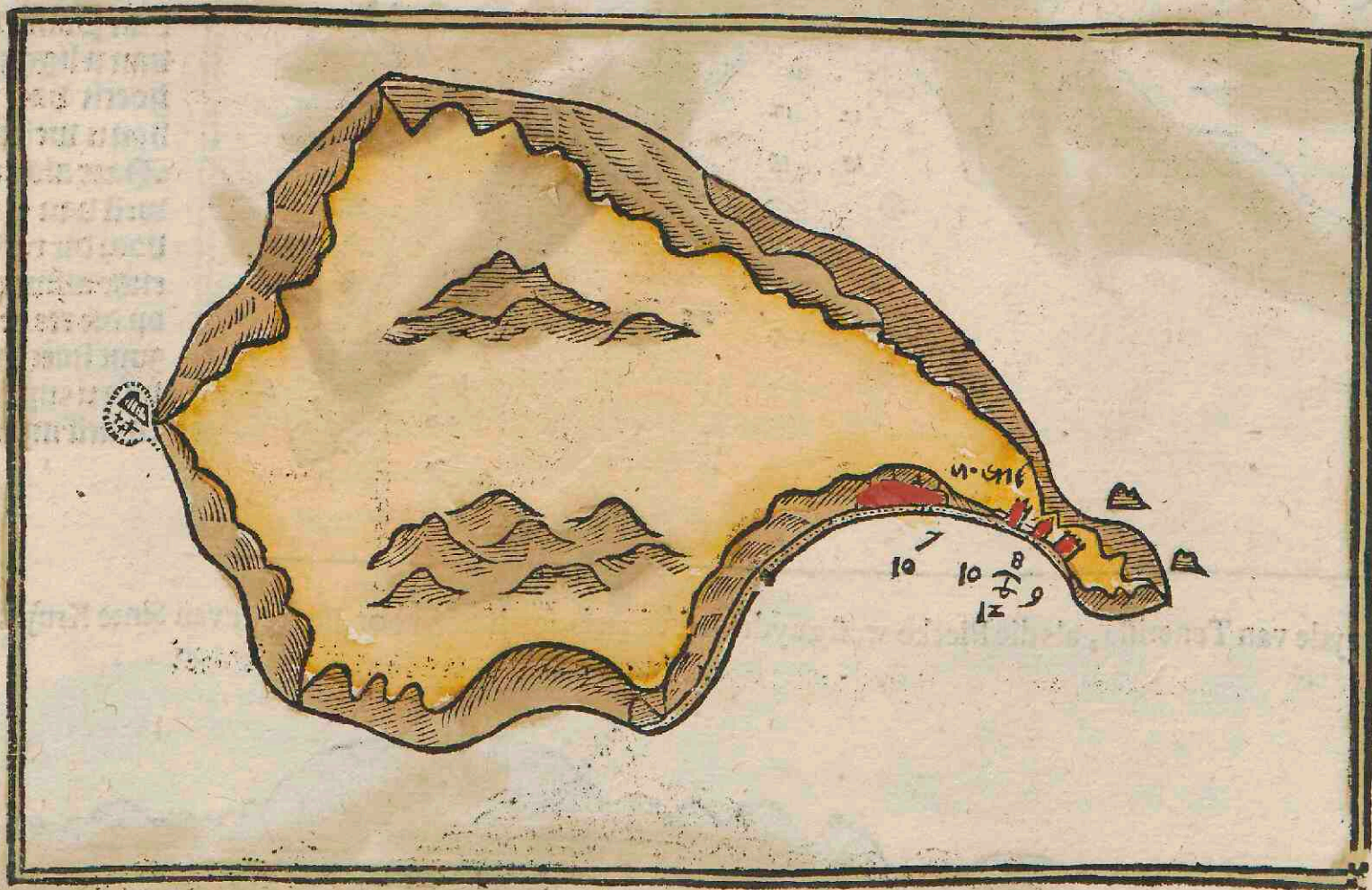
Item/op die nooyt west zyde van Forte Ventura/ loopt dat landt in een groote bucht / daer machinen mede setten vooz't dorpken / op
tweintich oft vijfentwintich vadem/ dat landt streckt van die nooyt hoek van Lamscota tot die zuyt hoek van Forte Ventura zuydt west t en
zuyden vijfentwintich mylen.

Beschreven door Lucas Iansz. Waghenaer.

Die noordt west zyde van groot Canarien, ende streckt zijdt west ende noordt oost twaelf mylen, ende is aldus ghedaen.

CANARIEN.

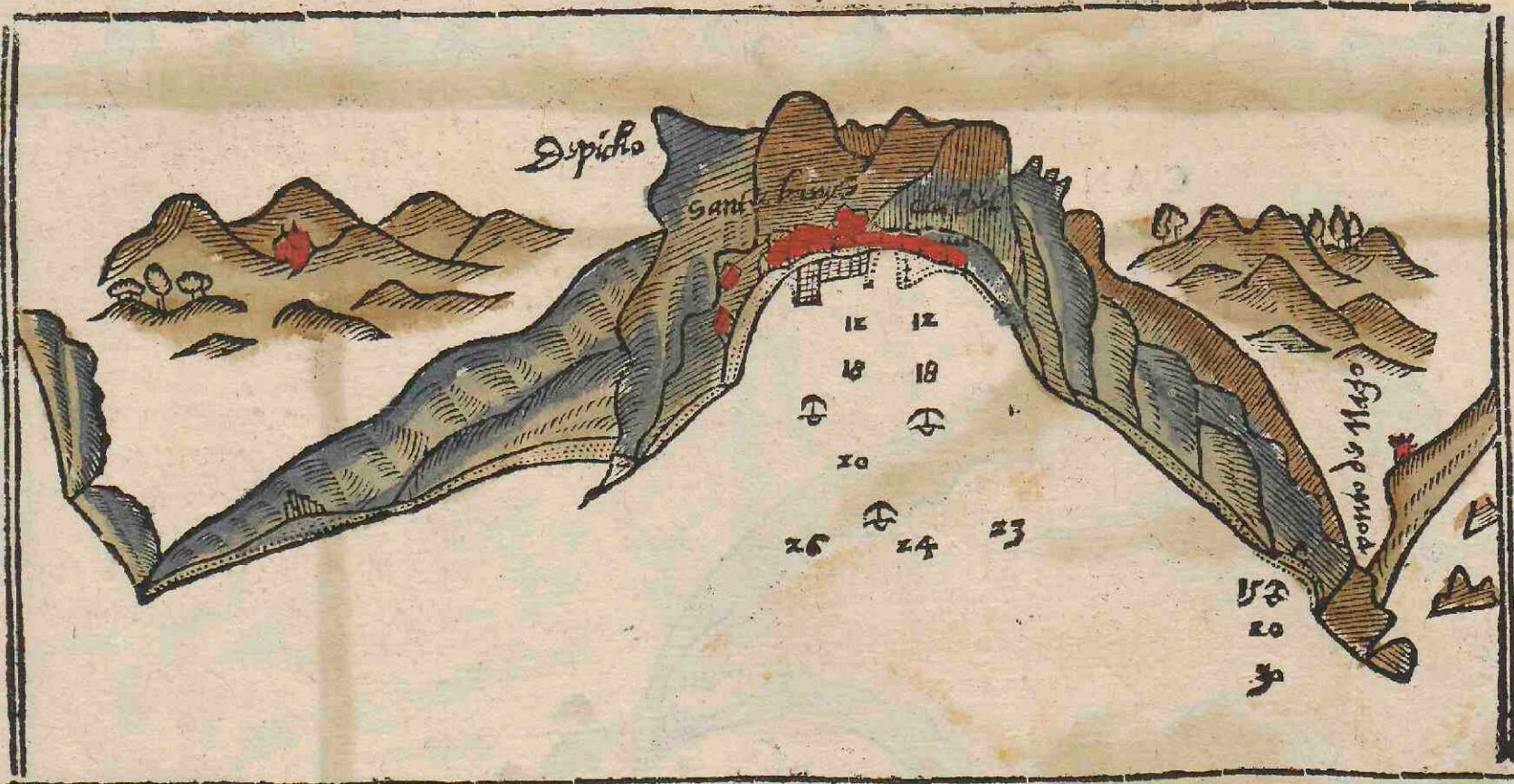
Canarien nae'r leven gheconterfeijt ende wegheworpen, also men daer onder te reede mach loopen, ende men sal weten dat die reede van groot Canarien is, op die oost zyde vant landt, aent noordt eyndt, onder een cingel, op tien ofte twaelf vadem, rechr reghens dat Casteel.

H H

Item

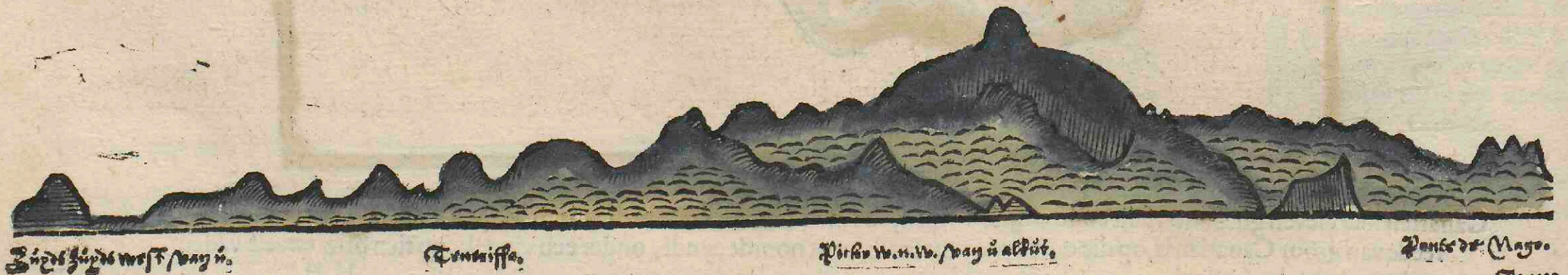
Verclaringhe der Zeecusten.

S. Kruijs Reede.

Item/ aldus is die Reede vā
Sante kruijs / als men in die
Baep is ligghende op 20. ofie
24. badem / so sal die n.o. hoek
van Ponte de Nago n.o. ten o.
van u ligghen / ende die zuydt
hoek van Teneriffa sal dan
van u wesen zuyde ten westen.
Maer als die Piecho west zuyt
west van u is / soo is men open
voor die reede vā Sinte kruijs /
ende als men tot Sinte kruijs
op die reede light / soo leyt die
zuyt hoek van groot Canariē
van u zuyden ten oosten onrēt
twaelf mpen.

Die oost zyde van Teneriffa, als die Piecho west zuydt west van u is, soo is men voor die reede van Sinte Kruijs

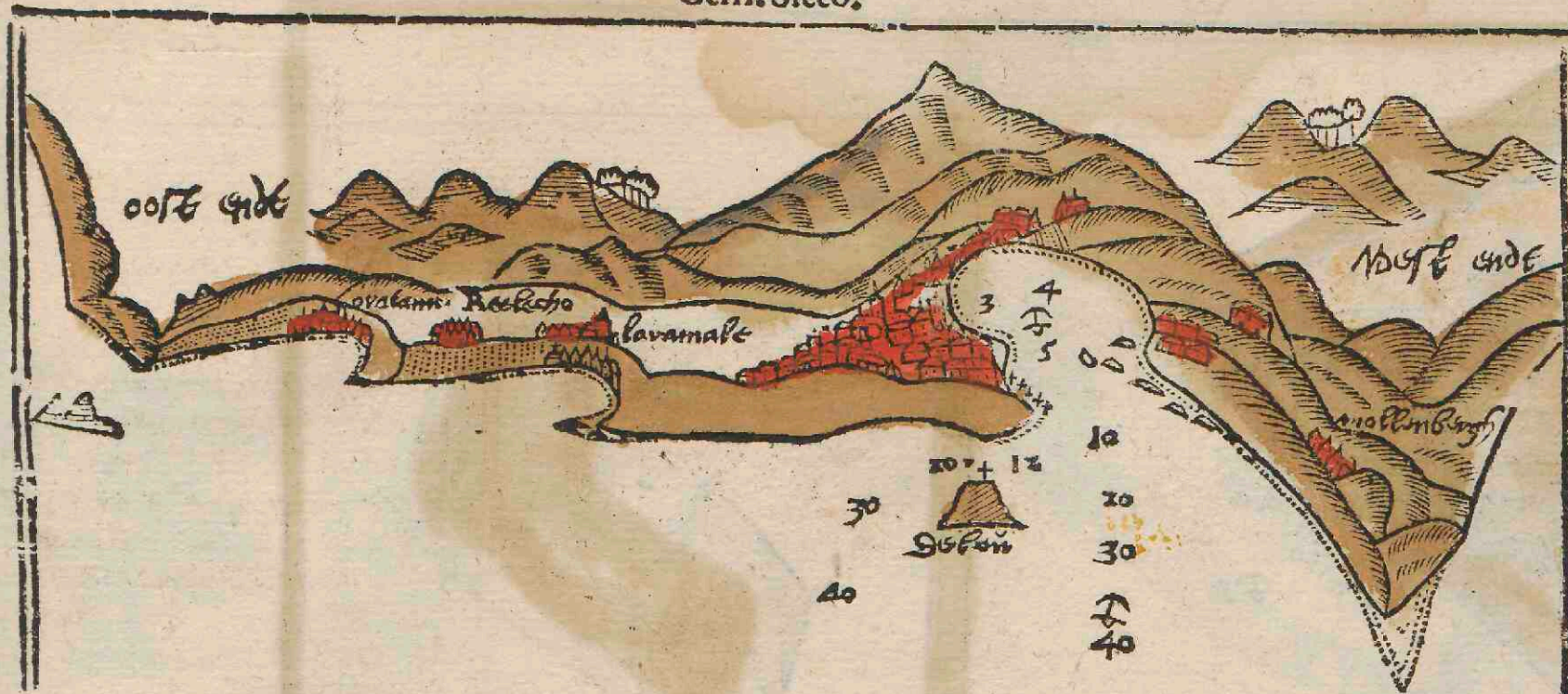
Sint zuydt west / Nago n.

Teneriffa.

Piecho n.o. n. v. / Nago n. aldut.

Punta de Nago.

Item

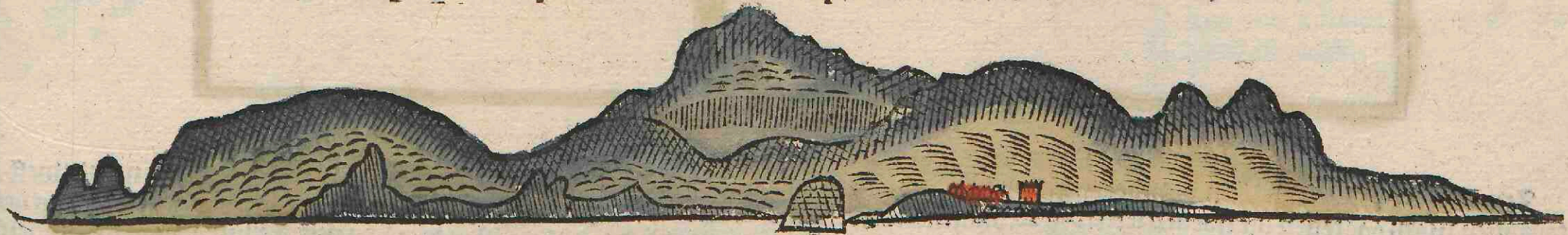

Item / die noozdt hoeck van Teneriffa ghenaeemt Ponte de Nago / leit van die noort hoeck van de Palma o. ten 3. en o 3. o. 18. mijlen / en leit n. w. ten w. vā de noort hoe van groot Canarien 10. mijlen / en die noort hoe van Canarien / leit van S. Krups 3. o ten o. wel so oostelic.

Item Gerrit Sicco leit op die n. w. zyde van Teneriffa / en ghy moecht daer settē by w. die clippe met dat Krups / dat ghy die straet van die stede recht in siē moecht / door dat clooster vā S. Dominicus op 35. ofte 40. vadem / men moet daer ruymē alst begint te stormen / teghens die Leen ist vuple grōt / en nae t

rif Lapania toe ist mede vuple gront / maer zijnde die straet in / door de poorte van t clooster / daer ist die bestegront.

Item als die Piecco zuydroost van u is, so is men open voor de reede van Gerrit Sicco,

Item tusschen Gerrit Sicco ende dat oost eijnt van Teneriffa, zijn noch drie laet plaetsen om Wijn te laden, als daer zijn Larammela, Relecho ende Oratana,

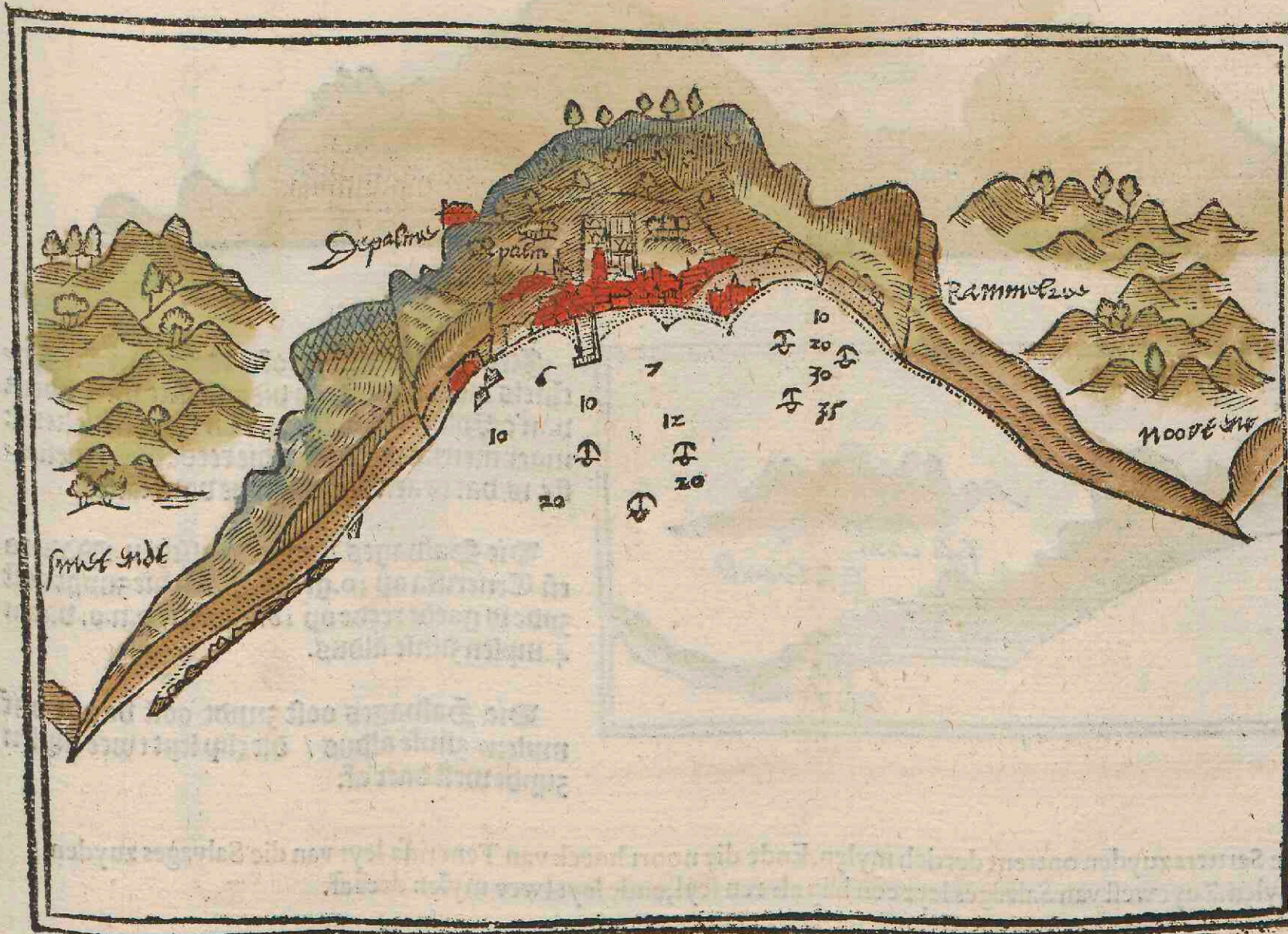

Item/Gomero heeft op die n.o. zyde een haven van 10. badem wa-
ters/men mach ooc tegen die hoeken setten op 20. badem/ men ruymt
daer niet alle tot Gertie Sirco/wat Adilge/ die reede vā Tenerifa leyt
daer ontrent oost af 4 mylen/ en is van beyde landen beschut/ als men
in Gomere is/ soo leyt die reede van die Palme van u noordt west ten
noorden twaelf mylen.

Item Ponte Santo streckt meest zuydt oost ende noordtwest / op
elck eyndt van't Eplandt leyt een groote klippe/ Die reede is aen die
zuydt west zyde by oosten die gehackelde klippe/ voor dat havenken/
al waer men niet bercken wel verschut mach ligghen.

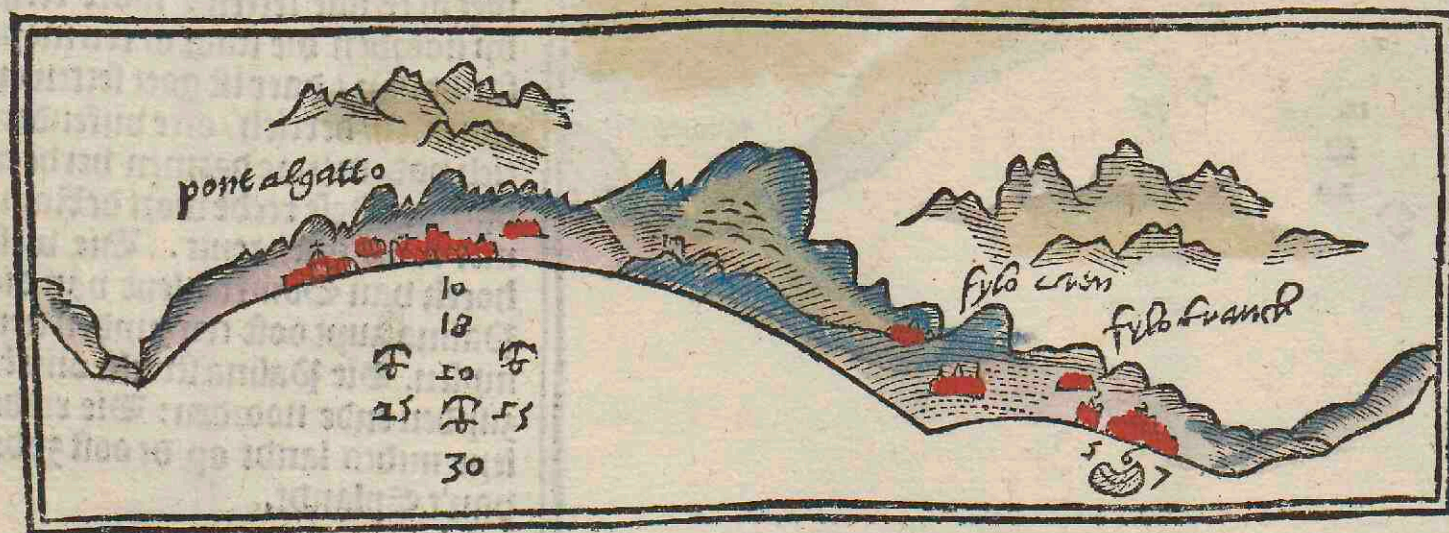
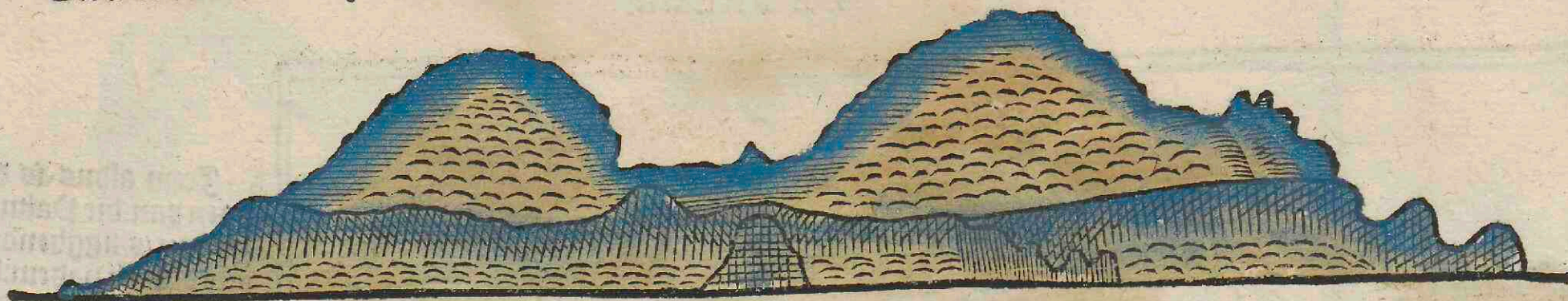
Die Palma

DE PALMA.

Item aldus is die reede ghe-
daen van die Palma / als men in
die bay is / ligghende op twintich
ofte dertich baden: by zuden die
Wugghe is die beste reede / maer
alst winter is / moctmē die strant
niet al te nae setten : maer recht
by noorden die Stadt is een mope
sant bay / daer ist goet setten op
twintich / dertich / ofte vijfender-
tich baden / nae dat men verbe af
ligghet. Dese reede wort de Ram-
mel reede ghenacmt. Die west
hoek van Gomero leyt van die
Palma zuyt oost ten zuden tien
mylen. Die Palma streckt ontfet
zuden ende noorden: Die reede
leyt midts landt op de oost zyde
van't Eplandt.

Verclaringhe der Zee custen,
Die Palma alst noordt eyndt west ten noorden, ende 'tzuydt eyndt zuydt west van u leyt tien ofte elf mylen.

Item / die in die bay ofte reede van S. Michiels wil / en comt om die oost ofte west hoek van't Eylandt / soo sal hy sien twee stedekens: maer men sal weten dat die reede voert westerste is / dat is aen die zuytzyde van't landt.

Die Salvages ligghen tusschen Madero en Teneriffa op 30. graden. Aen die zuydt oost zyde is goede reede op 16. badem / o.n.o. van u 4. mylen zynse aldus.

Die Salvages oost zuydt oost van u vijf mylen / zynse aldus / die clip leyt twee mylen zuydt west daer af.

Item, die Salvages ligghen van die Seriters zuyden ontrent dertich mylen, Ende die noort hoek van Teneriffa leyt van die Salvages zuyden ende zuyden ten oosten 25. mylen. Zuyt west van Salvages leyt een klip als een seyl, ende leyt twee mylen daer af.

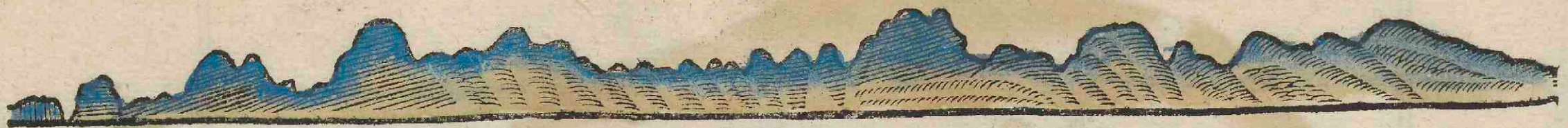
Item die

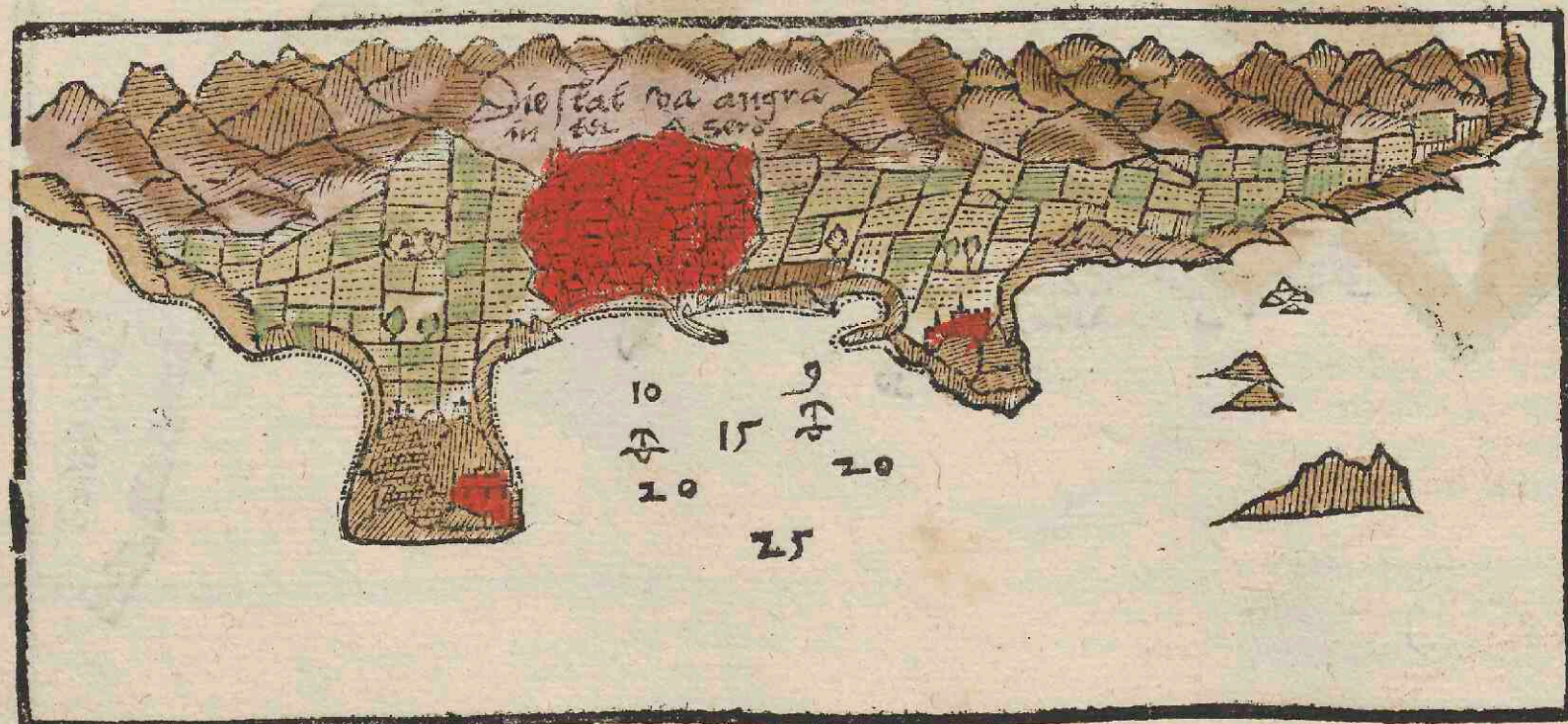
Item, die uyt den noorden comt van't Eylandt de Porte sancto af, die mach wel tusschen dat Eylandt en die Serters door loopen, maer van oost en van Madero leyt een blinde clip af, die moet men schouwen, het is daer wijt ende breedt, ende voor't stedeken van S. Kruis is goede reede op twintich vadem: maer voor Fonsyael is die rechte reede om te laden, by die Leeu ist best te legghen op dertich ofte veertich vadem voor Marasylo aen de zuydt west cant machmen setten op achthien vadem.

Verclaringhe der Zeeuften;

Het Eylandt van Madero, als men van by noorden comt, ende het midden vant landt tien oft twaelf mylen van u is, dat zuydt-oost eyndt is seer hackelich alst nae by u is, ende het noort west eynde gaet schuijn neder, ende is een schorre hoeck.

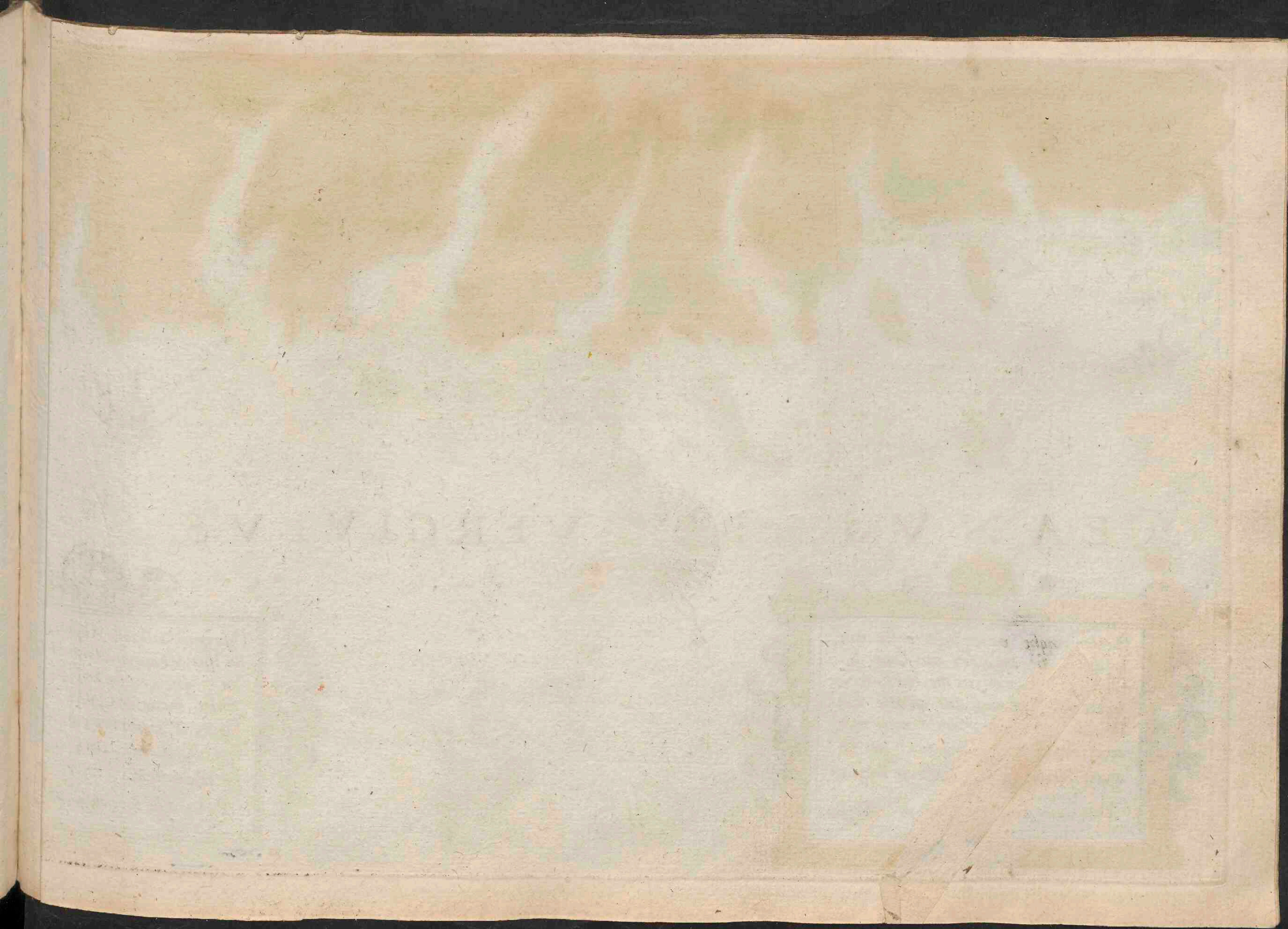

TERCERO.

Item, die van by noorden comt, ende wil in die Reede van Terfero setten, die sal dat landt aen seylen, ende loopen by die oost hoeck om, tot dat men come voor 't hooft van die Stede, ende leyt tusschen twee uythoeck, al waer het Casteelken op staet, men mach oock wel binnen die Eylandekens door loopen, ende settent voor die stede van Angro op twintich ofte vijftien vadem.

Dit landt

Beschryvinghe vande suyt-custe van
Irlandt, die eylanden van Capo de
Claro, ende hoemen in die havenen
senlen sal, met noch een gedeelte van
Walsch-Engelandt, t'welck men met
voorsichticheyt moet besien, om die
quade stroomen ende onchepte tontgaen.

Doet Lucas Iansz Wagenaer vā Enchuyssen.

Description de la coste Australe d'Irlande,
des Isles de Capo de Claro, et a quel vent
on y gagnera les hables, avec une
partie encore de Galles: ou il se fant
sagement gouverner, pour eviter les
tres-dangereux flots et sablons, qui
s'y rencontrent.

Par Luc Iean dicit le Wagenaer d'Enchuse et la
Residant.

Ioannes a Doetecum sculpsit.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
Duitsche mylen 15. in een graet
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.
Franse mylen 17. in een graet

DE CANAEL TVSSCHEN IRLANT EN WALSEN-
LANDT

DE CANAEL VAN BRISTO

Beschryvinghe der Zeecusten van Ierlandt.

Aldus leyt die hoeck van Rossen, als zy west ten noorden van u is.

Die hoeck van Kinsael als die west z. w. van u is een half mijl, soosiet ghy de hauen open in.

Dat oost landt van Kinsael is aldus ghedaen.

CAPITTEL I.

Hoemen in Ierlandt seylen sal.

Die Eplanden van Cabo de Claro liggen by westen Rossen/ende is ghebroken landt / men mach die wt den westen alderbet in seplen. Daer leyt een stedeken by westen op t hooghe landt / men sal daer by oosten te lande loopen / ende als dan gaen oost noordtoot in / latende dat leeghe Eplandeken te landewaert / ende dat wterste Eplandt van Capo de Claro ter zeewaert / ende also inne loopen tot aen het tweede Eplandt / waer op dat staet t clooster te Claro. Daer is een bay aende westcant / men mach daer setten op acht oft neghen badem. Noch loopt daer doek een gat in zee dicht aen het weste Eplandt langhs / ende is diep twaelf badem. Maer aen die oostcant van t gat leyt een clippe bouen water / die moet ghy schouwen: maer recht binnen die clippe machmen setten als voren. Die nu voorder op wil wesen / tusschen die Eplanden door naer Baldermoer toe / die moet dat Eplandt te Claro wat schouwen / want daer af loopen veel clippen / ende seplen nae d'ander Eplandt toe: maer als hy sal zijn ten halben van het Eplandt te Claro / so moet hy aen loeven om door t nauwe te loopen / het is inde Traue meest over al diep drie badem: maer in t nauwe ist niet leech water drooghe / men moet daer door seplen metten ghepe / ende men mach daer setten aen beyde zyden onder t clooster te Claro / oft aen de zyde van Baldermoer / op vijf oft

ses badem metten leechsten water. Tanden oosthoeck van Baldermoer ligghen twee steple hooghe clippen al oft torens waren / ende by oosten gaet oock een gat inne / maer het is onbekent / dan een myle daer by ooste gaet Somerack in op acht ende neghen badem / daer leyd een groote clippe door t gat / men mach daer aen beyden syden in: maer die oostcant is de beste / want d'ander zyde heeft vuylen. Op de westzyde van Kinsael leyd een wthoeck / een cleppe myle buuten d'ander landt: daer op staet een verfallen Slot met drie torens. ende daer by westen leyd een Eplandeken in een grooten inwijck / men mach daer rondomme seplen / ende Rossen leyt van daer twee mylen. Den hoeck van Rossen licht ontrent drie mylen by weste den hoeck van Kinsael / men siet die kercke nie ten toren inde vallepe / het is een trehanen. West zyde west vanden hoeck licht een steen onder dwater. Een oost noordtooste Danc maect daer hooch water / ende het is een sant bay.

Tusschen Rossen ende Capo de Claro leyt oock een trehanen / die niet seer wijd en is / ende heet Somrock: die daer in wil seplen / die moet ter rechte handt in: daer leyt een clippe door t gat / het is vande clippe binnen te seple een groote geuteliner schenke. Ghy sult daer staende vinden een toren daer moet ghy neffens setten op drie badem met en leechsten water / want het is daer goet ligghen. Inde middel ligghen twee blinde clippen / die niet halve ebbe boven comen: maer tusschen beyde dese clippen leyt een clippe bouen d'water / ghy moet de se

De zyde kiesen vant stierboort/ ende also inne loopen dichte by t lant.
Die haven en is bouen acht schepen lenghde niet wijt.

'Tgat van kinsael streckt noot nootwest in: het is een diep gat/maer als ghy een weynich binnen tcasteelken zijt/so machmen daer setten aende westzyde op vijft oft ses vadem. Men mach oock wel bet inne loopen/ ende ligghen voor alle winden beschut. By westen die haven van kinsael leyt een whoeck/die aen het zuytende hooghe is/maer noot waert gaet by scuts neder. Als men wat verre daer af is/soo schijnet een Eplandt te wesen/maer het is vast landt/ ende is een smallen hoeck lants. Opt zuytende staet een vervallen casteel met drie torens/waer van die middelste de hoogste is. Als den voor schreven hoeck van kinsael west zuydwest van u is de scheute van een gotelinck/ oft vierendeel van een myle/ soo is men open voor die haven: ende men mach t gat in sien/ ende tstedeken van kinsael sien ligghen aen stierboort vande haven. 'Tgat van kinsael licht vanden hoeck met drie torens noorden/ ende noorden ten westen ontrent onderhalf myle/maer recht by noorden staet een plompen toren/ ende een half myle by oosten die haven liggen twee swarte clippen/ een weynich van malsander. Alsinen is een myle by oosten dese twee swarte clippen/ oft twee groote mylen vanden hoeck met dat Slot ende drie torens/ ende dan dichte by t lant is/ so sietmen twee scherpe heuvelen op t landt/ staende een weynich van malsander al oft twee torens waren/ de welcke staen ontrent een clepne myle by westen t gat vande haven van kuirck. Ende als men is by die oostersche steen oft rootsz/so machmen t gat van kuirck sien.

Aldus verthoont hem dat west landt van Kuirck.

Dat oost landt van Kuirck tot lochel toe doet hem aldus op.

'Tgat van kuirck strecke noot nootwest in/ het is wijt/ diep ende breed/ ende loopt binnen aen een winds riviere op in t lant/ rechte ren stuck weechs binnen inde haven licht een Eplandt/ men mach

daer rondom senlen:maer op die zuydt zyde is seer goet ankergront op ses/ seuen ende acht vadem. Op de westzyde licht een Dorp/daer lancks vaertmen op nae kuirck/ende is twee mylen in t landt. Aende oostzyde recht om den hoeck/staet een vervallen casteel op t leeghe landt. Dat gat is diep om inne te comen/ seuen/ acht ende oock wel tien vadem met leech water/ men mach dat wt ende in laueren:maer aenden oosthoeck leijt een rye rootskens daer af/ ontrent twee schepen lenghde: ghy moet die schouwen. Vanden binnen westhoeck streckt af een rifken/ waer dat leyt een tpehaven ende is een schoone sandebay. Alle dese torens die op de watercant staen van Jerlandt in dit vaerwater/ zijn onder ende bouen al euen dicke/ende zijn plompe torens. Op den oosthoeck van kuirck staet een muur al oft een heintinek ware/ ende bet oostwaert in een valeye/ staet een viercanten toren:maer ontrent een groote myle by oosten t gat vande haven staet een toren op den hoeck om hooge/ ende staet dichte op de watercant: daer by staen tien oft twaelf stropen hupskens. Noch een myle oostwaert twee schepen lenghde van een slichten langen hoeck licht een ronde clippe/ die bouen groen bewassen is/ ende op d' oostzyde vanden hoeck/ staet een plompen toren: dien menicht ghy sien als ghy zijt die scheute van een gotelinck oost nootdooft vande ronde clippe/ en dan ist leech landt tot aenden hoeck van lochel.

Lochel licht ontrent vier groote mylen by oosten kuirck/ en streckt nootdwest in:daer licht een clippe op de westzyde/ ende de west zyde is een sant strant tot het stedeken toe. Tusschen den hoeck ende tstedeken staet een clooster/ waer datmen mach setten: maer men mach wel ouer slaen aent oostlandt/ ende also de riviere op loopen. Vande oostzyde vander haven comt af een rye clippen tot halfwege int gat. By oosten licht noch een tpe haven genoeint de Garuel/ ende men is van ses mylen van Waterboert.

De Garuel is een tpe haven ende strecket in nootd nootd west: maer het is int gat vol clippen/ ende valt met leech water drooghe. men moet daer in comen met volle zee/ ende loopen alsoo tusschen die clippen door: het is een enghe haven die binnen diep ghenoech is. 'Tstedeken licht op de west randt vander haven ende recht nootd nootd west in t landt/ ligghen drie birghen die seer hooghe zijn een weynich

weynich achter malkander: dat is de bekentenisse van't landt: maer die haven ende de Garbel licht by westen Waterboert ontrent ses mylen.

Om in Waterboert te seplen/ 't gat street in noorden/ ende noorden ten westen tusschen twee steyle landen/ ende is een schoon wijdt gat/ diep int incomen elf vadem. Maer als men een stuck weeghs binnen is/ so licht daer een banck aende west zyde/ die lanck ende breet is/ comende bycans ten halven inde haven. Teghen dese banck en ist niet leech water maer dyp vadem diepe: maer men is dan bycans teghen dat Oosterflot/ al waermen dichte by langhs comt ingheloopen. Als men nu binnen dat Oosterflot is/ soo ist wederom diep water/ te westen van seuen/ acht ende neghen vadem: maer als men is ten eynde banden banck/ teghen dat Westerflot ofte Passage/ soo wijckten westwaert op aende west zyde onder 't Slot ende niet settet daer neder op vijf oft ses vadem/ ende dese riviere gaet dan westwaert op int landt. Maer aende west zyde ist al slecht hooch landt/ ende aende oost zyde vander haven staet een hoogh en vierrante witten rozen/ op een hoogh en hoeck/ dichte aende watercant tot een goede bekentenisse vande haven van Waterboert.

CAPITTEL II.

Vande coursen ende dweerse coursen van Ierlandt.

Voren is verhaelt hoemen sal seplen inde havenen van't zuyde eynde van Ierlandt/ nu sal volghen de streckinghe vanden lande. Maer alsoo dit landt oft dese custe eenderley coers ende streckinge heeft/ soo sullen wy de selve stellen by de dweerse coersen/ als hier nae volghet.

Vande Eylanden van Capo de Claro totten rozen van Waterboert/ strecket landt oost noordt oost/ ende west zuydt west twendertich mylen ————— 32. mylen.
Van Capo de Claro tot Kinsael oft Capo de Veil/ oost ten noorden acht mylen ————— 8. mylen.

Van Kinsael tot die haven van Kintock/ noort oost ten oosten vijft mylen ————— 5. mylen.
Van Kintock totten oosthoeck van Waterboert o. n. o. ————— 15. mylen.
Vanden rozen van Waterboert tot Gisholme/ is de coers oost ten zuyden seltien mylen ————— 16 mylen.
Gisholme licht ontrent noordt noortwest van Guisford/ twee mylen ————— 2. mylen.
Van Capo de Veil oft Die tot Capo de Pinas in Wiscapen/ is de coers zuyden ten oosten hondert dertich mylen ————— 130. mylen.
Van Waterboert tot die Cape van Finis terre/ is de coers zuyt zuyt west/ ende zuyden ten westen/ hondert ende achtendertich mylen ————— 138. mylen.
Van Capo de Claro tot Capo de Finis terre/ is de coers zuyde/ hondert dertich mylen ————— 130. mylen.
Van Capo de Claro tot die Sorlinges/ is de coers zuydt oost vijftendertich mylen ————— 35. mylen.
Van Capo de Claro tot Enghelandts eynde/ is de coers zuyt oost ten oosten/ wel so oostelijck versegheden ————— 40. mylen.
Van Waterboert tot Enghelandts eynde/ is de coers noorden ten westen achtentwintich mylen ————— 28. mylen.
Van Waterboert tot die Sorlinghes/ is de coers zuyden ende noorden dertich mylen ————— 30. mylen.

CAPITTEL III.

Vande loopinghe vande stroomen, ende wat Mane hooch water maect.

Langhs de gheheele zuydcuste van Ierlandt maket hoochste water aen landt/ een west zuydtweste Mane: maer binnen inde havenen een strecke laeter/ te weten/ een weste ten zuyden Mane.

Int Baerwater ende int Canael van Enghelandt/ een zuydtweste ende noordt ooste Mane.

De vloet valt tusschen Capo de Claro ende Waterboert oost noordt oost langhs 't landt.

Int Canael van Galles oft Sint Jans/ tusschen Ierlandt ende Wals

Wals Engelandt/balt de bloet noordt noordt oost/ende zuyt zuyt west.

Ontrent dat Eplandt van Ramsy ende Muylfoort in't Canael van Galles op S. Jans/balt de bloet noort oost/ende die ebbe zuydt west.

Capittel iiii.

Van wat diepten men 'tlandt sien mach.

De zuydcruste van Ierland mach men meesten deel sien op vybendertich ende veertich badem/ ende men is op vybendertich badem niet verre huyten 'tlandt: maer en comt by nachten Ierland niet naeder dan veertich badem.

Capittel v.

Op wat hoochde dese voorz. landen ligghen.

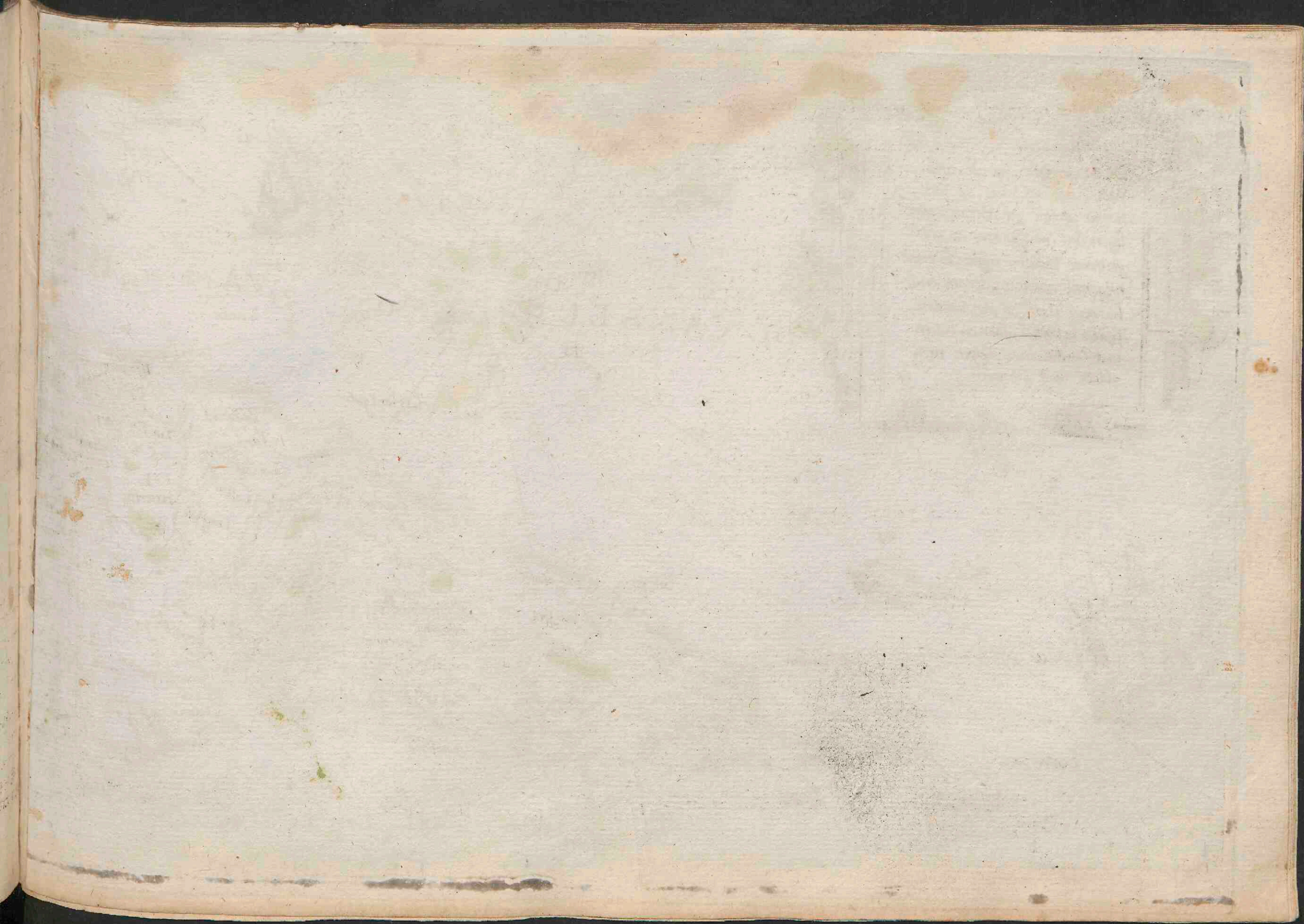
Capo de Claro/light op eenen vijftich graden / achtendertich minuten
51. graden 38. minuten.

Capo de Beili oft Dies ligt op eenen vijftich graden tweeveertich minuten
51. graden 42. minuten.

Wterboert oft den Tooren/light op twee vijftich grad. — 52 gra.

Muylfoort light op eenen vijftich graden achtenveertich minuten
51. graden 48. minuten.

Beschyp

Beschryuinghe vande costen
van Engelandt, hoe de selue
aende groote zee Oceane ghe-
legen sijn, mitsgaders de ghele-
gentheit vanden inganck ende
utganck vande rivieren: ende
hoe men tlant sal aen beyden-
syden beseylen, daer en bouen-
wat sanden ende clippen men
aldaer moet schuven.

Description des costes maritimes
d'Angleterre, et la situation d'
icelles au long de la mer Ocea-
ne, les embouchures des fleuves,
et le moien de la nautiger des
deux costes: ensemble les sablons,
et escuels, qu'il fault euter.

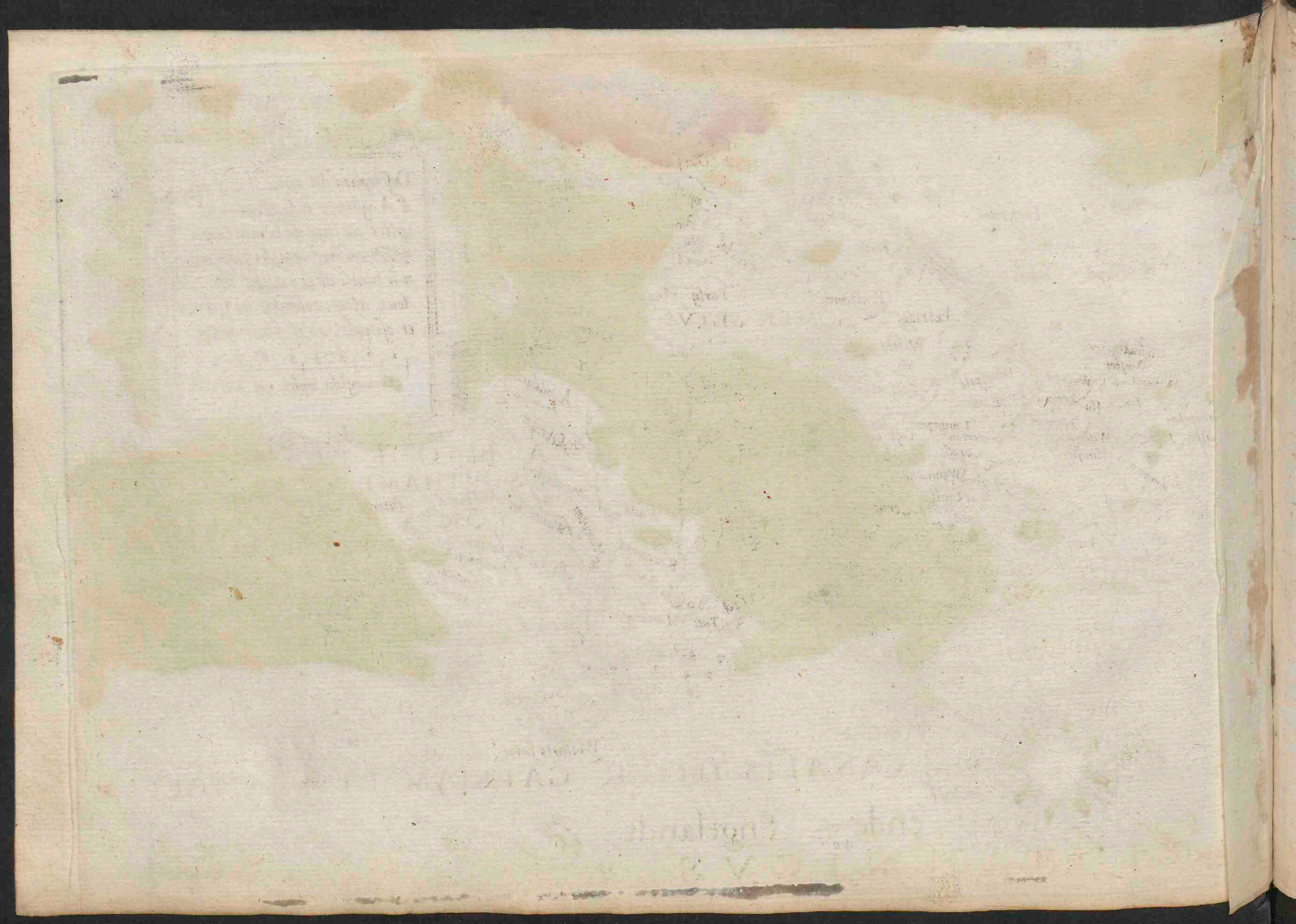
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
Francoise mylen 17 1/2. in ee graet.

Duytsche mylen 13. in een graet.

CANALIS INTER GALLIAM ET ANGLIAM

De Canael oft Enghte tusschen Oranckryck ende Engelandt

Beschryvinghe der Seecusten van Wals Engelandt.

Alsmen voorby Caldý is teghens die witte crijtberghen, soo is Wals Engelandt aldus ghedaen al tot Cardief toe.

Cardief t Eylande van Caldý.

Aldus ist landt tusschen die Holm ende Ilfercom, alsmen daer by langhs seylt.

Londay alst noordt noordt west van u is, ende tander noorden, ist aldus.

CAPITTEL I.

Hoemen in Wals Engelandt, Bristou ende in die havenen achter Engelandt sal seylen.

Om in de haven van Muylfoort te seylen / streekt eerst noordt oost in / het is daer diep ende wijt / int midden licht een Eylandt / daer binnen sult ghy setten. Ontrent vyf Enghelsche mylen int landt leyt een stedeken / ghenaemt Carceuw.

By noordē Muylfoort leyt Breetbay / ende is een goede Keede voor schepen die nae Bristou willen / men seylet tusschen de clippē ofte Eylanden in: het is daer goet ligghen voor een noorden / noordtoosten / en oosten wint. Op die noordt Punt / licht een stedeken / ghenaemt S. David. Dat eene Eylandt van Breetbay / licht van den zuydt hoeck van David in zee / ende is ghenaemt Ramsy oft Romey. By noorden Romey ligghen clippē een groot stuck weeghs in zee / ghenaemt

die Bisschop met zijn clercken: maer dat Eylandt van Ramsy leyt vier mylen by noorden Muylfoort. Tusschen Ramsy ende Muylfoorde leyt een Eylandt ghenoeint Gresholme / ende leyt op die zuydt cant van Breetbay.

Twee mylen by oosten Muylfoort leyt S. Gobens Punt / oft Wie hoeck. Van daer dyp oft vier mylen ligghet Eylandt van Calday oft Caldie / daer machmen onder setten voor alle winden / alsmen voor t stedeken Tynbay loopen wilt / d'welcke leyt aen die westcant vande bay. Noordwaerts van Caldie / daer licht een rye clippē onder het water. Als ghy by oosten in comet / soo meucht ghy dich e by d' Eylandt langhs seylē nae Tumbay toe. Ghy meucht oock by westen Caldie in comen / maer ten is daer niet seer wydt: het is ee enge Voert / maer het is daer diepe ghenoech.

By oosten die clippē meucht ghy mede setten. Het Eylandt Caldie leyt voor een groeten intwijck.

By oosten dat Eplandt van Caldie licht een wthoeck/ ghenaeint Wormshoof/ daer zijn veel witte crijstberghen in/ ende by oosten is een grooten inwijck: ghy meucht daer beschut ligghen voor een westen/ voor een noorden/ ende voor een oosten wint: maer daer licht een banc dweers voor/ ende comt vande Raes af schieten. Die in die bay oft inwijck wil wesen/ moet dichte by die Raes in seplen/ oft hy moet van by westen in comen. Het is daer wijd ende breeet. Die banck is wel vier ofte dry mylen ende een half lanck.

Maer die ghene die na Bristou wil seplen vā Londap aff/ die houden d'Engelsche zyde tot den Raes toe/ dan liet ghy binnen die groote banck/ die langhs Wals Enghelant licht.

Stepholm licht van die Raes oost zypt oost ontrent vijf mylen: daer moet ghy by langhs seplen/ ende laten Flatholm aen bagboort/ hy leyt wat meer inwaerts dan Stepeholm.

By westen Flatholm/ ligghen noch twee Eplanden dicht aen die Walsche custe: het een is ghenaeint Barrey/ d'ander Silie/ ende ligghen recht by westen den hoeck van Cardif.

Cardif is een rphaven: maer daer is een mope Keede voor schepen die om oost ofte om west willen wesen/ maer daer ligghen veel sanden by oosten/ die met leech water drooghe vallen.

Die op die Keede van Cardif wil wesen/ die moet tusschen Flatholm/ ende den hoeck van Cardif in loopen: maer daer leyt een clippe mit gat/ die moet ghy schouwē: maer alst hooch water is/ so mach men ouer al ouer/ tghene dat met halft ebbe niet boven en comt.

By zypden Stepeholm machmen oock om seplen met halve bloet/ maer het is daer black/ hebbende niet meer dan twee vadem waters niet rlechte water.

Item om recht tusschen die Holms deur te seplen/ daer staet een plompen toren op't oost landt van Bristou/ ende op die west cant van die haven staet een bosch boomen. Als dien toren comt over die boomen/ oft een mast lenghde binnen den hoeck van't landt/ so loopt ghy dat rechte vaerwater in/ tusschen die Holmen deur: maer Flatholms zyde sult ghy naest nemen/ want daer is het diepste water. Als Flatholm noordt noordt west van u is/ soo comter een drooghte van't oost landt aff schieten: maer als dat Slot ende den scherpen toren van Ex-

bridge over een zijn/ so sinnen binnen dese steert oft blackte. Gaet dan nae die westhoeck van die riviere van Bristou toe/ tot dat ghy voor die haven comt/ ende seple dan by het oost landt in/ daer en is niet dat u deiren oft hinderen mach.

Dat vaerwater tusschen die Holmen ende Bristou is diep/ twaelf/ dertien ende veertien vadem/ met leech water: maer ghy moet die Engelsche zyde houden: want die Walsche zyde valt drooghe/ ende is vol bancken.

Ontrent acht mylen by westen die Holmen licht Ilfercom/ ende is een haven van dry oft vier vadem diep met leech water/ men mach voor die haven setten op acht oft neghen vadem.

Van Ilfercom tot Bedefoert ist vijf mylen west zypt west/ ende is een rphaven. Daer comen veel schepen upt ende in: het is een bequame voert die haer deelt in twee rivieren. Bedefoert licht aende rechte zyde als men in comt: ende oostwaerts op licht een stedeken genaemt Barnestabel/ ende licht op een riviere.

Vanden hoeck van Bedefoert tot Hartlants punt ist ses mylen: het is de wthoeck by westen Londap. Van daer tot Parstop ofte Stoupaert/ is de coers zypt west ende noordt oost vijf mylen. Stoupaert is een inwijck/ ende daer is goede reede op seuen ende acht vadem. Aen die west zyde/ licht een blinde clippe: ende eē weynich voor der wt/ leyt een clippe bouen d'water/ te weten recht aen den hoeck. By westen desen hoeck zijn veel witte sant bapkens oft crijstberghen in't landt/ ende is goet kenbaer landt.

Tusschen Stoupaert ende Capo de Cornual leyt die haven van S. Aces/ by onse schippers S. Dues ghenoeemt. Op die oost zyde leyt een groote clippe bouen water/ en dat stedeken staet op den west hoeck vant landt: daer loopt men tusschen die clippen ende den west hoeck in: dan wijcket westwaert op/ ende settet voor't stedeken op ses ende 7. vadem. Dat gat is diep op veertien vadem met halve bloet.

Van Stoupaert tot Capo de Cornewal/ is de coers zypt west ten zypden wel soo westelijck/ ende noordt oost ten noorden wel soo oostelijck neghen mylen/ daer van leyt een Eplandt aff/ ghenaeint Bzelsam/ men mach tusschen tlandt ende d'Eplant deur seplen. Van Capo de Cornewael tot Enghelants eynde/ is de coers zypden ende noorden/

noorden/ ontrent vier mylen: daer ligghen clippen van Enghelandts eynde aff/ men mach daer achter ryden op acht ende neghen vaden. By noorden ist best in te comen/ ende daer leyt een clippe onder d'water aen die luchter handt/ dicht aen die hoecken van Enghelandt: het is diep acht ende neghen vaden: men mach daer oock van by zuyden in comen: maer ten is daer niet al te wijt/ nochtans ist daer tien vaden diep.

Die Sorlinges ligghen van Enghelandts eynde west zuydt west ses mylen. Tusschen beyden light dat Sevenstien/ ende is een rye van rootsen/ die altyts branden ende niet bouen water en comen. Zuydt zuydt west van Enghelandts eynde anderhalf oft twee mylen leyt die Wolt/ ende comt met half ghetpe bouen. Het is een scherpe rootse/ maer zy is tamelijck schoon.

Die inde Sorlinghes wil seplen/ comende van by oosten/ die seple by het oostlandt in/ op acht ende neghen vaden/ daer leyt een schanck se recht bukten 't slot: van daer aff light eenen steen dieht by 't landt onder d'water. Om nu dien steen te schouwen die int gat leyt: daer liggen twee clippen aen die west zyde/ die eene wat grooter dan d'ander. Hout die grootste over die cleynste/ den noordt cant naest/ ende houtse so staende/ so loopt ghy ruim ghenoech bukten den hoeck op tien vaden/ maer naerder en meucht ghy die niet comen.

Die in de Sorlinges van by zuyde wil seplen/ die sie wel voor hem om den steen wille die int gat leyt: men mach aen beyde zyden wel om seplen: maer die oost zyde is best ende schoonste. Om nu 't beste van die boert in te loopen/ ende die clippe so nae te comen alst noot gheeft/ set-

tet die twee clippen die aende west zyde van die haben liggen de cleynste onder die grootste/ den noordt cant naest/ als bouen verhaelt staet/ ende seplet so om den hoeck/ ende wijcket noordt oost op/ soo langhe tot dat ghy dat tozenken Ruym meucht sien midden in die sandt bay/ settet daer op seven oft acht vaden.

Vande Sorlinges tot die Wolt/ is de coers oost ende west vier mylen. Van daer tot Honsbay/ is de coers noordt oost ses mylen.

Maer die in Honsbay seplen wil/ comende van Lysart oft Enghelandts eynde/ die seple op 't Slot van Honsbay aen/ tot dat hy op een half myle daer by comt/ ende wijcket dan west waert op/ na dat Eylandt toe/ dat aende west zyde vande bay leyt/ daer die twee struyckens ofte werders op staen: loopt daer dicht aen langhs/ want het is daer diep ende schoon: maer aen d'ander zyde daer 't Slot leyt ist buyl. Als ghy nu binnen dat Eylandeken oft clippe comt/ ghy sult daer een groote sandtbay sien/ seylt daer nae toe/ op ses oft seven vaden/ ende ghy sult beschut ligghen voor een zuydt zuydt ooste wint. Zuydt oost ende oost zuydt oost is open in/ anders ist voor alle winden beschut.

Van Enghelandts eynde tot Lysart/ is de coers oost zuydt oost/ seven mylen. By oosten Honsbay/ liggen clippe wel een cleyn myle in zee.

Van Honsbay tot Lysart/ is de coers zuydt oost ende noordt west vier mylen/ die noordt wal is al vol rootsen tot Lysart toe. Van Lysart af ligghen oock sommighe clippen.

Maer van Lysart tot Faelmuyden/ is de coers zuyden ende noorden/ dry mylen.

't Landt by oosten Patstou ofte Strupart, alst twee mijlen oost ten zuyden van u is.

't Landt van Patstou ofte Strupaert, alsmen daer by langhs seyle, twee mijlen van landt zijnde.

't Landt by westen Stupaert, daer by langhs
seylende twee mylen van u zijnde.

Alsmen achter Enghelandts eyndt is,
ist aldus ghedaen.

't Landt van Enghelandts eyndt.

Als die toren oost noordt oost van u is,
so ist aldus ghedaen.

Verlinghe.

Capittel 11.

Om in die havenen van Enghelandt te seylen ghelegghen aen die
west cust: als zijn, Faelmuyden, Pleymuyden, Dort-
muyden, ende meer andere.

N Een myle by zuden Faelmuyden/ licht Hilfoort een mope ha-
ven/ ende een cozt liet om in te seplen. Die noordt zyde is een scher-
pen/ ende die zuydt zyde is een schorren hoeck/ mē loopt daer tusschen
in. Binnen in die haven aen die zuydt zyde staet een Edelmans huys/
beneden aen die strandt / ende op 't hooghe staet een drobbelken boe-
men die set ghy over een alsmen 't gat in comt.

Aen die noordt zyde staen mede twee oft dyp boomen/ die comen een
maet lenghde by westen een huysken dat in een witte sandt bay staet:
seplet soo int midden vander haven/ ende settet op ses ofte seve vadem.
Aen die zuydt zyde vander haven / staet een scherpen toren op 't hooghe
landt / ende aende noordt zyde staet een Slotken oft plomp toren-
ken.

Om in Faelmuyden te seplen/ soo seple op twee cabels lenghte by 't
oost landt langhs. Daer ligghen rootsen af aen die binnen cant van
het oost landt van Faelmuyden/ daer sult ghy dicke by in loopen/ en
seplen alsoo op 't hooghe landt aen/ dat aen die west zyde licht. Achter
in die haven staet een witte crijt plecke / daer staet oock een bosken
boomen / die salmen houden over den noort hoeck van 't hooghe west
landt / ende seplen alsoo nae het middel van 't hooghe landt aen / tot
dat ghy daer by comt / ende ghy sult niet halve bloet niet min waters
hebben dan vijf vadem / ende dat sal wesen tusschen oost ende westen
't Slot / oft een wepmich daer binnen: ende sult aen 't noordt eynde

van 't hooghe landt setten op twaelf ofte dertien vadem/ ghy menche
oock innwaert loopen / nae het oost landt toe / ende setten onder die
banck (die van het oost Slot aff comt ghelopen midden langhs die
haven) op ses ofte seven vadem. Die banck die midden langhs die
haven streckt/ is drooghe ende weeck / het is teghens 't hooghe landt
diep vijftien ende seftien vadem.

By westen den steen die int gat leyt/ meught ghy oock wel om loo-
pen: maer neemt den slach van 't west landt / daer 't Slot op staet / op
vijf oft ses vadem / het en is niet dieper dan ses oft seven vadem met
halve bloet: maer by oosten ist wel 7. ende 8. vadem diep. Dyp mylen
opwaerts van Faelmuyden licht een stedeken ghenaemt Traeren.

Onderhalf myle by oosten Faelmuyden leyt den hoeck van Doo-
demans hooft/ ende is een ronden bergh / ende gaet na d'weste schuyf
neder / hy is seer kenbaer voor die uyt den westen comen van Zwart
aff. Van daer tot Fawijck/ is de coers noort oost dyp mylen. Fawijck
leyt in een grooten inwikk/ ende is een tpehaven: maer met halve
bloet mach daer wel een schip in. Aen die oost zyde staet een klein
kercken. Aen die west zyde staet een witte kercke met een plomp to-
renken aen het westeynde/ ende is wat groter dan 't kercken dat op
het oost landt staet.

Die in Fawijck seplen wilt/ die moet een halve bloet hebben/ ende
seplen alsoo midts waters / tusschen d' noost ende west hoeck in / ende
als hy binnen den hoeck is/ soo mach hy kiesen wat landt dat hy wil:
maer by het west landt ist meeste water tusschen die staken ende den
toren die op het west landt staet.

Daer comt ghy by dat west landt inne / soo moet ghy stracy wat
af wijcken als ghy binnen die staken zijt/ ende seplen bycans tot mid-
den in

den in die haven dat west landt naest / tot booz het doorp dat aen die west zyde vande haven leit / daer is een diepen put daer men met een schip vlot mach ligghen met leech water.

Men mach oock boorder in seplen / tot dat men siet een muur aen die west zyde vande haven. Daer staet een doorp achter / en een schips lenghde by zyn den die muur ist ghet ligghen aen viertouwen ghe-meert / want ghy light dicht by het oost lant. Men mach oock noch wel boorder in seplen booz by dat glop dat aende west zyde leit / ende daer die water molen in staet. Daer en comt den noordhoek van't glop niet seer nae / want daer leit een rootsse onder d'water / ende almen daer een wepnich boorz by is / so mach men 'schip tuyen te mits water / want daer ist best ligghen booz diep gaende schepen : maer by zyn den die boorzschreven muur mach een schip van acht ellen vlot ligghen.

Recht binnen die ooster hoek van die haven van Fawijck light een doorp. Recht booz dat doorp is een diepen poel / daer men met drie oft vier schepen wel in mach / ende die diepte gaet recht binnen die ooster hoek in.

Daer die by het oostlandt in comt ende wil in dien poel ligghen / die seple binnen die staecken / ende wijcke dan van het oost landt aff dat by dat west landt naest comt : want aen het oost landt streckt een place langhs die haven / ende begint neffens d'eerste huys van't westersche doorp : ende oft sake ware dat men daer niet in en mocht strecken / so salmen 'tancker laten vallen byten die staken / en cotten met troffen binnen / want een schip dat acht ellen diep gaet mach binnen die staecken vlot ligghen met een dooden stroom.

An is de cours vanden hoek van Fawijck tot het Ramshoof / west zuyt west en oost noordt oost / vier groote mylen. Daer tusschen leit een Eplandt / genoemt Lou / men mach daer onder set en op vijf oft ses vadem. Men mach oock van by oosten oft westen in comen / maer aen die oost zyde ist wijsst ende best in te comen.

By noorden Ramshoof mach men setten in een sandtbay / ende het is van daer tot die Heen oft Jedestoen / zyn den twee mylen : die Jedestoen leit van den hoek van Plemmunden / zyn den ten westen / ende zuyt zuyt west drie mylen.

Die in Plemmunden wil seplen / die voert streckt noordt noort oost in : maer als ghy by het Eplant comt / so sepl't op den hoeck van Plemmunden aen / tot dat ghy het Catwater open hebt. Sepl't dan tusschen den oosthoek ende den hoeck van Plemmunden in / tot aen 'noordt landt / ende settet daer op vijf vadem met leech water op een dagelick ghepe.

Wilt ghy achter het Eplant by oosten oft by westen den steen oft droochte die binnent Eplandt leit / so lopt aen het Eplant op 5. vadem met een leech water / tot dat den toren van't visschers doorp comt in die valepe / so zyt ghy by westen die steen of droochte : maer wilt ghy over den steen seplen / so houdt dat torenke van't visschers doorp over die noortcant vande valepe / en seple nae't lant van Plemmunde toe / tot dat ghy den Hyneng eijndeling aen siet / so lange tot dat het Catwater open comt : dan meucht ghy wel achter het Eplandt seple in Westcomfer / ende ghy zyt dan over die steen ghelopen op drie en een half vadem waters / dat leechste water.

Daer comende booz Westcomfer in / nauwe so sult ghy recht tusschen beyde de landen in seplen mits waters / ende slaen dan aen die lichter hant op : ende settent daer op vyftien ende seften vadem : het is achter het Eplandt diep acht / neghen ofte tien vadem. Int nauwe ist vyfchien / sefthien / seventhien ende oock wel twintich vadem diep.

Op die voert van Plemmunden liggen twee of drie blinde clippen op drie ende een half vadem met een leech water : maer de mercken daer af zyn dese. Daer staet eenen toren en een molen by oosten Plemmunden / ende by westen het Eplant staet een Edelmans huys. Alse torenken van het huys comt over den hoeck die neffens d'Eplandt leit / ende den toren ende molen by noorden Plemmunde over een comen / so zyt ghy op die binnenste droochte oft steen / ende is diepe met leech water vier vadem.

Als den westhoek van Westcomfer comt aen den hoeck die by westen het Eplant light / dan sluen op den eerste steen ofte droochte / ende het is diep drie vadem en half met leech water / ende springstroom.

Op den oosthoek van die voert van Plemmunden leit een hooge
1 3
ronde

ronde clippe / d'Enghelschen noemensse **Deeusteen** / oft **Deuston**. Vier mijlen van daer oost zuyt oost / ligt den hoeck van **Goutsteert** / men mach daer onder setten voor een noortwesten windt. Van daer tot **Dortmupden** is de coers noort oost twee groote mylen.

Item by westen **Goutsteert** licht mede een haven ende is **Salcom** ghenaemt.

Maer die in **Dortmupden** wil seplen / comende van by westen / die seple by d'west landt langs tot dat die kaeye van het dorp op't noort landt comt int midden vande boert oft haven. Seplet also in tot binnen de haven / ende settet voor die brouwwerpe aen die west zyde / op tien oft twaelf badem. De mercken van de clippe die aen d'oost zyde van de boert oft haven licht zijn dese : Daer is een rooden hoeck by oosten **Dortmupden** maer opt water is den seluen hoeck swart / ende in dat roode licht een witten steen. Als die witte steen comt ouer den swarten hoeck so zyt ghy neffens die blinde clippe die voor die boert van **Dortmupden** leijt.

Maer aen elcke zyde vande haven staet een **Slothen** / daer plach een keten ouer 't gat te gaen in tyden van oorloghe : maer aen de west zyde staet een kercken op't hooghe landt. Vanden oost hoeck van **Dortmupden** tot **Torbay** ist twee mylen.

Die in **Torbay** setten wil / die sette op seuen ofte acht badem dat die west hoeck zuydt zuydt oost van hem licht. Aen die oost zyde is een tpe hanenken / daer is oock goet ankergront op vier ofte vyff badem nae dat ghy dichte aen landt ligghet.

Van **Torbay** tot **Doortlant** is de coers oost ende oost ten noorden tien mijlen / ende ontrent vier mijlen noorden / ende noorden ten westen. Van **Torbay** licht den inwijck van **Coeps** oft **Ersester** / daer is goet ankergront op ses ende seuen badem / ende dan ligghen die clippen van **Toemanskoenen** zuyden ende zuyden ten oosten van u / ghy licht voor een tpe haven ghenaemt **Ermout**.

Maer van **Ermout** tot **Doortlant** is de coers oost zuydt oost tien mylen / ende tusschen **Doortlant** ende **Ermout** ligghet **Eplant** van **Cobe** / ende licht dichte by landt.

Om nu onder **Doortlant** te seplen / so seple passelijck by't lant in / en wacht u wat voor die raveling / met een zuyt westen ende zuyt zuydt westen wint. Dat ras van **Doortlant** beghint ontrent ten haluen **Doortlant** / en eindet midden **S. Andries** lant : het is tot sommighe steden alwat banckich / ende is diep somtijts seue dan tien en vijftien badem. In **Doortlant** licht ghy op tien oft twaelf badem / ende den hoeck licht dan van u zuyden ten oosten.

Dit noort eynde oost, ende die clip zuydt oost
soo is de **Sorlinghe** aldus.

Als men dese torens sien mach, so is
Enghelandts eynde aldus,

Dit leyt by oosten
aldus.

Lysart als men daer by
langhs seylt.

Allmen

Alsmen wt den westen comt langs Lisart, is
Doodemans hooft aldus.

Faelmuyden alst Slot n. w. ten w. Doo-
demans, n. is, so is Lisart aldus.

't Hooghe landt van Goutsteert,
alst noorden van u is.

CAPITTEL III.

Om in Wichtende ander havenen van Enghelandt te seylen.

Ontrent een groote myle by noorden Doortlant licht een tpe-
ben/die met leech water drooghe is/ men mach daer voor setten/
op vier ofte vijf vadem. Wā Doortlant tot dat west eynde vā Wicht/
ist acht mylen oost noozdt oost/ ende tot Woluershoorn ist tien mylen
oost ten noorden ende west ten zuyden.

Twee mylen by westē die naelde van Wicht/ licht den oost hoeck
van S. Andries landt/ daer by looptmen in die haven van Poete/ en
is een goede haven voor schepen die om oost willen wesen: neemt den
flach vā S. Andries lant op vijf oft ses vadem met halve bloet/maer
als ghy tegens de cingel oft d'ander lant comet/ so loebet west waert
op aen den hoeck/ende settet daer neder/ghy licht daer beschut voor
alle winden.

Om nu dat west eynde van Wicht in te seplen / die seple recht op
die naelde aen/wan: dat gat en is niet al te wijdt / om die sanden die
van die cinghel aff ligghen recht voor dat west eynde van Wicht: en
als ghy by die Naelde comt/so sepl: daer dicht by in:maer daer bin-
nen zijnde/so wijckt wat van het Eplandt af/om die roofter die aen
het Eplandt onder water ligghen / ende het is tusschen die Naelde/
ende die bancken diep vijf vadem waters met leech water. De mer-
ken om't gat recht in te seplen / zijn alsinen den inner hoeck van het
Eplandt houdt bukten die Naelde / oft dat Slot dat op de cinghel
staet bukten die Naelde/ ende loopt also tot binnen de bancken / dan
moet ghy wat af wijcken nae die cinghel toe/ ende als ghy binne die

cinghel zijt/ so sult ghy die twee deelen waters laten aen die lichter
hant/ende seplen also voor het doorp/ghenaemt Nieuwen/daer ist diep
negghen oft tien vadem. Daer wilt ghy voorsz nae Calferdoort zijn/
so seplet so langhe t t dat Hampton comt bukten den hoeck / daer ist
best om te ligghen in alle die haven van Wicht / op thien oft twaelf
vadern.

Daer om dat oost eynde van Wicht in te seplē/so houtmen 't Slot
ouer die Leemcuijl so langhe tot dat Swane cliff comt binnen den
hoeck van het Eplandt / so brenghmen als dan den Leemcuijl aen
't oost eynde van Doortmuyden: men hout dat alsoo staende tot dat
Slot by westen Doortmuyde comt aent bosch/ dan sepltenen allenc-
kens op/nae 't clooster van S. Helena. Dele mercken aldus staende/
so machmen noch plate noch sant beseplen. Ende oft saecke waere
datmen die Leemcuijl niet sien en mochte / soo houtmen 't Slot by
westen t Swane cliff tot dat Helene kercke een schips lengde bukten
den hoeck van het Eplandt comt/ dan machmen wel noozt west aen
gaen sonder het rif te beseplen. Van seppen den viercanten toren
tusschen het oosteynde van Doortmuyden ende het Slot:maer als het
Slot by westen Doortmuyden comt aen die oost cant van't bosch/ soo
meucht ghy noch plate/ noch sant beseplen.

Als het Slot van Wicht comt recht bukten het Swane cliff/ende
S. Helene kercke onderhalf schips lengte/ binnen den rooden hoeck/
so en meucht ghy het rif niet onderseplen.

Als die oostersche witte plecke een schips lenghde comt by westen
dat bosch/ dat by westē 't Slot staet/ so zijt ghy oock by oosten dat rif.
Ende als Swane cliff binnen den hoeck is/ so ismen binnen dat rif.

Mercken

Mercken vant plaetken. Daer staet een viercanten toren int lant/ ende een Slot opt water by oosten Dorismyden: maer neffens het Slot staet een wit e plecke dat is die Leemcyp: als die comt by oostē dat Slot so datmen daer doer mach sien/so zint ghy opt plaetken dat met leech waer vijf ellen diep is/ende dan staet dat Slot dat by westen Dorismyde is aen die west cant vant bosch. Ende als den viercanten toren comt aen die westzyde aen die voet van't Slot/so staet dat Slot by westen Dorismyden/aen die west cant van't bosch/ende 'tis dan diep opt plaetken ses ellen met leech water.

Als den viercantē toren staet tusschen het oosteynde van Dorismyden ende dat Slot:ende dat Slot by westen Dorismyden in het west eynde vant bosch/daer ist diep tien ofte elft badem.

Als S. Helene kercke zuydt west ten westen van u is / so licht dat zuydtoost eynde vande plaete noord oost ten noorden van u / en dat west eynde noorden ten oosten.

Daer staet een toren opt lant neffens Weerenbrugh. Als die selve noordt noordt west van u is / so zint ghy neffens Weerenbrugh ende ghy meucht hem looden op twaelf bademen: maer alst Swane cliff west ten noorden ende west noordt west van u is / so ismen buypen

Weerenbrugh/ men mach oock tusschen landt ende Weerenbrugh door seplen als men daer bekend is.

Tusschen Weerenbrugh ende Dorismyden gaet een groote boert oft haven in daer licht een stedeken op/ghenaemt Cychister. Andere willen dit Cichester stellen op die riviere van Nieuwerhaven:maer dat en is so niet.

Van Weerenbrugh tot Arondel ist vier mylen oost noordt oost/ ende het is een tye haven: maer niet halve bloet mach daer wel een groot schip in/ende die Enghelsche timmeren daer veel schepen / om dat op de riviere veel hout is. Die haven streckt noordt oost by d'west landt in/ende is int gat twee badem ende tusschen beyde de landen drie badem diep:maer binnen vier ende vijf badem met leech water.

Ontrent ses mylen by oosten leijt de riviere van Nieuwerhaven/ ende daer beghinnen die Seven clyppen. Sy heeft twee gaten/d'een van by oosten dat drie badem diep is / ende gaet langhes die cinghel in/daermen te Ree leijdt by westen Beuesier: d'ander gaet by d'west lant in/ende is twee badem diep. binnen ist wiit ende breekt vier ende vijf badem: maer aen die oostzyde leijt een blinde clippe.

'tLandt tusschen Goutsteert ende Torbay,alsmen voorby seylet.

Aldus ist landt by westen Portland ghedaen, alsmen wt die westen comt.

S. Andries landt.

Portland alsmen wt den westen comt.

S. Andries landt alsmen binnen Portlandt is, daer by langhs seylende.

Wt de west comende, drie mylen van landt, is Wicht aldus ghedaen.

CAPITTEL IIII.

Hoe dese havenen ende landen van malcanderen ligghen, ende hoe ander landen van dese verscheyden zijn.

Van Huijsfoort tot Waterfoort / is de cours west noort west wel so noordelijck/verscheyden — 15. oft 16. mylen.
 Van Huijsfoort totten noort hoeck van Wals Engelandt oft d'Ep-landt van Rams / is de cours noorden ten westen / verscheyden vier mylen — 4. mylen.
 Van Huijsfoort totten zuydthoeck van Wals Engelandt ghe- noemt S. Gouens punt / zuydt oost ten zuyden — 3. mylen.
 Van Gouens punt tot de Raes / is de cours oost wel so zuydelucken/ west wel so noordelijcken — 13. mylen.
 Vanden Raes af loopt een groote banck west zuydt west in zee / ontrent vier mylen / die sout ghy onderseplen.
 Vanden Raes tot Stepelholm / is de cours oost zuydt oost ontrent vijf mylen — 5. mylen.
 Van Stepelholm tot de riviere van Bistou / is de cours noordt oost ten oosten negheit oft tien mylen — 10. mylen.
 Van Stepelholm tot Londen / is de coers west zuydt west / ende oost noordt oost achtiemylen — 18. mylen.
 Daer tusschen licht Ikercombe / ende is een tpehaven.
 Van Londen tot Capo de Cornual / is de cours zuyt west ten zuyde / ende noordt oost ten noorden wel so oostelijck ontrent twintich mylen — 20. mylen.
 Van Capo de Cornual tot Enghelandts eijnde / is de cours zuyden ende noorden / ontrent vier mylen — 4. mylen.
 Van Enghelandts eijnde tot Huijsfoort / is de cours noordt noordt oost tweeentwintich mylen — 22. mylen.
 Van Huijsfoort tot Waterfoort / is de cours west noordt west / ende west ten noorden seltien mylen — 16. mylen.
 Van Londen tot Caldie / is de cours noorden ende zuyden / seuen oft acht mylen — 8. mylen.
 Van het westeijnde van Londen tot Berdefoert / is de cours oost zuyt oost vier mylen — 4. mylen.

Van Enghelandts eijnde tot Waterfoort / is de cours noorden ten westen / ende zuyden ten oosten — 28. mylen.
 Van Enghelandts eijnde tot Capo de Claro / is de coers noordt west ten westen wel so westelijck verscheyden — 40. mylen.
 Vande Sorlinges tot Capo de Claro / is de cours noordt west / ende zuydt oost vyuendertich mylen — 35. mylen.
 Van Sorlinges tot Londen / is de cours noordt oost wel so noorde- lijck seltentwintich mylen — 26. mylen.
 Vande Sorlinges tot Waterfoort / is de cours zuyden ende noorden dertich mylen — 30. mylen.
 Vande Sorlinges tot Huijsfoort / is de cours noordt noort oost wel so oostelijck / ontrent — 32. mylen.
 Vande Sorlinges tot Lysart / is de cours oost ende west twaelf mij- len — 12. mylen.
 Van Lysart tot Enghelandts eijnde / is de cours west noordt west acht mylen — 8. mylen.
 Van Lysart tot het Doodemans hooft / is de coers noordt oost vier mylen — 4. mylen.
 Van Doodemans hooft tot Rams hooft / is de cours oost noort oost ende west zuydt west seuen oft acht mylen — 8. mylen.
 Van het Rams hooft tot die Idestoen ofte Heerston / is de cours zuyden ende noorden / twee groote mylen — 2. mylen.
 Vande Heerston tot Goutstert / is de cours oost ende west ses my- len — 6. mylen.
 Van Goutstert tot Plepmynden / is de coers west noordt west / vijf mylen — 5. mylen.
 Van Goutstert tot Torbay / is de coers noordt oost ende zuyt west / vier mylen — 4. mylen.
 Van Torbay tot Toeps ofte Ermut in die Ham / is cours zuyden ende noorden / vier mylen — 4. mylen.
 Van Ermut tot Portlandt / is de cours oost zuyt oost — 9. mylen.
 Van Portlandt tot die naelde van Wicht / is de cours oost ten noor- den / ende oost noordt oost acht mylen — 8. mylen.
 Van die Naelde tot S. Andries landt / is de cours oost ende west drie mylen — 3. mylen.

Van Portlandt tot Wolffershorn / is de cours oost ten noorden / tien
mijlen 10. mijlen.
Van Wicht tot het oost eynde van Werenbrugh op twaelf vadem /
is de cours o. n. o. vier oft vijf mylen 5. mijlen.
Van Werenbrugh tot Beuesier / is de cours oost ten noorden wel so
oostelijck ontrent tien mijlen 10. mijlen.

CAPITTEL V.

Die dweerse coursen tusschen Enghelandt en Vranckrijck, ende hoe die
landen teghens malcanderen ouer ghelegghen zijn.

Van Wicht tot Sepnshooft / is de cours zuyt oost ende noort west
tweentwintich mylen 22. mijlen.
Van Wicht totter Somme in Picardyen / is de cours oost ten zuy-
den / ende west ten noorden ontrent dertich mylen 30. mijlen.
Van Wicht totten hoeck van Dierhet in Normandie / is de cours
zuyden ende noorden ontrent 15. mylen.
Van Wicht tot die kiscas / is de cours zuyt west ten zuyden / ende
noort oost ten noorden vijftien mijlen 15. mylen.
Van Portlandt tot die kiscas oft dat Eplandt Ornap / is de cours
zuyden / ende zuyden ten oosten / ende tot dat westersche Eplandt
oft clippe zuyden / ende zuyden ten westen 10. mijlen.
Van Portlandt tot dat ras van Blanckaert / is de cours zuyt zuyt
oost / oft zuyt ten oosten dertien mijlen 13. mijlen.
Van Portlant tot Hefstant oft die Doert / is de cours noort oost ende
zuyt west / beertich mijlen 40. mylen.

Van Portlandt tot S. Pauwels / is de cours zuyt west ten zuyden
ontrent dertich mijlen 30. mylen.
Van Goutsteert tot die kiscas / is de cours o. z. o. 14. mylen.
Van Goutsteert tot Septisles / is de cours zuyden / wel soo oostelijck
ontrent tweentwintich mijlen 22. mylen.
Van Portlandt tot Septisles / is de cours zuyt west ten zuyden on-
trent sessentwintich mylen 26. mylen.
Van Goutsteert tot S. Pauwels de Lion / is de cours zuyden / ende
zuyden ten westen vierentwintich mijlen 24. mijlen.
Van Goutsteert tot die Doert / is de cours zuyt zuyt west / ende zuyt
west ten westen 28. mijlen.
Van Lisart tot Hefstant oft die Doert / is de cours zuyt ende noort
den tweentwintich mijlen 22. mijlen.
Van Lisart tot S. Pauwels de Lion / is de cours noort west ten
noorden ende zuyt oost ten zuyden 24. mijlen.
Van Lisart tot Capo de Finis terre / is de cours zuyt zuyt west /
hondert ende seftien mijlen 116. mijlen.
Van Lisart tot Ortegael / is de cours zuyden ten westen / wel so we-
stelijck ontrent sessentneghentich mijlen 96. mijlen.
Van Lisart tot Asmundede oft Haydas / is de cours west zuyt west /
ende west ten zuyden 195. mijlen.
Van Lisart tot die Vlaemsche Eplanden / oft Tercera / is de cours
zuyt west ten westen 290. mijlen.
Van Lisart tot die Eplanden van groot Canarien / is de cours zuyt
zuyt west wel soo westelijck / ende also sult ghy Tenariffa besen-
len / ende zijn verscheyden 350. mijlen.

Alsmen wt die west comt ist landt aldus ghedaen
drie mylen daer van zijnde.

Aldus is Fierlay ghedaen alsmen daer voorby seylt,
drie mylen van landt zijnde.

CAPITTEL VI.

Die loopinghe vande stroomen ende wat Maene hooch water geeft
tot dese voorschreven plaetsen.

TEn eersten tot Muijsfoort maect volle zee een weste ten zupden
Maene.

Teghens Londen maect volle zee een west ten zupden mane.

Aen Londen ende die Holm van Briston een ooste ende weste
Maene.

Tot Briston binnen maect volle zee een weste ten noorden mane.

In de Sorlinges maect volle zee een zuyt weste ten westen mane.

In Muijsholt een west zuydt weste mane.

Bupten de Sorlinges int Canael een zuyt west ten westen mane.

Tot Lisart aen't landt een oost zuyt ooste mane.

In faelmuyden een oost ten noorden mane.

Bupten faelmuyden maect volle zee een oost ten zupden mane.

Teghens fawijck int Canael een oost zuyt ooste Mane.

In fawijck ende Pleymuyden maect volle Zee een weste ten
zupden Mane.

Teghens Goutsteert int Canael een west noort weste mane.

In Dortmuyde ende Turbay maect volle zee een w. ten z. mane.

In het ras van Portlandt een z. o. ende n. w. mane.

Teghens Portlandt in't Canael een zupdt zuyt ooste/ ende noort
noordt weste Mane.

Voor Wolfaerts horn een zupde ten oosten Mane.

Tot Hamton aen die kaeye een zupde ende noorde mane.

Binnen die Maelde van Wicht een zuyt oost ten zupden mane.

Tot S. Helene ende Calferdoort maect een zuyt zuyt ooste mane
volle zee.

Tot Beuesier aen't landt een zupde ende noorde mane.

Bupten int Canael een zuyt zuyt weste mane.

In die Camer tot Winckelzee een zupden ten oosten mane.

Ende teghens die Cinghel een zuyt zuyt weste mane.

In die hoofden een zuyt weste Mane.

Tot Doeveren maect een zupde ende noorde mane volle zee.

CAPITTEL VII.

Die loopinghe ende vallinghe vande stroomen langhs dese custen.

In die Canael tusschen Londen ende Muijsfoort valt den stroom
noort oost ten oosten/ ende noort oost.

Int Canael van Briston binnen den Holm/ valt die bloet noort oost
ten oosten/ ende die ebbe zuydt west ten westen.

Tusschen die Holmen ende Londen int Canael/ valt die bloet oost
noordt oost/ ende die ebbe west zuyt west.

Tusschen die Sorlinges ende Londen/ valt die bloet noort oost/
ende die ebbe zuyt west.

Vande Sorlinges tot Lisart/ valt die bloet oost ten noorden/ ende
die ebbe west ten zupden.

Van Goodemans hooft tot Lisart/ valt die bloet noort oost/ ende
die ebbe zuyt west/ ende dat by't landt.

Van Goodemans hooft tot Ramshooft/ valt die bloet oost noort
oost/ ende die ebbe west zuyt west langhs 't landt.

In die Canael tusschen Lisart ende Goutsteert neffens fawijck/
valt die bloet oost ten noorden/ ende die ebbe west ten zupden.

Van het Ramshooft tot Goutsteert/ binnen die Jedestoen door/
valt die bloet oost zupdt oost/ ende die ebbe west noort west.

Van Goutsteert tot Portlandt midden in't Canael/ valt die bloet
oost noort oost/ ende die ebbe west zuyt west.

Teghens Dortmuyden by den lande/ valt die bloet noort oost ten
noorden/ ende die ebbe zuyt west ten zupden.

Teghens Coeps oft Grmut/ in die Ham/ valt die bloet noort noort
oost/ ende die ebbe zupdt zupdt west.

Tot Portlandt in die Bay oft Ras valt die bloet noort oost/ ende
die ebbe zuyt west.

Van Wicht tot Portlandt/ valt die bloet oost ten noorden/ ende
die ebbe west ten zupden.

Van Wicht tot Beuesier/ valt die bloet oost ten noorden/ ende die
ebbe west ten zupden.

By Beuesier aen't landt voor die Sevencluyden/ valt die bloet oost
ten zupden/ ende die ebbe west ten noorden.

CAPITTEL VIII.

Op wat diepten datmen Enghelandt sien mach.

In't Canael tusschen die Holmen ende die riviere van Briston / ist diep twaelf / derchien ende veertien badem / ende men mach tlandt aen beyde zyden sien.

Tusschē den Holm van Briston / ende Ilfracombe aen die Engelsche zyde / ontrent die banck vanden Raes / aen die Waelsche zyde midden int Canael / ist diep achtien / negentien / twintich ende vieren / twintich badem. Men macht lant aen beyde zyden sien.

Tusschen Enghelandts eijnde ende Londen / ist diep int haerwater vyuenbeertich badem : ende men mach tlandt van Cornewael sien / op vyuenbeertich badem.

Die Sorlinges machmen sien op achtenbeertich badem / op die noordt zyde / ende op die zuydt zyde machmen die Sorlinges sien op twee ende vijftich badem.

Enghelandts eijnde machmen sien op twee ende vijftich badem.

Lisart machmen sien op vyuenvijftich badem / en die gront is wit ende root schelpich sant.

Doodemans hooft machmen sien op twee ende veertich badem / ende dat van Lisart al henen tot Goutsteert toe.

Goutsteert machmen sien op vyuenbeertich badem.

Dat hooghe landt van Pleymuyden machmen sien op vijftich badem noorden van u zijnde.

Int Canael tusschen Doortlandt ende de Kiscas / ist diep veertich

badem / ende men mach tlandt ober sien / alst claer weder is / en hoe nader aen Enghelandt hoe dat droogher is.

Buyten Wicht oft Kennings lant / ist diep achteendertich badem.

Buyten Bevesier teghens die seven Clpuen oft Kennings landt / ist diep achtentwintich badem.

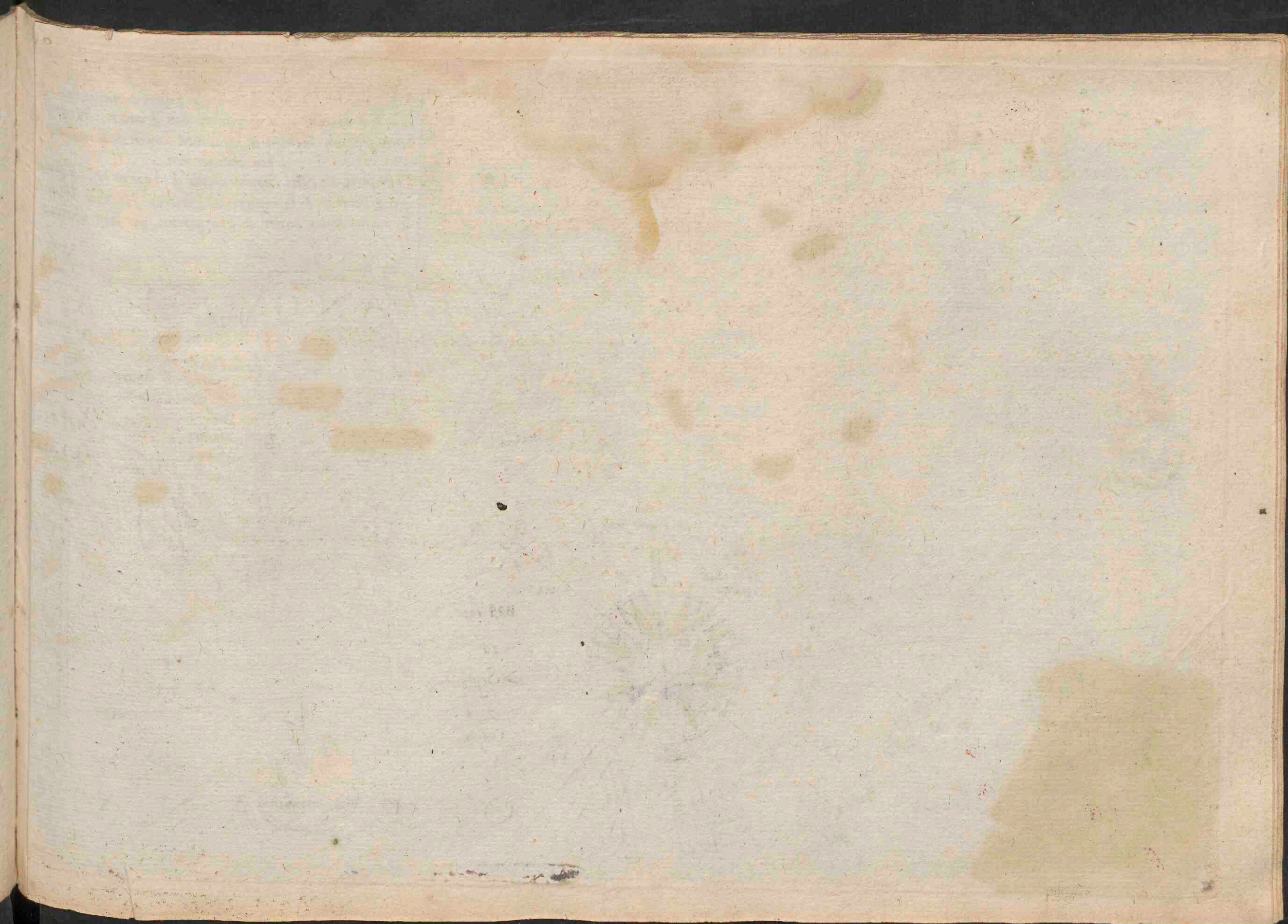
Tusschen Picardye ende Winckelzee / midden int Canael / ist diep seuenentwintich badem.

Capittel IX.

Op wat hoochte dese landen ende havenen ghelegghen zijn.

D ie haven van Buijsfoort leijt op eenen vijftich graden / achten /	
beertich minuten	51. graden 48. minuten.
Londen leijt op	51. graden ende 18. minuten.
Capo de Cornewal light op	50. graden ende 30. minuten.
Die Sorlinges ende Lisart ligghen op	50. graden 3. minuten.
Goutsteert light op	50. graden ende 20. minuten.
Doortlandt light op	50. graden ende 38. minuten.
Wolfs hoorn oft het Eylant van Wicht / light op vijftich graden	
ende veertich minuten	50. graden 40. minuten.
Bevesier light op	50. graden ende 48. minuten.
Den hoeck vande Cinghel light op	50. graden ende 52. minuten.
Doeveren light op	51. graden ende 12. minuten.

Beschryp

Beschryvinge vande Noortcofter van Engeland, mitfgaders de wonderlyche sanden ende banchen voor de riviere van London, Heruots, Iermude ende Lint ghelegen, hoemen de selfde moet scunnen ende wachten, alle op syn mercken ende streken.

Description des costes Septentrionales d'Angleterre; les sablons et bancs estranges, a l'entour de la riviere de Londres, Heruots, Iermude et Lint, et le moien de les eviter et s'en garder, par leur marques et routes.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Duitsche mijlen 15. in een graet
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13
Francoise mijlen 17½. in een graet

Beschryvinghe der Noordtcusten van Enghelandt.

77

't Landt van Doeveren als men by westen Vrouwenlandt
door die hoofden is seylende.

Doeveren.

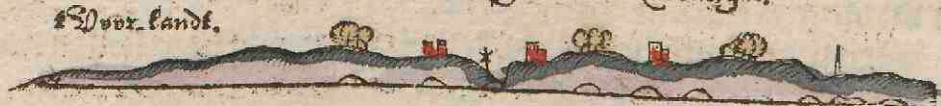

Als men van Duyns nae't Voorlandt loopt,
ist landt aldus ghedaen.

Kams gat.

Marigat.

't Voor. landt.

CAPITTEL I.

Om aen de Noordtcust van Enghelandt in alle de
havenen te seylen.

Onder die oost zyde van Bebesier mach men settē op seven oft acht
badem / ende dan sal den hoeck zupden / ende zupden ten westen
van u ligghen : maer die inde Camer wil seplen comende van by we-
sten / die houde Bebesier bukten den hoeck van Vierlan / ende loope so
teghens de cinghel aen / ende seple dan by de cinghel langhs op twee
cabels lenghde / tot dat eynde van die ringelwijck dan om den hoeck
vande cinghel op / tot dat den hoeck zupdt zupdt oost van u light. daer
plach de reede te wesen op vijf badem : maer men moet nu westwaert
op wicken / tot in die ribiere van Kp binnen 't Slot / dat op die zupdt
cinghel staet / ende settent daer neder. Die bakens sult ghy laten aen't
Kuerboort in't op seplen / want die baerckens staen op die Darisen / en
ballen met leech water drooghe al henen tot Kp aen de Stadt toe / ende
het is altemael bebaeckent.

Om in Romenys bay te seplen ende te setten / soo loopt soo verre
in / dat den hoeck vande cinghel zupden / ende zupden ten westen van
u is / ende settet daer op seven oft acht badem.

Men mach oock voor Doeveren setten / voor een Noorden ende
noordt westen wint : maer teghen 't Slot is de beste Reede op tien
badem.

Om nu in Duyns te seplen / die loope passelijck by den hoeck van

Doeveren in / ende al by't landt langhs op twee cabels lenghde / ende
settet neffens 't middelste Slot op seven ende acht badem.

Die wt den westen comt / ende wil binnen Goping door na 't Voor-
landt / die gae noorden ten oosten aen / soo langhe dat die molen comt
aen die west zyde vande valepe die int Voorlandt is / en gaet al noor-
den ten oosten ende noort noordt oost / ter rijt toe dat het torenken dat
op't Voorlant staet / comt aen den oost cant van die valepe : dan is men
by noorden die Querens / ende dan comter ten plomp torenken aen
den hoeck van't Voorlandt : maer dat torenken dat op't landt van
Doeveren staet comt aen die derde witte cruit-bergh / by noorden den
hoeck van Doeveren : dat is een goet langhs merck om tusschen de
Querens ende Goping deur te seplen.

Die van by noorden binnen Goping door wilt / die seple de Que-
rens niet naeder dan seven badem / ende sette den hoeck van Doeve-
ren zupdt zupdt west van hem / soo loopt hy dat beste van't diep in.
Als den plompen toren comt in het Kams gat ofte valepe : dan is men
neffens die Querens. Als die molen comt in het Kams gat / dan is men
by zupden die Querens. Als ghy leyt in Duyns / ende dat den inuer-
hoeck van't clif tot Doeveren van u light zupdt zupdt west / soo lig-
ghen die Querens noorden ten oosten van u / ende dat noordreynde
van Goping light dan noordt oost van u.

Als ghy bukten Goping om naet 't Voorlandt toe wilt seplen / soo
hout den hoeck die by westen Doeveren light / bukten den hoeck van
Duyns / ende gaet noordt oost in / tot dat het Voorlandt noordt west
ten westen

K 3

ten westen van u is / soo meucht ghy wel nae't Doorlandt toe loopen / ende set. ent voor Marigate / oft waer dattet u best dunckt. Maer neuen den toren daer die molen by staet / is die beste Keede. Oft als den hoeck van't Doorlandt zynde zynde west / ende zynt west ten zynden van u is / daer is goet ligghen op acht ende neghen badem.

Dat noozdt eynde van Goeping licht van't Doorlandt zynde oost ten oosten ontrent een groote myle. Die Querens ligghen by't Doorlandt langhs naer de Duyns toe.

Men mach tusschen tlandt en die Querens door seplen na Sandtwinck toe: maer daer licht noch een banck tusschen tlandt ende die Querens / ende is niet leech water dyp badem diep om door te seplen. Dese droochte is ghenae mit den Duestal: maer dat noozderste landt vande Querens is seer cleyn / ende is binnen corten tijdt seer verloopē. Tusschen Marigate ende de Kookoluers machmen setten al by't lant langhs op ses ende seven badem.

Die op de Teems wil seplen van Marigat af / die seple by't landt langhs op twee cabels lengde / ende als die Kookoluers zynde zynde west van u zijn / soo comt ghy teghens dat baecken op die spille: dan moet ghy wat van't landt af wijcken nae die Lasse toe / ende seplen tusschen die tonne ende baecken door. Daer sult ghy diep vinden dyp badem niet leech water / ende met hooch water / vijf badem: gaet van daer na Schepeie toe. Daer voor by zynde / so comt ghy tusschen twee landen int zee rack van die Teems.

Om't noordergat langhs't Doorlandt in te seplen / daer liggen dyp tonnen in. Stellet torenken van Marigate over den witten landtbergh / die by westen Marigate licht / ende gaet also noozdt west ten westen aen / soo vint ghy d'eerste tonne. Maer van daer tot die tweede tonne west ende west ten noorden: laet die aen bagboort ligghen / ende gaet voor west ten noorden ende west noozdt west / nae die derde tonne die sult ghy laten aen't stuerboort / ende da sult ghy westwaerts op seplen over die Swaluwe: ende als die Kookoluers aen malcanberen comen / oft zynden van u zijn / soo zyt ghy neffens die tonne op die Lasse. Van dat baken op die spille oft die tonne op die lasse / nae Shepeie oft Schepeie / is de coers west ten noorden / ende west noozdt west. Men houdt Quinnenburgh over die boomen die midden op't

landt van Shepeie staen / oft buyten aen den hoeck van't landt / ende men loopt also op twee cabels lenghde by't landt van Shepeie langs: ende als men Quinnenburgh voor by is / soo moet men die zydwel wat schouwen / om die Noor / die van die zypt wal comt afschietende: maer daer staet altijt een baken op / daer sult ghy by langhs seplen: ende als ghy dat baecken ghepasseert zyt / soo sult ghy midts waters in seplen om die sanden die aen de noozdt zyde vande riviere ligghen / ende seplen alsoo innewaerts tot voor Gravezende.

Maer die vanden Teems wilt seplen nae de Kookolbers / die sal dat torenken dat boven Lphaven staet / houden een hand spaeck lenghde by zynden dat bosch boomen / en seplen alsoo tot dat het torenken van Distaple / comt aen den swerten heubel / die aldaer int landt is. Als ghy dese mercken over een hebt / soo zyt ghy neffens die Spaengiaert / ende ghy en meucht hem op die mercken van Lphaven niet beseplen.

Om nu by noorden in zee te seplen ynt die Teems / soo gaet oost noozdt oost aen van't baken op die Noor / na't baken op die Schon toe / ende als ghy't baecken op die lichter handt hebt / soo zyt ghy wel te weghe / want het is daer diep acht ende neghen badem: gaet dan noort oost / ende noozdoost ten noorden aen / dan sullen u ontmoeten noch twee baekens: seple daer voor by / tot dat ghy die effen sie meucht / houdt al den coers noozdt oost ten noorden / so sult ghy sien een spitlen toren int landt staen / ende een root oft wit huys op die cant van't landt: houdt dan dat huys ende den toren over een / ende gaet noorden ten westen aen / so sult ghy over een droochte loopen van dyp badem met halve bloet: die droochte wort die Spitsle ghenoeemt. Alst dan wederom 6. oft 7. badem diep wort / soo gaet noozdt oost op den hoeck vande Raers aen / tot dat ghy daer by comt. Maer men moet wetē / als Witakers baken w. 3. w. van u is / soo gaet daer een gat in zee / o. n. o. van vijf ses ende seven badem: daer leyt een sandt aen die zypt zyde / ghenae mit die Duyns / welcke steert seer om het noozdt is schietende: maer aen die noort zyde / lichte de Goenfliet / ende valt niet leech water drooghe. Neffens't noozt eynde van het drooghe lant / leyt een banck af / van twee badem met halve bloet / genoemt die West rock / ende is seer steenich ende oneffen.

Capittel 11.

Om in die havenen van Enghelandt te seylen,
ligghende in die noordt cust.

Als Walton comt inde Valepe by zupden de Raes / soo streckt daer een gat tzeewaerts van dyp badem / ende streckt in zee / oost ten noorden ende oost noort oost: ende als Walton west ten zupden / en west zupdt west van u is / soo gaet daer recht op aen west ten zupden / ende west zupdt west / tot dat Harwits toren comt in die sale oft valepe van een Hyninck. Gaet dan noort noortwest / ist dat ghy wilt nae Harwits: maer wilt ghy nae de Spits / soo gaet zupdt west by't noort landt langhs / tot dat een spitsen toren comt over een wit huys / staende op een schoor landt. Gaet dan zupden ten oosten / ende zupdt zupdt oost / over die droochte van dyp badem met halve vloet / ende als ghy dan diepte cryghet van ses oft seven badem / soo gaet weder zupdt west nae die twee baeckens toe. Dat reck streckt dan al meest tot Shevige oft Quinenburgh zupdt west ten zupden / ende zupdt west. Dat Koozde sant ende die Schuyts blyben dan aen bagboort / ende die twee baerken blyben aen stuerboort int op seplen.

Maer als ghy om den hoeck vande Raes comt / om dan langhs recks nae Herwits te seplen / so set den toren van Herwits in de valepe oft sale vanden Hyninck / die opt landt staet / hout die soo staende / tot dat ghy by't noortlandt comt / ende seylt als dan op den noort hoeck vande haven / tot dat den toren van Herwits comt byten den hoeck van't landt / seylt dan op een cabell lenghde by't noort landt inne tot binnen die visscherpe / wijcket dan westwaert op voort de stadt / ende settet op vijsf ende ses badem met leech water.

Die nu van by noorden comt ende wilt in Harwits haven wesen / daer staet een plompen toren in't landt met een bosch boemen. Als den toren comt in die boomen / soo gaet by't noort landt in noort noort west / ende noort west ten noorden tot binnen die visscherpe / en wijcket dan westwaert op voort het stedeken op ses oft seven badem met halve vloet.

Maer daer light een sandt voort Harwits / ghenaeemt de Coert. Als die plompen toren comt over die noort cant vander haven / soo mach

men over dat sant loopen. Nu om van by noorden in die sanden van Herwits te seplen / die salt noortlandt so lange houden / tot dat Abze / noorden ten westen van u is / dan sinnen by noorden Wieringslandt / ende men comt dan teghens Olferts haven / men moet dan wat van 't landt af wijcken / ende gaen zupden ten westen aen / bytē Baselsant omme / tot dat Basel comt op die zupdt cant van't chf / gaet dan zupdt west aen / tot dat Herwits comt aen die noort hoeck vander haven / soo comt Basel aen die zupdt cant van't chf. Daer is goede reede op vier oft vijsf badem met leech water. Inde mont vander haven van Herwits light een sant / ghenoeemt den Otter / dat laet ghy aen bagboort / ende loopt by't noort landt in.

By noorden die haven van Harwits nae Basels cliff toe / ligghen noch twee sanden. Dat zupderste is ghenoeemt Calguer / oft Calver / ende west noortwest van Abze / leyt een sant / ghenaeemt Abzeknock / daer machinen oock by in loopen / op die mercken van Basel. Van Abzeknock tot die Galper / ist seven oft acht mylen / ende die vloet comt aldaer teghens malcanderen / upt den noorden ende zupden / ende vallen also met groote rabelinghe over dit sant nae Vlaenderen toe.

Abze light een groote myle van Abzeknock west noortwest. Ende het is van Abze oft Olfertsnes / tot Leytstaf seven oft acht mylen zupden ende noorden / ende daer maecht volle zee een zupdt zupdt oost Hane.

Duijnwits light tusschē Leytstaf ende Olfertsnes. Daer by noorden light Soel / ende is een haven van twee badem met halve vloet.

Item / tusschen Soelhaven en Leytstaf staet een hooghen spitsen toren / ghenaeemt Kochep / daer light een banck aff / men mach daer tusschen 't landt ende die banck door seplen met halve vloet op dyp badem / ende als den toren zupdt west ten westen van u is / so zyt ghy by noorden die banck: maer als die toren van Kochep west noort west van u is / soo zyt ghy by zupden de banck.

Van daer tot Leytstaf ist dyp mylen / ende als den toren van Leytstaf west ten noorden / ende west noort west van u is / soo sinnen aen zupdt ende van die Holms. Gaet dan by die Holms in op die zupdt oft noort reede / ende settet by zupden oft by noorden Leytstaf voort die brouwerpe / dat is de beste reede.

Item

Item het is binnen die bancken door / zuyden ende noorden tot voor by Fermupden : maer ghy vint onder weghen twee sanden ofte middel platen.

Als ghy door den Holm van Lepstass wilt seplen / soo set die molen over die broutwerpe die by noorden Lepstass staet / en loopt alsoo west / ende west ten zuyden in / ghy sult int gat twee badem waters vinden met halve vloet.

Teghens die haven van Fermupde oft Synthon gaet oock een diep gat: maer als ghy van by zuyden comt / soo set Synthon over die noordt cant van der haven / ende den grooten boom tusschen Noort-hon ende dat platte huys oft Slotken: houdtse alsoo staende / tot dat ghy binnen die Holm zijt / daer leyt een plate aen die rechter handt ghenaemt die Middellgront / ende light recht by noorden die haven: men mach aen beyde zyden omme / te landwaerts op vijf badem / en nae den Holm op acht ende neghen badem / ende strecket al noorden tot Kelson toe / al waer dat ooc een Middellgront light / genaemt Kockling / ende is te landwaerts door te seplen vier badem diep: maer 't zee-waerts tusschen die Holmen door ist neghen ende tien badem diep.

Maer die van by zuyden comt / ende wil op de Reede van Fermupden wesen / die loope soo langhe om het noordt / tot datter een scherpen toren by noorden Fermupden / comt over 't briede casteel / ende die molen aen die noort cant vander Stadt : gaet dan west noordt west in / op

seben / acht ende neghen badem: maer aen die noordt cant ist diepste water. Dit gat is ghenaemt S. Nicolaes gat / ende recht door die Stadt is de Reede op vijf ende ses badem.

Wilt ghy dat gat by Kocklingh upt in zee seplen / tusschen die Holmen door / soo set Kelson aen 't bosch / ende seplet alsoo upt dit gat / ende is van vijf ende ses badem: maer aende zuydt cant ist diepste water.

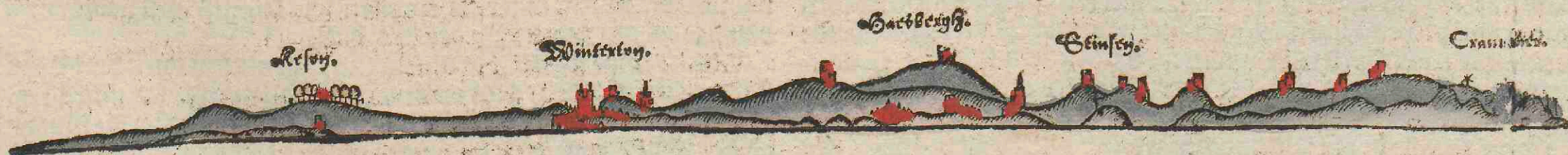
Als ghy nu van by noorden comt langhs 't landt / ende datter huys dat op die strant staet comt aen den toren die daer boven staet / soo zijt ghy by zuyden Kockling.

Ende 't landt streckt van Kockling tot die banck van het Admiraelshuys / noordt noordtwest / ende is ontrent twee mylen: voort so strecket landt noordt west ten westen tot Krammer toe dyp mylen.

Die banck van het Admiraelshuys machinen binnen door seplen op twee badem. Bupten tusschen 't landt van Winterdun en de banck ist diep / tien oft twaelf badem / ende als Winterdun west dan is / soo zijt ghy by zuyden die banck oft dat landt. Ende als Winterdun zuydt zuydt west van u is / soo zijt ghy aen dat noort eynde van Winterdupner banck oft landt.

Ontrent noordt noordtwest / ende noorden ten westen van Winterdupner sant / light die banck voor Crammer / ende light west vier mylen bukten Enghelande / ende is vier badem diep.

Almen langhs die noordt-cust van Enghelandt binnen bancken door seylet, soo ist landt aldus ghedaen tusschen Iarmout ende Crommer.

Capittel iii.

Omin die haven van Hul ende Lint te seylen, gheleghen by die Noordt-custe van Enghelandt.

Dat landt streckt van Crommer tot Boznum / eerst west ten noorden / ende west: daer nae west ten zuyden seuen oft acht mylen. Daer Blackenis is een hooghen toren / men mach die sien ouer alle tlandt / ende als dien hooghen toren comt aen: cleyn torenken / so hebt ghy die eerste tonne / ende licht aen zuydt eynde vande Polder: gaet alsoo in van tonne tot tonne tot binnen die haven.

Maer als Hoebrom zuydt zuydt oost van u is / soo zijt ghy by westen die Deper: ende daer is goede Kede op ses oft seuen badem / men mach dan de haven van Wels open in seplen / by die bakens langhs: want die bakens staen by die Deper langhs. Ende dan is Wels van u zuyt oost / ende die boomen staen dan ooc ouer den toren van Wels. Hout die soo staende / ende seplet also by die baeckens langhs tot in die haven van Wels.

Van Boznum tot Capelle is de coers west zuydt west twee mylen: maer die in Boznum wil wesen / die sette den toren ouer dat swarte / ende seple alsoo by die baeckens in / ende laetse aen bagboort ligghen.

Die in Lint wil wesen / die sette Supelsom / zuyt oost ten oosten van hem / ende gaet dan zuydt oost in / soo staet Capelle ontrent oost van u: dan zijt ghy in de oost Canael / ende die boomen comen tusschen die twee hoeken. Set ofte seple dan Capelle noort oost van u / ende gaet als dan zuyt zuyt west / ende zuyden ten westen in / tot die eerste tonne toe: ende van daer tot die tweede tonne oft baecken zuyt zuydt west: voort tot die derde tonne oft baecken zuyt west ten zuyden.

Om byten die Welle om in het diep van Lint te seplen / settet den langhen stompen toren tusschen die twee langhe torens / soo zijt ghy in t rechte vaerwater. Als Capelle oost van u is / ende die boomen ouer die inner hoeck die by westen Capelle staen: gaet dan zuyt oost ende zuyt oost ten zuyden / so zijt ghy in ooster diep van Lint. Gaet dan zuyden ten westen / ende zuyt zuydt west nae die eerste tonne oft baecken / so comt den langhen toren van Lint eerst te staen by westen die ander vier plompe torens / ende die zuyderste Molen comt dan

ouer dat plomp torenken dat in t Bosch staet op de inner hoeck: dat zijn de mercken van die eerste tonne: die Molen ende dat torenken zijn dan oost zuyt oost van u: gaet dan zuyt west ende zuyt west ten zuyden / tot dat ghy comt by die tweede tonne oft baecken / soo comt dat cleyn stompe torenken / dicht by zuyden die westen langhen toren / ende dan comt oock die noorderste Molen aen dat ront heubelken: gaet dan zuydt west ten zuyden aen / tot dat ghy drie badem diepte cricht. Daer staen twee oft drie baeckens aen bagboort / ende ghy comt dan by die derde tonne: gaet dan van het inner baacken west zuydt west / ende zuydt west ten westen / tot aen den hoeck van t sandt.

Maer als men binnen den hoeck ende die derde tonne is / soo mach men door die sanden loopen in t noorder gat / ende seplen dat selfde weder wt in Zee / by de tonnen ende mercken daer van zijnde. Dit noorder gat streckt in Zee / noort oost ende noort oost ten oosten / ende is seer wel bet onnet ende bestroomt.

Indien yemant in Balstoendiep begerde te seplen / die loope tlant van Sleguiste aen / ende seple dicht aen die voet strant in / so en mach men Elleknock niet beplepen. Als die drie boomen by zuyden Somkel oft den scherpen toren staen / soo licht Elleknock tzeewaer is van u / dan mach men wel by tlant van Leck langs seplen op dyp ofte vier badem tot die riviere van Bolstoen.

Men mach oock tusschen Elleknock ende Langerlandt op drie badem weder in zee loopen. Het is tusschen dat diep van Bolstoen en dat diep van Lint al vol sanden / so dat een schip daer wel van noodē heeft een Lootsman / ommet die schepen in te seplen: het vloeyter drie badem / maer een schip dat niet diep en gaet / mach wel ouer die sandē loopen alst hooch water is. Een ooste ende weste Mane maect tusschen die sanden dat hoochste water.

Om nu in die Hommer van Hul te seplen / als men comt van by zuyden / men houde de Pol toren ouer die noort hoeck vande riviere / so langhe tot dat het torenken by zuyden Doepenton / comt tusschen die boomen ende dat ander torenken. Seplet dan west zuyt west ende west ten zuyden in / tot die eerste middelplate / ende dan by zuyden oft by noorden de plate omme voor Gynsbij: daer is de Kede / op

ses oft seuen badem/ men licht daer achter et middelplate. Maer van daer innewaerts/ is de coers west ten noorden/ ende west noordt west/ tot het eynde vande banck/ die langhs die haven streckt aen die noort zyde/ ende ten eynde vande banck salmen noordtwaerts op wijcken in die riviere van Hul: het is binnen diep ses/ seuen/ acht/ ende negghen badem/ nae dat ghy te weglie zijt: het vloeyt daer dyp badem op ende neder met doode stroom. Een ooste ende weste Hane maecht daer volle Zee.

Vanden hoek vande Hommer tot Blackenp/ is de coers zuyt oost ende zuydt oost ten oosten ontrent tien mylen. De Pol toren is een looper. Als hy zuydt zuydt west van u is/ so staet hy by noorden die Susters.

Het is van Kelbese oft Rabenspire tot Flamburgher hooft/ seuen oft acht mylen/ ende is altemael black water vijf/ ses/ seuen ende acht badem diep. Flamburgh heeft een hooft oft piere/ ende Berlington

licht daer een mple by westen/ ende heeft mede een Pier. Men mach inde bay oft inwijk setten op ses oft seuen badem.

Oock heeft Flamburger hooft veel witte plecken ofte krijtbergen/ sonderlinghe nae Philo toe/ ende die Pier van Philo/ licht van daer twee mylen by noorden: het is een ronde bay/ ende valt met leech water drooghe. Maer byten 'thooft van Philo/ licht eenen steen onder water/ Philo crake ghenaeut. Tusschen dien steen en de Piere machmen wel blot ligghen/ met een schip van hondert lasten/ ende sal beschut ligghen voor een noordt oosten ende oosten wint op vijf badem met leech water.

Vanden hoek van Philo tot Scharenburgh/ is de coers noordt west/ ende zuydt oost twee mylen. Scharenburgh heeft twee Pieren ofte hoofden/ men mach daer met hooch water achter loopen/ ende sitten met leech water drooghe. Men comter van by zuyden in.

Flamburgher hooft alst zuydt west van u is.

'tLandt tusschen Scharenburgh, ende die Teese is aldus als men daer voorby seylt om noordt.

CAPITTEL IIII.

Hoe dese havenen ende landen van malcanderen ligghen, ende hoe andere landen van dese verscheyden ligghen.

Het is van Beuesier totten hoek vande Cingel oost noordt oost ses mylen ————— 6. mylen.

Vande Cingel totten Noorthoek van Doeberen/ is de coers noordt oosten ten oosten seuen mylen ————— 7. mylen.

Van Doeberen tot dat Woorlandt/ is de coers zuyden ende noorden vijf mylen ————— 5. mylen.

Van't Woorlant tot Kinters knock die wterke banck vande Teems is de coers noordt noordt oost vijf oft ses mylen ————— 6. mylen.

Van daer tot Olfertsnes/ is de coers noorden ten oosten twaelf mylen ————— 12. mylen.

Van't Woorlandt tot die Galper/ is de coers noordt oost ten noorden ontrent tien mylen ————— 10. mylen.

Vande Galper tot Olfertsnes/ is de coers noordt noordt west acht mylen ————— 8. mylen.

Van Olfertsnes tot Lepistaff/ is de coers zuyden ende noorden/ velt scheyden seuen oft acht mylen ————— 8. mylen.

Van Lepistaf tot Fermupden/ is de coers zuyden ende noorden bi henen de bancken door vier oft vijf mylen ————— 5. mylen.

Van Fermupden tot Kelson een groote mple ————— 1. m.

Van daer tot Haesbergheroort/ is de coers noordt noordt west: na de noort

De noozdt west ten noozden vijf mylen — 5. mylen.
 Van daer totter Cramer / is de coers noozdt west ten westen ontrent
 dyp mylen — 3. mylen.
 Vanden Cramer tot Blackenp / is de coers noozdt west — 3. mylen.
 Van Blackenp totten noozdt hoek van die Hommer van Hul / is de
 coers noozdt west tien oft elf mylen — 11. mylen.
 Van Blackenp tot Boornom binnent Sant / is de coers oost ende west
 vijf mylen — 5. mylen.
 Van Boornom tot Capelle / is de coers west ten zupden / ende west zup
 west twee mylen — 2. mylen.
 Van Capelle tot Elleknock oft den noozthoek van Wolstons diep /
 is de coers noozdt noozdt west vier mylen — 4. mylen.
 Van daer tot Rabenspuere / is de coers noozden / ende noozde ten we
 sten / vijf mylen — 5. mylen.
 Vanden noozdthoek van die Hommer / tot Flamburgher hooft / is
 de coers noozdt noozdt west — 7. mylen.

Capittel v.

Die dweers coersen van dese voorschreuen landen
met andere landen.

Van Flamburgher hooft tot Terel / is de coers oost zupdt oost ber
 schepden sesenveertich mylen — 46. mylen.
 Van Flamburgher hooft tot der Neus / is de coers noozdt oost / vijf
 ende tseventich mylen. — 75. mylen.
 Van Flamburgher hooft tot die Ceem / is de coers oost wel so zupde
 lijk vierentseftich mylen — 64. mylen.
 Van Flamburgher hooft tot Boevenberghen / is de coers oost noozt
 oost vijfentseventich mylen — 75. mylen.
 Van flamburgher hooft tot Heplighe landt / is de coers oost wel so
 noozdelijk / verschepden — 68. mylen.
 Van flamburgher hooft tot die Holmen oft Winterdunperlandt /
 is de coers noozdt west ende zupdt oost — 22. mylen.
 Van die Holm van Jermupden tot Boevenbergen / is de coers noozt
 oost achtenseftich mylen — 68. mylen.

Van die Holm van Jermupde tot Hiclandt / is de coers noozden ten
 westen hondert tien mylen — 110. mylen.
 Vanden Holm van Jermupde totter Neus / is de coers zupdt zupdt
 west en n. n. o. achtenseventich mylen — 78. mylen.
 Van Jermupden tot Terel / is de coers oost ende west wel so nooz
 delijk / vierentwintich mylen — 24. mylen.
 Van Lepstaf tot Terel / is de coers oost ten noozden — 26. mylen.
 Van Lepstaf tot die Maese / is de coers west ten noozde / oost ten zup
 den ontrent sessentwintich mylen — 26. mylen.
 Van Olfertnes tot Terel / is de coers west zupdt west ontrent acht
 ende twintich mylen — 28. mylen.
 Van't Voorlandt tot die Maese / is de coers west zupdt west / ende oost
 noozdt oost vierentwintich mylen — 24. mylen.
 Van Doeberen tot die Maese oft Goerede / is de coers noozdt oost ten
 oosten / ende zupdt west ten westen — 25. mylen.
 Van't Voorlandt tot Walcheren / is de coers oost ende west wel so
 zupdelijk ende noozdelijk — 19. mylen.
 Van Doeberen tot die Wielinghe / is de coers oost noozdt oost achtien
 mylen — 18. mylen.
 Van Doeberen tot het Maersdiep / is de coers noozt oost wel so nooz
 delijk / ende zupdt west wel so zupdelijk — 40. mylen.
 Van't Voorlandt tot het Maersdiep / is de coers noozdt oost ende zup
 west vijfendertich mylen — 35. mylen.

Capittel v i.

Die loopinghe vande stroomen van dese landen. ende wat Mane
datter hooch water maect.

Tot Doeberen maect hooch water een zupde ende noozde Mane
 binnen die Pier.
 In de Duijs ist hooch water met een zupdt zupdt weste Mane.
 Ten't Voorlandt maect een zupde ende noozde Mane thoochste
 water.
 Binnen die Ceem maect hooch water een zupden ten oosten
 Mane.

Tot Herwits maectt hooch water een zuydt zuydt ooste Mene.

Tot Olfertsnes ende Lepstaf / maectt hooch water een zuyt zuyt ooste Mene.

Bupten die bancken van Jermupde / maectt hooch water een zuyt ooste Mene.

Dooz Cramer maectt hooch water een zuyt ooste Mene.

Tot Blackenp / ende Wels / maectt hooch water een ooste ende weste Mene.

Tot Boznom ende Lint / een ooste ende weste Mene.

Dooz den Hommer van Hul ende Lint / maectt hooch water een west zuydt weste Mene.

Tot Flamburch ende Philo in die Pier / een w. z. w. Mene.

Tot Scharenburgh ende Koberhoofts bay / maectt hooch water een zuydt weste ende noozdt ooste Mene.

Dooz die riviere van Newcastle / maectt volle zee een zuydt weste ende noozdooste Mene.

In die Teese ende tot Hertepol / maectt een zuyt weste ende noozdt ooste Mene hooch water.

Capittel v i i.

Devallinghe vande stroomen langhs dese custen.

Die stroom valt deur die hoofden / zuydt west ten westen / en noozt oost ten oosten.

Van Doeuere tot het Doozlant / valt die stroom binnen Goeping dooz ouer die Querens / zuyden ende noozden / ende by't Doozlandt in na die Koccoluers ouer die Braecken valt die bloet / west zuyt west / ende west ten zuyden.

Bupten Goeping omme na Kimtesknock toe / valt die bloet noozden ten westen / ende noozdt noozdt west: daer comt die bloet van by noozden ende by zuyden / ende ontmoeten malsander / ende vallen also in die sanden ende gaten.

Als men by noozden die Galper comt / soo en cannen gheen ebbe stroom rekenen / dan die langhs Enghelandt om die noozdt gaet: noch geen bloet dan die om het zuydt gaet / ende vallen meest also die custen strecken.

Tusschen die bancken van Herwits ende Hollin voor Jermupden / valt die bloet zuyden / ende die ebbe noozden.

Tegghens die bancken van Winterdunp ende Crommer / valt die bloet zuydt zuydt oost / ende die ebbe noozdt noozdt west.

Van Blackenp tot Flamburgher hooft / valt die bloet zuydt oost / ende die ebbe noozdt west.

Tegghens Flamburgher hooft ende Scharenburgh / valt die bloet zuydt oost / ende die ebbe noozdt west.

Tegghens die Teese / ende die riviere van Newcastle / valt die bloet zuydt oost / ende die ebbe noozdt west.

CAPITTEL VIII.

Op wat diepten men 't landt sien mach.

Vier mylen van Benesier / ist diep sesseentwintich badem. Neuen die Cingel ist diep 24. en 25. baden / en men mach 't landt sien. Midden in die hoofden / ist diep twee ende dryentwintich badem / ende men liet 't landt aen beyde zyden.

Bupten Goeping ist diep acht en negenentwintich badem / en men mach 't landt van Doeuere ende 't Doozlandt sien. En comt Goeing niet nader by nacht dan sesien badem.

Daer leyt een banck van Harigate oft 't Doozlandt / noozden ten oosten / ende noozdt noozdt oost / vier ofte vijf mylen: hy is dry badem diep / ende men mach 't landt effen van beneden sien: noozdt oost van desen banck vier mylen / ist diep twintich badem.

Bupten dat lant van Herwits vier mylen vande Raes / ist diep twintich ende tweeentwintich badem / ende men mach dat lant sien.

Daer light een banck ontrent oost van die Raes / diemen die Galper noemt / ende daer is altijs groote ravelinghe op / hy is vijf / ses / en seuen badem diep / ende light ontrent vijf / oft ses mylen van landt. Die west Roker ligghen zuydt oost vanden Raes / ende is twee badem diep met halve bloet / het is steenighe gront / ende light twee mylen van landt.

Tegghens Olfertsnes ist diep tweeentwintich badem ende men mach 't landt sien van beneden.

Dier oft

Vier oft vijf mijlen byten Leijestaff ende Termupden/zuidtoost ten oostē in zee/ist diep seven ende achtentwintich badem/ ende men mach 't landt sien.

Daer leijt een banck byten die Holm van Termupde drie mijlen van 't landt/oost ten zuden/die en is niet dieper dan twee badem/en is ghenaeint dat nieuwe sant.

Teghens Winterduijn ende Crommer in Zee vijf oft ses mylen/van 't landt/ist diep 18. ende 19. badem ende men mach 't landt sien.

Winterdupnerlant/light drie oft vier mijlen van 't landt/ende light noordtoost van Winterduijn

Daer light oock een banck noortoost ende noordtoost ten noorden van Crommer/ ende en is niet halve vloet niet dieper dan vier badem/ men mach van daer 't landt passelijck sien.

Van Blackenp noorden ten oosten/light een banck van vijf badem met halve vloet/ ende op achten badem machmen 't landt sien/want het is daer black nae den hoeck vande capelle toe.

Allinen van Flamburgherhoofd af comt ende wil nae Vlaenderen oft nae die hoofden:soo looptmen over een droochte van neghen ofte tien badem. Dese droochte wort die Welle ghenoeint ende gaet door die gantsche noorde Zee/teghens Heylighelande diep te niete. Sy wort by onse Schippers Dogghers landt oft die witte banck ghenoeint/ ende is by Enghelant alder droochste/ te weten tien badem/ ende wort altemet dieper / als twaelf/ dertien/ veertien vijftien/ ende sestetien badem/en so voort altemets noch dieper tot teghens Heylichlant. Daer wat daer by zuden is/tot de hoofden toe/wort het diep water genoemt/ende is in die Traue daer die Bupssen op den Herst visschen: het is diep tweeentwintich/vierentwintich/sessentwintich

en achtentwintich badem. Dat ander deel wort by noorden genoēt/ ende is diep dertich/vynderich/veertich/vyvenveertich ende vijftich oock wel t'sestich badem.

By noorden den Honner van Hul machmen 't landt sien op vyfentwintich badem.

Flamburgherhoofd machmen sien op vynderich badem.

Scharenburgh machmen sien op vyvenveertich badem/ende dat van beneden.

Een peder Coepman/Schippers ende Stuerlieden sullen weten/ dat dese voorschreuen stroomen ende wateringhe / die principaelste trauen sijn. Daer dat meeste/beste/ ende superste deel vanden edelen haringh ghevanghen wort / diemen bewaeren ende in allen landen verboeren ende vercoopen mach.

Capittel 1x.

Op wat hooghde dese landen gheleghe zijn.

Deveren light op eenen vijftich grad	twaelf minut.	51. — 12.
Olferts es light op	52. graden	ende 30. minut.
Termupde light op drie vijftich graden	53. graden.	— 0.
Den oost hoeck vande Honner van Lint/light op drie vijftich graden	20. — 20.	52. — 20.
Flamburgherhoofd light op viere vijftich graden	ende acht minuten	54. — 8.
Scharenburgh light op viere vijftich graden	ende twaelf minuten	54. — 12.

Beschryvinghe der Noordtcusten van Enghelandt ende Schotlandt.

Hompelvoet ende Rootcliff is aldus ghedaen als ghy wt die noordt comt, Ende 'tlandt van Sonderla is aldus als ghy van Turby af comt, langhs 'tlandt seylende.

'tLandt van Turby als ghy daer dweers
van af zijt.

Aldus vertoont hem Schotlandt alst vier mylen van u is, ende
altemet noordelijcker comt.

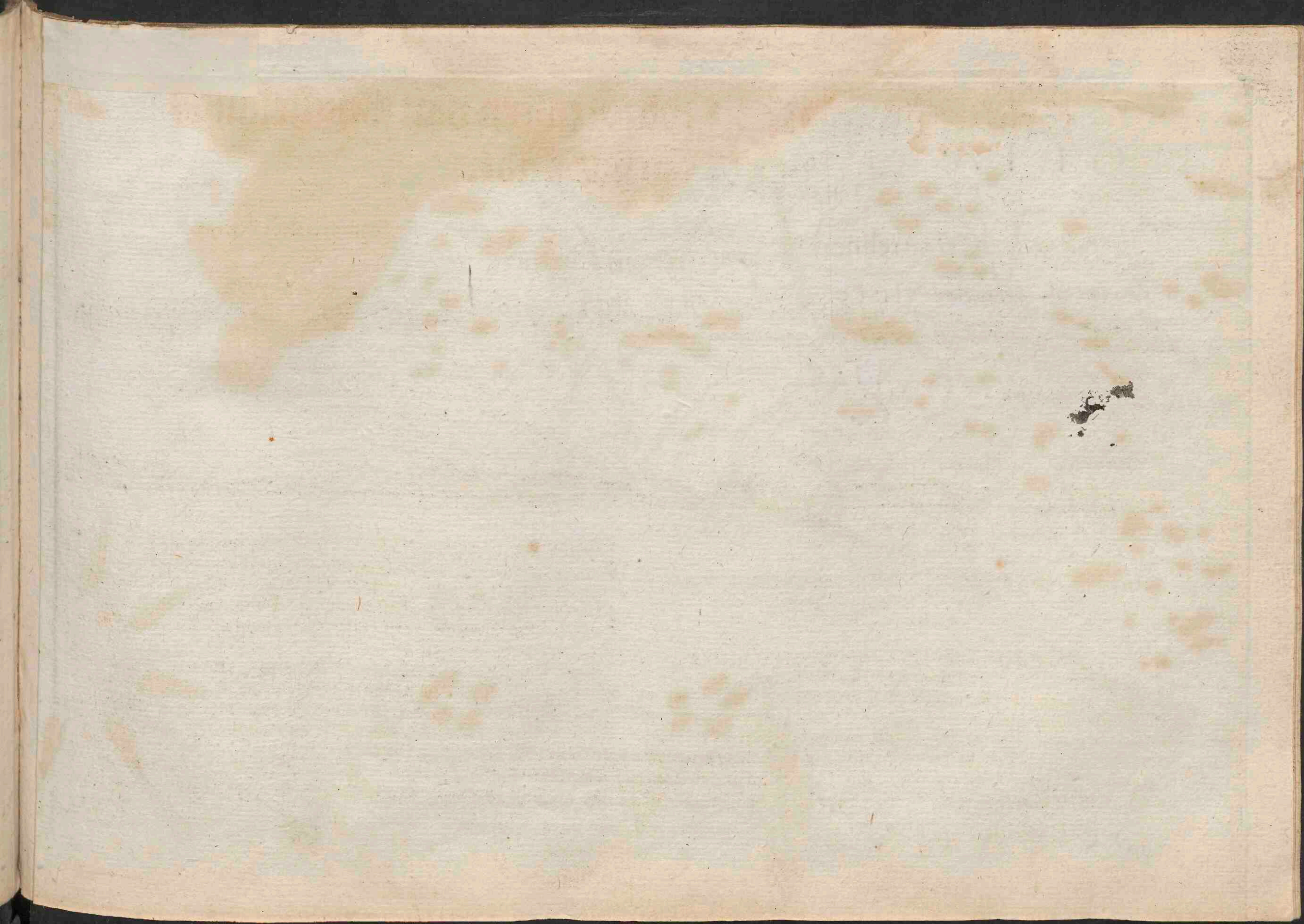
CAPITTEL I.

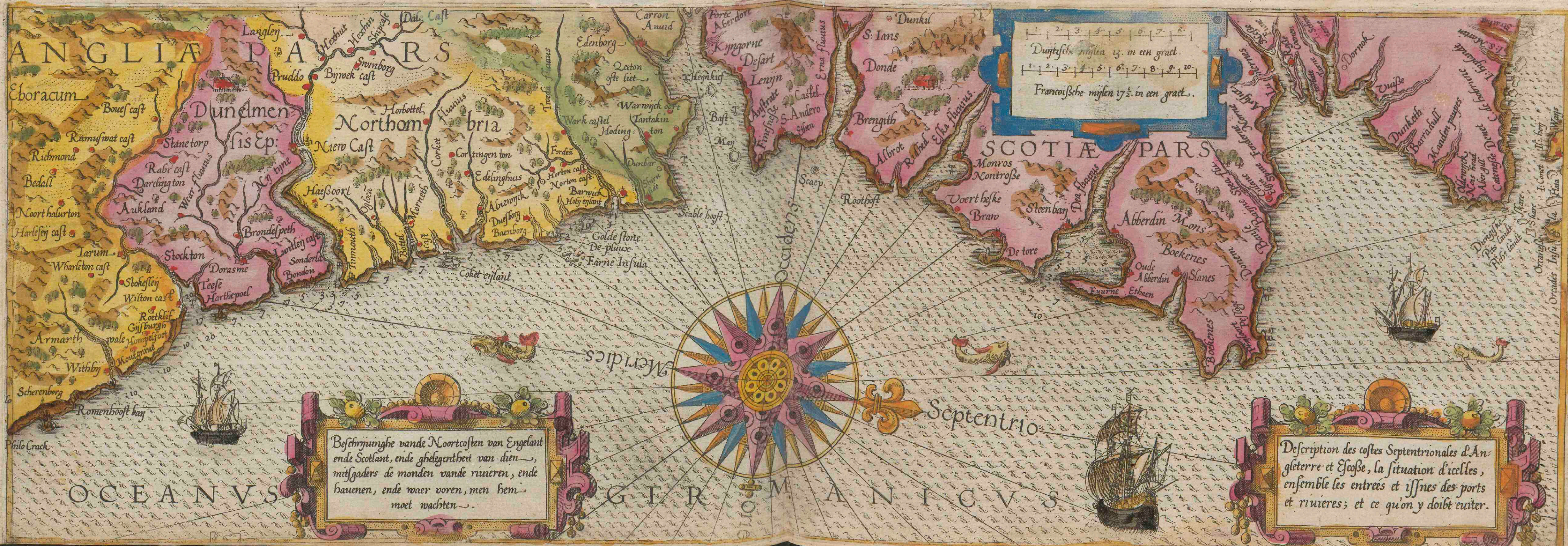
Hoemen in die havenen der Noordtcusten van Enghelandt ende
Schotlandt seylen sal, ende waer men hem voor
wachten moet.

Van Philo tot Scharenburgh als booren is gheseyt / is de cours
twee mylen noort west ende zuydt oost: van Scharenburgh tot
Witbup / is de cours noordt west ten westen vier mylen. Daer tus-
schen licht Kobbenhoofs bay / het is een moepe Keede voor een zuy-
den / zuydt westen ende westen wint op ses ende seuen vadem. Wit-
bup is een rypshaven oft Piere / ende valt met leech water drooghe.
By costen Witbup loopt een steen riff aff / daer moet ghy u voor
wachten. Van Witbup tot die Teese / is de cours west noordt west /

bijs mylen: het is een moepe haven ende streckt west zuydt west in op
seuentien / achtien en twintich vadem / het is een groote wyde voert /
ende daer en is niet inden wech dat u hinderen mach. By oosten lig-
ghen twee witte crijt berghen ghenaemt Hompelvoet en Rootcliff.
Item daer by noorden licht Hartepol / ende is een Pier / men sieter
met leech water drooghe.

Van Hartepol tot Tinnebup / is de cours noordt noordt west / ses
ofte seuen mylen / ende by oosten light een wthoeck / ghenaemt Son-
derla. Tusschen Tinbup en desen hoeck / gaet die riviere van Nieu-
castel in / op ses ellen met halve vloet / ende vanden hoeck van Tin-
bup light een steenriff aff / daer moet ghy u in seplen / maer die zuydt
zyde is vlack: men mach die loode op 6 ofte seuen ellen op halve vloet.
Die mercken zijn twee viertorens ouer een / soo langhe tot dat ghy
binnen

2 3 4 5 6 7 8
Duitsche mijlen 12. in een graet.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Francoische mijlen 17½. in een graet.

Beschrijvinghe vande Noortkosten van Engellant
ende Scottlant, ende ghelegentheit van dien
mitsgaders de monden vande riuieren, ende
hauenen, ende waer voren, men hem
moet wachten.

Description des costes Septentrionales d'An-
gleterre et Ecosse, la situation d'icelles,
ensemble les entrées et issnes des ports
et riuieres; et ce qu'on y doit euter.

binnen zijt/dan al by't Noortlant in/tot voor by't stedeken van Tinbup/dan wijckten ouer nae d'ander landt/ ende men comt dan in een crome die noortwaert op staet/ende dan seylten weder zundt waerts op nae Haesoozt toe/ ende voordan om Haesoozt tot die stat van Nieuwcasteel toe.

Daer ses mijlen by noorden Tinbup/ligghet Cogghe Eplandt/men mach daer rontom seylen/ende Keede maecken. Daer ontrent loopen veel rivierkens int lant/maer zy vallen niet leech water meestendeel drooch.

Want Cogghe Eplandt tot die Schaffen/is de coers noort noort west/ses oft seuen mylen. Die Schaffen loopen noort oost in zee wel twee mijlen van't vasse lant/ende recht by noorden licht dat heylige Eplandt. Daer by westen is een inwijck/daermen bycans beschut mach ligghen voor alle winden.

Om nu tusschen den Goutsteen en Ploech door te seylen/de welcke daer ligghen tusschen't heylige Eplandt ende Schaffen/set dat Slot te Baenburgh ouer Vuestenburgh/ en seylet also tusschen beyden door. Dit gat streckt noort noort oost door. Die Ploech ende Goutsteen zijn twee clippen die bycants effen bouen comen niet leech water.

Het is van het waterste eiinde van die Schaffen tot S. Aben hooft noort west ende zypt oost ses mijlen.

By noorden S. Aben hooft looptmen opt Lierna Edimburgh in Schotlant/ende dat Epland van Was licht ontrent west van Aben hooft drie mijlen: maer het is van Was tot Hephkief west twee mijlen. Van Hephkief tot Liet oft Zeeton/ist zupden ende zupden ten westen twee mijlen/het is daer ouer al diep genoeg/ende men mach setten aen wat zyde datmen wil/daer is ouer al goede Keede.

Daer by zupden Hephkief en machmen niet om/het is daer vol rootsen/ende is een vuple gront.

Op die noort zyde van die boert ontrent een clepne myle zuijst west van Disnes/light dat Epland Nap. Daer en can niemant op comen/ oft hy moet in een carre oft bat daer op gewonden worden/ en is een goet lant alsmen daer op is. Dat Epland van Was ligt vā Nap ontrent zuijst west ten zupden/verscheyden twee mylen.

Dat Eplandt Nap leijt van Abbenhooft noort west ten westen drie mijlen/ende by noorden een clepne myl leijt Disnes/van daer tot Donde ist vier mylen noort noort west/ende Donde is een mope haven/zy gaet recht tusschen twee hooge landen in/ en men settet voort stedeken. Daer binnen op de riuiere licht een stad genaet S. Jans/daer machmen met hooch water aen comen.

Tusschen Disnes ende Donde/light den inwijck van S. Andro/daer is goede Keede voor een westelijke wind. Ontrent oost zuijst oost/ende zuijst oost ten oosten van die riuiere van Donde een groote myle/leijt een clippe onder d'water/ende is genaemt dat Schaep. Die van Liet om de noort wil wesen/ die moet hem daer voor wachten.

Vijf mijlen by noorden Donde/light Monros/het is mede een goede haven/ende men seylter mits waters in/dan wijckten noortwaerts op/ende men settet voor die stede. Tusschen Donde en Monros licht een wt hoeck ghenaeemt Roethooft/daer staet een hooghen toren op't landt/genaemt Albrot/ende is ontrent een groote myle by zupden Monros.

Van Monros tot Steenbap oft Detore/is de cours noort oost ten noorden/drie mijlen. Dat is een diepen inham/ende men mach daer niet veel schepen in beschut liggen/het is een goede haven/voor schepen die om het zupden willen wesen. Twee mijlen daer by noorden ligt Abberdijn/ende is diep int incomen drie vadem. Den west hoeck is wat vuil/men moeter by het oost lant in loopen tot binnen die haven/ende setten voor die stede op vier oft vijf vadem: Noortwaert op is een groote wijck/maer hy is aen beyden zyden drooge/daer gaet een kilken door nae oude Aberdijn toe/ende is een verballē stedeken.

Van Aberdijn tot Bokenes/is de cours noort noort oost negen oft tien mijlen. Tusschen beyden licht een tpehauen. Daer Bokenes is een hooghen bergh/ende licht op die zuijst zyde van den hoeck. By noorden Bokenes licht een mopen inwijck/als oft een haven ware/ende is ghenaeemt Spp oft Spilaert.

Van daer streckt dat landt west/ende west zuijst west tot die haven van Koffe ofte Luernes. Daer licht een wthoeck by noorden Koffe

Kolke ende heet Capo Terbare/ende is recht in den Inham tusschen Catenes ende Bokenes ontrent veertien oft vyftien mylen. In desen inwyck/ligghen veel havenen ende verden / die diep ghenoech zijn/om groote schepen in te comen.

Het is van daer tot Catenes twaelf mylen/noort oost ten noorden/ende Catenes licht van Bokenes noordt west ende noort west ten noordt seftien ofte seventien myle. Het is van Bokenes tot dat waterste van Orkenes/noorden ende noorden ten westen vier oft vyfentwintich mylen.

Die Orcades zijn eenendertich Eplanden in getale/ vande welke ick sommighe noemen wil

Eerst Waeps ofte Elhop / ende licht naest aen Schotlandt vier mylen om den hoeck. Ontrent noort noort oost van den hoeck van Catenes aff/ligghen twee Eplandekens / ende zijn Dies ende Dichlandts schaere ghenoeit. Men mach daer tusschen Elhop/ ende Schotlandt deur loopen nae westen toe.

Daer by noorden licht een Eplandt ghenaeit Hevinda / met noch een Eplandt Platta ghenoeit: by noorden Platta ligget Haplant

oft Donoma. Men die noort zyde van dit groote Eplandt zijn alle die havenen daer die schepen aencomen.

Op die oost zyde van dit groote Eplandt licht een ander Eplandt ghenoeit Kabunsa. Daer by noorden licht een ander Eplandt op den noordt oosten hoeck van t groote Eplandt: men loopt aldaer in/als men in die haven wil wesen. Men mach oock dat door loopen nae Papewester/ende laten Sanda aen stuerboort ligghen.

Dichte aen Papewester ligt Fara. Daer by zuyden is Sirza. By oosten Sirza/ende Fara liggen twee Eplanden/ int midden van alle die Eplanden/ghenaemt Eeda ende Chapnoza.

Sanda licht by noorden alle dese Eplanden/nu Papa en Stronsa ligghen by zuyden Sanda. By oosten Stronsa licht een Eplandt ghenaeit Cuistella/dat ist alder Oosterste Eplandt. Het noorderste is ghenaeit Ronalze/ ofte Nordernanse.

Acht ofte neghen mylen noort west vant groote Eplandt/ligghen twee scharen/ die eene onder water d'ander boven/ die witten westen comt moet hem daer voor wachten.

Aldus verthoont hem Schotlandt als men by noorden Abberdin beghint te comen,ende daer by langhs seylet, twee mylen van landt zijnde.

Capittel II.

Hoe dese landen van malcanderen ligghen,ende hoe andere landen van haer ligghen.

Van Philo tot Scharenburgh/is de coers noordt west ende zuijst oost twee mylen
 Van Scharenburgh tot Witbup/is de coers noordt west ten westen vier mylen
 Van Witbup tot die Teese oft Hartepol/is de coers west noortwest

bij oft ses mylen
 Van Witbup tot Tinbup / is de coers noordt west ende zuijst oost twaelf mylen
 Van Hartepol tot Tinbup/is de coers noordt noort west seuen mylen
 Van Tinbup tot Cegghen Eplandt/is de coers noort noort west ses oft seven mylen
 Van Schasse tot Barwijck / is de coers west noort west twee groote mylen

8. mylen.
 12. mylen.
 7. mylen.
 7. mylen.
 2. mylen.
 Van Bar-

Van Watwijck tot Abbenhooft / is de coers nooꝝdt nooꝝdwest / vier
milen. ————— 4. milen.
Van het upsterste eynde van Schassen tot S. Abben hooft / is de
coers nooꝝdt west / ende zuydt oost ————— 6. milen.
Van Abben hooft tot Visnes / is de coers nooꝝdt west ten nooꝝden dyp
groote milen ————— 3. milen
Van Visnes tot Steenbap / is de coers nooꝝden ten oosten / ende zuy-
den ten westen twaelf milen ————— 12. milen.
Van Steenbap tot Bokenes / is de coers nooꝝdt nooꝝdt oost / wel soo
nooꝝdelijck / twaelf milen ————— 12. milen.
Van Bokenes tot Spiloozt / is de coers nooꝝdt nooꝝdt west twee mi-
len ————— 2. milen.
Van Spiloozt totten hoet van Elgyn / is de coers oost ende west acht
milen ————— 8. milen.
Van daer tot die haven van Koffe / is de coers west ten zuyden / ende
west zuydt west ————— 5. milen.
Van Capo de Terbato / tot Cattenes / is de coers nooꝝdt oosten ten
nooꝝden elf oft twaelf milen ————— 12. milen.
Van Cattenes tot Jlhoy / is de coers west nooꝝdt west 4. milen.
Van Cattenes tot Bokenes / is de coers zuydt oost / ende zuydt oost
ten zuyden seften milen ————— 16. milen.
Van Bokenes tot Orkenesse / is de coers nooꝝden ten westen twan-
tich milen ————— 20. milen.

CAPITTEL III.

Hoe andere landen van dese landen verscheyden ligghen.

Van Bokenes totter Noes / is de coers oost ende west vierentsef-
tich milen ————— 64. milen.
Van Bokenes tot Schutenes / is de coers oost ten nooꝝden vierentsef-
tich milen ————— 54. milen.
Van Bokenes tot Hanglip oft 't zuyt eynde van Hiclandt / is de coers
nooꝝden ten oosten / ontrent ————— 40. milen.
Van Bokenes tot Boevenberghen in Ierlandt / is de coers oost ten
zuyden ende west ten nooꝝden ————— 78. milen.

Van Bokenes tot Heplighelandt / is de coers zuydt oost ten oosten
wel so oostelijck ————— 92. milen.
Van Bokenes tot Terel / is de coers zuydt oost wel so zuydelijck / ende
nooꝝdt west wel so nooꝝdelijck / verscheyden ————— 94. milen.
Van Bokenes tot die Holm voor Jermuyden / is de coers zuydt zuyt
oost wel so oostelijck tweeentseventich milen ————— 72. milen.
Van Lier in Schotlandt tot Terel / is de coers zuydt oost ten oosten /
seffentseventich milen ————— 76. milen.
Van Lier in Schoelandt tot die Male / is de coers zuydt oost ende
nooꝝdt west verscheyden ————— 88. milen.
Van Timbuij tot der Neus / is de coers nooꝝdt oost ten oosten wel so
oostelijck / verscheyden seivenentseventich milen ————— 77. milen.
Van Timbuij tot Schuytenes / is de coers nooꝝdt oost ende zuyt west
achtentseventich milen ————— 78. milen.
Van Timbuij tot Schaghen / is de coers oost nooꝝdt oost / ende west
zuyt west / verscheyden ————— 102. milen.
Van Timbuij tot Heplighe landt / is de coers oost wel so zuydelijck en
west wel so nooꝝdelijck ————— 80. milen.
Van Flamburgher hooft tot Terel / is de coers west nooꝝdt west / ses-
enveertich milen ————— 46. milen.
Van Schaaerenburgh tot der Neus / is de coers nooꝝt oost ende zuydt
west / vierentseventich milen ————— 74. milen.
Van Schaaerenburgh tot Boevenberghen / is de coers oost nooꝝdt oost
wel soo nooꝝdelijck / verscheyden ————— 76. milen.
Van Schaaerenburgh tot Heplighelandt / is de coers oost / wel so nooꝝ-
delijck / ende west wel so zuydelijck / verscheyden ————— 70. milen.

CAPITTEL IIII.

Vallinghe vande stroomen langhs dese custen, ende wat Mane
datter hoogh water maeckt.

Van Bokenes tot Lier valt die bloet langhs 't landt zuyden ende
nooꝝden.
Van't Lier tot die Teese valt die bloet zuydt zuydt oost.
Van die Teese tot Schaaenburg valt die bloet zuyt oost ten oosten.

M

In dese

In dese trabe ist diep veertich / vijftich ende tseftich badem / ende men mach 't landt sien op vijfenveertich ende vijftich badem.

In dit haerwater woxt die boozharinck ghevanghen.

In Roddenhooftsbay maectt hoogh water een zupdtweste ende noozdtooste Mene.

Tot Witbup / die Tese ende Hartepol / maectt volle zee / een zupdt weste ten westen Mene.

Booz die riviere van Nieucastel maectt volle zee / een zupdt weste ende noozdtooste Mene.

In die haven van Liet in Schotlandt / maectt hoogh water een zupdtweste ten westen Mene.

Tot Bokenes ende Orkenesse / maectt volle zee een zupdtweste ende noozdtooste Mene.

In Hirlant / Faverhil / ende andere Eylanden / een zupdt weste / ende noozdtooste Mene.

CAPITTEL V.

Die hoochde van dese landen.

Scharenburgh light op viereñvijftich graden twaelf minuten

54. — 12.

Nieucastel ofte Tinbup leyt op vijfenvijftich graden

55. — 0.

Abbenhooft in Schotlandt / leyt op sessenvijftich graden ende twaelf minuten

56. — 12.

Bokenes light op seivenenvijftich graden ende viereñveertich minuten

57. — 44.

Cattenes light op achtenvijftich graden ende tweenderich minuten

58. — 32.

Faverhil light op neghenenvijftich graden ende sessentwintich minuten

59. — 26.

Dat groote uytterste Eylandt vande Orades oft Orkanessen / light op neghenenvijftich graden ende acht minuten.

59. — 8.

Dat zupdt eynde van Hirlant / light op neghenenvijftich graden ende achtenveertich minuten

59. — 48.

Dat noozdt eynde van Hirlant / light op tseftich graden ende vijfenveertich minuten

60. — 45.

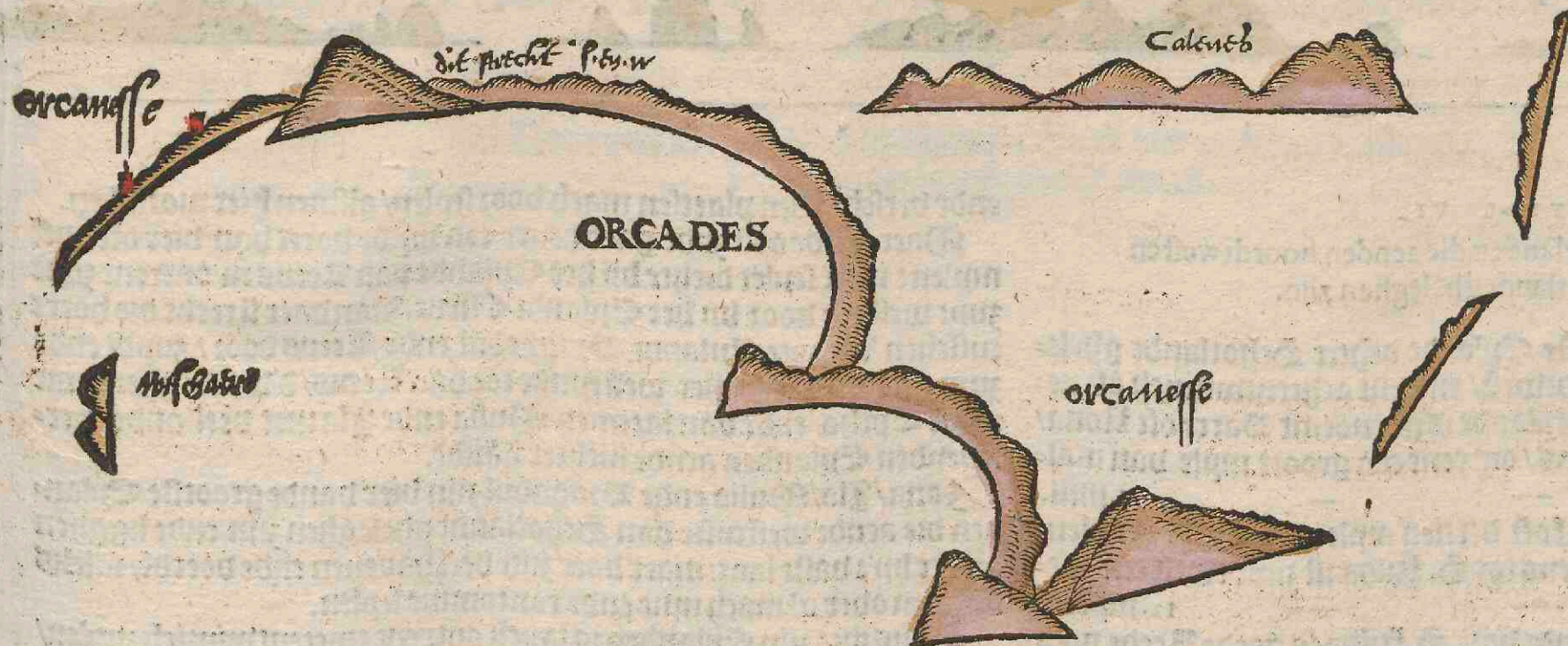
NOTA.

Dit is Anno M. D. ende LXXXIII. onderbonden van Claes Jansz. ende Frederick Fredericksz. Schippers ende Stuerlieden van Enchupfen.

Byden

By die Waerders is versch water, ende wy waren inden
wijck, ende moesten noortoost wederom uyt.

Dat landt van Catenes, als men
voorby seylt.

Desen hoogen bergh is
het uytterste eynt vā Orca-
nesse/ ende dan begint hem
het lant te overvallen/ eerst
noordē ten westen/ en noort
west/ voort dan west noort
west/ ten laetsten west/ ende
west zuytwest na dē hoek
van Schotlandt toe.

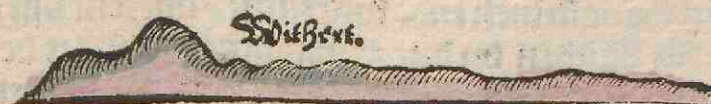
Dit landt leijt by westen Catenes
ghenaemt Voorsoch.

Dit leijt aen die noordwest hoeck van
Schotlandt na Locherne toe

Dit leijt west zuytwest van
Schotlandt.

M a'

Als S.

Als S. Kilda z. w. van
u is, dan ist aldus
ghedaen, zijnde 4.
mijlen van daer.

Dit leyt op die
cust van La-
ues ofte
Leeus.

Alst Eylandt van Leeus oost van u is
ses mijlen, ist aldus ghedaen:
men is dan binnaen S.
Kilda.

Als dese clippen
noort west van
u zijn ist aldus
ghedaen,

S. Kilda alst noort noort oost
van u is dry mylen, so lig-
ghen die clippen
by westen.

CAPITTEL VI.

Hoemen sal beseylen d'Eylanden die aenden noordtwesten
hoeck van Schotlandt ghelegghen zijn.

Van Fullo tot dat noorderste Eylandt achter Schotlandt ghele-
ghen/ is de coers west zuydtwest/ ontrent achtentwintich oft ne-
ghenentwintich mylen. Dit Eylandt is ghenoemt Barre oft Kona/
ende licht by twee Eylandekens/ ontrent een groote myle van mal-
canderen

Van Barre tot Leeus ist twaelf oft dertien mylen — 13. mylen.
Van het noordteynde van Leeus tot S. Kilda ist zuydtwest ten we-
sten twaelf mylen — 12. mylen.

Aende oost zyde van't Eylandt van S. Kilda is goede Keede voor
een westen ende noordwesten wint. Het licht by drie Eylandekens:
maer de twee en zijn niet seer groot. 'Tselve dat by westen licht/ men
mach daer sien staen sommighe huplen/ ende dese twee Eylandekens
ligghen acht mylen by welken 'tgroote Eylandt van Leeus. Op de
custen van Leeus ligghen noch twee ryen groote rooten al oft Ey-
landekens waren. Dese ligghen van malsander zuydt ende noordt/
wel soo oostelyck ende westelyck/ ontrent vijf oft ses mylen. De zuy-
derste ligghen by drie Eylandekens/ maer de noorderste liggen by
acht cleyne Eylandekens oft rooten. Men moet weten dat het Ey-
landt van Leeus in veel stucken ghedeylt is/ maer datmen tot vele

ende verscheyden plaetsen mach door seplen/ als men hier mach sien.

Maer aende oost zyde gaet deure een wyde boert van vier oft vyff
mylen: men seplet dichte by het Eylandt van Leeus in/ ontrent zuyt
zuyt west tot voor by het Eylandt Cheut. Van daer streckt die boert
tusschen 'tgroote Eylandt Braghedul ende Leeus door/ zuydt ende
zuyt ten westen nae het westeynde toe van Leens/ d'welck ghenoemt
is die Epthys/ ende dan laetmen Bulla ende Jla met veel ander ver-
scheyden Eylanden aende lichter handt.

Jona/ Jla/ Bulla ende Bragadul zijn vier bande grootste Eylan-
den die aende westcuste van Schotlandt ghelegghen zijn/ ende ligghen
dichte by't vaste lant: maer daer zijn veel havenen ende boerde/ sulcks
datmen ober al mach inne ende rontomme seplen.

Leens met zijn Eylanden is lanck ontrent tweeentwintich mylen/
ende streckt zuydt ten westen/ ende zuydt zuydt west.

Van het zuydt eynde van Leeus totten noordwesthoeck van Br-
landt/ is de coers zuydt zuydt west/ ontrent twintich mylen.

Op den noordwest hoeck van Berlandt/ ligghen oock sommighe
Eylanden/ daermen al mach tusschen door ende oock rontomme
seplen.

Die ghene die verlegghen is/ mach dese landen aldus ghebruicken/
totter tydt toe dat de selue beter sullen bekendt worden.

CAPITTEL VII.

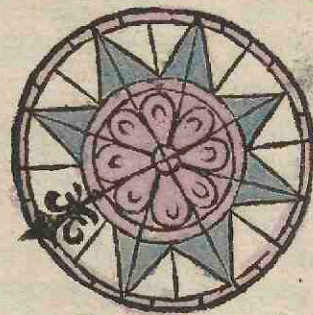
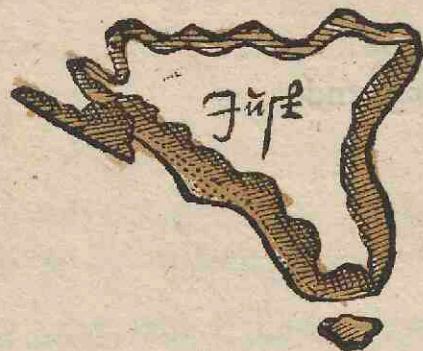
De namen van dese principael Eylanden zijn dese.

A Kren/ Ila/ Jona/ Mulla/ Bragedul/ Hun/ Just/ Leens/ S. Patricia/ S. Maria/ S. Colane/ S. Petrus/ Epth ende S. Kil-
da: dit zijn de grootste ende principaelste. Noch zijnder sommighe
kleyne Eylandekens / als zijn : Kona/ Chent/ Trauta/ Fladde/

grand Melul/ petit Melul/ Scalpan/ Cannap/ Rinn/ Egghe/ Mu-
le/ Cutte/ Carndenburgh/ Gronsay/ S. Karbo/ Lismont/ Swi-
nop/ Machare/ Segap/ Carap/ ende Rauerlay. Alle dese Eylan-
den / hoe wel zy onder Schotlandt behooren ende ghelegghen zijn/
worden nochtans byde Scribenten gheheeten Insule Hebrides.

Het meeste deel van dese Eylanden wort bewoont van wilt volck/
dat daerom een yeghelijck hem daer voor huede ende wachte.

Dese voorschreven Eylanden ligghen aldus, als hier op de naervolghende
pagie ghedruckt ende gheteckent staet.

80

59

40

30

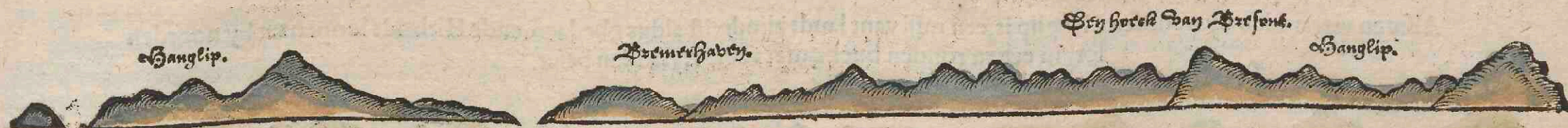
20

10

Beschryvinghe der Seecusten van Hitlandt/ Fero ende andere omligghende Eylanden.

Hanglip noordt west van u ses mijlen
ist aldus ghedaen.

Dat zijdteijnt van Hitlandt nae Hanglip toe, is aldus, ende als men nae Bresont
loopen wil, is Hanglip aldus ghedaen.

CAPITTEL I.

Hoemen Hitlandt, Fero ende ander omligghende
Eylanden beseylen sal.

Van het oosteiijnde van Orkenes tot Faperhil/ is de coers noordt
oost ende zuyt west. Die Eylanden van Orkenes strecken west-
waerts op achter Schotlandt/ als te vooren verclaert is.

Van Faperhil tot Hitlandt is de cours noordt noort oost/ ontrent
vijf ofte ses mylen. Den zuydthoeck van Hitlant licht tusschen Ful-
lo ende Faperhil/ ende Fullo licht ontrent west ten noorden vanden
zuythoeck drie mylen. Fullo ende Faperhil ligghen van malcande-
ren noordt west ten noorden/ ende zuytwest ten zuyden acht mylen.
Onder Faperhil is op de zuytoost zyde goet ankergront daermen
setten mach: maer op de west zyde ist tot sommighe plaetsen vuple
gront. Het landt van Hitlandt streckt hem vande zuydthoeck tot
de noordwest hoeck/ noordwest ten noorden vijf oft ses mylen. En-
de teghens Fullo licht een santban daermen setten mach: maer het
is aende oost zyde van de bay al wat nuyt. Tlandt van Hitlandt
streckt om den westhoeck nae't noordt eynde toe/ noordt oost ende
zuydt west ontrent dertien oft veertien mylen.

Twee mylen by noorden dien hoeck/ gaet de habé in van S. Ma-
gnus. Op de noordzyde licht een hooghe clippe/ daer loopt men by
zuyden in/ het is een wijde voert ende goet anker gront/ want het
is binnen diep seltien ofte seventien vadem/ na dat men verre int lant
is. Op de zuydzyde ligghen twee oft drie clippen/ die moet ghy aen
stuerboort laten als ghy in wilt seplen.

Recht by oosten de zuydthoeck van Hitlant/ licht een mope sant-
baen/ daermen setten mach op twaelf ofte dertien vadem/ ende het
is vanden zuydthoeck van Hitlandt tot Hanglip noordtoost wel so
oostelijck seven ofte acht mylen.

Tusschen Hanglip ende de zuythoeck/ licht een Eplant al waer-
men aen beyde zyden om mach seplen/ daer achter licht Hambur-
gher reede oft Schotsche haven/ ende is een laeplaetse voor de Ham-
borghers ende Schotten. Daer licht oock een hoogen stenlen hoeck
by zuyden Hanglip/ daer loopt men by in de Bresont/ d'welcke de
principaelste haven is van gheheel Hitlandt/ want zy is diep ende
schoone gront voor alle winden beschut.

By noorden Hanglip streckt dat lant van Hitlant noordt/ noor-
den ten oosten ende noordt noordt oost/ ten laetsten noordt: ende
men mach tot sommighe plaetsen door t landt seplen/ principaelich
twe:

twee ofte drie mylen by noorden Hanglip/d'welcke noordtwest door is streckende/ende is een schoone wyde voert/ende daer is tot sommighe plaetsen goet anker gront/voor de ghene die daer bekend is.

Van Hanglip tot den noordt oost hoek van Hitlandt/is de coers noordt noordt oost acht mylen. Daer ligghen sommighe wtclippen ende wordē die Wtscheeren genoemt. Van daer totten noort hoek van Hitlandt/is de coers noorden ontrent drie mylen — 3. mylen.

Daer recht om den hoek gaet een schoone haven in/ende is sant gront/3p streckt zuyt zuyt west in. Aen die west zyde licht een lange

clippe/daer moetmen by oosten in seilen/ende setten recht binnen die haven: het is daer schoone gront ende goet ligghen.

Dese Haven gaet recht by westen die noordt oost hoek in/ streckt eerst zuyt zuyt west/daer na zuyden en zuyden ten oosten. Aen beyde zyden is goet ankergront/hy is ghenaeamt Bloemesont ende comt duer Jellesont weder in zee/ontrent dat Eylant Fero.

Het coers is vande noordthoek van Hitlandt tot dat zuyndreynde van Fero/west ende west ten noorden bybenbeertich mylen.

Alsmen vier mylen by noorden Hanglip is, een miyl vant landt zijnde, ist aldus ghedaen, ende Hitlandt loopt naer by noorden seer in eenen ronden bucht, met veele Eylanden beset.

CAPITTEL II.

Hoemen die Eylanden van Fero beseylen sal, ende watmen daer wachten ende schouwen moet.

Dat eerste groote Eylant is ghenaeamt Supdroo/ende strecke meest zuydt oost ende noordtwest/ontrent vijff ofte ses mylen.

Aen t zuydt oost eynde van het Eylant licht een hooghe clippe/ghenaemt de Monich oft Sonibp/na den naem vande eerste Haven in Supdro. Tusschen die Monich ende t zuyt oost eynde van t Eylant is een Ras ofte Welle diemen schouwen moet/sonderlinge alst spring stroom is. Op die west zyde van dit Eylant en zijn geen havens om eenighe schepen te berghen:maer het is schoor hoch landt.

Vant west eynde van Supdro tot Hoggghenesholm/dat westersche Eylant van Fero/is de coers noortwest ten noorden ende noort noort west/ontrent ses oft seven mylen.

Hoggghenes licht aen het oost eynde vanden Holat ende daer by oosten licht dat Eylant Wage/ al waer een schoone voert by oosten is in loopende/ beghinnende van Sando om hesten/ende dat Eylant koolster in te comen/ want dese Eylanden machmen aen beyde

zyden om loopen/ ende laten Stromo dat groote Eylant aende oost zyde/ende comen alsoo in Waghe. Midden inde voert van Waghe gaet een mope haven int groote Eylant van Stromo/en gaet oostwaerts op/ men mach daer setten op tien ofte twaelf vadem:maer de voert is twintich vadem diep. Van Hoggghenes tot dat noordt oost eynde van Fero/is de coers noordt oost ten oosten en oost noort oost elf mylen: daer tusschen ligghen tien Eylanden/ende tusschen elck Eylant is een mope wyde diepe voert/waer vande vierde ghenaeamt is Sonisont. Alle dese voerden strecken alle meest noort noort west/ende zuydt zuydt oost door t landt/ende op alle dese Eylanden staen kercken/wt ghenomen op Oostra/d'welck nochtans een groot Eylant is.

Aende noordt zyde van dat eerste Eylant Supdro/ zijn veel havenen/ als Sonisont oft Hest/ende Hofwijck/ Broobp/ Quaelbp oft Kane/ende zijn alle vande voerden ende havenen:maer een voert ofte lootsman can u over al in brengen. Van het oost eynde van Supdro tot Sando oft Zehalhooft/is de coers noorden ten westen 4. mylen.

Tusschen Supdro ende Sando ligghen noch drie Eylanden/ als Luttedupnen/Storredupnen ende Schauo.

Van

Van Schalhooft tot Hulso een Eplandt ghelegghen booz Stro-
mo/ is de coers noorden ten westen dyp mylen / daer machmen over al
setten waermen wil op twintich/ dertich oft veertich vadem.

Ende oft iemant uptter zee quame / ende begeerde een goede haven
oft reede te soecken onder die Eplandē van Fero / die sal dat middelste
Eplandt (ghenaemt Stromo) noordtwest / ende noordtwest ten we-
sten van hem houden/ hy sal sien midden in dit Eplandt een hooghen
bergh gheenaemt Schellinck: seplet daer op toe/ so sal u ontmoeten een
leech Eplandt/ men mach aen beyde zyden omme: maer aen de zuydt
zyde ist best om in te loopen.

Onder dit Epland is over al goede ankergront: maer recht tegen
dit Epland over aen't groote Eplandt/ licht de principale haven daer
alle den handel is van comenschap / dese haven is gheenaemt Cors-
haven. Van het Eplandt Hulso oft Cors-haven tot dat noordt oost

eyndt van Fero / is de coers noordt oost / ende noordt oost ten oosten/
ontrent neghen oft tien mylen. Daer tusschen ligghen seven Eplan-
den/ ende tusschen elcke Epland/ als bozen/ gaet een wyde boert door't
landt/ ontrent noordtwest/ noordtwest ten noorden/ ende noordt noort
west door streckende. Die van Hulso begeert in Somfont te seplen/
die gae noordt oost ten noorden aen twee mylen / ende alsdan noordt
west op vanden hoek van Bordenes aff / soo sult ghy sien een kercke
op Calso/ laet die aen stuerboort / ende gaet dan west noordt west in/
tot in die bucht van dat Eplandt Ostro / ende settet daer op seventien
oft achten vadem.

Dese Eplanden van Fero ligghen in eenen dyp hoeck: het is van't
zuydteynde van Supdro / tot het noordt eynde van Fulso in Fero/
noordt noordt oost/ ende zuydt zuydt west sehtien mylen.

Barro zuijdt zuijdt oost
van drie mijlen
ist aldus.

't Noordt eijndt van Hitlant
zuyt oost ten oosten
van u.

Kin noordt ten
oosten van u
ist aldus.

Geske oost
van u.

Luyco oost ten noor-
den van u.

Stat n.n.o.
van u.

CAPITTEL III.

Die loopinghe vande stroomen van dese landen.

De stroomen loopen onder dese landen om oost ende west / princi-
palijck aen't zuydt ende noordt eynde van Hitlandt / ende comt
alsoo dweers door die voerden ende landen vallen.

Een zuydt zuydt westen ende noordt noordt oosten Maen maect
in Hitlandt thooghste water / ende dat binnen die voerden ende ha-
venen.

Onder die Eplanden van Fero gaet een harden stroom/ comende

uptten westen/ ende west noordt westen / ende oosten / ende oost zuydt
oosten door alle die Eplanden/ also datmen zijn gherpe moet rekenen/
alsmen van't eene Eplandt op't ander wil varen/ want die stroomen
draepen daer seere / ende daer zijn twee principael Wellen ofte Gaele
stroomen / die een aen't zuydt eynde van Supdro / ende d'ander een
myle binnen Schalhooft aen Onalenes.

Een zuyden ende noorden Maen maect in alle dese Eplandē dat
hoochste water/ ten vloeyter gheen twee elen op ende neder / hoe wel
de stroomen so stijf loopende zijn.

CAPITTEL IIII.

Dit zijn die namen vande Eylanden van Fero.
Eerst de groote Eylanden, als

Suydro
Sando
Wogghenes
Waghe
Stroma
Ostro
Callo
Cuno
Wardo
Wydre
Swyno
Fula

CAPITTEL V.

Nu volgen de cleyne Eylanden.

Lutteldymmen/ ende Stoerdymmen
Schymuo/ ende Dals Ifles
Hesten/ ende Trollo
Colter ende Wogghenes-Holm
De Honninck/ ende Bisschop

Nu zynder noch sommighe clippen oft cleyne Eylandekens/
welcke zijn ses int ghetal

Olde noort noort
oost van vift
aldus,

Olde.

Heynst is aldus
ghedaen.

Heynst.

Die clip van
Kos is al-
dus.

Kos.

En dese leyt
by Star
aldus.

By Star.

De noort Caep
alsmen voor-
by seylt.

Noort caep.

Kilduijn uyt ten westen
comende.

Kilduijn.

Toofteynde

CAPITTEL VI.

Streckinghe van dese landen.

- VAn het zuydt eynde van Hitlandt / tot die Eylanden van Kona /
is de coers west zuydt west — 36. mylen.
1. Van Kona tot Leeus / is de coers zuydtwest ende noordtoost twaelf
2. mylen — 12. mylen.
3. Van't zuydt eynde van Hitlandt tot Fero / is de coers west noordwest
4. ende noordt west ten westen — 46 mylen.
5. Van't noordt eynde van Hitlandt tot het zuydt eynde van Fero / is
6. de coers west/ende west ten noorden — 44. mylen.
7. Van't zuydt eynde van Fero tot Rockol / is de coers zuydtwest wel
8. so westelick vierentseftich mylen — 64. mylen.
9. Van't noordt eynde van Hitlandt tot Rockoll / is de coers west zuydt
10. west vijft oft sessentneghentich mylen — 96. mylen.
11.
12.

CAPITTEL VII.

De hooghe van dese Eylanden.

- DAt zuyt eynde van Hitlandt light op — 59. graden 48. minuten.
1. Dat noordt eynde light op — 60. graden 45. minuten.
2. Dat noordt eynde van Fero light op — 62. graden 10. minuten.
3. Dat zuyt eynde van Fero light op — 61. graden 15. minuten.
4. Den noord west hoek van Schotlandt light op 58. grad. 30. minut.
5. De Eylanden van Kona ligghen op — 58. graden 46. minuten.
6. Dat noordt eynde van Leeus light op — 58. graden 18. minuten.
7. Rockol light op — 58. graden 20. minuten.

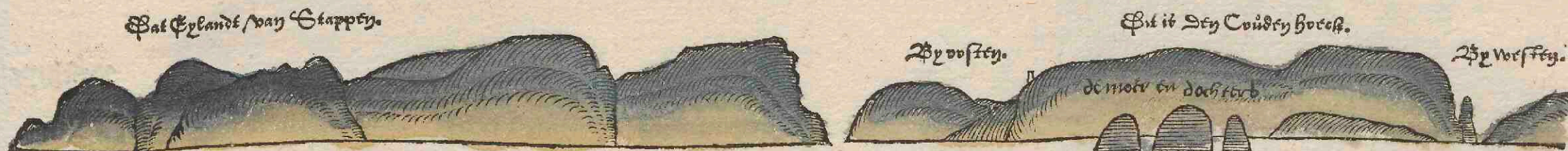
T'ooft eynde van Westerhol vijf mijlen van landt zijnde als men voorby seijlt.

Aldus is Suroy, als ghy vier mijlen vant landt daer by langhs seylende zijt.

Als men vier mijlen buyten Stappen seijlt, ist aldus ghedaen, ende ist oost eynde.

Als men drie mijlen buijten landt van Coudenboeck voorby seylet ist aldus ghedaen.

Aldus is de noordt caep alderbest te kennen twee mijlen van u zijnde.

Die Moeder met die dochters is aldus ghedaen, als zy zijdt west van u zijn, daer voorby seijlende.

Bloerghemack als men daer benessens is seylende.

Markurf alst dwaers van u is twee mijlen.

Noortkijn als men voorby seijlet.

'tLandt by oosten die Tanebaye naer Wardhuys toe, als men wten westen comt daer by langhes seylende,
twee mijlen van't landt zijnde.

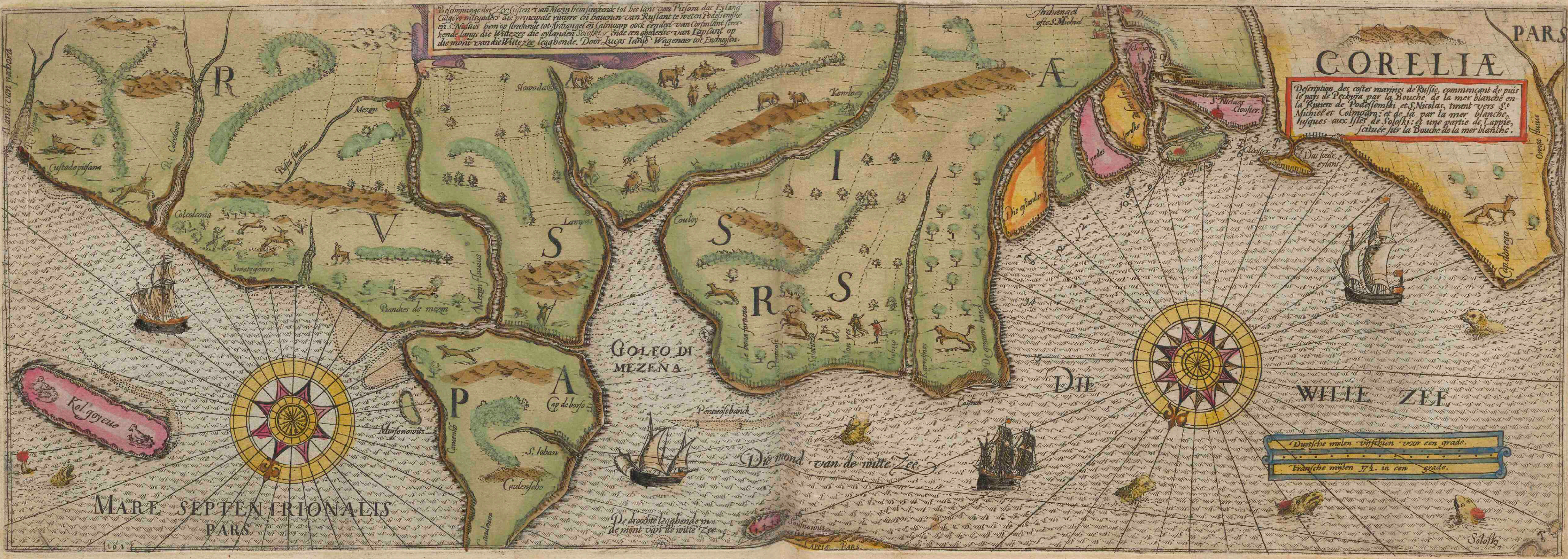

Beschryf

Beschryvinge der Zee tusschen twee Mezen hem strekende tot het land van Pusa dat Eylant Calgoys mitgader die principale riviere en haucnen van Ruslant te weten Podolsenke en S. Nicolaes hem op strekende tot Archangel en Colmogor oock eendeel van Constanlant strekende langs die Wittezee die eylanden Solofski ende een ghedeele van Kaylan op die mont van die Wittezee legghende. Door Lucas Jansz. Wagenaer tot Enchuyzen.

Description des costes marines de Russie, commençant de puis le pays de Pechora par la Bouche de la mer blanche en la Riviere de Podolsenski et S. Nicolas, tirant vers St. Michel et Colmogor; et de là par la mer blanche, jusques aux Isles de Solofski: et une partie de Lappie, située sur la Bouche de la mer blanche.

Duytsche mijlen vijftien voor een grade.
Fransche mijlen 17½ in een grade.

Beschryvinghe der Seecusten van Melen / Russlandt / Corellen met die onligghende Eylanden.

CAPITTEL I.

Hoemen Melen, Russlandt, Corellen ende die onligghende
Eylanden ende havenen beseylen sal.

Oft nemandt wilde seplen in die riviere van Pitsora / die welcke
licht ontrent tien mijlen by oosten Pitsane / ende is leech dijn-
landt / op de west cant staet een Packhuys met sommighe cruppen.
Die riviere streckt in zuydt zuydoost / daer is ses ellen waters. Als-
men binnen is / so wijckten westwaert op na't packhuys toe / ende
men set daer op drie ende vier vadem / want het is een grooten haff
oft binnen water. Ende oost zyde vande riviere ist al vol sanden: en-
de tstedeken licht ontrent sessentwintich duysche mylen in't landt /
ende is vol costelike pelterpen ende cristallen.

Het is van daer tot Wepgats / ontrent noordoost ende noortoost
ten oosten / twaelf mylen. Wepgats is een engte oft strate / ende in-
de midden licht een Eplandt / het is daer aen beyde syden vast eben
wilt om door te passeren / te weten ses oft seven mijlen: maer men wil
segghen dat daer den meesten tijt volijs is ligghende / anders soude-
men tot dier plaetsen den noordtschen Pole oft dat landt van Nova
sembla moghen rontom seplen / endemen soude oock mogen aen se-
len die costelike lande van China / met het vierendeel vanden wech /
die de Portugesers moeten seplen passerende Capo de Bona Speran-
sa. Dit wil een peder coopman ter herten nemen ende bedencken om
eenmael met ernst dese passage aen te vanghen.

Dese riviere van Pitsane is een onbekende plaetse: maer 'tschip-
ken van Olivier Bynnel / is recht by westen de selve riviere acnde
gront gheweest. Ontrent vijff mylen by westen dese drooghte licht
die riviere van Colcoloua: dit is een goede riviere: maer daer en is

anders gheen handel / dan dat die Lodges comen van S. Nicolaes
oft Colmogro aldaer handelen / ende haer lieder waren vermanghen-
len over pelterpen ende ander waren.

Ontrent tien mijlen by oosten Candenoës licht een Eplant ghe-
naemt Morsonowits / daer by oosten ligt een grooten inwijk / maer
het is seer black water. daer gaet een riviere door t'lant / alwaermen
met de Lodges door can comen in die witte zee.

Ontrent twintich mijlen oost / ende oost ten zuyden van Candenoës
leit dat Eplandt van Kalgono / het is thien mylen lanck / men
mach daer rontom seplen: maer op die zuydt zyde loopt een groot rif
langhs t'lant: die van oosten comt / die moet dat schouwen / want het
is aen het westeijnde van het Eplandt vast.

Op dit hoorst. Eplande houden heur seer veel gansen die t'somerg
geen vederen en hebbē: maer zijn gans cael sonder vederen / en sitten
en broeden op een ey / dat zy onder haer stiet oft eerste hebben liggen /
ende broeden also haer jonghen wt / ende zijn daer met alsulcke me-
nichten / dat die Kussen daer comen met die Lodges aent landt / ende
legghen also een dele oft bert op t'landt / ende jaghen de Gansen met
stocken so veel ende overvloedich in haerlieder jachten ofte Lodges /
dat zy die selfde in tonnen souden.

Maer Candinoës licht ontrent noortoost / en noortoost ten noor-
den van het Eplandt mette crupre oft Soufnowits. In dese passage
sult ghy een drooghte vinden / die met leech water boven is / ende ligt
dwaers vande drie Eylanden / loopende also totten hoek van Pon-
nop / al waermen int enghe van die witte zee comt / ende is zuydoost
van die drie Eylanden. Ende zuydt oost ten zuyden aen die Kusse
zyde gaet die grootē inwijk in / genaemt Melenische golve / al waer
een groote riviere comt in gelopen naer Colmogro toe. Daer tegen

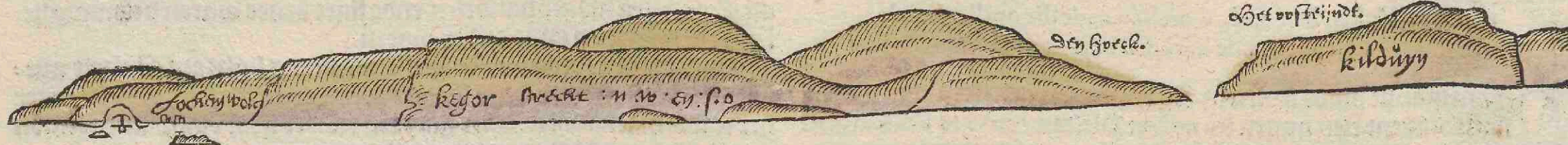
over licht noch een riviere waer op de stede van Slouoda licht/ ende is een stadt ter lacht ghelegghen.

De mont bande witte zee is wijt acht mylen/daer licht een banck van dyse vadem aen die zuydtzyde van t vaerwater/ende is wel vyff

ofte ses mylen lanck/by streckt zuydt west ten westen. Ende het is van het Eplant van Soumowits tot die Cats oft Catshenshoeck/ zuydt west ten zuyden ontrent vijftien ofte sesten mylen.

Kegor oft t'Visschers Eylandt wt den westen comende, daer by langs seylende ist aldus ghedaen.

Toost ent van Kilduijn wt de west comende ist aldus ghedaen.

CAPITTEL II.

Hoemen Podessimsche, S. Nicolaes ende meer ander landen op de Witte zee ghelegghen beseylen sal.

NV van Catshens tot Podessimsche oft t'gat van Archanghel/ is de cours zuyden ten westen dertien mijlen. Omnu dat gat rechte in te seplen/ so staen by zuyden dat Enghelsche huys twee boomen: als die zuyden ten westen van u zyn/ ende comen aen die zuydcant van t' Clooster van S. Nicolaes te staen/ soo comt ghy recht op t' gat aen: dan sult ghy daer sien staen twee ander boomen/ by noorden dat Enghelsche huys/ comende aende twee witte duynkens: seylt daer op toe/ zuyden ten oosten in/ tot dat ghy by die duynkens comt aende westwal: gaet dan zuydtoost in naer het oostlandt toe/ op den hoeck van het oostlandt aen/ tot dat ghy by t' landt comt: maer de west zyde is black: ende gaet langhs by het oostlandt tot binnen het eerste Eplandt al meest zuydt zuydtoost/ ende zuydt oost ten oosten inne. Van het eerste Eplandt naer het Enghelsche rivierken/ zuydt zuyt oost een cleyne myle. Van het Enghelsche rivierken tot Sreen-rack/ ist oock een myle oost zuydt oost ende zuydt oost ten oosten. Van daer tot het Eplandt aende west wal/ zuyt zuyt oost ende zuyt

oost ten oosten. Ende van het inner Eplandt tot in die bucht zuydt oost/ ende zuyt oost ten zuyden een half myle. Doorts vande bucht tot Archangel oost/ ende oost ten noorden een groote halff mijle.

Van Archangel de riviere op te varen tot Colmogro/ is neghen ofte tien mylen/ meest zuydtoost crom omme/ nae dat de riviere is op streckende.

Het is van t' gat van Podessimsche tot die reede van S. Nicolaes drie mylen/ daer staet een baecken aen het eynde van t' Eplant daert Enghelshuys op staet. By westen dat baecken is die Reede/ voor d' Enghelsche schepen op ses ofte seven vadem/ naer datmen t' landt aen comt. De Enghelsche riviere streckt aldaer voor by t' clooster van S. Nicolaes noort oost ten oosten/ ende oost noort oost op: maer het is een drooghe riviere/ men ladet daer de schepen met Lodges.

Ontrent zuydt west ende zuydt west ten westen/ light dat soute Eplandt/ daer op staet een clooster ende is aen t' vaste landt vast: dat landt streckt van daer nae Donega d' welck is een groote riviere west ten noorden tot den hoeck van Capo de Onega toe.

Die

Dit landt leijt onder den Noordtschen Pole, ende is ghenaeamt Noua sembla, ende is aldus ghedaen alst noordtoost van u is.

CAPITTEL III.

Hoe dese landen ende hoecken van malcanderen ligghen, ende hoe andere landen van dese zijn ligghende.

Van Pitsoza tot het Epland van Colgope / is de coers w. n. west
ontrent tweeendertich mijlen ————— 32. mijlen.
Van't landt van Pitsoza tot Swetenoes oft den hoeck van Helsen/
is de coers west ende west ten noorden ————— 15. mijlen.
Van Swetenoes tot Candenoës/over Helsenche Golfo/ is de coers
noordt west ten westen tweeentwintich mijlen. ————— 22. mijlen.
Van Candenoës tot het Eplandt Holsenowits / is de coers zuydt
oost tien mylen ————— 10. mylen.
Van Candenoës tot dat Epland Colgopen/ is de coers oost ten zuy-
den twintich mylen ————— 20. mylen.
Van Candenoës totte seven Eplandē/ is de coers zuyt west vyben-
veertich mijlen ————— 45. mylen.
Van Candenoës tot Orlogenoës / is de coers zuydt west vybender-
tich mylen ————— 35. mylen.
Van Orlogenoës tot dat Crups Eplandt / is de coers zuyden / ende
zuyden ten westen vijftien mijlen ————— 15. mylen.
Van het Eplandt Housnowits tot de Cattenoes hoeck/ is de coers
zuydt west ten zuyden ————— 16. mylen.
Van daer tot S. Nicolaes ————— 15. mylen.
Van Hoddossensche tot het Soute Eplandt/ zuydt west/ende zuydt
west ten westen ————— 5. mylen.
Van daer strecke de Cozelsche zyde naer die riviere van Onega west
ende west ten noorden derthien oft vierctien mijlen ————— 14. mylen.

Capittel IIII.

Die dweerse coersen van dese landen.

Van Capo de Onega tot de Eplanden van Seulofky/ is de coers
noordt west ten westen ontrent ————— 15. mylen.
Van Seulofky totte Somme/ is de coers oost en west wel so zuyde-
lyck seven mylen ————— 7. mylen.
Van Seulofky tot Ombey in Laplandt noorden en zuyden vyben-
twintich mylen ————— 25. mylen.
Van Seulofky tot die Graue oft Catshoes hoeck / is de coers oost
en west achtentwintich mylen ————— 28. mylen.
Van die Catshoes hoeck tot Werliga in Laplandt / is de coers noord
west/ende noordt west ten westen tweeentwintich oft dzyentwin-
tich mylen ————— 23. mylen.
Van Werliga tot Seulofky/ is de coers zuydt west/ ende zuyt west
ten westen vierentwintich mylen ————— 24. mylen.
Van die Catshoes hoeck tot dat Eplandt Housnowits / is de coers
noordtoost ten noorden ————— 15. oft 16. mylen.
Van het Epland van Housnowits tot Candenoës byten die Wit-
te zee/ is de coers noordt oost ten noorden ontrent ————— 50. mylen.
Van Candenoës tot Costinckerch een haven in Noua sembla / is de
coers noordtoost ontrent ————— 46. mylen.
Van Costinckerch tot het eynde van Colgopen / is de coers zuyden
ende noorden ontrent ————— 30. mylen.
Van het oost eynde van Colgopen tot Weygats/ is de coers oost en-
de west vybenderctich mylen ————— 35. mylen.
Vande riviere van Pitsoza tot Weygats/ is de coers noordt oost/ en-
de noordt

de noordtoost ten oosten ontfent tien mylen — 10. mylen.
 Van het oosteynde van Colgopen tot Pitsora/ is de cours oost ten
 zuyden ende oost zuydtoost — 32. mylen.

CAPITTEL V.

Het nieuwe landt dat Olivier Brunel ghevonden heeft, ghelegghen onder
 den Noordtschen Pole, ghenaeamt Nova Sembla.

Nom te weten wat cours dat Olivier Brunel ghenomen heeft
 om te comen int landt van Nova Sembla/soo is zijn coers ghe-
 weest wt die haven van Cola in Laplandt/oost ten noorden / en oost
 noordtoost/ende is alsoo gheromen opt landt van Nova Sembla/in
 een schoone haven genaemt Costins Serch: maer zy en konden ge-
 volck opt lant vinden/sulcr dat zy t sanderdaechs zijn wech gheseyle
 naer de riviere van Pitsora/alwaer zy goede kennisse gecregen heb-
 ben/so dat zy haerlieder waren ende comanschappen daer verman-
 ghelden/ ende pelterpen daer voor cregghen: maer het is hunlieden
 mislucckt/want zy zijn niet met de comanschappen / naer de stadt ghena-
 ren/ ende zijn ten halven inde riviere bedroncken/maer t'schip is
 weder tot Enchupsen aen ghecomen met die reste van t volck. Alsoo
 is die gheweldige rijke repse die zy ghedaen souden hebben te nie-
 gegaen. De waren die zy gezocht souden hebben dat was al meest
 pelterpen ende cristal de Montagne.

CAPITTEL VI.

Die loopinghe der stroomen van dese voorschreven landen.

Die stroomen comen by westen de Noordt Caep/upt den noordt
 westen ende west noordt westen/ende vallen alsoo langs Finne-
 marcken: maer by oosten die Capo come den stroom wt den noordt
 westen/ ende noordt noordt westen/ alsoo langhs Laplandt loopende
 tot Oorlogenoese toe.

Van daer so valt die stroom den mont van die Witte zee in / naer
 den Grauwenhoek oft Cattenoes toe / ontfent zuydt zuydt west/
 ende zuydt west ten westen.

Maer om den hoek van Catinoes/soo valt die stroom die Witte
 zee in/ende een deel nae Waersiga/ende Ombay / ende van daer nae
 Podessemische ende S. Nicolaes zuyden ende zuyden ten weste/ ende
 vallen alsoo die riviere wt ende in/na Archangel toe.

By oosten Candenoes naer het Eplandt van Colgopo toe / valt
 de stroom oost ende oost ten zuyden.

Langhs t'Eplandt Colgopo / valt de stroom oost / ende oost ten
 zuyden.

Ende van daer nae Wangats valtse oost ende west.

Maer langs dat landt van Nova Sembla/valt den stroom noord
 west ende zuydt oost.

De stroomen comen van het Eplandt van Colgopo / ende Nova
 Sembla/ende vallen niet malsander oost / ende oost ten noordt oost
 die engte van Wangats/naer die riviere van Ghy toe / alsoo dat son-
 der twijfel die Ebben ende bloeden / die gaten van Wangats open
 houden / sulcr dat zy den meeste tijt sonder ijs zijn oft ten minste niet
 dyppende ijs/ende aen schollen zijn dyppende.

CAPITTEL VII.

Wat Maene hooch water is maeckende.

A Ende Noordt Caep maeckt hooch water een zuydt zuydt we-
 ste Maene.

Tegghens die Canebape een zuydt weste Maene.

Tot Wardhuys maeckt hooch water een zuydtweste/ende noordt
 ooste Maene.

Tot Kildupn maeckt hooch water een oost zuydt ooste Maene.

Tot die Seven Eplanden maeckt hooch water een zuyt zuyt oost
 ste Maene.

Tot Swetenoes maeckt hooch water een zuyden ende noordt
 Maene.

Aen die drie Eplanden maeckt hooch water een zuydt weste ende
 noordtooste Maene.

Aen Catinoeshoek maeckt hooch water een oost en weste Maene.

Woor

Door Bodelstemsche ende S. Nicolaes/maeckt 'thoochste water een
oost ten zuden/ende west ten noorden Dane.

CAPITTEL VIII.

Onder wat hoochte dese landen ende hoecken
ghelegghen zijn.

Die riviere van Pitsloza/Pitsana ende Colcolcoua liggen op acht-
enstich graden ende dertich minuten — 68. — 30.

Weygats licht op neghentstich graden ende twintich minuten/
— — 69. — 20.

Den hoeck van Candinoes/lept op achtenstich graden sissenveer-
rich minuten — — 68 — 46.

Dat Eplandt van Colgopa/ licht op neghentstich graden tien
minuten — — 69. — 10.

Catsnoes hoeck lept op vijfentstich graden — — 65. — 0.

S. Nicolaes licht op vierentstich grad. dertich minut. 64. — 30.

Seulefky licht op vpfentstich graden — — 65. — 0.

Ombaep licht op sessentstich graden ende vijfenveertich minuten
— — 66. — 45.

Het is al black water tusschen die Catsnoes hoeck ende S. Nicolaes/
sulcks datmen daer over al setten mach op tien/ elft oft twaelf va-
dem langhs alle die Eplanden van Bodelstemsche.

Beschryvinghe der Noordtcusten van Noorweghen.

CAPITTEL I.

Hoemen die Noordtcuste van Noorwegen beseylen sal.

Grijp is een Eplandt / ende licht drie mijlen buyten landt. Grijp-
font streckt by Wicholm in / oost noordt oost / men loopt binnen
die Visschers Weert door / ende dan siet ghy een hooch landt voer u
ligghen ghenaeint d'Ooster Polder. Daer loopt men op in na Dronen:
het streckt al meest van Grijp toe voer by de Ooster Polder / oost
noordt oost: dan comt ghy tusschen twee landen / het is dan Loos-
mans water om tot Dronen op te brenghen / ende streckt dan noordt
oost / ende dan voort oost zuydt oost tot die stadt van Dronen toe.

By noorden d'Ooster Polder / licht een haven ghenaeint Hamer-
font: daer vallen veel goede delen. Recht by zuyden Hamerfont licht
Jorpen waech / het is een mope voert / ende daer worden mede schoone
delen ghesaecht. Daer ligghen dyp Holmen oft Eplanden voer t'gat /
ghy meucht daer over al door seplen sonder schroomen.

By zuyden Jorpenwaech ligghen twee groote inwijken oft rivie-
ren ghenaeint Juret / daermen oock goede masten ende delen halen
mach: daer ligghen twee Eplanden voer / daermen tusschen beyden
door loopt / oft men mach by noorden om loopen / wilt men in Aber-
font comen. Alhier strecket landt al meest noordt oost ende zuydt west.
Daer recht by zuyden licht een groote wyde voert / ghenaeint An-
wijck / ende heeft twee ofte drie saghen om delen te maecten. Als daer
is Anwijck ende Corwijck / t'welcke twee riviere oft af wateren zijn /
daer die saghen op ghestelt worden. Dese haben streckt al meest
zuydt oost in / ende op die noordt zijde vander haven staet een
kercke.

Wat Liet van Dronen streckt al daer nae Wicholm toe / oost en-
de oost ten noorden. Ende nae die kercke voer by d'Ooster Polder /
noordt oost ende zuydt west twaelft mijlen / men laet Noordmer aen
die lichter handt / ende gaet al noordt oost in tot binnen de kercke / ende

dan strecket Liet naer Dronen toe oost zuydt oost / enmen siet die
stadt voer hem ligghen.

Westwaert van Anwijck haben ligghen veel Eplanden ende Hol-
men als Smerholm / ende Heer Jooriaensholm / daermen alrond om-
me ende deur mach seplen / ende comen by Wicholm weder in zee.

Wicholm licht recht van den hoeck van Smerholm aff / en Grijp
licht van Stemmesnes / noordt oost ten noorden vier mijlen / ende het
Liet naer Dronen streckt van Stemmesnes tot Noordmer oost / ende
men laet Noordmer aen bagboort ligghen. Van daer strecket Liet
noordt oost / daer nae oost zuydt oost tot Dronen toe.

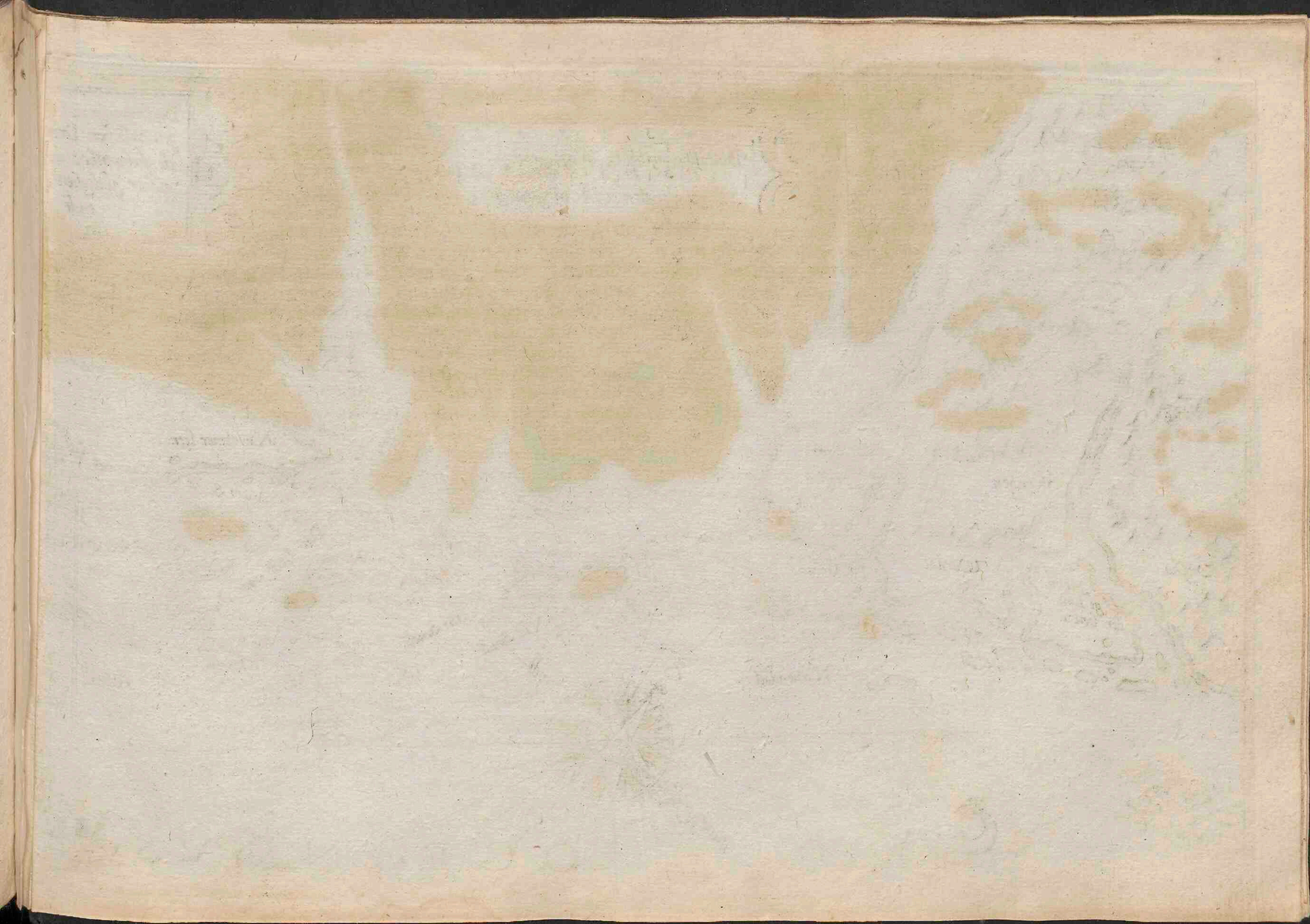
Op't groote Eplandt dat voer Anwijck leijt / woont een Predi-
cant oft Pastoor ghenaeint Heer Jorian / dat Eplandt heet Abero: het
is wel twee mijlen lanck ende streckt hem zuydt west ende noordt oost:
daer staen twee kercken op. Smerholm licht recht noordt oost van
den hoeck aff / ende die by zuyden om wil / die moet zuyden ende zuy-
den ten westen in seplen / ende lopen dan binnen Abero door. Dese
Eplanden ende havenen behooren al onder Noordmer Leen alhenen
tot Boede toe.

Wicholm licht van den hoeck van Smerholm aff / noordt noordt
west ontrent een half mijle. Van daer tot Hephst ofte Stemmesnes /
is de coers noordt oost. Tweers vande Stemmesnes / ligghen dyp oft
vier Holmen in zee / daer mach men binnen door loopen / nae die Stop-
pels toe / ende die Stoppels liggen voer die Boede / d'welck een groo-
te Visscherpe is. Boede is een upthoeck met eenen hals oft streke
landts aen't vaste landt vast / daer woenen veel visschers. Tusschen
Boede ende die Stoppels ist ontrent een half mijle wijt.

Vande Stoppels tot Berelont ist twee mijlen / west zuydt west /
t'Landt van Boede tot Joriaen waghe / streckt al meest oost noordt
oost / ende noordt oost ten oosten: maer het is seer hoeck upt / hoeck in.

Binnen Gounsk door nae Luckfont / is de coers zuydt west / ende
noordt oost: daer tusschen ligghen die scharen van Romsdael.

Die nu

1 2 3 4 5 6 7
Duitsche mijlen 15 in een graet
1 2 3 4 5 6 7 8 9
Fransche mijlen 17 1/2 in graet

Beschrijvinge van tyweste van Noortwegen, ghele-
gen tuschen Dronthen ende Bergen, mitsgaders
de ghelegentheit vande havenen ende wtclippen
aldaer ghelegghen, op hen winden, streken
ende milen.

Description de Norwege, et des contrées
entre Dronthen et Bergen: la situation
des ports, Rochers ou Escueils, suy-
uant leur routes, vents et distances.

NORVEGIAE PARS

NOORTMER LEEN

TSINMER LEEN

OCEANVS DEVCADONIVS

Die nu in Komsdael zijn wil/ die mach by oosten Gomske in loopen/ het streckt oost ende oost ten zuyden in. Ende Samso streckt oost ende oost ten noorden in. By zuyden Samso streckt een gat in oost ten zuyden/ dit machinen door loopen in Komsdael. Ende als ghy op die boert oft Liet comet/ soo licht daer een Eplandt dat ghenaeint is Leuer/ men mach daer rontom seplen. Die haben van Komsdael streckt in zuydt oost ende noordwest.

Dat Liet streckt van Beresont voorby Leuer tot Luycke toe / al meest noordwest ten noorden/ ende zuytwest ten zuyden/ maer buyten om noordwest ten oosten/ ende zuydtwest ten westen.

Dat eerste groote Eplandt by oosten Geeske is Luycke / ende by noorden gaet Luyckfont in / streckende ontrent zuydt oost ende noordwest. Ghy meucht by noorden ende by zuyden Geeske in loopen. 't Ooster gat van Geeske streckt in oost en west. By zuyden Geeske licht een Eplandeken ghenaeint Bloopwagh / alwaer die Leescart van spraket. Daer by zuyden licht Verlo / ende men mach daer al tusschen deur seplen naer Noordmer ofte Zuydmer/ waer men wil wesen.

Zuydtwest van Bloopwagh gaet een groote boert op / nae Zuydmer toe: maer dese Eplanden tusschen Boede ende Bloopwagh behooren onder Zuydmer Leen.

Tusschen Bloopwagh ende Stat / licht een Eplandt / ghenaeint die Swijnoost/ ende licht ontrent dyp mylen by noorden Stat. Dat landt van Stat is gheheel landt tot Kijn toe/ ende Kijn is een Epland/ het doet hem op als een Koeclauw oft Bisschops hoet. Daer is een mope haven achter Kijn. Noordwest ten westen van Kijn/ ligghen dyp oft vier clippen/ sommighe onder water. Zuydtwest ten westen ligghen oock clippen onder ende boven water. Dese clippen ligghen wel twee mylen van landt.

Van Kijn tot Olde ist dyp mylen / ende daer beghint dat landt weder ghebroken te worden. Olde machmen by noorden in seplen/ ende by zuyden weder upt. Ontrent noordwest ende noordwest ten noorden van Olde ligghen twee rypen clippen/ sommighe onder/ ende sommighe boven water. Oldesont streckt noordwest in. Olde is een hooghe clippe/ ende licht alleene: zy is als een Sabel/ ende gaet aen beyde

zuyden ront neder. Als ghy zijt in die zee van Gomske / soo streckt het landt noordt oost ten oosten tot d' Ooster Postter toe.

Als Olde oost van u is / so is daer een haven / ende is twee mylen van die uytterste clippen: want daer ligghender twee recht west van Olde/ ende twee west noordwest van daer. Dese selfde clippen die moeten aen baghoort blyben. Als Olde zuydt oost van u is/ daer ligghen twee oft dyp clippen: die moeten alsdan aen stuerboort blyben/ ende gaet oost noordt oost in/ soo comender dyp oft vier Eplanden/ die moeten aen baghoort laten ligghen / ende gaen daer nae dichte aen het oosteynde van't Eplandt langs/ ende ghy liet Stat bapten i landt van Olde ligghen.

Dat binnen landt van Olde is hoogh landt heubelachtich / al oft huysen waren. Dat ghehackelde binnen landt/ is i landt van Stat.

Als Olde oost van u is/ soo leyt Stat noordt oost / ende noordt oost ten noorden van u vier mylen. Tusschen Kijn ende Olde gaet een groote boert in't landt / daer ligghen twee stedekens op / ghenaeint Waldres ende Esterdal.

Van Olde tot Wreer / is de coers zuydt zuydt oost / ende noordt noordt west ontrent seven oft acht mylen. Daer tusschen licht Sijpfoert / ende is een mope haven: maer daer ligghen twee Eplanden voor: men loopt daer tusschen beyden in.

Wreer zijn clippen die van't landt ligghen twee mylen in zee/ ende Wreer licht by noorden Jelfoert oft die Waghe van Bergen/ ontrent acht oft neghen mylen / daer loopen die Finmarckse jachten in zee/ om voorby Stat te seplen.

Die gheheele custe van Noordwegen/ tusschen Dronten ende Geeske / streckt al meest noordt oost ten oosten ontrent vijfenveertich mylen 45. mylen.

Van Stat tot Olde/ neghen mylen zuydt zuydt west.

Van Olde tot Wreer zuyden ten oosten / ende zuydt zuydt oost/ elf mylen.

CAPITTEL II.

Hoe dese landen ende uythoecken van malcanderen ligghen, ende hoe andere landen van dese verscheyden ligghen.

Dat hooghe landt van d'Ooster Poffer licht aen die zuydt zyde van die boert van Bronten / ende dat Eylant van Griip licht van daer west ten noorden / ende oost ten zuyden ontrent ses mylen
6. mylen.
Van daer tot den hoeck van Jorjaen wagh / zuydt west ende noordt oost ses mylen
6. mylen.
Van daer tot Abero binnen door / is de coers zuydt west ten zuyden / twee mylen
2. mylen.
Van't zuydt eynde van Abero tot Smerholm / is de coers noort noort west dry mylen
3. mylen.
E' gat van Smerholm streckt in zee noorden ten westen ende noorden tot Wittholm toe / twee mylen
2. mylen.
Van Wittholm tot Griip / is de coers noort oost ten noorden dry mylen
3. mylen.
Van Wittholm tot Hephst ofte Stemmies nes / is de coers west zuydt west binnen door twee mylen
2. mylen.
Bupten omme / is de coers noordt west ende zuyt oost
3. mylen.
Van daer tot de Stoppels bupten omme zuydt west ende noordt oost dry mylen
3. mylen.
Binnen door is de coers zuydt west ten zuyden
3. mylen.
Van Boede tot Leuer een Eylant ligghende op't Lijet van Romisdael / is de coers zuydt west ten zuyden
6. mylen.
Van Boede tot Gomske bupten omme / is de coers west zuydt west / ses mylen
6. mylen.
Van Gomske tot Geske / is de coers zuydt west ten westen wel soo zuydelijck seven mylen
7. mylen.
Van Leuer tot Lucke zuydt west ten zuyden binnen door vijf mylen
5. mylen.
Van daer tottet west eynde van Vloowagh / is de coers west ten zuyden dry mylen
3. mylen.
Van Vloowagh tot Swinoost / is de coers zuydt west ende noordt

oost vier mylen
4. mylen.
Van Geske tot Stat / is de coers 3. w. ten 3.
8. mylen.
Van Stat tot Kijn / is de coers zuyt zuyt west
6. mylen.
Van Kijn tot Olde / is de coers zuydt zuydt west / ende zuyden ten westen vier mylen
4. mylen.
Van Olde tot Witweer / is de coers zuyden ten oosten / verscheyden twaelf mylen
12. mylen.
Van Witweer tot Jeltefoert oft die Waghe van Berghen in Noortweghen is de coers zuydt zuyt oost
9. mylen.

CAPITTEL III.

Hoe andere landen van dese verscheyden zijn.

Van Griip totte! Nomenaelsche Eylanden / is de coers noort oost veertien mylen
14. mylen
Van Griip tot Hephige landt / is de coers noordt oost ten noorden / ontrent twintich mylen
20. mylen
Van Griip tot Kust / is de coers noorden / ende noorden ten oosten / ontrent vijftich mylen
50. mylen.
Van Griip tot Abero / is de coers 3. 3. 0.
4. mylen.
Van Griip tot het oost eynde van Hslandt / is de coers west ende west ten noorden / hondert vyffentseventich mylen
175. mylen.
Van Griip tot het zuydt eynde van Fero / is de coers west zuydt west hondert vyffentwintich mylen
125. mylen.
Van Griip tot het noordt eynde van Hslandt / is de coers zuydt west ten westen vierentneghentich mylen
94. mylen.
Van't noordt eynde van Hslandt tot Kockol / is de coers west zuydt west vyffentneghentich mylen
95. mylen.
Van Stat tot het noordt eynde van Hslandt / is de coers west zuydt west twee vyftich mylen
52. mylen.
Van Jeltefoert tottet noordt eynde van Hslandt / is de coers oost en west / wel soo noordelijck
38. mylen.
Van't noordt eynde van Hslandt tottet zuydt eynde van Fero / is de coers west / ende west ten noorden
45. mylen.
Van Stat

Van Stat tot die oosterhoeck van Islandt/ is de cours west noordt
west hondert vijftich mijlen — 150. mijlen.

Hier soude oock wel dienen te schyphen / hoe Groenlant van Stat
oft Dronten licht: maer die vaert is vergaen/door dien dat op het
riff van Groenlandt soo veel ijs gheromen is / wt die noordt bodem/
ende wort Gommerscheer ghehaemt / de welke streckt van Groen-
landt aen Islandt: men plach by oosten Islandt om te seplen / in
Groenlandt: maer om dat die Noorzlynden by westen om moesten
seplen/hebben zo die vaert van Groenlandt nae ghelaten: maer het
rechte landt van Groenlandt/ licht van Stadt ontrent noordt west
ende zuydt oost twee hondert vijftich mijlen — 250. mjen.

Capittel IIII.

Op wat hoochden dese landen ende hoecken ghelcghe zijn.

Dronten ofte die boert van Dronten licht op vierentsestich gra-
den ende dertich minuten — 64. — 30.

Griip licht op vierentsestich graden — 64. — 0.

Die Eylanden van Auro / Smerholm ende Witholm / ligghen op

dzienestich graden ende viereenveertich minuten 63. — 44.

Die Stoppels ende Boeden ligghen op dyuentsestich graden ende
achtentwintich minuten — 63. — 28.

Luckesont licht op tweeentsestich grad. veertich minut. 62. — 40.

Gijske licht op tweeentsestich grad. dertich minut. 62. — 30.

Stat licht op tweeentsestich graden — 62. — 0.

Kyn licht op eenentsestich graden dertich minuten 61. — 30.

Wtweer licht op eenentsestich graden — 61. — 0.

CAPITTEL V.

Wat Mane al hier hooch water maeckt.

Voor Dronten/in Anwijck/binnen Auro/maeckt volle Zee/een
zunde ende noorde Maene/ende dat ghetpe loopt tot Boede toe.
Tusschen Boede/Lutsont ende Stat maeckt volle Zee/een zuydt
zuydt weste Mane.

Tusschen Stat ende Berghen in Noorzwegen/wast ende valt dat
water/maer ten hout gheen ghepen.

Beschryvinghe der Seecusten van Berghen in Noorweghen.

Alsmē by n. Schuy-
tenes is, so is Syck
aldus gedaen.

Syck.

Alsmen by z. Schuyte-
nes is, so is de Bock
aldus gedaen.

Bock.

Alsmen comt op de Iedder, so is 't landt
aldus ghedaen.

De Iedder.

dat hoochste landt te Aest.

Aldus is der Noese ghedaen alst west
van u is vier mijlen.

't Landt vander Noes.

CAPITTEL I.

Hoemen opt Lier van Berghen in Noorweghen, ende andere
havenen sal seylen.

V Tweer zijn wt clippen/ende liggen acht ofte neghen mijlen
by noorden Teltboert oft Harle/ en tusschen beyden zint al
ghebroken clippen/daerinen dooz seplen mach / want die Noortsche
jachten comen al binnen die clippen dooz van Kijn af tot Bergen toe.

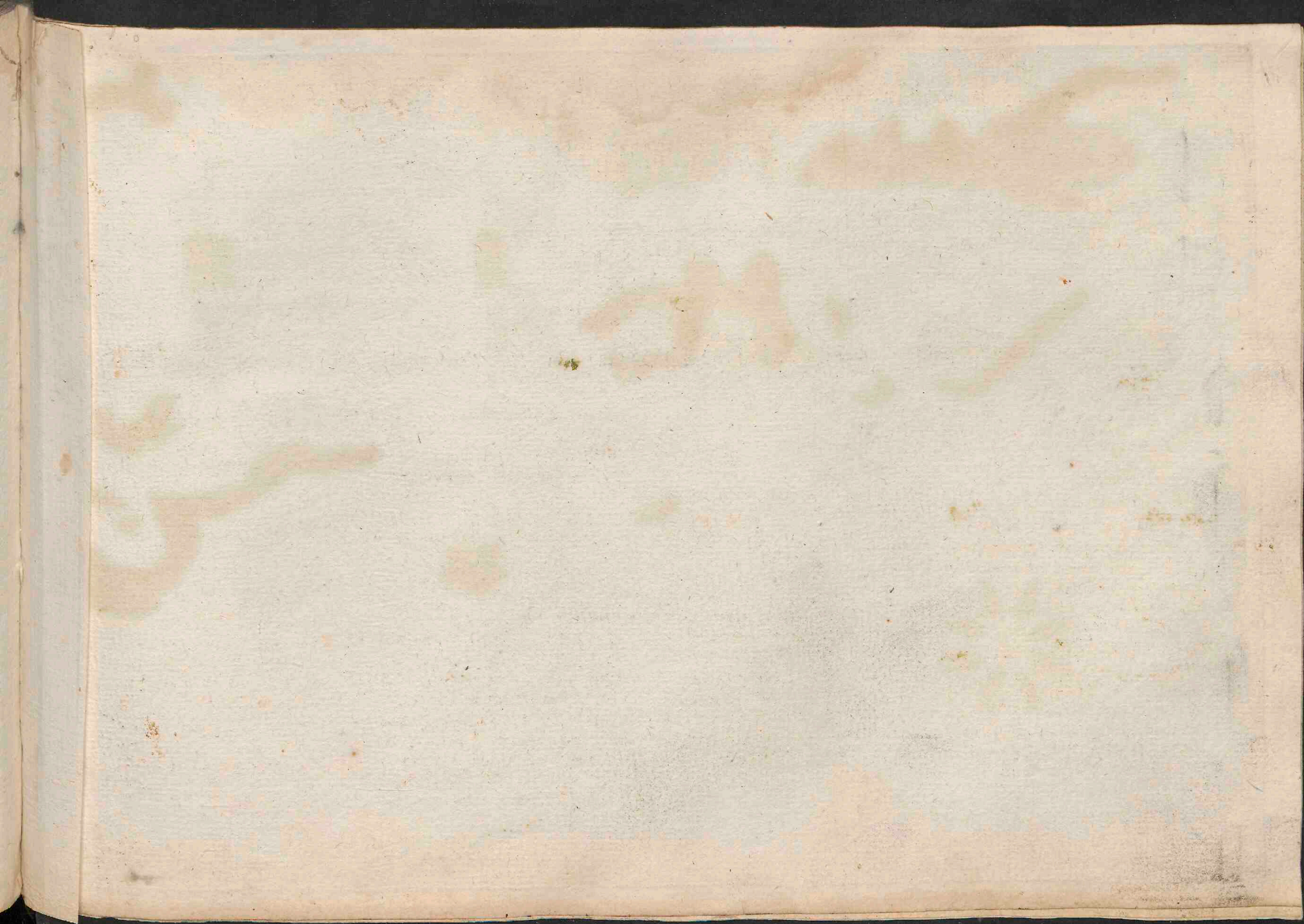
Herle is een Eylant van vier mylen lanck/ men mach aen beyde zy-
den om seple/ en comen also in die Waghe van Berghen in Noorwe-
gen. Teltboert streckt in zuydooft en noortwest/ achter Amlandt om-
me. Strups haven licht op die oost zyde van Amlandt/ ende is twee
mylen by zuyden Berghen.

Alsmen die Teltboert in comt van by noorden / so comt mē by die
Reesteen weder opt Lier/ ende dese licht aen die oost zyde vant baer-
water. Maer daer recht teghen ober licht S. Oelofs hofm / dan
comt men in die Watgestroom/ daer goede ancker gront is/ om te set-
ten op vierentwintich vadem aen die zuydzyde.

Van daer streckt dat Lier na Bock op de Ka toe zuyden en noor-
den/ oft wel so westelijck onrent drie groote mylen. Daer staen die
twee hoochste bergen/ diemen die Lerogens noemet / ende comen ach-
ter oft booz wt/ alsmen dat Lier op en aff seplet.

Van Bock Lier tot Crabbekercke/ is de cours zuyt oost ten zuy-
den/ ende noort west ten noorden twee mijlen / daer tusschen loopt
die Crups voert in zee/ ende streckt zuydwest wt. Crups voert is
een bekende haven / dooz dien datter drie berghen in 't landt ligghen
al oft die Drummels in Noorweghen waren: maer en zijn niet soo
hooghe. Als dese drie berghen noort oost oft daer ontrent van u zijn/
so is men open dooz die Crupsvoert.

Van Crabbekercke tot Kootholm/ is de coers zuyden ten oosten/
twee mylen. Daer en tusschen licht die Kepneknaep / men mach aen
beyden zyden om seplen ende also in Zee loopen de Dapelont wt/ en-
de streckt in zee zuyde zuydwest. Maer wilt ghy Stroomfont wt
seplen/ so loopt dicke by 't landt van Kootholm langhs / ende laetet
alle die ghebroken Eylanten aen stuerboort / tot dat ghy comt in
Soltmerboert / ende loopt also in zee/ dat streckt al by 't landt langhs/
zuyden

zypden ten oosten/ ende loopt dan zypden/ ende zypden ten westen in Zee.

Van Rootholm tot Bremer oft die Dieneholm/ is de coers zypdt zypdt oost drie mylen / ende by westen Bremerholm licht Monster haven/ daer staet een kercke/ ende daer is goede Reede voor Schepen die dat Liet op ende aff willen wesen.

By oosten Bremerholm gaet dat oude Liet in/ ende comt teghens Rootholm weder int Liet van Bergen/ ende aldaer streckt die Soltmerfoert in Zee zuydt west ende noordtoost. Van Bremerholm tot die Block/ is de coers noordt noordt west ende zuyt zuydt oost twee groote mylen.

Daer by oosten licht een haven genaemt Longhol/ men leght een ancker ter zee/ ende een tauw aen landt: het is daer vyfuen vadem diep. Daer teghen ober licht Bommel haben/ daer is oock een goede Reede.

Die Bommel streckt by Bommel hoest in zee/ twelck een hooghe clippe is/ ende licht aen die noordt zyde vant gat: maer aen die zuyt zyde ligghen cleyne holmen/ daer loop men by in. Die Bommelsont streckt al meest noordtoost in. Lant aen die zuyt zyde vande Bommel is leech landt: daer licht een hooghen ronden bergh / ghenaemt Spick/ ende is oft een hoet ware/ daer by kenmen die Bommel ende Soltmerboert. So veel als men by zypden desen bergh in Bommelboert loopt/ so veel loopt men by noorden desen bergh in die Soltmerboert/ ende het is by noorden Soltmerboert hoogh landt.

Van die Block tot die Peerdeholm/ is de coers zypden ten oosten/ ende zypden twee groote mylen/ daer is die beste Reede. Het is twee mylen van Schuyptenes / ghy licht voor die groote Werder. Dat Liet streckt tusschen Bock ende Schuyptenes in noorden/ ende noorden ten westen. Bock is een hooghen bergh ende licht aen die oost zyde van't Liet/ ende gaet schuyt neder nae t noorden toe.

Koe ende Kalff alst west van u is vier mijlen
van landt zijnde.

Der Noese ende 'chooghe landt van Spanger als men wt die west comt
daer by langhs seylende.

Aldus ist landt van Noorweghen wt de west comende, daer by langhs seylende tusschen Vlecker ende de Drommels.

CAPITTEL II.

Hoemen in Stavanger Eekesont, Betchsont, ende meer ander havens van Noorweghen seyle sal.

SChuptenes is een leech landt/men laet aen bagboot als men opt Liet van Beghen wil wesen/ ende den hooghen berch van Bock laet men aen stuerboot. By oosten Bock gaet een groote boert in't landt wel vier mylen. By zuyden Bock ligghen sommighe Eplandkens: als Wittinchsooch/ daer een kerck op staet: men mach daer rontom seplen.

Die Veesteen licht vier mylen by zuyden dat Liet / oft Schuptenes. Wilt ghy in Stavanger wesen/ commende van by noorden/ soo loopt tusschen die Veesteen ende Wittinchsooch deur / en gaet noort oost in/ so sult ghy sien een Eplandt voor die boert/ dat hem in tweeën op doet: maer die zuydzijde is leech landt ende heet Tongenes/ daer sult ghy by in seplen / ende wijcken altemet oostwaert op tot binnen 't Slotken van Doeswijck/ daer mencht ghy setten / oft ghy mencht voort aen in seplen/ voor 't stedeken binnen die Dieveholm / ende settet daer neder waert u best dunckt.

Vier mylen by zuyden Tongenes / licht die Jedder / ende is vier mylen lanck/ daer en zijn gheen havens in. Op elck eynde staet een kercke/ ende daer staet een rifken aff. Dat noorderste rifken strekt noordtwest in zee. Ende een half myle van dat rifken licht een clippe oft Eplandt ghenaemt Rudt/ daer mencht ghy tusschen dat Eplandt ende die Veesteen deur loopen nae t zuydeijnde van die Jedder/ al waer mede een steenrifken af loopt. Daer leijdt een clip ghenaemt Walbert.

By zuyden Walbert is een witte strandt/ daer is een Las oft Salm banck. Teynden die witte strandt licht een haven ende heet Sere noch. Daer by zuyden oft by oosten ligt Eekesont / ende is een goede haven/ men loopt by noorden alle die wtclippen in. Aen die noordzijde ist best te setten.

Twee mylen by zuyden licht Berchsont/ daer ligt een groot Eplandt voor. Dat gat streckt oost noordt oost in / by 't groote Eplandt langhs/ ende men settet teijnden het Eplandt ghenaemt Wijnfoert.

Een groote mijle van het Eplandt van Wijnfoert ligghen wtclippen ghenaemt die Forksteene/ ende Wijnfoert gaet aen die noortzijde van het Eplandt in/ ende streckt al meest noordt oost in. Van daer tottet landt te Leest ist twee mylen.

Dat is al gheheel landt/ ende daer gaet een haven by der Neus in/ ghenaemt Selloer oft Maensont.

Ist saecke dat jemandt dat ooster gat by der Noes in wilde/ om in Maensont te seplen: die sal hem wachtē voor de Bisschops Boeden: en gaen al by 't lant vander Neusen in/ tot dat hy comt een stuck binnen Bisschops Boeden/ ende settent daer neder. Maer wilt ghy dat noorder oft wester gat in seplen / soo loopt by noorden d' Wtclippen/ ende seylt op 't zuydt eynde vant leeghe lant te Leest aen / ende loopt daer by in. Ende als ghy comt tegen Bisschops Boede so salt diep wesen neghen baden / ende wilt ghy voorder in wesen / so seijlt op 't kerckskien aen/ dat op de noordzijde staet / daer mencht ghy setten.

Een stuck weeghs binnen der Neuse leijt een wt schaere/ ghenaemt Melis. Ende ontrent een stuck weeghs daer by oosten/ licht noch een hooghe clippe die heet Sparrels. Tusschen beyden loopt men in die Clooff oft die koe ende kalff / dat zijn twee kenbaere ronde heuvelen ligghende int landt vander Neuse. Maer een stuck weeghs in 't gat ontrent tegens Sparrels / licht een blinde clippe onder water: maer als ghy binnen Sparrels zijt soo licht daer een clippe boven water: laet die aen baghboot/ so sal hem 't gat altemets openen / ende ghy comt dan tegens die Clooff aen/ ende wijckt dan westwaerts op om den hoeck/ ende settet daer in die sandtban/ so sal die koe ende 't kalff ontrent noordt noordt oost van u ligghen int landt.

By oosten Sparrels loopt ghy inde Schaersont oft Westerspen: het is een wijde boert in te loopen: men laet alle die groote Holmen aen stuerboot/ ende men loopt also inwaerts.

Indien jemandt in Heylgesont wil seplen / die loope by westen 't groote Eplandt in/ daer die twee Werders op staen / tot dat ghy binnen zijt: ende settet onder het Eplandt daer die Werders op staen: daer loopt een groote boert int lant/ ghy mencht daer in seplen/ want daer laden die schepen.

Aldus ist landt van Noorweghen tusschen Drommels ende Langhesonts landt, als men van westen comt daer by langhs seylende.

Als men van Schaghen af comt ende op Longhen vervalt, so ist landt van Noorweghen aldus ghedaen, ende als men daer van by oosten is langhs seylende tot die Drommels roe.

CAPITTEL III.

Om in Vlecker, Reperwijck, Wolffont, Hilfont, Hamersont, Hesnes ende Mardou, ende meer ander havenen in Noorweghen te seyen.

Van Heplighesont tot Flecker / is de coers oost noortoost twee mylen. Dat wester gat van Vlecker / streckt in noortd noortd oost. Als men van Heplighesont af comt / so mach men die boert open in sien: men settet aen west lant binnen die Dieueholm op twintich vadem / ende men mach van deur dat ooster gat weder in zee loopē / ende laten dat Eplandt met alle die groote rootsen aen stuerboort / ende alle die swarte Holmen aen baghboort. Daer als ghy voer d'ooster gat van Vlecker zijt / dan meucht ghy die Dofse open in sien. t'Ooster gat streckt in west noortd west / ende laten alle die groote rootsen ende dat Eplandt aen baghboort / ende seplen binnen die Witte Holm: laet alle die swarte clippen aen stuerboort int inne seplen van het Ooster gat van Vlecker.

Van Vlecker tot Reperwijck / ist twee mylen noort oost ten oosten / ende oost noortd oost: maer Reperwijck streckt noorden in / het is een wyde boert: men laet alle die groote clippen aen baghboort / ende men

seplet by't lant van Wolffont in / tot achter in die haven ende intwijcken / dan west waert op / daer is die Reede voer schepen / die om west willen / ende het is een goede haven.

Aen d'oost zyde van Reperwijck licht Wolffont / ende is een nauwe gat om in te comen: daer staen twee malten op het west landt / daer moet ghy dichte by in / ende loopen dan achter t'groote Eplandt ende daer setten / want ghy ligget voer alle winden beschut: ghy meucht daer oock binnen die clippen voer loopen / ende comen by Olde Hilfont weder wt in zee / oft ghy meucht dat ooster gat van Wolffont weder upt loopen / daer staet een groote Werder opt gat aen die west zyde / op een ronde hooghe clippe / ghy meucht daer by upt oft in seplen waer ghy wilt.

Daer Wolffont sult ghy aldus kennen: het zijn al hooghe grauwe clippen / ende daer staen drie ofte vier Werderen op. Die in oude Hilfont wil seplen / die loope by oosten die clippen van Blintfont in / en late alle die groote Holmen daer die Werders op staen aen stuerboort: ghy meucht dan loopen in wat boert dat ghy wilt. Het zijn daer al schoone boerden om in te loopen.

By oosten Olde Hilfont / licht Hamersont. Op die west zyde van

gat/light een blinde clippe/ die moet ghy schynwen/ ende seplen dicht by d' Eplandt in/ noozdt noozdt oost/ ende settent achter het Eplandt op dertich badem.

Op het Eplandt van Hefnes staent twee Werders/ ende het is daer seer diep: maer nae't kercken toe ist droegher/ daer is ontrent 30. badem diepte: die wiclippen zijn daer al root/ endemen mach tusschen de clippen dooz in Hardou seplen. Aen die west zyde vant gat light een clippe ende heet Coenagel: daer staen twee stenghen op't landt.

Als die ober een comen/ soo ismen neffens die Coenaghel. Die twee stenghen staen op't grauwholm: laet die aen stuerboort/ ende gaet alsoo innewaerts/ het is hoogh landt/ ende die Drommels ligghen van b noozdt noozdt west.

Het wester gat van Hardou streckt noozdt noozdt west in/ laet die Henwholmen aen bagboort ligghen/ ende seple also op die voert/ oft achter't Eplandt. Alsmen voor Hardou is/ soo ligghen die Drommelen noozdt west van u. Dat ooster gat van Hardou streckt west zydt west in. Daer light een blinde clippe aende rechter handt/ als ghy in comt: maer men moet dicht by het Eplandt in: het gat en is maer dry badem diep/ ende men settet onder het Eplandt op twaelf oft dertien badem.

By oosten Hardou staet een wit kercken op die zecant. Daer by oosten gaet de Tromsont in/ ende gaet achter't landt van Hardou om. Daer staet twee Werders op die oost cant van't gat/ daer by moet men in seplen.

Twee mylen by oosten Hardou/light Oerlefoert/ ende is een wyde voert: zy streckt eerst noozden in. Daer light een langhe clippe by westen't gat/ laet die aen bagboort/ ende gaet al noozden in tot om die west hoeck van't landt. Als ghy een stuck weechs binnen die langhe clippe zijt/ so leyt daer een blinde clippe onder d'water: maer aen die west hoeck light oock een blinde clippe/ die moet ghy schynwen.

Als ghy daer binnen zijt/ soo moet ghy noozdt west ten noozden/ ende noozdtwest in seplen/ ende setten aen die noozdt zyde van die voert: het is daer ruym ende wijt/ ende daer zijn veel inwicken daer men in ligghen mach/ op twintich ende vijfentwintich badem.

Een myle by oosten Oerevoert light Longhen: daer leyt een ront

Eplandt oft clippe booz/ ende daer op staet een Werder met een tonne. Hout dat landt wel daer die Werder met die tonne op staet/ want daer staet een hant aen stuerboort van't gat/ die wyset u dat daer een blinde clippe onder'twater ligt/ als die Leescaert seyt/ op dat ghy daer wat aff wijcken soudt. Dit gat is nauwe ende een rozt. Liet om dooz te seplen/ ghy meucht binnen die clippen dooz seplen tot Santvoort/ ende Santvoort is een mope haben/ men comt van by oosten in.

Een myle by oosten Santvoort light Westkiel/ die daer in wil wesen/ die late die groote clippen die van het Jofferlandt aff ligghen/ aen stuerboort/ ende seple alsoo op die west hoeck van die haben aen/ latende alle die clegne rootsen van Santvoort aen baghboort/ ende seple noozdt noozdt west in/ tot om die west hoeck/ ende wijcke dan noozdtwest aen die noozdt zyde van die Eplanden die binnen in die haben ligghen/ daer is een bosse daer ick selfs gheladen hebbe/ op twintich ende vijfentwintich badem/ aent west landt van die Bosse oft dat afvallende water.

Men mach oock binnen Jofferlandt dooz loopen/ int oost kiel oft in Abbevoert. Van die noozderste clippe van Jofferlandt/ nae oost kiel is de coers noozdtwest/ ende nae Abbevoert is hy noozdt noozt west/ ende noozden ten westen een myle.

Van die noozderste clippe van Jofferlandt nae die Baerle oft't gat van Langhesont/ is de coers noozdt noozdt oost een myle: ende't gat van Kouers haben streckt in noozdt noozdt west: het is diep dertich badem/ men loopt by oosten die Baerle in. Dooz onde Langhesont light een hooghe ronde clippe: daer staet een groote ronde Werder op/ tot een kennisse van Langesont/ en Langesont is een die schoonste haben/ als in gheheel Noorweghen is.

CAPITTEL IIII.

Hoe dese hoecken ende Eylanden van malcanderen ligghen, ende hoe andere landen van dese verscheyden ligghen.

VAn Orweer tot dat Eplandt van Harle oft Jeltsefoert/ is de coers zyden ten oosten/ ende noozden ten westen acht mylen

8. mylen.
Van Har-

Van Harle tot die Cruysboert / is de coers zuydt zuydt oost / ontrent
tien mylen ————— 10. mylen.
Van Cruysboert tot Bommels hooft / is de coers noozdt noozt west /
ende zuydt zuydt oost ————— 7. mylen.
Van Bommels hooft tot Schuyptenes / is de coers zuydt zuydt oost /
ende zuyden ten oosten ————— 5. mylen.
Van Schuyptenes tot Spbzychsteen oft Stabangher binnen Wit-
tinghschoch door / is de coers oost ende west ————— 4. mylen.
Van Spbzychsteen tot die Veesteen / is de coers noozdt noozdt oost /
ende zuydt zuydt west dyp mylen ————— 3. mylen.
Vanden Veesteen totten zuydt hoeck van Jedder / is de coers zuydt
zuydt oost vier mylen ————— 4. mylen.
Van Eckesont tot die wyterste clippe van die Flockeens / is de coers
zuyden ende noozden dyp mylen ————— 3. mylen.
Vande flockeens tot der Neus / is de coers zuydt oost ende noozdt west
ses mylen ————— 6. mylen.
Van der Neus tot Bleckeruer / is de coers oost noozdt oost ses oft se-
ven mylen ————— 7. mylen.
Van Bleckeruer tot Wolffont / is de coers oost noozdt oost ende noozt
oost ten oosten twee mylen ————— 2. mylen.
Van Wolffont tot Blintfont / is de coers noozt oost ————— 2. mylen.
Van Blintfont tot Hardou / is de coers noozdt oost ————— 3. mylen.
Van Hardou tot Jofferlandt / is de coers noozdt oost ————— 6. mylen.
Van Jofferlandt tot Langhesont / is de coers noozdt noozdt oost / een
groote myle ————— 1. myle.

CAPITTEL V.

De dweerse coersen van dese landen.

VAn die Waghe van Berghen oft Zelteboert / totten noozt hoek
van Hitlant / is de coers oost ende west wel soo noozdelijck ach-
tendertich mylen ————— 38. mylen.
Van Zelteboert tot de Wtsiers / is de coers zuyden ten oosten wan-
tich mylen ————— 20. mylen.

Die Wtsiers ligghen west / ende west ten noozden van Schuyptenes /
dyp mylen ————— 3. mylen.
Van Schuyptenes tot die Veesteen / is de coers zuydt zuydt oost / ver-
scheyden vier mylen ————— 4. mylen.
Van Schuyptenes tot het noozdt eynde van Hitlandt / is de coers west
noozdt west / wel soo noozdelijck ————— 52. mylen.
Van Schuyptenes tot Bokenes / is de coers west ten zuyden wel soo
zuydelijck / viereuiftich mylen ————— 54. mylen.
Van Schuyptenes tot Flamburgher hooft / is de coers zuydt west ten
zuyden / achtenseventich mylen ————— 78. mylen.
Van Schuyptenes tot die Holmen voor Jernupde / is de coers zuyden
ten westen vijfentachtentich mylen ————— 85. mylen.
Van Schuyptenes tot Cerel / is de coers zuyden ten oosten / ende zuy-
den verscheyden vierentachtentich mylen ————— 84. mylen.
Van der Neus tot noozdt eynde van Hitlandt / is de coers noozdt
west ten westen vierentseventich mylen ————— 74. mylen.
Van der Neus tot Bokenes / is de coers oost ende west sesseu-
fentich mylen ————— 66. mylen.
Van der Neus tot Tinbur in Enghelandt / is de coers zuydt west
ten westen wel so westelijck ————— 7. mylen.
Van der Neus tot die Holmen voor Jernupde / is de coers zuyt zuydt
west achtenseventich mylen ————— 78. mylen.
Van der Neus tot Walcheren / is de coers zuyden ten westen / twee-
entneghentich mylen ————— 92. mylen.
Van der Neus tot Borrenriff oft der Schelling / is de coers zuyden
ende noozden tweeentsefentich mylen ————— 62. mylen.
Vander Neus tot Heplighe landt / is de coers zuyden ten oosten eenen-
uiftich mylen ————— 51. mylen.
Vander Neus tot die Holmen in Jutlandt / is de coers zuydt oost / en
noozdt west achten mylen ————— 18. mylen.
Vander Neus tot Schaghen / is de coers oost ende west verscheyden
ses oft sepenewintich mylen ————— 27. mylen.

Capittel vi.

Op wat hooghden dese landen ende hoecken ghelegghen zijn,
ende hoemen die landen bekenen sal.

Die uytclippen van Orweer /	ligghen op eenentstich graden	61. — 0.
just		
Die Waghe van Berghen in Noorweghen /	light op tsestich graden /	60. — 15.
vijftien minuten		
Schuytenes het midden van het Eplandt /	light op neghenen vijftich graden	59. — 0.
Der Reuse in Noorweghen /	light op seiven vijftich graden achten-
veertich minuten	57. — 48.
Die haven van Hardou /	lept op achten vijftich graden / tweeentwin-
tich minuten	58. — 22.
Tgat vande Langhesont	light op achten vijftich graden / vijftich mi-
nuten	58. — 50.

Capittel vii.

Die vallinghe vande stroomen langhs dese custen.

Ende hoe wel dattet water al hier aen dese custen op ende neder
valt / so en houdt nochtans gheen ghetpe: maer daer gaet op som-
mighe tyden des jaers / als int voer jaer / sulcken styven stroom om die
westen langhs Noorweghen / dat een schip met eenen storm by ligge-
ghende / niet en sal nederdyven / als by seijl voeren mach / ende hoe na-
der by landt / hoe herder stroom.

'Tlandt van Noorweghen is seer kenbaer by zuyden Berge / want
voer die Cruis voert zyn dyp hooghe berghen / ghenaeint die Noort
Drommels: als die noordt oost van u zyn / soo zijt ghy open voer de
Cruys voert.

Maer als men comt by noorden 'tlandt van Schuytenes / soo leyt
daer een hooghe clippe / ghenaeint Spck: als die noordtoost van u is /
so zijt ghy open voer Dommelsont.

By oosten Schuytenes light een bergh die nae't noorden schuijft
neder gaet. Als die noordtoost van u is / soo zijt ghy open voer't Riet:
desen bergh heet Bock.

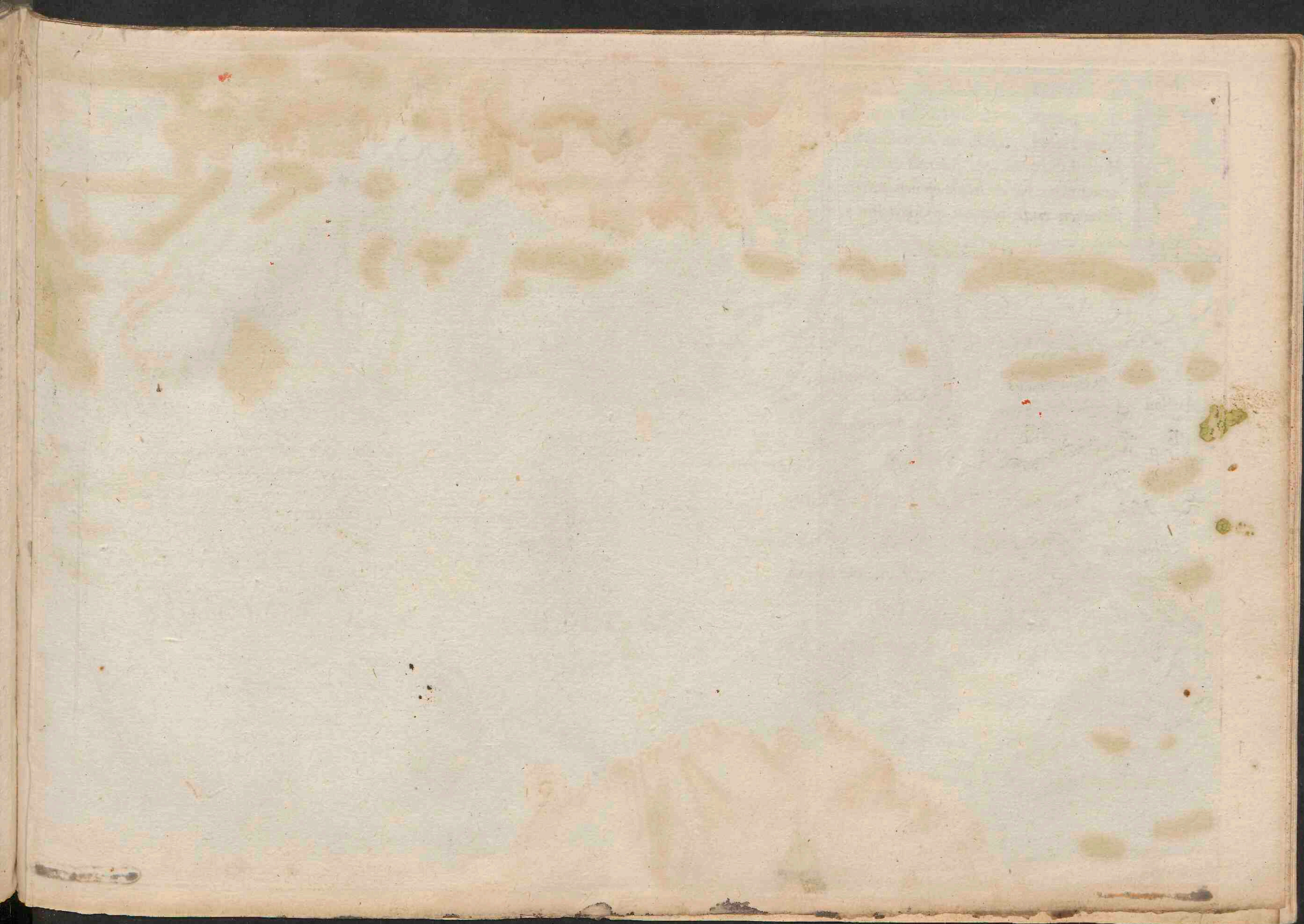
Als men op die Zedder comt / soo ist geberchte by zuyden seer hooch
landt / ende by Leest / ist leech landt. By oosten der Reus ist hooge lant
van Spanger / ende is seer kenbaer.

Als men is voer d'ooster gat van Wlecker / soo is daer een ronden
bergh / ghenaeint den omghekeerden boot / ende light dan boven alle
landen / teghens Hamersont. Als men up den westen comt / soo vertoo-
nen haer dyp hooghe binnen landen / ende gaen alsoo allencrkens re-
niete nae de Drommels toe.

Als men ontrent noordwest van Hardou is / soo ligghen die rechte
Drommels noordt west van u: maer voer Helnes staen zy noordt
noordt west. Ende voer Longhen oft Achseboert west noordt west.
Dit is 't alderkenbaerste landt / dat op gheheel Noorweghen is.

Als men comt op't west kiel / soo vertoonen hem ander dyp berghen /
ende men siet oock dat hooghe landt vande Langesont noortwaerts
van u ligghen. Dit is altemael seer kenbaer landt / diet eens ghesien
heeft / ende daer wel op lettet / salt op een ander tijt wel kennen als hy
daer weder comt.

Beschryvin

Beschrijvinghe vande Oost costen van
Noorwegen, tlandt van Noordtoosten,
Halant, Schonen, ende Zelandt in Den
nemarcken, hoe de selfde op hen ieder
stroomen ende wateren ghelegen sijn.

Duetsche mijlen, 15. in een graedt.
Francoische mijlen, 17½. in een graet.

Description de la coste Orientale de
Norwege, de la contree de Nordest,
Halande, Scanie, et Zelande en Den
nemarche, selon leur situation le long
de la mer.

Beschryvinghe der Seecusten van Schoonen.

CAPITTEL I.

Hoemen dat landt van Noordtoosten ende Schoonen beseyle sal,
ende wat havenen ende rivieren daer in ende wt loopede zijn.

Coninc haben strect by noorden de Baerse in/noort noort west/
en is dat beste gat bande Langesont. Te vozen is verclaert dat
booz Oude Langesont een groote clippe licht daer een groote Wer-
der op staet. Alsmen na de Nesse loopt/so seylmē tusschen dese clippe
ende dat landt van d'Oude Langesont door/ende die Nesse ligt ach-
ter een cinghelachtighe strant/daer ligghen sommighe cleyne root-
sen neffens die cinghel/het is daer wijs ende breeet/men licht daer op
bybentwintich badem.

Als Britto oost noordtoost van u is, soo ist landt van Noordtoosten
aldus ghedaen.

Patricius.

Britto.

Balsfont.

Lefou.

CAPITTEL II.

Om op't Soenwater te seyle.

Tonsberghen is een stedeken ende leyt by westen ferder/ in een
grooten inwijk. Van ferder tot Bakt is de cours noorden ten
westen/daer tusschen licht een vuylen hoeck. Van Bakt tot dat
Soenwater/ is de coers noorden ten oosten/ dat Soenwater streckt
meest noorden in/ op't welke veel havenen ende laed plaetsen zijn/
meest al aende rechter handt alsmen in comt. Ten eersten comt Hol-

ten mple by oosten de Nesse/light Stabange/ dat zijn wtclippen
by westen die Laerwijk/ men mach daer aen beyden zyden in/ ende
daer by oosten loopen in de Laerwijk.

Laerwijk is een grooten inwijk/ ende daer zijn veel lae plaetsen
ende inwijken daermen liggen mach. Vanden oost oft noort hoeck
bande Laerwijk/ loopt een groote rye clippen in Zee/ diemen die
Swinnen noemt/ die belopen den halben inwijk. Het is binnen
drooge/ sulcx dat verre binnen gheen groot schip mach blot ligghen.
Die Swinnen van Laerwijk loopen in Zee/ ontrent zijdt oost ten
oosten.

Alsmen van Schaghen comt binnen de Trindel
soo is Lefou aldus.

sont ende gaet oostwaert op. Daer nae comt Wijckste achter een
Eplandt/ende is een inwijk. Daerna comt Schiphul/ende is mede
een sandthap/maer het is een goede reede. Dit gaet al noordwaert
op tot Anslou toe/ dan keert hem zuytwaerts op tot in die Boeden.

Van ferder tot dat Soenwater/ is de cours noordē/ ende t Soen-
water streckt noorden in.

Alsmen van Verder aff comt nae't Soenwater toe/ soo licht daer
een rooden hoeck tusschen Soenwater ende die Coperwijk/maer
die in Coperwijk wil wesen/ die moet westwaert op wijken. Als

by binnen die Larimeren is / daer staet een kercken aen't west lant / dat is die laed plaetse.

By zuden West light Marckenboet / ende daer by zuden light Asko / ende is een inwijck. By noorden Asko light Loufont : maer men mach opwaerts seplen tot Braeckeneffe toe / ende aen die noort zyde light Holmsont.

Van Verder tot Roge / is de cours noordt noordt oost / ende aen't oost eijnde van Roge machmen setten. Het is daer een rechte strant / ende men mach tusschen Roeghe ende dat Calff deur loopen. Maer wilt ghy onder Fleto zijn / soo loopt binnen die twee cleyne roodsen deur.

Van Verder na Cellant / is de cours oost ten noorden / binnen die roodsen door die binnen die Sisters ligghen / ende byten Roge om. Loopt dan teghen dat landt / soo siet ghy een groote graenwe clippe / laet die aen baghboort ligghen / ende die cleyne roodsen die daer binnen ligghen / laet die aen stuerboort. Loopt by dat west landt om / soo siet ghy dat gat open / d'welck nauwe is : maer binnen ist wecke gront ende black water.

Van Verder / is decoers n.o. na die Graetwijck binne die Sisters / ende laet den scherpen hoek aen baghboort : binnen light een ronde clippe daer is goede ankergront : ghy meucht aen beyde zuden van dese clippe om. Noorden van die clippe light een grooten inwijck / om met schepen op de wint te ligghen / ende binnen light oock een ronde clippe / loopt aen't west landt langs / dat streckt hem eerst noorden in / en om het Eplandt noort noort oost / laet dat Eplant aen stuerboort / ende gaet dan noort noort west by dat west landt in.

Een groot stuck weechs by oosten die Sisters light Schiphil : het is een haven om sparren ende andere vette waren te laden.

By Schiphil ligget Eplant van Akerfont / men mach daer rontom seplen. Daer by noorden light een grooten inwijck oft boert / ende is ghenaemt Ottrom. By zuden Ottrom light Noorderwijck Holm ende Zupderwijck Holm / dat zijn twee groote Eplanden / ende ligghen op een groote boert die diep in't landt gaet : daer ligghen veel steden verre int landt / als Olkborch / Oldewat / Aleroers ende Drageus. Van daer comen veel vette waren.

Van Zupderwijck Holm / tot Harmerhoofd ist vier mijlen. Daer tusschen light Bochschaer. Aen die zupde zyde light Hermensont. Van daer twee mylen zupwaert light Kerckfont / ende is een groote riviere / die verre in't landt gaet.

Achter die Paternoster gaet een wyde boert in / daer op den ronde berch van Britto light. Als dien berch oost noort oost van u is / so zijt ghy voor Maesterlant / ende ghy siet dat Paternoster voor u liggen : laet dat aen bagboort / ende loopt daer by in oost noort oost / ende oost ten noorden / tot dat ghy comt by't Eplant / so sal hem dat gat open / d'welck streckt meest oost ten zuden / ende oost zup oost in : daer setmen een anker voor wt ende een touw aende kaep vast / ligghende also mettet achterschip aen die kaep.

Men mach deur't zupder gat weder in zee loopen / dichte by die clippe langhs / die midden int gat boven water light. Ghy meucht aen beyde zuden van dese clippe omme : maer binnen die clip die boven water light / daer light een blinde clippe / ende op die zupde zyde leijt een groote rootse / dese light wat bet wt / dan die gene die bove ligt. Noch lighter een blinde clippe onder water aen het Eplandt op die noorde zyde vande clippe die int gat light / dat gat streckt meest oost / ende oost ten noorden in / daer is over al anker gront / en men mach oock deur die clippen seplen naet gat van Bahuis ende Nilues.

Maer die te Connel wil wesen / die seple by zuden die groote clippe in daer die Verder opstaet. By zuden zijn al groote clippen / by noorden cleyne / en als ghy binnen die clippen zijt om den hoek van't noort landt / daer meucht ghy setten : want daer is goet ankergront op vijftien oft seftien badem.

Drie mylen by zuden Calffont / light die riviere van Nilues ghe-naemt Keessont / daer light een ruich Eplant voor / dat laetmen aen bagboort ligghen / ende die langhe clippe laetmen aen stuerboort / ende men loopt also by het rughe Eplandt in : ende men settet daer binnen op ewinich badem.

By noorden Winno oft Keessont ligt Maesont ende Consback. Maesont is een Eplandt daer men rontom seplen mach / daer onder is oock goede Reede. Consback light achter Maesont / ende is een moete haven / en is tien badem Diep / ende daer is goet anker gront.

Een groo-

Een groote mple zuydtwest/ende zuydt west ten westen van Hael-
sont ligghet Eplandt van Rijn / ende licht bycans dattet d'water
daer over staet / ende is seer buijl: daer mach hem een pedet voor
wachten.

Twee mylen by zuyden Haelfont licht Monstersont/ende is een
riviere oft boert die int landt streckt/daer liggen sommige stedekens
op/als Olmenes/Horne ende Golewaer.

Van daer tot Waersberghen ist twee mylen/ende Waersbergen
gaet by't oost lant in:maer recht op den hoeck van het Eplandt leijt
een blinde clippe. Inghelijck so licht van die zuydt hoeck van t Slot
oock een blinde clippe af: maer seylt mits waters in/ tusschen ben-
de landen/want het is binnen vlack water/daerom settet tegens het
Slot op vier oft vijf vademen.

Twee mylen by zuyden Waersbergen licht die riviere van Dale-
kenburch / aen die noozdt zyde leijt een Eplandt ghenacint Hurup-
tinge/noch twee groote mple zuytwaerts leyt een Eplandt genaemt
Tulo/ende te landewaerts leijt een hoogen berch/die wit is int aen-
sien/genaemt Haber. Desen bergh wort altemet aengesien voor Coll/
om dat hy van sommighe Jonghe Col ghenaemt wert.

Twee mylen oostwaerts van Tulo leijt Helmske / op een afwa-
terken/maer daer en mogen niet dan bootse ende boepers in. Noch:
mylen zuytwaert leyt een stedeken oft slocken/ genaemt Lahollem/
daer gaet oock een rybierken in/ende leijt in een grooten inwijk/een
mple westwaert op leijt Bosstat.

Twee mylen westwaert op van Bosstat ligghet Eplandt van
Swederooz / dat machmen van by noorden inloopen / het is daer
wit ende breef/ ende tusschen die groote ende clepne clip meucht ghy
setten neffens het kercken Turko / d'welck is een wit kercken.
Men mach by zuyden weder wtloopen / latende die twee clippen
niet die waerders aen stuerboort / ende loopen dicht om die clippen
op nae Col toe / het is daer goet in te comen. maer die niet en mach
boven Col loopen die gae noozdt oost ten noorden aen/ ende leydent
dicht by de twee clippen in daer die werders op staen: het is daer
weeke grondt / daerom soo moeten de anckers gheschoept wesen.
Tusschen kol ende Swederooz is een grooten inwijk / ende daer
licht een stedeken van Enghelholm / men mach daer mede reede
maecken.

Aldus verthoont hem 'tlandt tusschen Waersberghen ende Helmske,
alsmen voorby Anout nae Zeelandt seylt.

Zeelandt alsmen by langhs seylt nae
de Sont toe.

Waersberghe.

Helmske.

Zeelandt.

Als men van Elseneur door de Drooghe seylt, soo ist landt van Schoonen aldus ghedaen, van Col af tot Falsterboen toe.

Op Coll.

Swijneboed.

Elsenburg.

Zaa.

Langsörby.

Bersbeck.

Malmündy.

Schoony.

Falsterboen.

Capittel III.

Om door de Sont te seylen, ende hoemen Zeelandt ende Schoonen beseylen sal.

Van Col tot Elsenmuur is de cours zuyt oost: ende als ghy Ween niet en bringht byten t Slot van Elsenmuur / soo en moocht ghy die Swijne boeden niet onder seplen / zy liggen ontrent ten halven Col ende Elsenborch aen die oost zyde / ende loopen een goet stuc weeghs in Zee.

Van Koll tot Haseling is de cours noort oost ten oosten / ende zuyt west ten westen / ses mijlen. Van het oost eynde van Haselin leijt een rif af noort oost ende noort oost ten noorden: van dit eynde van t rif een groote myle liggen die Lups gronden / ende en zijn niet dieper dā acht voeten waters. Die van Anolt af comt die en gae niet hoogher dan zuyt zuyt oost / so en mach hy dese grondē niet onder seplen: maer met een zuyt ten oosten ganck sout ghy die besepelen van Anolter rif af comen. Dese gronden soudemen met een west noort weste ganck onder seplen wt de Sont comende: daerom die met een scherpe wint wt die Sont oft om Anolter rif is comende / die sie wel voor hem dat hy hem daer voor wachte.

Achter Zeelandt / ontrent oost zuyd oost van Haselen / licht een groote wyde boert / die byten wel een myle wijt is / dese deyle hem aen dyen int lant van Zeelant. D'eerste boert gaet op zuyt zuyt oost nae Kootschilt. De tweede gaet op nae Ilichby ende Holbeck / daer leijt een groot Eylant inde midden / ende is binnen wel twee mylen wijdt: dese boert is genaemt Ilenboert / ende streckt in t lant zuyden / ende zuyden ten westen wel vier ofte vijf mijlen. Die derde boert streckt nae Draeckholm toe / oock wel vier mylen / zuyd west ende noort oost / sulcx datmen te Draeckholm die zee sien mach: dese boert streckt als die Zeecuste hem is streckende / naer de Belt toe.

Inde Sont machmen setten waermen wil: maer nae Ween toe ist droochste / meremin men legget dan verre af: want lancks t lant van Elsenmuur ligghen ghemeenlyck de schepen op vijftien ende sestiē badem.

Die wt de Sont t seyle gaet nae die Drooge toe / die gae zuyd ten

oosten nae die eerste tonne inde middel grondt? het is by oosten die tonne diep ses ende seven badem: maer wilt ghy nae Keefshol en nae Coppenhaven / so gaet boven die eerste tonne zuyt west ten zuyden / en zuyt zuyt west aen / tot dat die tonne oost ten noorden van u leydt / daer ist vier oft vijf badem diep steek gront: die mercken nae t Keefshol zijn dese / daer staen twee ofte drie boomen op het hooge by weste Coppenhaven / die staen by zuyden twee oft drie hiebelen int landt. Als dese comen aen die wterste boomen die aen die noord west zyde van Coppenhaven staen / seylt dan zuyt west ten zuyden so lange tot dat Coerenby op Amack comt ober dat baecken: gaet dan zuyden ten westen in / soo salder een tozen dweers int landt / west van u staen / en sal dan comen ober een groote steē / dan comt ghy int nauwe / daer die schepen van ouden tyden ghesoncken zijn / en ghy laet een wrack aen t zuyt landt liggen: maer den tozen van Amack met dat baecrkē / zyn dan langs mercken / om door dat nauwe te loopen: gaet al zuyd ten westen in / ende als ghy verre genoegh in zijt / so meucht ghy settē waer ghy wilt / men touwet daer dweers dieps een ancker te landt: waert / ende d ander te zeewaert.

Van die noorder tot die tweede tonne / is de coers zuyd ten oost / ende het is daer diep acht oft neghen badem. Van daer tot die derde tonne inde middel grondt / is de coers zuyden ten oosten. ende dese tonne licht op het noord teynde bande middel grondt: daer comt een gat wt ghelopen van Coppenhaven af / datmen Kasmier kanael noemt. Dese tonne licht op dese mercken: t Slot van Coppenhaven comt ober den hooghen spitsen toren. het is by dese tonne diep ses badem: maer het rechte diep is seven oft acht badem / dese tonne licht alder verste oost waert. Ende als men in Drooghe laveren moet / so haest alst aen d een oft d ander syde beghint op te drooghen / so moet men stracy wenden / want by die derde tonne is men binnē dat noort eynde van die Southolms. Daer licht noch een tonne na Draecker toe / en licht op d ander zyde vant gat. t Lant van Draecker meucht ghy looden op drie vier en een half badem. Dat droochste is tusschē dese vierde ton / ende die tonne op Draecker rif: het is aldaer diep vijf badem / ende vijf badem min een voert waters.

CAPITTEL IIII.

Om door die Drooghe te seylen, ende watmen daer wachten moet.

O dat alle die Leestaerten soo ondenckdelijck van die droochte inde middelgront schypben/daer nochtans veel aenghelegghen is/ (voor dien hy van soo menich dysent schepen jaerlijck ghebruickt wordt/) soo sal ick dat selfde noch eens verhalen van by noorden oft van Elsenmuur af comende.

Ten eersten van Elsenmuur af comende om nae die Drooghe te seylen/ die mach by dat bosch langhs looden op vijf oft ses badem/ soo en sal hy die noordt come niet missen.

Als dat zuydt eynde van't bosch west zuytwest/ ende de toren van Coppenhaven 3. w. van u is/ soo zyt ghy ontrent die noorder tonne. Dan staet daereen plomp torenken een moy stuck weeghs beschuden dat bosch/ ende daer comen drie heuvelen aen die noort cant van die Stadt van Coppenhaven: dese zijn de mercken van die noorder tonne. Het is daer int vaerwater diep negen oft tien badem: die tonne leyt op ses badem aen't noordt eynde van die middelgront/ als vozen.

De cours is van die noorder tot die middel tonne zuyden ten oosten ende zuydt zuytoost: dan comt die zuyderste molen by zuyden aen die Stadt van Coppenhaven/ ende den plompen toren comt bycants aen den spielen toren/ dat zijn de mercken van de tweede oft middel tonne inde Drooghe: het is daer diep acht ofte negen badem.

Vande middel tonne tot die tonne op Kasmerkniel/ is de coers zuyden ten oosten. Het witte Slot comt dan over den spielen toren. Dat zijn de mercken van die derde tonne/ ofte van Kasmerkaniel/ d'welck is het zuydt eynde vande middel grondt: maer het en is daer niet seer diep/ ende 'tis daer schoer aen beyde landen/ dat diep is seven ofte acht badem. Alsmen wt oft in laberen moet/ so haest alst begint te droogen moetmen wenden.

Van daer na de vierde tonne die aen't noordt eynde van Daecker licht op't blaacke: is de coers zuyden ende zuyden ten oosten/ daer teghen ober leyt die Vischer/ ende is een steen die boven water licht: men mach die Sout holm daer wel looden/ want het is daer black water.

Maer wilt ghy upt de Sont nae Malmupde ofte ter Elbooch wesen/ soo gaet van Ween zuytoost/ ende zuytoost ten zuyden/ so liet ghy de stat voor u ligghen: dat vaerwater is meest seven oft acht badem diep: maer als ghy binnen die Southolmen comt/ soo wordt vijf oft ses badem: maer voor de Stadt ist black water/ te weten vier badem: ghy meucht doch aen het eynde van't hooft ligghen op d'z badem: maer een noortwesten wint is daer open in/ ende het en is dan gheen goede reede/ anders ist daer goet ligghen.

Ende wilt ghy by zuyden die Southolmen weder uptloopen/ soo moet ghy u wachten voor die noort bliet/ ghy sult die laten aen die zyde vande Southolms/ wat die licht onder water: maer ghy moochte wel sien onder water groen ligghen: die zuydt bliet laet ghy aen bagboort ende licht teghens oude Valsterboen aen.

Alsmen om dat riff van Valsterboen is/ soo machmen op vier badem by het riff langhs seylen nae die strant van Schoonen/ oft oude Valsterboen toe/ alwaer dat licht een diep genaet Huul/ ghy meucht byde voetstrant van oude Valsterboen in looden op d'z badem: het is een diep gat voor ghemeyne schepen/ ende strecket meest noordtoost in: men laet Schoonen oft oude Valsterboen aende rechter handt/ het is daer wijs ende breeet om in te comen.

Vande zuyder tonne inde middelgront tot Daecker riff/ is de coers zuyden/ ende zuyden ten oosten: ende als den toren tot Coppenhaven comt by zuyden Daecker aent bosch/ soo zyt ghy neffens die tonne. Gaet dan nae Steden oft Valsterboen riff/ zuyden ten westen/ ende als ghy van oosten comt om Valsterboener riff/ ende dat slot ende den toren van Valsterboen door malcanderen zijn/ soo gaet noorden ten oosten aen/ soo langhe tot dat den toren van Coppenhaven comt aen't bosch van Daecker: dan sult ghy die tonne van Daecker riff wel sien: maer als dien toren comt in die oostcant van't bosch/ ende dat Daecker noorden ten westen van u is: soo meucht ghy u coers wel setten op die Southolmen aen/ tot dat ghy voor Daecker comt/ daer sult ghy diep vinden vijf badem min een voet waters. Gaet dan noorden ten westen nae die middelgront ofte Kasmerkaniel.

By Steden looptmen in nae die kupek/ d'welck licht in een grooten inwijck

ten inwijck: het is al black water van vijf/ ses/ seven badem/ en Kupck
lept op een afwaterken.

Van Steden nae Hoer is de coers zuydtoost ten zuyden dyp my-
len/ daer tusschen gaet die Woffont ofte dat Wolfs gat in. Van den
hoeck van Hoer loopt een riff af/ daer machmen onder setten booz
een noozdtoost ende oosten wint op ses badem.

Op die zuydzijde van Hoer machmen oock setten booz een noozt
oosten/ noozden/ ende nooztwesten wint. Tusschen Hoer ende Wal-
ster gaet die Groensont in op dyp badem: daer lept een banck aen die
zuydzijde van't gat/ men moet daer by oosten in/ men mach by't lant
van Hoer in leyde op seven ofte acht ellen/ dat gat streckt meest west
ende west ten noozden in. Ontrent een myle binnen/ light een stedeken
ghenaemt Stuybekupp/ daer lept oock een lant int gat/ ende is ghe-
naemt de Tolck.

Van Hoer tot Gester riff/ is de coers zuydt zuydt west/ ses mylen.
Dat landt streckt van Hoer tot Gester oft Bont/ d'welck een Ey-
landt is/ zuydt west vijf mylen.

By westen Gester loopt een waterken in/ gheenaemt die Golber-
font/ daer light een stedeken op/ ende is gheenaemt Nicopen/ en light
op Valkster/ een myle binnen Gester. Daer light een banck binnen
dweers over't gat/ ende is een steenbanck.

Die Golberfont streckt aen't noozdteynde van Lalandt in/ booz-
by Westvelt/ ende comt by Gester Stuybekupp/ ende dat Wolfs-
gat weder in die Ooster zee.

Op het riff van Valksterboen/ light een tonne op vier bademen. Als
den rozen ende dat Slot over een comen/ sootshnen om dat riff/ het is
bupten langhs die blecke zijde nae Ozelbongh toe seer black. By oo-
sten Ozelbongh/ light een stedeken dat Blecker gheenaemt is.

Van daer tot Witte/ is de coers oost ten noozden vijf mylen. Witte
light op een afwaterken. Van Steden tot het zuydteynde van Word-
holm/ is de coers oost ten zuyden/ ende oost zuydt oost. Naer nae het
noozdteynde/ ist oost ten noozden vijftien mylen — 15. mylen.

Van Hoer nae Wordenholm/ is de coers oost ende west/ veertien
mylen — 14. mylen.

CAPITTEL V.

Hoe dese havenen ende landen van malcanderen ligghen, ende hoe
andere landen van dese verscheyden ligghen.

Van de Langhesont tot Verder/ is de coers noozdt oost ten oosten
ses mylen — 6. mylen.

Van Verder tot Bast/ is de coers noozden ten westen — 4. mylen.

Van Bast tot Opperwijck/ is de coers noozden ten westen dyp my-
len — 3. mylen.

Van Bas totten Koochoeck oft Soenwater/ is de coers noozden ten
oosten/ ende noozdt noozdt oost dyp mylen — 3. mylen.

Van Verder tot Moncken Eylandt ende tot Koge/ is de coers nooz-
den ten oosten/ ende noozdt noozdtoost — 4. mylen.

Van Bast tot die Susters/ is de coers noozdt oost — 4. mylen.

Van die Susters tot dat Eylandt van Aeckerfont/ is de coers oost
ten zuyden dyp mylen — 3. mylen.

Van Aeckerfont tot Zuyderwijckholm/ is de coers zuydt oost ten
oosten vier mylen — 4. mylen.

Van Zuyderwijckholm tot Hermenhooft/ is de coers zuydt zuyt oost
dyp mylen — 3. mylen.

Van Hermenhooft/ tot dat westeynde vanden Paternoster/ is de
coers zuyden ten oosten vier mylen — 4. mylen.

Van west eynde vanden Paternoster tot Maesterlandt/ is de coers
oost noozdt oost twee mylen — 2. mylen.

Van Maesterlandt tot Winne/ is de coers zuydt oost — 4. mylen.

Van Winne tot Halesont/ is de coers zuydt zuydt oost twee my-
len — 2. mylen.

Van Halesont tot Waersberghen/ is de coers zuydt zuydt oost/ ende
zuydt oost ten zuyden vier mylen — 4. mylen.

Van Waersberghen tot dat Eylandt Cuplo/ is de coers zuyt oost
vier mylen — 4. mylen.

Van Cuplo tot Laholm/ is de coers zuydt oost ten oosten vier my-
len — 4. mylen.

Van Laholm tot den hoeck van Tuerko achter Swedzo/ is de coers
west zuydt west twee mylen — 2. mylen.

Van Tuer-

Van Tuerko tot den inwoijk van Engelholm binnen Swidro door / is de coers zuydt oost 3. mylen.
 Van Enghelholm totten hoeck van Col / is de coers oost ende west 3. mylen.
 Van't Zuydteynde van Swedro tot Col / is de coers zuydt west 3. mylen.
 Van Col tot Labbesant oft Ellennuer / is de coers zuydt oost ende zuydt oost ten zuyden 3. mylen.
 Van Ellennuer tot Lancscroon / is de coers oost zuyt oost twee mylen 2. mylen.
 Van Ween tot Malmuyden / is de coers zuydt oost ten zuyden / vijf mylen 5. mylen.
 Van Ween tot die Middelgront oft Keefshol / is de coers zuyden ten oosten vier mylen 4. mylen.

Capittel v r.

Dit zijn die dweers coerssen tusschen Draecker ende Moen.

Van Keefshol tot Malmuyden / is de coers oost ende west vier mylen 4. mylen.
 Van Malmuyden tot Steden binnen die Southolmen door / is de coers zuydt zuydt west 6. mylen.
 Van Steden tot die tonne op Draecker riff / is de coers noorden ten oosten vier mylen 4. mylen.
 Van die tonne op Draecker riff tot in die Kuijk / is de coers zuydt west ende noordt oost vier groote mylen 4. mylen.
 Van die tonne op Draecker riff tot die tonne op Walsterboen riff / is de coers zuyden ende zuyden ten oosten 4. mylen.
 Van Walsterboen riff tot Moen / is de coers zuyden ten westen vier mylen 4. mylen.
 Van Moen tot Steden / is de coers zuydt oost ten zuyden 3. mylen.
 Van Moen tot Gester / is de coers zuydt west 5. mylen.
 Maer t. t. Gester riff / ist zuydt zuydt west 6. mylen.

Van Moen tot Koltick / is de coers zuyden ten westen / tien mylen 10. mylen.
 Van Moen tot Doozenbosch / is de coers zuydt oost ende noort west 7 mylen.
 Van Moen tot Jasmont / is de coers zuydt oost ten oosten / twaelf mylen 12. mylen.
 Van Moen tot Bornholm / is de coers oost ende west veertien mylen 14. mylen.
 Van Walsterboener riff by zuyden Bornholm / ist oost ten zuyden / en oost zuydt oost vijftien mylen 15. mylen.
 Van Walsterboener riff tot by noordē Bordenholm onne / is de coers oost ten noorden veertien mylen 14. mylen.
 Van Moen tot Wistcedt / is de coers oost noordt oost twaelf mylen 12. mylen.

Capittel v i i.

Die hooghde van dese hoecken ende landen.

Verder light op acht ende vijftich graden ende vierenvijftich minuten 58. graden — 54. minut.
 Maesterlandt light op 58. — 0.
 Waersberghen light op seven en vijftich graden ende twaelf minuten 57. — 12.
 Coll light op selen vijftich grad. ende dertich minut 56. — 30.
 Die Sont light op ses ende vijftich graden / ende twaelf minuten 56. — 12.
 Dat riff van Walsterboen light op vijfen vijftich graden / dertich minuten 55. — 30.
 Dat zuydt eynde van Bornholm / ende dat noordteynde van Moen ligghe op vijfen vijftich graden ende tien minuten 55. — 10.

Capittel viii.

Wat stroomen hier gaen, ende hoe die met de wint drayen, ende wat quade bancken ende reven op dit vaerwater ghelegen zijn.

Mestendeel comt die stroom de Belt by Schaghen upt gheballen nae't landt van noordestoosten toe / soo dat een schip comende om Schaghen by doncker weer / daer op seer te wachten heeft. Maer tusschen Verder ende Maesterlant / ist al meest ancker gront / op vijftendertich ende veertich badem.

Tusschen Maesterlandt ende Waersberghen in die Canael / gaet die stroom metten wint / ende het ravelt tot sommighe plaetsen al oft droochten waren. Het stille weder machmen dit besien / als men een loot op de gront laet sincken.

Tusschen Waersberghen ende Anolt / light een banck van tien badem. Als ghy by legghen moet tusschen Lesou ende Anolt / ende dan diepte van twintich badem begint te cryghen / soo weet dat ghy die noordtsche zyde begint te naecken: maer als ghy westwaerts over loopt / ende beghint droochte van veertien ende vijftien badem te cryghen / soo weet dat ghy die Zuidtsche / oft Anoltsche zyde beghint te naecken. Het is tusschen Anolt ende Lesou in de rechte Canael diep achtentwintich ende byventwintich badem.

Neffens Waersberghen light een droochte van sesten ende seventien badem.

Ouders van Valckenburgh light een droochte van twaelf badem: die leescaerte seyt dat dese droochte streckt tot Hollandt toe: maer ick verstaet dat het selfde qualick gheset is / want het streckt tot Halant / oft den hoeck van Swedero toe.

Tusschen Anolt ende Col light een droochte van seven badem / ende onderwyle so gaet over dese droochte groote ravelinge van stroom.

Neffens Col ist tot sommighe plaetsen veertien / ende tot sommighe plaetsen wel twintich badem diep: het is aen de Zeelantsche zyde diep veertien ende vijftien badem: maer en comt Zeelant niet nader by nachte dan twaelf oft dertien badem / ende dan en sult ghy niet verre van't landt wesen.

Noordt oost / ende noordestoost ten noorden van Haselijn / twee mylen

ligghen die Lups gronden / als te bozen bewesen is / ende zijn niet dieper dan acht voeten waters. Die Swyneboorden ligghen ten halben Coll ende Elsenborgh. Als ghy Ween bedeckt hont onder 't landt van Ellenuer / soo en meucht ghy die niet onderseplen.

Het is tusschen Anolt ende Col in de Canael diep neghentien ende twintich badem: maer tusschen Anolt ende Zeelandt ist diep vijftien ende sesten badem. Anolter riff streckt van Anolt aff oost noordt oost. daer loopen oock quade gronden van Anolt west noordt west en west ten noorden in zee. Dat Eylandt van Haseligh heeft veel quade reven / ende is aen die Zeelandsche zyde schoon: men mach dat door seplen nae die Belt: maer van Zeelandt comt een rif af schietende / dat moet ghy schouwen.

Loppesant light aen die west zyde vande Sont / een vierendeel van een myle.

Buypen 't Slot van Ellenuer ende die Sont stroomet somtijts hert upt / somtijts hert in. Na dat de wint is / so vallen die stroomen.

Tusschen 't Slot van Ellenuer ende Ween light een banck van seven oft acht badem / die twee middelste molens comen dan over een: daer ist goet ligghen voor een schip dat westwaert wil wesen.

Om de Southolmen ligghen veel quade gronden / als op't noordt eynde: daer schiet een rifken by wat verre upt. Ontrent midts lants oft 't zuydeynde naest / light die Visscher / het is een steen die ghelijck den water light. Oock op die oost zyde aen dat zuyteynde loopt seer verre black af: daer light ooc die noordt bliet. Als Coppenhaven comt aen't zuydeynde van die Southolm / soo zijt ghy aen dat zuyteynde vande noordt bliet / zy light bycants boven. Noch light daer een banck oft Steenrif na Olde Falsterboen toe / in dese traue moetmen hem wel wachten voor dese gronden.

Die middelgront light tusschen Coppenhaven en die Southolms / ende is met tonnen af gebaercent / om door te seplen / als op zijn plaetsen bewesen is.

Draecker riff light een groot stuck weechs buypen Draecker / ende loopt bycants een half myle oost in zee.

Wat rif van Falsterboen gaet ontrent zuydt west in zee / wel 2 mylen van landt. Daer light een tonne op 4 badem op die steert van't rif.

Het is

Het is in die traue van die Sont diep achtiën ende neghentien badem/naer datmen die landen nae comt.

Tusschen die Droghe ende Weem ist diep seven/acht ende negen badem.

Tusschen die eerste ende derde tonne van die Drooge/ist diep acht ende neghen badem.

Tusschen die tonne op Kalfner Canael ende Daecker rif/ist diep seven/tes ende vijf badem. Die stroom gaet hier al met den windt/

maer als daer een harden oosten wint voer handen is/so stroomet al noortwaerts.

In dit vaerwater tusschen Schaghen/Maesterlandt/de Sont/Steden ende Dalsterboen/ behoefte een suerman wel voorzichtig te wesen/ende niet veel te slapen/ om alle dese buylen en ondiepten met voorzichtigheyt te ontcomen: daerom die in dese traue oft dit reck comt/die sie wel toe/ende salt noch quaet ghenoech hebben.

Beschryvinghe der Seecusten van Sweden/Gotland/ Eulandt ende Bornholm.

Aldus is Bornholm alsinen wt
de westen comt.

Eertholms noordt noordt oost
van u zijns aldus.

Eertholms oost van u
zijns aldus.

'tZuijdt eijnde van Eulandt alst
dwaers van u is.

'tNoordt eijnde. Bornholm. 'tZuijdt eijnde.

Eertholmt.

Eertholmt.

'tZuijdt eijnde van Eulandt.

CAPITTEL I.

Hoemen Sweden, Gotlandt, Eulandt ende Bornholm beseylen sal, ende
wat havenen ende rivieren daer wt ende in loopende zijn.

Bornholm is rondom schoon / men mach daer ober al setten / booz
Kottom / booz Ræck / Suaner ende Santwijck. By noordt Ræck
licht een groote clippe / daer en ist niet al te schoone. Van het oost
eijnde loopt een rifken af / ghenaeint Brouwers rif / dat moet ghy
liouwen.

Die Eertholms liggen van het oost eijnde van Bornholm / noor-
den ten oosten vier mylen.

Daer is een havenken inde Eertholms / maer het en wort niet ge-
brunckt / ende daerom ist onbekent.

Die Eertholmen ligghen vant west eijnde van Bornholm / noort
oost ten noorden drie groote mylen.

Vant noort eijnde van Bornholm tot Hanno / is de coers noorden
ten westen acht oft neghen mylen. Hanno is een hooch ront Eylant /
men mach daer rondom seplen ende reede maecken op twaelf ende
dertien badem.

By zuyden Hanno licht een stedeken ghenaeint Santhaber / en

de by westen oft by noorden leijdt Somerhaben / ende is een ronde
bay / daer is seer goet anckergront.

Van Hanno tot Rups is de coers noordt noordtwest drie mylen /
ende Rups is een stedeken toebehoozende den Coninck van Dene-
marcken / daer gaen vier oft vijf ellen waters in / ende daer is goede
Reede op seven ofte acht badem.

Booz Sellsburck ende Kottenbup is oock goet ancker grondt / op
ses oft seven badem ende is schoone gront. By zuyden Kottenbup
licht een clippe oft Eylant / daer machmen oock onder setten / ende
is Malqueren genaemt. Van daer nae de clippe is de coers oostende
oost ten zuyden vier mylen. Van de clippe tot binnen Calmersont
is de coers noorden / ende noorden ten oosten / neghen oft tien mylen.
Calmersontt streckt noorden deur die clippen / ten is daer niet al te
wilt ende diep / ghy hebt daer ontrent drie badem waters ende een
voet. Ghy meucht oock by westen die clippen in loopen / want daer
en is niet meer dan ses ellen waters / ende streckt noort noortwest in.

Van Calmersont tot die Sweetsche Jorickbrouw / is de coers
noorden ten oosten acht mylen. Daer machmen rondom seplen ende
setten waermen wil: het is daer diep achten oft neghentien badem.

Vande Sweetsche Jonckbrouw tot dat wester gat van Silbop
is de

Description de Suede,
et ses costes admirables,
entourees de rochers, escueils
et isles: des deux isles gran-
des et renommées Gothie,
et Oelande, situées sous
les costes de ceste Province.

DANIAE
PARS
GOTHI AE
PARS
MARE SVETICVM

DE OOST ZEE

GOTHIA INSVLA

Beschryunghe vande wonderbaerliche costen
van Sweden, de met clippen ende eylan-
den beset syn, mitsgaders oock die twee
grootte eylanden Gottlandt ende Oelant,
onder dese costen ofte landen ghelegen.

Beschryvinghe vande wonderbaerliche costen
van Sweden, de met dippen ende enlan-
den beset sijn, mitsgaders oock die twee
grootte eylanden Gottlandt ende Oelant,
onder dese costen ofte landen ghelegen.

the first of the year
the first of the year
the first of the year
the first of the year
the first of the year

is de coers noort noortwest/ ende noorden ten westen ses mylen: die gat streckt in noordwest/ ende noordwest ten noorden. Die onder Silbup setten wil/ die wicke postwaert op/ ende settet voor die stede midden in die clippen op seken ofte acht vadem.

Wilt ghy nae Vrouwenberch oft tot Fluerbup zijn/ so seylt west/ en west ten noorden aen/ tot dat ghy comt tegens iland/ so meucht ghy setten voor Fluerbup/ oft ghy meucht noordwest op wijcken tusschen 'twaste landt ende het Eylant van Vrouwenberch/ ende settent daer neder op twaelf vadem: oft ghy meucht dat duer loopt in de Westervijk.

Westervijk ligt van Silbup west/ ende west ten noorden binnen die clippen duer/ op vijftien/ seken vadem.

Het is van Silbup tot Schelsvier/ noordt noordwest/ vijf mylen/ al binnen de clippen deur/ ende Schelsvier is een moepe haven oft inwijk: daer licht een clippe in t gat/ ghy meuchter aen beyde syden om loopen/ ende settent voor de Stadt neder.

By oosten Schelsvier leit die Hontsbay ende dat groen Eylant/ daer is mede goede anckergront: men loopt daer by lanck na Sticks-holm/ ende licht op een groote wyde boert.

Van die wtscharen van Silbup tot dat landt van Nientopen oft Tellinghen/ is de coers noorden/ ende noorden ten oosten elf mylen. Men mach dat oock inloopen na Sticksburch/ en laten dat Groene Eylant aen die lichterhant ligghe/ daer loopen twee voerden in/ d'eene nae zuyder Copen/ d'ander nae noorder Copen.

By noorden dat Groene Eylant licht Nieuwcopen inde mont van die wyde boert van Sticksburch: aen die noort zyde. Daer by oosten gaet die boert van Telghen in/ ende gaet tot aen die Holler: maer Telgen licht op dat eynde van de boert/ ende strecket noordt noordwest in/ voren aen licht een stedeken ghenaemt Trola. By oosten t'gat van Telgen licht noch een diep oft gat/ dat machmen achter Elsnap duer loopen nae Stockholm met jachten.

By oosten dit gat licht een groote clippe genaemt Hartshals: van daer strecket landt nae t'gat van Stockholm toe oost ende west/ ende die clippe van Hartshals licht van Lantfoert west zuydwest twee mylen/ ende daer begint dat gat van Stockholm.

CAPITTEL II.

Om't gat van Stöckholm in te seylen, ende meer andere havenen van Gothlandt.

Van Lantfoert tot Wighsteen is de coers noortoost twee mylen. T'gat van Stöckholm streckt tusschen Wighsteen ende die Widdelsteen in noordt noordtoost: die Widdelsteen doort hem op als een sadel van een Peert: die Wighsteen heeft oock een clove ofte sale: Te landwaert van die Wighsteen/ leit die Heyzhamer/ ende is een kleine clippe. Men mach oock wel tusschen de clippe ende Wighsteen deur loopen. Die Somburchsteen licht van Widdelsteen zuyt zuytoost/ daer buyten liggen die Karwasen/ ende liggen onder water/ d'weers noort t'gat van Stöckholm/ daer licht noch een groote clippe by oosten t'gat van Stöckholm/ ende heet Schaeeropen. Vande Widdelsteen tot Kookhoe is de coers noortoost ten noorden een myle/ die Kookhoe ligt binnen t'gat van Stöckholm/ ende streckt van daer tot in de Daeler noortoost ten noorden.

Buyten die Daeler licht Elsnap/ ende binnen die Daeler gaet die Hartstick in: maer het is gesoncken met schepen/ dat daer geen groote schepen duer en mogen/ het Hartstick streckt eerst noortwest ten westen tot die Bucht/ ende voorts tot Coninckhaven west/ ende west ten noorden.

Van die Daeler tot Vierhaven strecket gat van Stöckholm noort oost ten noorden/ ende noort noortoost. Van Vierhaven tot Steendoren strecket zuytwest/ ende zuydwest ten westen: van daer totte oude kerckhof west noortwest. Van t'oude kerckhof tot Wackholm west en west zuydwest/ daer machmen t'gat buyten met een boom. Van daer tot Coninckhaven ofte S. Blaesghesholm is de coers zuyt west ten zuyden/ ende zuyt zuytwest. Van Coninckhaven ofte S. Blaesghesholm/ is de coers nae de Stadt van Stöckholm west noortwest/ ende noortwest een myle.

Thet van Stöckholm loopt lancks 'n oord landt weder in die Noortbodem/ ende also in die Oosterzee/ het streckt tusschen Wedde ende Bre deur/ ontrent zuytwest ende noordtoost: ghy laet dat valse lant aen bagboort/ ende die groote Eylanden aen stuerboort/ noort-oost/

oost/ende noortoost ten oosten/tot in die Noortbodem.

Oelandt en heeft gheen havenen: maer binnen die Calmersondt/machmen onder Oelandt setten op't alder bequaemste om te laden. Het is daer over al goet ligghen.

Tnoorteijnde van Oelant licht van die zuytpunt van Gotlant/oost zuytoost ende west noortwest/seven ofte acht mijlen.

Die Eplanden oft clippen van Carelso ligghen op de noortwest zyde van Gotlandt niet verre van't landt: maer om cleijn Carel ist altemael schoon/men mach daer rontom setten waer datmen wil.

Onder groot Carel machmen setten op die oost ende westzyde: die zuyt ende noortzyde is buijl/het is daer diep twalef badem.

Noortoost van groot Carel ligt die stede van Wisbup/die eertijts in groot aensien is gheweest/ende licht vijf mylen/noortdooft ende zuytwest/van Carelso. Die oude water rechten zijn daer wtgesproten/met die oude Leescaerte/die van ouden tyden seer perfect is geweest/maer is nu gans bedorven door dien dat zy so menichmael herdrukt is/als op zyn plaetse bewesen wordt.

Van't zuydpunt van Gotlandt loopt een rifken aff dat seer steenich is/ende op't zuydteijnde van Gotlandt staet een hoogen spitsen toren/ghenaemt Hoeburch oft Huborch. Vande punt van Gotlandt tot Hephicholm is de coers noortoost vier mijlen: dit is een goede haven/maer zy is onbekent.

Boswijck is wat beter bekendt ende licht een mijle by noorden/daer licht een Eplandt midden int gat. By zuyden ist best in te loopen/men mach oock van by noorden in comen/ende laten die twee clippen aen stuerboort/het is een moeye haven/daer is drie badem waters.

Een mijle by oosten Boswijck licht Narwijck/ende op die oost zyde van die haven ligt een langhe clippe: daer salmen by in loopen/ende laten die ander scherpe clippen aen baghboort/ende settent binnen die haven op vier ofte vijf badem.

By oosten Narwijck twee mijlen noortdooft licht die haven van Santwijck/ende streckt noort noortwest in: zy is diep vijf ende ses badem/daer staet een capel op den hoeck van't landt.

Van Sandwijck tot Oostergaerde is de cours noortdooft ten

noorden een groote mijle/die Oostergaerde streckt op seven badem in/men mach rontomme het Eplandt seplen/ende reede maecken op ses ende seven badem. Dat oostergat streckt in Zee oost noortdooft: van daer tot Sliethaven is de cours noorden ten oosten drie groote mijlen. Van daer tot Farosont is de coers noorden ten oosten twee mijlen. Van't noorteijnde van Farosont/schiet een riff af ende streckt noortdooft in Zee een groote mijle/het is gheñaemt Salve oareyn.

Dry mijlen noorden ten oosten van Farosont leijt Godschelande: men mach daer rontom seplen/het is een miyl groot/ende heeft rontom een witte strant: daer en woont gheen volck op. Van den noortdooft hoeck loopt een rifken af: het is daer diep ses/seven ende acht badem/ende over al goet ancker gront.

Die Copersteen licht van Godschelanden west noortdooft/ende noortwest ten westen twee groote mylen.

CAPITTEL III.

Hoe dese landen ende hoecken van malcanderen ligghen, ende hoe andere landen van dese verscheiden zijn.

Van Wiste totten hoeck van Santhamer/is de cours oost noortdooft acht mijlen	8. mylen.
Van Santhamer tot Anps/is de cours n. n. w.	6. mylen.
Van daer tot die riviere van Celeholm/is de cours noortdooft ten noorden vier mijlen	4. mylen.
Van Celeholm tot der clippen/is de cours noortdooft/ende noortdooft ten oosten ses mylen	6. mylen.
Van de Clippen tot binnen Calmersont/is de cours noorden ten oosten neghen oft tien mijlen	10. mylen.
Van Calmersont tot die Sweetsche Jonckvrouw/is de cours noorden ten oosten acht oft neghen mylen	9. mylen.
Van die Sweetsche Jonckvrouw tot die wtclippen van Silbup/is de cours noorden ende noorden ten westen	7. mylen.
Van Silbup tot Smaelandt/is de coers noorden ten oosten elf mylen	11. mylen.
Van Sma-	

Van Smalant tot het gat van Stockholm/ is de coers oost ende oost
ten zypden ————— 4. mylen.
Hoe dit gat in strecht is te vozen verclaert.
Want gat van Stockholm tot die noorderste Wreclippen van het
Mlandtsche haff/ is de coers noozdt oost/ ende noozdtoost ten noor-
den veertien mylen ————— 14. mylen.
Van daer tot Ore oft dat Liet van Stockholm/ noozdt noozdt west
ses mylen ————— 6. mylen.
Van het ooster Liet van Stockholm tot Ogrondt binnen het
Mlandtsche haff/ is de coers noozdt noozdt west 7. mylen.

CAPITTEL IIII.

Hoe andere landen van dese landen verscheyden zijn:

Van Weste tot 'tnoordteynde van Bornholm / is de coers zuydt
oost ende noozdt west ses mylen ————— 6. mylen.
Van daer tot de Ertholmen/ is de coers noozdt oost ten noorden dyp
mylen ————— 3. mylen.
Van Bornholm tot Harnio/ is de coers als vozen bewesen is/ nooz-
den ten westen neghen mylen ————— 9. mylen.
Van Harnio totter clippen / is de coers noozdt oost ten oosten seven
mylen ————— 7. mylen.
Vander clippen tot Swaelueroort oft 'tzuydteynde van Gelandt/
is de coers oost noozdt oost ses mylen ————— 6. mylen.
Vanden hoeck van Gelandt tot het noordteynde van Bornholm/
is de coers zuydt west ten zypden ————— 18. mylen.
Vande zuyder Noorde tot het oosteynde van Bornholm/ is de coers
zuyt zuyt west twintich mylen ————— 20. mylen.
Want zuydt eynde van Bornholm tot Noen / is de coers oost ende
west veertien mylen ————— 14. mylen.
Want zuydtoost eynde van Bornholm tot Witmont / is de coers
zuydt west ten westen neghen oft tien mylen 10. mylen.
Van t zuyt eynde van Bornholm tot Olsberghen is de coers zuyt
oost ende noozdt west twaelf mylen ————— 12. mylen.

Want zuydteynde van Bornholm tot Reethol/ is de coers oost/ ende
oost ten noorden neghentien mylen ————— 19. mylen.
Want zuydteynde van Bornholm tot der Hemel / is de coers oost
noozdt oost vijftich mylen ————— 50. mylen.
Want noort eynde van Bornholm tot der Winde/ is de coers noozdt
oost ten oosten tseftich mylen ————— 60. mylen.
Van Bornholm tot Houburgh/ is de coers noort oost/ wel soo nooz-
delijck veertich mylen ————— 40. mylen.
Want zuyder Noorden oft 'tzuydt eynde van Gelant/ is de coers na
Rijshoof zuydt oost vyfentwintich mylen 25. mylen.
Want zuydt eynde van Gelandt tot Consbergher diep/ is de coers
zuydt oost ten oosten/ ende oost zuydt oost 35. mylen.
Want zuyder- Noorden tot Sevenberghen/ is de coers oost/ wel soo
noozdelijck/ ende op der Hemel oost 36. mylen.
Want zuyder- Noorden tot Houburgh / is de coers noozdt oost ten
oosten achttien mylen ————— 18. mylen.
Want zuydt eynde van Gotlant nae Heel ofte Rijshoof/ is de coers
zuyden ten oosten sevenentwintich mylen 27. mylen.
Van Houburgh oft 'tzuydteynde van Gotlandt nae Consbergher
diep/ is de coers zuydt oost ten zypden 30. mylen.
Van Houburgh tot het gat vander Hemel/ is de coers oost zuytoost
achtentwintich mylen ————— 28. mylen.
Van t zuydteynde van Gotlandt tot der Winde/ is de coers oost ten
noorden achtentwintich mylen ————— 28. mylen.
Van Houburgh tot Hontsoort / is de coers noort oost vyfendertich
mylen ————— 35. mylen.
Van Houburgh tot Oostergaerde/ is de coers noozdt oost ten noor-
den chien mylen ————— 10. mylen.
Van Oostergaerde tot der Winde oft Luyseroort / is de coers oost
ende west twintich mylen ————— 20. mylen.
Van Oostergaerde tot Dagheroort/ is de coers noozdt oost ten noor-
den/ wel soo noozdelijck dertich mylen 30. mylen.
Van Oostergaerde tot Goelse sanden/ is de coers noorden ten oostē
veertien mylen ————— 14. mylen.

Vande Gotsche landen tot Dageroot / is de coers nooyt oost ten
 oosten / ende nooyt oost tweeentwintich mylen 22. mylen.
 Vande Gotsche landen tot Wttop / is de coers nooyt nooyt oost
 tweeendertich mylen 32. mylen.
 Vant Gotsche sant tot Bochschaer / is de coers nooyden ten oosten
 sestiën mylen 16. mylen.
 Van Boechschaer tot die Wtclippen van Abbo / is de coers nooyt
 nooyt oost twaelf mylen 12. mylen.
 Vant Gotsche sandt totten zuydthoek van Allants haef / is de
 coers nooyden ten oosten / ende nooyden veertien oft vijftien my-
 len 14. mylen.
 Vant Gotsche sandt tot het gat van Stockholm / is de coers west /
 ende west ten nooyden elft oft twaelf mylen 12. mylen.
 Vande Gotsche landen tot Carello / is de coers zuydt west ten zuy-
 den sestiën mylen 16. mylen.
 Vant gat van Stockholm tot Carello / is de coers zuyden en nooy-
 den sestiën mylen 16. mylen.
 Van Carello tot dat nooytpeynde van Oelandt / is de coers west
 zuydt west ses mylen 6. mylen.
 Vant nooytpeynde van Oelandt tot dat gat van Stockholm / is de
 coers nooyden ten oosten 17. mylen.
 Vande Sweetsche Jonckvrouw tot t'gat van Stockholm / is de
 coers nooyt nooyt oost 18. mylen.
 Van Carello tot het zuytpeynde van Oelandt / is de coers zuydt
 zuydtwest / wel soo westelijck 18. mylen.

CAPITTEL V.

Op wat hoochden dese landen gheleghe zijn.

Het Epland van Bornholm / light op vyfvenvijftich graden tien
 minuten 55. — 10.
 Die zuydthoek van Oelandt / light op sessenvijftich graden twee-
 endertich minuten 56. — 32.

Dat zuytpeynde van Gotlant light op seivenenbijftich graden sestiën
 minuten 57. — 16.
 Die Oostergarde in Gotlant / light op seivenenbijftich graden twee-
 enbeertich minuten 57. — 42.
 Gotsche sandt light op achtenbijftich graden ende veertich minu-
 ten 58. — 40.
 Die zuydthoek van het Allantsche haef / light op t'sestich graden en-
 de tien minuten 60. — 10.
 Die Stadt van Stockholm / light op neghenenbijftich graden tien
 minuten 59. — 10.

CAPITTEL VI.

Wat gronden ende diepten men op dese custen is vindende.

Als ghy zijt teghens die clippen inden vaerwech / daer ist d'ijck-
 lich gront / ende is neghenendertich vadem diep.

Alst zuyder-Nooyden west nooytwest van u light / ende dat ghy
 zijt twee mylen vant landt / daer ist diep dertich ende eenendertich
 vadem / ende is streckgront als leem.

Alst capelleken op zuyder-Nooyden nooyt nooyt west van u light /
 daer ist maer dertien vadem diep.

Als Houburch nooyt nooyt oost van u is vijf mylen / daer ist diep
 vijftien vadem.

Als ghy van daer twee mylen nooytwest aen gaet / daer ist diep
 twintich vadem / ende is grups steenich gront.

Als ghy zijt nooytwest ende nooyt west ten nooyden van Hou-
 burch / ende zijt twee mylen vant landt / daer hebt ghy groff root steen
 sant / ende swart daer onder.

Twee mylen by westen d'Oostergarde / ende twee mylen vant
 landt / daer ist streckgront / ende is eenendertich vadem diep.

Tusschen Oelandt ende Gotlant is oneffen / en somtijts dyen-
 twintich somtijts tweeentwintich vadem diep / ende die gront is
 swart grups ende steenkens als groote swarte erwteten. Ghy hebt
 oock neghenentwintich vadem diepte / ende is al swarte gront.

Als zuy-

Als zynder Noorden west van u leyt ende ghy zyt twee mylen van landt/daer ist steckgront/seuenentwintich ende oock neghenentwintich vadem diep.

Tusschen die Oostergarde ende Houburgh/hebdy een banck van vierentwintich vadem/ende is grof root sant / ghy meucht dat lant niet sien wter meerste.

Noch hebt ghy daer een banck by oosten van veerthien vadem/

ende is graw ende wit sant. Als ghy daer ober zyt dan en hebt ghy geenen gront op heertich vadem. Die Leescaert heeft hier een groote faute/die vast in alle Leescaerten wort voort ghedruckt: maer behoorde al langhe ghebetert gheweest te hebben.

Item die van Bornholm nae Oostergarde wil seplen/die en moet dat loot niet sparen /maer altemet nae dese bancken wtwerpen/op dat hy wete zyn gissinghe te maecten/het is seer goet om doen.

R 2

Beschryp

Beschryvinghe der Seecusten van Oost-Finlandt.

Alsmen vant hooge lant comt ist oost-
landt vander Narven aldus.

Ende Hooghelandt is aldus.

Thusten z. w. ten w.
van Hoogelandt.

Eeckholm alsmen
voorby seylt,

Sibrichnes.

CAPITTEL I.

Hoemen de hauenen van Oost-Finlandt beseylen sal, en die gelegenheyt der Finlandtsche schaere, ende van meer ander landen en Eylanden.

Tusschen Oost- en West-Finlandt gaet dat Alantische haff in / datmen die Noortbodem noemt / ende gaet soo verre op in Finlandt dat een schip met een goet baerweer in vijft daghen nauwelijck en sonde connen ten eynde seplen. dat hoogste van die Noortbodem is een stadt ghenaeint Tozen / daer scheyt Sweden hem van Finlandt.

Ercke ist wterste Eplant vant Alantische haff van daer streckt de Corpelont in / ende gaet noorttoost by Corpe lant. Corpe ligt binnen d'ander Eplant: van Corpe machinen over slaen int liet van Abbo / dat van Wttop aff comt loopen.

Item Wttop is een groot Eplant / daer op staet een mast met een tonne / daer moet ghy by westen in seplen: het streckt eerst noorden / ende noorden ten oosten in ontrent twee oft dyp mylen / dan comtme teghens een groot Eplant aen.

Item t'liet streckt langs dit Eplant noorttoost tot die voert van Abbo / ende Abbo leyt tepnden van t'groote Eplant. Dit liet loopt al tusschen die clippen duer wel thien mylen. Daer comtmen by een clippe die onder water ligt / ende is een Hagneet oft Sepelsteen. Die compassen draeyen daer altyt om ende en connen niet stille staen / oft ghy moet daer een myle voorby wesen.

Van daer tot het gat van Lups is de coers al oost / ende oost ten zuden / tusschen die clippen duer / tot dat Ruyge Eplandt toe / daer

loopt dan t'gat van Lups in Zee / naer Reuel toe / ende men mach landt van Reuel sien alsmen bukten die scharen is.

Van Lups bukten die Schaeren om nae Ellensbos is de coers oost / ende oost ten noorden elck ofte twalef mylen: ende op die west zyde van t'gat leyt een hooghe ronde clippe met een mast ofte Werd / ende is genaemt Kubben: daer tegen over licht een lange clippe oft Eplant / ende is ghenaeint Santam. Tusschen beyden gaet dat gat van Ellensbos in / ende streckt meest noorttoost / ende noorttoost ten noorden tusschen die clippen duer. Een stuck weechs by oosten die langhe clippe licht noch een ronde clippe ghenaeint Hely.

Deze dyp clippen zijn die kennissen vant gat / om te seplen nae Ellensbos / het streckt eerst noorttoost / tot datmen binnen die clippen is / daerna strecket noort noorttoost tot voor de riviere van Ellensbos / ende men mach daer setten tusschen die clippen / want daer is goet ancker gront.

Daer loopt oock een liet binnen die clippen duer / ende comt by Putsfagre weder in zee / maer het loopt om ende wederom / ende is Lootsmans water.

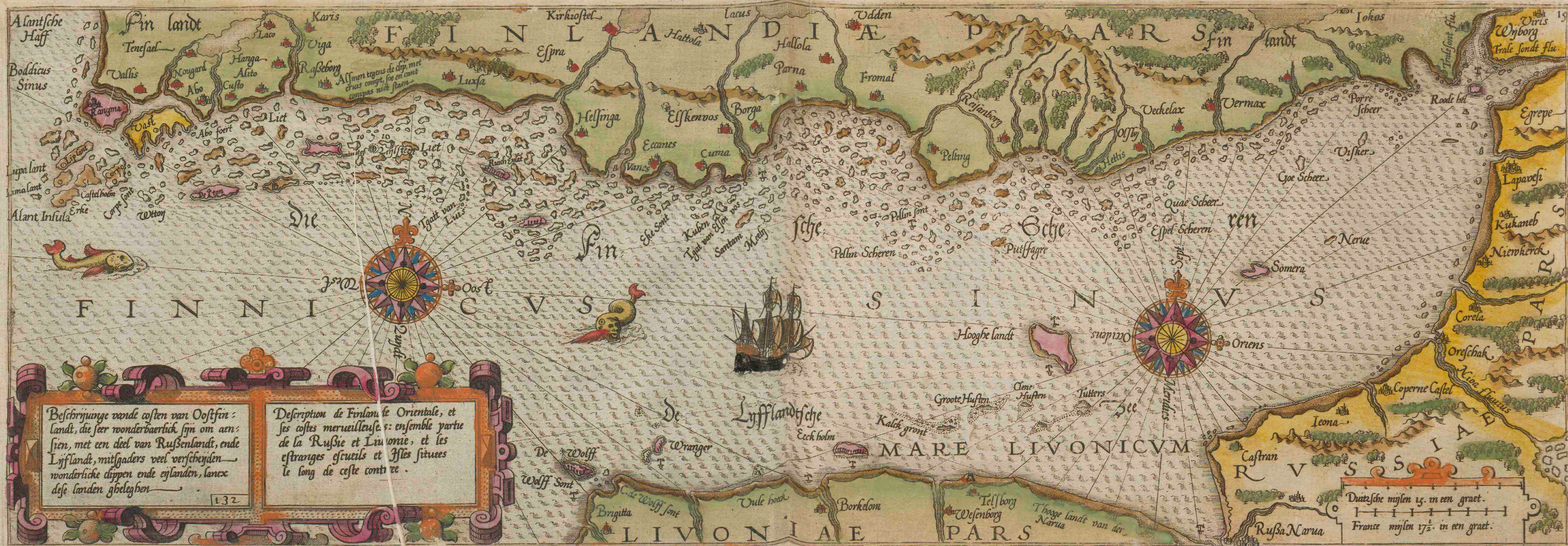
Van t'gat van Ellensbos tot Peltensont oft de Schare is de coers oost / ende oost ten zuden acht oft neghen mylen. Peltensont strecke noorttoost in / men licht daer binnen een grooten hoop wtschaeren / ende men mach al binnen duer seplen waermen wilt wesen als men een bekennt Lootsman heeft. Van Peltenschaeren tot Putsfagre / twelcke een groote clippe oft Eplandt is / ist vier mylen: van dit Eplant werden die Lootsmans in genomen van die gene / die binnen die Schaeren duer willen wesen. Dit Putsfagre licht noorden ten westen van

1892

[Faint, illegible handwriting]

卷之四

1870

Beschrijvinge vande costen van Oostfin-
landt, die seer wonderbaerlick sijn om aen-
sien, met een deel van Russenlandt, ende
Lijfflandt, mitgaders veel verscheyden
wonderlike clippen ende eylanden, lanex
dese landen ghelegghen

Description de Finlande Orientale, et
ses costes merueilleuse. s: ensemble partie
de la Russie et Livonie, et les
estranges escueils et Ifles situees
le long de ceste contrée.

Duitsche mijlen 15. in een graet.
France mijlen 17½. in een graet.

ken van Hooghelandt ontrent vijf mylen: maer zuden van het Eplandt Dutsfagre licht een blinde clippe/ die moet ghy schutwen.

Van Dutsfagre tot die Espelschaeren / is de coers oost ende west vijf mylen / het zijn oock een grooten hoop uptschaeren. Recht by oosten licht een groote clippe/ghenaemt Quade schaere / daer machmen rontom seplen.

Van Espelschaeren tot Goescharen is de coers oost noordtoost acht oft neghen mylen / en is oock eenen hoop wtclippen: maer daer licht een groot Eplandt byten / d'welcke is de Goescharen.

Van daer tot die Visscher oost noordtoost d'yn mylen / daer licht oock een groote wtschaere / ende licht alleen: maer oostwaert van die Visscher ligghen die cleyne schaeren midden int vaerwater / zy ligghen bykants ghelyck het water. Van die Visscher tot de Poerre schaere is de coers noordtoost twee myle / daer begintmen vaste landt te sien. Van Poerreschare tot die Koodehel oft Tralesont / is de coers noordtoost ten oosten vier mylen.

Die Koodehel machmen aen beyde zyden om seplen / maer op die westzyde ist principael diep: maer als men binnen is / soo ist wijt ende breeet / men mach daer setten waermen wil: oostwaert gaet een grof water op / maer 't licht al meest vol schaeren ende wtclippen. Als men binnen Koodehel is / so siemen Wiborch voor hem ligghen.

Die Tralesont is met bakens besteken / het is aen beyden zyden drooghe / men moet daer tusschen die baekens deur seplen tot aen die Stadt van Wiborch.

Zydt zydtwest van die Koodehel licht een langhe wtclippe / en daer by oosten ligghen noch d'yn oft vier wtclippen / die liggen aen die Russen zyde.

't Landt streckt hem aen die Koodehel aff nae Nieuwkercke toe zuden ten westen / ende zydt zydtwest wel tien oft twaelf mylen / ende gaet in een grooten inwijk / dat is ontrent ten halven die Russche haecken van der Narve / ende daer ligghen veel Scharen by tlandt langs. Dat vaste casteel van Noetenborch leyt aldaer op een riviere die hem uyt die Oosterzee streckt in die Lading / welck een groot lack ofte binnen water is.

Wat landt van Ruslant streckt hem van Nioa stube oft Oeresack

wt den inwijk nae die Russche haecken toe / west zydtwest / tien ofte elf mylen. Dese riviere Nioa schept Ruslandt van Finlandt door de Ladingh.

Die Russche haecken oft Castam ligghen vier mylen vande riviere van der Narve: die op de riviere wil wesen / die sette dat herten hant over 't slot / ende loope so de riviere in.

Wat landt streckt van der Narve tot Telsburch west ten noorden twaelf mylen. Doort tot die Ceckholm oost ende west vier mylen.

Noordwaerts van dit landt oft in dit vaerwater liggen seer boose gronden ende clippen / ghenoeemt die Hoffen / die rontomme seer veel vuple en quade ondiepen hebben: maer die Ceckholms zijn schoon. By westen die Ceckholm is goede reede voor een zydttooste wint.

Van die Ceckholm tot die Eplandt van Wrange / is de coers west ende west ten zuden neghen ofte tien mylen. Onder Wrange is goede reede / ende over al goet anker grondt. Van Wrange tot Wolfont / is de coers west zydtwest d'yn mylen. Die Wolff licht noordt noordt west / ende noordtwest ten noorden van dat Eplandt van Wolfont af. Noordt noordt west van Wrange licht een blinde clippe / die moet ghy schutwen. Noordt west ten noorden van Wrange ligghen noch twee blinde clippen. Die wterste licht twee mylen / die ander een myle van landt. Er de alst Eplandt zydt oost ten zuden van u is / so zyt ghy ontrent dese clippen.

CAPITTEL II.

Hoe dese landen strecken, ende hoe die hoecken ende havenen van malcanderen liggen.

EReke dat nyterste Eplandt van Alants insula tot Dypop / is de coers oost ende west / seven mylen ————— 7. mylen.

Van't baecken op Dypop tot het gat van Lups / is de coers oost ende west twaelf mylen ————— 12. mylen.

Daer tusschen en ligghen gheen gaten / hoe wel het al ghebrokent landt is.

Van die ooster wtscharen van Lups / tot dat gat van Elmbos / is de coers oost ten noorden ————— 10. mylen.

Van het Eplandt van Santom / oft die oost zyde van Elfenbos tot
 Pelten schaere / is de coers oost ten zupden acht oft neghen my-
 len ————— 9. mylen.
 Van Peltschaere tot Espelschaere / is de coers oost ten noordē acht
 oft neghen mylen ————— 9. mylen.
 Van Goelschaer tot Poerreschaer / is de coers noordt oost ten oosten
 vijf mylen. ————— 5. mylen.
 Van Poerreschare tot die Koochhel / is de coers noort oost ten oosten
 vier mylen ————— 4. mylen.
 Die Tralesont streckt noorden in / ende daer staen bakens aen beyde
 zyden. Koochhel licht twee mylen van die Stadt van Wyburgh
 ————— 2. mylen.
 Het is vande Koochhel tot die noorthoek vander Narve / zuyt west
 ten zupden twintich mylen ————— 20. mylen.
 Ende tlandt licht in een grooten inham / ende binnen int landt is
 een lacc wel beertich mylen wijsdt ende breedt / ende is ghenaeint
 de Ladingh / daer leyt dat Slot van Noetburgh op de riviere van
 Nioa.
 Van daer tot die reede vander Narve / is de coers noorden ende zuy-
 den vier mylen ————— 4. mylen.
 Vande reede vander Narve tot Telsburgh / is de coers west ten
 noorden twaelf mylen. ————— 12. mylen.
 Van Telsburgh tot die Ceckholm / is de coers o. ende w. 4. mylen.
 Ende het is van die Ceckholm tot Wolfont o. ende w. 12. mylen.
 Van Wolfont tot Rebel in Yplandt / is de coers zupden ende noor-
 den twee groote mylen ————— 2. mylen.

CAPITTEL III.

Hoe andere landen van dese landen verscheyden zijn.

DEn hoek van Alandt / licht van Dageroort / zuydt oost ende
 noordt west achten mylen 18. mylen.
 Van Wytop tot Sybrechnes / is de coers zuydt oost ende noordt west
 vijftien mylen ————— 15. mylen.
 Van Wytop tot Swalberoort / is de coers zuydt zuydt oost seivenen-
 dertich mylen ————— 37. mylen.

Van Wytop (oft tgaat van Abbo) tot die Oostergarde in Gotlandt /
 is de coers zupden ten westen 42. mylen.
 Van Wytop tot Otgensholm / is de coers 3. o. ten o. 20. mylen.
 Van Wytop tot Nargen oft Wolfont / is de coers oost ten zupden /
 ende west ten noorden ————— 25. mylen.
 Van Wolfont tot die Wetschaeren vā Lups / is de coers noort noort-
 west ende zuyt zuyt oost tien oft elf mylen 11. mylen.
 Van Narghen oft Wolfont tot Elfenbos / is de coers noordt noordt
 oost twaelf oft dertien mylen 13. mylen.
 Van Wolfont tot Pellenschaere / is de coers noort oost / wel so oost-
 lijk achten mylen ————— 18. mylen.
 Van Pellenschaeren tot Hooghelandt / is de coers oost zuydt oost ses
 mylen ————— 6. mylen.
 Van Hooghelandt tot die Ceckholm bukten die calckgront om / is
 de coers west zuydt west neghentien mylen 19. mylen.
 Van Ceckholm tot Elfenbos / is de coers noordt west 12. mylen.
 Van Hooghelandt tot Putsfagre / is de coers noorden ten westen vier
 oft vijf mylen ————— 5. mylen.
 Van Hooghelandt tot der Narve op die reede / is de coers zuydt oost /
 ende noordt west tien mylen ————— 10. mylen.
 Van Hooghelandt tot die Russche haecken oft den noorthoek van
 der Narve / is de coers o. 3. o. seven oft acht mylen 8. mylen.
 Van Hooghelandt tot Soemere is de coers oost noordt oost neghen
 mylen ————— 9. mylen.
 Van Soemere tot die Visscher / is de coers noordt oost / wel so noord-
 lijk acht mylen ————— 8. mylen.
 Van die Visscher tot die Koochhel is de coers noordt oost ten oosten
 vijf oft ses mylen ————— 6. mylen.
 Van Soemere tot die Quadescharen / is de coers west noordt west vier
 mylen ————— 4. mylen.
 Van Soemere oost noordt oost / leyt een Eplandt ghenaeint Narve
 ende licht van Soemere dzy mylen 3. mylen.
 Van Soemere tot die Russche haecken / is de coers oost ten zupden acht
 mylen ————— 8. mylen.

CAPITTEL IIII.

Op wat hoochden dese landen ende uythoecken ghelegghen zijn.

Den hoeck van die Eplanden van Alandt / light op tsestich graden twintich minuten	60. — 20.
Narghen oft den hoeck van Suerp / light op tsestich graden twaelf minuten	60. — 12.
Opton ende tgaat van Lups ende Ellenbos / ligghen op tsestich graden vpuenbistich minuten	60. — 55.
Den hoeck van die Boerreschaeren / light op eenentsestich graden twintich minuten	61. — 20.
Hooghelandt light op tsestich graden en 40. minut	60. — 40.
Wat Eplandt van Soemere / light op tsestich graden ende vierenbistich minuten	60. — 54.
Wyburgh oft Tralesont / ligghen op eenentsestich graden bistich minuten	61. — 50.
Die riviere vander Narua / light op neghenenbistich graden twee enbistich minuten	59. — 52.
Die Eeckholm light op tsestich grad. 12. minut.	60. — 12.
De vuylen van die Hosten / ligghen op tsestich graden twintich minuten	60. — 20.
Van Hooghelandt tot Tutters ist twee mylen	2. mylen.

CAPITTEL V.

Also men geen stroom op die gantsche Oosterzee en heeft, so moeten wy wat schryven van die gronden ende diepten van dese landen.

Nu dat myn onderricht is / soo is op alle die Sweetsche ende Finlandische custe binnen die Schaeren duer op meest alle die plaetsen

ancker gronde / welck een grooten troost is voor die zeebarende luyden : sulcks datmen waermen comt eenen ancker mach ghebruycken alst noot doet.

Van Wolfsdondt aff / als vozen verhaelt is / light een blinde clippe noort noordt west / ende noordt west ten westen / van dat Eplandt ten half myl in zee : ende als die rozen van Kievel comt aen den hoeck van het Eplandt dan ismen by oosten dese clippe.

Onder Wrainger machmen setten / maer daer light een blinde clippe noordt west ten noorden aff wel twee mylen in Zee. Tusschen dese clip ende het eplandt light noch een blinde clippe / een pedet mach hem hier voor wachten.

Die Eeckholm is rontom schoon ende goet ancker grondt. Ost noordtoost vande Eeckholmen dyt ofte vier mylen / ligghet Eplandt van groote Hosten / daer comt een riff west ende west ten noorden af schieten / ende is ghenaeemt die kalckgront / het is wel twee mylen lanck. Daer by oosten light noch een Eplandt : van't selve loopē twee reuen aff / dat eene nae Hooghelandt / dat ander nae Lijlandt. Dese reuen zijn seer vuyt / men moet hem daer voor wachten.

Die clepne Hosten ligghen daer by oosten / ende die vuylen van die Hosten loopen tot aen die Eplanden van Tutters : Hooghelandt light daer by noorden. Die nae der Naruen wil wesen / die moet tusschen Hooghelandt ende Tutters deur / alsoo dat Tutters aen die rechterhandt moet ligghende blyven.

Soo veel als die diepten van dese traue oft vaerwater aengaet / dat en is niet noodich te weten hoe diep dattet by een pedet hoeck oft landt is : want men mach over al tlandt sien. Daerom en ist niet noodich alhier meer mentie te maecken van die diepten : want het is onseker datmen hier af soude schryuen.

Beschryp.

Beschryvinghe der Zeecusten van Lijflandt/ Coerlant/ ende Pruyssen.

Alsmen om Domesnes seylt, is
Oesel aldus.

Abbrick leyt een mijl
van Oesel.

Ruynen alsmen voorby
seylt.

Dat oostlandt van Riga alsmen tegens
Dunnemunde comt.

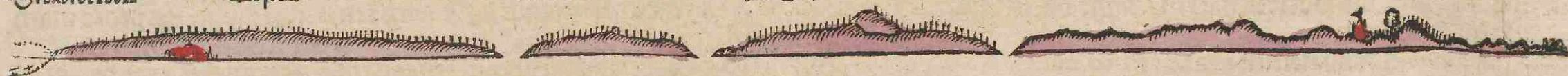
Swaetwroost

Oesel.

Abbrick.

Ruynen.

Dunnemunde.

CAPITTEL I.

Hoemen die landen beseylen sal, ende watmen daer te schouwen
ende te wachten heeft.

VAn die Wzanger/ Wolfsont ende van de Wolf is hier vozen gheschreven. Om nu tot Kevel te seplen/ comende upten westen/ soo sult ghy by een witten hoeck comen / die groote Koghe ghenoemt wort/ ende wort in die Caerte van Gobert Willemsz. tot een Eplandt ghemaect: maer het en is geen Eplandt/ dan een witte upthoeck/ daer zijn twee oft dyp witte crijberghen in/ die sult ghy twee oft dyp mylen booz by seplen / soo comt ghy by een anderen hoeck / daer oock twee witte steden in zijn / als dan sult ghy dat Eplandt van Nargen booz upt sien ligghen: maer ghy sult dat Eplandt aende lichter handt laten ligghen / ende loopen by oosten den hoeck van Surpin / ontrent zuydroost cotten eynde van dat Eplandt. Ende als ghy ten eynden van dat Eplandt zijt/ soo gaet oost / ende oost ten zuyden aen / soo sult ghy een tonne binden: laet die aen sterchoort / ende gaet dan zuyden ten oosten/ ende zuyt zuydroost/ tot aen die oost zyde van't hooft/ ende laet daer u ancker vallen / cozt mettet achter oft boozschip aent hooft/ men legger aen vier touwen: want den noorden ende noordt noordt-westen wint is daer open in/ ende dan roltet al wat.

Het is van Nargen tot die tonne een groote mple / ende vande tonne tot Kevel aent hooft ist twee mylen.

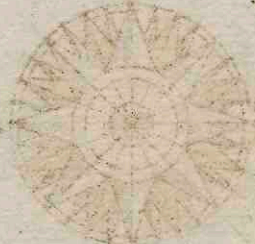
Het is van groote Koge tot Oetgensholm dyp mylen: men mach daer achter setten op ses oft seven vadem. Achter Oetges holm licht cleijn Koge / ende tusschen groot en cleijn Koge gaet een wyde boert in / van ses ende seven vadem / het is daer al schoone grondt om te setten.

By zuyden Oetgesholm gaet een grooten inwijck int landt / daer in licht een Eplandt / ende boven het Eplandt licht een stedeken/ genoemt Haplael/ men mach daer setten waermen wil. Op die zuyde cant van desen inwijck loopt een groote droochte off / by de welke men in mach leyden nae Moensondt toe / dat is een vaerwater om achter Osel om te seplen nae Rye toe.

Die in die Moensondt wil seplen / die wachte hem booz die Grasgront ende Grasholm.

Die in Moensont wil seple achter Osel om / die gae van Oetgensholm zuydt zuydtwest tot die Grasholm / dat twee groene Eplandekens zijn/ ende seple daer dicht by in / om die Grasgront die daer teghen over licht op vier oft vijf voeten waters.

Van Grasholm cotten hoeck van Osel / daer den grooten boom staet / is de coers zuyt zuytoost vijft mylen / het is daer diep in't vaerwater

Map of the Americas
1600
1601
1602
1603
1604
1605
1606
1607
1608
1609
1610
1611
1612
1613
1614
1615
1616
1617
1618
1619
1620
1621
1622
1623
1624
1625
1626
1627
1628
1629
1630
1631
1632
1633
1634
1635
1636
1637
1638
1639
1640
1641
1642
1643
1644
1645
1646
1647
1648
1649
1650
1651
1652
1653
1654
1655
1656
1657
1658
1659
1660
1661
1662
1663
1664
1665
1666
1667
1668
1669
1670
1671
1672
1673
1674
1675
1676
1677
1678
1679
1680
1681
1682
1683
1684
1685
1686
1687
1688
1689
1690
1691
1692
1693
1694
1695
1696
1697
1698
1699
1700

Beschryvinghe van Lijflant ende Courlant metten onliggende ey-
landen, als Oesel ende Dageroort, ende meer ander, onder dese
costen ende landen ghelighen
Description de Liouonie, et Courlande, et des isles cir-
convoisines, Oysel, et Dageroort, et plusieurs autres, sit-
uees soubs les costes maritimes de ces Prouinces.

Duytsche mijlen 15. in een graet.
Francoische mijlen 17½. in een graet.

water vijf badem. Men siet vier oft vijf Eplandekens aen stuerboort/ men loopt op twee oft dyp cabels lengde daer by lancks / tot datmen comt aen't landt van Oesel teghen over den grooten boom.

Maer als men die Grasgront voorby is / soo comt men teghens een Eplandt aen bagboort / daer neffens gaet dat diep in nae't slot van Doensont op 3. badem. En het wordt dan altemet blacker / want het is daer al vol sanden. By welken selve Eplandt gaet noch een diep in / dat mach men deur seplen tot het eynde van Oesel: maer men laet die twee Eplandekens aen stuerboort legghen.

Dat rechte diep gaet lancks by't landt van Oesel / ende is dyp ende vier badem. Ten laetsten wordt weder ses / seven ende acht badem / dan blyben die twee eplandekens aen bagboort / het is vanden grooten boom tot dat eerste Eplandeken oost zuyd oost vier mylen / daerna zuyd oost tot dat ander Eplandt. En voort aen tot dat noort eynde van Oesel oost ten zuyden: maer om den hoeck van Oesel schiet dat water noster aff / het is van het water noster tot Rypnen zuyden en noorden tien mylen.

Sibrichnes licht noordwest van den Ossenholm / den Ossenholm licht by welken die Grasholm / ende noorden van den Ossenholm licht noch een blinde clippe / ghenacmt die Grasgront: want daer zyn twee ondiepten diemen die Grasgronden heet.

Noordwest van die Westersche Grasgront twee mylen / licht dat Eplandt van Sibrichnes / ende is een upteyl die vanden hoeck van Sibrichnes aff licht / het is daer seer vuple gront.

Sibrichnes is een vuplen wthoeck / daer by oosten seylt men in die Doensont / ende dyp mylen by welken Sibrichnes licht een rif van't landt aff noordwest in zee / wel vier oft vijf mylen / ende is black aff gaende nae die Schare toe: eerst van dyp / vier / vijf ses ende seven badem / ende wort dan altemets dieper tot aen die finsche schaeren.

Twee mylen by welken dat rif licht Dagheroort / daer staet een hooghen toren op / den welken die van Bevel daer ghetuuntert hebben tot goede kennisse van't landt.

Vijf oft ses mylen zuyd zuyd oost van Dagheroort licht Hontsoort / ende tusschen beyden is een grooten inwijk. Die schepen die Swachheroort oft Oesel mis seplen / verdolen seer in desen inwijk:

want daer en is gansch geen kennisse des lants / ende het is daer ober al scherpe grondt. Maer als men teghens't landt van Dagheroort aen comt / dan siet men den toren over't landt henen: daer gaet een water duer / tusschen Dagheroort ende Oesel / dat seer black ende drooghe is / also dat daer geen schepen duer en meughen.

Van Hontsoort tot Swachheroort oft het eynde van Oesel is de coers zuyden ten oosten twalef mylen / ende ontrent dat zuyd eynde van Oesel ligghen veel dwaelgronden / van dyp ende vier badem. Oock schiet daer een groot rif van Oesel aff zuyden ten westen in zee wel twee groote mylen / dat rif is seer hart ende breet / het is tot sommighe plaetsen dyp ende vier badem diep. Na datmen van den hoeck van Oesel af is / het rif ligt ontrent Oesel tot sommighe plaetsen drooghe / ende tot sommighe plaetsen en is maer twee en half ende dyp badem diep: het is daer seer hart ende oneffen / ende men moet daer wel voor hem liien.

Als men om dat rif is / soo gaet men na Domesnes toe oost ten noorden / ende oost noord oost zy liggen vier mylen verscheyden. By noorden Domesnes ontrent Abbetick liggen oock veel dwaelgronden / van dyp / vier ende vijf badem. Van Abbetick tot Arentborch in Oesel / is de coers noordwest ten noorden dyp mylen: ende dat is een laeplactse om gerste ende vette waren te laden.

Die reede van Oesel / ende den hoeck van Domesnes ligghen van malcanderen zuyd oost / ende noordwest twee mylen.

Als die kercke van Oesel west ten noorden van u is een half myle / ende den hoeck van Oesel daer die huylen op staen west: daer is die beste reede op seven badem steckgront. Het is tusschen Domesnes en Oesel wijt ontrent twee mylen / ende het rechte vaerwater is daer diep / sesen ende oock wel achten badem: maer die ghemeen diepte van dit vaerwater / is viertien / vijftien / ende sesten badem.

Van het rif van Domesnes tot Rypnen is de coers o. ten noorden / ende west ten zuyden verscheyden ses mylen: maer Rypnen meucht ghy rontom looden op seven ende ses badem / nochtans op die oost zuyd oost zyde loopt verre black aff. Als die zuythoeck van Rypnen w. van u is / daer en ist niet al te schoon / maer ist dat ghy op die zuyd zyde setten wilt / soo settet op acht badem / daer ist schoon. Van Ryp-

nen tot Abbrick is de coers noordwest ten westen ses mylen. Abbrick is een klein Eplandeken/ ende licht een myle van Oesel / het is daer al vuple steengront : oock ligghen tusschen Kypnen ende Abbrick veel dwaelgronden/ van dyp/ vut/ vyf/ ende oock wel ses vadem/ maer zy ligghen naest Abbrick.

Het is van Kypnen tot Kypn oost noordtoost acht mylen. Kypn is twee mylen lanck/ ende is een leech Eplandeken/ ende niest al vuple gront. Van Kypn nae Hanno / Sorgholm / ende Parnout ist ses mylen noordtoost ten noorden. Parnout licht in een grooten inwijk/ en het is tusschen Kypn ende Lufflandt wijsdt dyp mylen : maer het rechte diep is acht ofte neghen vadem. Teghens Hanno ende Sorgholm ist diep vyf ende ses vadem/ ende voor Parnout ist dyp ende vier vadem: maer Coerlandt is een schoone strant.

Zuyroost van Kypn licht Lymfael oft Salis / daer gaet een klein diep in van vier ellen: maer daer licht een banck dweers voor t gat/ het is binnen die banck dyp vadem diep: men mach aen beyde zyden om loopen/ het is daer goet setten.

Het is van Salis oft Lymfael tot Riga zyden ten westen acht mylen/ die tot Riga binnen wil wesen / die seple tusschen die palen in/ so sal dat zuytende van der stadt comen ober den hoer van der Spille/ ende den grooten boom comt dan ober dat wacht huysken dat by t slot staet. Seple soo in ober die drooghte: maer tot Riga voor Duyng salmen setten op tien vadem by zyden oft by noorden het gat.

Om t gat van Riga recht in te seplen/ soo set dat Slot van Riga recht tusschen die twee oft dyp hupfen ende die boomen die op het oostende van t landt vander Spille staen/ loopt dan recht in/ so sal daer een grooten boom comen ober t Slot van Diamemoude: het is een dweers merck om t gat vande Dupns in te seplen: maer alst slot van Riga tusschen die hupfen en die boomen comt/ dat is een langs merck om t gat recht in te seplen.

Alsmen binnen t gat van Dupns is/ so moet men dichte by die west wal lanck op een cabel lengde/ tot verby den hoer vander Spille/ dan staet men over na dat houten Slot toe: maer het is altemael lootsmas water om af ende op te brenghen.

Dat landt strekt op die west zyde van Dupns te Riga eerst zuyt-

west/ west zuytwest/ ende west tot Tucken toe. Van Tucken strecket landt west noordwest/ ende noordwest tot voor Walen.

Dit landt licht altemael in een grooten inwijk. Van Voorwalen tot Dondagen/ is de coers noordwest vier mylen/ van Dondaghen tot Domesnes/ is de coers noordwest dyp mylen.

Het rif van Domesnes streckt oost noordtoost / ende noordtoost ten oosten in zee een clepne myle. Domesnes is leech dunlandt/ ende ligt ontrent oost zuydt oost van den zuythoeck van Oesel twee mylen.

Van Domesnes tot Lupseroort / is de coers west zuydtwest / ende zuydtwest ten westen acht ofte neghen mylen.

Lupseroort is een uythoeck: maer als ghy daer neben zyt/ dan schynet landt al een streckinghe te hebben: maer als ghy een myle oft twee op die oost zyde oft op die west zyde zyt / so siemen dattet een uythoeck is. Het is daer al black water wel twee mylen in zee/ ende dat rif van Oesel comt na die blackte toe schietē. Die na Ryge wil wesen/ die en moet niet van Coerlandt scheyden/ maer hy moet dese blackte al om looden op vyf vadem ofte min/ om niet huyten dat rif van Oesel te seplen. Die kil tusschen dese blackte ende dat rif van Oesel en is boven acht ofte negen vadem waters niet: maer ghemeenlyck hebt ghy seven vadem/ dan loopt ghy op zyn pas om dese blackte.

Dat zuytende van t rif van Oesel leyt dese blackte naerder dan Domesnes. Die Leel-caerte van Gouert Willemsz. spreekt hier seer onduydelyck af/ also dat men niet verstaen en kan.

Dyp mylen van Lupseroort licht Derwinde/ daer gaet dyp ellen waters in/ ende daer staet een Slotken. Men plach daer dyp torenkens op te sien: maer ick duncke dat die nu al aff zyn/ want men can die nu niet sien.

By westen oft by zyden Derwinde ligghen die Backhobens/ ende ligghen soo verre om die zuyt/ als Lupseroort om die noort ligt/ dit is die principael kennisse van t landt van Coerlandt. Maer Domesnes is veel kenbaerder/ upt oorsaecken dat het dobbelt blauw landt is/ ende comt van het oosten aff schuyf neder/ ende is aen het oostende schorre/ dat maect die beste kennisse: want soo haest alsmen om Lupseroort is / soo comen daer twee blaenwe landen/ d'een van oosten / d'ander upt den westen/ schuyff nae malcanderen neder

neder loopende. Cleechst is Luyseroort / dat ooster hoochste is Do-
mesnes / ende dat wester hoochste is Derwinde. Ontrent twee mylen
by zuden die Backhovens licht een uythoeck als Luyseroort / ende
is Steensoort ghenaeint.

Van die Backhovens tot Olma oft der Lpba / is de coers zuden
ten westen vijf oft ses mylen. Daer gaet oock een rivierken in van dyp
ellen waters: het is binnen een groot haff / ende die riviers van Lpba
gaet verre in't landt.

Van die riviere van der Lpba tot Sevenberghen / is de coers zup-
den ten westen / ende zupdt zupdtwest / dyp mylen. Van daer tot Hepli-
gauw / is de coers zupdt zupdtoost twee mylen. Van Hepligauw tot
Dermemel / is de coers zupdt zupdtoost 5. oft 6. mylen. T' gat van Der-
memel streckt in noordtoost / ende noorttoost ten oosten / ende men comt
op een groot haff oft binnen water / het gat is ses ellen oft twee va-
dem diep / daer is goede reede om den hoeck van het Duijn west
waerts op.

Van Dermemel totten hoeck van Lockste streckt dat landt zupdt
zupdtwest in een grooten inwoijk / ende Lockste licht dyp mylen by

noorden dat diep van Coninckberghen. Daer 't landt streckt van
Lockste nae het diep toe zuden ten oosten / ende zupdt zupdtoost dyp
mylen / daer ligghen tien ofte twaelf tonnen in't gat / ende men loopt
tusschen die tonnen in: daer staen oock twee rapen opt zuplandt / die
bringt men over malcanderen / ende men loopt alsoo tusschen die ton-
nen t' gat in / dat gat streckt meest zupdtoost ten zuden / ende zupdt
zupdtoost in.

Die booz Coninckbergher diep wil setten / die sette dat den hoeck
noorden van hem licht / so salt diep wesen acht oft negen vadem.

Die van by zuden comt ende wil int Coninckberger diep wesen /
die seple so langhe noortwaerts / tot dat die 2. rapen die opt zuplandt
staen over een comen: seple dā daer op aen / tot dat ghy die tonne hebt /
die tonnen ligghen aen beyde zyde: seple dan tusschen die tonnen in /
tot dat ghy binnen die Ketel comt: daer meucht ghy op de wint lig-
ghen op dyp oft vier vadem / ende ghy comt dan in een groot haff / en
gaet oostwaert op nae Coninckberghen / ende zupdt west op nae He-
luen oft Bruinsberghen.

Aldus is Coerlandt ghedaen, als ghy van oosten ofte westen comt, ende daer by langs zijt seylende een mijl daer van zijnde.

CAPITTEL II.

Hoe dese landen strecken, ende hoe die hoecken ende
Eylanden van malcanderen ligghen

Van't zupteynde van Wanger tot Nargen / is de coers west / acht
oft neghen mylen 9. mylen.

Van Nargen tot groote Roge / is de coers west ten zuden 4 mylen.

Van Nargen tot die tonne / is de coers oost ten zuden / ende oost
zupdtoost een groote myle. 1. myl.

Van die ton tot dat hooft van Rebel / is de coers zuden ten oosten /

ende zupdt zupdtoost twee mylen 2. mylen.

Van het Eylandt van Wolfsont tot Rebel streckt recht noorden in /
vier mylen 4. mylen.

Van Roge tot Oetienholm / is de coers west zupdtwest 3. mylen.

Van Oetienholm tot binnen Grasholm is de coers zupdt zupdtwest /
ses mylen 6. mylen.

Van Grasholm tot aen't landt van Oefel / is de coers zupdt zupdtoost /
vier mylen 4. mylen.

Van Oetienholm tot Sybrichnes / is de coers zupdtwest ten westen /
ses mylen 6. mylen.

S 2.

Sybrichnes

Van Spbrichnes tot Dageroozt / is de coers zuydt west ende noozdt
 oost vijf mylen ————— 5. mylen.
 Van Dageroozt tot Hontsoort / is de coers zuydt zuydt oost ses my-
 len, ————— 6. mylen.
 Van Hontsoort tot Swaeleroort oft 't zuydteynde van Oesel / is de
 coers zuydt zuydt oost ende zuyden ten oosten ————— 12. mylen.
 Tusschen die riviere oft inham van Wyck / ende dat eynde van het
 rif van Swaelveroor / ligghen veel dwaelgronden / ende zijn seer
 oneffen van dry / vier / ende vijf vadem. En comt dat rif van Oesel
 niet naerder dan acht oft neghen vadem / het is seer hart ende onef-
 fen. Nu slaet wederom in de Boensont langs Oesel.
 Vanden grooten boom tot d'eerste Eylant / is de coers oost zuydt oost
 vier mylen. ————— 4. mylen.
 Van daer tot het tweede Eylant / is de coers zuydt oost twee mylen
 ————— 2. mylen.
 Van daer tot dat noozdtoost eynde van Oesel / is de coers oost ende
 west twee mylen / het noozdtoost eynde van Oesel is black / ende
 daer by zuyden schiet een groot rif af / ghenaeemt dat Pater noster /
 het streckt zuydt oost in zee een myle ————— 1. myle.
 Van't noozdt oost eynde van Oesel strecket landt van Lijf landt oost
 zuydt oost / tot voor Parnout thien oft elf mylen ————— 10. mylen.
 Ende men loopt tusschen Lijf landt ende Sorcholm door / het is daer
 gheheel black ende nauwe om door te seplen.
 Van Parnout tot Lymael ofte Sales / is de coers zuyden ten westen
 leven mylen ————— 7. mylen.
 Van Lymael tot Dupnemunde / is de coers west ten zuyden acht
 mylen ————— 8. mylen.
 Die voor de Dupns van Rige setten wil / die brenghe den hooghen
 toren van Rige / zuydt oost ten oosten van hem / daer ist beste liggen
 op acht oft neghen vadem ————— 9. vadem.
 Van't Slodt tot Dupnemont streckt dat landt int ronde in een
 grooten intwijk tot Voorwalen / ende licht van't gat van Rige
 west ten noorden neghen mylen ————— 9. mylen.
 Ende 't landt strecket van daer noozdt west nae Domesnes toe seven
 mylen ————— 7. mylen.

Het is tusschen Coerlandt ende het Eylant van Rynnen wijs vijf
 mylen / ende men macht ober sien ————— 5. mylen.
 Het eynde van Oesel ende dat rif van Domesnes / ligghen van mal-
 canderen oost ten zuyden dry cleyne mylen ————— 3. mylen.
 Van't zuydteynde van Oesel tot Arentsborgh / binnen Abbzick door /
 is de coers noozdt noozdt oost acht mylen. ————— 8. mylen.
 Van Arensburgh tot het noozdtoost eynde van Oesel oft de Pater-
 noster / is de coers oost noozdt oost ses of seven mylen ————— 7. mylen.
 Die leestraert van Govert Willemz. seyt dat Oesel maer dry mylen
 lanck soude zijn / het wort by die van Denemarchen achtiën mylen
 lanck ghehouden / ende strecket noozdt oost ten noorden vijftien
 Duytsche mylen. ————— 15 mylen.
 Van Domesnes tot Lupseroort / is de coers zuydt west ten westen en
 west zuydt west neghen mylen ————— 9. mylen.
 Van daer tot der Winde / is de coers zuydt west ————— 3. mylen.
 Van der Winde totten hoek van Sevenberghen / is de coers zuyden
 ten westen dertien mylen. ————— 13. mylen.
 Van Sevenberghen tot dat gat vander Hemel / is de coers zuydt
 zuydt oost acht mylen ————— 8. mylen.
 Van't gat vander Hemel totten hoek van Loockste / is de coers zuydt
 zuydt west twaelf mylen ————— 12. mylen.
 Van den hoek van Loockste tot dat gat van Conincberghen / is de
 coers zuyden ten oosten dry mylen ————— 3. mylen.

CAPITTEL III.

Hoe ander landen van dese landen verscheyden zijn.

Het is van Narghen oft Wolfsont tot Hoogelandt oost noozdtoost /
 oft noozdt oost ten oosten ————— 21. mylen.
 Van Narghen tot Wellenscharen / is de coers noozdt oost veertien oft
 vijftien mylen ————— 15. mylen.
 Van Narghen tot 't gat van Elsenbos / is de coers noozdt noozdt oost /
 elf oft twaelf mylen ————— 12 mylen.
 Van Narghen tot dat gat van Lups / is de coers noozdt noozdt west /
 ende noozdt west ten westen tien mylen ————— 10. mylen.
 Van Nar-

Van Hargen tot Oytrop oft gat van Abbo is de coers west ten noor-
 den vier en twintich mijlen ————— 24. mijlen.
 Van Oetgensholm tot Lups is de coers oost ende west 12. mijlen.
 Van Oetgensholm tot die Grasgront / is de coers zuydt zuydt west
 vijf mijlen ————— 5. mijlen.
 Men loopt dat in achter Oesel omme nae Ryge oft Rypnen toe.
 Van Dageroot tot 't gat van Abbo / is de coers noortwest ten noor-
 den / vijftien mijlen ————— 15. mylen.
 Van Dageroot tot Boochscheer / is de coers west ten noorden ses-
 tien mijlen ————— 16. mylen.
 Van Dageroot tot Gotsche sanden / is de coers zuytwest / ende zuyt
 west ten westen verscheyden ————— 21. mijlen.
 Van Dageroot tot die Oostergaerde / is de coers zuyt west ten zuy-
 den wel so supdelijck / acht oft neghenentwintich mijl. 29. mijlen.
 Van Dageroot tot Derwinde / is de coers zuyden ten oosten / ses en
 twintich mijlen ————— 26. mylen.
 Van 't vlacke van Lupsroot tot het rif van Oesel / is de coers noort
 oost vijf oft ses mijlen ————— 6. mijlen.
 Van Dageroot tot Rijschoft / is de coers zuydt zuydtwest / wel soo
 zuydelijck / tseftich mijlen ————— 60. mijlen.
 Van het eynde van 't rif van Oesel tot dat wterste eynde van het
 rif van Domesnes is de coers oost noortoost 6. mijlen.
 Van Domesnes tot Rypnen / is de coers oost ten noorden 6. mylen.
 Van Rypnen tot Abzick is de coers noortwest ten westen 6. mijlen.
 Van Abzick tot 't noortoost eynde van Oesel / is de coers noortoost /
 ende noortoost ten noorden / seven oft acht mylen 8. mylen /
 Vanden noorthoeck van Oesel tot het Epland van Rypn / is de coers
 zuytoost ende noortwest ————— 11. mylen.
 Van Rypn tot die dupns van Ryge / is de coers zuyden / wel soo ooste-
 lijck tien mijlen ————— 10. mijlen.
 Van Ryge tot Rypnen / is de coers noortwest ende zuytoost elft oft
 twaelf mijlen ————— 12. mylen.
 Van Rypnen tot dat noordreynde van Oesel / is de coers noorden en-
 de zuyden tien mijlen ————— 10. mijlen.
 Van Rypnen tot het rif van Domesnes / is de coers west ende west

ten zuyden ses mijlen ————— 6. mylen.
 Als den hoeck van Domesnes zuyden ten westen / ende zuydt zuyt-
 west van u is / soo zijt ghy by westen dat rif / ende het is daer diep
 vijftien ofte sesten vadem : dan moecht ghy u coers wel gaen / te
 weten zuytwest ten westen / ende niet welkelijcker tot dat ghy om
 Lupsroot zijt.
 Van Derwinde oft Lupsroot tot die Eulanden van Alandt aen
 die noortcant vant Haff gelegen / is de coers noort noortwest vier
 ende veertich mijlen ————— 44. mylen.
 Van Derwinde tot Gotsche sande / is de coers noortwest ten westen
 dyp en twintich mijlen ————— 21. mijlen.
 Van Derwinde tot Oostergaerde / is de coers oost ende west / negen-
 thien oft twintich mijlen ————— 20. mylen.
 Van Lupsroot tot Houburch oft 't zuyteijnde van Gotlandt / is de
 coers west zuydtwest ————— 26. mijlen.
 Van Derwinde tot het noorteijne van Bornholm / is de coers zuyde
 west ten westen tseftich mijlen ————— 60. mijlen.
 Van Derwinde tot Rijschoft / is de coers zuydt zuydtwest / wel soo
 westelijck / ses oft seven ende dertich mijlen. 37. mylen.
 Van Sevenbergen tot dat zuyteijnde van Gelant / is de coers west
 ten zuyden wel so westelijck ————— 36. mijlen.
 Van Sevenbergen tot Rijschoft / is die coers zuydtwest ende noort
 oost / vijf en twintich mijlen ————— 25. mijlen.
 Van 't gat vander Hemel tot Bornholm is de coers west zuytwest
 vijftich mijlen ————— 50. mijlen.
 Vanden hoeck van Lockste oft Coninckberger diep tot die Ooster-
 gaerde / is de coers noort noortwest ————— 35. mijlen.
 Van Coninckberger diep tot het zuydeijnde van Gelant / is de
 coers west noortwest / ende noortwest ten westen / vier oft vijf en
 dertich mijlen ————— 35. mijlen.
 Vant Coninckberger diep tot Rijschoft / is de coers west ten noor-
 den twaelf oft dertien mijlen. ————— 13. mijlen.

CAPITTEL IIII.

Op wat hoochden dese landen ende wthoecken ghelegghen zijn.

D ie Sweetsche schaeren / Pelling schaeren / Elsenbos en Wttop
ligghen al tsamen op	60. graden. — 55. minuten.
Die Eplanden by noorden Kevel / liggen op tseftich graden veertien
minuten	60. — 14.
Dageroort light op	59. graden — 30. minuten.
Hontsoort light op negghenen vijftich graden	59. — 0.
Swaelwerpoort oft dat riff van Oesel ende Daresont in Goerlande
ligghen op acht en vijftich graden twaelf minuten	58. — 12.
Die Stadt van Rige light op seven ende vijftich graden / ende twin-
tich minuten	57. — 20.
Derwinde ende die Oostergarde ligghen op seven en vijftich gra-
den ende veertich minuten	57. — 40.
Sevenbergen ende het middel van Oelant ligghen op sesten vijftich
graden / twee en vijftich minuten	56. — 52.
Den hoeck van Lockste ende Conincbergen ligghen op vijf en vijf-
tich graden ende seshendertich minuten	55. — 36.

CAPITTEL V.

Van die gronden ende ondiepten van alle dese landen.

In westen Kevel ligghen veel ondiepten die comen af van sommi-
ghe Eplanden / diemen die Blootecarels noemt / ende opt wterste
oft noorderste eynde van dese drooghte / wort altijts een conne gelept
van die Heeren van Kevel.

Van die Grasgronden waer die ligghen / is te horen verclaert : te
meten / in Doensont / zuytoost van Sybrichnes / ende oock tusschen
Lijflant ende Oesel / daer zy op d'aldergrootste ligghen. Alsmen

tusschen Lijflant ende Oesel deur wil nae Riga oft Pernout / dan
blyven dese gronden aen baghboort / ende men loopt soo dichte by
Oesel lancks / datmen Lijflant effen sien mach : maer Ossenholm
laetmen aen stuerboort alsmen in comt : ende men seylt alsoo byde
Eplandekens lancks / tot datmen comt aen t landt van Oesel : dan
blyven die Grasgronden aen bagboort met dat Eplandeken dat
teghen den grooten boom ober light.

Men mach die Grasgronden oock dooz seplen op dry / vier / ende
vijf vadem tot het eynde van Oesel : dan laetmen die twee Eplan-
dekens aen stuerboort.

Ouden hoeck van Oesel ligget Water noster / ende loopt wel een
clepne myle in zee / het is een steenriff.

By oosten Abbrick ligghen veel dwaelgronden. Die van Domes-
nes aff comt / ende heeft een zuytoosten wint / die en loope niet verre
noortwaert ober / want het is daer gheheel oneffen / de gronden stre-
cken alsoo van Abbrick nae Rynnen toe.

Op die west zyde van Oesel ligghen oock veel ondiepten ende
dwaelgronden / die seer hart ende drooghe zijn / te weten van dry / vier
ende vijf vadem / als te horen verclaert is.

Lupseroort en is eyghentlijke gheen drooghte : maer het is een
blacken gront / diemen op vijf ende ses vadem om looden ende seplen
mach.

Op die Rickschen bodem ist onneffen als horen verclaert is : men
comt wel op vijftien ende sesten vadem midden int vaerwater / ende
daer nae salment loot werpen / ende men sal gheen gront connen cry-
ghen op veertich vadem.

Langs de custen ende stranden ist natuerlick diep / ende opgaen-
de gront nae t landt toe / eerst heeftmen veertien ende vijftien vadem /
ende nader by t landt ist twaelf ende tien vadem diep : dan machmen
Coerlandt sien van beneden.

Beschrybin-

141 **Beschryvinghe der Seecusten van Pruyslen/Pomeren ende Meeckelenburgh.**

Fockstedt gheleghen aen d'oost zyde van
Consbergher diep.

Heel is aldus almen van Righooft comt op een mijl
aent landt zijnde.

Dat Rigshooft wt de
west comende.

Dit landt is aldus ghedaen, almen daer by langhs is seylende, twee mylen vant landt zijnde tusschen Rekol ende Rigshooft.

Rigshooft.

Aldus ist landt ghedaen tusschen Colsberghen ende ter Stulp, almen daer by langhs is seylende onder half mijl van landt zijnde.

Almen Rekol fiet is desen
bergh aldus.

Iasmont almen voor by seylt, twee mylen
van landt zijnde.

Wirmont almen voorby seylt, twee mylen
van landt zijnde.

Deghehee-

De gheheele cust van Meckelenborgh, als men daer by langs seylt een mijl van landt zijnde, tusschen Dorenbos ende Krusserboort is aldus gedaen.

CAPITTEL I.

Hoemen Pruyssen, Pomeran ende Meckelenborgh beseylen sal, ende wat hauenen ende riuieren daer wt ende in loopende zijn.

Hoemen Coninckbergher diep op seplen sal is te vozen verclaert. Nu ist van Coninckberger diep/ tot Danswijck voor die Wpffel/ oost noordt oost ende noordwest ten oosten tien mijlen.

Agat by die kusten placht van by oosten in te comen/maer het is nu verlopen/ want opt westerhoofst oft kusten staen 2. masten met tonnen/ die houtmen ober een/ ende men loopt so tusschen die kusten in/maer als men binnen Termonde is/ so kiest men die oostwal: want die westwal is vlack/ ende comende voor boeckmans vlack so moet men die zyde van de Gr. enswoorst kiezen/ ende maken daer een vier townen vast.

Maer die voor de Wpffel setten moet die sette by westen die kusten op tien oft twaelf baden.

Van die Wpffel tot Heel/ is de coers noorden ende noorden ten oosten vier mijlen. Ende onder Heel machmen setten op seplen ende twintich baden/ het is daer een seer afgaende gront: ghy moet viche by landt setten oft ghy gaet die gront af/ want buyten clanc en hebt ghy gheen gront op veertich baden.

Van Heel tot Richshoofst/ is de coers noordt west ses oft seven mijlen. Onder Richshoofst machmen mede setten/ het is daer beter gront als tot Heel.

Die Pomerische strant is langs die zeeant boven met boomkens al swart beset. Eerst hebt ghy een afwaterken/ opt welke een stedecken licht ghenemt Zerneville oft Zernesse/ ende is drie mijlen van Richshoofst. Van daer tot Lyba ist vier mijlen. Lyba licht op een

groote rivièr gheenaemt die Ose. Van Lyba tot Keefkol ist vijf mijlen/ ende Keefkol is eenen hoogen bergh die seer kennelich is/ ende als men van Borchholm aff comt/ so comten daer te lande/ ende men kent dat land by desen bergh. Van Keefkol tot Gerschoofst ist al witte strant/ tusschen beyden loopt die rivièr van Stolp in/ tot aen die stede vander Stolp.

Van Gerschoofst tot Kypwolde/ is de coers zuydt zuydt west drie mijlen/ daer loopt een rivièr in/ gheenaemt die Wipper/ van Kypwolde tot Collijn/ zuydt zuydt west vier mijlen.

Tusschen Collijn ende Kypwolde te landwaerts in/ leijt een gheberchte. Als men nae Danswijck reijst ober landt/ so moet men daer over/ daer staet een ghebroken Capelle op/ met een plomp torenken/ dat gheberchte wort genaemt die guden bergh/ daer houden haer veel Wolven op.

Van Collijn tot Colsberghen/ is de coers zuydt west drie mijlen. Binnen inde rivièr van Colsberghen teghen ober die stadt leijt een eut put oft boze/ die alle de contrepencan sout geben: maer zy moeten water sieben/ nochtans ist water van die rivièr vars als melck/ want het is een affwater. Van daer tot Campn dyp mylen. Campn licht opt oosteynde van het Steynsche haff/ ende gaet met een rivièr naet haff toe.

Van Campn tot dat Swijn/ is de coers west zuyt zuydt west/ vier mylen: t Swijn loopt oock int haff recht teghen ober die rivièr van Statijn.

Van daer tot het nieuwe diep/ is de coers oost en west wel soo noordelich/ vijf mylen. Dat nieuwe diep streckt zuydt zuydt west in tot binnen die rivièr van Gypswolde.

Daer ligghen twee ondiepten aen die Kuyghensche zyde/ d'een onder

onder d'ander hoben water: laet die aen stuerboort/ ende dat ruyge
eylandt/ datmen Winete noemt/ aen bagboort/ ende loopen also tot
hem in: het is diep ses ellen/ binnen ist seven/ acht ende negen ellen/
tot voor die stadt van Hissonde. Daer licht een Eplant/ daer ist om
ober te setten op t landt van Ruyghen.

By zuyden Jasmont licht een wthoeck genaemt dat Peert/ daer
looptmen by om int Nieuwe diep. Dat Peert zijn twee oft drie
groote boomē / men noemtse oec wel die grooten Bock op Jasmont.
Van't Peert tot Jasmont is de coers noort noordwest twee mylen.

Van Jasmont tot Witmont / is de coers west noordwest twee
mylen.

Tusschē Jasmont ende Witmont is goede reede op seven oft acht
vadem/ op tien oft twalef vadem ist vuple gront.

Van Witmont totter Doozenbosch is de coers zuydwest ten we-
sten drie myle. Tusschen tDoozenbosch en Witmont gaet een groo-
ten inwijck in/ daer machmen oock setten op vijf oft ses vadem.

Van den hoeck van Doozenbosch tot die Zelle is de cours zuyden
ten oosten onderhalf vuple/ die Zelle gaet op vier oft vijf ellen in/ ende
men liet den toren van Hissonde voor hem ligghen / het is binnen
diep ses ende seven ellen/ altemael black water.

Onder Doozenbosch machmen setten voor een noortooft/ oost/
zuytoost/ ende zuyden wint op vijf oft ses vadem.

Het is van die Zelle tot Berts vier mylen. Tot Berts gaet een
diep in van dry ellen: ende aen die west zyde streckt een rif af/ dat
moetmen schuwen. By westen Berts gaet een groot rif oft blackte
af: maer tusschen Gester rif ende dese blackte en ist niet dieper dan
tien oft twalef vadem / ende als ghy een van beyde de landen wat
naecket/ so ist black ende drooghe.

Van Kobbenes tot Kossick/ is de coers zuytwest/ ende noordtoost
vier mylen. Tot Kossick gaet een moep diep in van vyf ellen/ het is
daer seer black aen beyde zyden.

Het is tusschen het rif van Kobbenes ende dat rif van Gester diep
twalef of t derchien vadem midden int Canael. Als ghy by westen
Gester rif in comt/ so comt ghy tegens een sant dat voor die Soluer-
sont ligh t/ ende heet dat Roode sant: het loopt langs Lalandt/ ende

by noorden tlandt is een reede van seven / acht ende neghen ellen
waters.

By oosten Gester rif licht een Eplant genoemt Bout/ men mach
daer van Falster op comen met twee oft drie voeten waters. Daer
worden veel voghelen ghevanghen/ sulcx dat op dit Eplant veel ve-
deren vallen.

By oosten Bout gaet die Groensont in/ die gaet deur tlandt/ en-
de comt in de Belt weder wt / ende dat teghens tnoordt eynde van
Lalandt.

Die Groensont streckt in ontrent west/ en west ten noorden/ daer
licht een drooghte aen die lichter hant van t gat/ genaemt die Tol-
lick die moet ghy schuwen als ghy in die Groensont wilt seplen.

Van daer totten hoeck van Huen ligget lant in een inwijck/ men
mach daer reede maecten voor een noorttoosten/ noorden/ noordwe-
sten ende voor een westen wint / op vijf oft ses vadem. Die wt die
Sont comt mach Huen so na comen als hy wil/ ende loeben by den
hoeck westwaerts op / ende settent waer hy wil op vijf ofte ses va-
dem.

Aen die noordt ant van Hoen machmen oock setten voor een oo-
sten/ zuyden/ zuytwesten ende westen wint/ het is daer al black ende
goet gront.

CAPITTEL II.

Hoe dese landen ende hoecken van malcanderen legghende zijn.

Vant Coninckberger diep tot t gat van Dansick/ is de coers zuyt	
west ten zuyden/ ende noorttoost ten noorden	10. mylen.
Van Dansick tot Heel / is de coers noorden ten oosten / ende zuyden	
ten westen	4. mylen.
Van Heel tot Vernoorde / is de cours zuyden ende noorden een	
myle	1. myle.
Van Vernoorde tot Ersternes/ is de coers noordt west ende zuyde	
oost drie mylen	3. mylen.
Van Ersternes tot Rijshoof / is de coers noordt west drie cleyne	
mylen	3. mylen.
	Van

Van Ruyghshoof tot Sernisse/is de coers w. 3. w. 3. mijlen.
 Van Sernisse tot Lyba/is de coers west zuyt west 3. mijlen.
 Daer tusschen ligghen die drie wollesacken ende zijn drie huebelen
 met boomen/tot goede kennisse van t landt aldaer.
 Van Lyba tot Keefcol/is de coers west zuydt west 5. mijlen.
 Keefcol is een hooghen bergh op die zee cant ghelegghen daermen
 tlandt by kent/allmen van Bohnholm af comt.
 Van Keefcol tot Garshoof/is de coers zuydt west ten westen ende
 west zuydt west verscheyden vier mijlen 4. mijlen.
 Tusschen beyden light ter Sculp/ende is een diepken van drie el-
 len oft daer ontrent.
 Van Garshoof tot Ruwolde/is de coers 3. 3. w. 3. mijlen.
 Daer loopt oock een diepken in van d'n oft vier ellen/ende is ghe-
 naemt die Wipper. By westen dese riviere light een gheberghte/
 ghenaeemt de Goutberghen.
 Van Ruwolde tot Cassin is de coers zuydt zuydtwest/ende zuydt
 west ten zuyden vier mijlen 4. mijlen.
 Van Cassin tot Colsbergen/is de coers zuydt west ende noozdtoost
 drie mijlen 3. mijlen.
 Colsberger riviere is ghenaeemt die Kadene. Daer tegghens over de
 stadt light een Sout put:daer ligt oock een stedeken ende is Tret-
 to ghenaeemt/ende tot Colsbergen looptmen tusschen twee kisten
 ofte hoofden in.
 Van Colsberghen tot Campn/is de coers 3. w. ten w. 3. mijlen.
 Van Campn tot het Swin/is de coers west zuyt west 4. mijlen.
 Want Swin tot het nieuwe diep/is de coers west ende west te nooz-
 den vijf mijlen 5. mijlen.
 Want Nieuwediep tottet Peert/is de coers noorden 1. mijle.
 Want Peert tot Jasinont/is de coers noort noort west 2. mijlen.
 Van Jasinont tot Witmont/is de coers w. n. w. 2. mijlen.
 Van Witmont tottet Doorenbosch/is de coers zuyt west ende zuyt
 west ten westen drie mijlen 3. mijlen.
 Vanden Doorenbosch tot Kobbenes/is de coers zuydt west ten we-
 sten/vijf mijlen 5. mijlen.
 Van Kobbenes tot Roswijck/is de coers 3. w. ende n. o. 4. mijlen.

Het is van Roswijck tot het eijnde van Gester rif noorden 6. mijl.
 Van daer tot Nuen/is de coers noort noort oost 6. mijlen.
 Van Nuen nae die Groensont/is de coers w. 3. w. 4. mijlen.
 Van Groensont tot binnen Gester/is de coers 3. w. 3. mijlen.

CAPITTEL III.

Hoe andere landen van dese landen verscheyden zijn.

Hoe Ruyghshoof ende dat zuijtcijnt van Oelandt van Coninck-
 bergher diep ligghen is te booren verclaert.
 Ruist van Heel tot Dageroort noorden ten oosten/ende zuyden ten
 westen tweeentwintich mijlen 62. mijlen.
 Van Ruyghshoof tot die Oostergarde/is de coers zuyden en noorde
 vierentertich mijlen 34. mijlen.
 Van Ruyghshoof tottet capel op Zuyder noorden/is de coers noort
 west ontrent vierentwintich mijlen 24. mijlen.
 Van Ruyghshoof tot Hanno/is de coers west ten noorde/acht oft ne-
 ghenentwintich mijlen 29. mijlen.
 Van Ruyghshoof tottet noortcijnde van Bohnholm/is de coers west
 ten zuyden wel so westelijck acht oft neghenentwintich mijlen.
 Van Keefcol tottet zuyt eijnde van Bohnholm/is de coers west/ende
 west ten zuyden achtiën oft neghentien mijlen 19. mijlen.
 Van Garshoof tot Jasinont/is de coers west zuyt west 22. mijlen.
 Van Garshoof tot Calmersont/is de coers n. ten w. 24. mijlen.
 Van Ruwolde tot tzuudreijnde van Bohnholm/is de coers west
 noort west dertien mijlen 13. mijlen.
 Van Colberghen tot Jasinont/is de coers o. ende w. 12. mijlen.
 Van t Nieuwediep tot Bohnholm/is de coers n. ten o. 13. mijlen.
 Van Jasinont tot Nuen/is de coers west noort west 12. mijlen.
 Van Nuen tot Falsterboenet rif/is de coers noorden ende noorden
 ten westen vijf oft ses mijlen 6. mijlen.
 Van Doorenbosch tot Nuen/is de coers noort west ten noorden/en
 zuydt oost ten zuyden seven mijlen 7. mijlen.
 Van Doorenbosch tot boor die Jelle/is de coers zuyden een groote
 myle 1. mijl.
 Van die

Van die Zelle tot het eynde van Gester riff / is de coers west noorde
west acht mijlen 8. mijlen.

Van Gester riff tot der Wisner / is de coers zuydt zuydt west neghen
oft tien mijlen 10. mijlen.

Van Gester riff tot die traue van Lubeck / is de coers zuydt westen-
de noorde oft veertien mijlen 14. mijlen.

Van Gester riff tot die traue van Femeren / is de coers west ten zuy-
den neghen mijlen 9. mijlen.

Van Gester riff tot Huen als bozen / is de coers noort noort oost / ses
mijlen 6. mijlen.

Die leescaert van Gouart Willemz. seyt datmen met een zuydt oost
ten zuyden ganck van Huen op der Elboge sonde comen: maer
ick en can dat niet verstaen: maer datmen wel met een zuydt oost
ten zuyden ganck soude comen van Huen aff / op Doorenbosch /
oft die Zelle / dan sietmen den toren van Hesselonde voor hem lig-
ghen / ende ober die Zelle is drie ellen waters / als bozen verclaert
is / ende het is van Huen tot voor die Zelle 8. mijlen.

CAPITTEL IIII.

Op wat hoochden dese landen ghelegghen zijn.

Coninckberger diep / Heel ende Keefcol / ligghen op vyfentwintich
graden tien minuten 55. — 10.

Kyngshoof licht op vyfentwintich graden vyfentwintich minu-
ten 55. — 25.

Doorenbosch licht op 54. graden ende 30. minuten 54. — 30.

Garshoof licht op 55. grad. — 5. minu.

Die riviere van Koltick / licht op viereñtwintich graden ende tien mi-
nuten 54. — 10.

Gester riff licht op viereñtwintich graden ende seffendertich minu-
ten 54. — 36.

Het zuydeijnde van Bornholm ende Huen ligghen op vyfentwintich
graden ende tien minuten 55. — 10.

CAPITTEL V.

Beschryvinghe van die diepten ende gronden op dese custen ghelegghen.

Als Kyngshoof zuydoost van u lighe drie mijlen / so ist daer diep
achtentwintich vadem / ende die grondt is root steen al oft reef-
sant waer.

Als Kyngshoof zuyt zuytwest van u is een mijle / daer ist diep der-
tich vadem / ende die gront is wit grof sant.

Als Kyngshoof west van u licht een mijle / daer ist diep seftien va-
dem / ende die gront is elen wit sant.

Als ghy tusschen Heel ende Kyngshoof zyt / Heel naest / daer ist diep
dypendertich vadem / ende die gront is wit sant.

Het is tot Heel op die reede vyfentwintich vadem diep / die gront
is swart sant / ende is seer afgaende tot dertich ende veertich vadem.

Zuyt west ten zuyden vant zuydeijnde van Bornholm / ses ofte
seven mylen licht een banck / ende en is niet dieper dan vyf vadem:
hy streckt zuydoost ende noordwest.

Noordwest van Keefcol / drie groote mijlen / licht een banck die
niet dieper en is dan neghen vadem.

Beschryvinge van die Belt/die Colsberger heyde/Meluerfont/ Wederfont/ende alle die ghelegentheden der selver.

Dat landt van Kruyfferoort ende Holsterlandt als men nae Lubeeck seylt soo seylt men tusschen beyden in, ende is aldus ghedaen.

CAPITTEL I.

Hoemen die Belt, Colsberger heyde, Meluerfont, Wederfont, ende alle die ghelegentheyten der selver landen beseylen sal.

Van Gester rif als voer na Femeren/is de coers west ten zuyden neghen mylen.

Van het westende van Femeren nae Langhelandt/is de cours noordwest/ende noordwest ten westen vier mylen/ende men sal op een vierdepact van een myle by oosten Langhelandt langer loopen/om Lalan's haecken te schuwen. Ende als den toren van Walscou noordoost ten oosten van u is/dan zijt ghy dat rif ghepasseert.

Men mach oock tusschen Holsterlandt ende Femeren duer loopen op vier ofte vijff ellen: daer licht een stedeken genaemt Nieuwerhaven/men mach daer setten voer black gaende schepen/om Teruwe oft Gerste te laden.

Van het westende van Femeren tot Kiel/is de cours west ten zuyden vijf mylen. Kiel is een groote wyde voert/zy streckt ontrent zuytwest in/men mach daer met groote schepen wel in.

Van daer tot die Slepe is de coers noordwest drie mylen: dit is oock een diepe wyde voert/streckende eerst ontrent west in: ende als men binnen is so looptse voer by Sleswijk/ontrent zuytwest ten westen: daer comen oock veel groote schepen wt. Gecorpe leyt mede op dese riviere.

Tusschen Kiel ende die Slepe licht noch een wyde voert in een grooten inwyck/ende is genaemt Nijhof voert/daer leyt een stedeken op ghenaeint Eckelenfoert.

Wander Slepe tot Sonderborch is de coers noordwest ten westen drie mylen. Tusschen Sonderborch ende Holsterlant gaet een wyde voert in nae Flensborgh: maer men moet hem wachten voer die Holstersche zyde als men tusschen beyde de landen beghint te comen/ende loopen langs tlant van Alst in: om die Kalkgronden die van Rubel oft Holsterlandt aff streckenten halven het diep/ende strecke al meest west ten zuyden in/tot dat men comt voer die riviere. Daer licht een Eplandeken aen die rechterhant: daer moet men by oosten in loopen/ende gaen al west ten zuyden ende west in/tot dat men comt binnen die cromte van die riviere oft voert: ende dan gaet men wederom zuytwest op: men liet dan die stede van Flensburch voer hem ligghen. Men mach by westen Sonderborch om seplen/maer het is daer seer nauwe ende crom: maer als men heur die cromte ende engte is/so wordet weder wijs ende bree.

Van die engte oft cromte van Sonderburch/tot die riviere van Apenrade/is de coers oost ende west/twee mylen. Het is een open wyde voert ende daer op licht dit stedeken van Apenrade.

Van Apenrade tot dat Eplandeken van Areu/is de coers noord noordoost vier mylen. By noorden Areu beghint die voert van Had-
derfleu

derleu/ende streckt ontrent west ten zypden in/daer op licht die stede van Hadderleu/ende is twee mylen in't landt.

Recht teghen ober Hadderleu licht Alens: dit is een stedeken in't landt van Fynnen. Van Areu oft het Eplandt van Tozeu tot Helversont/ is de coers noozdt noozdtwest/ vier mylen. Men gaet aldaer westwaerts op nae Coldinghen/ ende dat is een wyde boert/ die een myle in't landt gaet. Men gaet oock van daer oostwaert op nae Heluer/ende is een groote myle.

Van Helversont gaetmen nooztwaert uyt met een groote crome/ ende men comt alsoo opt breede water wederom uyt/ by noorden Fynnen.

Om van Areu oft Helversont die Aelsche boert weder uyt te seplen/ die sal gaen van Areu oft Tozeu nae die Koen/ dat een riff oft Eplandt is liggende in die Aelsche boert oost ten zypden twee mylen/ ende sal tusschen het Eplandt ende Fynnen deure loopen: want men mach by zypden niet omme/ midts dattet drooge is tot aen Aelst toe.

Van Koen tot Copen oft Arr/ is de coers zuytoost ten oosten/ vier mylen.

Van't zuytoost eynde van Aelst comt een groot riff af schietende na Arr toe/ daer moetmen tusschen Arr ende dat riff deure loopen/ ende laten die twee deelen waters aen die Aelsche zyde/ ende loopen alsoo op't zuyteynde van't Langhelant aen/ tot dat ghy comt teges Copen.

Van Arr tottet zuyteynde van Langelandt/ is de coers zuytoost ten oosten/ende oost zuytoost/ dyp mylen.

Tusschen Langelandt ende Arr machmen oock deure loopen/ende comen by Spborch weder in die Belt: het is van't zuyteynde van Langhelant tot Tasing noorden ten westen vijf mylen. Tasing machmen aen beyde zyden om loopen/ ende laten Arr ende die vuple gronden aen die rechter hant leggen: want ten is op die gronden niet dieper dan ses voeten waters.

Van Tasing tot knuytshoof is de coers noozdt dyp mylen: men laet alsoo die frissele aen die rechter handt legghen/ ende men loope tusschen Fynnen ende die frissele deure.

Tusschen die vuplegronden ende Fynnen machmen oock deure loopen in die Aelsche boert/ de welke meest streckt al west deure/ ende op die zuytzyde van dese gronden gaet oock een diep deure/ d'welcke gaet west/ ende west ten zypden tusschen die gronden ende Arr deure.

Alsmen dese gront ghepasseert is/ soo comtmen tegens een Eplant met twee reben: d'eene comt van't zuytoost eynde/ ende streckt oost in zee: d'ander van't noozdt westeynde/ ende streckt noozdtoost in zee: die reben zijn ontrent een half myle lanck. Die vuple gront is lanck twee mylen/ dat Eplandt van Arr is oock wel twee mylen lanck/ zo strecken alle beyde oostende west: ende dat Honke Eplandt licht ten eynde van dese gronden voor Woburgh in Fynnen.

Dit landt is aldus uyt de oost comende.

Dit is die kercke van Alst twee en een halve mijle by oosten Alburger diep.

Die berch van Meluer.

Aelstkerck.

Meluer.

CAPITTEL II.

Beschryvinghe van die Belt, Wedersont, ende van alle die stroomen daer beneffens liggende.

Hoemen Lalandtshaecken schonwen sal is te horen verhaelt/ Langhelant streckt zypden ende noorden/ende is lanc ses myle.

Oostwaerts van't noozteynde van Langelant liggen dyp Eplandekens: d'eerste is dat aen den punt van Lalandt licht/ ghehaemt Wedero. Daer looptmen by noorden in die Golbersont/ende streckt gheheel op tot Aelst toe/ende van daer weder in die Groensont.

By noorden Wedero ligghe noch twee Eplandekens/ die laetmen aen baghoort alsmen in die Golbersont wil seplen: d'eerste is ghehaemt

genaemt Oom: d'ander Arent/ende licht dichte aen Zeelandt.

Van daer tot Cassuer twee mylen noort noortwest. Tot Cassuer gaet een cleijn diepken in van vijf oft ses ellen / men mach daer liggen boort steden aen die kape/ende laten u schip vol draghen, binnen ist een wyde ronde kolck/ende is black water.

Van het noorteynde van Langeland tot Knuytshoof, is de coers noortwest dyp mylen/men laet Sproe aen stuerboort liggen. By zuyden Knuytshoof loopt die haven van Nyburch in/en als men binnen Knuytshoof is / so loopt men recht op die stede aen/ ontrét noortwest op een clejne milt/ daer ist ses oft seven badem diep: men mach met een boot aen die kape liggen/en laten al in draghen wat men wil.

Van Sproe ofte Knuytshoof tot Roems/ is de coers noort noordt vier mylen: daer by zuyde ligt een steden genaemt Cartemonde/ daer ligghen twee tonnen int gat / het is aen beyde zyden black ende drooge / die tonnen laet men aen stuerboort: ende men seplet alsoo op tot aen't steden/ dit gat is ses ellen diep.

Van Roems tot Samso is de coers noordtwest vier mylen. Van tzuypdeynde van Samso tot Ebelo / is de coers zuytwest ten westen dyp mylen. Van Ebelo tot Welversont / is de coers zuytwest vier mylen. Van Welversont tot Endelan/ is de coers noordt noordtwest/ ende noordtwest ten oosten / vijf mylen. Men mach aen beyde zyden omme/maer men moet daer dichte by in loopen: het is nau water/ en gaet al meest noorden in deur die Swaen gronden/ tot in die Wedersont: het is aen beyde zyden drooch / ende is maer een kil om deur te seplen.

Als men van Welversont aff comt / soo ist best byde Jutsche zyde lant te loopen tot die riviere van Horssens: daer moet men wat van't landt afwijken / ende seplen op het Epland van Tons aen/so loopt ghy tusschen die noorder ende zuyder gronden deur; dat Epland Tons ghepasseert zijnde / loopt dan dichte by die noordt hoeck van Samso wt nae't lant van Ebeltuyd toe: het is altemael eenderley coers van Horssens tot Tons / voert tot Samso ende den hoeck van Ebeltuyd / te weten altemael noortwest ende zuytwest / ses oft seven mylen.

Om weder in die Belt te comen / soo ist van Roems tot die Bult-

sack/ noort noortwest/ende noorden ten westen/dyp mylen. Van die Bultsack tot Wero / is de coers noordt noordtwest / ende noorden ten oosten/ dyp groote mylen. Van Wero tot den grooten Helm oft Ebeltuyd/ is de coers noordt noordtwest ende noordtwest ten noorden/dyp mylen.

Van't zuydeynde van Ebeltuyd tot Arhuylen / is de coers west/ ende west ten noorden verscheyden vier mylen.

Als men vande Bultsack af comt / men sal dat Epland van Wero dicht aen loopen / om Waters rif te schuwen. 't Canael tusschen het rif ende Wero en is niet al te wijd/ ende is diep dyp ofte dyp en half vadem. Dit rif is lanck ende breef / het streckt wel voorder dan ten halven Siero: maer als men tusschen Siero ende het Epland van Wero sal deur loopen boven Kussenele / men moet dan de twee deelen waters laten liggen aende zyde van Wero / ende gaen zuydt zuytwest/ ende zuyden ten westen in nae Roems toe/ ende dat is 7. mylen.

Van Siero tot Stebenshoof / is de coers noordt noordtwest ses mylen. Van den grooten Helm tot Stebenshoof / is de coers noordt noordt oost vier mylen. Te lande waerts vanden grooten Helm licht een steden/ genaemt Ebeltuyd/ ende recht by zuyde Stebenshoof/ licht oock een steden/ ghenaemt Gruncbuij: daer ligghen die kalck gronden recht voor die riviere van Grimsont / ende ligghen in eenen inwijk recht om den hoeck van Stebenshoof / het is daer dichte by neghen ende tien badem diep/ men mach se looden op vier badem.

By noorden Stebenshoof / ligghet landt in een grooten inwijk/ nae Mariacker toe / ende tusschen Stebenshoof ende Mariacker leyt Randers oft Randerhuylen / het is van Stebenshoof tot Mariacker vier mylen.

Van Mariacker tot dat diep van Helburgh / is de coers noorden/ ende noorden ten westen dyp mylen: daer ligghen twee tonnen int gat/ ende streckt meest west ende west ten noorden in. Op die noordt zyde vande riviere/ staet een plompey toren/ ghenaemt Halst. Het is van Halst tot Zeebuij noorden ten westen/ ende noorden vijf mylen.

Het is voor Zeebuij op die reede diep vier ende vijf badem/ daer te ghien over aende selve zyde ligghen die dwaelgronden / ende ligghen by noorden het rif van Helou/ dat rif streckt west in zee/ van die kercke van Ze-

van Lesou af. Die kil tusschen Zeebup ende het rif / is acht badem diep. Lesou licht ontrent dry groote myle van 't landt. Die Dwaelgronden zijn oneffen / van dry vier / vijf en oock wel ses badem / steenlandich gront. Tusschen Lesou ende die Dwaelgronden ist seiven en acht badem diep. Men die noorde zyde van Lesou machmen setten op vyfende ses badem / ende oock wel droogher. Tusschen de Helms en 't noordt eynde van Lesou ist tien badem diep / ende is steckgront. Als ghy van die clepne Helms nae Stevens hooft toe loopt tusschen die Dwaelgronden / ende die blacke van Zeebup deur / soo ontmoet u een blacke gront / ontrent half weghen Stevenshooft ende Zeebup / van vijf / ses ende seiven badem. Die droochte is die Swetering ghenaeemt. Het Eplandt van Lesou en machmen op gheen canten nader comen / dan aen de noordtzyde / het is anders rontom al vol reben ende quade gronden / soo datmen nauwelijck op een myle daer aen mach comen / dan op die noordtzyde / als men van Schaghen af comt.

De clepne Helms ligghen twee mylen by noorden Zeebup / ende dry mylen by zuyden Schaghen : men mach daer rontom seplen met een schip dat niet diep en gaet / daer is bet dan dry badem waters als my een Flensburgher onderrecht heeft. Maer van 't zuyt eynde van de Helms comt een rifken af schieten. Daer ligghen oock steen rifkens reghen 't zuyt eynde aende strant. Maer als ghy op dry badem langs die strant loopt / soo meucht ghy dat zuydt eynde wel weder upt loopen na Zeebup toe / so en sult ghy die reben niet beseplen / ende als die clippen van Helms oost / ende oost ten noorden van u zijn / daer is die reede / op vier oft vier en half badem. Van Helms tot Schaghen ist dry mylen noorden ten oosten. Die van Hertshals comt by doncker weer oft by nachte / die brenge dat vier eerst zuyt west ten westen / ende west zuydt west van hem / aler hy den zuydt oosten ganck kiese:

so zyt ghy binnen dat rif : ende dan staet die vier boet midde int dorp / dat by zuyde den toren staet : maer wacht u wel voor die Belstroom / als den wint langhe oost oft noord oost ghewaeyt heeft / want zy brenghet u onder Noorweghen.

Die van Lesou aff comt met een zuyt weste / ende zuydt zuyt weste wint / ende wil om Schaghen by doncker weer / die brenghet dat vier eerst zuydt zuyt west / oft ten minsten zuydt west ten zuyden van hem / aler hy na Hertshals toe seyle / dat zijn al goede mercken / by daghe oft by nachte als men om Schagen wil / 't zy inwaerts oft uytwaerts / want dat rif streckt n.o. ten o. ende o.n.o. in zee een groote half myle.

Als Schaghen ontrent noort west ten westen van u light / ende dat ghy een myle van daer zyt / daer ist diep seiventien ende achtief badem. Ende als den heerck van Schaghen west ende west ten zuyden van u light / ende dat ghy zyt en myle oft onderhalf van 't landt / daer ist diep vier oft vyfendertich badem. Maer als Schaghen zuyden / en zuyden ten westen van u is / onderhalf myle van landt / daer ist diep seiven en achtendertich badem. Ende comt Schagen by nacht niet naeder dan veertien oft vyftien badem. Van Schagen tot Hartshals / is de coers west zuydt west ses mylen ————— 6. mylen.

Van daer tot Robbeknuyt / is de coers 3. w. ten w. ————— 3. mylen.

Tusschen Schaghen ende Hartshals gaet die hugghe in / het is een stedeken ghelegghen op een afwaterken. Tusschen Hertshals en Robbeknuyt gaet oock een afwaterken in / daer op een stedeken light / ghenaeemt Hyzinck. Van Robbeknuyt tot die Holmen / is de coers zuydt west ende noordt oost ses mylen ————— 6. mylen.

By oosten die Holms gaet een afwaterken in / Dis dorp genaemt : en recht by westen dat witte clif van Robbeknuyt gaet mede een rivierken in / daer een stedekē op gelegen is / en wort genaemt Werlont.

Dat lant van Schagen verthoont hem aldus, als men van Robbeknuyt af comt, ende by westen leyt een spleren berge, als men daer by langs seyle ist aldus

Schaghen.

Hertshals.

Robbeknuyt.

Dat landt by oosten Holm, tot voorby Boevenberghen, is aldus ghedaen als men daer by langs is seylende twee mylen van landt zijnde.

CAPITTEL III.

Beschryvinghe vande quade reyen ende gronden gheleghen op de Belt,
Colbergherheyde, Weder ende Meluersont.

Als men op die Belt stroom seylt / ende alle die vaerwateren daer ontrent gheleghen daermen dat eene landt van d'ander can sien / wtghenomen by Lesou ende Schaghen / so ist dat wy op dese plaetse gheen mentie en maecten hoe die landen van malcandere ligghen / ende hoe ander landen van daer gheleghen zijn / soo sullen wy van die reben ende ondiepten handelen / ende stellen die coersen ende streckinghe achter aen / soo veel als het hier nu noot sal wesen te verclaren.

Van Gelter af licht een groot rif ende licht bycans drooghe / men mach by westen dit rif in loopen / ende comen alsoo in die Colversont: maer daer en is geen diepte / wylt oorsaecke dat daer een grooten steen in't gat gheschoven is van het ijs: maer men mach westwaert op wijcken voer Aleholm. daer licht dan een sant ter zeewaerts van u/en is dat Roode sant ghenaeit / het is achter t'sant diep / d'yn ende vier badem. Voer Aleholm licht ghy in een inwijck / ende men comter van by oosten in.

Van Lalandt schieten die haecken af / ontrent dat zuyt eynde van Langelant: om de selve te schouwen / salmen die twee deelen waters aen Lalandt zyde laten / ende loopen also nae Femeren toe / tot dat den toren van Halsou comt aen die twee stompkens / soo sullen van Lalandts haecken by.

Daer liggen twee quade gronden voer aen in die boert van Flensburgh aen die oost zyde: ende zijn ghenaeit die calckgronden: hoe-

men die schouwen sal is op zijn plaetse bewesen. Dat Dolsse rif schiet af van't zuydtoost eynde van Aelssen een groote myl in zee oost noort oost. Die Roen dat is een boos rif / ende comt van't noordteynde van Aelssen af schieten / ende loopt ontrent noordt noordt oost in zee / ende te vozen is verclaert hoemen dat schouwen sal.

Ontrent oost van die Roen / ligghet Eplandt van Bunck / dat heeft twee reben / het eene van't noordt west eynde / dat ander van't zuydt oost eynde in zee streckende: het eene oost / ende d'ander noort oost. Dat west eynde van die vuple grondt comt tusschen dese twee reben in schieten / ende die middel oft vuple grondt / licht tusschen den hoeck van Swinborch / ende het Eplandt van Arr. Dese grondt van Arr / is een boos rif dat hem wylt ende vreet uytstrekter. Int voorgaende capittel is verclaert / hoemen dat wachten ende schouwen sal.

Alle dese reben ende landen / ligghen op die Coebergher heyden / tusschen Aelssen ende Langhelandt.

Het is in die trave van Langhelandt diep ses / seven ende acht badem / ende die Eplandekens van Frissele ligghen aen't noordteynde van Langhelandt / de welcke ront om seer buyl zijn. Van't zuyt west eynde van Spzoo schiet mede een rifken af / dat moet men schouwen.

Tusschen Spzoo ende Knuytshoof / ist diep twaelf ende dertien badem.

By westen Roems en machmen met een groot schip niet om loopen / want het is daer black ende drooge: ende van't noort eynde van Fynen / streckt mede een riff af / ontrent noorden in zee.

D'yn mylen noorden ten oosten van Roems / ligt die Bolkack / ende licht midden in't vaerwater / bycans boven water.

Item

Item het is in die trave tusschen Spro ende Roems diep / tien / elf / ende twaelf vadem / ende tusschen Roems ende Wero ist diep tien en elf vadem midden int canael.

Van het noordteynde af van Samso / ligghen Eplandekens een mijl oft anderhalf in zee / om welke Eplandekens seer boort gronden ligghen. Die dyp eerste Eplandekens worden Sams ghehoort / ende ligghen rontom vol ondiepten / die hem strecken byraas tot aen Kephholm daer machmen by westen om / met een schip dat niet diep en gaet.

Tusschen Kephholm ende Wero en mach gheen schip door seplen / want daer loopt een droochte van t eene Eplandt tot het ander.

Een vierendeel van een myle van het Eplandt van Wero oostwaert beghint een boos rif / ende is genaemt Haters rif / het licht oost van Wero / ende streckt wel tot die twee deelen waters nae Siero toe. Tusschen Siero ende Haters rif / is de canael voor groote schepen / om door die Belt te loopen.

Tusschen Haters rif ende Wero / is die passage voor boepers ende boots / ende het rif licht daer boven water.

Aen die noort zyde van Siero ligghen twee landt-loose gronden / ende zijn al meest steenclippen / dese ligghen een vierendeel van een myle by noorden het Eplandt / ende zijn ghelegghen aen die oost zyde van t vaerwater.

Tusschen Samso ende Tuthlant / liggen veel sanden ende ondiepten. Dat rechte diep om na Welversont te seple / gaet dicht by westen Samso denre : het is tien ende elf vadem diep / ende aen die westzyde van het Eplandt is seer schoone reede / soo wel aent zuydt / als aen t noort eynde / op acht ende neghen vadem.

Van t noordteynde van Samso schiet oock een rif af noorden ten oosten in zee. Een half myle by westen dat rif loopme in die Wedersont / en men seple op t Eplandt van Tons aen so laetmen die Swaen gronden aen stuerboort / ende die gronden van Wedersont / aen baghboort. Van het oost eynde van t Eplandt van Tons schiet een cleijn rifken af / dat moetmen schouwen.

Dyp mylen by zuyden Tons / licht dat Eplandt Endelan / waer dat van t noort eynde een rifken af schiet / tusschen die Swaen gron-

den te niet gaende. Alle dese reben ende gronden liggen tusschen Horskens oft Aethupfen ende dat Eplandt Samso : men moet daer met voorlichticheit seplen / het is een onbekent vaerwater : maer daer is ober al reede ende goet ankergront / die gronden zijn ghenacet de Swaen gronden / ligghende langhs Tuthlant tusschen Horskens en Aethupfen.

Den grooten Helm heeft twee reekens aen die noort ooste ende zuydweste zyde af streckende. Die boven den Helm om wil / moet hem daer voor wachten. Het is tusschen die Helm ende Wero int vaerwater diep / vijf / ses / ende seven vadem. Tusschen Helm ende Stevens hooft / ist diep acht / neghen / tien ende elf vadem.

Die kalkgronden ligghen voor Grinsont als vozen verclaert is / zy ligghen dichte by t landt.

Als men van Stevens hooft af comt loopen na Zeebun toe / soo ontmoet u een blacke grondt van vijf / ses vadem / ende is ghenacet die Swetefingh.

Wy hebben te vozen verclaert dat Lelou een vuyl Eplandt is / met veel reben en upschietende sanden omcingelt / principaelijk als die platte kercke opt zuydt eynde van Lelou staende / oost oft oost ten noorden van u is / daer en machmen dit landt op gheen mijs nae aen comen / als vozen gheseyt is : maer t noort eynde machmen soo nae comen / dat men daer voor een zuyden wint reede mach maeken. Die Dwaelgrót is twee / dyp / vier ende vijf vadem diep / ende seple int selve vaerwater.

De Canael tusschen die Dwael gronden / ende die blackte van Zeebun / is diep seven / acht ende neghen vadem steckgront.

Die Trindel licht van t noort eynde van Lelou noortdoost oft wel soo noordelijck ontfent twee groote mylen.

Het is steenich sant gront / ende is ontfent twee morgen lants groot. Zy streckt langhs t vaerwater / ende is ontfent acht voeten waters diep : maer dicht aen die Trindel ist vijf ende ses vadem diep. Men mach tusschen Lelou ende die Trindel deur loopen op vijf oft ses vadem : hoe nader die Trindel / hoe dieper water.

Schager rif streckt van Schaghen oost noortdoost / ende noort doost ten oosten / men mach aen beyde zyden setten / soo datmen dat rif ruymen

ruppen mach/op seven oft acht badem. Ontrent twee mijlen buysten Schaghen nae Hartshals toe/twee mylen van t landt/light een banck van thien oft twaelf badem/het is binnen die banck diep seltien seventhien ende oock wel achtthien badem. Daer leyt een steen of clippe twee mijlen nooydt oost/ende nooydt oost ten noorden vanden nooydthoeck van die Holinen af/daer en is geen drie badem waters op daer zijn boots op verlozen: maer men wil oock seggen datse naerder aen landt leijt/te weten nooydt oost/ende nooydt oost ten oosten vanden hoeck.

CAPITTEL IIII.

Hoe dese landen van andere landen verscheyden ligghen.

VOren is verclaert dat die coersen en dweerscoersen niet noodich zijn te verclaeren op nauwe wateren daermen van d'eene landt dat ander sien mach. Ende also die streckinge vande Belt in t capittel ghenoech verhaelt staet/so sullen wy nu verhalen hoe andere landen van Nooydt-Juthlandt ghelegghen zijn.

Ten eersten van Stevenshooft tot Haelinge/is de cours oost zuydt oost elft oft twaelf mylen. ————— 12. mylen.

Van Stevens hooft tot het diep van Aelburgh/is de coers nooydt west ten noorden ende nooytwest ses oft seven mylen ————— 7. mylen.

Van Stevenshooft tot dat rif van Lesou/is de cours noorden ten westen acht mylen ————— 8. mylen.

Van het nooydt eynde van Lesou tot Schaghen/is de coers nooydt nooydt west ses mylen ————— 6. mylen.

Van Lesou tot Waersberghen/is de cours o. en w. ————— 12. mylen.

Van Lesou tot Maesterlandt/is de coers n. o. ————— 10. mylen.

Van Schaghen tot Maesterlandt/is de coers oost nooydt oost acht oft neghen mylen ————— 9. mylen.

Van Schaghen tot Verder/is de coers noorden ten westen en nooyt nooyt west seventien oft achtiën mylen ————— 18. mylen.

Van Schagen tot Langelont/is de coers n. w. ten n. ————— 16. mylen.

Van Schaghen tot Hardou/is de cours n. w. ten w. ————— 15. mylen.

Van Schaghen tot Keperwijck/is de coers w. n. w. ————— 18. mylen.

Van Schaghen tot der Neus/is de coers oost ende west verscheyden sessentwintich mylen ————— 26. mylen.

Van Schaghen tot het rif/is de coers zuydt west ten westen twee-entwintich mylen ————— 22. mylen.

Het rif streckt van die Holmen ende Boevenberghen in zee/ende het is noorden oft zuyden vander Neus/diep twintich badem: maer noorden ten oosten vierentwintich badem/noorden ten westen achtiën badem/ende nooyt nooyt west/oft zuyt zuydt oost vander Neus salt op het rif diep wesen vijftien oft seltien badem/ende dat en is niet verre buystent landt.

CAPITTEL V.

Op wat hoochden dese landen ende hoecken ghelegghen zijn.

Het middel van Lalandt/Langhelandt/ende dat Eplande van Aelsten ligghen op ————— 54. graden en — 55. minuten.

Het middel van Fynnen ende t'zuydt eynde van Zeelandt/ligghen op vyfveñstich graden ende dertich minuten ————— 55. — 30.

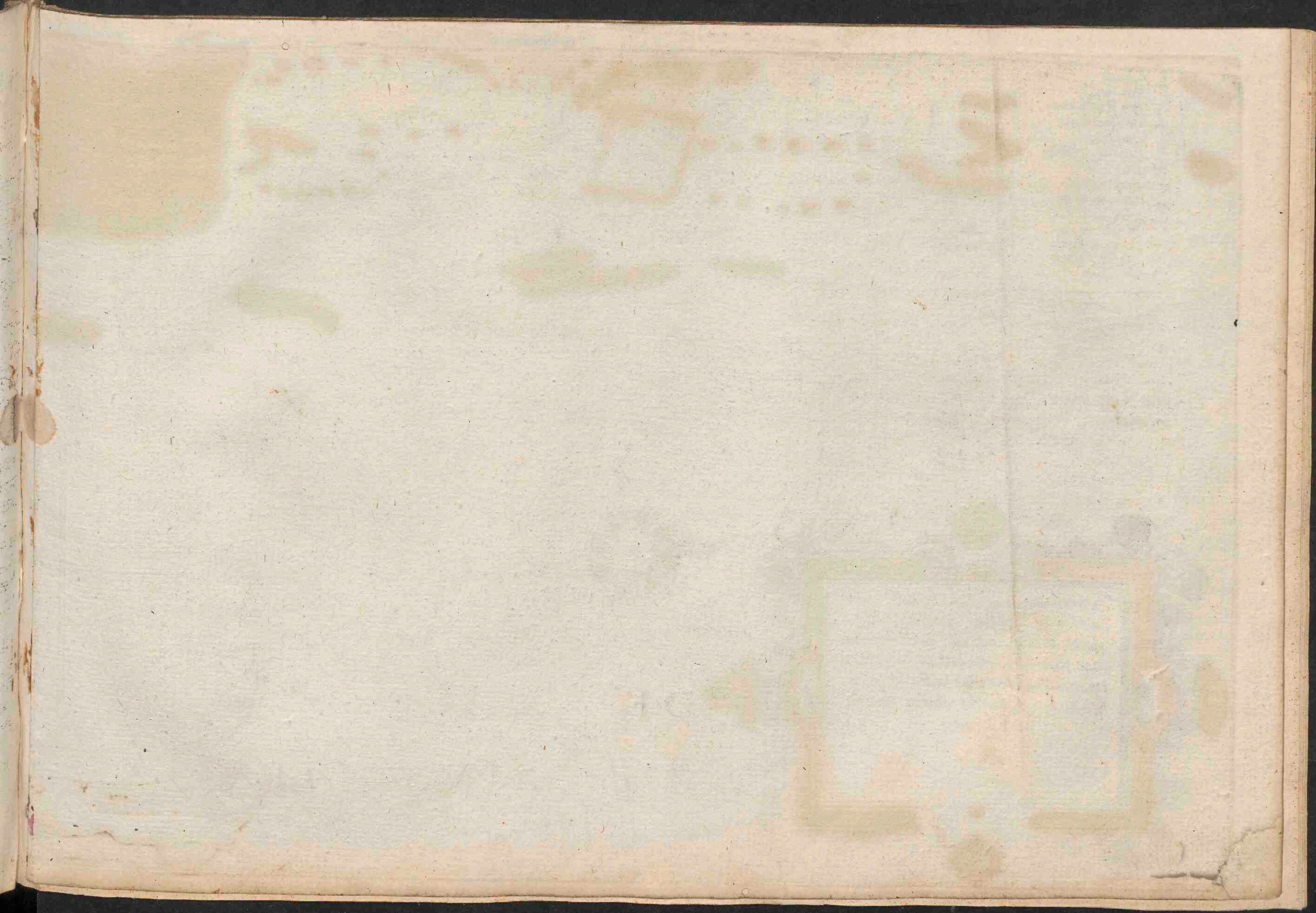
Samso ende t'nooydt eynde van Zeelandt/ligghen op sessenveñstich graden ende tien minuten ————— 56. — 10.

Stevenshooft leyt op ————— 56. graden ende — 40. minuten.

Lesou/Laclou ende Kobbeknuyt/liggen op sevenenveñstich graden ende tien minuten ————— 57. — 10.

Schaghen licht op ————— 57. graden ende — 48. minuten.

Beschrybin-

- A. Glade
- b. Den mull
- c. Den Reef boorn
- d. De Doodebarch
- e. Doel sant
- f. Schellinger Ooch
- g. Dick sant
- h. Panu knut
- i. Grouwe diep
- k. Hael sant
- l. Ruack en rust
- m. Ameren buren
- n. Nubal Eijlant
- o. De Quade

- p. Witto
- q. De Coebargh
- r. Nieuwe gronden
- s. De Hecke Jandt
- t. De Stiert vande hont
- u. Blacu oort
- v. Fogel sandt
- w. Nieuwe gronden
- x. Schorre horn
- y. Ooster en west tyf
- z. Mijdt Plaet
- aa. Ton op thoost
- ab. Roodde sandt
- ac. Steenbalch
- ad. Syppke sant
- ae. Cappelmans sant

Beschrijvinghe vande Westcosten van Iutlant, Holsen, Eyderlant mits gaders de Elbe, ende meer ander riuere ende stroomen, mits oock de Iutische eylanden, als men die heden sdaegs is beseylende op haerlieder winden, mercke ende strecken.

Duitsche mijlen 15. in een graet.

Description de la coste Occidentale de Iutie, Holsace, Eyderlande, et des fleuues d'Eyder, Meure, et Albe, et plusieurs autres fleuues et riuieres ensemble les Isles de Iutie, et la maniere de les nauiger, par leur vents, marques et routes.

Fransche mijlen 7½ in een graet.

Beschryvinghe der Seecusten van Iutlandt / Eyderstede / Dithmers ende Oost-Vrielandt.

Alsmen by noorden Reeshoren is, soo ist landt aldus ghedaen.

Alsmen by zuyden Reeshoren is, so ist landt van Zuydersijd aldus gedaen.

CAPITTEL I.

Hocmen de landen van Iutlandt, Eyderstede, Dithmers, ende
Oost-Vrielandt beseylen sal.

T'Landt streckt van Boevenberghen na die Holmen noort noort
oost seven mijlen / ende als ghy dat riff over loopt op twaelf oft
dertien vadem / soo leyt der Neuse van u noordt west ten noorden / se-
ventien oft achteen mijlen.

Recht by zuyden Boevenberghen gaet een rivierken in / ende is
ghenaemt Trosmont. Men mach daer over het Wadt nae Kincoo-
pen seplen. Te landwaert in / boven dit rivierken licht een stedeken
dat ghenaemt is Lemwiick. Achter Boevenberghen licht oock een
stedeken ghenaemt Enghelbergh / ende licht aen het oost eynde van
Boevenberghen.

Acht mijlen by zuyden Boevenberghen / ligt het diep van Minnit
oft Kincoopen / ende 'tgat comt van by zuyden in / by 't lant langs / op
drie oft twee en half vadem / daer staen twee capen op het noort lant /
men sal die over een houden / ende leyden al by 't zuyt landt inne / daer
de twee witte blinken op liggghen / tot dat ghy binnen dat landt van
Gladde Zap zyt / dat blijft aen baghboort / ende daer binnen zijnde /
so wijckt nae den hoeck toe daer die capen op staen / want die is seer

steijl / ende settet binnen die capen / waer u best duncke te wesen. Dit
gat streckt al meest noorden ende noorden ten oosten in / ende binnen
is een groot haf oft voert : maer het diep loopt dan by die strant van
Minnit langhs : maer daer comen twee schaeren oft welanden van 't
Wadt af streckende nae 't landt van Minnit toe / ende daer staet een
plomp torenken aende zuytcant van 't Blauwe lant / ontrét oost van
u. Als dat torenken comt aent zuydreijnde van het hooge / so zyt ghy
binnen die steerten oft welanden : verlaet dan die strande ende gaet
noordt noordtoost / ende noordt oost ten noorden / tot datter een ront
heuvelken comt aen een kercke staende opt blauwe lant vande Hol-
men : gaet dan noordtoost ten oosten in / tot dat die voorsz. kercke
comt over een Edelmans huys / staende dicht aen 't water onder aen
dat hooge landt / seylt dan altemet noorden ende noorden ten oosten
aen tot voor Kincoopen toe / het is breet ende black water te weten
van twee vadem ende een oft twee voeten / Kincoopen licht driemij-
len int landt.

By noorden Kincoopen gaet een rivierken in landt / daer op lig-
ghen twee stedekens / dat ene is ghenaemt Hostebro / ende d'ander
Hupsbun / zo liggghen wel vijf oft ses mijlen int landt.

Tusschen Boevenbergen ende 'tgat van Minnit ist al heuvelacht-
tich duynlant ende rijck met helm bewassen. Inghelmer oock tuss-
schen hee

schen het diep van Kincopen ende den Doodenberg. Tusschen den Doodenberg ende Ruin light en hooghden berg / die aen beyde zyden schuif aff gaet / ghenaeint van Blauwenbergh: maer aen die zuydt cant vant gat van Kincopen / ligghen twee witte blencken / daer by is dat landt seer kenbaer. Aen de noordt zyde vanden Doodenberg light een Visschers doorp genaemt Westeryndt / daer is een groote Visscherpe ende light tusschen den Dooden ende Blauwenbergh / daer light oock een swarten Holm / maer tusschen dit doorp ende den Horren staet een Edelmannshuys / anders ist altemael heubelaerich landt.

Dit landt van Westerynde / machmen aencomen op ses oft seven baden: maer als ghy by die Horren comt / soo schiet daer een rif van't landt aff / ghenaeint den Vyl / dat van by noorden seer schoor is / men sal dat niet nader comen dan op ses oft seven baden.

By zuyden dit rif heghint den Keef hoozen van't landt aff te loopen / wel acht oft neghen mylen in Zee / ende is tot sommighe plaetsen gheheel drooghe sonderlinge vijft oft ses mylen in zee / daer dese banck niet dieper en is dan twee en half oft drie baden min een voet: maer by't landt is hy op zijn diepste / te weten vier baden min een voet. Die al daer van by noorden comt / met een diepgaende schip / die mach hem daer voor wachten / hy streckt ontrent west zuydt west in zee.

Die Goodeberch is een duyn alleen / ende light by zuyden den Horren / als ghy daer wat aff zyt / soo light hy onder het ander landt / ende ghy en siet hem niet: maer comende van by zuyden oft by noorden so mach ghy hem alreest sien. Daer by zuyden light een hoogh drooghe sant. Ist dat ghy wt den noorden comt / so meucht ghy daer by om looden ende reede soecken voor een n. w. en n. wint / oock wel voor een w. wint: het is daer een schoone strant en een moeye blacke gront.

Maer in dien penant van by zuyden quame op den Keef hoozen / ende wilde een haven soecken in Juthlandt / die loope daer by langhs op vijft oft ses baden / tot dat hy by't landt comt / ende houde dan dat landt / tot dat hy comt neffens dat drooghe sandt / ende loope dan daer

dicht by in / tot binne die Krooch: get is daer diep twee en half baden oft drie baden min een voet. 't gat streckt meest noordt west ende west noordwest in.

Twee mylen by zuyden Schellingherooch / light eenen berch ghenaeint Langlech. Tusschen beyden light die Zuyderzyt / ende is een rinterken van acht oft neghen voeten waters: daer is oock een groote visscherpe. Tlandt tusschen Langlech ende Zuyderzyt is hompelich duynlandt / ruich met helm bewassen.

Teghens Panu over ontrent noordooft / oft noordt oost ten noorde van noorteynde van Panu / light een berghysken aloft een Eplanden waer / ende is ghenaeint Lupsbergh. Daer by noorden light een langhe santbergh en is genaemt Langlech: van daer strecket landt nae Zuyderzydt toe / west noordwest.

Tusschen den noordt hoeck van Panu ende Langlech / gaet dat grauwe diep in: die van by zuyden comt / ende wil daer in wesen / die moet langer het Eplandt loopen ende looden daer by om. Dat noordt eynde van Panu is seer black / loodet by dese blackte om / tot dat ghy diep water cryghet / soo sulc ghy drie oft vier heubelen sien / ontrent noort oost van u op't hooghhe lant / met een plomp torenken genaemt Holm oft Bynnum. Brijght die kercken een tabel lenghde by noorden die heubelen / ende als ghy dan die diepte hebt / soo zijn dese mercken noordt oost van u. Gaet dan noordtoost in / ende hout die zuydt wal tot dat ghy binnen by dat drooghe sandt comt / dat van Panu aff schiet Smeursant ghenaeint / dat meucht ghy wel op't ghesichte aen loopen ende laten aen stuerboort / want aldaer zijn beyde de wallen schoor so wel Wisdijck als Smeursant. Dese hoeck ghepasseert zijnde / soo wicket over nae Wisdijck toe / dat is die drooghe plate die int gat light ende setiet daer dan neder tot dat ghy't leechste water hebt / dan meucht ghy naer Haringhen seplen / ende gaen dan over't landt nae Waert / welcke ses oft seven mylen int landt light: maer die riviere gaet crou on / op de welcke altemers een hof oft Edelmanns garde light.

Dat Eylandt van Ameren is aldus als men
daervoorby seylet.

Dat Eylandt van Zylt als men daerby langhs seijlt, men siet
de Keydommer kerck mede.

Ameren.

Zilt.

Keydom.

Eylt.

CAPITTEL II.

Hoemen in Knuyts diep sal seylen ende andere gaten van Iurhlandt.

Als pement in Knuyts haben oft diep wil seyle/ comende van by
noorden die loope dat zuydeijnde van Danu aen/ en heet Zuy-
der hooft/ dan sult ghy twee capen sien staen op een drooch sandt/ by
zuyden Zuyder hooft/ set die binnenste oft langhste cape by noorden
aen die cortste oft wterste caep/ so staen zy oost oft wel so noordelijck
van u/ daer vint ghy die wterste tonne/ die selfde hebbende/ so gaet
nae die tweede tonne/ oost ten zuyden/ hout dat zuydtlant/ ende laet
dese tonne aen baghboort/ want van't noordtlandt comt een blackte
aff schieten/ na die tweede tonne toe. Ende als ghy binnen die capen
zijt so staet noordwaert op achter dat sandt/ het is daer seer schoor/
ghy meucht daer dicht aen ligghen. Die schepen van Rypen liggen
hier onder dit sant op de wint/ om nae Hollandt ende andere landen
te seplen.

Maer wilt ghy van by zuyde in dit gat seplen/ so loopt by't blac-
ke van Kim ende Danu om/ tot dat ghy die capen effen deur mal-
cander hebt/ ende seylt dan also daer op toe: Ghy sult daer die wt-
terste tonne vinden/ laet hem aen bagboort/ ende gaet na die tweede
tonne oost ten zuyden/ laet die mede aen bagboort/ ende hout al dat
zuydtlant/ tot dat ghy binnen die capen zijt/ wijcket dan na't noort-
landt toe/ ende settet onder t'sant daer die capen op staen/ het is daer
goet ligghen.

Om in't gat van Zilt oft Lilt te seplen/ comende wt den noorden/

so wetet dat Kim bukten seer black is/ wel twee mijlen in zee/ ende op
t'zuydeijnde van Kim lichte een blacke plate oft sant. Om nu buy-
ten dese plate te loopen/ comende wten noorden/ so hout dat roode
cliff van Lilt bukten die duppen/ ende loopet so langhe om die zuyd/
tot dat een huys staende op een Eylandeken comt op een mast leng-
de aende noordt hoeck van Lilt/ hout dan dat huys also staende tot
dat ghy binnen Lilt zijt/ wijcket dan zuydwaert op en settet waert
u best dunckt.

Maer comende van by zuyden/ ist dat ghy wilt in dit gat wesen/
so loopet so langhe om die noort/ op ses oft seven vadem/ tot dat ghy
Jeurmans huys/ dat opt Eylandeken staet/ bukten den hoeck van
Lilt hebt/ gaet dan oost ten zuyden ende oost zuydroost in ende hout
dese mercken aldus staende/ tot dat ghy binnen den hoeck van Lilt
zijt/ wijcket dan om den hoeck zuydwaert op/ ende settet voor des
Voochts huys/ daer ist neghen oft tien vadem diep.

Ist dat ghy uit lant diep van Lilt wilt seplen/ so moet ghy in t'zuyt
t'lant van Lilt aen seplen ontrent het roode cliff/ om die Ruyts wille
die vant noort eynde van Lilt aff comt loopen langs de strant. En-
de als ghy een stuck weechs by de strant langs geseylt hebt tot bin-
nen het roode cliff/ so comt daer een blackte van't landt aff schieten/
die moet ghy wat schouwen/ maer men mach wel looden ende hou-
den al die boert strant tot dat ghy comt by den hoeck/ daer den hoeck
ende Ruyt beghint/ die selfde schiet by't lant wt tot reghens dat roode
cliff. Vande binne hoeck van Lilt schiet oock een rifken af/ daer moet
ghy u oock voor wachten.

Als ghy binnen comt/ende die inder hoeck van't landt boozby zijt/ ghy meucht dan setten waert u best dunckt.

Maer wilt ghy nae Lucketonder/ soo laet dat sant dat by zyn den Jure sandt licht/ aen stuerboort/ ende loopt tusschen beyden door. Maer ist datmen nae Hoefem oft nae Silt wil wesen/ soo laetmen dit sant aen bagboort/ ende daer staen twee oft dry boomen op Doozen/ die houtmen ober die westerse kercke oft toren/ ende men loopt also nae Doozen toe.

Ist dat ghy van by noorden wilt sepley in Silter diep/so licht daer op't midden van Ameren een ronden bergh/ wat hooger dan het ander landt/desen bergh staet in een valepe oft leechte. Siex datmen hem alleene sien can. Loopt dan soo verre zuytwaert/ tot dat desen bergh noordt oost van u is/ hout hem alsoo staende/ tot dat het noordt eynde van Ameren noorden ten oosten van u is.

Als dese boorszeyuen bergh oost noort oost van u is/ soo comt ghy Silter rif te nae/ ende desen bergh is dan in twee gedeelt/ die noorderste is die langste. Als ghy dese mercken hebt staende/ als verhaelt is/ soo loopt op't noordt eynde van Ameren aen/ tot dat ghy comt binnen dat drooghe sant/ daer meucht ghy setten/ het is wijt/ diep ende breed.

Die int roode diep wil seplen/ comende van Heylige landt af/ ende dat ghy't landt ghewaer wort/ die sette 'noordt eynde van Ameren noorden ten oosten van hem/ tot dat hy tusschen Ameren ende dat rif van Silt in comet/ ende loope alsoo by die strant van Ameren in/ tot om den noort hoeck van Ameren/ tot dat Ameren zyn den ende zuydt zuydtwest van u licht/ verder en machmen dit gat niet in seplen: wat ghy comt dan teghens dat Epland van Doozen.

Daer ligghen twee reben oft quade sanden/ het eene licht ontrent west zuydt west van Ameren/ ende licht boven water/ het is seer verre in zee black/ te weten/ op dry vier ende vijf vadem/ ende wordt van die Juchten die Bozn ghenaeemt/ als my van een bedreven stuerman van Hoefem/ ghenaeemt Ellert Pieterz. Spaerniet (ist dat ick wel onthouden hebbe) onderrecht is/ hoe wel dit sefde rif aen Ameren niet vast en is/ maer een groot diep tusschen beyden is/ soo ist oock aen die Dooztraps oft dat zuyt eynde van Silt niet vast/ want

my is vanden boornoemden stuerman onderrecht/ dat daer een Visschers diep 't Zee loopt/ van ontrent anderhalf vadem: ende varen daghelijs daer upt om te visschen/ principalijck die van het Epland van Doozen. Waerom dit sefde rif wel mach ghenoeemt worden die Bozn/ om dat het alder uiterste sandt is/ ghelegen op dat vaerwater. Die stuerlynden van Eriswout/ die dese seplage veel ghebruicken zijn verbaert booz Amerenbozn/ als zy van Heylighelandt aff sullen loopen nae Kypen/ ende vinden ontrent west zuytwest van Ameren dese drooghte de welcke zy die Bozn noemen.

Hi light daer noch een sant/ ende schiet van't zuyt eynde van Ameren aff/ streckende ontrent zyn den oft zyn den ten westen in Zee langs 'landt henen: dit wort oock van sommige die Bozn genoemt. Maer die van Heylighelandt aff comt/ ende wil om die noort wesen/ die en darf niet vzeelen booz dese drooghte: want zy schiet meest by 'landt wt.

Maer wilt ghy in't smalle diep seplen comende upt den noorden/ soo loopt soo langhe zuytwaert tot dat Diepwozmer toren oost noordt oost/ oft oost ten noorden van u is: seylt dan op hem toe/ tot dat 't zuyt eynde van Ameren noorden ofte noorden ten oosten van u is. Ende gaet alsdan noorden ten oosten/ ende noordt noordt oost aen/ soo sult ghy Bernenge ghewaer worden/ laet die aen bagboort ende loodet daer by om/ tot dat ghy neffens Ameren comt/ wijcket dan ober aen die zuydt wal: want die noordt zyde meucht ghy onderseplen/ ende loodet dan by die zuydt wal omme tot dat ghy comt tegens dat Epland van Doozen.

't smalle diep licht ontrent twee oft dry mylen by noorden die Heber/ maer comende van Heylighelandt ist dat ghy wilt int smalle diep wesen/ loopt die gronden aen ontrent west ten noorden van Diepwozm/ soo sal dat zuyt eynde van Ameren noorden oft daer ontrent van u wesen/ seylt die zuydt wal aen/ en leydet daer by in/ want men mach daer aen niet misdoen: het is een opgaende gront die verre buyten 'landt licht/ maer aen die noordt zyde liggen veel sanden ende wthoecken. Almen daer buyten is/ soo comen in een doode balch/ die int eynde gans drooghe wort: maer het is buyten seuen vadem diep. Ende als ghy die zuyt wal aen boort hebt/ soo leydet daer by in:

Int

Int gat ist diep 3. vadem waters. Gaet al noort oost ten noorden in: maer als ghy teghens 'zuydt eynde van Ameren comt / soo menche ghy die noort wal onderseplen / want daer comt een schaere van't Wadt van Doozen af schieten. Kiest daer dan die zuydt wal tot dat ghy teghens Doozen comt.

CAPITTEL III.

Om op die Hever, Eyder, ende meer andere gaten van't landt tot Eyderstee ende Ditmars te seylen.

In dien iemandt van by noorden quame / ende wilde in die Heber wesen / die wachte hem voor Amerenboorn / ende loope soo lange om die zuydt / tot dat Pielwormet toren noort oost ten noorden van hem is: seyle dan daer op toe / soo sult ghy sien een huys oft twee / op't Eplandeken dat voor't vaste landt licht. Als den toren van Pielworm comt een mast lenghde / by zuyden de koehuyzen / die op't zuyt eynde van het Eplandt staen: ghy sult daer vinden die vptterste tonne: dan staet den toren noort oost ten noorden van u: gaet dan nae de tweede tonne oost noort oost / ende noort oost ten oosten / ende als ghy by die tweede tonne comt / soo is den toren van Pielworm noort oost oost van u: maer van daer tot dat eerste baecken / noort oost ten oosten. Daer teghen over comt die Noortballich in die rechte Hever. Die Noortballich comt van by noorden instrecken ontrent oost ten noorden van Pielworm / ende comt recht op't Eplandt Nubal aen / daer 't koehuys op staet / ende men mach van't koehuys noort waert oft noort noort oost op seplen / tot aen't eynde van die Strant / alwaer een platte kercke staet / het is een diepe Ballich: men mach oec van het Eplandt Nubal in die Hever seplen / ende comen by't baecken weder vpt.

Nu is de coers van d'eerste baecken tot dat derde baecken / oost ten noorden: het is tusschen dat derde baecken vol sanden oft platen / ende die gronden loopen daer verbe zuytwaerts wt.

By dat derde baecken comt die Zuytballich in die Hever / en comt van Wtto af loopen / ontrent noort oost ten noorden / ende streckt

van't noort eynde van het Eplandt Wtto in zee / ende het is wel een groote myl in zee te seplen.

Van dat derde baecken tot die twee ander baekens / is de coers noort oost ten oosten: dan comt ghy by't Groenelandt / het is van een viertal diep. Ghy menche daer nits waters seplen tot Hoelsen aen die brug / oft ghy menche setten waer ghy wilt. Byten in die Heber is die noort wal schoor / daerom hout die zuyt wal tot dat ghy binnen alle die baekens zijt: t'gat is diep met halve bloet twee ende een half vadem / ende het is verre in zee black water.

Nu light by zuyde die Heber noch een gat / dat men op seplen mach aen die zuyder duyn van Eyderstee / ende gaen by't landt langhs tot achter dat Eplandt van Wtto / daer staen twee bakens aen die noort zuyde. Men moet daer by lanc loopen / men mach oock dat selve gat in achter die Coeberch seplen nae Ses toe / ende comen aen't west eynde van die Coeberch in die Eyder / oft Landt diep.

Wat Landt diep streckt meest oost ten noorden in / recht op die Coeberch aen. Men moet dat van by noorden vaten om by noorden die Nieuwe gronden in te leyden: dese ligghen aen die zuyt zuyde van't gat / ende teghens den Coeberch commen weder op den stroom van de Eyder.

Die wil seplen in die Eyder / comende van Heyligelant aff / die gae oost ten noorden aen / soo sult ghy Gardinghen vinden in't duyn dat men Zuyderhoofd noemt. Van sult ghy sien een spitsen toren in Ditmars / oost ten zuyden / ende oost zuyt oost van u / gaet dan oost ten zuyden in / so lange tot dat Buys zuyt oost ten zuyden van u is / ende Ses sal dan comen een schips lengde by noorde Catingen / gaet dan noort noort oost op: want ghy zijt dan binnen die nieuwe gronden / ende dat baecken op die Hont staet dan van u zuyt zuyt west / oft zuyden ten westen / dan comt daer een sandt aen stuerboort van Ditmars aff schieten / ende is ghenaemt Heckelant.

Als ghy nu die Nieuwe gronden ende Heckelant gepasseert zijt / so comt ghy teghens dat Groenelandt van die Coeberch.

Een stuck weeghs binnen die Coeberch comt een sanc aff schieten van die Eydersche zuyde / dat machmen onderseplen. Daer achter light een Dorpken van seven ofte acht huysen / daer laedmen de Ossen

Ossen/ende daer comen die Ossen te coop/ dat dorpken is ghenaeint
Vlckenhorn.

Allinen teghens die Coeberch oft om Heckesant is/ so streckt die
Eyder oost ten zuyden/ tot om 't sandt dat van Eyderstede aff comt
loopen: dat selfde ghepasseert zijnde/ so streckt die Eyder oost noordt
oost/ ende noordtoost ten oosten tot Conninghen toe/ daer laeytmen
oock Ossen.

Die Eyder is ses ofte seven vadem diep steckgrondt: ende allinen
wt die Eyder in die Pyp wil wesen/ so salmen so verre wt loopen/ tot
dat Tatenger kercke comt aen het oosteynde van Es. Dan mach-
men ober die steert van die Hont loopen/ ende en sal niet min hebben
dan twee ende een half vadem met hooch water.

Die Eyder ende Pyp worden van malcanderen gescheppen deur
een sant datmen Blaeuwoort noemt. By noorden die sant streckt die
Eyder in/ ende strecket eerst oost ten zuyden en altemet oostelijcker.

By zuyden dat voorsepde sandt streckt die Pyp in/ ende strecke
meest oost/ ende oost ten zuyden tot dat baecken op die Hont. Want
baecken tot om Huedersant strecktse meest zuydtoost/ ende zuydtoost

Aldus ist landt van Eyderste
ghedaen.

Heyligelant alst n. o. ten o. van
u is vier mijlen.

Noorden ten oosten
ist aldus.

Aldus siertmen 'nieuwe werck
voor d'Elve.

CAPITTEL IIII

Om op die Elue, Weser ende meer andere gaten te seylen.

Die Elue licht van Heyligelant zuytoost ten oosten: aen die zuyt-
zyde ligt den schorren horn / recht binnen den schorren horn ligt
die schorrtonne aent zuyelant: het is dichte by die tonne diep tien oft
twalef vadem. Die Elue ist buyten vijftien/ sestien/ 17. vadem diep/
ende als dat nieuwe werck zuydtoost ten zuyden van u is/ so zijn die

ten oosten: ghy moochse van buyten in looden/ langes die zuydtwal
op drie ende vier vadem / tot binnen 'tblacken van die Hont: maer
dat baecken laet ghy aen bagboort staen.

Allinen comt binnen Buisen so staet daer een baecken op 't noordt-
eynde van Huedersant / dat laet aen stuerboort / ende gaet van daer
oostwaert op tot om die steert die van Huedemersant af schiet/ so vint
ghy daer een baecken: loopt daer op toe/ ende gaet dan zuytwest aen:
ghy sult noch een baken vint op de oostzyde van die black stroom/
seylt dan daer by wt/ ende latet aen die sinckerhant/ so sult ghy on-
trent die sesste oft sevenste tonne op die Elue comen.

Die zuyt Pyp licht ontrent een myle by zuyden die noordt Pyp/
ende licht oost van Heylighelandt / zy gaet op vijff oft ses vadem in
duer die noortgronden/ ende streckt meest oost zuydtoost in/ tot aen 't
noorteynde van Huedemersant/ daer comtse in die blacke stroom.

Die noortgronden machmen looden op vijf ende ses vadem / ende
by noorden Boghelsant gaet mede een halch in van twee oft drie
vadem/ ende comt teghens de vijfte ende sesste tonne inde Elue.

mercken ober een/ ende ghy zijt dan by die schorrtonne. Van daer tot
die tweede tonne is de cours oost ende oost ten noordt. Van die twee-
de tot die Cool tonne is de coers oost noorttoost / dan licht dat Nieu-
we werck van u zuyden/ ende zuyden ten oosten: ghy meucht dan die
noortwal kiezen op vier ofte vijf vadem opt alder droochste.

Van die Cool tonne tot die vierde tonne is de cours noordtoost/
ende noordtoost ten oosten: dan machmen die nieuwe gronden wel
looden/ op ses ofte seven vadem/ tot int Ros toe, Cabelt dan u stroo-
men wel

men wel/ want zy vallen hier zuyt oost/ ende noort west dwers over die gronden.

Van die vierde tot die vijfde tonne is de coers oost ten noorden/ ende oost noord oost/ dan licht dat Nieu werck van u zuyt zuyt west. Van daer tot die sesste tonne is de coers oost ende oost ten zuyden/ soo sal dat Nieuwe werck van u ligghen zuyt west/ ende zuyt west ten zuyden. Daer teghen over machmen op die blacke stroom loopen: ende dit zijn de mercken van desen balch. Hout dat Nieuwe werck zuyt west van u/ ende loopt soo noord oost in / soo sult ghy die baken vinden op die blacke gront aen de oost zyde / het is daer wijdt ende breedt.

Van die sesste tot die levende tonne is de coers zuyt oost ten oosten/ ende oost zuyt oost. Van die levende tot die achste tonne is de coers zuyt oost ten oosten: die levende ten licht op die steert van de nieuwe gronden/ ende die tonne licht wat in die bocht. Daer plach die Elve deur te loopen/ ende quam by die Cool tonne weder bukten in de oude Elve.

Van die achste tot die negende / dat is die Kos tonne / is de coers zuyt oost/ ende zuyt oost ten zuyden: dat Kos baecken comt dan aent torenken van Gron oft Groen. Van die Kesten tot die tonne op die Meer is de coers zuyt oost/ ende zuyt oost ten oosten. Van die Meer tot die Grupt pot oft d'eerste tonne opt blacke is de coers oost zuyt oost.

Van daer tot die tonne op d'oost oft Pilgrons sant is de coers oost ten zuyden: selve meucht ghy onderseplen op vyf ofte ses vadem.

Van Pilgrons sandt tot Brunsbuttelt is de coers oost ende west. Van Brunsbuttelt tot die tonne op Salshorn oft Wyburgher sant is de coers oost al by't noordlant langs. Van daer tot die tonne die teghens die Steur licht oost ten zuyden/ ende o.3.o. van die Steur tot Gruger oorts sant zuyt oost/ ende zuyt oost ten oosten/ dese tonne licht dwers van Wplenburgh/ ende licht ten halven int diep. Tusschen dese en die tonne voor die Steur licht noch een tonne int vaerwater/ ende leyt opt zuyt eyndt van Wyburger sant.

Van Grugeroort tot die tonne op Stadersant/ is de coers zuyt zuyt oost/ ghy laet die tonne op Stadersant aen stuerboort ligghen.

Van Stadersant tot Willemsblijet oft die Luy is de coers zuyt oost ende zuyt oost ten zuyden.

Van die Luy tot die tonne op Terloo is de coers oost zuyt oost/ ende van Terloo tot die Hanebal is de coers oost ende west. Van Hanebal tot die tonne van Blanckenes sandt is de coers oost ende oost ten noorden. Men hout die tonne over een grooten boom/ ende men loopt also by't noordlant langhs/ tot datmen die tonne verby is.

Van die tonne op Blanckenes tot die tonne inde Bucht is de coers oost zuyt oost: ende van die Bucht tot dat Ceckhout oost ten noorden: het is daer d'p ofte vier vadem diep als ghy wel te wege zijt: daer ligghen die groote schepen om te laden.

Doen is verclaert dat die Elve vijftien vadem diep is/ nae datmen die gronden naer is. Die noordt gronden zijn black/ ende men mach daer by comen op ses oft seven vadem/ oock wel naeder: maer die zuyt gronden zijn schor/ men mach die niet naeder comen dan tien/ elf oft twaelf vadem/ nae datmen te wege is.

Maer die Honts balgh gaet by westen die schorre horn in/ en strect al meest zuyt zuyt oost in/ ende is tamelijck wint. Men mach daer met clepne schepen gheen quaet doen. Blijft al by die coers van zuyt zuyt oost / tot dat ghy comt by die Bakens die men sal laten aen stuerboort.

Indien jemandt op die zuytgronden benepen ware/ die loope die selve aen op vier oft vyf vadem/ soo nae als hy immers derf/ nochtans zijne al wat schor. Als ghy nu aldus / op vyf oft ses vadem langs dese gronden zijt seplende/ ende ghy crijght seven/ acht/ neghen ende tien vadem/ soo weet dat ghy hebt die wester Til oft Breebalch: neemt dan den slach aen wat zyde ghy wilt/ op vier oft vyf vadem/ ghy sult onder die sanden goede reede vinden.

Daer zijn twee sulcke balghen/ ende hebben eenderleij streckinghe/ te weten oost zuyt oost. Die westerliche licht so verre vant Nieuwe werck/ datmen dat effen sien mach.

Om op die Weler te seplen/ comende van Heplighelandt/ soo seple Wangeroort aen/ op seven vadem midts landts: wijckt dan weder noord oost oft noord oost ten noorden af/ op elf vadem/ ende ghy sult vinden

vinden d'uyterste tonne / ende Menſer kercke ſal van u weſen zuydt zuydt ooft. Als ghy die eerſte tonne hebt / ende dattet weſteynde van Wraingerooch zuydt zuydt ooft van u is / ſoo ſult ghy noch over die ſteert van dat roode ſant loopen / want d'uyterſte tonne licht op den ſteert vant ſelve ſant.

Van d'uyterſte tonne tot die vierde / is de coers ooft en weſt. Cavelé dan u ſtroom wel want die bloet comt uyt den noordtweſten / en valt alſo over het roode ſant / ende die ebbe weder contrarie. Nu iſt vande vierde tonne / tot die tonne opt hooft / ooft ten noordē / wel ſo ooſtelick. Als ghy by deſe tonne zyt / ſoo licht Menſer kercke van u zuydt zuydt weſt : ende elck tonne van bukten in / licht een ſtreke van malcanderen.

Die Middelpate licht dweers voor die Weſer / dat ooft eynde begint tegens die tonne opt hooft / ende licht langs Kercks tot die derde tonne toe van bukten in te rekenen. Deſe pate iſt aen beyden zyden black : maer wilt ghy by ooſten om / nae die Elbe / ſoo ſorckt die warte gronden aen op vier badem / ende loopt daer by omme / het iſt wel vyff badem diep. Om die tonne opt hooft te kennen / daer op iſt een eynde van een ſparre baſt met een witten kub oft coſt.

Van die tonne opt hooft / tot die tonne int waerwater / iſt de coers zuyt ooft ten ooſten. Van daer tot die Holler tonne / oft den hooghen wech iſt de coers zuydt ooft wel ſo ooſtelick. Van die Holler tonne oft hooghe wech / tot die tonne op Welſerſil iſt de coers zuydt ooft / en Welſerſil machinen onder ſeylen op ſes ende ſeven badem. Van daer tot die tonne op die binnen cant van Welſerſil / iſt de coers zuydt ooft ten zuyden / ende daer binne ſtaen twee baeckens / daer iſt goede reede voor een weſte wint.

Van die twee baeckens tot die tonne opt blacke / iſt de coers ooft zuydt ooft / oft zuydt ooft ten ooſten.

De eerſte tonne opt blacke ligt op die ſteert van Cappelmans ſant. men mach tuſſchen clandt ende dit ſant met deur / dan met cleyn ſchepen. Van die eerſte tot die tweede tonne opt blacke / iſt de coers ooft zuydt ooft. Dit ſijn de mercken van die eerſte tonne. Alſmen door die clockgaten ſien mach van Langwoerder kercke / dat ſijn mercken van deſe tonne.

Tuſſchen deſe twee tonnen ſtaen twee oft dyp baeckens al baghoort / ende het iſt van die tweede tonne tot het Groenelandt bukten Blijckſom zuyt ooft ten ooſten ende ooft zuydt ooft. Voort aen ſeylme by dat Groenelant langhs / tot binnen Blijſum / al waer de reede iſt om op die wint te ligghen wachten.

Die op die Jaa oft weſter Weſer wil weſen / die loope Wraingerooch aen / op vier oft vyff bademen / tot dat ooft eynde van Wraingerooch : daer ſult ghy vinden d'uyterſte tonne. Ontrent zuyden en noorden van Menſerkerck neffens deſe eerſte tonne ligget dat roode ſant / ende dat laetmen aen baghoort alſmen in comt. Oock ſoo comt by deſe eerſte tonne een ſteert ſandes aff ſchieten aen die ooft zyde van den Steenbalch / die machinen onderſeylen op dyp oft dyp en halff badem. Die Steenbalch gaet t'eynden van Wraingerooch in / ende iſt aen die weſtzyde ſchor / ende aen die ooft zyde black. Die van Bremen ſtellen daer een baecten / om dat die ſchepen die niet diep en gaen / ſelfde ſouden zy mogen ghebruicken / als zy over d'Wadt willen weſen.

Op die binnen cant van den Steenbalch gaet oock een baecten om dat Wadt te vaten. Van d'eerſte tot die derde tonne / iſt de coers ooft zuydt ooft ende iſt dat ghy wilt ſeylen uyt die Jaa / in die Weſer / ſo cavelé uwen ſtroom / wat die bloet valt ſeer ſtijf die Jaa in / ende die ebbe weder contrarie uyt. Daerom moeten wel voor hem ſien / tuſſchen die derde ende vierde tonne / om dat die ſtroomen dweers teghen die Weſer aen vallen.

Iſt dat ghy die Jaa op wilt ſeylen / ſoo gaet al meſt zuyden aen tot den dijk / ende iſt ghenamē die Hoekzyl oft Hornerzyl. Als ghy aen den dijk comt / ſoo ſtaet daer een baecten oft twee / als bozen verclaert iſt / voor ſchepen die opt Wadt willen weſen.

Die Jaa iſt hier wijs ende breeſt : maer ſeylet meſt by't weſtlandt laner / tot dat ghy comt by knipens oft een kercke ſonder toren / daer meucht ghy het weſtlandt verlaten / om Sipkenslands wille / dat comt van die weſt cant vant Weer af ſchieten / men macht onderſeylen alſmen dat weſtlandt houdt. Die Jaa ſtreckt meſt zuydt ooft ten zuyden langhs die weſtwal : maer teghens Sipkensſant moeten die ooftwal kieren / ende ſtreckt dan tot die ooftcant van't heer zuydt ooft ende

ende zydt oost ten oosten. Binnen twee is die reede voor schepen die op willen wesen.

Nu licht tusschen Wangerooch ende Spickerooch die Harle/ daer legghen die van Eelens twee tonnen: zo streckt langhs het rif van Spickerooch in / ontrent oost ende west. Binnen die tweede tonne leyt een middel plate/ daer meucht ghy aen beyde zyde om seyl- len. Dit diep loopt aen Fouckesyl ende Foukenes huylen/ ende comt also tot Eelens.

Tusschen Spickerooch ende Langerooch gaet die Osebalch in. Men sal Langerooch aen loopen / tot by die oostersche wolsack oft het wit lide dat op Langheroogh licht / ende seylen al aen die voets- trant / op dyp oft vier badem / daer by langs / soo sult ghy twee va- dem crygen / dat ist drooghte van die Osebalch / ende ghy comt dan aen't oosteynde van Langherooch. Wyckt dan aff teghens dat rif van Spickerooch om die plate die van het oosteynde van Langher- ooch af licht. Ghy sult tusschen die plate ende dat rif diepte vunden van acht oft neghen badem / ghy meucht dat rif van Spickerooch dan looden op vier oft vijf badem tot aen het Wadt / dat streckt al meest zydt zydt oost in. Almen binne is / men mach dat Wadt kie- sen aen wat zyde men wil wesen.

Tlandt streckt van Wangerooch tot die Gens oost noord oost / ende west zydt west. Men sal Wangerooch kennen by twee wit- te leeden opt oost eynde / ende een plomp torenken opt west eynde.

Langherooch is een kenbaer Epland: daer ligghen dyp oft vier witte leeden oft santberghen / die ghenaeemt zijn die Wolselacken en- de ligghen wat hoogher dan d'ander duyn. Het ander duyn is heu- belachtich met helm bewassen / ende daer ligghen twee oft dyp beson- der scherpe duynkens / aen de weleke dit Epland ooc seer kenbaer is.

CAPITTEL V.

Hoe die hoecken ende Eylanden van malcanderen ligghen.

Van die Holmen tot Boevenberghen streckt landt zydt zydt west ende noordt noord oost 6. mylen.

Als ghy op twintich badem dat rif over loopt / soo is der Neus en- de Boorniff zyden ende noorden van u: maer op achten badem /

noorden ten westen vander Neus. Almen dat rif op seftien badem over loopt / so licht der Neus noordt noord west van u.

Van Boevenberghen totten Doodebergh oft den Hoozen / strecke landt van Fuchlandt zyden ten oosten oft daer ontrent derthien oft veertien mylen 14. mylen.

Vanden Hoozen oft dat Doodesant tot dat noordteynde van Danu / is de coers oost zydt oost / ende west noord west 3. mylen.

Vant noordteynde van Danu tot Zuyderhorn oft Hooft den hooch- sten duyn op Danu zydt zydt oost / ende noordt noord west dyp mylen 3. mylen.

Van daer tot Danu zyden ten oosten een groote myle 1. myle.

Danu is een half myl lanck ende streckt zyden.

Vant zydtteynde van Danu tottet noordteynde van Kim / is de coers zydt west ten zyden / ende zydt zydt west 1. myle.

Kim is lanck twee ende een half myl / ende streckt zyden ten oosten / ende noorden ten westen twee en een half myl. Kim ende Danu zijn soo ver black / datmen op vier ende vijf badem dat landt effen sien mach.

Vant zydt eynde van Kim / tot dat noordt eynde van Silt ist een cleyne myle zydt west ten zyden ende zydt west.

Dat Eplandt van Silt is lanck vier mylen / ende streckt zyden ten oosten 4. mylen.

Van die Dooztricks oft het zydtteynde van Silt / tot dat zydtteynde van Ameren / is de coers 3. ende n. twee groote mylen 2. mylen.

Vant zydt eynde van Ameren tottet zydtteynde van die Strant / oft die Hever streckt dat landt zydt zydt oost dyp mylen en een half.

Vandie Hever tot die Eyder oft die Roerbergh / streckt dat landt zydt zydt oost vier mylen 4. mylen.

Vanden Roerbergh oft igat van die Eyder tot dat Nieuwerck / is de coers zyden ende noorden ses oft seven mylen huyten die gron- den onne: maer die kuste oft tlandt vanden Roerbergh / oft langs Witmers tot Bruynsbittel / streckt zydt oost ten zyden / seven oft acht mylen 8. mylen

Die kust van Fuchlande / van die wyterste tonne vande Elue af tot Boevenberghen toe / huyten die gronden ende sanden / streckt landt

landt noorden ten westen wel soo westelijck ontrent negenender-
 rich oft veertich mylen ————— 40. mylen.
 Maer Heplighelandt licht van Boevenberghen zuyden ten oosten
 ende noorden ten westen wel so zuydelijck ende noordelijck vijf oft
 sessenderich mylen ————— 36. mylen.
 Van die Schorrehorn oft Schorzone in die Elue tot dat eynde van
 Juster riff oft die ooster Cens / is de coers west zuydwest veertien
 oft vijftien mylen ————— 15. mylen.

CAPITTEL VI.

Hoe andere landen van dese landen verscheyden zijn.

DEr Neus ende die Holmen ligghen van malcanderen ontrent
 zuydtoost ende noordwest ————— 18. mylen.
 Boevenberghen ende der Neus zijn verscheyden zuydt oost ten zuy-
 den oft wel soo zuydelijck / ontrent ————— 24. mylen.
 Van Boevenberghen tot Boekeness in Schotlandt / is de coers west
 ten noorden acht oft neghenentseventich mylen ————— 79. mylen.
 Van Boevenberghen tot die riviere van Newcastle oft Embay / is
 de coers west ten zuyden ————— 78. mylen.
 Van Boevenberghen tot Scharenburgh / is de coers west zuyt west
 wel soo westelijck verscheyden ————— 75. oft 76. mylen.
 Van Boevenberghen tot die Holmen voor Fermupde / is de coers
 zuydwest ende noordtoost / ontrent ————— 70. mylen.
 Van Boevenberghen tot dat Voorlandt / is de coers zuydt west ten
 zuyden seven oft achtentachtentich mylen ————— 88. mylen.
 Van Boevenberghen tot dat Vlie / is de coers zuydt zuydt west acht
 oft neghenenveertich mylen ————— 49. mylen.
 Van Heplighelandt tot der Neus / is de coers noorden ten westen /
 tweenvijftich mylen ————— 52. mylen.
 Van Heplighelandt tot Hanglip in Hirlant / is de coers noort west
 hondert ende tien oft elf mylen ————— III mylen.
 Van Heplighelandt tot Maros in Schotlandt / is de coers west noort
 west ontrent ————— 92. mylen.
 Van Heplighelandt tot Scharenburgh / is de coers oost ende west /
 ontrent neghenentseftich mylen ————— 69. mylen.

CAPITTEL VII.

Die loopinge vande stroomen van dese landen, ende wat Mane
 daer hooch water maeckt.

Tot Boevenberghen ende Kincooper diep maeckt een zuyt weste
 ende noordtoost Maen dat hoochste water: die stroom valt daer
 ontrent zuydt oost ende noordwest nae t landt ende vant landt aff.
 In die haven van Zuyderzjd ende dat grauwe diep / maeckt dat
 hoochste water een zuydt zuydweste en noort noorttoost Maen. Die
 bloet comt uptren noortwesten / ende valt also over den Keefhoren / na
 die Iursche Eylanden toe / die ebbe wederom contrarie vant landt af /
 nae die Noord-zee.

In knuytsdiep maeckt een zuydt zuydweste / ende noort noort
 oost Maen dat hoochste water / die bloet comt hier upt den noort
 westen / ende valt maer een groot quartier langs tlandt / alsoo oock
 die ebbe ter contrarie.

In diep van List ende Splt / maect een zuyde ende noorde Maen
 dat hoochste water / ende die bloet comt al upt den noordwesten / en
 valt seer weynich langhs tlandt: maer die ebbe ter contrarie.

In die Heber / die Eyder ende die Dijp maeckt een zuyde en noor-
 de Maen dat hoochste water / die bloet comt al upt den noordwesten /
 ende die ebbe upt den zuydt oosten / ende vallen alsoo niet malcande-
 ren over die noort gronden.

Voor die Elve ende Weser / maeckt dat hoochste water een zuyde
 ende noorde Maen / die ebbe ende die bloet comen upt den noordwe-
 sten ende zuydtoosten / ende vallen alsoo over die gronden.

CAPITTEL VIII.

Die gronden ende diepten van dese landen, ende op wat
 diepten men tlandt sien mach.

Toessen die Holmen ende Boevenberghen schiet dat riff af / ende
 op twaelf ende dertien badem machmen landt sien als clær we-
 der is / ende het is hompelich landt: maer Boevenberghen is een lan-
 ghen rechten bergh / opt midden is een heuvel / daer staet een kerck
 op met

op met een plompen toren. Ontrent een kenningh van landt light een banck van tien vadem / maer hy is cort en smal / men mach daer dat landt beschepdelijcken sien / ende dat riff schiet van daer west in Zee / meer als half weghen Schotlandt / ende als men op achten vadem dat riff ober loopt / soo is der Reus van u noorden ten westen / ende op twintich vadem noorden : maer op vierentwintich vadem noorden ten oosten / ende op sesten ofte vijftien vadem opt rif / so sal der Reus van u wesen noordt noordtwest.

Tusschen Boevenberghen ende Nunit machment landt op dertien ende veertien vadem sien / het is altemael een schoone strandt : men mach op ses oft seven vadem daer by't landt langhs seplen sonder misdoen : maer voort gat van Trosmonde / light een banck dicht aen die strant van dyp vadem : binnen ist vier oft vijf vadem diep.

Tusschen Zuyderzijd ende Nunit / ist mede een schoone strant / men mach se looden ende leyden op seve vadem : maer recht by noorden Zuyderzijd schiet die Keefhozen af in Zee / ende is by landt dyp ende vier vadem diep. Daer bukten is dese banck gheheel drooghe / te weten dyp vadem / ende oock wel droogher / nae dat ghetpe is / ende streckt wel neghen mylen in zee.

Daer light noch een banck by noorden den Keefhozen van vier vadem / oft dyp ende een half vadem. Als men opt oosteynde van dese banck is / so machment landt sien.

Tusschen den Keefhozen ende dat diep van List oft Silt op die custe van Danu en Kym / ist seer blacke grondt / principelijcken teghens Kym : men mach dat landt nauwelijcken sien op seven oft acht vadem / het is een groot stuck weechjs bukten 'clandt / dyp / vier ende vijf vadem diep.

Teghens Ameren ist soo verre black datmen 'clandt op acht oft neghen vadem niet sien en mach / oft men moest om hoogh wesen : maer tegen Silt ist dieper / te weten / tien / elf ende oock wel twaelf vadem / en men can 'clandt sien van beneden.

Amerenboorn oft dat riff van Silt / hoemen dat noemen wil / light wel een myle bukten landt boven water / ende is bukten op seer black / als verclaret is / te weten / twee / dyp / vier ende vijf vadem / ende light ontret west zuydwest van Ameren.

Die gronden van die Heber / ende die bancken van dat smalle diep / ende alle die ander landen / als die strandt en Eyderste / daer liggen die gronden wel anderhalf myle bukten die custen van't landt.

In Ditmers / 'clandt te Kiding ende Bot Jaghers landt / ligghen die gronden soo verre bukten 'clandt oft die custe datmen 'clandt niet sien en mach / oft men soude in die meerste moeten klimmen.

Het is tusschen Heplighelandt ende Ameren oft die strant / diep tien oft elf vadem / daer op machmen beyde de landen sien als men boven in het Want loopt.

Daer schiet een sant van die steert van den Hont upt / tusschen die Pyper ende die Eyder / ende loopt bycans ten halven Heplighelandt / west / ende west ten zuyden in Zee / het is genaemt Blauoort : een schipper van Enchusen / gheenaemt Tys Claesz. is op een voort middach niet doncker weder daer op ghecomen / ende is oost ende oost ten noorden aen gheseylt / een ganschen winter dach lanck int stroom / als dan waft dyp vadem / als dan waft twee vadem / ende is savonts by doncker ten ancker ghecomen by't baken op den Hont / seer verdoole wesende : maer is also in die Pyper ghecomen. Die selve wil ick oock segghen / dat dese banck niet leech water tot sommighe plaetsen bycans drooghe valt. Daer af is oock meer onderrechtighe. Het is tusschen Heplighe landt ende die Noortgronden / diep tien oft elf vadem / die Elve is sesten ende seventien vadem diep / dicht by die Schorrehorn ist veertien vadem diep langhs die zuytgronden ist twaelf ende dertien vadem diep. Om Heplighe landt ist diep seven / acht ende neghen vadem / aen die binnen cant : bukten op die west zyde ist vijftien / sesten / ende oock achten ende neghen vadem / ende men mach 'clandt van Heplighelandt sien.

Die onder Heplighelandt wil setten die loope die Oosthaven op ses ende seven vadem aen. Op die zuytzyde van Heplighelandt staet een steyle clip bycans soo hooghe als ander landt is / gheenaemt die Honnick. Ontrent zuydt zuydt oost een vierdepart van een myl van dese clippe / light een clippe oft steen onder water / die machmen bukten om seplen op acht oft neghen vadem.

Als die clippe bedeckt wort van het ander landt / so zijt ghy neven desen steen / ende als dese clippe een schips lengt de voort by't hooge landt.

Op wat hooghden dese landen en hoecken ghelegghen zijn.

ghelandt comt/ settet daer neder/ daer is schoone grondt/ oft daer moe-
sten wracken ligghen van verlozen schepen/ oft anckers die daer verlo-
ren zijn. Het is daer acht oft neghen badem diep/ ende ghy licht beschut
voor een zuydtweste ende noordtweste wint. Ghy meucht oock binnen
den voorsyden steen door loopen/ op vier oft vijf badem: maer en loopt
niet dieper/ oft ghy sout anders op den steen seplen/ als ghy u op ses oft
seven badem begaet om deur te seplen. daer loopt een cleyn rif ken aff/
van den zuydthoeck: maer op vier oft vijf badem en meucht ghy daer
gheen quaet aen doen.

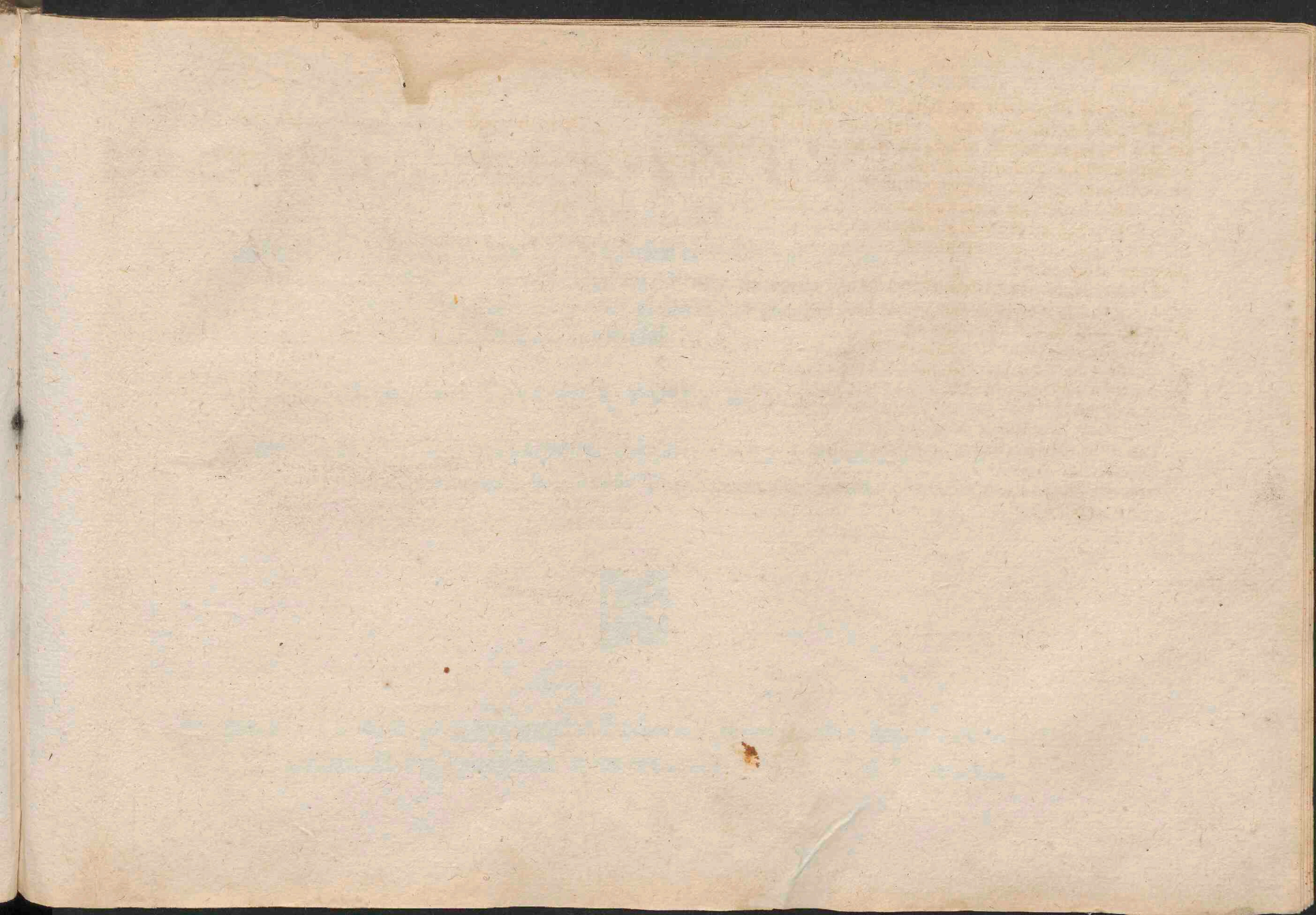
Van die noordtzyde streckt mede een rif aff/ ontrent een groot half
myle in Zee/ ghy meucht die noordtzyde vant Heplighe landt niet na-
der comen dan neghen oft tien badem.

Wilt ghy by noorden tHeplighelant om/ loopt dan so langhe tot dat
ghy so verre comt dat het oosteynde vant Heplighe landt zuyden ende
zuyden ten oosten van u is/ dan seylt op 5. badem om Scholvershoeck
in die oosterhaven: men can met cleynne schepen daer beschut ligghen
voor een noort noordtooste oft noorde wint. Scholvers hoeck mach-
men op vijf badem om looden: maer loopt ghy dieper/ ghy sult verre
van't landt moeten wesen.

Item een noordt noordt ooste/ ende zuyt zuydtweste Maen maecht
hier dat hoogste water.

Die Holmen ligghen op	—	56 graden ende 52. minuten.
Boevenberghen light op	—	56. graden ende 28. minuten.
Die Keef hoozen light op	—	55. graden ende 42. minuten.
Wat diep van Lyst light op	—	55. graden en 10. oft 11. minuten.
Heplighelandt ende die noordt Wypp oft Wuyss/ ligghen op viereñvijf-		
tich graden ende achtentwintich minuten	—	54. — 28.
Die Elue light op	—	54. graden ende 12. minuten.
Tgat van die Weser light op	—	54. graden ende 3. minuten.
Warkum oft die wester Eems light op	—	53. grad. en 46. minuten.
Als ghy zijt op Dogghers landt/ oft die witte banck op vijftien oft		
sestien badem/ so sal Vlielandt van u wesen 3. 3. 0. 19. oft 20. mylen/ en		
ghy sult wesen op	—	54. graden ende 40. minuten.
Comende ten halben tlant ende tlant/ so sult ghy noch een droochte		
binden/ ist dat ghy't loot werpt/ van vijftien oft sestien badem: dat is		
den steert van die Bredebeertien/ die grondt is rootachtich sant met		
sommich swart sant ghemenght/ ende ghy sullet tusschen tlandt ende		
deseñ steert weder diepte binden van neghentien oft twintich badem:		
maer soo haest alst weder beghint op te drooghen/ soo sult ghy Vlie-		
landt sien/ ende sult opt westeynde van Vlielandt te lande comen.		

Eynde der Zee-custen deses Boeck.

BESCHRYVINGHE
V A N
DIE MIDDELLANTSCH E ZEE.

MITSGADERS

De streckinghe vande landen, met haer rechte coersen ende dvveerscoersen, ende hoe veel mylen die selve landen ende hoecken verscheyden ligghen. Voorts de vertooninghe vande landen naer haer ghedaente figuerlijcken gheteeckent ende naer ghemaelt, ende oock vvaer goede reede is, ende hoe-
men daer goede havenen soecken ende vinden sal:

Mede inden THRESOOR VANDE ZEEVAERT begrepen.

Beschreven door LVCAS IANSSOON WAGHENAER, Stuerman ende Piloot, residerende
in die vermaerde Zee ende Coopstadt van Enckhuysen.

Ghedrukt tot Amstelredam, by Cornelis Claeszoon, op't vvater, in't Schrijf-boeck, voor Lucas
Ianszoon VVaghenacr, vvoonende tot Enckhuysen. Anno M. D. XCVI.

Beschryvinge vande Middellantsche oft Lavantsche zee/

Met haer verthooninghen ende streckinghe der landen.

Alsmen de Straet uyt comt, ende die zijdt oft zuydt westhoeck zuydrwest ten westen van u is, soo leyt Tanger by westen dese valeye, ende het landt is aldus ghedaen, ende men siet weynich van die stadt, dan alsmen daer beneffens is machmen se sien.

Aldus ist landt by oosten ghedaen alsmen daer voorby is seylende, ende het loopt alsoo naer die Scherminckelbergh toe. 1

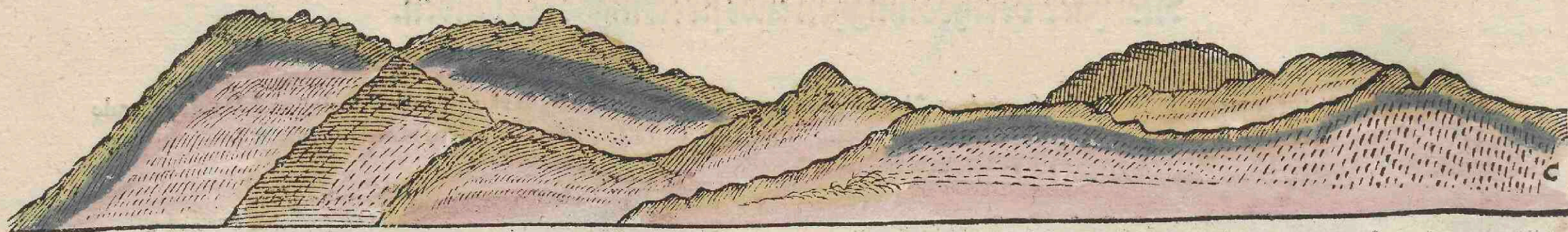

Dit landt leyt daer mede by oosten aen, ende is aldus ghedaen alst zuydt zuydroost van u is, ende loopt alsoo naer Zeuto toe.

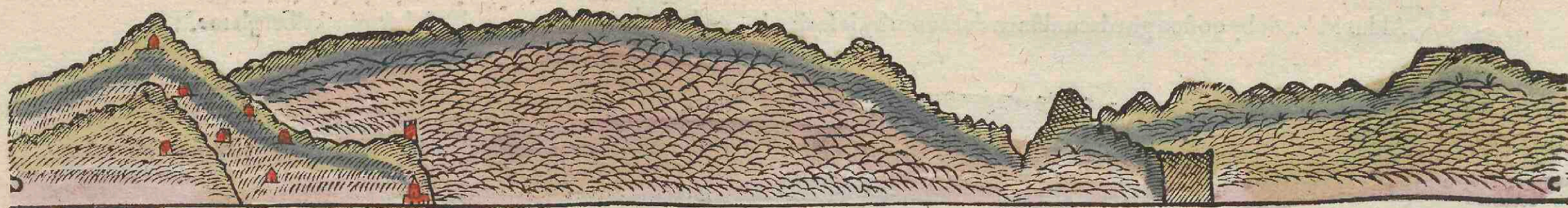

Die Scherminckelbergh als die oost van u is, comt dan boven d'ander, als men hier sien mach, en men siet buyten den hoeck gheen lant meer.

Scherminckelbergh.

Aldus is dit landt ghedaen, als ghy daer neffens zijt, die huysen ende torens comen by oosten aen Scherminckelbergh, na Zeuto toe.

Dit comt by oosten aen't landt met die huijskens ende torenen, ende leyt by westen Zeuto : die stadt leyt in een valeye

De Muer.

CAPITTEL I.

De streckingen langs die Middellandsche zee, door die Eylanden van Grieken tot Constantinopelen toe.

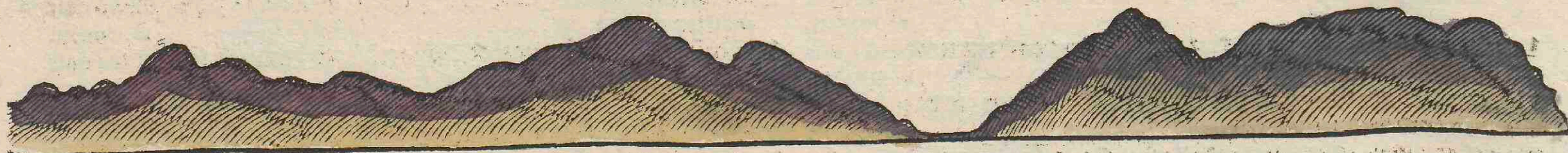
Van Gibraltar tot Malaga / is de coers noordoost ende zuydwest
twintich mylen. ————— 20. mylen.
Van Gibraltar tot Capo de Gato / is de coers oost ten noorden / on-
trent achtenveertich mylen ————— 48. mylen.
Van west eynde van Capo de Gato tot Cartagene / is de coers n. o.
ende noordoost ten oosten ————— 27. mylen.
Van Cartagene oft Capo de Pallo / tot Capo S. Martin is de coers
noordt noordoost wel soo oostelijck ————— 23. mylen.
Om Capo de S. Martin licht Denien ende Valence noorden en-
de noorden ten westen / het eene vijf mylen / ende het ander veertien
mylen ————— 14. mylen.
Van Capo de S. Martin / tot Capo de Rosa / is de coers noordoost
ten noorden wel soo oostelijck ontrent ————— 60. mylen.
Van Capo S. Martin tot Genua / is de coers noordoost ontrent
hondert seven oft achtendertich mylen ————— 138. mylen.
Van Genua tot het Eylandt Elba / ende voorts tot Monte Christo /
is de coers zuydcoost ten zuyden ————— 42. mylen.
Van het Eylandt Monte Christo / tot Capo de Civitavecchia / is de
coers oost ten zuyden eenentwintich mylen ————— 21. mylen.
Ses oft seven mylen by oosten Civitavecchia / licht Roome op de Ri-
viere vanden Tyber / diemen plach Alba te heeten ————— 7. mylen.
Van Civitavecchia tottet Eylandt Sona oft Naplus / is de coers oost
zuydcoost wel soo zuydelijck ————— 33. mylen.

Van't Eylandt Sona oft Naplus tot Messina / den noordoost hoeck
van Sicilien / is de coers zuydcoost / wel soo zuydelijck sesseveer-
tich mylen. ————— 46. mylen.
Van Messina tottet eynde van Italien / is de coers zuydt zuydt oost
achtien mylen ————— 18. mylen.
Vanden Westhoeck totten Oosthoeck van Italien / is de coers oost
ten noorden / ende west ten zuyden ————— 8. mylen.
Vanden Oosthoeck van Italien tot Ottronto / den Noordthoeck
van Italien / is de coers noordoost ten noorden ————— 48. mylen.
Van Ottronta tot Capo Sypanto / is de coers west noordwest se-
ven oft achtendertich mylen. ————— 38. mylen.
Van Capo Sypanto tot Venegen / is de coers noordwest twee-
tachtentich mylen ————— 82. mylen.
Vanden Oosthoeck van Italien tot Sprigo / oft den hoeck van
Balmacien / oft Capo de Regalo / is de coers oost / en oost ten zuy-
den / ontrent hondert mylen. ————— 100. mylen.
Van Sprigo / oft den hoeck van Regalo / tot Negroponto oft Cu-
bo / is de coers noordoost ————— 38. mylen.
Van Negroponto tottet Eylandt Lemnos / oft Tenedos / is de
coers noordoost ten noorden ————— 32. mylen.
Vanden Eylande Lemnos / totte engte voor Spigo / oft Compla-
ci / is de coers noordoost ten oosten ————— 15. mylen.
Van daer tot de engte oft Strate van Constantinopel / is de coers
ontrent noordoost ten oosten ————— 30. mylen.
Van dese twee enghden / soo en is d'ene niet meer dan een quartier
van een myle wijt / ende d'ander ontrent een half myle.

Die bergh by oosten Zeuto gaet opt hooghe een muer rontom, ende die stadt leyt by westen in een valeye aldus gedaen alst zuyden van u is.

Alsmen buyten die Straet comt, is Barbaryen aldus ghedaen, dan leyt die zuydthoeck zuydtoost ten oosten, ende die noordthoeck oost ten zuyden, ses mylen daer van zijnde.

Als ghy buyten die Straet van Gibraltar zijt, verthoont hem die Spaensche syde aldus, ende die zuydthoeck leyt dan van u zuydtoost, ende die noordthoeck noorden ten oosten, ses mylen van u zijnde.

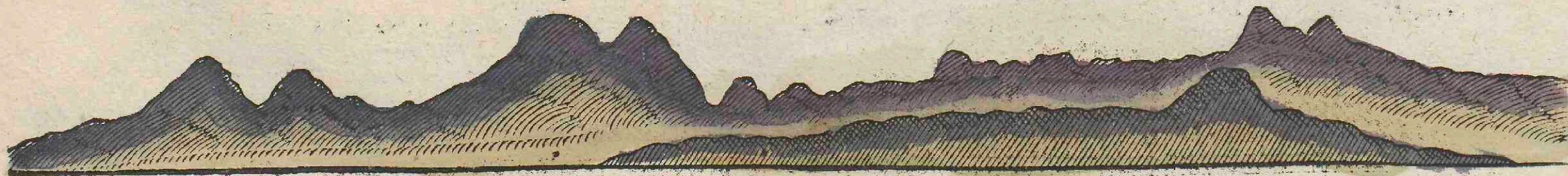
Desen bergh leyt in Barbaryen teghens Gibraltar over, ghy meucht hem van vers sien, als ghy uyt den oosten comt, ende leyt west zuydt west van u.

Gibraltar als ghy uyt den oosten comt, ende west ten zuyden van u is tien mylen, ist aldus ghedaen.

Dat landt tusschen Maribele ende Malgen, verthoont hem aldus alsmen uyt den westen comt, ende vijf mylen daer van zijnde.

CAPITUL II.

Streckinghe vande zee, ghenaeamt Pontus Euxinus, oft Mare major, gelegen boven Constantinopelen tot Trapezunde in Asia toe.

Van Constantinopel totten hoeck van Sargozza oft Synopa / is de coers oost noordt oost ontrent — 60. mylen.

Van Sargozza tot de stadt van Trapezunde / is de coers oost en west acht oft neghenenstich mylen — 69. mylen.

Van Capo de Trapezunde tot Sachat / ende totten hoeck van Sebastopolen / is de coers noordt west ten westen — 20. mylen.

Van Sebastopolen tot Negropoli / is de coers west / ontrent tachtich mylen — 80. mylen.

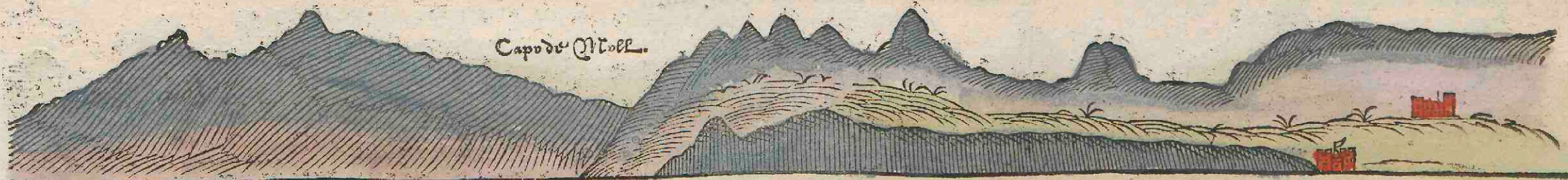
Van Negropoli tot Juoisnes / is de coers west noordt west vijftich mylen — 50. mylen.

Van Juoisnes tot die Dennebys riviere / is de coers zuydt zuyt west vijfenveertich mylen — 45. mylen.

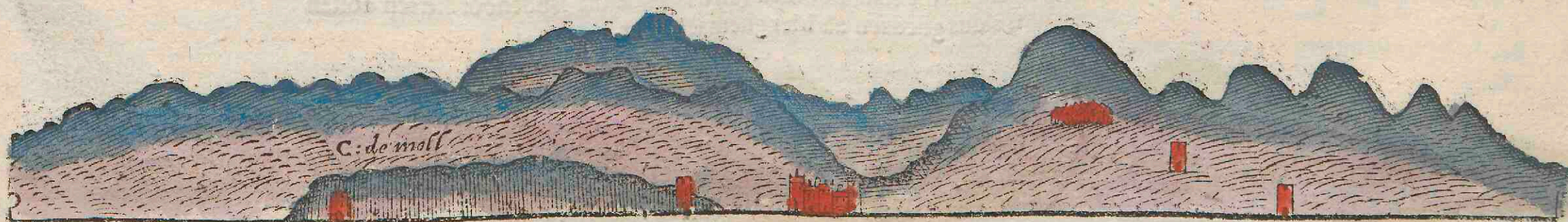
Vanden zuythoeck vande riviere Biddon / tot die engde voor Constantinopel / is de coers zuydt oost ten zuyden — 31. mylen.

Dan loopt men wederom door die Griecische Eylanden: maer men moet daer by daghe door seplen / ende wel voor hem sien.

Dit landt leyt by westen Malgen, als men van by westen comt, ende die hooghen bergh noordt oost van v is, ontrent vijf mylen vant landt zijnde, soo meucht ghy dat Casteelken sien, ende staet ontrent vier mylen by westen Malgen, ende dan siet ghy noch een clooster aen den hooghen bergh, als hier ghemaelt staet.

Desen hoeck comt recht by westen Malgen, die stadt leyt een mijl by oosten, ende als ghy by't landt comt, so siet men die viertoren.

Dit landt

Dit landt leyt by westen Malgen, alst noorden ten oosten ende noordt noordt oost
van u is ontrent vier mylen, ende men siet die stadt.

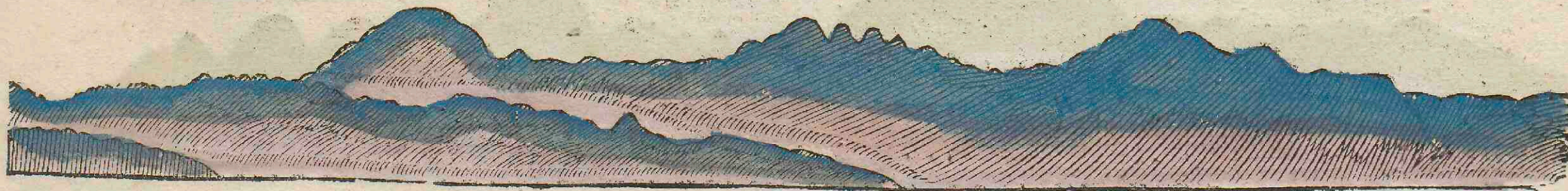
Desen hooghen bergh leyt daer
recht by westen.

Dit volcht aent ander, ende dan staet die bergh recht over Malgen, ende beneden leyt dat Slot, ende leyt
dan noorden van u ontrent vijf mylen.

Dit landt leyt by oosten Malgen, als die stadt noorden van u is, ende dit landt noorden ten oosten
is aldus ghedaen als hier ghemaect staet.

CAPITTEL III.

Diversche streckinghe oft dweersch-coersen langhs die
Middellandriche zee.

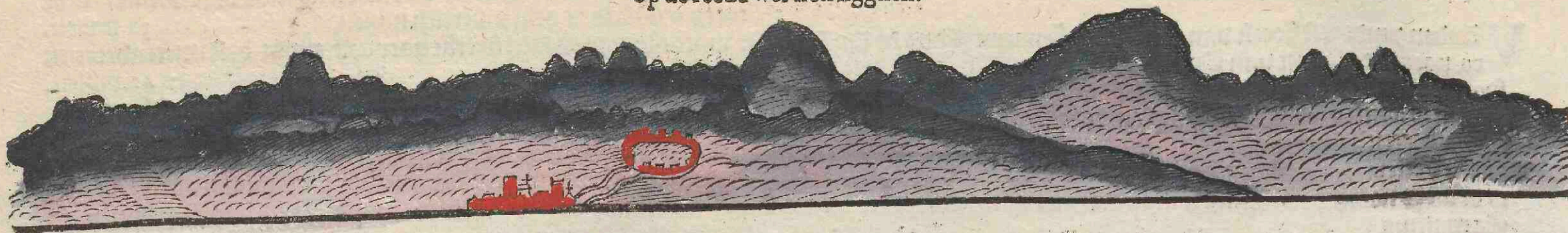
Vanden zuydtoost hoeck van Sicilien / ghenacmt Capo de Passero / naer het Eylant van Crete / oft Candien / is de coers oost wel
soo zuydeluck hondert vyventwintich mylen 125. mylen.
Candien is lanck vyuenveertich mylen / ende streckt oost ten noorden
vyuenveertich mylen 45. mylen.
Van het oosteynde van Candien tot Rhodes / een vermaert Eylant /
is de coers noordtoost twintich mylen. Maer tusschen beyden licht
Carpathus 20. mylen.
Vanden Oosteynde van Candien nae Cypers / is de coers oost ten
noorden / ontrent achtentich mylen 80. mylen.
Cypers streckt hem ontrent oost noordtoost / ende is lanck twee-
veertich mylen. 42. mylen.
Maer Famagusta licht ten twee deelen van't landt nae oosten /
aende zuydzyde.
Van Famagusta tot Tripoli in Syrien / is de coers oost ten zuyden
dyuentwintich mylen 27. mylen.
Van Famagusta tot Joppe oft Jaffa int Jodische landt / is de coers
zuydt ten oosten vyftich mylen 50. mylen.
Van Jaffa totten westeynde van Candien / is de coers west ten noor-
den / wel soo westelick 118. mylen.
Van Jaffa tot Alexandrie / is de coers west zuydt west vierenseventich
mylen. 74. mylen.
De custe van Lybie streckt haer totten hoeck toe van Apollo / west
ende west ten noorden 136. mylen.
Vanden hoeck van Apollo tot Malta oft Melite / is de coers west
noordwest hondert mylen 100. mylen.

Malta met zyn Eylanden is lanck twaelf mylen / ende streckt hem
noordt west ten westen 12. mylen.
Van't westeynde van Malta / totten westeynde van Sicilie / is de
coers noordwest achtendertich mylen 38 mylen.
De zuytcuste van Sicilie streckt haer oost zuydt oost tweeveertich
mylen 42. mylen.
De noordzyde streckt haer oost ten noorden sevenenveertich mylen
47 mylen.
D'oostzyde streckt haer zuyt ten westen / ende is lanck dertich mylen /
ende is een overbloedich Eylant / ende licht dyphoekich.
Van't westeynde van Sicilien tot t'zuydeynde van Sardynen / is
de coers west ten noorden 38. mylen.
Van't zuydeynde van Sardynen tot t'noordteynde van Corsica /
strecket landt noorden ten westen langhs d'oostzyde / dyuentseven-
tich mylen 73. mylen.
Maer de westzyde strecket bycans zuyden ende noorden vyuen-
stich mylen 65. mylen.
Die tusschen Corsica ende Sardynen wil doorseplen nae Rhinorcke /
die sal aengaen west zuydtwest 55. mylen.
Van't zuydeynde van Rhinorcke tot Jues / is de coers west zuydtwest
seftendertich mylen 36. mylen.
Van het Eylant Formentero tot Cartagene / is de coers zuydtwest
ten westen vyuenderich mylen 35. mylen.
Van Jues tot Alger oft Arsel / is de coers zuydtoost ten zuyden acht
oft neghenenveertich mylen 49. mylen.
De gheheele custe van Alger streckt haer meest al oost ten noorden /
van Golette tot Oran toe / wel 120. mylen.
Vanden hoeck van Zente tot Oran / streckt hem tlandt meest al oost
ende west seventich mylen 70. mylen.

Z

Dit comt

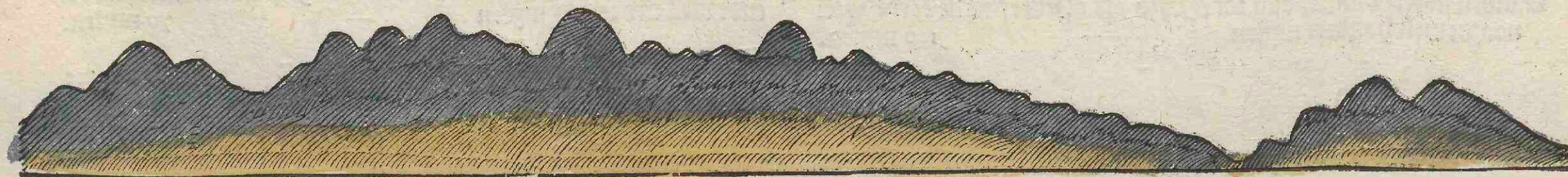
Dit comter by oosten aen, ghy zijt dan dry mylen van de stadt, ende ghy meught aldan die schepen voor Malghen op de reede wel sien ligghen.

Dat landt leydt daer by oosten aen, naer Belis Malghen toe : die hooghen bergh comt dan noordtoost ten noorden van u teligghen, als hier ghemaelt staet.

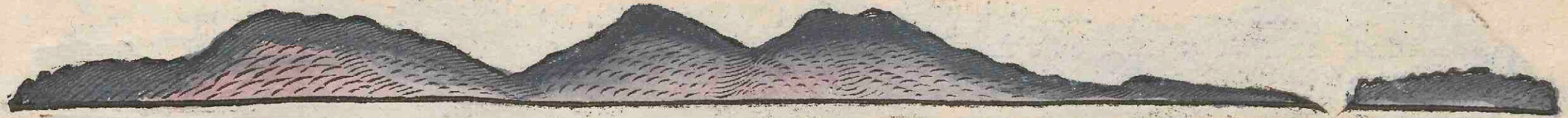
Aldus vertoont hem dit landt alst west eynde noordt noordt oost, ende 'toost eynde noordt oost van u is neghen mylen, soo ist aldus ghedaen.

Dit landt

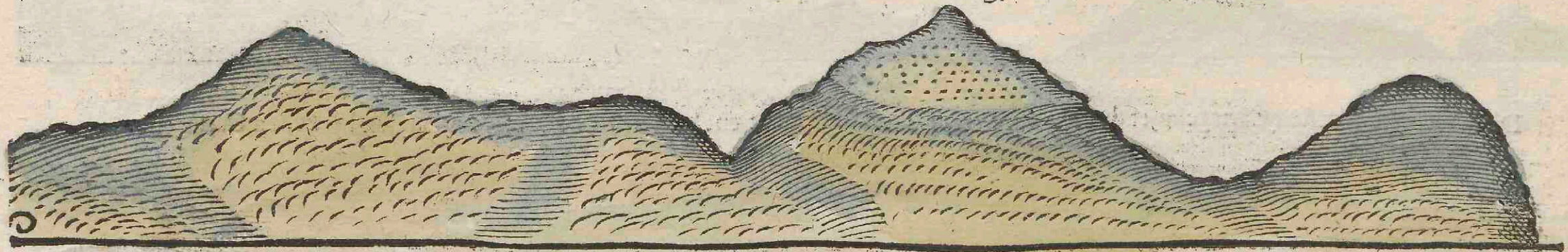
T'eylandeken Abusaen alst zuyden van u is,
ende leijt by westen Capo del Gato, aen
die Barbarissche zyde.

Dit landt vertoont hem aldus als men daer voorby seylt, ende is berghachtich.

Aldus vertoont hem dit landt, als die westhoeck noordwest ten noorden, ende die Garnatebergh noorden, ende die ander hoeck
noordt oost ten noorden van u is ligghende thien mylen.

Garnatebergh.

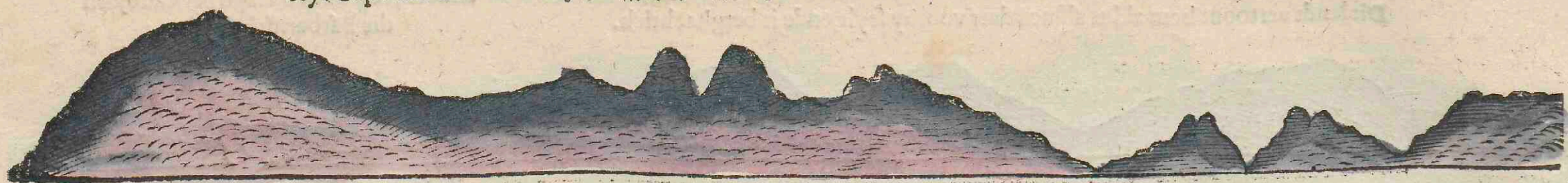

Die Garnatebergh als die noordwest, ende noordwest ten westen van u is, ontrent twaelf mylen, ende het oosteynde
is dan van u noorden ten oosten, ende leyt altyt wit van sneeuw.

Garnatebergh.

Dit landt leyt by westen Capo del Gato, alst west eynde west ten noorden, ende het oosteynde noordwest ten noorden van u is ligghende, dan leyt Capo del Gato acht mylen, ende d'ander eynde veertien mylen van u, ende is aldus ghedaen,

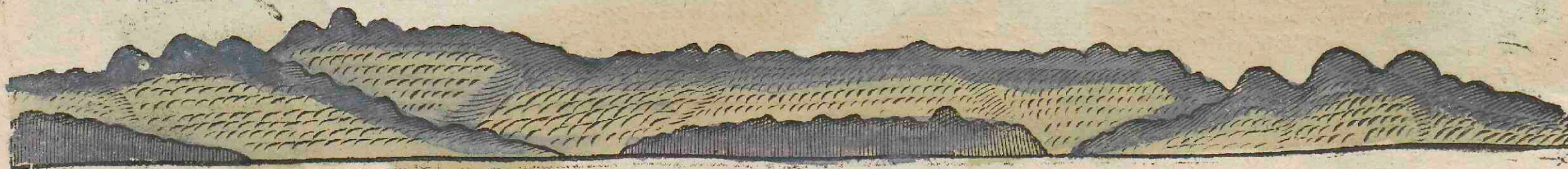

Aldus vertoont hem Capo del Gato, alst west ten zuynen van u is ses mylen, ende dan comt dat hooghe landt daer by noorden aen als hier ghemaelt staet,

Capo del Gato.

Dit landt leyt by westen Cartageno, ende vertoont hem aldus, er de leyt ontrent Mageroen, welcke leyt vijf mylen by westen Cartageno.

Dit landt vertoont hem aldus by westen Cartageno, die platte bergh leyt twee mylen van die stad, als hier ghemaelt staet,

CAPITTEL IIII.

Om van Capo S. Martin te seylen nae Venegien by zuyden Iues,
Sardinien ende Sicilien omme.

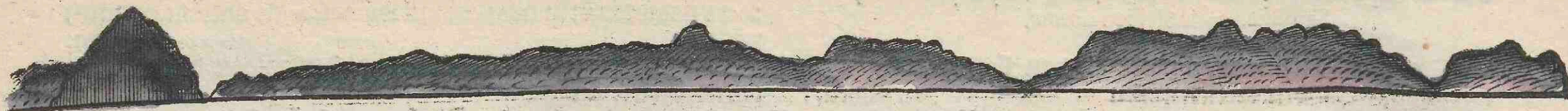
Van Capo S. Martin tot 't zuydeijnde van Formentero / is de
coers oost ten zuyden / dertien mylen. — 11. mylen.
Van het Eylant Formentero tot 't zuydeijnde van Minorcke / is de
coers noordtoost ten oosten — 35. mylen.
Van Minorcke totten zuydhoek van Sardinien / is de coers oost
zuydtoost / ende oost ten zuyden — 53. mylen.
Vanden middelhoek van Sardinien totten oosthoek / is de coers
oost ende oost ten noorden — 13. mylen.
Van het Eylant Sarpentero / oft zuydhoek van Sardinien /
totten westhoek van Sicilien / is de coers oost ten zuyden / ende
oost zuydtoost achtendertich mylen — 38. mylen.
Men laet Ponteliere ende meer Eylantekens liggen aen stuerboort
en van het westeijnde vā Sicilien tot 't zuytoost eiijnde / is de coers
oost zuydtoost / ende west noordwest — 42. mylen.
Men laet hier Linosa ende Malta aende rechter hant : maer van
Capo de Passaro tot Capo de Borsano / den oosthoek van Ita-
lien / is de coers noordtoost ten noorden — 28. mylen.
Van Capo Borsano tot Capo Colano / is de coers noordtoost ten

noorden vijf oft sessentwintich mylen — 26. mylen.
Van Colano tot Capo Maria / de noorttoosthoek vā Italien / is de
coers noordtoost ten noorden wel soo oostelijck ontrent twintich
mylen — 20. mylen.
Van Capo Maria totten oosthoek van Ottoronto / is de coers oost
ten noorden ses mylen — 6. mylen.
Van Ottoronto tot Capo de Syphanto oft S. Felizo / is de coers
west noordwest wel so noordelijck — 38. mylen.
Van Capo de Syphanto tottet Eylantekē van Pelagusa / midden
inde Golfo / is de coers noordwest — 8. mylen.
Van het Eylanteken Pelagusa / tot Capo de Cita noua / is de coers
west noordwest / wel so noordelijck / ontrent — 40. mylen.
Van Capo de Cita noua tot t'gat van Venegien / is de coers noord
west wel so noordelijck — 36. mylen.
Van Sardinien tot Vistica / by noorden Sicilien / is de coers oost
ten noorden sessenveertich mylen — 46. mylen.
Van het Eylant Vistica tot Lipari / is de coers oost wel so noorde-
lijck sessentwintich mylen — 26. mylen.
Het Eylanteken Lipari totten hoek van Mislina / is de coers zuyt
oost ten oosten / ontrent twaelf mylen — 12. mylen.
Vanden hoek van Mislina tot Rhezo / den zuythoek van Italien /
is de coers zuyt zuydtoost neggen mylen — 9. mylen.

Aldus is het landt van Cartageno ghedaen, alst noorden van u is vier mylen, dan leijt Capo de Pallo
noordtoost van u ses mylen.

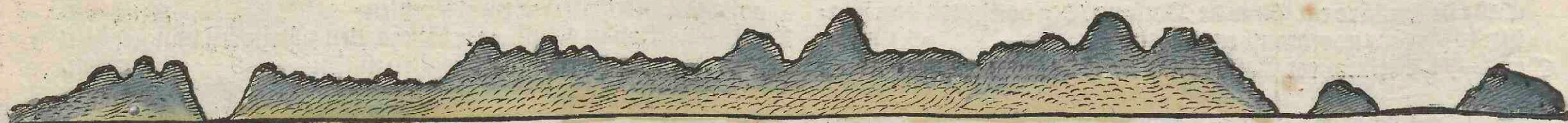
Aldus vertoont hem dit landt alst noordtwest van u is, ende leyt dicht aen Capo de Pallo, ende dan en siet ghy by westen gheen landt meer.

Capo de Pallo als ghy daer voorby seylt, ende dat ooster huevelken noorden ten oosten van u is, dan zijt ghy ontrent acht mylen daer van.

Aldus vertoont hem Capo de Pallo, als hy west ten noorden van u is, comende wt den oosten, ende dat hier beneden staet dat comt dan daer by oosten aen.

Dit landt leyt in Barbaryen ontrent zuydtoost van Capo de Pallo, ende leijt zuydtoost ten zuyden van u seftien oft seventien mylen, ende heet Mazegonia.

Als dese

Als dese twee heuvelen noorden van u zijn,
is Iucs aldus ghedaen.

Fermentera alst west ten noorden van u is ontrent
ses mylen, ist aldus ghedaen.

Iuc.

Aldus vertoont hem Sardynen die westhoek van u zijnde west noordwest, die oosthoek noorden ten oosten, vier mylen van't landt zijnde.
Het verandert hem seer als ghy daernaer by comt.

Sardynen.

Aldus vertoont hem Capo de Maura in Barbaryen, ende leyt zuyden ten westen van Sardynen veertien mylen
ende west zuijdtwest van Galita.

Dat Eylandt van Galita alst zuijdrooft ten oosten van u is, dan
leyt daer een cleijn Eylandeken by westen, en een by oosten.
Alst o. ten z. van u is, doet het hem alleens bycans op.

Dat Eylandt van Galita alst zuijdrooft ten zuyden van u is, dan ligghen
daer vier Eylandekens by westen, ende twee by oosten, ende
ligghen van Sardijnen zuyden veertien mijlen.

Galita.

Galita.

Dese

Deſe Eylandekens ligghen aenden zuydtweſthoeck van Sardynen, ende dat hoochſte leyt noortoof ten oof ten, ende die ſteylen hoeck oof ten noorden van u, ende dan comen daer twee clippen by zuyden, men ſeylſe ras door malcanderen, ende men loopt voor een grooten inwijck, al waermenſe verliest.

Aldus verthoont hem dat zuydteijnt van Sardynen alſt noorden van u is acht mylen: ende int midden van't landt leyt een groot wthoeck, ende het zyn groote inwijcken aen beyde de zyden.

Aldus verthoont hem den zuydtoofsthoek van Sardynen, als hy noordtweſt ten weſten van u is.

Ende dit comt n. w. ten n. van u, dan leyt dat vaſte landt daer by noorden.

Aldus verthoont hem die zuydtoofsthoek van Sardynen, als hy weſt noordtweſt van u is ſes mylen, dan meucht ghy die noords heuvelen ſien noordtweſt van u: verder en fiet ghy gheen landt meer.

CAPITTEL V.

De plaetsen waermen op de Middellantsche Zee sal
setten ende reede maecken.

Het is de maniere datmen op de Middellantsche zee op de leeger
wal settet/ als men gheen hoecken oft havenen can beseylen.

Men sal voer Gibraltar settē aen't noordtēynde vande stadt in
de Baey/ op tien oft twaelf vadem/ ende is een vaste gront.

Voer Maribeli salmen setten midden teghen de stadt/ ende sal diep
zijn neghen oft tien vadem.

Van Capo de Mol tot Malaga ist altemael een schoone strandt/
men mach daer ober al setten op tien oft twaelf vadem.

Voer Malaga plach die reede te wesen voer de poorte oft bosch-
hups midden voer de stadt: maer die is nu bedorven voer het uit-
werpen van ballast/ soo datmen nu voer't hooghe Slot moet setten/
op twaelf oft dertien vadem.

Voer Velis Malaga salmen setten teghen de stadt / op tien oft
twaelf vadem.

Voer Almarie/ ende onder de westzyde van Capo de Gato / mach-
men ober al setten op veertien ende vijftien vadem. Het is oock goet
liggen by oosten de Cape maer het is daer sorgelijck voer de Mooren
oft Turcken.

Maleronne licht vijftien by westen Cartagenamen mach daer
ligghen onder een clippe om Aluin te laden: want het is daer een
schoone custe tot in de haven van Cartagena/ de welke ontrent oost
noordt oost is in streckende/ ende is diep ende wijt.

Het is oock goet ligghen onder Capo de Palo voer een oosten ende
noordt oosten wint.

Acht mylen by oosten Capo de Palo / licht die riviere van Almat-
te/ daer is seer goet ankergront aende westzyde/ op acht ende neghen
vadē/ ende men is daer voer een zuyd westen wint beschut.

Voer Alicante is de reede recht voer't hooft / op dertien ende veer-
tien vadem / ende licht noordē ende zuyden vā het Eplandeken van
S. Paulo oft Petro.

Om Capo de S. Martin ende voer Denpen ist al goet liggen voer
een zuydwesten ende w. sten wint/ die gheheele custe langhs tot Va-
lence toe.

Voer de stadt van Barcelone / is de reede opt westēynde vander
stadt/ op vijftien ende seltien vadem: het is daer by westen altemale een
schoone custe.

Voer die haven van Rosus ist goet ligghen voer een zuyden ende
zuydwesten wint/ iac die ghehele custe langhs tot Harbone toe.

Harfeille is een schoone havē / daer is goet anker gront by westen
de haven op twaelf ende dertien vadem.

Genua licht in een inwijk: men mach daer onder thooft ligghen
op ses ende seven vadem.

Ligorne is oock een Baey: maer vanden oosthoeck comt een rif-
ken af gheloopt: men moet daer by zuyden omme loopen / ende dan
seplen opt Slot aen tot inde Baey voer de stadt / ende men is daer
meest voer alle winden beschut.

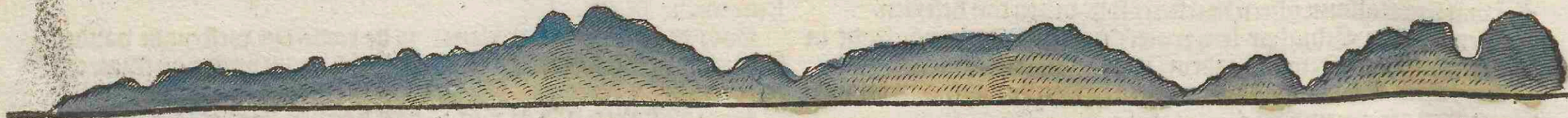
Daer zijn oock noch meer ander havenen ende reeden / als zijn
Tues/ Maiorcke/ Minorcke/ waer datmen onder de fortreffe mach be-
schut ligghen voer de Turcken ende Mooren.

Messine den noordt oost hoeck van Sicilie / is oock een schoone ha-
ven/ men is daer bewaert voer de Turcken.

Tien oft twaelf mylen om die noordt oost hoeck van Italie / inde
Golphe van Venegien/ licht die haven van Brindise / de welke is
goet voer de gene die om oost oft om west willen wesen.

Ontrent tien oft twaelf mylen van Brindise noordt west en noord-
west ten westen / licht een Eplandeken / ghenoeemt Delagusa: men
mach daer rondt omme setten op achten ende negentien vadem.

Sardynen als die zuydtoost hoeck west van u leyt, dan leyt dat noordreynde west noordwest van u, ende is al ofteen Eylandt ware:
ende ligghen aen twee hooghe berghen.

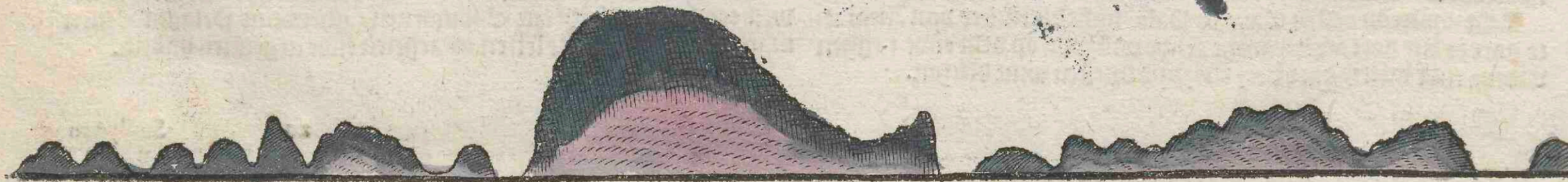
Al dus is dit Eylandt ghelegghen aent westeynt
van Sicilien: men siet het boven alle
landen, alst oost van u is.

Deze dry Eylandkens zijn aldus ghedaen, als ghy uyt den westen comt, ende zy
ligghen by westen Sicilien, ende zijn seer hooch.

Dat westeyndt van Sicilien, als den hooghen bergh oost ten noorden van u is: ende die noordthoeck leyt dan van u oost noordtoost,
ende den anderen hoeck oost.

Monte Labelle.

Dat west-

Dat westeynde van Sicilien, comende uyt den oosten, so leyt dat oost eyndt noordt oost ten oosten van u : ende dat west eyndt noorden ten westen :
ende den hooghen bergh noorden ten oosten. Die stadt leyt recht neven den hooghen bergh, ende daer leyt noch een stedeken vier
mylen nae het west oft den hoeck toe, ende heet Marche, ende leyt dry mylen vanden hoeck.

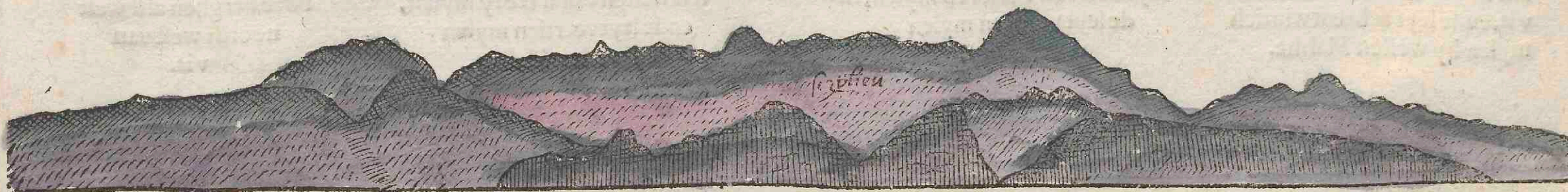
Sicilië.

Aldus verthoont hem het westeyndt van Sicilien, als den ronden bergh noorden ten oosten van u is : ende dan is het oosteynde oost
noordtoost van u, als hier ghemaelt staet.

Aldus verthoont hem Sicilien van by zuyden, als ghy daer by langhs seylet, dan leyt den hooghen bergh noordtoost,
ende het oost eynde oost ten zuyden van u.

Aldus verthoont hem Sicilien, als ghy daer van by zuyden om seylt, ses mylen van u zijnde : dan is den oosthoeck oost,
ende den hoogen bergh noordtoost van u.

Den zuydtoost hoeck van Sicilien, als hy noordwest ten noorden van u is vijf mylen, soo ist landt daer by oosten aldus ghedaen:
ende opt oosteynde leyt eenen hoogen bergh noordtoost ten noorden van v ontrent vier mylen.

Het Eylandeken van Pontelire,
alst zuydwest ten westen van
vis, ende leyt achtentwintich
mylen by westen Maltha.

Het selve Eylandt is aldus ghedaen alst
zuytwest van u is seven mylen, en-
de leyt veertien mylen
van Sicilien.

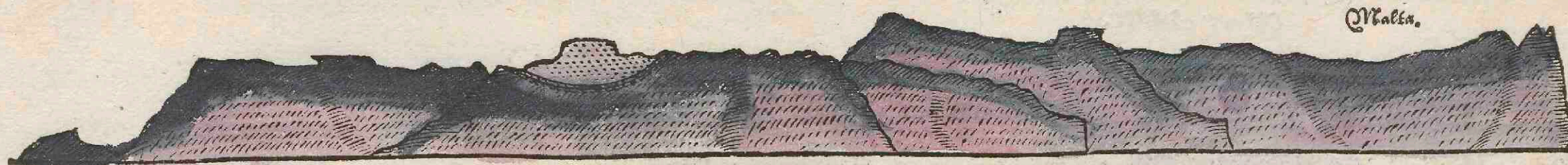
Dat Eylandt Lignosa, alst noordwest
ten westen van u is dry mylen,
ende leyt veertien mylen
by westen Maltha.

Het selve Eylandt leyt aen
twee berghen alst west
noordt west van
vis.

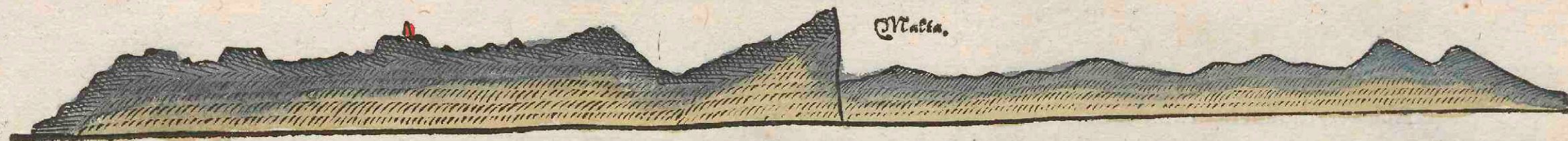

Aldus

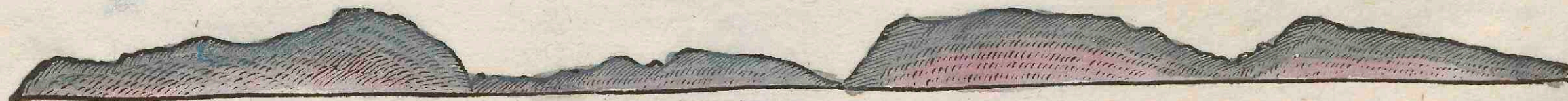
Aldus vertoont hem Maltha, alst dry mylen van u is, dat zuyteynt z. o. ende dat noorteynt o. en is aldus gedaë als hier gemaelt staet. En alst zuyteynde zuydrooft ten oosten van u is vijf mylen; ende t'noordteynde oost noorrooft, soo is int midden een valeye, die is dan van u oost ten zuyden.

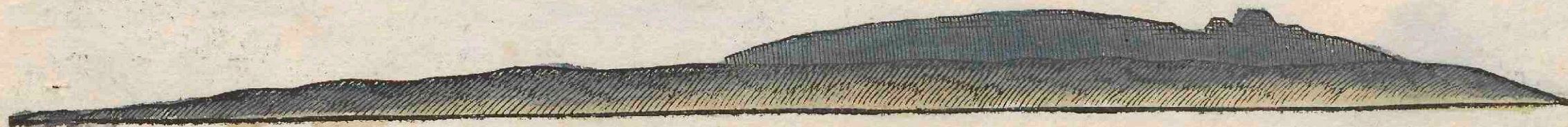
Als ghy by westen Malta zijt, ende dat zuydteynde zuydrooft van u is seuen mijlen, ende dat noordteynde oost ten noorden vijf mijlen, so ist aldus ghedaen. Ende alst zuydrooft ten oosten van u is vijf mijlen, ende t'noordteynde oost ten noorden drie mijlen, soo heeft het int midden veel hoecken met een valleje, die is dan van v oost zuydrooft.

Malta alst noordteyndt noorden, het zuydteyndt noordwest ten noorden van u is, so ist int midden leech: ende alst zuydteyndt oost ten zuyden, en t'noordteynde noordrooft van is, so ist int midden aen heuvelen. Alst zuydteynde west ten zuyden, en t'noordteynde west noordwest van u is, so ist int midden hooch, ende aen beyde eijnden leech, alsoo datmen niet meer landt sien en mach.

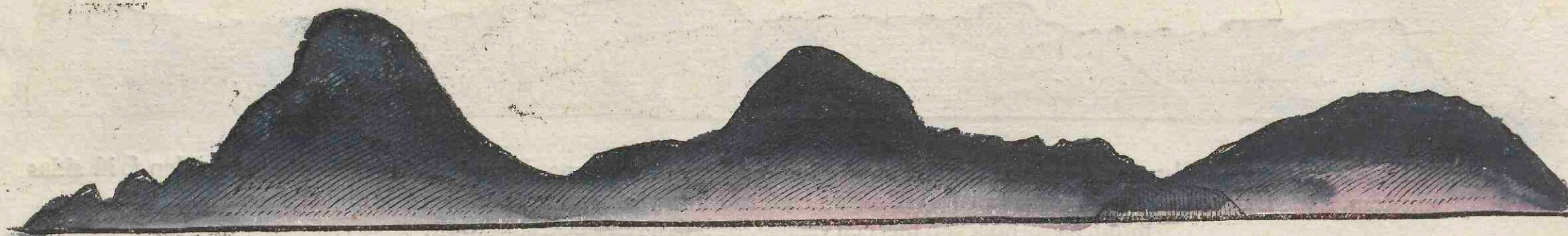

Dat oost eijndt van Sicilien mits landts, als ghy daer af zijt ontrent vijf mijlen, dan leyt het west ten zuyden van u aldus ghedaen.

Aldus vertoont hem Monte Labelle, als hy west van u is acht mylen, dan leyt Capo de Borsane ende dat landt van Italien achter malcanderen.

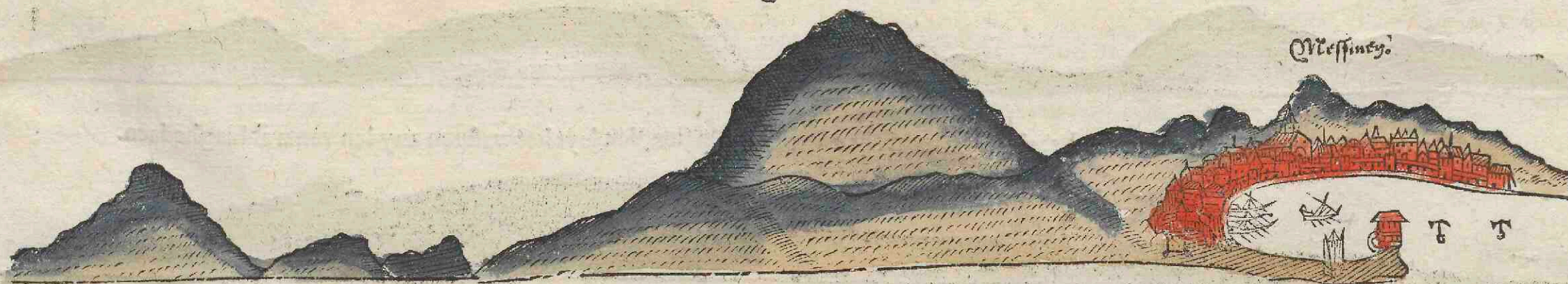
Monte Labelle.

Aldus verthoont hem Monte Labelle, als ghy daer by oosten zijt, ende leyt noordwest ten westen van u. Ende die haven van Messina leyt daer by noorden in deser manieren.

Monte Labelle.

Messina.

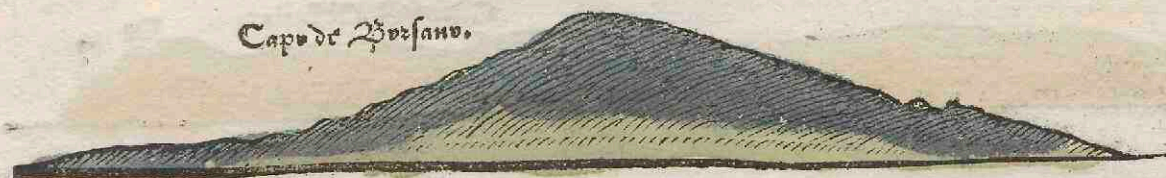

Capo

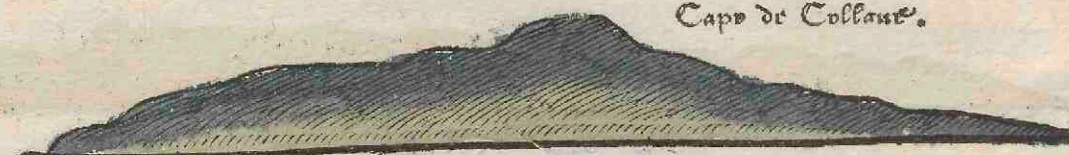
Capo de Borsano is den hoeck daermen by omme seylt by noorden
Sicilien, ende is aldus ghedaen, als ghy die oostcust van
Sicilien langs comt seylende.

Aldus is Capo de Collane, ende leyt by oosten Capo de Borsano,
alst noorden van u is ses mylen : het is van d'eene Capo tot
d'andere noordtoost ten noorden dertich mylen.

Capo de Borsano.

Capo de Collane.

Dit landt leyt tusschen Capo de Borsano ende Capo de Collano, alst dry mylen van u is, daer by langs seylende.
Tusschen beyde dese Capen is een grooten inwijck.

Dat landt nae die Golf toe, tusschen Capo de Collano, ende Capo de Maria, is de rechte hoeck van die Golf, ende is aldus ghedaen seven mylen
van u ligghende noordtoost : men siet langs dese custen veel viertorenen. Als Capo de Borsano west ende west ten noorden van u is,
soo leyt hy aen twee berghen, ende men siet Monte Labelle recht buyten die Caep west, ende wel soo zuydelyck
van u veertien mylen, als hier beneden ghemaelt staet.

Monte Labelle.

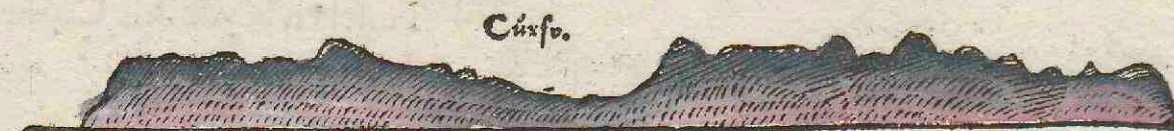
Dit landt

Dit landt leijt by oosten Capo de Collano aldus ghedaen, wt ten westen comende, ende het leyt in een grooten inwijck wel twaelf mijle, en dat oost eijnt is C. de Maria, en leyt van u noordoost ten oosten drie mijlen. Ende het west eijnde leijt dan van u noortwest 6. mijlen: het staet vol viertorenen. Dese gheheelde custe vertoont hem in twee bochten oft inhammen: het is slecht lant: en het staet vol viertorenen.

Dat Eylandeken van Fano, leyt by westen Curso nae die oosthoeck van die Golf toe.

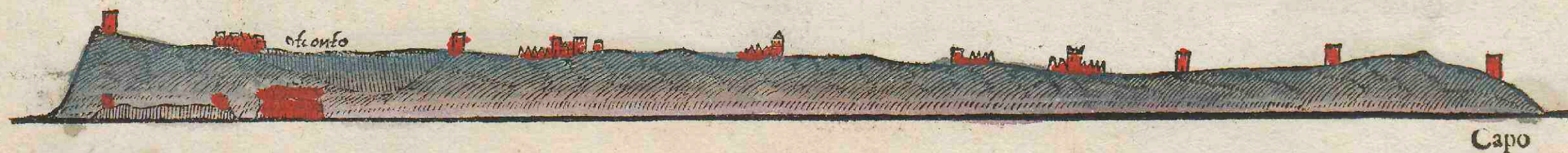
Curso vertoont hem aldus alst oost zuydtoost van u is, ende dat selfde Eylandeken van Fano comt dan oost ten zuijden van u te ligghen, ende dat als ghy om den hoeck van die Golf comt, zy ligghen aen die Griecsche zijde.

Alsmen die Golf wt comt leijt desen hoeck aldus, ende is west ten zuijden van u ontrent een mijle, en als ghy bet wt comt, soo siet ghy eenen viertoren om den hoeck staen, ende het ander landt comt dan oock altemet buijten den hoeck. Daer leijt een schoone haven 14. mijlen binnen den hoeck, ghenaemt Brinditie, ende is seer schoon om in tefeylen: 'tlandt streckt daer noortwest ten westen.

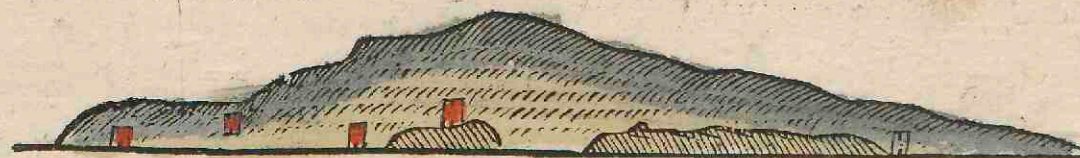

Desen hoeck leijt ontrent ses mijlen binnen die Golf, ende de stadt van Ottronto leijt een mijle binnen den hoeck, ende die hoeck leijt dan zuijden van y drie mijlen, ende dat landt streckt buyten den hoec noorden ten oosten vijf mijlen, ende binnen den hoeck streckt dat landt noort west ten westen na Brinditie toe, ende dit is een schoone hauen als voren.

Capo de S. Velefo als die west noordtwest van u is, is aldus ghedaen.

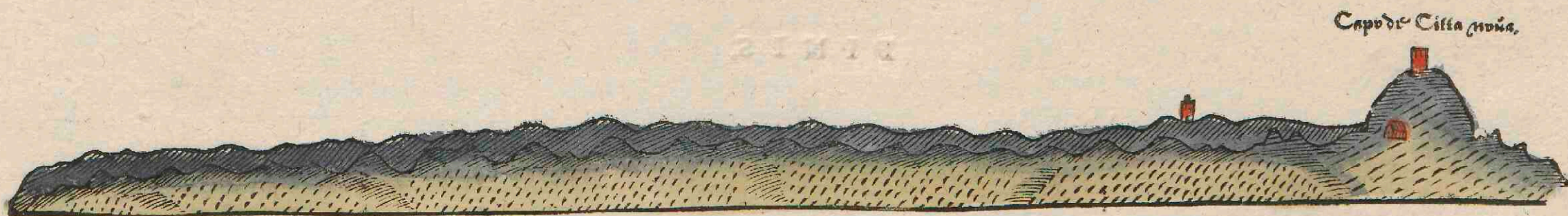
Ende als Capo de S. Velefo zuijdtwest van u is, is hy aldus ghedaen.

Dese Eylandekens liggen in die Golf, sommige d'Italiaensche, sommige de Griecxsche zijde naest, en liggen int vaerwater: dan ghy meucht wel aen beyde zijden om seylen, en aldaer setten waert u beliest. Die stadt van Arragosse daer die groote schepen van daen comen, ligt noordroost van dese Eylandekens, ende ligt by oosten een wthoeck in Griekenlandt.

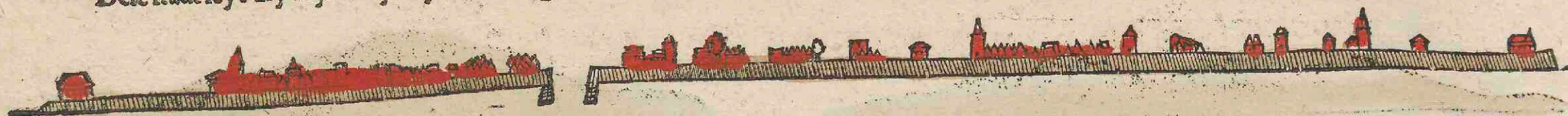
Aldus vertoont hem dit landt als men daer voorby seylt, ende die hooghen bergh leijt dan west van u, ende is ghenaemt Capo de Cirra noua.

Dit lant vertoont hem aldus aen die Italiaensche zijde, ende is een Caep ofte wthoeck, daer die schoone haven van Ancona by westen leijt. Den bergh van Cirra noua is dan zuyden van u. Ende desen hoeck ofte Caep leyt van Venegien sessentwintich mylen.

Deſe ſtadt leyt dry mylen by zuyden Venegien, ende is ghenacmt Syoge: daer by noorden gaet een gat in, als hier gheconterfeyt ſtaet.

Dit Dorp heet Malamocque; ende die boomen comen by noorden het gat van Venegien, ende dit Dorpleyt een myle vande ſtadt van Venegien:
Die ſchepen ligghen recht by noorden die boomen, ende dat gat gaet recht by zuyden die boomen in: het is al leech landt: men ſiet die
torens eerder dan't landt. Alſmen die torenen ſiet ſoo iſmen noch vier mylen vant landt.

FINIS.

Goemen rondomme het aerdtrijck / teghen de meyninghe van veel menschen / mach seplen / met een oosterlycke ende westelycke coers.

Over ouden tyden is by seer treffelijke Mannen een opinie gheweest / dat d aerde was als een sponsie op d water ligghende / ghelijckmen witten schryften van S. Augustin mach mercken : welcke dwalende opinie noch naer zynen tijt lange gheduert heeft. Want inden jare ons Heeren 745. alsoo Virgilius Bisschop van Salsburgh in Duytslant openbaerlyck ghepredict hadde / dat sulcks onwaerachtich was / en datter volcke en lieden woonachtich waren onder ons die metten voeten tegen over ons voeten ginghen / die men noemde met een Grietschen naem Antipodes / soo heeft Bonifacius Bisschop van Mentz den voorselden Bisschop Virgilius gheheten een ketter / ende voor sulcx betuycht by den Paus Zacharias maer alsoe tgheschil ende proces van dese twee Bisschoppen gestelt was tot oordeel vanden Coninck Vrilo van Bohemen / so heeft de voorselde Bonifacius brieven vercreghen vanden Paus Zacharias aenden Coninck Vrilo / door de welke de voorselde Virgilius voor ketter gheoordeelt wert : maer hoe recheveerdich alsulcken oordeel is gheweest / is nu ter tijt door ervarencheit ghenoech bekend. Nochtans des niet tegenstaende so zinder noch hedendaechs menschen so hertneckich ende eyghensinnich / dat zi niet en comen ghe-looven moghelijk te wesen / datmen den geheelen aertbodem soude moghen rondomme seplen. Maer dat alsulcke personen in henlieder meyninge seere bedrogghen zijn / blyckt claerlyck by de reysen van twee vermaerde Capiteynen noch ter tijt in leven zijnde : te weten Francois Drake ende Candon / Engheleschen / de welke inde jaren 1583. ende 1586. het gheheel aertrijck hebben rondomme beseylt / sonder eenighe veranderinghe oft beweghinghe van henlieder schepen. Dese hebben ghenomen henlieder coers wt Enghelant / nae Capo

Verde / langhs de costen van Guineen / ende van daer naer de strate oft engde van Maggellanes / de welke ghelegen is onder die hoochde vanden Pole van ontrent 52. graden op de zuypzide vande linie Equinoctiael / soo dat de selve strate is ghelegghen van Enghelant over de twee duyssent duytsche mylen / ende wt den Meridiaen vande Vlaemsche Eylande op henlieder coers / westwaert ontrent acht hondert duytsche mylen : van welke tbeghinsel vande lenghde oost ende west / oft vande Meridianen nu tertijs ghenomen wort.

Omnin de gheheele ronde vander aerden te beseylen / soo zijn dese twee voors. Capiteynen / van onder desen Meridionael van den selven Eylanden / westwaerts gheseylt tot in die strate van Magellanes ontrent acht hondert mylen / als vozen : maer die strate door gheseylt zijnde / hebben zi hunnen coers genomen westwaerts naer die Eylanden van Hollucque / die onder die linie Equinoctiael zijn ghelegghen ontrent Antipodes / tegghens den Meridiaen van Affores oft Vlaemsche Eylanden : welcke wech lanck is geweest ontrent 3000. duytsche mylen / ende ligghen wt den Meridiaen vande Vlaemsche Eylanden hondert ende tachtentich graden. Ende ghelijck de gheheele ronde vander aerde ende zee gherekent wort 360. graden / soo is hier wt claer ghenoech dat de selve Eylanden van Hollucque zijn ghelegghen onder de landen van Guineen / oft miners niet seer verre vande selfde / soo dat die voorselde Capiteynen wistende ontrent die Hollucsche Eylanden met hunschepen / bycans Antipodes waren van die van Guineen / gaende metten voeten ende seylende metten schepen recht tegghen malsander : waer wt oock volcht dat alle de landen ende lieden ghelegghen zuypwaert vande linie Equinoctiael / onder de hooghde vanden Pole van 52. ende 53. graden / en lenghde van 206. graden / ende daer ontrent metten voeten gaen tegghen die

van Holland / d'welcke desgelijcx vā een pegelijck lant na zijn hooch-
de vanden Pole / ende lenghde van oosten ende westen te verstaen
is. (op d'andersyde is 26. graden te veel ghestelt die treckt van 206.
graden af.) Suler dat daer upt merckelijck en clær genoegh is / dat
men 'tgeheel aertrijck mach rondomme beseplen / welck aertrijck oft
aerde metten water is als hanghende ende besloten int middel van
den lucht en vast zijnde omcingelt vanden firmament door Gods
onbegripelijcke wijsheyt also gemaectt ende geordonneert : sulcks
dattet aertrijck metten water aen allen syden vande lucht gehouden
wort in zijn ghewichte / sonder herwaerts oft derwaerts te wijcken
ende is dit sware werck alsoo vast staende als een centre oft middel-
punt vant gheheele maecsel ende firmament / dat gheen saken daer
op zijnde niet en moghen daer van op beweecht worden / oft zy en
moeten niet eenen swaren slach daer van ghedreven worden : maer
nochtans terstont weder keeren tot aerden ende wateren met groot
ghewelt / als tot den middelpunt : wt welck ghewelt groote daverin-
ghe is comende. Ghelijck men mach sien by eenighen steen oft ander
onbewegelijckesake inde lucht met ghewelt opghedreven / de welke
terstont daer nae weder neder is vallende op der aerden met sulcken
ghewelt / dat soude tot het middelpunt vander aerden (indien dat de
vasticheyt vander aerde sulcx niet en verhinde) nedercomen ende
aldaer bliuen hanghen ende rusten. Alle d'welcke geschiet door dat
de gheweldighe lucht van alle zyden onder en boven (int respect van
ons te sp. eken) het aertrijck omringht : waerom oock een pegelijck
landtschap ende stat / waer oock de selfde mach ghelegghen zijn / haer
selven rekent te wesen inden hoochsten graet : de reden is / om dat al-
le plaetsen daermen mach gaen oft seplen / eben verre vanden fir-
mamente des hemels verscheppen zijn / tzy dat de selfde zijn gelegen
in Indien / Japan / Mexico / nieu Spaengien oft eenighe andere ghe-
westen. Dit is dan een merckelijck teecken / dat alle dinghen haer lie-
der gront ende vasticheyt hebben opder aerden en lancks den wate-

ren oft zee / also gheordonneert door d'ongrondeelijcke wijsheyt van
Godt almachtich.

Maer om weder te keeren totter beseplinghe vande geheele ron-
de der aerden / soo ist dat de voorseyde Capiteynen Draeck en Can-
don / zijnde aende Molucische Eylanden / nemende henliedder coers
westelijck door de selve Eylanden / hebben gheseylt tot om de Cape
van Goeder hope oft Bonne esperance / ghelegghen onder de hoochde
vanden Pole van 35. graden over de zuydzyde vander linie Equi-
noctiael / latende aende rechterhandt Indien / ende zijn vande selfde
Cape gheseylt nae de Meridiaen vande Vlaemsche Eylanden / die
men heet Alfozes / van waer zy hun beghinfel vande seplage ghenom-
men hebben / alle d'welcke zy met een westelijcke ganck en coers ge-
daen hebbe. Sulcks datmen de geheele ronde des aertrijck met een-
derleue coers te weten westelijck / mach omme seplen / als vozen ghe-
noech verclaert en verhaelt is / byde gheheele reyse die zy rondomme
het aertrijck gedaen hebben. Welcke reyse op d'alder cortste gestelt /
is gheweest ontrent seuen duysent vyfhondert duysche mylen / ende
zuydwaert ende noordwaert meer als vier duysent duysche my-
len / sulcx dat de geheele wech ende seplage die zy ghedaen hebben / so
wel inde ronde / als oock zuydwaert ende noordwaert / is lanck ge-
weest meer dan elf duysent vyfhondert duysche mylen. Wt desen
dan ende alle des voorseyt is / ghenoech beweken ende merckelijck is /
dat d'opinie vande ghene die meynen datmen het aertrijck niet en
mach onder ende boven beseplen / niet en mach bestaen / ende gheheel
stryt teghen die ervarentheyt / soo dat ick verhope dat de selve sullen
voortaen de waerheydt aennemē ende Godt almachtich om zijn
wonderlijcke wercken eeren / loven ende dancken. D'welck ons wil
gunnen die ewighe ende almachtighe Godt / die alleene wijs / heyl-
lich ende goet is / ende ons verleenē een salich scheyden wt dit allen-
dich leven / ende een salighen inganck tot et ewich leven.

Van alle den handel van Coopmanschap die in Indien

gheschiet/ende wat avontueren in dese landen ghebueren.

Gheschreven uyt den mont van DIRCK GERRITZ. die daer vierentvvintich Iaren verkeert ende ghehandelt heeft, over gheheel Indien.

Als men comt van Capo de Bone Esperance op Monsenbique/ een Eplandt aende custe van Saffalla ghelegen/ daer is goud te bekomen/ ende die schepen verpersichen daer van alle tghene dat zy ghebreck hebben; maer het is een onghesont landt/ nochtans seer overbloedich van allerhande Vee. Die inwoonders zijn daer seer ghequeit niet cozzissen/ de welke genesen worden niet verckens vleesch te eten.

Van daer vaertmen voort na Goa ende Calicut/ al waer de schepen aencomen. In dit landt valt alle het Peper/ groepende aen steelkens gheluckelickelicken. Daer wast oock wilde Caneel/ ende overbloedich Geniber die onder d'eerde groeyet. D'inwoonders van desen lande gaen naeck/ wtghenomen de schamelheyt; maer men mach die Edelen kennen aen het edel gheslechte dat zy aende ooren draghen. Daer zijn oock sommighe die Brachmanes heeten/ de welke in een wit cleet gaen/ ende en dooden gheen levende creature. Als daer een man oft vrouwe sterft/ soo wort hy de lancktlevende een groote feest bereypt ende ghehouden/ daer nae springt die overghebleven in eenen cunyl die wel toe ghemaect is niet vier/ ende verbrant daer meymende also terstont te comen by zijn wedervaer int ander leven. Onder die groote Heeren aldaer/ is een costumie als zy hielckē sullen/ dat zy hun Keyser bidden/ dat hy soude willen hun huyshvrouwe oft bruyt d'yn nachten beslaepen (d'welcke hy noch alle man niet seeren niet

doen en wil) maer gheschiet zijnde/ soo comt den Brupdegom/ ende haelt die weder thyns met triumphhe. De ghemeyne lieden/ met hun priesters ende andere/ gaen tot een metalen afgodt. soo verre dat niemant de machdom van hun Bruyts en crijcht/ volghende haerlieder costumie. Daer groeyen oock boomen die daechs so dorre staen/ dat men die nauwe mach aenstien/ ende zijn ghenoeit Arbitristi oft Bezdoefde boom: maer als de Sonne onder ghegaen is/ soo staen die vol witte bloemen die wel riecken/ waer af de stelen een soorte van Saffraen is. Int opgaen vander Sonne vallen alle dese bloemen af: sulcks dat de ghene die lustich is nae den reuck/ des nachts gaet onder dien boom slapen/ ende licht smorghens gheheel wit vande bloemen: dat gheduert igheheel jaer over. Daer zijn oock seer hoge boomen/ waer aen groote noten wassen: dese boomen gheben wijn/ azijn olie/ sucker/ water ende melck: vande bladeren papier/ vande hout colen voor de gontsuits/ vanden bast de touwen daermen de schepen aen vast maect/ die also sterck zijn als de touwen van herwarths over. Men maect oock vande bladeren seplen daer zy mede seplen. D'inwoonders en eten niet dan Rijs ende Visc. De Diceroy van den Coninck van Portugal woont binnen Goa.

Beneden Goa lichte een Eplandt ghenoeit Zeylon/ van daer comt de Ppp Caneel/ diemen niet een aff landighe wint wel acht mylen in Zee mach riecken. Daer zijn oock veel Rhynhantē die daer ghevangen worden in cuplen/ die niet plancken ende strog overbecht

zijn/ daer zy by nachte invallen. Daer nae schickt men daer een Hoor/ die hun eeten bringht/ ende also metter tijt tam maectt/ sulcks dat hy ten laetsten daer mede onder 'volck comt in Goa/ ende in ander landen daer ontrent ghelegen/ om daer mede te arbeiden. Een Olyphant can wel twee oft dry pypen Wijn teffens aen zijn tanden dragen. Dit Eylandt is oock seer rijke van Gout ende edel ghesteente. Daer zijn oock dupckers die Oesters visschen/ inde welke de beste Perlen ghevonden werden. In alle dese voorszeyde landen begint inden Mey te winteren/ ende dan reghenet daer seer veel/ maer ten is daer niet cout/ want de kinderen loopen dan al naectt inden reghen/ ende wasschen hun lieden. De Diceron vanden Coninck van Portugal dzijft den handel op dit voorsz. Eylandt/ ende oock op China/ Japan/ Bengale/ Pegou en Ormoes/ als oock op ander meer verscheyden Eylanden tusschen Zeylon ende Bengale/ waer dat overbloedich Rijs wasschet tweemaal tjaers ende oock overbloedich Cottoen/ soo dat men daer een Cottoenen hemde vande fijnsten mach coopen op vijf stupvers. Daer groeyt oock Lacke/ veel groene Geniber/ ende Suicker. De Coninck van Portugal en heeft hier gheen steden/ als hy heeft inde voorszeyde ende naevolghende plaetsen. Soo menichmael als d' inwoonders hun eten coken/ soo moeten zy eenen nieuwen pot hebben/ achtervolghende de wet die zy daer hebben. De ghene die daer in overspel bevonden wordt/ dien wort de nuse afghesneden/ tzy man oft vrouwe/ ghelijcker vele alsoo loopen. Men can daer een man om te arbeiden cryghen een maent lanck op zijn eyghen cost/ voor tien stupvers. Men coopt daer een Osse om een daelder/ een Percken om een gulden/ een pont Supckers om een halven stupver/ ende voorts alle ander dinghen nae advenant. Zy en eten niet dan Rijs ende visch/ als vozen is verhaelt.

Van Bengalo ende Pegou comen meest alle die Kobynen en Diamanten/ daer valt oock veel Lacke/ Rijs ende Tin.

Van Pegou ende Malacca comen alle de Giraffemagelen/ Roten Muscaten/ ende soethe oft Bloemen van Muscaten: daer is oock Tin ende Loet. Het is een onghesont landt/ de lieden zijn daer veel wateruchtich. De Coninck van Portugal heeft hier een Stadt daer de coopmanschappen aen comen by die Voluckhe Eylanden/ te

weten Malacca/ daer alle costelijckheden zijn/ want het is daer op de passage: maer zy selven en ghebruicken anders niet dan vozen verhaelt is/ als Rijs ende Visch.

Men seylt van Malacca door de strate van Sinchapoere/ na Sina. In Sina woont seere goet volck/ ende is een landt seer rijk van Gout/ Edel ghesteente/ allerhande yde/ Perlen/ Perlemoer/ Camfer/ Quicksilver/ Rhabarbar/ Goutdraet/ Muscus/ ende van al dat men mach bedincken/ iae al wildemen daer mede laden een Schip van dry hondert last. Het is een Eylandt dicke aent vaste landt liggende/ in d'welcke den Coninck heeft steden liggende/ maer geen op vaste landt: maer heeft alle de voorszeyden goeden meer dan ghenoech/ ende in dit Eylandt wordt den handel ghedreven. Het is dat rijkste lant dat men onder de Sonne mach vinden/ ende en heeft niet anders dan silber van doen/ voor d'welcke men alle saecken van henneden mach cryghen. D' inwoonders gaen op zijn Turks/ met lanc hant tot de middel/ ende dat om't hooft ghewonden met lynen. Zy hebben Afgoden als Dupvelen in hun kercken gheschildert/ die zy eeren. Zy laten hun nagels groeyen/ also lanck als zy moghen/ midts dat zy gheen gheweere draghen moghen. Daer en zijn gheen bedelaers int landt/ want de Coninck sulcks verbiet: ende als daer jemant veraght is/ men vraecht oft hy gheen vrienden en heeft: Ist dat hy gheen en heeft/ soo heeft de Coninck van dien lande plaetsen daer hy al sulcke onderhout. Daer ist dat hy vrienden heeft/ ende dat hy ont oft creupel is/ soo moeten hem de vrienden onderhouden. Ende zijn daer ander armen die blind zijn/ die bestelt men by een Smit om te plasen/ oft elders om eenich ander werck te doen/ om den cost te verdienen. D' inwoonders van desen lande zijn brasters/ zpreeten alderhande spys/ maer liever van een Hondt dan van eenich ander wiltbraet oft ghedierde. Zy maecten henlieder wijn oft dranck van Rijs/ daer in zy hun droncken drincken: nochtans zijn zy sloecksinighe lieden/ die alle dinghen connen seer subtyllich ende scherpsinnich maeken.

Van Goa en vaert alle jaer maer een Schip/ om t'ghene daer aff hier vozen vermaent is/ nae d' Eylandt van Japan: nochtans vaert aen in Sina met Realen van achten/ Olie ende Wijn/ ende coopen daer

daer vooz Gout / Zyde / ende alle costelijckheyt / d'welcke zy bringhen int Eylandt van Japan / daer dat veel Silvers is / d'welck zy weder vermanghelen ober de voorszeyde waren van Sina. Van repsen zy wederom met t Silber van Japan in Sina / ende vermanghelen dat wederomme vooz Gout / Zyde ende ander costelijcke dinghen / ende comen daer mede wederom in Goa : maer zy moeten op elcke vande voorszeyde plaetsen wel ses maenden stille ligghen. Sulcx dat alsulcken repse ghedueret wel d'yn jaren. Maer alle jaren varender schepen met alle costelijckheyt van Goa / nae die Capo van Bone Esperance / ende van daer voorts nae Lisbone.

Int Eylandt van Japan is een goet aerdiech volck : maer zy eeren de Afgoden ghelijck die van Sina. Zy hebben oock beelden in henlieder kercken. Maer inde stadt van Nagelacke / en meer ander die den Coninck van Portugal in heeft / zijn de Jesuite / de welke zy over seker jaren wechghedreven hebben / om dat zy alle wilden cooplieden wesen. Dit Eylandt is wel so groot als Enghelandt. Derwaerts upt en hebben die van Indien oft van Goa gheen voozder vaert. D'ingeseten van Sina ende Japan / zijn ver volck / breeet van aensicht / ende meest witte lieden. Daer zijnder oock van henlieder eyghen marie die swart zijn : maer alle van eender ghedaente van lichaem.

Die van Goa varen oock nae Persen in Ormus / d'welck is een Eylandt / ligghende by't vaste landt van Persen op twee mylen / ende

is ontrent twee mylen groot. Daer wort alderhande coopmanschap vant vaste landt van Persen gebrocht / als Peerden / Eydels / Amandelen / Rozynen / teghen dat die schepen van Goa daer comen / ende als dan is daer groote neeringhe. Daer is een Slot dat de Viceroy van Goa beset met 400. Soldaten. Men ontfanght daer den Tol by die van Ormus ende van Goa / elck de helft van alle coopmanschappen. Het is daer soo heet door die reflexie vant gheberchte / dat de lieden daechs op den middach als zy eeten sullen / tot die d'gie toe in een tobbe met water sitten / tot op het hemde alle de cleederen upt ghebaen hebbende : en achter henlieden staet een knecht met een waeyer / die hun vercoelt. Zy moeten hun versch water (dat zy vooz't beste houden) door dyckers inde Zee halen / ende van ontrent ses vamen diep laten op bringhen / d'welck zy houden boven alle ander versch water. Want vant binnelandtsche versch water groepen wormen / in beenen / armen ende d'gien vande menschen / so dicke als Lupte snaren / ende een halve vame lanck. Men moet dese wormen / als zy haer openbaeren alleneskens met stockkens upt winden / so langhe als zy volghen willen : maer men moet wachten dat zy niet en breeken. Ende als die niet meer volghen en willen / dan moet men het stockken aent been vast binden ende stille ligghen / ende dan altemet weder winden / tot dat zy upt zijn. So hebt ghy eenen tijt lanck wederom ruste / mits u wachtende vooz't binnelandtsche water.

Beschryvinghe van alle de Coopmanschappen die in Indien wt verscheden landen ende Eylanden ghebrocht worden/ ende van daer voort in Portugael ende meer ander landen.

TLandt van Golt-Indien is een goet landt/ booz de ghene die wat in
handen heeft/ ende cloeck en neerstich daer by is/ ende alsoo een goet
begynsel maect. De daghen ende nachten zijn in Goa en Calicut
scher even lanck/ so dat zy luttel verschillen. Want de Sonne gaet
meest altyt ten sessen op ende onder. Daer en is oock gheen onderschept
vande daghen noch Somers noch Winters/ wtghenomen dat daer inde
Winter meest reghent. De Winter begint daer in April/ ende eindet in Sep-
tember. De gheheele Winter lanck zijn die rivieren met landt ghesloten/ soo
dat daer noch Schip noch Schuyte in en mach/ maer Somers gaen zy we-
der open. De gheheele winter lanck waepet daer maer eenderley windt/ son-
der eens te veranderen. De boomen zijn daer Winter en Somer even groen/
oock is daer gheheel jaer over fruit. Men mach daer sien de twee sterren
die aldermoest beyde de Polen staen/ by de welke de Piloten hun rekeninghe
van de seylage maecten. De Sonne en maect daer op den middag gheen
schaduw ghelyck zy in dese landen doet. Daer vintmen alderley ghedier-
te ende beesten. Vapegaeyen zijn daer in grooter menichte/ Inghelijck oock
Meercatten Tigren/ Oliphanten/ Rhinoceroten/ Eenhozens/ met meer an-
der byemder ghedierten. Peper groept in Goa ende Indien/ aen langhe
Reelkens ghelyck hier te lande die Welbesien. Daer wasset oock lanck Peper
ende wit Peper. De Geniber groept ober al Indien/ daerom ist oock aldaer
wepnich gheacht. Het wasset ghelyck in Hollandt het Riet groept/ maer de
wortel is niet Geniber. Men etet wel in Salaet alst groen is. De Giroffel
naghels comen wt die Eylanden van Molucke/ d'welcke zijn vijf hooft-Ey-
landen/ mer onder meer dan duysent Eylanden subiect zijn/ Het is een ghe-
wellich Coninckrijcke gheleghen onder de linie Equinoctiael. Onder dese
Eylanden zijn veel quade ondiepten/ daer om blyven oock de schepen van
Indien langhe op sulcken reyse. De boomen daer die Giroffel naghels op
wassen/ zijn ghelyck Laurier boomen. In gheheel Indië en zijn anders geen
naghelen. De Noten Muscaden ende de Foellie comen wt Malacca/ d'welck
is boven Indien ontrent vierhondert Spaensche mylen/ ende groepen op
boomen so groot als noteboomen/ ende is een vrucht ghelyck Persen. Ebup-
tenste vande vrucht is seer goet om eten/ men maect oock al confituren/ of

de binnenste keerne is de note Muscate. Dese is besloten rondomme in een
schelle/ de welke is de Foellie/ anderling Macis genoemt. De Canele comt
wtten Eylanden van Zeylon eertijts Caprobana gheenoemt/ d'welcke lichte
ontrent ses of seven graden vanden Equinoctiael. Dit is een Eylandt dat
wtter maten vruchtbaer is/ ende mits dat daer overbloedicheyt is van allen
saken/ so houden zijt booz een aerliche Paradijs. Het lichte ontrent twee hon-
dert mylen van Goa. De Caneel boomen zijn so groot als Olijf boomen/ De
tweede/ of binnen schorste is de Canele. men brant daer gheen ander hout dā
thout vande Caneel boomen. In dit Eylandt zijn upter maten veel Oliphan-
ten/ die wel twee pylen Wins aen hun tanden connen dragen/ oft oock meer
ander swaer werck doen connen. Wt dit Eylandt comet Ibooz/ oft d' Oli-
phants tanden/ inghelijck Robynen/ Saphyren Granaten/ Perlen/ Altoffen
ende alle ander costelycke waren. Ambye comt wt Nambyque/ ende word
ghesonden aende zee/ strant/ vande zee wtgheworpen. De Muscus comt van
China van beesten ghelyck Vossen/ die zy daer dootslaen/ ende met hupde/
bleesch ende inghewant laten verrotten. Van maecten zy Dorlekens vande
vellen/ maer vbleesch is de Muscus. Amul is een cruyt dat in't belt groept/
het heeft blaerwe bloemen/ dese worden ghedrooght ende gheslooren/ dan ist
Amul.

Lacke comt wt Pegou ende Bengale/ gheleghen ontrent 300. Spaensche
mylen van Indien: Sy comt van bliegende mieren/ ende wort ghemaect aen
tacken van boomen/ ghelyck de Bien den honich maecten. De Perlen co-
men van Ormus/ van Zeylon/ ende ander ghewesten: zy worden vande
duyckers ghehaelt wel 20. oft 30. vamen diep onder d'water: want zy groep-
en in oesters ende mosselen. De Diamanten comen van een Eylandt gheeten
Vilnagar/ ende licht op d'oostzyde van Goa/ aen d'ander zyde van't land vā
Indien. Dese groepen int gheberghe/ ende worden wt ghegraven ghelyck
men het Gout wtter eerden graeft. Saphyren ende Robynen comen wt die
Eylanden van Zeylon ende Pegou. De Seijlsteenen zijn daer in grooter
menichte/ jaer daer zijn gheheele clippen van Seijlsteenen. Die Esmeralden
commen wt Spaensch Indien: maer Granaten/ Jacinten/ Jaspis/ Alkes/
Egate/ ende duysentderande ander ghesceente/ zijn niet groter menichte

in dese eylanden. Nocht zijn daer int lant boomen *Arbitrati* genoemt/ die alle het jaer ober nachts bloemen hebben/ en daerhs dorre staen. De bloemt zijn die vanden Oringe boomen ghelijck/ en hebben een heftighen reuck: de stelen vande bloemen zijn een aert van Saffraen/ daer mede zy in dat landt coeken. Savonts als de Sonne ondergaet/ begint desen boom te bloeyen/ maer smorghens als de Sonne op gaet/ vallen alle de bloemen af. Desen boom wort alleene ghebonden in Goa/ ende in d'omringghende landen. Daer is noch ein ander wonderbaer boom/ midts de listochte die zy is ghevende/ en is gheheeten *Palu* boom. Dese boomen worden ghehouden voer den meesten rijkdom vant landt. Hy gheeft vruchten die ghenaeemt zyn *Coques* oft *Indiamenschche* noten/ die wtermaten groot zijn. Nocht gheeft hy *Wijn*/ *azijn*/ *olie*/ *suiker*/ ende menigher ander dingen/ ende meer dan men soude mogen seggen. Want vande bast worden ghemaeckt cabels/ ende ander tauwerck/ vant hout masten/ ende vande bladers seplen/ matten/ manden/ flesschen/ troesen ende papier om daer op te schryuen. In wegen dat niet tghene dat desen boom voort bringht/ een schip mach toegherust worden/ selue van onder

tot bouen gheheel op makende sonder iet daer aen te ghebyken/ sac al waren zy dy jaer op de reyse. In't lant van *Indië* zijn ouer de veertich verscheiden natten/ die hun besonder wetten hebben. De welcke behaluen de *Schamulhepe* gheheel naecht gaen/ met een dorch om thoost ghewonden. De mans hebben tien oft twaelf hupsbrouwen/ de welcke zy trouwen/ te weten/ de mans als zy twaelf jaren/ ende de vrouwen seuen jaren out zijn. Als de man sterft/ so moet zijn liefste wijs met groeter feece/ ende oec met veel coyen/ rys ende ander eteliche ware/ die met haer int vier wort gheluppen/ verbrent zyn. Daer zijn oock sommighe *Indianen*/ die gheen lebende ghedien en dooven/ al en waert maer een *Lups*. Dese zijn ghenoecht *Bachny*. *ees*. Sy en eten niet dat bloet in heeft/ maer alleene crupden/ segghende dattet ghene dat leuen heeft/ oock een siele heeft/ met meer ander buelsinghen die zy hebben. De eerste dat hun smorghens te gemoete comt/ dat aanbiddeden zy/ ende zy houden den *Ge* voort heplich. Dit zy nu ghenoech gheseyt/ an't ghene dat de costummen ende saken van *Indien* aengaet.

Hoemen soude moghen reysen wt Hollandt in Indien/ ende weder wt Indien thuis comen te water ende te lande/ met de minste costen ende moeyten.

Men sal ten eersten weten dat de schepen van *Londen*/ ende oec wt *Hollandt*/ ende meer ander plaetken varen deur de strate van *Sibzaltar* tot *Tripoli* in *Syrien*/ al waer een grooten handel ende neeringhe is van alderley coopmanschap. Desghelijck so varen de schepen van *Marseille* ende *Venezien* tot *Tripoli*/ die aldaer gheloft ende weder gheladen worden met de waren die aldaer ober't landt wt *Indien* ende van *Alepo* ghebrocht worden/ en varen also elck wederom nae hun landt toe. Daerom indien jemant metten eersten/ ende op d'aldercoetste soude willen nae *Indien* reysen/ die soude moeten in assulcken schip gaen om metten eersten binnen *Tripoli* te wesen: Van reysmen van daer ouer landt tot *Ormus*/ d'welcke een stadt is ghelegen inde mont vande Zee van *Persen*. Men vaert oec van *Tripoli* op *Alepo*/ al waer de facteurs van *Indien*/ *Turckpen*/ *Itaken*/ *Nederlant* ende *Engelant* woonen. Van *Alepo* reysmen op ont *Babylonien* op *Hiemelen* oft *Buplen*. Van ont *Babylonien* reysmen nae *Balsara*/ een stadt in *Persen*/ ende van *Balsara* op *Ormus*. Dit *Ormus* licht op een eylandt dat ghelegen is ontrent een myle vant baste landt. Het is ontrent twee mylen groot/ daer is een grooten handel/ so van *Turcken* ende *Indianen*/ als oock van meer ander natten.

Men mach daer breeksamiger deur't landt reysen dan men doet deur *Hollant* oft *Enghelant*. men doet oock die reyse met een groot gheselschap/ als van dy oft vier hondert mannen. Van *Ormus* gaetmen wederom tseep/ ende men vaert also op *Goa*/ oft nae *Indien*: de welcke ligghen ontrent dy hondert *Spaensche* mylen van't *alcander*. Het is van *Hollant* oft *Zeeant* so ouer water als te lande/ ontrent twee duysent *Spaensche* mylen.

Hoemen wt *Portugael* sal seylen na *Oost-Indien* ende van daer na *China*, *Japan* ende meer ander *Eylanden*.

A Enghestien dat dit boeck niet alleene en sal zyn tot dienst vande zeevarenden/ maer oock vande coopliden ende meer ander hermaerde mannen/ so ist dat wy hier vozen verhaelt hebben/ wat *Coophandel*/ ende ander auentueren in gheheel *Oost-Indien* ommegeet/ en gheschiet. Ende alsoo wy u hier vozen den wegh ghewesen hebben/ hoe men wt dese landen soude moghen nae *Indien* reysen/ so wel te water als te lande/ also sullen wy u hier verclaeren/ hoe ghy wt *Portugal* oft ander landen deur de groote *Zee* *Oceane*

Oecane soude mogen reysen tot in Oost-Indien. Van Lisbonne in Portugal varen alle jaere eens eenighe schepen nae oost Indien / te weten inde maent van April: Sulcs dat de ghene die ter zee soude begeeren nae Indien te seplen / die soude moeten op dien endt wesen binnen Lisbonne / ende hem op eenich bande selue schepen begheuen.

De werke van Lisbonne afbarende den cours nemen na die Eplande van Canarie / nae dat de wint is dieneude: de welke zijn ghelegghen onder den achtentwintichsten graet ober de nooydzijde vanden Equinoctiael / ontrent zuyt zuytwest vande riviers van Lisbonne / verscheyden van malcander twee hondert tien mylen.

210. mylen.

Maer van groot Canarien seplen zy voorts zuyt zuytwest / ende zuytwest ten zuyden tot den Eplanden van Boabista / oft Isola de Sal / ende ligghen vanden anderen verscheyden twee hondert twintich mylen.

Hi varen zy vanden Eplande oft Isola de Sal / tot die Capo van Bone Esperance / zuyt oost / ende zuyt oost ten zuyden / die verscheyden ligghen ontrent dertien hondert Spaensche mylen. Welcke Capo ghelegghen is ouer die zuydzijde vande linie Equinoctiael vijftendertich graden in welke reyse ende cours zy varen voorts Capo Verde in Guinee / ende seplende onder den Equinoctiael deur / so laten zy de kust van Brasil aende rechter handt / ende Guineen op de sincker zijde ligge. Want de zee Oecane is daer op zijn engste / te weten ontrent vier hondert Spaensche mylen. Sy seplen oock voorts by het Eplandt van S. Helene / met noch meer andere Eplanden.

Als zy nu de Capo van Bone Esperance / oft van goede hope voorts by zijn / so nemen zy den cours ontrent nooyt oost / ende nooyt oost ten oosten tot Mossambique / al waer zy hun verberfchen van alle eghene dat zy van doene hebben: ende is ghelegghen vande voorszeyde Capo vijfhondert tien mylen.

Dese stat is gelegen int Coninckrijcke van Melinde oft Saffalle ooc Saba oft Saba / welck landtschap seer goet goute wtgeeft / ende is van allen dinghen seer overbloedich. Daer tegh ouer ligget eplant van S. Laurens / d'welc is een groot Coninckrijck / nae meerder dan Engelandt / Schotlandt en Perlandt / samen / ende is uptermaten vruchtbaer.

Van Mossambique nemen zy voorts hun cours al recht deur nooyt oost nae Goa / ende ligghen verscheyden ontrent achthondert vijftien Spaensche mylen.

815. mylen.

In dese deurselinge lacmen veel verscheyden eplanden ter zee waert / aen de rechter handt: ende de kust van Melinde of Saba aende sincker handt / men passeert oock Omus ende de Roode ende Persiaensche zee. Hier in Goa is nu alle den handel / ende die schepen van Portugael en comen niet voorts: maer de schepen van Goa / van Calicut ende van gheheel Indien / varen in alle dese naevolghende landen. Ten eersten in Seplon / Malacca / ende ander diuersche eysden ende eplanden / als vande Molucken / China ende Japan /

ende brenghen also de waren ende coopmanschappen vande selue landen tot Goa in oost Indien / welck Goa is ghelegghen onder vijftien graden vijftendertich minuten op de nooydzijde vande linie Equinoctiael. Maer tusschen Seplon en Melague is een groot inwijck / wel 400. mylen groot / ende is genacint Bengal ende Pegu. Dese landen zijn so overbloedich van alderley costelijcke waren ende coopmanschappen / dat het onwespreekelichen is. Dese landen zijn by om in te varen ende te handelen: want de Dicerop en heeft hier gheen overchten / ende het is een by coninckrijck / ende is 300. mylen vanden Goa.

Vande Schipvaert die uyt Indien gheschiet in China ende meer ander landen.

O nu voorts te beschryuen den wech die d'Indiaensche schepen varen. Dese nemen haerliedre streke ende cours van Goa / lances die kusten van Indien / zuyt ten oosten / ende zuyt zuyt oost tot het eplandt van Seplon / d'welcke is by twee hondert mylen / ende laten alle die Indiaensche eplanden aen stuerboort tweehondere mylen.

Ende Seplon licht tusschen de ses ende seuen graden op de nooytzijde vanden Equinoctiael.

Maer van Seplon tot Malacca nemen zy den cours oost ten zuyden / de welke van malcander verscheyden ligghen by hondert veertich Spaensche mylen.

In desen vaerwech looptmen voorts by Bengale ende Pegou / de welke ligghen in eenen grooten inwijck.

Malacca heeft een strate oft engde van acht oft tien mylen wijt / ende dertich mylen deur seplens. Het eplant Samatra blijft ligghende aende rechter handt / ende Malacca aende sincker handt. De streke of cours vande engde van Malacca totten eplande van China is eerst nooyt oost / daer nae nooyden / en nooyt ten oosten / by hondert tachtentich Spaensche mylen.

China is ghelegghen op achtiën oft negentiën graden ober de nooydzijde vande linie Equinoctiael: ende Malacca op twee graden en een half.

Van China tot Japan / d'welcke een groot ende seer vermaert eplandt is / nemen zy de streke aldererst oost nooyt oost / daer nae nooyt oost / ende liggen verscheyden vierhondert mylen.

Dit is het alder bitterste ende boozste / dat die schepen van Goa seplen oft varen: ende Japan is ghelegghen tweendertich graden ober die nooydzijde vande linie Equinoctiael.

In desen vaerwech seplmen voorts by veel verscheyden eplanden ende ondiepten. Men laet d'eplanden van Molucque liggen aen stuerboort / ende die ghehele kust van China aen bagboort. Men is dan inde zuyt zee of Mare del

del Sur/ de welke loopt nae die enghde oft strate van Magelanes int oost
zuystoosten/ende streck hem van Japan noorden/ noort noort west ende noort
west/ tot aen't lant van Houa semble/ende so voort tot Wapgats in Ruslant:
Sulcx datmen met coxter wegh soude mogen vā Wapgat seplen tot Japan/
dan men doen soude van Goa in Indien tot Japan.

Vanden meesten hoop vande schyppers die de landen beschreiben hebben/
wort ghestelt een groote stadt/ontrent drie hondert mylen by noorden Japā/
de welke soude liggen onder de heerschappie vanden keiser van Tartarien
of grooten Cham. Maer die van China/ Japan ende Indien/ en weten van
dese stadt niet te spreken. Daer af en wort oock geen vermaen ghemaeckt by
eenighe welantsche coopliden. Sulcx dat te vermoeden staet/ dat dese stadt
oer lanch is vergaen oft verandert/ ende also haren naem heeft verlozen.

De Viceroy voo den Coninck van Portugael woonende binne Goa/ als
hy heeft eenighe getrouwe capiteynen oft schippers/ die hem ghetrouwelijck
ghedient hebben in zijn coophandel ende seplage/ die doet den ghetrouwen
dienaers aldusdanighe bereeringhe: te weten/ dat zy van hem orlof cryghen
om een reyse te doen op China ende Japan/ om aldaer henlieder Coophan-
del te doen. Want als den selven Capiteyn of Schipper alsulcken reyse vol-
brocht heeft/ so is hy so rijke van hane ende goet/ dat hy nae dien tijdt niet
meer en behoeft te seplen oft eenighe coopmanschap te doen. Waer wt wel te
aenmercken ende overdencken staet wat grooter winninghe ende profijt in
Japan ende China ghedaen wort. Welck Japan van Warthuijs oft vande
noort cape met coxter wegh soude moghen beseylt worden dan van Goa/ als
bozen verclaert is/ so verre als men deur Wepgats deur het Is gheraken
mochte: d'welck van rijke ende machtighe Coopliden te verloecken staet/
ende behoort de becofticht te werden. Want selue soude een grooten rijkdom
voo dese Nederlanden zijn. maer dese reyse soude men moeten beginnen in
den Mey/ inde wederom thups comen in Oogstmaent van't naest volgende
jaer/ ten eynde datmen int weseplen/ ende wederkeeren soude mogen int heer-
ste vanden Somer deur Wepgats comen. Want men soude moeten inde

voorsejde landen de winter oer blyben.

Cussche Japan ende Wengats liggen de landen van Catay ende Catago.
Dit zijn oock seer rijke landen ende Conincrijcken gelegen onder den groo-
ten Cham van Tartarien/ vande welke Quinzay soude die hoofstادت zijn.
Maer by noorden licht oock een stadt aende Zee-custe/ ghenamt Biema/
waer dat sommighe Eplanden ter zee waert af liggen/ onder de hooghe van
seuen oft achtenbeertich graden/ de welke ligghen by zuiden den hoeck van
Cianganon oft Siangrom. Maer van daer noortwest licht een stat gehee-
ten Castagara/ al waer wel te vermoeden is dat een grooten handel gelchiet/
mits de bequaemheit vande rivieren ende stroomen die daer te lande loopen.
Alle dese landen moeten haerlieder waren ende coopmanschappen bringhen
in China/ d'welcke ouer de ses oft seuen hondert mylen van daer is.

Ontrent hondert myle van Wepgats oostwaert/ ligget eysant van Itaza-
ta/ ende by oosten selue gaet een groote riviere int lant/ waer op dat die groo-
te stadt van Tebet is ghelegghen/ontrent duychondert mylen int landt. Daer
onder weghen ligghen oock meer ander steden: sulcks dat die Russen seggen
dat op dese riviere meer dan twee hondert stede liggen. men soude van desen
lands af mogen een reyse doen in dat lant binne ses jaers oft Somers. Noch
licht aldaer een plaetse noordwaert ghenamt Capngin: maer dat is een
cort lant. Ende Tebet is een warm lant: men wil segghen dat daer oerbloe-
dich costelijck ghesteente ende Perlen int lant zijn/ als blijkt dat tot Pittozes
het Cristal so oerbloedich is/ dat zijt in cuplen worpen/ ende niet en achten
oft in gheender twerden en houden.

Dit selue is geblekt voo het volck van Olivier Binnel die int jaer 84. en
85. aldaer geweest hebbe/ die welcken 3. monstren van cristal mede gebroche
hebben/ te weten wit/ blau ende gran. Dit zy nu hier van ghenoech gheschre-
ven ten dienste vanden Coopman/ op goede hoope dat noch yemant soude
moghen dese reyse aenbaerden tot dienste van zijn Excellentie ende d'inghe-
seten van dese Nederlandische provincien.

LOF-DICHT.

LOF-DICHT
TER EEREN
LVCAS IANSZON VVAGHENAER
OP HET
THRESOOR
DER ZEE-VAERT.

VVle heeft ons dit Thresoor oft costelijckē pant
(Het vvelck in alle lant,, sal hoochlijck zijn
verheuen)
Anders gebracht int licht; als Luytgens cloeck verstant,
Die met zijn eygē hant,, dat claerlijck heeft beschreuen?
Hy heeft hem van ioncks af, met Eolus begheuen
Al op Neptunus baen, die vvoest is, lanck en vvijs:
Als een VVaghenaer goet heeft hyse stout bedreuen
Twylc die Zeevaerders cloec nu comt tot groot proffijt.
Comt beminders der Zee, die onbedreuen zijt
Doet dit Thresoor vry op, vvilt oock zijn leering achten,
VVant van perijcklen veel, salt u maecken bevrijt,
En leeren hoe men sal sanden en clippen vvachten.
VVilt ghy aen Charons cust, door onvviet niet ver-
smachten,
Soo doorsiet dit Thresoor het salt u al bedien:
En gheeft Lucas den prijs, die veel daghen en nachten
Ghearbeyt heeft, om u al sulcken vverck te bien.
Onsterffelijcken loff moet VVaghenaer gheschien
Hoe vvel dat hem de Doot van hier noch sal ontvueren,
VVaer voor het lichaem dan inder aerden moet vlien:
Nochtans sal zynen naem hier eevvich blyuen dueren.

Hop verheucht my A. S.

INHOVT DER PRIVILEGIEN.

DIE Statē Generael der vereenichde Nederlandē hebbē geōtroyeert en geconsenteert, oōtroyeren ende consenteren mits desen *LVCAS IANZ. WAGHENAER* burger van Enckhuysen, alleene te mogen wtgeven, drucken en doen drucken een nieu Zeecaerteboek geintituleert het *TRESOR DER ZEEVAERT*, Inhoudēde de geheele Navigatie vande Oosterzee, Noortzee, Westerzee, en Levantische zee oft Middellantische zee, mer alle de Zee-caerten daer toe dienende, in koper gesneden: mitsgaders de custen ende streckinge van alle de landen daer by ghevuecht, ende daer beneffens met breede schriftelijcke verclaringe, daer toe eenichsints noodich zijnde ordentelijck ghededucert. Boven dien noch daer by gheinsereert ende ingetrocken het vermaerde ende seer out Leefcaertboek van Wisbuy, van alle valsche coursen en stroomen, mitsgaders vande faulten gecorrigeert, verbeterd, vermeerderd ende verandert: vordē tijt van tien naestcommende jaren. Verbiedende ende interdicerende een yegelijck in dese geuniceerde Nederlantische Provincien, voorschrevē *TRESOR DER ZEEVAERT*, mitsgaders tgecorrigeerde Leefcaertboek, in eeniger manieren int geheele ofte deele te mogē wtgeven, drucken, ofte doen drucken, contrefeyten, oft oock van anderen drucke, binnen dese provincien geduerende den voorsz. tijt, te vercoopen, sonder des voorsz. *WAGHENAERS* expresse wille en cōsent. Alles op de penē ende verbeurte vande voorsz. ghedruckte Zee-caerteboecken en Leefcaerteboecken, en daerenboven noch van elcke vande voorsz. boeckē, de somme von vijftien pondē van veertich grootē t'pōnt, te bekeerē een derdendeel tot behoef vande aenbrenger, tweede derdendeel tot behoef vanden Officier die d'executie daer van doē sal, en tderde derdendeel tot profijte vanden Suppliant. Ontbiedende en bevelende daerom alle Officiē, Rechteren, en Iusticiēren, dat zy den voorsz. *WAGHENAER* vā dit tegenwoordich oōtroy ende consent doen en laten peyselijck en vredelijck ghenieten, ende ghebruijcken. Aldus gedaen ende geōtroyeert inde vergaderinge vande voorsz. Staten generael. In s'Graven Haghe den achten twintichsten Februarij anno xv^c. ende t'neghentich. *Brienen vidit,*

Ter Ordonnantie vande voornoemde Staten

Aersens

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, hebben gheconsenteert ende geōtroyeert, consenteren ende oōtroyeren by desen *LVCAS IANZ. WAGHENAER* te moghen doen drucken ende wtgeven, een nieuw Zee-caerteboek geintituleert Het *TRESOR DER ZEEVAERT*, als in desen met expresse verbot ende interdictie, dat niemant inde voorsz. landen van Hoilant en West-vrieslandt, het voornoemde Tresoor der Zeevaert: mitsgaders het oude vermaerde Leefcaerteboek van Wisbuy, gecorrigeert, verbeterd, ende vermeerderd, daer by ghetrocken int gheheel ofte deel eenichsints in prauidicie ende tot achterdeel vanden Suppliant sal moghen wtgeven, drucken, contrefeyten, ofte doen drucken, ofte oock van anderen drucke binnen den voorsz. Landen sal moghen vercoopen sonder zyne wille ende expresse consent, binnen den tijt van tien iaren eerst comenda. Alles op penē ende verbeurte vande voorsz. gedruckte Zee-caerteboecken, ende Leefcaerte boecken, ende boven elcke Zee-caerte boek ende Leefcaerte boeck noch te verbeuren vijftich pondē van xl. grooten t'pōnt, van soo menich Zee-caerte boek ofte Leefcaerte boeck als bevonden sal worden ghedrukt ofte vercoft te wesen, sonder wille ende consent vanden Suppliant als voren. Te bekeeren een derdendeel ten behoeve vanden aenbrenger, het tweede derdendeel ten behoeve vanden Officier die d'executie daer van doen sal, ende tderde derdendeel ten behoeve vanden Suppliant. Daer op behoerlycke brieven van Oōtroye verleent sullen moghen worden. Ghedaen inden Haghe den xxv. Augusti xv^c. t'neghentich.

Ter Ordonnantie vande Staten voornoemt

De Rechteren.

pte
n te
me
ver
den
an
e gh
bied
vint
doer
i d
den
t ier
e en
lekin
oghe
ruce
uert
wan
men
ghu

7

13020

